Lumina fericirii. Străbătând secolele IV

Eric-Emmanuel Schmitt

ERIC-EMMANUEL SCHMITT

STRĂBĂTÂND SECOLELE #4

Lumina fericirii

Traducere din limba franceză de
DORU MAREŞ

EDITURA HUMANITAS
— 2025 —

PARTEA ÎNTÂI
AURORA CEA CU DEGETE TRANDAFIRII

1

Lespedea grea se închisese deasupra noastră. După vuietul înspăimântător, s-a lăsat o linişte de mormânt. Piramida şi-a regăsit singurătatea.

— Îmi doresc să fii al meu, numai al meu, a şoptit ea.

Tone de pietre ne pecetluiau soarta. Înmormântaţi de vii, nu aveam să mai ieşim niciodată de acolo. Să strigi n-avea niciun rost, nici să sfredeleşti zidurile, să sapi în pământ n-ar fi dus nicăieri, iar dislocarea unei bucăţi de stâncă ar fi provocat inevitabil o prăbuşire. Monumentul fusese conceput pentru a-l apăra pe faraon de războaie, de armate, de epidemii, de intruşi, de trecerea anotimpurilor, de orice fel de ameninţare, chiar şi de cea a Timpului.

Acest monstru arhitectural sfida mileniile. Mumia primise un mormânt pentru eternitate, iar noi, o temniţă pe vecie.

— Al meu, numai al meu...

Câştigase, iar acum se cuibărea la pieptul meu, zgâriind tăcerea cu firicelul ei de glas.

Construcţia impenetrabilă mă uluia. O celulă de temniţă se deschide către lume printr-o ferestruică, dar această incintă minerală închisă etanş anula tot ce era în afară. Când treci peste un anume grad de izolare, nu mai eşti nicăieri. Ce se găsea oare în jurul giganticului mausoleu? Pentru moment, ne aduceam aminte: un teren nisipos

presărat ici-colo cu palmieri, nu departe de Nil, pe malul dinspre soare-apune. Dar în cazul în care acest peisaj avea să se schimbe, noi nu ne-am mai fi dat seama, închişi între zidurile compacte, fără nicio crăpătură prin care să pătrundă cea mai mică licărire a zilei, fără nicio ferestruică prin care să se strecoare un pic de aer proaspăt de afară, da, natura s-ar fi putut preface fără ca noi s-o aflăm. Cum am putea şti dacă brusc universul s-ar întoarce cu susu-n jos, dacă gheţarii de la miază-noapte s-ar topi revărsându-şi şuvoaiele pretutindeni în jur, dacă o pădure luxuriantă ar încercui piramida, dacă această bucată de pământ ar ajunge să plutească pe mări, sau chiar să îşi ia zborul spre bolta întunecată printre stele şi planete?

Nu e nimic mai neliniştitor decât să-ţi pierzi reperele, ajungând să te ai doar pe tine însuţi drept unic reper. Mă simţeam ameţit aşa, lipsit de dreptul la ameţeală.

— Îmi doresc să fii al meu, mi-a spus din nou. Numai al meu.

O contemplam pe Noura, ale cărei trăsături pâlpâiau în lumina torţei.

Niciodată nu mi se păruse atât de străină cea pe care o iubeam. Cum de şi-a permis să facă asta? Să decidă singură asupra destinului nostru, al amândurora, să ne prindă în capcana asta. S-ar fi comportat altfel cel mai rău duşman al meu?

— Ar fi trebuit să mă întrebi şi pe mine, Noura.

— Nu, te-ai fi speriat.

— Da, mi-ar fi fost teamă, aş fi refuzat şi acum ne-am fi petrecut vremea în altă parte, nu în fundul unui mormânt.

M-a prins de mână.

— Nu trebuie să te temi.

— Greşit! Sunt înspăimântat!

A lăsat capul în piept, atentă şi înţelegătoare.

— Am să te ajut să treci prin această încercare, Noam.

— Noura, nu m-ai înțeles: de tine sunt îngrozit. De tine! Cine eşti tu?

Cum de-ai îndrăznit să faci aşa ceva?

M-am eliberat din strânsoare şi m-am îndepărtat câțiva paşi. Din păcate, spațiul era atât de strâmt, că imediat m-am şi izbit de zidul de piatră. Nu doar că putrezeam într-o temniță, dar mă şi ciocneam de colțurile carcerei strâmte.

Cum simțeam o apăsare în piept am încercat să-mi reglez respirația. Efect al imaginației sau cruntă realitate, mi se părea că până şi aerul încremenise în vintrele imensului cavou, sub presiunea pereților imenşi de piatră. Bătăile inimii mi s-au accelerat. Muşchii mi s-au încordat. Brusc am fost inundat de sudoare şi de la subsuori mi se răspândea miros de panică.

Noura a încercat să mă liniştească:

— Lasă-mă să-ți explic, Noam. Ca orice om de aici, de jos, urmează să murim, sau măcar să trecem prin ceva asemănător.

— De ce? am urlat.

Strigătul mi s-a răspândit pe coridoare până în măruntaiele piramidei, ricoşând în suprafețele de granit, destrămându-se apoi în câteva secunde. Preț de-o clipă, ecoul mi-a creat iluzia liniştitoare că mai mulți Noam erau cuprinşi de indignare odată cu mine. Cu toate acestea, am rămas la pândă, cu simțurile încordate, cu o luciditate tot mai mare; distingeam pe suprafața zidurilor detalii care până atunci îmi scăpaseră, auzeam în interiorul edificiului sunete imperceptibile mai înainte, ca şi cum m-aş fi găsit în cala unei corăbii gemând sub asaltul intemperiilor. Întregul corp mi s-a mobilizat, gata s-o şteargă de-acolo.

Noura a continuat:

— Am studiat îndelung muritorii. Sentimentul timpului care se scurge îi face să aprecieze importanța clipei prezente. Ideea că într-o zi totul se va termina le intensifică

fericirea în loc să le-o slăbească. La fel cum sarea dă savoarea unei mâncări, conştiinţa propriei vulnerabilităţi îi face mai buni, mai afectuoşi. Iubeşti mai intens când moartea stă la pândă.

— Vrei să insinuezi că nu te-am iubit îndeajuns? Te-am aşteptat, te-am căutat. Tu eşti cea care, în Egipt, şi-a luat tălpăşiţa.

— Fugeam de Derek, aminteşte-ţi. Derek, care ne persecuta, Derek, care căuta răzbunare. Ne-am apărat pe amândoi împotriva acestui monstru.

Avea dreptate, desigur. Fratele meu vitreg nu suporta faptul că Noura şi cu mine formam un cuplu, gelozia lui răsfrângându-se deopotrivă asupra ei, cât şi a mea. Apetitul insaţiabil pentru amor, niciodată satisfăcut, l-a transformat într-un frustrat plin de mânie; atins, ca şi noi, de capacitatea de a se recompune şi de a nu îmbătrâni, a fost tot timpul pe urmele noastre, duşmănindu-ne. Totuşi, necazurile pricinuite de Derek mi se păreau un fleac pe lângă coşmarul pe care Noura mă făcea acum să-l trăiesc. În culmea disperării, nu mai ţineam cont nici de circumstanţele atenuante, nici de explicaţii sau analize, nu voiam decât să-i arăt cât de mult greşise.

— Mă iubeşti, deci mă ucizi?

— Aia nu prea era dragoste, Noam.

— Cu siguranţă! Cum ai putut să-mi faci aşa ceva? am întrebat, şi-am arătat cu degetul mormântul faraonic.

— Nu prea era dragoste, a insistat ea, şi nu din vina noastră. Ci din cauza condiţiei noastre. Nu ne temeam de nimic. Nici de scurgerea timpului, nici de ravagiile lăsate asupra cărnii, nici de boli, nici de moarte, căci suntem deja recreaţi. Nu ne iubeam cum trebuie pentru că nu ne păsa. Tu ţi-ai trăit propriile aventuri, eu pe ale mele, ca şi cum nu era nicio grabă să ne regăsim.

— Ai dreptate: nu prea era dragoste! Din ce în ce mai puțină, de altfel!

Într-atât încât nici nu ştiu dacă te mai iubesc.

Habar nu aveam dacă spuneam adevărul sau îmi doream doar să o rănesc, într-atât furia îmi întuneca raţiunea şi-mi anula orice judecată, vorbind în locul meu. Când am văzut-o pe Noura îngălbenindu-se la auzul cuvintelor mele, am profitat şi-am adăugat:

— De fapt, ştiu foarte bine ce sentiment mă încearcă: te detest.

S-a repezit spre mine, s-a agăţat cu braţele de gâtul meu şi m-a implorat cu ochi umezi:

— Nu! Asta nu! În câteva zile vom pieri de sete şi de foame. Să nu ne irosim timpul certându-ne. Te rog!

— Îmi pare rău, dar nici nu se pune problema să fiu de acord cu planul tău.

În clipele care mi-au mai rămas nu-mi doresc decât un singur lucru: să mă descotorosesc de tine.

Noura s-a prelins pe dalele reci de piatră, ca şi cum forţa care o menţinea în picioare ar fi părăsit-o dintr-odată. A început să plângă uşor, pe tăcute. Unele lacrimi sunt făcute să atragă atenţia, altele exprimă dorinţa de a dispărea; cele pe care le vărsa Noura erau dintre cele din urmă, pline de ruşine şi confuze.

M-am îndepărtat, incapabil să deosebesc în atitudinea mea cât era furie şi cât groază. Dornic să evit spectacolul durerii ei, m-am târât spre camera regală.

Acolo odihnea faraonul Suzer. Cât orgoliu arăta cadavrul! Mai multe pânze îi acopereau goliciunea: pielea era ceruită; corpul îmbălsămat era înfăşurat strâns în fâşii de pânză; totul în patru sicrie, unul într-altul, având vag formele trupului – un cap mare, lipsit de gât, aşezat între nişte umeri rotunzi –, unul gravat cu numele său, al doilea marcat cu hieroglife indicând drumul, al treilea acoperit de

formule magice pentru a-i asigura protecția divină, al patrulea, foarte bogat împodobit, pe care jaspul, cornalina şi plăci de lapislazuli erau încastrate în aur; în sfârşit, sarcofagul, o cuvă din calcar sculptat care îi servea drept barcă pentru a călători în lumea de dincolo.

De pe pereții din jur, mai mulți Anubis cu cap de lup şi urechi mari, ciulite, se uitau la noi. Jos de tot, o frescă reprezenta piedicile pe care Suzer le va întâlni în regatul umbrelor, dar şi cuvintele-cheie cu ajutorul cărora i se vor deschide porțile.

Am oftat. Începerea era oare grandioasă, sau jalnică? Fie era îmbarcarea pentru o minunată călătorie, justificând toată osteneala, eforturile făcute şi sumele cheltuite, fie nu era decât o amăgire izvorând nu dintr-o cunoaştere de netăgăduit, ci din speranțe în van, avânturi himerice, dintr-o dorință derizorie de alinare. În fond, urma să aflu, cât se poate de aproape de defunct cum eram. Oare voi vedea acel *ba*, dublul său spiritual, ieşind din mumie?

O mână mi-a atins, temătoare, spatele.

— Nu m-am aşteptat la o asemenea reacție din partea ta, Noam. Mă gândeam că vei înțelege...

M-am întors spre ea, iritat.

— Acum mă mai şi critici!? Îmi reproşezi că nu aplaud ideea ta genială, că nu găsesc un dram de inteligență în strălucita ta strategie? Poate ar trebui să te felicit, să-ți mulțumesc că ne-ai sechestrat aici, gata să putrezim câteva mii de ani? Îți agravezi situația, Noura! Să nu-mi mai vorbeşti niciodată.

Am luat-o pe coridor în cealaltă parte, retrăgându-mă într-o altă încăpere, mult mai strâmtă.

Mi-era frică de moarte? Nu chiar. Ştiam că organismul meu sfârşeşte întotdeauna prin a se recompune. Dacă avea destulă umezeală cât să se refacă, revenea la viață. Încercasem deja de mai multe ori această incredibilă

regenerare în timpul mai multor convalescențe, sub îngrijirea Nourei.

Amintirea însă mă deranja. Mă răstisem la cea care, în mai multe rânduri, mă veghease cu dragoste de-a lungul reîntoarcerii mele la viață. Merita oare ura asta a mea? Atitudinea categorică de care dădeam dovadă îmi mirosea a nerecunoştinţă... Totuşi, haosul în care pluteam decurgea din puterea excesivă pe care Noura îşi permitea să o exercite asupra mea. Luase o decizie pentru amândoi, hotărâse pentru mine. Mă atrăsese cu voioşie într-o cursă mortală, convinsă că-mi pregătea o minunată surpriză. Cum aveam să ne regăsim după aşa ceva? Ne despărțea o prăpastie. Nu mai împărtăşeam nici aceleaşi idei, nici aceleaşi dorințe.

În orele următoare, poate chiar zile-n şir, Noura nu s-a mai aventurat pe teritoriul meu. Îmi respecta dorința de a o rupe cu ea, s-a oprit şi din plâns, ceea ce, chiar dacă continuam să îi port pică, îmi făcea ceva mai tolerabilă vecinătatea ei.

Activitatea mea se limita la un singur lucru: supravegherea încăperii funerare. Oare voi putea surprinde acel *ba* al lui Suzer, pe cale să se smulgă din cele patru sicrie? Îl aşteptau obiectele de mobilier, patul aurit, scaunele sculptate. Se va înfrupta din alimentele puse la păstrare în amfore? Se va folosi de veşmintele de schimb şi accesoriile pentru toaletă care-i umpleau lăzile? Se va unge cu uleiurile parfumate orânduite la căpătâi? Le va cere servitorilor, acum sub formă de statuete, să îl slujească?

Nu, nu se întâmpla nimic. Dublul lui Suzer rămânea ferecat în fundul mormântului.

Dezamăgirile veneau unele după altele... După Noura, venise rândul lumii de dincolo, conform credinței egiptene. Totul se golea de sens. Pe când scontam să descifrez misterul în chiar miezul încăperii funerare, nu se petrecea nimic, nu vedeam decât un cimitir al făgăduințelor. Ce

diferență între această fadă nemişcare şi doctrina religioasă care îi însufleţea pe egipteni, obsedanta pregătire pentru moarte care i-a ocupat întreaga existență lui Suzer încă de la naştere, energia depusă pentru a construi acest mormânt gigantic, costul său în aur, în vieți omeneşti – pentru că, aşa cum se întâmpla mereu, mulți muncitori pieriseră pe şantier... Nu sesizam nicio ectoplasmă, nicio sclipire a vreunui spirit. Nici măcar vreun foc viu. Domnea un calm desăvârşit.

Aş fi vrut să meditez asupra morții, dar nu reuşeam, gândul nu-mi stătea decât la a găsi o ieşire, la uşa care aici lipsea. Edificiul, acest loc construit dintr-un bloc de piatră, din serii de mici încăperi şi o cameră regală, un spațiu bizar ticsit cu relicve adunate fără simț estetic sau ordine, respira o tristețe insuportabilă. Lăsându-mi privirea să alunece până la marginile acestei construcții slab luminate de torță, edificiul se dovedea coşmaresc, plin de umbre sinistre şi de forme indistincte.

Mi se uscase gura. Oboseala mă înțepenea. În mers, am fost cuprins de amețeală. Pentru că mă păştea deshidratarea, am decis să recurg la lichidele închise în vasele depuse în încăperea funerară.

Le-am deschis, am ales substanța cea mai puțin dezgustătoare şi am dus-o la intrarea pe coridor. După ce am sorbit câteva înghițituri, am strigat cât m-a ținut gura:

— Am lăsat aici ceva de băut.

Fraza a străpuns atât de brusc liniştea, încât am tresărit.

Ceva mai târziu, vocea frântă a Nourei a murmurat, şovăitoare:

— Mulțumesc.

Nu supraevaluam nici starea de bine, nici răgazul pe care avea să ni le acorde această băutură, ce risca să se dovedească mai mult nocivă decât salvatoare, dar aveam de ales?

Torțele se împuținau. În cotlonul unde le depozitasem, aprindeam una nouă de la flacăra celei precedente. În curând, aveam să fim condamnați la întuneric. Când ne mai rămăseseră doar trei, mânia mi-a dispărut şi m-a pătruns imaginea Nourei în mijlocul tenebrelor.

Şovăitor, m-am îndreptat către locul în care se găsea şi i-am zărit silueta, îngenuncheată. M-am apropiat mai mult. Şi-a ridicat capul, cu o mină îngrijorată, după care a dat să se ridice văzând că privirea nu-mi mai era acuzatoare şi că schițam un surâs. Încurcat, mi-am dres glasul, neştiind cum să încep. Mi-a luat-o înainte:

— Iartă-mă, Noam.

M-am lăsat pe vine în fața ei, articulațiile mi-au trosnit. I-am privit trăsăturile fine, nasul elegant, gura ca tivită, expresivă, vie în ciuda oboselii. Să iert? S-o iert că m-a constrâns la a o privi cum se stinge şi să mă sting la rândul meu? S-o iert că se sinucide, că mă ucide, că ucide iubirea noastră?

Imposibil.

— Mi se păruse frumos, a reluat pe un ton vinovat, frumos ca povestea noastră, violentă, intensă, pentru totdeauna. Ce idee proastă! Complet nebunească. Sufeream că aparțineai altei femei, că te topeai după ea.

— Te făcuseşi nevăzută.

— Aşa este.

— Când m-ai chinuit la fel cu Abram, am îndurat, dar nu ți-am purtat pică.

— Ei bine, eu ție, da! Da, aşa sunt eu. Ca o ciumă, egoistă, posesivă, ranchiunoasă. Nu suport să-mi faci tu mie ce-ți fac eu ție. Îmi pierd mințile.

Văd roşu în fața ochilor. Ne-am îngropat aici deopotrivă din furie şi ciudă.

Pentru a te avea în sfârşit numai pentru mine.

— Numai al tău pentru a muri mai degrabă decât pentru a trăi.

— Nu vom muri. Vom dispărea o vreme.

— Aşa e. N-o să murim, dar nici n-o să trăim.

S-a ghemuit la pieptul meu.

— Iartă-mă.

Din ce aluat să fiu făcut oare? Mintea îşi închipuie că îmi călăuzeşte viaţa, când de fapt pielea o face: atingerile dintre noi mi-au modificat starea de spirit. Furia mi s-a risipit. Dintr-odată înduioşat, mi-am dorit să mă apropii de ea, să o strâng în braţe, să o fac să uite de locul acela lugubru în care putrezeam.

— Te iert.

A o ierta însemna să nu o mai văd limitată doar la acea greşeală, ci să mi-o reconstitui în întreaga ei complexitate. Noura nu însemna doar acest gest insolit şi crud; de-a lungul timpului, se arătase capabilă de generozitate, de devotament, de sacrificiu, de infinită răbdare, de sentimente dezinteresate, Noura însemna o multitudine de gesturi sau niciunul! Simplul ei nume desemna o enigmă inepuizabilă, izvorul unui fel de a fi şi de a reacţiona care avea să mă marcheze pentru totdeauna, comportament uneori minunat, altă dată mai degrabă greu de îndurat, dar mereu surprinzător.

— Te iert din toată inima.

A tors ca o pisică, frecându-şi botişorul de pieptul meu.

— E nevoie de trei zile pentru a muri de sete, Noam. În trei zile, pentru noi ceva se va schimba. O stingere. Urmată de o lungă absenţă.

Mi-am apropiat buzele de ale ei şi i-am spus cu voce caldă, calmă:

— Vom trăi cele mai frumoase trei zile din întreaga noastră existenţă.

Ne-am îmbrăţişat. O, acel sărut nu avea însă gustul celor de-odinioară, nimic din prospeţimea, vivacitatea, dulceaţa ca de miere, totuşi, graţie lui, am intrat într-o nouă dimensiune: tot ce nu demult ne-ar fi dezgustat nu ne mai atingea. Trecusem dincolo de senzaţia de rânced, acru, pergamentos, mizerabil. Duhoare, deshidratare, dureri nici nu mai contau: aceste trei zile vor fi o sărbătoare.

Niciodată nu voi uita câtă bucurie pot aduce graba şi disperarea. Totul căpăta strălucirea unei despărţiri pe vecie. Fiecare dată apărea ca prima şi ultima, fiecare secundă era preţioasă. Pe când eram tot mai slăbiţi, stomacul ne tortura şi cea mai mică mişcare ne sfâşia, iar pielea ne devenise scorţoasă ca de pergament, ne-am regăsit totuşi în asta un soi de vitalitate. Mângâieri, sex sălbatic, excitaţii senzuale, făceam tot ce corpul încă ne mai permitea. Şi depănam mărturisiri, glume, fantezii. Noura avusese dreptate: moartea dă o savoare intensă vieţii.

După care nu ne-a mai rămas aproape nimic de băut şi de mâncat.

După care ne-au lăsat puterile.

După care am folosit şi ultima bucată de cârpă şi o minusculă bucată de lemn cărora le puteam da foc. De îndată ce flacăra care ardea piciorul unei mese de joc de-abia a mai pâlpâit, întunericul a devorat tăciunele şi l-a înghiţit.

S-a făcut beznă. Apăsătoare. Înăbuşitoare. Densă.

Nu ne mai puteam repera decât prin sunete şi atingeri.

Oricum, nu mai reuşeam să ne mişcăm. Ne stingeam. Ne uscam văzând cu ochii. Liniştea adăuga tenebrelor sinistra ei complicitate.

A venit momentul în care Noura, slăbită, epuizată, la capătul puterilor, s-a ghemuit lângă mine. Nu-mi mai răspundea decât printr-o uşoară strângere a degetelor. Am început să nu mai percep bine realitatea. Mi se părea că

disting încă labirintul de coridoare şi canale din jurul meu; îmi doream să zăresc şerpi, şopârle, şobolani, viermi, o bătaie de inimă, un freamăt de viaţă, ceva viu, dar degeaba.

Simţurile mi se degradau. Spiritul mi se ofilea. Toate problemele dispăruseră. Până şi speranţa. Până şi neliniştea.

Cred că am murit după Noura.

*

În acest moment al povestirii, mă expun riscului de a surprinde.

În ciuda a ceea ce egiptenii au dorit să ne facă să credem, nimeni nu deţine secretul morţii. Oricine ar pretinde că ştie în ce constă – neantul, lumea de dincolo, un infern, un paradis, un purgatoriu, o lume populată de spirite, un ţinut subteran, un regat al veşniciei – ar depăşi limitele cunoaşterii umane şi s-ar dovedi un impostor. Asupra acestui subiect nu împărtăşim decât necunoaşterea. Aici mă simt obligat totuşi să depun mărturie, istorisind cât mai exact cu putinţă ceea ce am putea numi decesul meu.

Moartea mea nu a reprezentat un sfârşit.

Dacă, într-un anume fel, m-am stins, pe de altă parte m-am reaprins.

Când viaţa mi-a părăsit corpul, mi-am abandonat trupul şi m-am ridicat mai presus de mine. Am simţit un fel de uşurare contemplând întreaga scenă în care distingeam clar detaliile, deşi totul în jurul meu era negru-tăciune.

Mi-am privit cadavrul şi, strâns lipit de mine, pe cel al Nourei. Zăceam acolo, încremeniţi într-o îmbrăţişare eternă. Eram frumoşi. Frumoşi de tinereţe.

Frumoşi de serenitate. Frumoşi de dragostea noastră. Această îmbrăţişare finală marca o mare împlinire, cea a unui cuplu unit atât în viaţă, cât şi în moarte.

Umbră plutind pe deasupra noastră, oare aveam totodată puterea de a mă deplasa până în inima piramidei? Nu. Dar

să ies? Nici atât. Totuşi, raportul meu cu universul nu se mai exercita prin prisma puterii: nu pretindeam nimic, doar pluteam. Desigur, rămâneam aproape de Noam, pe deasupra căruia zburam, dar nu mai eram fizic ataşat de el, existam de-o manieră imaterială, asemenea unui abur dens.

Oare Noura trecea printr-o transformare similară? Această întrebare mă bântuie şi în ziua de azi, dar pe-atunci nu mă preocupa. Nimic nu mă tulbura şi în asta consta fericirea. Nici nevoi, nici lipsuri nu mă sâcâiau, mă detaşasem de orice dorinţă, atât a trupului, cât şi a spiritului. Mă găseam pe tărâmul unei dulci plenitudini. Dedesubtul meu o vedeam deci pe Noura în braţele lui Noam, dar nu-i întâlnisem spiritul. Nici pe cel al faraonului. Să se fi aflat acestea oare într-o altă dimensiune decât a mea? Niveluri diferite de căutare şi de nelinişte ne făceau fără îndoială imposibilă reîntâlnirea. Nu dădusem nici de spiritele strămoşilor mei, al mamei, al unchiului Barak, ale celor pe care-i iubisem. Oare piramida, această fortăreaţă acoperită de nisip, să mă fi împiedicat? Cine îi oprea să vină pentru a se contopi cu mine? Dacă astfel de gânduri se nasc în acest moment de sub pana mea, pe-atunci nici nu-mi treceau prin minte. Nu resimţeam lipsa a nimic.

Secolele se scurgeau încetul cu încetul.

Câte să fi fost? Nu avem cum le număra.

Egiptenii au avut probabil dreptate asupra a două puncte: *ba* şi eternitatea.

Ba al meu, dublul meu spiritual, scăpase din învelişul de carne şi continua să existe. Cât despre eternitate, piramida mi-o oferea ţinându-mă izolat, rupt de anotimpuri, de creşterea apelor Nilului, de zi şi de noapte. Timpul nu se scurge decât dacă este marcat de repere făcute pentru a-l măsura, descompus în ritmuri care să-l determine. Pentru mine, timpul nu mai trecea, era suspendat. Era un timp de dincolo de timp.

Eternitatea, poate...

Deodată se aud nişte pocnete.

Zgomotul mă trezeşte.

Bubuiturile devin mai clare. Bocănituri. Zdruncinături.

Conştiința mi se adună, schimbă starea în care se găsea şi se aşază la pândă.

O izbitură cu un obiect greu. Un prelung scârțâit jalnic, apoi un răsunet ca de rupere a unui sigiliu. Strigăte de victorie. Urlete venind dinspre fațada de est. Bărbați. Un suflu de aer proaspăt, o energie palpabilă!

O licărire străpunge întunericul. După dislocarea câtorva blocuri de piatră, un fascicul orbitor îşi croieşte drum cu brutalitate. O rază de soare piezişă pătrunde în piramidă.

Mai multe siluete se strecoară de-a lungul labirintului de coridoare.

Hoți.

Ajung până în camera faraonului. Cotrobăie, răscolesc, descuie, destupă, selectează. Înşfăcând obiectele din aur, sunt uimiți că mobilele fuseseră tăiate şi arse. Unii se gândesc că alți jefuitori de morminte le-o luaseră înainte, la care alții le răspund că era imposibil, pentru că n-ar fi lăsat tot ce era mai valoros. Vacarm! Fie că se bucură sau se-njură, toți zbiară. Sunt mânați de lăcomie, crudă, animalică, agresivă. Pur şi simplu forța vitală a tâlhăriei, pe care niciun scrupul nu o poate opri.

— Ia uitați-vă la ăştia doi!

Un adolescent murdar ne-a descoperit pe mine şi pe Noura. Şi-atunci mi-am dat seama în ce măsură corpurile ni se degradaseră. Erau de nerecunoscut.

Mai ales al Nourei.

— Au bijuterii, brățări, coliere, inele.

— Nu-i atinge! a spus şeful. Nu sunt mumificați. Sigur e plin de gândaci de bălegar şi de scorpioni care le mişună prin vintre.

Puştiul s-a dat înapoi. Evident, bietele noastre carcase îi făceau silă.

Căutătorii de comori cheamă întăriri. Zeci de tâlhari, aflați afară, dau buzna în încăperea regală. Încearcă să deschidă capacul sarcofagului din piatră. Muşchii li se încordează. Dinții le scrâşnesc. Piepturile le gâfâie.

Uf! Au reuşit să bage un levier din lemn sub capacul din calcar. Îşi continuă treaba. Au reuşit! Scot afară din cuvă sicriul luxos ornat.

Consfătuire. Să-l jupoaie înăuntru, sau afară? Ceartă. Învălmăşeală.

Înjurături. Şeful decide: aici.

În timp ce puştii recuperează pietrele prețioase, lapislazuli, ornamentele din aur, cei mai solizi scot lăzile din lăzi, mâinile puternice le ajung la mumia înfăşurată în bandaje şi smulg bijuteriile care-l împodobeau pe Suzer. Ordin de repliere. Destul au devalizat, devastat, jefuit; golesc vasele funerare şi lasă resturile pe jos.

Părăsesc piramida prin deschizătura prin care au intrat, lăsând mausoleul deschis. Nu mai pun la loc blocul de piatră. Nu e nevoie să-şi ascundă fapta, le este de ajuns să fugă la timp.

Se face din nou linişte. Altfel decât înainte. Piramida îşi schimbă starea acolo pe unde pătrund aerul, căldura, lumina. Există din nou nopți, zile, temperaturi, anotimpuri.

Se face linişte. Ani şi ani. Câți oare?

Secolele se îndesesc, se îmbogățesc de detalii – o nevăstuică, păsări, şoareci, o întreagă dinastie de scarabei – însă nemişcarea persistă.

Apoi apa pătrunde prin canalul deschis în peretele dinspre est.

La început discretă, devine mai apoi vicleană, se vâră ca o viperă şi câştigă teren. Îi creşte nivelul. Iată că a astupat coridorul. Se apropie de locul unde ni se odihnesc leşurile.

Mă uit la noi: două carcase, sau mai degrabă două mormane de oase acoperite de o piele pergamentoasă. Apa ajunge până la noi, ne înconjoară, ne acoperă, creşte şi mai mult. Suntem înghiţiţi. Monumentul este înghiţit de ape.

Şi dintr-odată fluxul se inversează, ca şi cum o divinitate ar fi decis să golească piramida. Şi aşa, rămaşi îmbrăţişaţi, alunecăm, plutim, o ştergem de-acolo, printre o grămadă de resturi, lovind vasele funerare şi statuetele pe care apa le purta pe unde.

Nilul, pradă celei mai puternice revărsări din istoria sa, ne poartă cu el.

Rămăşiţele noastre pământeşti urmează cursul canalului, ies din piramidă şi se pierd în infinitul lichid.

Din acest punct, spiritul mi se înceţoşează şi se risipeşte. Nu-mi mai amintesc nimic.

*

Un răţoi mă privea cu atenţie, cu ochii lui rotunzi.

Întinderi fluide foşneau în jurul papurii verzi, ai cărei ciucuri se înclinau sub mângâierea adierilor de vânt. Eram întins în apă.

Irişii galbeni ai răţoiului, incrustaţi în mijlocul unei pete de pene cafenii, mă fixau cu insistenţă. Atenţia-i stăruitoare nu era întreruptă decât de scurte fornăieli, de piruete fugare, semnele unei vigilenţe constante.

Aerul era curat, liniştit, aproape alb, de o transparenţă orbitoare. În depărtare zbura un stol de gâşte sălbatice, cărora le auzeam strigătele triste şi tandre. Lângă mine, un mănunchi de crini în floare răspândea o aromă suavă, care se amesteca cu mirosul puternic de mâl şi de frunze în descompunere.

Eram protejat ca într-un cocon de patul jilav al mlaştinii.

Răţoiul mi-a pus, întrebător, ciocul portocaliu pe frunte.

Am tresărit, m-am înfiorat, după care mi-am mişcat muşchii feţei făcând câteva grimase.

O bătaie triumfătoare din aripi mi-a însoțit reacția. Pasărea confirma unui public invizibil: „Vedeți, v-am spus eu: e viu!”

Totuşi, abia ce m-am ridicat, că zburătoarea s-a speriat şi a şters-o alunecând pe undele liniştite, la fel de repede ca o lespede care ricoşează pe suprafața apei. S-a alăturat unor rățuşte pufoase, dar şi unei rațe sau unui alt rățoi – imposibil de stabilit, pentru că rățuştele din Egipt, masculi sau femele, sunt împodobite cu acelaşi penaj bej. De acolo, dintr-odată indiferent, palmipedul m-a privit cu dispreț, şi-a întins gâtul, s-a transformat în şef de coloană şi, lopătând sigur pe el, a deschis drum familiei sale, lăsând în urmă o dâră unduindă de scânteieri.

Odată ridicat în picioare, clătinându-mă încă, am început să observ împrejurimile. Spațiul întins, mlăştinos, aparținea fără îndoială deltei Nilului, aproape de mare. Ce m-a făcut să cred asta? Mirosul neplăcut, uşor sărat care venea dinspre nord, bâtlanul cenuşiu care, cu umblet precaut, cerceta mâlul, stolul de ibişi sacri din dreapta, elegantele picioroange îmbrăcate în alb şi negru, nelipsite din peisajul egiptean.

Nivelul apei mi-ajungea cu greu până la mijlocul coapsei, păşeam prin mâl în căutarea pământului ferm. Ce fericire să fac acest efort! Mi-am regăsit suplețea, vigoarea corpului, mişcările muşchilor dornici de încordare, pofta înflăcărată de provocări şi aventuri. Sângele îmi clocotea de nerăbdare.

Savuram din nou beția renaşterii.

Un escadron de păsări flamingo roz a țâşnit dinspre sud, şi-a schimbat direcția de zbor spre stânga, m-a acoperit cu umbra lui, după care a dispărut la orizont. Urmărindu-i traiectoria, am zărit o formă care s-a ițit din stufăriş.

Părul lung, negru, îi acoperea umerii, profilul fin i s-a întors în direcția spre care dispărea norul de păsări.

Noura!

*

Mai e nevoie să vă spun ce se petrecuse? Evident, monstruoasa creştere a Nilului inundase piramida ridicată în apropierea fluviului, după care apele, retrăgându-se, ne-au aruncat în exterior. Purtaţi de reflux, am fost duşi până la urmă într-un soi de macerator mâlos. Umezeala din jur alimentase elementele necesare regenerării noastre.

Experimentasem deja astfel de reveniri la viaţă, Noura o singură dată, dar nu discutaserăm aproape deloc despre asta, pentru că se întâmpla în mod natural, dincolo de voinţa noastră şi chiar de implicarea noastră. Ca vindecător, renunţasem să-mi mai explic fenomenul.

Două întrebări ne preocupau cu mult mai mult: unde şi când.

Unde dracu' ne găseam? Imediat am emis ipoteza deltei egiptene, însă Noura mi-a obiectat că lenta noastră plutire în derivă ne-ar fi putut duce mult mai departe. Poate că fuseserăm purtaţi până în mare înainte de a eşua pe vreun mal... Mi-a adus aminte de periplul sarcofagului în care, demult, în vremuri îndepărtate, fusesem închis şi pe care l-a găsit pe coasta feniciană.

Când? Câţi ani, câte secole, poate chiar milenii, să se fi scurs? Întrebarea ne dădea ameţeli. Cum evoluase omenirea? Mai exista omenire?

Gândul acesta mă şoca. Să se descotorosească Pământul de oameni, asta era o o idee care nu mi-ar fi dat niciodată prin minte odinioară, în copilăria mea preistorică, pe când întâlneam atât de puţini bipezi, dar atâtea animale, şi când coexistam în echilibru cu celelalte specii. Or de-atunci, în Mesopotamia, în Egipt, marile civilizaţii au crescut, oraşele la fel, megalopolisurile; drumurile împărţeau teritoriile, canalele irigau culturile, bariere delimitau ogoarele, anumite animale nu ar fi supravieţuit dacă nu ar fi fost domesticite,

altele au fost vânate până la frontiera spațiului invadat de activitățile noastre.

Pe scurt, într-atât s-au extins oamenii şi au căpătat atâta importanță, încât, mereu pe picior de război, riscau la fiecare pas să piardă totul.

De câte ori îi vorbeam despre asta, Noura se distra:

— Noam, se pare că îți place să vezi numai ce e mai rău.

— Oamenii mi-au adus multă suferință, natura, niciodată.

— Îți verşi focul pe ei. După părerea mea, oamenii sunt mult prea răi şi vicioşi ca să se distrugă de tot. De altfel, iată dovada...

S-a ridicat pe vârfuri şi mi-a arătat în depărtare o apariție mişcătoare. Pe măsură ce imaginea se contura, am reuşit să disting, mijindu-mi ochii, trei căruțe trase de boi, înconjurate de câțiva indivizi.

— Aşadar, acolo e un drum şi oamenii încă există, a strigat ea. Acum rămâne de aflat ce limbă vorbesc.

— Să mergem!

A izbucnit în râs şi m-a atins cu degetul.

— Eşti gol-puşcă, Noam.

— Şi tu la fel.

Ca de obicei, a fost nevoie să dea buzna ceva străini, pentru ca să resimțim nuditatea ca anormală.

— Vrei să te ung cu nămol din cap până-n picioare? i-am propus eu.

— O idee mai bună n-ai?

Fără a mai aştepta o clipă, m-am năpustit în fața convoiului, afişând o atitudine pudică, cu spatele încovoiat, cu mâinile încrucişate în dreptul sexului, cu aerul înspăimântat al cuiva căruia îi fuseseră furate hainele.

Convoiul s-a oprit de cum am apărut. Îmbrăcat într-o haină lungă, bălțată, un bărbat cu fața lată, cu cercei mari la urechi, cu coliere la gât, a înaintat spre mine. Mi-a vorbit

într-o limbă străină. Văzându-mi aerul stupefiat, a reformulat în egipteană:

— Cine eşti? Ce cauţi aici?

Uşurat, am jucat o scenă pe care o ticluisem dinainte:

— Ne scăldam, eu şi nevastă-mea. Când am ieşit din apă, îmbrăcămintea nu mai era. Hoţii, fără-ndoială.

Imediat bărbatul s-a întors spre însoţitorii săi şi, cu venele gâtului umflate, s-a răstit la ei ca şi cum ar fi reluat o conversaţie întreruptă:

— V-am zis că pe-aici colcăie de tâlhari la drumul mare! Pricepeţi acum de ce vă zic să fiţi cu ochii-n patru, adunătură de leneşi ce sunteţi! Căscaţi bine ochii! Şi ţineţi cuţitul la-ndemână.

M-a măsurat iarăşi din cap până-n picioare.

— Ce vrei?

— Să-mi vinzi nişte haine.

Chipul i s-a luminat.

— Pică bine: am de vânzare! Şi multe alte lucruri. Cum ai de gând să plăteşti? Bănuiesc că te-au jefuit şi de bani!

Mi-a urmărit privirea: tocmai realizasem că la mâini aveam încă brăţările din aur garnisite cu pietre preţioase. A conchis:

— Perfect! Merg pe încredere. Sigur vom găsi un mod să ne-nţelegem.

Ochii îi scânteiau uitându-se cu atenţie la bijuteriile care îmi confereau un aer de onorabilitate: după care şi-a îndreptat privirea spre silueta Nourei în mijlocul stufărişului şi i-am sesizat o licărire lascivă. Am reacţionat prompt:

— Înţelegi, desigur, că mai întâi trebuie să aleg nişte haine pentru soţia mea şi să i le duc.

Licărul din ochi i s-a stins, şi parcă i-a căzut faţa.

— Bine-nţeles, bine-nţeles, a mormăit.

Am avut mare noroc să-l întâlnim pe Charaxos cu echipajul său. Odată îmbrăcaţi, ne-am continuat drumul

alături de ei, mergând pe lângă boi, într-o atmosferă veselă şi prietenească. Charaxos, negustor, cumpăra marfă din Egipt şi pleca apoi să o vândă în nord. Accentul pe care îl avea rezulta din originile sale: văzuse lumina zile pe o insulă mediteraneeană, unde se vorbea greceşte, ceea ce-l făcea să aspire anumite vocale de la începutul cuvintelor şi să pronunțe litera *t* într-o manieră stranie, ținând vârful limbii între incisivi, aşa cum vor avea să facă mai târziu englezii cu al lor *th*. Figura-i luminoasă, ieşind de sub o coamă de abanos, devenea cea a unui copil visător de îndată ce-şi aducea aminte de Lesbos, insula lui natală.

— De ce-ai părăsit-o dacă ți-e atât de dragă?

— N-am părăsit-o decât ca să mă întorc cu şi mai multă râvnă.

— Ai fi putut rămâne acolo.

— Nu şi cu sora pe care o am. Se vede că nu o cunoşti.

Am ajuns la Djekhaper, un oraş negustoresc căruia Charaxos, asemenea tuturor grecilor, îi spunea Naucratis, şi căruia i se mai spunea şi „Stăpâna Corăbiilor”. Se povestea că fusese întemeiat de oamenii care veneau dinspre mare, nu de egipteni. De fapt, Naucratis constituia portul Egiptului orientat spre Grecia, iar elenii, cu îngăduința faraonilor care s-au succedat şi contra unor servicii, îl cam dădeau drept al lor. Charaxos ni l-a lăudat pe noul faraon, Necho II, ale cărui acțiuni aveau să-i favorizeze negoțul dincolo de orice aşteptări. De fapt, Necho căuta un mijloc de a lega Mediterana de Marea Roşie: la ordinele sale, sute de mii de bărbați erau pe cale să sape un canal larg care ar fi mers de la Marea Roşie până la Nil, ceea ce le-ar fi permis corăbiilor să vină şi să plece, să se facă schimb între

mărfurile din bazinul mediteraneean şi cele provenind din Ţara Punt.[1]

Într-un han din Naucratis, unde mâncam împreună cu Noura, în compania lui Charaxos, l-am evocat într-o doară pe faraonul Suzer şi pe tatăl acestuia, Meri-Uzer-Ra. Niciunul dintre comeseni, nici măcar cei mai bătrâni care, în fundul încăperii, jucau senet, nu au ştiut despre ce vorbeam. De-acum dinastia faraonică se trăgea din Sais, oraş din apropierea deltei, de-aici înainte devenit capitala

[1] Prefigurarea Canalului de Suez a purtat succesiv numele suveranilor care l-au realizat, consolidat sau extins. Necho II nu şi-a dus la bun sfârşit canalul, deşi lucrările erau foarte avansate, pentru că un oracol îi prezisese că o asemenea cale maritimă ar fi fost de folos deopotrivă egiptenilor, dar şi duşmanilor Egiptului, ceea ce a înfrânat elanul acestui rege războinic. Astfel, atunci când lucrările au fost reluate sub dominaţia persană, canalul lui Necho a devenit canalul lui Darius. Apoi, de-a lungul restaurărilor şi extinderilor, a luat numele lui Ptolemeu şi al lui Traian.

Din păcate, în secolul al XV-lea, din cauza modificărilor climatice, braţul estic al Nilului, unde ajungea canalul, s-a deplasat spre vest şi lacurile interioare au secat rând pe rând, făcând canalul să iasă din uz; a fost lăsat în părăsire, acoperit de nisip. Începând din acel moment, vapoarele au înconjurat întreaga Africă, ocolind Capul Bunei Speranţe pentru a ajunge în Asia.

În mod straniu, ideea de a reface un canal care să lege cele două mări avea să devină de-a lungul secolelor următoare o obsesie pentru francezi, în special pentru miniştrii lui Henric IV şi ai lui Ludovic XIV, care aveau în vedere atât traficul comercial, cât şi prestigiul generat de reluarea lucrărilor marilor faraoni. Napoleon Bonaparte a reluat această chestiune în timpul campaniei din Egipt şi, într-un final, sub domnia nepotului său Napoleon III, Ferdinand de Lesseps a tăiat un canal fără ecluze între Port-Said în Mediterana şi Suez la Marea Roşie, inaugurat în 1869. La începutul secolului XXI, guvernul egiptean l-a dublat ca mărime şi l-a adâncit, ceea ce a permis renunţarea la circulaţia alternativă.

Egiptului unificat. Sais? Memfis nu mai deținea supremația de odinioară, iar Teba nici atât. Fără a mai face alte cercetări, am început să ne gândim că poate şederea noastră în piramidă, urmată de revenirea la viață, s-a prelungit în timp – mult mai târziu am reuşit să stabilesc că ne-au trebuit nouă sute optzeci de ani ca să ne facem din nou apariția printre cei vii.

Neştiind spre ce loc să ne îndreptăm, Noura şi cu mine am ales să locuim provizoriu la Naucratis. De ce nu? Aveam nevoie să descoperim cum se schimbase lumea, şi-apoi ne bucuram să fim în preajma extravagantului Charaxos, care rămăsese în port pentru că aştepta livrarea unor mărfuri, înainte de a-şi închiria corăbiile şi de a ieşi din nou în larg.

Charaxos îmi stârnea curiozitatea. Gură mare, voce de stentor, gata oricând s-o dea pe-njurături, era însă capabil de o delicatețe încântătoare: acest voinic, acest mâncău devorator de carne capabil să omoare un bou dintr-o singură lovitură de pumn, îşi garnisea impozanta statură cu bijuterii şi răspândea arome de parfumuri îmbătătoare. Altfel prietenos, călduros, era apucat uneori de crize violente de furie, ajungând să fie foarte brutal cu aceia pe care, cu câteva ore mai devreme, îi acoperise de favoruri şi de mângâieri. Dacă discuta aprig despre prețul unui vas cu o persoană a cărei figură îi displăcea, dădea imediat o sumă nebunească unui chip angelic, pentru acelaşi obiect. Dar cea mai mare pasiune a lui erau prostituatele, pe care le adora de-o manieră la fel de incoerentă ca pe toate celelalte lucruri. Nu trecea de la o târfă la alta, cum fac de obicei amatorii, nu iubea decât una odată, şi-o iubea cu adevărat. Acest colos cu temperament sangvinic adora să cultive un ataşament sentimental şi, deşi îşi plătea prostituata cu tarif fix, o umplea de buchete de flori, de țesături foarte scumpe, de mirodenii, mici bijuterii şi chiar îi compunea poeme încântătoare. Prins în mrejele iubirii cum alții dau în patima

băuturii, uita rapid meseria desfrânatei, la fel şi de felul în care o întâlnise, şi se credea ca şi însurat cu ea. Inevitabil, cădea pradă geloziei, la început bănuieli, urmate de scene conjugale, recurgând la urmăriri, apoi, când flagrantul delict se producea, spumega de furie, trădat! Din fericire, în acele momente îşi vărsa focul doar pe sine, fără ca vreodată să lovească vreo curtezană sau vreun client; se dădea cu capul de pereţi, îşi smulgea veşmintele şi se îneca în băutură până în pragul comei. Mă descumpănea capacitatea lui de a se arăta de fiecare dată uimit de un anume eveniment care se repeta şi pe care totul îl făcea previzibil.

În viaţa lui se succedau cu viteză melancoliile adolescentului amorezat şi izbucnirile de încornorat furibund. Mă întrebam dacă acest tip de comportament îi făcea plăcere sau îl întrista. Noura, mai fin observator decât mine, considera că de fapt se hrănea din aceste contraste, din această lipsă de continuitate, căutând stările paradoxale tocmai pentru a se simţi viu.

Într-o seară mi-am permis să-i vorbesc, pe când se pusese pe băut, disperat de faptul că îşi surprinsese aleasa inimii pe cale să-şi desfacă picioarele pentru un client.

— Tu nu iubeşti decât femei pe care nu ar trebui să le iubeşti, Charaxos.

Visezi la fidelitate, dar nu umbli decât cu prostituate. Te bagi singur în situaţii fără ieşire.

— Fără ieşire? Soră-mii i-a reuşit.

— Sora ta a reuşit să schimbe oamenii?

— Se vede că n-o cunoşti pe soră-mea.

Cu cât discutam mai mult cu el, cu atât îmi dădeam seama în ce măsură îl preocupa această făptură, care constituia pentru el un punct de referinţă. Oare nu asta era cheia? Convins că nicio femeie nu o va egala vreodată, pornea la fiecare aventură ca învins şi făcea în aşa fel încât să-i fie întărită convingerea.

A aduna eşec după eşec îi permitea să o venereze ca pe un idol dintr-un templu sacru, inaccesibil.

Pe când îl însoţeam ca să-şi inspecteze navele, i-am împărtăşit aceste gânduri. În loc să izbucnească, aşa cum mă aşteptam, a schiţat un zâmbet tandru.

— Ai dreptate: soră-mea e femeia vieţii mele. De altfel, are acelaşi efect asupra tuturor celor pe care-i întâlneşte.

— Nu crezi că exagerezi?

— Se vede că nu o cunoşti pe soră-mea.

Convoiul cu mărfuri – minereu de aur extras din deşertul nubian şi fildeş venit din sudul extrem – întârzia, şi această amânare îl exaspera pe Charaxos.

Într-o după-amiază, pentru a-i schimba proasta dispoziţie, i-am propus să-l ajut să ţină contabilitatea, o îndeletnicire pe care o relua cu tot mai multe suspine de oboseală pe zi ce trecea. Nota totul, doar că pe papirusuri disparate, astfel că petreceam ore în şir ca să reconstituim ordinea a ceea ce cumpărase ori vânduse de-a lungul ultimelor luni. Apoi mă apucam să fac calcule, adunări, scăderi, înmulţiri. Nu era de aşteptat? Charaxos nu dovedea mai multă logică în conducerea afacerilor negustoreşti decât în altele, cheltuind mai mult decât câştiga.

Temându-mă că n-o să suporte câtuşi de puţin să fie pus în faţa faptului împlinit şi că o să explodeze de furie, i-am demonstrat cu mare blândeţe, coloană cu coloană, starea catastrofală a socotelilor, toate în pierdere.

Ascultându-mă cu atenţia unui copil de opt ani, a şoptit cu drăgălăşenie:

— Tare amuzant... Parc-ai fi soră-mea când mă boscorodeşte. Mereu îmi reproşează că risipesc banii părinţilor.

— Pe mine nu mă interesează ce avere aveţi, Charaxos, însă pot să-ţi confirm că pierzi tot mai mult pe zi ce trece, şi

nu câştigi nimic. Dacă vei continua aşa, rişti să-ţi aduci familia la sapă de lemn.

— A, da? Aşa să fie? a lăsat să-i scape, nepăsător.

— O să-ţi ruinezi sora, am insistat, presupunând că acest argument va avea greutate.

— Să-mi ruinez sora? A nu, e imposibil! Bogăţia ei se ascunde-n altă parte.

Se descurcă întotdeauna. Se vede că nu o cunoşti pe soră-mea.

În timp ce Charaxos se afunda tot mai tare în plictis, sperând în fiecare zi să-i ajungă convoiul cu mărfuri de preţ, Noura şi cu mine ne obişnuiam uşor-uşor cu întoarcerea la viaţă. În mod ciudat, odată trecută beţia primelor clipe, nu prea ne simţeam în largul nostru.

Avuseseră loc multe schimbări. Deşi de multă vreme nici ea, nici eu nu ne mai temeam de schimbări, cea de acum nu ne atrăgea cine ştie ce: în acest port comercial, nu-şi avea locul decât munca grea, toată lumea nu viza decât profitul, banul circula mai abitir decât sentimentele. Atracţia câştigului mobiliza pe oricine şi adevărata limbă comună se limita la a face socoteala. Să munceşti, de acord, dar pentru ce? Nu descopeream nimic care să ne entuziasmeze în modul în care se închegau legăturile dintre oameni, în care erau nutrite speranţele, în care erau concepute credinţele ori spiritualitatea.

Noi, care proveneam din civilizaţii ale reveriei, în care propensiunea pentru visare şi meditaţie se dovedea a fi punctul central, găseam această civilizaţie ca fiind teribil de cu picioarele pe pământ.

În rest, cuplul nostru traversa o perioadă delicată. Totul mergea înainte pe traiectoria obişnuinţei mai mult decât prin forţa de coeziune. Era oare de ajuns? Aveam rezerve în a mă exprima cu sinceritate în faţa Nourei, o neîncredere strecura permanent între noi un filtru. Episodul din

piramidă răsuna încă în ființa mea, mă încăpățânam să nu îl consider nici greşeală, nici naivitate, ci mai degrabă o trădare, pentru că Noura luase decizii unilaterale.

În consecință, o nouă preocupare se insinua în mine: a o iubi pe Noura nu însemna să-i accept puterea absolută; trebuia să mă respecte, altminteri dragostea ei m-ar fi strivit în loc să mă hrănească. Aşa că nu participam la discuțiile noastre decât din vârful buzelor. Ce să se fi întâmplat cu fratele meu vitreg Derek? Unde să dau din nou de Tibor, tatăl Nourei, condamnat la nemurire la o vârstă înaintată, pe când se pregătea să treacă dincolo într-o stare vecină cu agonia? Aceste subiecte mă afectau în cel mai înalt grad, totuşi nu mai reuşeam să le cercetez pe aceeaşi lungime de undă cu Noura.

Cât despre dragoste, făceam dragoste, desigur, cu toate acestea dovedeam mai multă aplicație decât entuziasm. Futeam cinstit. Loial. Îmi făceam treaba din toată inima. Nu asta se cheamă datorie conjugală? Dorința nu a fost niciodată o problemă pentru mine, simpla vedere a unui trup feminin avea asupra mea un efect rapid care mă arunca spre el; în plus, Noura exercitase întotdeauna o influență senzorială asupra mea, şi şi-o păstra. Ne strângeam aşadar în brațe, însă îmi păstram controlul. Nu mai încercam acea renunțare instantanee de sine, acea adeziune la necunoscut, acel sentiment că trăieşti un moment unic, căruia să-i cedezi în aceeaşi măsură cu să-i alimentezi flacăra, nu, acționam cu onestitate, acordam timpul necesar, străduindu-mă cu meticulozitate să îmi satisfac partenera şi juisam corect. În ciuda evidențelor organice, mă regăseam frustrat. De-a lungul hârjonelilor pândeam secunda când aveam să uit de mine, în care ne vom topi unul în celălalt, pe scurt, pândeam momentul în care voi înceta să mai stau la pândă. Nimic de felul acesta nu se producea însă. Făceam dragoste cu nevasta mea. Nici

urmă de abandon. Nimic aventuros. Nicio surpriză. Ceva ce semăna cu un fel de mâncare cunoscut, consumat cu plăcere.

Noura îşi dăduse şi ea seama de asta, chiar dacă mi se părea că, în ce o privea, atingea extazul. Îi ocoleam privirea întrebătoare, reuşeam să mă eschivez încercărilor ei de a cere explicaţii, o evitam în ciuda apropierii zilnice.

Unde să mergem?

Acesta era singurul punct pe care îl abordam deschis. Încotro alesese lumea să se îndrepte? În care colţ de pe pământ strălucea geniul uman? Dacă această întrebare nu avea aproape deloc sens la vremea în care hoinăream în sânul naturii, ajunsese tot mai precisă din momentul în care oamenii începuseră să inventeze civilizaţii. Până aici, experimentaserăm diverse centre urbane – Babel în Mesopotamia, Memfis în Egipt –, însă unde oare să se fi aprins cel mai nou focar de civilizaţie? Din conversaţiile despre port, care ne ajungeau la urechi umblând prin pieţe şi prin hanuri, părea că energia se concentrase în nord; conform zvonurilor, insulele greceşti şi Attica dovedeau un stil de viaţă nemaiauzit, care fascina călătorii. Ne simţeam atraşi de acele locuri şi am învăţat cu şi mai mare fervoare limba greacă pe care toată lumea o folosea la Naucratis, nu numai Charaxos şi ai lui.

Oare să încercăm aventura dincolo de Egipt?

Eram deja acolo cu gândul, când destinul avea să decidă în locul nostru.

Charaxos şi-a primit în sfârşit aurul şi fildeşul. În ajunul plecării, a fost prins în mijlocul unei reglări de conturi la Naucratis. Dându-i cu prea multă insistenţă târcoale lui Myrhin, o prostituată de care se îndrăgostise, a trebuit să se confrunte cu un alt bărbat la fel de prins ca el, dar care era cel care o întreţinea, şi acesta bolnav de gelozie. Cei doi au ajuns la bătaie, rivalul lăsându-l pe Charaxos ca mort de-a

latul drumului. Când l-au găsit, marinarii lui l-au adus la han. Le-am spus că sunt doctor, Noura fiică de vindecător, şi-am încercat amândoi să-l salvăm pe Charaxos.

Neghiobul era solid, a supravieţuit. De cum a putut articula câteva cuvinte, a cerut să se ridice ancora.

— Sora mea îşi va face griji.

— Îţi aşteaptă întoarcerea la o dată precisă?

— Da, nu, în sfârşit, va mirosi că s-a întâmplat ceva nelalocul lui.

— Va mirosi?

— Se vede că nu o cunoşti pe soră-mea.

Charaxos se încăpăţâna, sporind argumentele: că i se va bloca încărcătura, că va risipi banii lăsând echipajul să vegeteze în port, că va rata piețe importante. I-am atras atenţia că starea în care se găsea necesita încă îngrijiri, trebuia să-i schimbăm bandajele, să-i curăţăm rănile, să-i stopăm infecţiile, să-i potrivim atelele.

— Haideţi să plecăm împreună! ne-a rugat hodoronc-tronc.

Şi-aşa ne-am îmbarcat Noura şi cu mine spre insula Lesbos.

*

Să se fi datorat potopului pe care l-am înfruntat demult, când apele năprasnice au acoperit în întregime pământul şi când am rătăcit luni de zile la bordul arcei noastre? Nu-mi place marea decât de departe. Nu o admir decât de pe ţărm, când numai privirea o atinge uşor. De îndată ce mă aventurez pe suprafaţa ei sau mă arunc în valuri, neliniştea zdrobeşte orice alt considerent.

Ce ascunde sub mângâierea undelor? Ce creaturi se zbenguie în adâncuri?

Chiar dacă valurile se arată calme, vesele, sclipitoare, nu sunt eu prost: măruntaiele ei mă ameninţă. Suprafaţa netedă, întinsă, serveşte drept momeală, ascunzând un

univers lăuntric populat de forțe misterioase, locuit de entități imperceptibile. Înălțimi ascuțite, genuni sfâşiate, abisuri ascunse, rechini, balene, calamari uriaşi, plante carnivore, monştri cu un comportament imprevizibil, iată adevărata natură a mării. Orizontalitatea ei se constituie într-o fabuloasă minciună: adevărul ei este pe verticală, sunt hăurile uriaşe, insondabile, este prăpastia. În timp ce navigatorii îşi închipuie că se orientează căutând nordul, sudul, estul, vestul, eu ştiu că adevărata direcție se desfăşoară de sus în jos. Marea ne cheamă spre scufundare. A pluti se dovedeşte o performanță de fiece clipă, fatalmente tranzitorie, contra naturii, fragilă, derizorie; fără nenumăratele eforturi ale marinarilor, destinul care-i pândeşte pe călători se rezumă la naufragiu. Aplecându-mă deasupra apei, cad pradă vertijului acvatic, care se înrudeşte cu cel terestru, deoarece constă în teama de a nu fi absorbit.

Pe vasul lui Charaxos luptam deci cu această spaimă, un rău numai mental de vreme ce nu vomitam. Pe de altă parte, Noura, sprijinindu-se în coate de copastie, cu părul ciufulit de vânt, surâdea spre depărtări, inspirând zările cu nările fremătânde, cu ochii închişi, frumoasă de să-ți taie respirația. Cât despre Charaxos, odată ajuns la bord, se şi metamorfozase în Poseidon, zeul grec al mărilor pe care-l văzusem pe vasele pictate. Cu bustul gol în fața rafalelor de vânt şi a valurilor înspumate, cu trupul de culoarea lutului ars, cu barbă inelată, cu ochii holbați de la babord la tribord, afişa o bucurie sălbatică în a sfida elementele naturii.

Din fericire, am avut parte de vreme bună pentru navigare, evitând etesianul[2] şi făcând până la capăt

[2] Meltemi sau etesian, vânt de vară, care bate dinspre nord în Mediterana orientală. (N. Tr.)

traversarea fără a ne umple de stropi aduşi de vânt. În primele zile, această parcă rătăcire cu cele patru corăbii ale noastre m-a deprimat. Cel căruia îi place să străbată pe jos pământul, în lung şi-n lat, nu e bun de navigator: eu, cel care adoram să bat la pas câmpurile, să mă îmbăt de aromele sale, să ascult concertul naturii, nu pricep mai deloc dragul de a te îmbarca pe ape. Nimic nu-mi atrăgea privirea, peisajul era neschimbat, domnea monotonia. Pe cât mersul reprezenta pentru mine un scop, pe atât a naviga se limita doar la a fi un mijloc de a mă deplasa. Scopul era destinaţia, nu călătoria. Nu mă încerca decât un soi de grabă ca dârele pe care le formam pe suprafaţa apei să se închidă şi corăbiile să acosteze.

Însă totul s-a schimbat când am ajuns în Marea Egee, bogată în insule.

Niciodată orizontul nu rămânea gol. Mereu se iveau forme, joase, înalte, întinse ori mai reduse ca dimensiuni. Unele insule aveau reputaţia de a fi neprimitoare, căci erau lipsite de surse de apă şi de resurse, sau simple aglomerări de bolovani, sol sărac acoperit de mărăcini, pe care caprele îşi duceau traiul în lipsa păstorului; altele se arătau colorate, acoperite de păduri, presărate cu copaci în floare printre pinii întunecoşi care urmau măslinilor argintii.

În sfârşit, într-o dimineaţă, când răsărea soarele, insula Lesbos a răsărit şi ea în faţa ochilor noştri. Imensă, plină de verdeaţă, stăpânită de două piscuri, părea un continent.

— Cât de curând o s-o cunoaşteţi pe sora mea, ne tot pisa Charaxos, trecându-şi limba peste buze, ca şi cum Lesbos cu ale sale două mamele muntoase ar fi prefigurat-o.

Flota noastră a ajuns în portul Mytilene, în partea de sud a insulei, după fâşii de pământ primitoare, protejate din depărtare de blânde forme de relief vălurite. Charaxos a sărit pe cheu, zburdând din pescar în hamal, din gură-cască în trecător, din marinar în negustor, strângând în braţe pe

fiecare, începând conversații zgomotoase şi înflăcărate. În scurt timp nici nu mai ştia încotro să-şi întoarcă privirea, atâția insulari veneau în fuga mare, bucuroşi să-l reîntâlnească.

După care şi-a depozitat cu grijă marfa, a scos din stoc câteva obiecte menite să servească drept cadouri şi-am pornit la drum, însoțiți de măgari, pentru a ajunge la Eresos, nu departe de plajă, satul în care locuiau ai săi.

O femeie în pragul uşii ne privea venind.

— Şi iat-o pe sora mea.

La ce trebuia să mă aştept? Charaxos îmi vorbise atât de mult despre ea, că mi-o imaginasem înaltă, or ea era minionă. Deşi îi lăudase peste măsură frumusețea, nu am descoperit decât un fizic obişnuit, fireşte, nu lipsit de şarm, dar fără splendoarea promisă. Elogiile repetate la adresa autorității şi influenței sale extraordinare nu se potriveau nicidecum cu zâmbetul simplu pe care am văzut-o schițându-l.

Ne-a primit cu amabilitate. Vocea deopotrivă caldă şi radioasă m-a învăluit ca o ghirlandă, sau poate să fi fost frazarea vioaie, suplă, care parc-ar fi dansat, sau cuvintele prietenoase. Dintr-odată, Noura şi cu mine am avut impresia că deveniserăm persoanele cele mai importante de pe pământ.

Ne-a arătat un perimetru înconjurat de copaci, unde ne aşteptau nişte scaune. Trei fete ne-au adus imediat de băut citronadă, un lichid cu aromă de anason, iar conversația s-a legat cu un firesc fără egal. Ne simțeam bine, aşezați cum eram sub tamarixul ale cărui ramuri trandafirii cerneau razele soarelui fără a le împiedica de tot, şi fără a face prea răcoare.

Chiar dacă limba greacă ne scăpa în parte, o stăpâneam totuşi suficient cât să o înțelegem pe sora lui Charaxos, să-i

putem răspunde şi să prindem subtilităţile formulărilor, mereu pline de înfloriturі.

Savurându-mi întoarcerea pe pământ ferm, o observam totodată cu atenţie pe gazda noastră.

Proaspătă în ciuda celor treizeci de ani bine trecuţi, îşi etala părul roşcat care, împodobit cu flori violet, îi punea în valoare fruntea regulată, inteligentă. Deasupra nasului drept şi a gurii tivite dezvăluind dinţii minusculi, apăreau ochii umbriţi de genele lungi, care mi s-au părut banali la început, dar care îi aduceau privirii un captivant amestec de intensitate şi abandon. O uşoară corpolenţă îi rotunjea în chip voluptuos silueta fără a părea grasă, făcând-o atrăgătoare şi molatică în acelaşi timp. Acest plăcut durduliu spunea ceva despre ea: era plină de senzualitate, de poftă de viaţă, gurmandă, potrivindu-se cu peisajul încântător care oferea din belşug fructe, viţă-de-vie, flori, păsări. Cu pielea satinată, fermă şi întinsă, expunea privirii picioarele-i bronzate şi cât să-ţi faci o idee despre sânii magnifici, lipsită fiind de orice oprelişte ori disimulare sub orice rochie ar fi purtat.

Întâlnirea ne devenise o clipă suspendată, detaşată de cursul normal al lucrurilor. Fetele ne-au adus nişte mere splendide, şi-am descoperit că, printre tufişurile de tamarix, într-o împletire de trunchiuri şi rămurişuri, înfloriseră trandafirii; petalele acestora făceau să se strecoare un parfum suav şi dulceag.

Fără ca noi să ne fi dat seama, sora lui Charaxos, sub pretextul ospitalităţii, a pus la punct toate detaliile şederii noastre la Lesbos. În ciuda protestelor noastre jenate, ne-a pus la dispoziţie o casă care se învecina cu livada de măslini a familiei, a promis că îi va anunţa pe toţi despre statutul meu de medic şi, mai ales, ne-a enumerat sărbătorile care stăteau să vină – procesiuni, petreceri populare, concursuri

de dans, de muzică, de poezie –, îmbiindu-ne de pe-acum să luăm parte la mii de plăceri.

Charaxos, de obicei gălăgios şi volubil, o asculta cuminte, ca un copil cu ochii strălucind, aprobând-o din cap. În prezența surorii sale, acest uriaş cu temperament debordant nu avea mai mult de zece ani. Doi frați mai mici, însoțiți de neveste, ni s-au alăturat. După care Charaxos, deşi ziua se afla deja spre asfințit, i-a cerut surorii sale să ne cânte. Fetele i-au adus o liră. Mi-am dat seama atunci că degetele-i erau puternice, bătătorite, prevăzute astfel cu acea protecție a pielii care să le permită vreme de ore să alunece pe corzi fără a sângera, iar aceste mâini antrenate mi-au adus aminte, nu fără nostalgie, de Meret, iubita mea egipteană. În umbra roz pal a tamarixului s-a ridicat un murmur melodios.

Jinduiesc şi ard.
Din nou, lubirea, de mădulare zdrobitoare,
Mă chinuie, dulce-amar.
Pe nesimțite, îşi face loc.
Din nou e lubirea stăpână pe inima mea sfâşiată,
Asemenea vântului care, din înalturi,
Asupra stejarilor s-a abătut.
Ai venit, bine-ai făcut:
Mi-era poftă de tine.
Mi-ai aprins în inimă
O vâlvătaie care mistuie.
Nu ştiu ce trebuie să fac,
Simt în mine două suflete.
Nu ştiu ce ardoare, stăpânitoare, nu mă lasă
Să pier şi să văd țărmurile
Cu lotuşi, sub mantia de rouă.
Pe mine uitării m-ai dat.

Atingând uşor corzile lirei, gazda noastră îmi mângâia deopotrivă, cu tandreţe, strunele inimii. Vocea ei gravă, aproape şoptindă, se împletea cu arpegiile fluide, nu cânta despre o iubire anume, ci iubirea în general, retrezind astfel în mine o multitudine de amintiri reunite sub numele Dragostei, acest zeu ale cărui vizite le venerăm cu toţii. Niciodată până atunci nu mai auzisem cuvinte devenite pe dată atât de familiare, învolburând senzaţii cunoscute, dar încă neformulate. Întorcându-mă spre Noura, am constatat că o tulbura o aceeaşi surpriză. Scurtul poem vibra adânc, prin depărtările din noi! Nu numai că ne amintea momente unice, dar ne arăta că, în străfundurile intimităţii fiecăruia, oamenii seamănă între ei. Vorbind despre ea, gazda noastră vorbea despre mine şi despre noi toţi. Poezia ei ţesea legături neaşteptate, un soi de fraternitate pe care o alipea condiţiei noastre.

Fără nici cea mai mică ezitare, ne-am alăturat corului fraţilor, cerând sus şi tare încă un nou poem.

Gustă fericirea ce le e dată zeilor
Cel care poate alături de tine
Să fie şi să te privească,
Acela care cu-a glasului tău dulceaţă se desfătă,
Care-ntâlneşte vraja râsului tău.
Râsul tău prea bine-l ştiu,
Inima mi-o topeşte.
Ah! Ştii că dacă te zăresc
Fie şi pentru o clipită,
Atunci îndată pe buzele-mi
Îşi dă duhul fără de vlagă bucuria.
Limba parcă mi s-ar fi sfărâmat,
Şi dintr-odată, în miezul cărnii mele,
S-a strecurat un foc nevăzut.
Privirea mi se-nceţoşează

Şi în urechi un zgomot zumzăie.

Ce paradox! Cântecele de dragoste sunt tânguiri care se cer retrezite la viaţă iar şi iar. Câtă bucurie în durere! Sora lui Charaxos exprima speranţele himerice, amărăciunile din dragoste, deopotrivă-ncurajând căderea în mrejele iubirii. Tânguirea-i se prefăcea în elogiu şi suspinul i se confunda cu extazul.

Sesizându-mi emoţia, Charaxos s-a aplecat spre mine şi mi-a şoptit la ureche:

— Ei bine, de-acum o cunoşti pe soră-mea.

Astfel s-a desfăşurat întâlnirea mea cu poeta Sappho.

*

Insolenţa, cu precădere la femei, m-a sedus dintotdeauna. Impertinenţa sfidând convenţiile, cutezanţa celor care gândesc şi se comportă după cum vor ele, afişarea unei libertăţi desconsiderând orice impediment adaugă farmecului feminin o strălucire care mă-mbată. Pe dată am presimţit pericolul pe care-l reprezenta Sappho pentru mine: era făcută din acelaşi aluat ca Noura. Dacă nu putea rivaliza cu fizicul perfect al eternei mele logodnice, atingea totuşi excelenţa, căci geniul, atunci când este sincer şi natural, te face pur şi simplu frumos. Una peste alta, eram pe punctul să cedez şi să mă-ndrăgostesc.

M-am decis să fiu precaut, nu atât dinspre partea ei, cât dinspre a mea.

Sarcina se dovedea cu atât mai delicată cu cât aflasem cât de puternic îşi revendica independenţa cea care-mi stârnea dorinţa. Într-adevăr, Sappho, măritată şi mamă a unei fiice, Kleis, se purta după pofta inimii. Bărbatul ei, Kerkylas, venit din Andros, el însuşi avut, renunţase să mai considere că legătura lor oficială i-ar fi asigurat dreptul asupra lui Sappho. Fără ca vreo ceartă să-i fi ţinut departe unul de celălalt, locuia mai tot timpul pe unul dintre domeniile care

le aparţineau, aflat în cealaltă parte a insulei. Când ne-am cunoscut, Sappho trăia o intensă aventură cu un efeb, Phaon, pe care am avut ocazia să-l zăresc, un băiat oacheş ca un baton de scorţişoară, a cărui delicateţe avea ceva feminin.

Noura şi cu mine ne-am instalat în locuinţa Privighetorilor, numită astfel datorită păsăretului misterios care ciripea prin boschetele din vecinătate.

Prezenţa acestora constituia atracţia principală a clădirii luminoase şi curate, aducându-i un autentic rafinament sonor. Pe când altădată nu auzeam decât cântecul ascuţit şi frust al piţigoilor, aici privighetorile improvizau adevărate concerte. În general, aceste muziciene rămân închise în cea mai adâncă tăcere pe timpul zilei şi nu-şi încep vocalizele decât spre apus, compunând serenade neaşteptate în care ciripitul, de o intensitate de necrezut pentru o pasăre cât două degete de mică, răsună peste tot în jur. Cascade de note argintate se ridicau către lună, ca o ofrandă adusă bolţii cereşti; triluri diafane înfloreau în inima întunericului, umplând noaptea de o armonie răvăşitoare, creând, prin scânteierile lor, o legătură între pământ şi stele. Preschimbau simplul gângurit ridicându-l pe culmile expresivităţii, sporindu-i subtilităţile şi lăsând astfel impresia că stăpânesc multitudinea de nuanţe ale sufletului. În fiecare seară, stând întins sub bolta scânteietoare, nu mă puteam împiedica să nu văd în asta un cadou din partea lui Sappho, dacă nu chiar mai mult: poetesa nu-mi trimitea oare micii săi fraţi înaripaţi pentru ca eu să visez fără încetare la ea?

Primeam drept în inimă versurile ei pline de vrajă, deopotrivă melancolice şi vesele, de-o frământare nemărginită, accelerându-mi clocotirea sângelui prin vine.

Aceşti trimişi ai lui Sappho mă obsedau cu atât mai mult cu cât nu-i puteam zări aproape niciodată. Siluetele li se

topeau printre frunze şi penajul, urzit în discrete nuanţe castaniu-aurii, reflecta penumbra ce stătea să vină.

Luptam zi de zi împotriva puterii vrăjitoreşti a lui Sappho. Femeia asta mă hipnotiza. Spre marele meu noroc, Noura i-a devenit foarte repede prietenă.

O parte din mine se simţea bine să le vadă pălăvrăgind ore-n şir. Asta mă liniştea şi mă ţinea la distanţă. Puteam astfel să mă dedic noilor mei pacienţi, destul de puţini la număr, şi cercetărilor asupra calităţilor terapeutice ale plantelor de pe insulă, în special arbuştilor de fistic. Unul dintre ei, arborele de mastic, producea o sevă care mi se părea că are virtuţi antiseptice. Un altul, terebintul, cultivat mai ales pe colinele din Chios, insula învecinată, mi-a atras atenţia în mod deosebit. Răşina acestuia, de un alb-verzui, puternic mirositoare, avea reputaţia că vindecă tusea şi dezinfectează gâtul dacă este adăugată în miere. Intra de asemenea în compoziţia teriacului, acest elixir suprem al medicinii greceşti, făcut dintr-o mulţime de plante şi din şopârle uscate. L-am testat separat, urmând învăţămintele primite de la maestrul meu Tibor, care se ferea de amestecuri.

— Sunt mereu în pragul exilului.

Sappho ne-a mărturisit curând îngrijorarea ei, mie şi Nourei. Pe măsură ce înţelegeam cum funcţiona insula Lesbos, sistemul politic, organizarea, am ajuns să înţelegem mai bine ce o strângea ca într-un cleşte pe prietena noastră.

Insula era guvernată de un tiran, ceea ce nu reprezenta o excepţie, pentru că toate oraşele-stat greceşti cunoscuseră acelaşi regim. Exercitând o putere absolută, Myrsilos pusese mâna pe tron asasinându-şi predecesorul. După obiceiul locului, se sprijinea pe clanuri, favorizând unele dintre ele. Ce legitimitate avea? Cea a forţei. Mai deţinea şi altele? Termenul „tiran” nu conţinea nicio conotaţie negativă pe

vremea aceea: tirania în sine nu era văzută nici rău, nici bine, se făcea doar distincţie între tiranii buni şi cei răi.

Myrsilos se clasa printre cei mai răi. Practica arbitrarul şi abuzul, schimbând regulile cu viteza cu care vântul mătura arhipelagul. Nimeni nu era la adăpost de vreo arestare nedreaptă, de un proces părtinitor, de o expropriere sau de o confiscare de bunuri.

Familia lui Sappho, bogată şi influentă de generaţii, era oarecum la adăpost, deoarece îşi ţesuse legături de interese, de colaborare, şi chiar de prietenie cu diverse familii importante. Dacă tiranul Myrsilos i-ar fi atacat, se expunea riscului de a pierde susţinători esenţiali supravieţuirii sale. Se limita la uşoare neplăceri, tracasări permanente, nu prea apăsate, pentru a le aminti cine e cel care guvernează.

Această sechestrare a insulei de către tiran nu o împiedica pe Sappho să-l critice cu orice ocazie, chiar dacă se temea imediat de reacţia lui. De unde şi frica permanentă că va fi trimisă în exil. Să pleci, dar să rămâi în viaţă. Pe de-o parte, Sappho iubea viaţa, pe de alta, tiranul nu avea de gând să o execute.

Însă exilul lui Sappho se situa la un alt nivel. Resimţea în cel mai înalt grad sentimentul efemerităţii. „A muri e o nenorocire, altfel zeii nu ar mai fi nemuritori.” Ştia că existenţa e fragilă, trecătoare, pândită la fiecare pas de dispariţie. „Cel care este frumos nu rămâne aşa decât preţ de-o clipită.” La optsprezece ani scrisese un poem despre decrepitudine.

Deja anii mi-au ofilit trupul.
Mi-au albit părul negru, genunchii nu mă mai ţin.
Iubesc floarea tinereţii.
Inima mi-e îndrăgostită de soare,
Inima mi-e îndrăgostită de frumuseţe.

Ah! dacă pântecele meu ar mai putea să dea viaţă, ah! dacă laptele ar putea să-mi umfle sânii, cu bucurie aş merge să-mi caut alt soţ.

Însă vârsta deja m-a atins, bătrâneţea mi-a încreţit pielea.

Iubirea-şi întoarce faţa de la mine, şi-i urmează tinereţii.

În Lesbos, dacă Myrsilos era boala, Sappho era remediul. Tiranul strivea viaţa sub pretextul că o conduce, în timp ce Sappho o celebra. Cânta beţia de a exista, dorinţa triumfătoare, atracţia dintre fiinţe, bucuria domestică la îndemâna fiecăruia. Însufleţea insula atât prin faptele sale, cât şi prin versuri, organizând petreceri, învăţându-i pe adolescenţi să danseze, să cânte, să împletească cununi de flori, să-şi confecţioneze veşminte elegante. Niciodată nu fereca poarta iubirii, nici nu se dădea înapoi de la dragoste. Nimic nesănătos nu transpărea din fiinţa ei. Şi nici nimic excesiv, în ciuda amplorii înflăcărărilor ei. Nu îl trimisese ea recent la plimbare pe tânărul Phaon, sfătuindu-l cu blândeţe să meargă să-şi caute iubite de vârsta lui?

— Mă eviţi? s-a arătat uimită într-o zi, pe când, după un delicios prânz în familie, ne plimbam împreună în fundul grădinii de unde începea plantaţia de viţă-de-vie.

Am pălit.

— Nu.

— Totuşi, pari distant... Ştiu de la Noura că nu-ţi stă în fire. Petrec mult timp cu ea, dar mi-ar face mare plăcere să-l petrec şi cu tine. De ce te temi?

De mine?

— O, în niciun caz. Eu... mă familiarizez cu locurile, încerc să descopăr repere.

— Există alte repere în afara simplei bucurii de a trăi? a murmurat, încolăcindu-şi braţele în jurului gâtului meu.

Eram paralizat. Stătea atât de aproape! Îi simţeam trupul cald lipit de al meu, pieptul greu şi atrăgător, nările mele inspirau parfumul pe care-l răspândea părul ei roşcat şi

bogat împodobit cu violete. O parte din mine îşi dorea să prelungească această îmbrăţişare printr-un sărut, cealaltă ezita. A biruit cea din urmă şi m-am smuls din strânsoare cu stângăcie, confuz.

— Eu... eu... nu pot să fac asta.

Şi-a înclinat capul fără a mă pierde din ochi.

— Din cauza Nourei?

— Dacă m-aş lăsa pradă dorinţei, Sappho, nu te-aş iubi pe jumătate, ci mult prea mult.

Un zâmbet i-a dezvăluit dinţii micuţi.

— E frumos ce mi-ai spus.

S-a apropiat din nou şi-am simţit că destinul îmi atârna de un fir de păr, că şederea la Lesbos avea să se dea complet peste cap, şi, pentru a-i da dreptate deplină celei care mă socotea ca fugind de ea, am şters-o cât mă ţineau picioarele.

O dovadă a naturii ei extraordinar de generoase: nu mi-a purtat pică. În zilele următoare, comportamentul ei faţă de mine a fost la fel de afectuos ca mai-nainte. Tindeam să cred că pericolul fusese înlăturat. Câtă naivitate!

Dacă refuzi nu înseamnă că te-ai şi vindecat. Deplinătatea senzuală a lui Sappho, parfumul ei, tot ceea ce răspândea fiinţa ei, părul de foc, subtilitatea binefăcătoare a spiritului său mă obsedau încă şi mai tare după acea îmbrăţişare de la marginea viei, din care m-am eschivat.

Sappho aducea adesea aezi din insulă sau de pe continent pentru festivităţile, banchetele, ceremoniile religioase pe care le organiza. Chiar dacă locuitorii din Lesbos gustau epitalamele sale, poeziile pe care le recita la nunţi, ea considera că ar trebui să fie auzite şi alte talente decât ea; angaja artiştii şi îi plătea. Aezii se prezentau la cerere, din oraş în oraş, din loc în loc, din locuinţă în locuinţă, pentru a-şi declama textele epice sau povestirile eroice. Acei poeţi-muzicieni, în stare să cânte cele şaisprezece mii de versuri din *Iliada* şi douăsprezece mii din

Odiseea, dispuneau, desigur, de o memorie excelentă, dar mai ales alimentau publicul stabil cu o memorie esențială: memoria împărtăşită. Deoarece, la acea vreme, puțini oameni ştiau să citească şi să scrie, dar cu toții aveau urechi şi curiozitate, transmiterea se făcea pe cale orală. Atracție binevenită, aezii aduceau mai mult de-atât, făcând posibilă o identitate greacă, adică o proprietate comună asupra ficțiunilor, gândurilor, gesturilor, care crea un liant spiritual între diverse ființe umane. Astfel, *Iliada*, care redesena războiul Troiei, permitea insularului să-şi descopere înrudirea cu țăranul din Attica sau cu soldatul din Pelopones. Ahile, Agamemnon, Elena, cei doi Ajax deveneau strămoşii fiecăruia; transmiteau valori, modele de conduită, cum ar fi Ahile, vajnicul luptător care plânge, bărbăția neexcluzând lacrimile. Cât despre Ulise din *Odiseea*, acel conducător atât de înamorat de soție, dar atât de puțin grăbit să se întoarcă acasă, acesta propunea un soi de model al grecului exemplar, isteț, descurcăreț, mincinos când era cazul, rătăcitor, dar atât de ataşat de pământul său, fidel Penelopei chiar dacă sensibil la farmecele lui Circe şi al lui Calypso, aşadar un paradox care reflecta idealul pe care fiecare îl căuta uitându-se-n oglindă.

Apariția unuia dintre aezi m-a frapat în mod deosebit. Înalt, slab, uscat aproape, apleca spre noi fața-i descărnată, arămie, a cărei barbă aspră amintea de frunzele spinoase ale ciulinilor arşi de soare. Dincolo de pleoape, în loc de irişi, ochii îi erau de un alb opalin. Bărbatul îşi pierduse vederea încă de la naştere. Cu toate acestea, când începea să povestească, toate culorile vieții se adunau la un loc. Îmi spuneam că, în adâncul minții sale, imaginile se succedau cu repeziciune în spatele orbitelor şi, neavând pe unde să treacă, se decideau să alunece mai jos, metamorfozându-se în sunete care scăpau afară în fraze rostite de vocea lui energică şi gravă. Acest orb te făcea să vezi aievea parcă,

avea geniul viziunii, îşi imagina tot ce de fapt nu întâlnise nicicând, armele, priveliştile, veşmintele, scutul lui Ahile făurit de Hefaistos. De îndată ce se oprea, tăcerea răsuna încă de tot ce povestise. Ceva ce prinsese viaţă şi refuza să se stingă. În aer vibrau încă lumi apuse retrezite la viaţă, în care adierea înserării purta aievea forţa inspiratoare şi visurile eroilor din poveşti, pe scurt se răspândea un parfum de nemurire. Şi-atunci când pleca, nu un actor sau un cântăreţ ieşea din scenă, ci mai degrabă o strajă care lua înapoi cu sine, cu mare grijă, un tezaur ascuns în spatele oblonului ochilor săi opaci.

— Vorbeşte-mi despre acest Homer, am rugat-o.

— Vai, cât pot să ţin la el! a exclamat Sappho. Îl ador. Deşi nu se ştie cu exactitate nimic despre el.

— A, da? Mi s-a spus că e originar din Chios, insula învecinată.

— Da! Şi din Corint! Din Smirna! Din Cyme! Din Colofon! Toate aceste oraşe îşi revendică onoarea de a-i fi găzduit naşterea. Şi nu spun minciuni.

Sunt convinsă că toate au absolută dreptate: Homer s-a născut de mai multe ori şi în mai multe locuri.

— Nu înţeleg.

— Homerii au proliferat! Poemele îi sunt autentice, însă nu există doar un singur poet. De secole, aezii şi-au luat în sarcină răspunderea să pună laolaltă şi să dea mai departe epopei în versuri. Din momentul în care vei cunoaşte mai bine cânturile din *Iliada* şi *Odiseea* vei sesiza formulele care se repetă, pe cele care spiritualizează iluzia continuităţii, pe acelea care jalonează memoria.

Pe deasupra, episoadele sunt juxtapuse mai degrabă decât intrinsec legate.

Punctele de vedere se modifică. Această armonie doar schiţată îmi miroase a lucrare colectivă. Dar, te rog, n-o spune mai departe. Nici noi, poeţii, nu discutăm niciodată

subiectul. Oamenii îşi închipuie că în spatele acestui monument se află o singură persoană şi astfel le strigă aezilor: „Cântaţi-ne din Homer!” Odinioară nimeni nu era mistificat. Asta a schimbat cursul vremurilor: faima naşte fraieri.

Prin contrast, înţelegeam mai bine ceea ce era inovator la Sappho. Homer, şi apoi, mai recent, Hesiod dispăreau din spatele versurilor pe care le compuneau, lăsând de la bun început muzele să vorbească: „Cântă, zeiţă, mânia ce-aprinse pe-Ahil Peleianul”, începea primul; „Muze ce din Pieria prin cântece laudă-aduceţi, glăsuiţi despre Zeus, în imnuri slăviţi-vă tatăl!”

Clama celălalt. În timp ce ei se comportau ca nişte mesageri ai divinităţii, Sappho îndrăznea să spună „eu”. De-o cutezanţă nemaiîntâlnită, se povestea pe sine şi povestea lumii prin propria-i simţire. Pana-i unică era legată de o conştiinţă unică. Ea e cea care a inventat lirismul, acest mod în care, scriind despre sine, vorbeşti tuturor. Sappho, pătimaş de liberă, pătimaş îndrăgostită, se arăta şi pătimaş de originală. De la această masă de scris, unde îmi aştern acum memoriile, două mii şase sute de ani mai târziu, mă întreb dacă nu ar trebui să o considerăm pe Sappho o clarvăzătoare, cea care a deschis drumul acelor pe care aveam să-i denumim autori. Da, sunt convins de asta: primul scriitor al umanităţii a fost o scriitoare.

— Femeile nu fac decât să coasă. Nu şi eu! Prefer pana de scris furcii de tors.

Sappho nu se preocupa nici să fie o deschizătoare de drumuri, nici să revoluţioneze, ci se mulţumea să fie Sappho.

Îmi era tot mai greu să o evit. Oare Noura îşi dăduse seama că ceva mă frământa? Mă observa cu afecţiune, îmi respecta pudoarea şi trata cu înţelegere aplecarea mea spre

izolare. Cum i-aş fi putut mărturisi că o iubesc pe cea cu care de-acum îşi petrecea tot timpul?

Pentru a înceta să mă mai gândesc la Sappho, m-am decis să îmi duc corpul la epuizare şi să-l arunc, extenuat, în pat în fiecare seară, fără a mai tânji după ea. Alergam, înotam, făceam escalade prin carierele de marmură azurie. Degeaba! Starea de beatitudine fizică provocată prin epuizare mă invita să visez şi mai mult la ea...

Totul avea darul de a mă împinge spre ea. Tiranul se ţinea de fapte nedrepte unele după altele, biciuia nevinovaţi, ordona căsătorii forţate, îi arunca în temniţă pe cei care nu-i arătau consideraţie, instituia taxe tot mai mari pe mărfuri. Pe lângă constrângerile violente, folosea constrângerile disimulate, ajungându-se ca adesea opozanţii săi să se sinucidă sărind de pe vreo stâncă... Sappho, care se tot ruga de Afrodita să o facă să se îndrăgostească, să nu lase ca sentimentele să-i slăbească, îmi părea un antidot împotriva acestui regim lipsit de dreptate şi de scrupule. Bucurându-se de clipa prezentă, îşi crease un paradis în mijlocul infernului. Plăcerile contra politicului. Intimitatea contra vieţii publice. Dorinţa contra ordinii. Apologia voluptăţii devenea dintr-odată la ea înţelepciune încununată de virtute.

Bucuria de a trăi oferea un motiv pentru a trăi.

După care a venit acea zi, care părea tuturora să fie una de sărbătoare şi care avea să se dovedească o zi nenorocită pentru mine.

Şi totuşi începuse bine... Mă simţeam bine în zori. Plecând de acasă, unde toată lumea dormea, dând ocol satului încă amorţit, m-am plimbat pe cărări, profitând de acea senzaţie specială pe care ţi-o dă o insulă: de fiecare dată când aruncam privirea către mare, simţeam că mă găsesc unde trebuie, la loc sigur. Preţ de mai bine de două ore am străbătut pantele acoperite cu viţă-de-vie, după care

m-a aşezat pe marginea teascului. Sub acest azuriu, mă topeam, mă dizolvam fără griji. Încetul cu încetul, pe boltă s-a incrustat un soare de plumb. M-am întors în satul care în sfârşit se trezise, pe unde pisici filiforme îşi ascuţeau ghearele de trunchiurile de jujubierii din boabele maro-roşcat ale cărora puştii îşi făceau coliere. Plecate cu rufele la spălat, fetiţele îşi împleteau coroniţe pentru nuntă, nu numai din cele tradiţionale din lauri şi trandafiri, dar şi mai fanteziste, în care strecurau deopotrivă mentă, hasmaţuchi, măghiran, şofran şi chiar anason. Un alt tip de coafură, princiară, garnisită cu violete, era rezervată lui Sappho. Insula nu avea însuşirea obişnuită pe care o au insulele de a fi un soi de punte, de punct între continent şi mare, în poziţie periferică. Acolo te simţeai în centrul lumii. De altfel, inima universului nu era unde se găsea Sappho?

Ţârâitul cicadelor, din ce în ce mai nebunesc şi exasperat, începea să răsune. Sătenii se vor aduna grupuri-grupuri, în ţinute foarte colorate, îmbrăcate doar la zi mare, muzicanţii îşi vor drege vocile, mesele pline de bunătăţi sunt deja întinse, paharele cu băuturi din fructe sau cu vin mai mult sau mai puţin îndoit cu apă au fost şi ele aranjate. Bucuria se instalase printre gazde, dar pe mine mă cuprinsese o stare de rău. Frustrarea mă ţinea deoparte de toată veselia dimprejur, o stare de invidie mă instiga să urăsc totul. Gelozia nu mi se îndrepta numai către bărbaţii care dansau cu Sappho, către femeile care cântau cu ea, către Noura, care nu ştiu ce urzea tot mai des cu Sappho, nu, se consolida într-o gelozie universală, aducându-mă până la a denigra voioşia şi a lua orice strigăt sau suspin de plăcere, oricât de nevinovat ar fi fost, drept o insultă adusă mie, dacă nu chiar o lovitură de pumnal. Mă consideram cel mai nefericit dintre bărbaţi. Şi cele câteva semne cu mâna făcute de Noura şi Sappho, pentru a mă prinde într-un alai în care picioarele goale călcau iarba moale ca petalele de flori, mi s-

au părut dovezi de compătimire, nu dovezi ale dorinței. Rămas în retragere, am sfârşit prin a mă izola de-adevăratelea şi-am şters-o spre locuința noastră.

Acolo, mi-am zis că amărăciunea are să mi se mai domolească odată ce întunericul va începe să răresc luminile. Dar nici vorbă, casa se arăta groaznic de goală pe măsură ce noaptea o cuprindea. Absența Nourei se impunea cu intensitate, dar ea probabil continua să se distreze de minune.

Conştient că fără îndoială nu avea să se întoarcă pentru a se culca, obiceiul ei în serile de bal, m-am întins în pat şi deodată am izbucnit în plâns.

Lipsită de motive, această criză m-a doborât, adăugând o încărcătură suplimentară necazurilor mele.

O siluetă a apărut pe terasă. L-am recunoscut pe Alceu, nepotul lui Sappho, un tânăr melancolic, cu ochii fardați şi părul coafat.

— Pentru tine, mi-a zis întinzându-mi un papirus cu sigiliu. Mă întorc la petrecere.

Şi-a plecat imediat.

Am deschis mesajul şi m-am dus afară, la lumina lunii pline, nerăbdător să-l citesc.

Vino. Te doresc. În mine zace focul arzător al dorinței pe care tu l-ai aprins.

Sappho

N-am ezitat o clipă. După ce m-am spălat rapid, m-am năpustit plin de voioşie spre cărarea pe care mersesem atât de des cu inima grea. Soarta hotărâse ca aşa să se întâmple. Urmarea nu mai ținea de voința mea. Adio scrupule!

În fața vilei, o servitoare cu o torță în mână mă pândea. M-a condus în grabă pe la exteriorul terasei spre care dădea camera lui Sappho, mi-a anunțat prezența stăpânei şi s-a

făcut nevăzută. Două lumânări împrăştiau licăririle lor tremurătoare pe pereţii sidefii de un albastru închis.

— Apropie-te, m-a instigat Sappho din fundul camerei.

Am înaintat cu paşi mici, pe de-o parte din prudenţă, pentru că nu vedeam mare lucru, şi-apoi pentru a mă bucura de moment.

— Ard de nerăbdare, a insistat cu vocea catifelată care-mi dădea fiori de plăcere.

Când am ajuns la marginea patului, am ghicit nişte umbre care se întrepătrundeau printre numeroase perne. Am crezut că mă înşel şi m-am aplecat spre pat.

Atunci două braţe au ieşit din aşternuturi şi m-au prins de umărul drept.

— Vino, a murmurat Sappho.

Din cealaltă parte s-au ivit alte două braţe care mi s-au agăţat de umărul stâng.

— Vino, Noam, e atât de mult timp de când jinduim după tine!

Fără să fi avut răgazul de a-mi da seama ce se întâmplă, Sappho şi Noura m-au înlănţuit. Cele două femei pe care le iubeam, pe una dintotdeauna, pe cealaltă de câteva luni, mă aşteptau, goale, în pat.

*

Bărbatul beat nu are habar de propria beţie, o trăieşte fără a o conştientiza şi fără distanţare. Aşa a fost şi pentru mine în mijlocul trioului nostru. Cum să nu înfloreşti între aceste două femei? Cum să rezişti tandreţii dublate?

Cum să nu primeşti un astfel de cadou? Le doream pe amândouă, căci le iubeam pe amândouă.

Niciodată nu m-am crezut atât de atrăgător ca între cele două care mă lăsau să înţeleg că mă doresc, dar că ar fi putut şi să se lipsească de mine. Mă simţeam, într-un mod extrem de plăcut, diferit, dacă nu chiar străin. A obţine un loc în acel univers strict feminin îmi aducea o plăcere nouă.

Mă voi încumeta oare să le spun? În cuplu, îmi închipuiam că femininul îmi aparţinea; în acest trio, eu aparţineam femininului. Eram intrusul, alesul, oaspetele de onoare. Geometria noastră sentimentală evoluase. Până acum, Noura şi cu mine formam un cuplu. În prezent, acel cuplu se estompase în beneficiul unui altul, acela al Nourei şi al lui Sappho, în care eu devenisem invitat. Dorinţa reciprocă urma să fie de acum înainte triangulară.

Modul de funcţionare a unui trio aduce cu sine un avantaj: ne scapă de gelozie. Nu se ajunge la echilibru decât dacă te abţii să iscodeşti, să stai la pândă, să invidiezi şi, mai ales, să ţii contul activităţilor celorlalţi doi, săruturi, conversaţii, timp petrecut împreună. Într-un trio se impune să depăşeşti sentimentul de posesiune ca să ajungi să împarţi. Sappho nu ţinea nimic ascuns; după părerea ei, zeul Amor se afla în spatele tuturor acţiunilor, şi deci le justifica; tocmai pentru că el ne adusese împreună, nu trebuia să ne fie ruşine: afişa trioul nostru în văzul lumii. Firescul cu care o lua pe căi îndrăzneţe mă uimea. În timp ce eu mă simţeam de parcă eram pe cale să trec peste o regulă, deturnare care-mi producea o mulţumire confuză, această magiciană a iubirii nu sfida pe nimeni şi nimic, mărginindu-se să trăiască în felul său.

Prin ea, observam oamenii insulei şi reuşeam să-mi dau seama despre modul în care priveau moravurile. Grecii se arătau politeişti în toate. În acelaşi fel în care adorau mai mulţi zei şi zeiţe, ceea ce conducea la toleranţă, admiteau şi diversele tipuri de senzualitate. La fel precum vântul care se schimbă, dorinţa, polen purtat de boarea primăverii, era supusă volutelor, vâltorilor, curenţilor de aer, aterizând când ici, apoi reluându-şi zborul, când colo. Vivacitate. Suplеţe. Lejeritate. Sexualitatea nu se năştea în intimitatea fiinţelor, ci în voia evenimentelor. Astfel, cineva se putea refugia într-o zi în braţele unui bărbat, într-alta în cele ale

unei femei, şi acest comportament nu ajungea să definească persoana, aşadar invers de cum avea să se întâmple în decursul secolelor următoare.[3]

---

[3] Sappho nu s-ar fi prezentat niciodată drept lesbiană sau, dacă da, atunci pentru a informa că se născuse în Lesbos. Căci conceptele de homosexualitate, heterosexualitate, bisexualitate, născocite în secolul al XIX-lea – primele două de către ungurul Karl-Maria Kertbeny, al treilea de către austriacul Sigmund Freud – nu ar fi avut niciun sens în Grecia de-atunci. La acea vreme, sexualitatea nu constituia baza identităţii unei persoane. Se puteau întreţine relaţii cu unul sau celălalt dintre sexe, chiar şi cu ambele, fără a fi categorisit în vreun fel, ba încă mai puţin redus la esenţă, dar mai ales persoana nu era catalogată drept heterosexuală, homosexuală sau bisexuală. Ţin să o subliniez tocmai pentru a mă apleca asupra modului contemporan în care sunt văzute lucrurile. Pentru greci, iubirea dovedea o intervenţie a zeilor, percepând sexualitatea ca pe o fatalitate. În mod paradoxal, această fatalitate inducea un soi de flexibilitate, o mare lejeritate existenţială. Totul avea importanţă, însă nimic nu era nici rigid, nici apăsător. Persoana îndrăgostită nu trebuia să-şi justifice înclinaţiile. Dorinţa şi senzualitatea nu erau împotriva legii.

Astăzi suntem confruntaţi cu probleme care nu existau pe-atunci, căci spiritualitatea care susţinea lumea greacă nu considera problematice anumite comportamente. Dacă zeii, ale căror poveşti pline de aventuri ghidau tinerele spirite, făceau dovada unei mari nestatornicii, aceasta se întâmpla pentru că ei înşişi erau mânaţi de dorinţă. Zeus, regele zeilor şi garant al ordinii, soţul Herei şi amator de muritoare, îl fermecase pe tânărul Ganymede. Poseidon, zeul mărilor, în ciuda iubirii sale pentru Amfitrita, soţia lui, avusese o legătură cu Pelops. Apollo se arăta avid deopotrivă de femei şi de bărbaţi tineri, mai ales de Hyacinthus şi Cyparis. Şi ar fi fost judecaţi foarte sever de către Dumnezeul celor trei monoteisme, care în curând avea să se impună. Fără a mai vorbi despre preoţi şi ceilalţi reprezentanţi ai unuia sau altuia dintre aceste ordine religioase...

Mă refer aici la bărbaţi, căci femeile, din păcate, nu aveau aproape deloc, în principiu, o sexualitate alta decât cea procreativă, şi atunci când o aveau o făceau în serviciul bărbatului, prin curtizanat sau prostituţie. Sappho a fost excepţia care confirmă regula.

Niciodată nu am savurat femininul aşa cum am făcut-o în Lesbos, în mijlocul acelor femei puternice, hotărâte, care transformau viaţa într-o sărbătoare plină de energie, libertină şi veselă. În rest, pe această insulă, zeiţa Hera avea însemnătate mai mare decât soţul ei, Zeus, Hera a cărei pasăre, păunul, înfrumuseţa grădinile, Hera care îl lăsase fără vedere pe prezicătorul Tiresias pentru că îi dezvăluise lui Zeus că femeile simţeau de nouă ori mai multă plăcere decât bărbaţii, Hera, care, fără iubite ori iubiţi, încarna puterea şi graţia. Era venerată Artemis, iutea la mânie şi-n reacţii zeiţă a vânătorii, a naturii sălbatice şi a naşterii copiilor, şi exista un cult pentru Hecate, binevoitoarea zeiţă a fertilităţii, protectoarea marinarilor şi a călătorilor.

Doar că iată, după câteva luni, ceea ce-mi plăcuse atât de mult începea să mă plictisească. Dacă până acum mă bucurase nespus să mă pierd în jocuri voluptuoase şi diverse, pline de mângâieri şi neprevăzut, bogate în lâncezeală şi topiri lascive, odată atracţia noutăţii pălind, extazele au retrezit o mai veche nemulţumire: Noura făcea ce voia cu mine. Ea hotăra. Mă folosea după bunul-plac. Cea care mă sechestrase într-o piramidă împotriva voinţei mele mă închidea acum într-o altă temniţă, rafinată, încântătoare, excitantă şi dulce, cu toate acestea o relaţie închisă, în care ea era cea care stabilea regulile.

Îndoielile se strecurau în pretinsa mea fericire. Oare-mi dorisem ceea ce mi se întâmpla? Nici măcar nu-mi dăduse prin cap. Îmi aducea vreun beneficiu?

Dacă m-ar fi întrebat cineva ce preferam, mi-aş fi arătat nostalgia după o legătură amoroasă exclusivă. Doar că... nimeni nu-mi punea această întrebare. Şi mai ales nu Noura, şi nici Sappho.

Mă angajam în trioul nostru mai mult decât mă dăruiam lui. Imaginea senzuală mascase până atunci tot restul. Or de-acum îmi analizam sentimentele. O iubeam pe Sappho?

Mă fascina, mă seducea, o admiram, totuşi eram sigur că dacă ar fi pus capăt legăturii noastre nu ar fi fost sfârşitul lumii pentru mine. Încă o iubeam pe Noura? Da, fără-ndoială, însă cu duşmănie! Nutream tot atâtea sentimente negative cât pozitive la adresa ei.

Noura nu mai era numele afectivității mele primordiale, ci mai degrabă al manipulării. Îmi conducea viața. Chiar dacă mă adaptasem, nu îmi cerea niciodată părerea asupra a nimic, se folosea de perfecta cunoaştere a calităților şi defectelor mele pentru a mă aduce acolo unde-şi dorea. Urmărea fericirea mea, sau a ei? A noastră, mi-ar fi răspuns, fără îndoială, dacă m-aş fi hazardat să o întreb.

În realitate – îmi dau seama astăzi, când scriu aceste rânduri – nu pe ea o detestam, ci eram dezgustat de puterea pe care o exercita asupra mea, vreau să zic puterea pe care i-o acordasem. Ca să fiu cinstit, pe mine ar fi trebuit să mă detest, să-mi urăsc propria slăbiciune, propria dependență, propria supunere, însă ființa umană e astfel construită încât se descarcă foarte repede de orice vină şi, examinându-şi greşelile, le pune pe seama celorlalți. În loc să-mi reproşez incapacitatea de a-i ține piept, o învinuiam pe ea de intransigență.

— Uneori e mai bine să fugi de ceea ce iubeşti.

Această părere pe care Charaxos a lăsat-o să-i scape într-o noapte, pe când beam un pahar de vin pe chei, m-a pus serios pe gânduri. Îndepărtându-se sub pretextul că face negoț, fratele rupsese brusc legăturile cu sora pe care o venera, care-l impresiona atât de puternic, care ocupa un loc atât de amplu în viața lui. Putusem constata de altfel în ce măsură aceste peripluri erau unele de curățire pentru el: la întoarcerea din călătoriile în Egipt, debarca viril şi cuceritor, după care, de fiecare dată în timpul popasurilor în Lesbos, se transforma într-un papă-lapte, acceptând fără să crâcnească tot ce-i cerea sora lui. Charaxos, având o

personalitate plămădită din contradicții, nu era cu siguranță un model de reuşită, dar trebuia să admit că descoperise mijlocul prin care să nu fie redus în permanență la rolul de cățeluş ce stă într-un colț, lângă sobă.

Pe când, a doua zi dimineață, corăbiile lui alunecau pe marea ce se-ntindea ca o oglindă strălucitoare în lumina soarelui, mi-am zis: „Când se va întoarce, voi lua o hotărâre."

De fapt, hotărârea era deja luată. Zilele care au urmat nu au făcut decât să mi-o cimenteze mai temeinic. Aveam să plec. Năzuiam să mă eliberez de orice influență, să devin eu însumi – o aventură pe care n-o încercasem niciodată.

Cum să le spun? Dar chiar am s-o fac? Dacă Noura şi Sappho se vor opune plecării mele şi mă vor implora să renunț, mă temeam că le voi da ascultare.

Îmi voi ține gura.

Această hotărâre secretă, dar fermă, mi-a reînsuflețit ultimele săptămâni petrecute în compania celor două iubite ale mele. Mă lăsam din nou în voia lor, ştiind că acest abandon e provizoriu, mă lăsam chiar manipulat ca o jucărie sexuală, ceea ce mi-a arătat că se dovedea mai uşor să te comporți ca un obiect decât ca subiect.

În sfârşit Charaxos s-a întors din expediția în Creta şi ne-a anunțat că va pleca a doua zi.

Mi-am isprăvit preparativele. Pe lângă unguentele din plante şi instrumentele medicale, am adunat şi papirusuri: *Iliada*, *Odiseea*, cărțile lui Hesiod – *Teogonia*, *Munci şi zile* –, poemele lui Sappho. Am adăugat bijuteriile mele şi nişte haine.

Noura nu a ghicit nimic. I-am scris un mesaj:

E cu neputință să te iubesc atât de mult cât te iubesc, Noura. Dar această iubire nu mă face fericit. Mai rău, mă răneşte. De foarte mult timp deja, nu încetezi să mă aduci în

situații pe care numai tu le-ai dorit. Părăsesc, aşadar, insula Lesbos.

Mi-e ciudă pe tine tot la fel de mult pe cât te iubesc, mi-e ciudă pe tine cu patimă.

Nu încerca să mă găseşti, mă voi ascunde. Trăieşte-ți viața şi consideră că am murit.

Cât o priveşte pe Sappho, nu i-am lăsat niciun mesaj. Spre deosebire de Noura, ei nu-i eram dator cu nimic. Noi ne oferiserăm unul altuia o grămadă de lucruri într-un acelaşi moment, în armonie. Simțeam că nu am de formulat nicio umbră de reproş, că nu am de dat nicio explicație. Dragostea vine, dragostea pleacă. Îşi schimbă doar forma.

Dis-de-dimineață, am sărit uşurel din patul în care dormeam toți trei, mi-am înşfăcat bagajele pe care le ascunsesem în grădina casei, mi-am luat la revedere de la privighetori şi-am zbughit-o spre port.

Când am aterizat, abia suflând, pe ambarcațiunea lui Charaxos, acesta s-a arătat uimit.

— Ce? Pleci? Eu credeam că tu, cu nevastă-ta şi soră-mea...

— Foarte adevărat, Charaxos. Însă totul are un sfârşit. Încerc să fiu stăpânul propriului meu destin.

Charaxos nu s-a mai obosit să-mi răspundă. O grămadă de gânduri i se învălmăşeau în scăfârlie, şi-a rămas cu gura căscată, cu ochii holbați, ca şi cum ar fi fost un simplu privitor, stupefiat, al furtunii din mintea sa, pierdut între fluxul şi refluxul de cuvinte. După care s-a dezmeticit şi, renunțând să mai spună ce-i trecea prin cap, a conchis:

— Văd că de-acum o cunoşti pe soră-mea.

*

Eram oare în toate mințile? Traversând apele turcoaz ale golfului din Corint, iată-mă fugind de Noura, pe care o căutasem secole de-a rândul. Ce stranie răsturnare de situație! Nici nu îndrăzneam să mă gândesc la reacția ei la

descoperirea scrisorii. „Consideră că am murit.” Regretam că scrisesem această frază, care mi se părea dintr-odată crâncenă. Poate că, atunci când te desparți, n-ar trebui exagerată fermitatea, pentru a găsi forța de a merge până la capăt? Nu mi-era clar ce anume mă fermecase: femeia puternică, femeia hotărâtă, femeia care nu se mulțumea numai să trăiască, ci să-l şi atragă pe bărbat spre viața la care ea visa. Nici vorbă să fac cale-ntoarsă. Mă îmbarcasem deja spre întâlnirea cu mine însumi.

Charaxos m-a lăsat cu boccelele pe o vastă plajă de nisip auriu.

— Rămâi pe țărm. Nu înota aici. Sunt o groază de rechini.

Am încuviințat din cap. Mi-a arătat cu mâna, deasupra noastră, dincolo de livezile de măslini şi pădurile de pini şi stejari, un munte stâncos tăiat de negură – sau invers.

— Sus este teritoriul zeilor. Numai Apollo se duce pe-acolo câteva luni pe an. Poate îți va lăsa vreo grotă. Grecii nu se aventurează, se opresc jos, la templele sanctuarului.

— Bărbați? Femei?

— Şi bărbați, şi femei.

— Nu mă feresc decât de femei.

Charaxos a făcut o grimasă compătimitoare, arătându-mi astfel cât de mult mă înțelegea.

Şi brusc mi-a strecurat ceva în palmă.

— La început, asta o să te facă să suferi. Mai apoi însă, îți va aduce bucurie.

Țineam între degete un mic buchet de floricele uscate, ale căror petale păstrau intactă frumoasa culoare violet legată de sora lui, Sappho.

— Am şi eu unul la fel, mi-a spus ca pentru a se scuza.

După care le-a făcut semn marinarilor şi corabia a luat din nou drumul mării. Deasupra pânzelor care se pierdeau în depărtare, o misterioasă pasăre singuratică dansa în vânt, cu largile-i aripi desfăcute.

Şi-aşa m-am stabilit pentru o vreme la Delphi.[4]

---

[4] Violetul, culoarea asociată cu scumpa mea Sappho, a devenit nuanța emblematică a lesbianismului, astfel că în secolul XXI denumim literatura exprimând dorința dintre femei „literatură violet" sau „literatură cu cerneală violet". Drumul care a condus la această asociere s-a dovedit a fi, în ciuda tuturor lucrurilor, foarte accidentat. Sappho, cu părul împodobit cu violete şi arborând un surâs mieros, a rămas în patrimoniul grec ca o autoare esențială. Cei mai mari filosofi, precum Platon şi Aristotel, o citau, iar discipolii acestora îi recitau versurile. Totuşi, creştinismul i-a fost fatal. Amorul multiplu şi plăcerile pe care le cânta în versurile sale au fost ascunse odată cu ea, şi, voit sau din neglijență, poemele i-au dispărut în timpul Evului Mediu.

Un poet a scos-o din nou la lumină, fără a-i putea însă recompune opera din cenuşă: Dante.

Apoi, Sappho şi-a reluat locul servind două cauze, cea a femeilor şi cea a lesbienelor. Sappho a fost, întâi de toate, o figură feministă, scoasă în față de scriitoare precum Madeleine de Scudéry în secolul al XVII-lea sau Germaine de Staël în secolul al XIX-lea, care au considerat-o predecesoare. În sfârşit, Sappho a devenit o icoană lesbiană în pragul secolului XX, grație a două poete, Renée Vivien şi Natalie Barney, care au transformat-o în model de scriitură dedicată dorinței feminine, într-atât încât grațioasa şi diafana Renée Vivien a fost supranumită „Sappho 1900". Cât despre mine, la acea vreme mă amuzam copios să văd contrastul dintre Renée Vivien, înaltă, delicată, palidă ca un crin, silfidă până în pragul leşinului, şi Sappho a mea, țărancă sănătoasă, voinică, bronzată, cu forme generoase. Sappho 1900 nu avea nicio legătură cu Sappho 600...

Cu toate acestea, violetul asociat cu Sappho a ocupat un loc dominant, la un asemenea nivel încât militantele feministe radicale lesbiene de la New York, în 1970, au fondat mişcarea Lavender Menace („Amenințarea Lavandă") pentru a lupta împotriva unei concepții a societății care le excludea. Mai e nevoie s-o spun? Sunt foarte mândru că am cunoscut-o, iubit-o şi admirato pe Sappho, şi mai ales foarte emoționat să constat că a traversat secolele – chiar dacă nici că i-ar fi păsat de subiect, într-atât era de dedicată prezentului şi vrăjii clipei. Sappho a făcut de neuitat câteva lucruri despre care civilizațiile ulterioare au preferat să nu mai vorbească. Totuşi, chiar dacă a devenit invizibilă şi de neauzit, s-a întors! A ştiut să iasă din tiparele literaturii, ale societății şi să

Intermezzo

Noam lasă stiloul, dă scaunul înapoi, trage adânc aer în piept, îşi întinde braţele şi picioarele formând o stea cu patru ramuri. Câteva trosnituri însoţite de furnicături în articulaţii îi înviorează corpul. Expiră prelung. Scrisul produce o delicioasă uitare de sine din care nu-ţi revii decât cu un soi de indispoziţie: smulgându-te din faţa cărţii, te regăseşti în propriul trup, te întorci la identitatea obişnuită, la cele ce te înconjoară, într-o manieră la fel de bruscă ca întoarcerea subită a unui cosmonaut la gravitaţie.

Cercetează camera aruncând o privire de jur-împrejur. Tonuri de bej.

Mobilier minimal. Lipsit de personalitate. Camera standard a unui hotel obişnuit din secolul XXI. Noua sa locuinţă? Refugiul, mai degrabă. Încă o dată, Noam a dispărut; încă o dată, Noura mersese prea departe; încă o dată, el a trebuit să se îndepărteze.

Caietul deschis în care îşi scrie memoriile conţine pe stânga o pagină înnegrită de scrisul lui, iar în dreapta o pagină albă care aşteaptă urmarea.

Străbate camera în lung şi-n lat. Două mii cinci sute de ani mai târziu, e tulburat de ceea ce scoate la lumină povestea lui. Apariţia bruscă a acelor vremuri îndepărtate îl bulversează. Măcinat de regrete, nu ştie dacă e de acord cu Noam cel care a părăsit paradisul din Lesbos, acel giuvaier ascuns într-un sipet albastru închis şi, în inima acelei bijuterii, celălalt giuvaier reprezentat de trioul lui amoros cu Sappho şi Noura. Nostalgia, necruţătoare, îi aduce doar senzaţii delicioase: aluniţele, curbura şoldurilor femeilor, această zonă cărnoasă pe care adoră să o mângâie, părul lor

---

strălucească din nou, puternică, invincibilă, asemenea unui soare nemuritor.

lung care se amesteca prin aşternuturi, aţipitul de după orgasm, templul frumos mirositor al patului unde se exprimau sălbăticia şi rafinamentul sufletesc, departe de meschinărie şi gelozie. Noam se învinovăţeşte că a considerat-o pe Sappho amanta soţiei lui, că a redus-o la o simplă componentă a unei ecuaţii amoroase experimentale, pe când acea femeie încarna însăşi Dragostea, şi o va încarna pentru totdeauna graţie poemelor salvate de la pieire, care vorbesc până în cea mai adâncă fibră oamenilor acelor vremuri. Noam consideră că a fost cam nătărău.

În acelaşi timp, ştie că a retrăi un sentiment prin filtrul scriiturii te îndepărtează de ceea ce te încerca în acele clipe. Cine are dreptate? Privirea prezentului, sau cea retrospectivă?

Noam merge la baie, unde diverse mici pancarte verzi îndeamnă clientul să respecte planeta economisind apa şi utilizând cât mai puţin posibil prosoapele. Zgârcenia patronilor şi-a găsit o justificare ecologică.

În faţa oglinzii de deasupra chiuvetei, Noam se priveşte atent, gata deopotrivă să se aprecieze şi să se urască. De multe ori îşi întreabă propria reflectare pentru a analiza o situaţie. Greşeşte, astăzi ca şi ieri, că se fereşte de Noura, care îl fascinează şi pe care nu o înţelege? Un surâs i se desenează pe buze. Îl fascinează tocmai pentru că nu o înţelege. Atracţia lui Noam nu se limitează la chipul sau trupul celei pe care o iubeşte, nici la calităţile sau defectele acesteia, ci ia amploarea chemării irepresibile către mister. De când a întâlnit-o, nu face decât să caute, să fugă şi să se întoarcă la această enigmă vie. Printre toate lucrurile inexplicabile din univers se află şi Noura; de-a lungul mai multor milenii, nici ei, precum nici stelelor sau creaţiei nu le-a descoperit cheia.

Noura îşi împarte viaţa cu Sven, un militant ecologist suedez, frumos, încrezător, care se simte atât de bine în

pielea lui. Fiica lor, Britta Thoresen, în vârstă de cincisprezece ani, s-a erijat în icoană mondială a ecologiei, fiind un simbol al acestei cauze pentru toată lumea, în mod special pentru tineri.

Noam nu numai că nu înțelege ce a atras-o pe Noura la Sven, dar în el persistă şi îndoiala asupra maternității, căci Noura nu a putut niciodată să aibă copii. Deşi s-au regăsit, Noam şi Noura au omis în mod deliberat să abordeze anumite subiecte, preferând reconcilierea în locul explicațiilor exhaustive.

În pofida împăcării, Noura a încălcat din nou înțelegerea. Deşi conveniseră ca ea să facă în aşa fel încât să-l evite pe Derek, acesta hăituind-o de când se ştiu şi putând ajunge, prin intermediul ei, la Noam, iată că ea se afişează la brațul lui în cursul unei serate de caritate din California, sub ochii a mii de spectatori conectați la rețelele sociale.

Imediat ce Noam a văzut imaginile pe ecran, şi-a luat în grabă câteva lucruri şi a părăsit apartamentul pe care îl închiriase la Los Angeles. A şters-o în mare grabă, fără să încerce să afle mai multe. Contrar a ceea ce ar fi făcut oricine, nu s-a dus prea departe, ci doar în cealaltă extremitate a imensului oraş, într-un loc mărginaş lipsit de gust şi stil, o periferie a periferiei, dotat cu mobilier funcțional la preț scăzut. Cel mai bogat dintre state oferă cartiere care nu alunecă totuşi în tot ce poate fi mai sărac. În orice caz, nici Nourei, nici lui Derek nu le va da prin cap să cotrobăie pe-acolo.

Îi sună telefonul. Noam uitase complet de el. Scufundarea în această lume tehnologizată este de dată prea recentă pentru a se vedea în orice moment, ca marea parte a contemporanilor, neîncetat în compania telefonului mobil, ştiind permanent unde l-a lăsat.

Îşi coboară privirea. Aparatul e pus la încărcat pe polița de deasupra chiuvetei şi afişează numărul Nourei.

Care şi-a ieşit deci din minți...

Noam simte o tainică dublă bucurie: e mulțumit că ea îşi face griji şi încântat să nu-i răspundă. Una dintre problemele Nourei e impulsivitatea.

Când trebuie să acționeze, se comportă imprudent şi periculos. Noam simte că dincolo de acest obiect gălăgios, vibrând furios, cerând să fie apucat în mână, se agită prea multă energie, prea multe pretenții, prea multe forțe contrarii prin comparație cu ceea ce visează el acum.

Odată ce telefonul a încetat să mai sune, Noam aruncă o ultimă ocheadă în oglinda care îi reflectă o figură tristă. Îşi întoarce privirea.

Dacă a refuzat să răspundă acestui prim apel, ştie că nu va rezista celui de-al doilea. Mai ştie şi că această distanțare nu va aduce soluția. Fuga trage de legăturile dintre oameni, le slăbeşte, le diluează, dar nu le întrerupe.

Părăseşte reflectarea din oglindă pentru a o sonda pe cealaltă, cea de odinioară, care prinde viață în paginile caietului.

E necesar să continue să scrie. Să reia povestea de unde a lăsat-o.

2

Grecia nu era decât zumzet. Un murmur aproape.

Cuibărit între stâncile muntelui Parnas, îi percepeam în mod nelămurit îndepărtata-i existență prin cântecele ce urcau pe cărarea sacră în timpul procesiunilor, prin monumentele votive ridicate la marginea drumurilor.

Trăiam în scobitura unei peşteri cu izvoare susurânde, ai cărei pereți, pe care apa şiroieşte necontenit, îmi aduc răcoare şi izolare. Singurătatea crease în jurul meu o cochilie protectoare. După plecarea de bunăvoie, nu mai întreținusem relații cu oamenii; o circumspecție temătoare

mă reținea să cobor, să mă implic în viața de acolo, să frecventez preoții din Delphi, să intru în legătură cu pelerinii veniți din diverse orașe, care se îndreptau toți spre templu, astfel că nu mă aventuram pe cărări decât în zori, convins că singurul martor mi-era doar soarele. Asemenea unui animal rănit, îmi lingeam rănile departe de tot și de toate. Rana mea era Noura; boala, neîncrederea.

În cea mai mare parte a timpului, înaltul masiv muntos Parnas era pustiu.

Fiind un refugiu al lui Apollo, grecii îl considerau sacru; îl mai știau și ca teritoriu aspru, neprimitor, dacă nu chiar ostil, pentru că oricine se aventura pe-acolo avea de înfruntat vânturile care băteau cu putere, de îndurat frigul atât de pătrunzător, încât copacii luptau pentru supraviețuire. Când furtunile se dezlănțuiau pe creste, le rupeau crăcile, iar torenții surpau pământul și arborii erau scoși din rădăcină, câte-o lovitură de fulger le despica trunchiurile, și chiar îi smulgeau fără milă, doborând stejari și pini. Iarna, zăpada încremenea acele locuri. Pe timp de vară, câțiva păstori își conduceau turmele până la baza stâncilor. Dacă vreunul dintre ei se aventura totuși să suie costișa, cu pas temător, la primul scârțâit al pietrișului, la prima piatră care o lua la vale, îndrăznețul, temându-se că muntele îl va respinge, se grăbea s-o ia la fugă înainte ca acesta să-și dezlănțuie mânia. Ciobanii, după ce dormiseră direct pe pământ înveliți în cojoace, se ocupau toată ziua de capre, pe care aveau grijă să le ferească de vulpi și lupi, după care se reîntâlneau la adăpătorile din bolovani, unde animalele lipăiau fără griji. Cum nu-și îndreptau niciodată privirea spre pisc, treceam neobservat.

Mai jos de ascunzătoarea în care mă aflam, se căscau alte caverne săpate în stânca muntelui sacru, mai accesibile, care atrăgeau credincioșii, convinși că acolo se adăpostesc o muză, o nimfă, zeul Pan. Odată ofrandele lăsate – fluiere,

inele, oseminte pentru divinație, figurine din bronz sau argilă arsă –, făceau cale-ntoarsă, epuizați în urma ascensiunii. Nici măcar cei mai curioşi nu îndrăzneau să meargă mai sus de-atât.

Rămânând deasupra oraşului, absorbit de lectura din Homer şi Hesiod, mă interesau prea puțin chestiunile omeneşti. Chiotele, imnurile, peanele, bătăile de tobe, cântările din fluier, lungile melopei senzuale cântate la

auloi[5] mă impresionau prea puțin, îmi astupam urechile pentru că îmi doream atât de mult ca acest tumult să

[5] Sunetele se şterg, vai, odată cu lumile. Pentru mine, Grecia acelei vremi păstrează sunetul clar, vibrant şi subtil melancolic al *aulos*-ului, instrumentul care însoțea toate evenimentele vieții: dansuri, banchete, procesiuni, ceremonii, funeralii, întreceri sportive, reprezentații teatrale şi plecări la luptă. Adesea, acest instrument de suflat se compunea din două tuburi fără legătură între ele, pe care cântărețul le ducea deodată la gură şi, la muştiucul prin care se suflă, avea o ancie batantă simplă – precum clarinetul –, sau dublă – ca oboiul. Cu excepția registrului grav, unde manifesta o profunzime solemnă, timbrul accentuat era mai degrabă asemenea unui țârâit de îndată ce prindea volum, evocând verdele crud al papurii, rățoiul care trece alene prin stufăriş, coarnele puternice ale țapilor care se ridică la sosirea păstorilor, şi-apoi întinderea nesfârşită a cerului şi a câmpurilor spre care notele se revarsă.

Dintr-odată strident, *aulos*-ul reuşeşte apoi să se liniştească şi chiar să ajungă să se învăluie într-o catifelare mângâietoare. Făcut, de obicei, din trestie sau din merişor, la Atena se confecționa din os de măgar, iar cele ale virtuozilor instrumentului erau din fildeş. Nu avea nicio legătură cu flautul, plat şi firav ca sonoritate în comparație cu el. În familiile de un anumit rang se învăța să se cânte la el, la fel ca şi la liră, căci în Grecia a avea o bună educație muzicală era pecetea oricărui om liber. Să nu ştii să cânți la un instrument şi nici cu vocea însemna să ai o lacună care dădea de bănuit. Arta de a cânta la *aulos* era predată de profesioniştii care în primul rând dădeau concerte în funcție de angajamentele pe care le aveau.

Acest instrument a dispărut în secolul al V-lea după Christos, din cauza a două lucruri: scăderea nivelului de instrucție după căderea Imperiului Roman; ura pe care avea să i-o poarte creştinismul dominant, asociindu-l cultelor păgâne. Câtă emoție m-a cuprins, atunci când, la secole distanță după ce această voce a Antichității avea să se stingă, l-am auzit din nou vibrând în Armenia! Dudukul din Caucaz, cu sunet molcom, grav şi nazal, este fratele *aulos*-ului. Când geamătul tremurător s-a ridicat după asfințitul auriu pe malul lacului Sevan înconjurat de munții înalți, timpul parcă a dispărut, anulând necontenitele distrugeri ale omenirii, şi m-a purtat, pe cât de plăcut, pe atât de nemilos, în urmă...

rămână vag, confuz, nedesluşit, la distanţă. La fel cum zeii se hrănesc din fumul jertfelor, eu îmi hrăneam existenţa din simple ecouri.

În schimb, îmi aruncam neîncetat privirea spre valea Pleistos, îngustă, acoperită de livezi de măslini care se întindeau până la ţărmul golfului. Din înălţimile muntelui Parnas, cuprindeam cu ochii două mări, strălucirea celestă pudrând cu argint atât frunzele, cât şi spuma valurilor: o mare de un gri pal, vărgată de nenumărate crengi, şi o mare cu unduiri albastre care, la orizont, se confunda cu cerul. Întreaga panoramă strălucea, sidefie primăvara, luând mai apoi nuanţele florilor uscate de îndată ce soarele dogora. Stând să contempli, ajungi să nu mai vezi, ci să auzi. Nemaibăgând în seamă concertul frenetic al cicadelor care ţârâiau, savuram muzica luminii, o simfonie subtilă a cărei armonie emana din vibraţiile pe care razele le impuneau peisajului; blânde şi leneşe în zori, tăioase la prânz, ample spre asfinţit, deveneau grave, solemne sub bolta înstelată.

Fugisem de oameni. De femei mai ales. Îmi duceam existenţa de unul singur, uitat, ignorat. Poemele lui Sappho zăceau într-o boccea pe care n-o desfăceam niciodată, însă îmi pusesem la capul culcuşului în care dormeam buchetul de violete uscate, la care, din când în când, mai aruncam câte-un ochi melancolic.

Uneori, bineînţeles, mă prindea cheful să râd, să dansez, să cânt, să mă duc la câte-o petrecere, să mă amestec în vreun grup voios, să mângâi părul unei femei, să-i simt pielea lipită de a mea, să-i strâng trupul cald. Şi-atunci, pe furiş, cu capul acoperit cu o glugă, mă alăturam unui şir de pelerini, le ascultam conversaţiile, cumpăram pâine, brânză, pânzeturi, produse pe care nu puteam să mi le fac singur. Totuşi, nu întârziam prea mult, păstrând în suflet legământul de la început: de a mă constrânge la izolare, cu preţul de a mă plictisi. Nici să iubesc, nici să urăsc pe

cineva. Doar să trăiesc. Asemenea copacilor. Ca şi ei, prindeam rădăcini; ca şi ei, aveam nevoie de aer, apă şi pământ; ca şi ei, chibzuiam fără grabă.

Timpul se scurgea.

Generaţiile se succedau.

Nimeni nu-şi dădea seama că eram şi eu prin preajmă. Nimeni nu ghicea că acolo sus, pe coama muntelui Parnas, o fiinţă traversa deceniile fără să îmbătrânească. O asemenea descoperire n-ar fi tulburat pe nimeni, probabil aş fi fost luat drept un zeu, poate chiar Apollo însuşi, care, după părerea grecilor, alterna şederile de câte nouă luni la Delphi cu expediţiile din munţii Helicon.

Mai e nevoie să vă spun că, autoizolat cum eram de un veac în acest perimetru sacru, nu l-am văzut niciodată pe fiul lui Zeus? Ba mai mult, că nu le-am zărit nici pe cele nouă muze despre care se presupune că îl însoţesc... Mi-ar fi plăcut să o întâlnesc pe Calliope, care să-mi povestească epopei, pe Clio, care să mă înveţe Istoria, pe Erato, care să-mi susure la ureche poeme erotice, pe Terpsihora, care să mă prindă în dansul ei, pe Euterpe, care să mă legene pe aripile muzicii ei, iar Melpomene, pe ale cântului... Cu siguranţă, Thalia m-ar fi distrat cu ale sale comedii, Polimnia m-ar fi iniţiat într-ale retoricii şi Urania mi-ar fi dezvăluit misterele astronomiei. De câte ori, lăsându-mă pradă credinţei naive a grecilor, n-am visat la asta cu invidie şi n-am izbucnit în lacrimi zugrăvindu-mi toate aceste scene? Totuşi, îmi dădeam seama că toată această reverie se învârtea în jurul unei singure fiinţe, că atribuiam muzelor trăsăturile Nourei, ceafa ei, graţia, surâsul, privirea ironică, farmecul insolent, până la buclele care-i atingeau uşor obrajii, pe scurt, divagaţiile limitate la obsesia mea nu erau bune decât să-mi aducă alte noi variaţiuni ale Nourei!

Care e diferenţa dintre iubire şi idee fixă? Deşi nu era prin împrejurimi, Noura sălăşluia în mine, domnea pretutindeni,

cu precădere în imaginația mea ce relua în buclă orice amintire. Deşi mă credeam vindecat de ea, simpla idee a reuşitei îmi confirma înfrângerea: să pretind că am uitat-o însemna să mi-o reamintesc. A crede că nu mă mai gândeam la ea însemna să mă gândesc iar şi iar.

Noura îşi avea lăcaşul în fiecare ungher al minții mele. Noura cea necontenit prezentă.

Cu toate acestea, rezistam. Şi mă felicitam pentru asta – semn evident că această consecvență a hotărârii mă uluia. Voisem să mă stabilesc într-o altă eternitate, o eternitate fără ea; totuşi, din ce în ce mai des, mă ajungea din urmă preocuparea pentru lucrurile omeneşti şi, în spatele acesteia, curiozitatea în privința Nourei. Unde era? Ce făcea? O fi rămas în Grecia? De altfel, cum mai evolua această lume? Plecam urechea din ce în ce mai atent la bârfe, zvonuri, valul de informații care se revărsau asupra Focidei.

Din noroc sau din nefericire, locuiam în centrul universului. Zeus, suveran al cerurilor şi stăpân al tuturor zeităților, îl desemnase astfel, fiindcă îşi pusese amprenta asupra acestui spațiu ridicând *omphalos*-ul, acel buric din calcar alb sculptat în formă conică, şi, mai mult, nu unul masculin, jalnică cicatrice concavă, cât unul al unei femei însărcinate, aflate la apogeul sarcinii, debordant, triumfător, simbol al fecundității. Toate drumurile plecau de la Delphi. Toate drumurile se întorceau la Delphi. Pe jos sau în cârca animalelor, locuitorii lumii greceşti, din Sicilia, de la Marea Neagră, din Armenia sau din Siria, înfruntând bandiții, cărările abrupte, veneau să dea piept cu destinul în inima sanctuarului panelenic. Templul adăpostea oracolul sacru în care zeul cu sfaturile lui bune îşi desfăşura previziunile.

În fiecare a şaptea zi a lunii, pelerinii îi adresau întrebări lui Apollo prin intermediul Pythiei. Subiectele puse pe tapet mergeau de la banalul „Cine mi-a furat haina?” la

îngrijorătorul „Oraşul îmi va fi asediat?”, trecând prin teme precum „Câți copii o să am?”, „Sunt într-adevăr tatăl băiatului meu?”, „Trebuie să plec în exil?”. Nu exista niciun colonist a cărui călătorie să nu fi început chiar de aici. Niciun general care să-şi fi făurit planurile înainte de a fi consultat chiar oracolul. Nicio repudiere care să nu se fi sprijinit pe o profeție obținută chiar aici. Dificultatea nu consta în a pune întrebări, ci în a desluşi răspunsul. Prorocirile se arătau a fi poetice, ambigue, şi chiar opace.

Vai de cel care îşi închipuia că i-ar fi înțeles prea repede sensul! Astfel, când Cresus, regele Lydiei, întrebase: „Ce se va întâmpla dacă pornesc un război împotriva regelui Persiei?”, iar oracolul răspunsese: „Dacă-i ataci pe perşi, vei distruge un mare imperiu”, Cresus trăsese concluzia că putea merge la luptă; or el a pierdut; ambasadorului pe care l-a trimis la Delphi să-i ceară socoteală Pythiei pentru că minținse, aceasta i-a întors-o: „Eu vorbeam de imperiul tău, nu de cel persan.” Din contră, atunci când, în timpul invaziei persane, atenienii, aflați în inferioritate numerică, au întrebat dacă zeii le sunt favorabili şi Pythia i-a sfătuit „să construiască un zid din lemn”, strategul Temistocle s-a remarcat interpretând acest avertisment ca o încurajare în a-şi masa flota – un zid de corăbii din lemn – în strâmtoarea Salamina, față în față cu vasele lui Xerxes, astfel încât cele trei sute de trireme greceşti au înfrânt cele opt sute de galere persane.

La început, nu m-au interesat decât întinderile sălbatice din împrejurimile Delphiului: contemplam valea întinsă, luminoasă, în formă de cerc, care păstra un echilibru perfect între cer şi pământ, vegheată de golful din Corint cu tenta lui turcoaz. Imensitatea, astfel desfăşurându-se, se aduna acolo, între brațele muntoase, stâncile abrupte, golaşe, de unde şerpuiau, mai agile chiar decât țiparii, pâraie care unduiau printre bolovani, tufişuri, livezi de măslini.

Ansamblul era pentru păsări un adevărat paradis; cele răpitoare se învârteau în cerc, corbii cenuşii la fel, scoțând țipete discordante, mii de păsărele voioase țopăiau nu departe de fluturii cafenii cu aripioare garnisite cu galben; păsăretul era de o asemenea abundență, încât se spunea că aici descoperiseră cei din vechime, tot studiindu-le zborul, arta divinației.

Din păcate, caracterul eminamente sacru al locului, credințele adânc înrădăcinate în suflet conform cărora locuitorii din Delphi datorau totul zeilor şi nimic oamenilor, începea să se piardă. Nu numai că turme de capre se cățărau pe povârnişuri, că întinderi de grâu umpleau terasele amenajate, poduri din piatră treceau peste râurile învolburate, dar, în plus, lăcaşurile sacre se înmulțeau, sculpturile la fel, averile îşi disputau măreția, ex-voto-urile umpleau cărările pe unde suiau măgarii. Chiar şi vulturii părăsiseră muntele, preferând să dea târcoale în jurul cărnii fripte în onoarea zeilor sau hoiturilor animalelor sacrificate în fața templelor. Omenescul îşi punea amprenta peste tot – omenescul, vasăzică tot ce poate fi mai rău şi mai bun.

Urmărisem de departe războaiele medice care făcuseră oraşele din Grecia să se unească împotriva Imperiului Persan şi să izgonească armatele lui Darius şi Xerxes. Constatam din depărtare că după victoria grecilor renăşteau gâlcevile.

Vedeam cum oraşele se întreceau în daruri către temple, aducând unele după altele statui – tauri din insula Korkyra, căpetenii ateniene de la Marathon, tineri soldați spartani din bronz –, tot atâtea ofrande care vorbeau, dincolo de pioşenia recunoscătoare, despre haos, destrămări, antagonisme politice, despre fala unuia întru înjosirea celuilalt. Triumfurile mergeau umăr la umăr cu dezastrele. De-a lungul anilor, am sesizat la locuitorii din Delphi visul de unitate grecească, unitate care de fapt nu exista. Deşi

vorbeau o limbă comună şi venerau aceiaşi zei – cu specificităţile locale –, grecii formau o entitate eterogenă. Numai un oraş îşi dorea cu ardoare convergenţa panelenică, chiar dacă detractorii afirmau că o făcea doar pentru beneficiul său: era vorba despre Atena.

După câte se spunea, un nou regim politic, dar şi bizar în acelaşi timp, fusese instaurat. De-a lungul experienţei mele multiseculare, mi-a fost dat să întâlnesc varii regimuri: unele puneau puterea în mâinile unui singur om – conducător, despot, tiran – sau în cele ale unei elite – aristocraţi, preoţi, familii bogate. Concentrarea puterii constituia norma, şi-asta mi se părea caracteristica esenţială a oricărei guvernări. Or Atena, în mod inovator, stabilise o împărţire scrupuloasă şi minuţioasă a puterii între miile de locuitori. Îi numea pe aceştia cetăţeni, iar regimul, democraţie[6]. O astfel de concepţie mi se părea deopotrivă imposibilă şi periculoasă, chiar nu-mi dădeam seama cum putea funcţiona o astfel de himeră. Şi totuşi funcţiona, căci Atena prospera. Acest oraş exercita asupra mea o fascinaţie irepresibilă.

Să-mi rup legământul?

Într-o dimineaţă, fără să stau mult pe gânduri, m-am spălat, mi-am tăiat barba, mi-am pus o bucată de pânză în jurul coapselor şi o tunică imaculată şi-am coborât spre lăcaşurile de cult.

Marea răspândea vapori de căldură, înainte ca soarele să ajungă să usuce peisajul.

Apropiindu-mă de templul lui Apollo, am văzut-o strecurându-se acolo pe Pythia. După ce se purificase în

---

[6] Termenul grecesc „democraţie” (*δημοκρατία*) combină două cuvinte: popor (*δῆμος/demos*) şi putere (*κράτος/ kratos*). Definea deci o formă de guvernământ în care poporul îşi exercita suveranitatea.

apele izvorului Castalia, înfăşurată într-o mantie din lână, a înaintat cu pas furişat, preocupată să nu fie observată.

Femeia cu faţa triunghiulară, devorată parcă de imenşii ochi bulbucaţi, cu albul ca nesfârşit, cu cearcăne vineţii, mergea ţeapănă, în ciuda tinereţii; corpul i se mişca mecanic, lipsit de vlagă. În mod evident, regimul la care o constrângea funcţia pe care o deţinea o epuiza... Aleasă de preoţi, petrecea ore interminabile în transă pentru a-i mulţumi pe pelerini sau se pregătea când templul era închis; ca să intre în starea hipnotică şi să-l întâlnească pe zeu, era necesar să se preschimbe în instrument, să se golească de sine, să se detaşeze, să devină disponibilă, pasivă, să suprime orice obstacol interior, gând sau sentiment parazitar, să-şi părăsească trupul şi spiritul mestecând frunze de dafin şi inhalând fumuri fetide. Îl primea pe zeu în maniera în care luna reflectă lumina soarelui. Divinaţia le costa scump pe ghicitoare; sarcina le uza atât de tare, încât clerul pregătea mai multe clarvăzătoare în acelaşi timp, fie pentru a înlocui vreuna ajunsă la capătul puterilor, fie pentru a mări numărul de consultaţii în caz de aglomeraţie extremă. Contrar zvonurilor care circulau, Pythia nu trebuia să fie nici virgină, nici să aparţină aristocraţiei; tânără, bătrână, avută, săracă, educată sau analfabetă, trebuia să aibă uşurinţa de a se transforma în medium, propensiune pentru a se lăsa posedată şi chiar pustiită de zeu.

Deşi am ajuns devreme la templu, vreo sută de bărbaţi şi femei aşteptau deja. Cu veşmintele mototolite, cu pleoapele pline de urdori şi umflate, cei care veniseră să consulte oracolul dormiseră aici, pe jos, dornici să-şi asigure un loc la rând. Agitaţi, înfierbântaţi, îşi strângeau acoperămintele în boccele, flecăreau despre toate şi nimic – mai ales nimicuri –, sporovăiala ridicând totuşi un zid de netrecut pentru secretele pe care aveau să le încredinţeze numai

oracolului. M-au primit ca pe un nedorit, mai mult, ca pe un intrus, căci, cum nu mă aşezasem alături de ei cu noaptea-n cap, le apăream proaspăt şi binedispus. M-am hotărât să mă postez în faţa inscripţiilor gravate în piatră. Cea dintâi care apărea privirilor, „Cunoaşte-te pe tine însuţi”, îndemna la a-ţi cunoaşte limitele. „Nimic prea mult” recomanda moderaţie. Cât despre cea de-a treia, mi-era teamă să o analizez, într-atât cultiva ambiguitatea: „Ai făgăduit, ai dat de necaz.”

Câte-un meşteşugar îşi despacheta cu grijă vasul de ceramică fin decorat, câte-un muzician îşi flutura lira din lemn aurit. Fiecare vizitator avusese grijă să aducă daruri, modalitate prin care îşi manifesta credinţa şi îşi arăta dinainte gratitudinea. Dincolo de generozitate şi pietate, nimic nu reflecta mai bine nivelul social decât ofrandele: majoritatea oamenilor lăsau ceva mărunţiş; cei săraci, pâine, prăjiturele, nuci; cei bogaţi, bijuterii, geme, monede de aur.

A început consultarea oracolului. La intrarea în templu, un preot scund şi îndesat, însoţit de cinci ajutoare, invita pe fiecare solicitant să arunce apă rece peste o ieduţă: dacă animalul se cutremura, asta arăta aprobarea lui Apollo de a pătrunde în naos. S-a iscat mare scandal când un bărbat, venit din Tracia, nu a obţinut nicio reacţie din partea animalului. Vrând să reia operaţiunea, s-a lovit de refuzul preotului, dar omul a insistat, tunând şi fulgerând, a urlat, tonul a urcat, participanţii s-au luat la ceartă, iar în final bărbatul a fost dat afară din templu. Când să-mi vină rândul, teama a pus stăpânire pe mine. Ce uşurare când ieduţa şi-a scuturat blana! După ce am depus ofranda, un pumnal lucrat manual, la picioarele ajutorului de preot însărcinat cu donaţiile şi sacrificiile, am pătruns în sanctuar.

Luând-o în jos pe scări, am ajuns în sala de sub templu. După ore de aşteptare, aerul răcoros de aici, amestecat cu miresme neobişnuite, mi-a produs o stare de bine. I-am zărit imediat pe cei doi preoţi înghesuiţi într-un colţ întunecat, cu instrumentele de scribi pe genunchi, dar nici urmă de Pythia. Ştiam că se găsea undeva mai jos, aşezată pe un scaun cu trei picioare, în faţa unei scobituri de unde emana, sub formă de vapori, o duhoare nesănătoasă a pământului; nu îi simţeam prezenţa decât după voce.

Preoţii mi-au poruncit cu asprime:

— Adresează-i întrebarea lui Apollo.

Mi-am dres glasul.

— Ar trebui să mă duc la Atena, sau să rămân aici?

Preoţii s-au întors către acea scobitură şi au repetat:

— Trebuie să se ducă la Atena, sau să rămână aici?

A urmat o tăcere lugubră. Mi-am închipuit că întrebarea trebuie să se înalţe până la Apollo, ceea ce, inevitabil, dura ceva timp. Zeul o examina şi scruta viitorul. Şi-asta lua ceva timp. Răspunsul va sfârşi prin a cădea din cer?

Din întuneric s-a auzit un foşnet, un plescăit de salivă, zgomotul unei înghiţituri în sec, şi vocea s-a ivit din străfunduri, pe cât de slabă, pe atât de sacadată.

— De... parte... tu... va muri... Atena.

De ce-mi era teamă n-am scăpat: n-am înţeles nimic.

Preoţii aveau sarcina de a reconstitui spusele Pythiei plecând de la strigătele dezarticulate ale acesteia. Au şuşotit între ei, s-au pus de acord, după care s-au întors spre mine. În cor au enunţat vorbele oracolului fără cea mai mică ezitare:

— Zeul a spus: „O parte din tine va muri la Atena."

Unul dintre ei a înscris sentinţa pe o tăbliţă de ceară, pe care apoi mi-a întins-o, pe când celălalt îmi făcea deja semn să plec.

Şi iată-mă din nou la aer curat, sub soarele arzător, cu urechile asurzite de vacarmul cicadelor, rumegând mesajul: „O parte din tine va muri la Atena.”

Cum să-l interpretez? Prin gura Pythiei, Apollo introdusese în prevestire o nuanță esențială, spunând că o parte din mine, una singură, va muri la Atena.

Dar care? Un picior? Corpul? Spiritul? Amintirile? Vreo aspirație?

Multitudinea de posibilități mă amețea. Ce mă aştepta oare? O întâmplare fericită, sau vreun eveniment nedorit?

Pe de altă parte, am sesizat că asta nu răspundea direct întrebării mele. „Ar trebui să mă duc la Atena, sau să rămân aici?” Oracolul certifica faptul că această călătorie va avea loc dacă mesajul său însemna: „Vei pleca la Atena şi o parte din tine va muri acolo”; în schimb, mesajul putea tot la fel de bine să dea de înțeles că: „Dacă vei merge la Atena, o parte din tine va muri, deci nu te duce acolo”, pentru a mă avertiza asupra acestei expediții.

De obicei, există temerea ca aflarea viitorului să nu ne îngrădească libertatea. Dar, dimpotrivă, nimic nu o face mai arzătoare. Oracolul cere să întorci mesajul pe toate fețele, deschizând un câmp de reflecție care te face să oscilezi între multitudinea de interpretări, înainte de a te opri asupra unei alegeri.

Voi pleca la Atena?

Dintr-odată s-a auzit un urlet. Izbucnirea lui ascuțită spinteca văzduhul într-un siaj de stupoare şi disperare.

Am tresărit. De unde izbucnise țipătul? Mi-am aruncat ochii în jur şi-am zărit o adunătură de curioşi ale căror priviri erau îndreptate spre templul de jos. M-am avântat, am coborât cărarea stâncoasă şi am observat o tânără întinsă la pământ.

— Scorpion!

Lividă, ridicată într-un cot, făcea semn cu mâna scuturată de tremurături.

— Scorpion! Înțepătură!

Gemea, cu privirea îngrozită.

— Nu vreau să mor!

În timp ce am îngenuncheat şi i-am prins încheietura mâinii, i-au dat lacrimile în colțul ochilor, după care au început să-i curgă pe obrajii rotunzi.

Pe dosul mâinii, eritemele începeau să înconjoare o înțepătură evidentă.

— Sunt medic. Linişteşte-te.

În loc să-mi dea ascultare, se contorsiona, scuturând din cap, din picioare, cu ochii daţi peste cap. Efectul panicii, instalat înaintea celui al veninului, îi producea crampe.

— Te rog, încearcă să-ți controlezi respirația.

Devorată de angoasă, nici măcar nu încerca.

— De unde a apărut scorpionul?

Cu un gest, a mai reuşit să arate spre povârnişul aflat un pic mai departe, după care a început să tremure din tot corpul. Sprijinindu-se de trunchiul unui măslin, pesemne că răvăşise grămada de pietre care îl împrejmuiau; mişcarea deranjase vreun scorpion, animal de noapte, care o înțepase din reflex de autoapărare. Am întins-o cu grijă pe pământ şi am început să scormonesc printre pietrele din jur. Aveam în minte să prind cât mai repede un scorpion, acela care o rănise sau un altul, nu conta!

Sub o dală care acoperea nişte spații goale, am zărit două arahnide cu coajă groasă şi cleşti lungi şi subțiri, dintre cele mai de temut, a căror mărime – de cel puțin trei degete – le sporeau toxicitatea. L-am înşfăcat pe cel care, încremenit de surpriză, nu o luase la fugă, l-am strivit în palme înainte ca acul veninos să fi putut să acționeze; de îndată ce m-am întors la femeie, i-am aplicat mixtura pe încheietura mâinii rănite.

Ea a urlat, s-a chircit toată, s-a zbătut, însă nu i-am dat drumul din strânsoare până când nu am fost sigur, după trosniturile carapacei şi sunetul flasc al lichidului lipicios, că am zdrobit arahnida, transformând-o într-o pastă uniformă. Învăţasem în Egipt că, dacă acoperi cu un scorpion mort plaga străpunsă de un congener, se va produce o ameliorare salvatoare. Apoi am şters resturile şi i-am pus o pietricică pe rană pentru a-i mai potoli durerea.

După câteva minute, am observat că metoda îi redusese inflamaţia.

— E foarte bine, am şoptit. O să te vindeci.

Pe dată, respiraţia i-a devenit mai puţin gâfâitoare. A mormăit câteva cuvinte muiate de exces de salivă:

— Eşti sigur?

— Bineînţeles!

A clipit de câteva ori şi-a leşinat.

Nu m-am alarmat. Extrema sensibilitate de care dădea dovadă, precum şi zbaterea interioară o făcuseră uşor impresionabilă, predispusă la leşin. În ţârâitul cicadelor, am mers la fântâna din apropiere, am muiat în apă o parte din pulpana scurtei mele tunici, după care m-am întors şi i-am udat tâmplele.

Am zâmbit în sinea mea. Bine că-şi pierduse cunoştinţa, pentru că operaţiunea m-a obligat să-mi descopăr coapsele, ba chiar mai mult, aşa că mă bucuram pentru această necunoscută că avea ochii închişi.

Cât despre mine, era altă poveste. Să fi fost din cauză că nu mai privisem o femeie de atât de aproape de multă vreme? Cât i-a durat ameţeala, cu cât o priveam mai atent, cu atât imaginea trezea în mine fiorii pe care i-ar fi produs nişte mângâieri adevărate. Ovalul perfect al feţei mă fascina: se asemăna cu o măslină roz-pal. Carnea obrajilor se rotunjea deasupra unei bărbii discrete şi se lărgea spre o frumoasă frunte netedă, imaculată. Genele lungi,

mătăsoase, nasul mic, urechile delicate păreau grațioase rafinamente adăugate de penelul unui pictor, în timp ce părul moale, ondulat, împletit cu panglici îi aureola chipul, punând în valoare finețea tenului. Totul era rotunjime la ea. Sub rochia de cânepă ghiceam sânii tari, şoldurile pline, umerii cărnoşi. Încă şi mai încântătoare, degetele de la picioare aveau drăgălăşenia celor de bebeluş, moi, grăsulii, satinate, invitându-te parcă să le săruți.

Când a redeschis ochii, m-am îmbujorat, ca prins în flagrant delict. Din lumina care i-a traversat privirea mi-am dat seama că îmi ghicise încurcătura, dar o contracție de durere a întrerupt pe dată acest schimb mut.

— Au... Ce mă doare capul!

A dat să se ridice. Grimasele i-au schimonosit figura.

— Nu pot.

— Mai odihneşte-te. O să fie bine.

Încă neîncrezătoare în mine, m-a examinat cu atenție, după care s-a liniştit.

— Mi-ai spus că eşti medic? Cum te cheamă?

Stupefiat, după câteva secunde de confuzie, m-am auzit răspunzându-i:

— Argos.

A zâmbit. Patronimul părea să-i inspire încredere.

— Argos cel care aşteaptă...

— Da, i-am confirmat. În *Odiseea*, câinele Argos îşi aşteaptă stăpânul, pe Ulise.

— Şi tu pe cine aştepți?

M-am posomorât. Dintr-o străfulgerare înțelesesem ce însemna numele care-mi ieşise în mod spontan pe gură – din întâmplare, crezusem. Ce prăbuşire! Deşi mă crezusem retras din lume, de nezdruncinat, liniştit, eram tot în punctul de plecare. După exemplul câinelui Argos, aşteptam. O aşteptam pe Noura. Sau aşteptam să mă descotorosesc de amintirea Nourei.

Timp de un secol, tot ceea ce făcusem pentru a ieşi de sub vraja ei, aici, în singurătatea delphiană, se arăta a fi fost o stare de scurtă durată. Nu promisiunea unei noi ere, ci o simplă pauză. Nu o retragere: o anticameră. De câte ori nu m-am minţit singur!

Sesizând că eram năpădit de gânduri neplăcute pe care le tot rumegam, tânăra a bolborosit:

— Scuză-mi curiozitatea. Iartă-mă. Eu mă numesc Daphne.

M-am înduioşat. Purta în chip admirabil numele nimfei! Avea graţia şi farmecele acesteia. Ca să nu rămân mai prejos, am riscat o aluzie la povestea mitică.

— Nu e periculos pentru o Daphne să frecventeze colina lui Apollo?

Conform legendei delphice, după ce ucide uriaşul şi înspăimântătorul şarpe Python, Apollo îl ia în râs pe zeul Eros, cu fizicul lui de băieţandru, care abia de putea să întindă coarda arcului. Dornic să se răzbune, Eros scoate din tolbă două săgeţi, una care provoacă dragostea şi cealaltă care o stinge. Spre Apollo o trimite pe cea cu vârful de aur: Apollo se îndrăgosteşte pe loc de nimfa Daphne. Apoi Eros, cu siguranţă ranchiunos, o trimite pe cea cu vârf de plumb către Daphne, pentru ca aceasta să rămână indiferentă. Apollo, zeul ce vedea limpede totul, prea puţin clarvăzător de această dată, o spionează pe Daphne, o urmăreşte. Ea îl respinge. El se miră. În ciuda declaraţiilor pasionale, ea fuge cât o ţin picioarele. Începe o urmărire. În momentul în care pretendentul prea insistent e gata să o prindă, Daphne, cuprinsă de groază simţind suflul zeului în ceafă, cedează oboselii, păleşte, se întoarce spre ceruri şi îl conjură pe Zeus să o salveze. „Ia-mi frumuseţea, darul acesta funest!” De îndată ce pronunţă cuvintele, mâinile îi amorţesc, o scoarţă fină începe să o acopere, părul îi înverzeşte, braţele i se lungesc în chip de ramuri, iar

picioarele-i firave prind rădăcini: s-a preschimbat în laur. Deşi fusese repezit de ea, Apollo păstrează totuşi o puternică afecțiune pentru Daphne şi îi şopteşte plantei: „Pentru că nu vrei să fii soția mea, o să fii arborele meu”[7].

Tânăra nu s-a pierdut:

— Săgeata cu vârf de plumb am primito la naştere. Acum m-aş aşeza cu plăcere în fața uneia din aur.

Totul lăsa să se înțeleagă că era pe cale să-mi facă avansuri, dar, din nou, nişte junghiuri i-au schimonosit figura şi s-a chircit la pământ. Deşi îşi venise în fire, Daphne nu depăşea şocul înțepăturii; pe lângă faptul că o măcina îngrijorarea, corpul continua să reacționeze puternic la venin, mâna i s-a acoperit de plăgi roşietice, bătăile inimii i s-au accelerat, picături de sudoare datorate febrei i se scurgeau pe pielea lăptoasă.

— Unde locuieşti? am întrebat. Te duc acasă.

— Nicăieri. În noaptea asta am dormit sub cerul liber.

— Atunci am să te duc la un han.

Am ajutat-o să se ridice. Deşi se sprijinea de umărul meu, s-a prăbuşit după câțiva paşi. Am avut doar timpul necesar să o prind înainte de a da cu capul de pietriş.

Ce să mă fac cu o femeie în stare de inconştiență în brațe? În văzul lumii.

Pelerinii deja şuşoteau.

Am afişat mina hotărâtă a bărbatului căruia nu-i pasă de astfel de situații, am ridicat-o curajos, am luat-o pe poteci şi, dispărând dincolo de pâlcurile înalte de lauri, am suit muntele de îndată ce am ajuns la adăpost de privirile curioşilor. Unde aş fi putut-o îngriji mai bine decât în peştera mea nici prea călduroasă, nici prea rece? Eu, mizantropul care nu dădusem voie nimănui pe-acolo timp

[7] Daphne înseamnă „laur” în greacă.

de o sută de ani, aduceam o perfectă necunoscută mirosind a măghiran în ascunzătoarea mea. Când o străfulgerare de bun-simț m-a pus în gardă asupra riscului pe care mi-l asumam, mi-am spus în sinea mea: „Nu exagera: ea se confruntă cu pericole mai mari decât tine.” Beția acțiunii m-a făcut să las deoparte orice prudență.

Am îngrijit-o tot restul zilei. Cu fiecare oră care trecea, era tot mai bine. Pe seară, s-a destins, s-a rezemat confortabil pe pernele umplute cu ierburi pe care i le aranjasem şi m-a privit cu aer jenat.

— Îmi pare rău că te deranjez.

Accentul ei plăcut, precis şi elegant, îi completa de minune farmecul.

— Nu face nimic. Pe medic nu-l deranjează să îngrijească.

A dat din cap.

— De unde eşti? am întrebat-o.

— Din Atena.

Brusc am invidiat-o. A precizat:

— Am venit să o consult pe Pythia.

— Şi ce să vezi, n-ai mai avut cum.

— Ba da! Am intrat a treia de dimineață.

A căzut pe gânduri. Fără-ndoială, ca noi toți, se oprise pentru a medita la ceea ce îi dezvăluise oracolul.

— Eşti mulțumită de profeția lui Apollo?

Fața i s-a luminat:

— O, foarte mulțumită!

Părea că vrea să spună mai multe, dar se abținea. Suplă, şi-a îndoit genunchii şi, prinzându-i cu brațele subțiri, i-a dus la piept.

— Datorită ție, mă voi întoarce la Atena. Totuşi, nu mă voi înapoia decât cu o condiție: aceea de a fi alături de soțul meu.

Am rămas cu gura căscată.

— Unde e soțul tău?

— Aici.

— La Delphi, printre pelerini? De ce nu ți-a sărit în ajutor?

— Ce ştii tu? a făcut ea.

— Erai singură când am intervenit! Nimeni nu a avut grijă de tine.

A zâmbit pentru sine, ca şi cum asta nu mă privea. Atitudinea ei mă deconcerta.

— De ce o ții una şi bună că soțul tău era acolo când nu era? Ca să-l scuzi cumva? După părerea mea, îl iubeşti prea mult.

— Poate.

Şi-a ridicat capul şi m-a privit fix în ochi.

— În orice caz, deja îl iubesc.

— Pe cine?

— Pe soțul meu.

— Cine e soțul tău?

— Tu.

M-am ridicat. Şi ea la fel. M-am dat un pas înapoi. Înălțându-se pe vârfuri, şi-a apropiat cu hotărâre buzele de ale mele. Deşi făcuse gestul cu fermitate, expresia ei interogativă mă implora: „Vrei?” Contrastul dintre îndrăzneala gestului şi încurcătura în care se găsea mă dădea peste cap. Şi-apoi cum să-i rezişti frumuseții ăsteia încântătoare? Buzele mele i-au lăsat buzele să urce până la ele şi le-a primit cu tandrețe. M-am cutremurat. Străbătut de unde lascive, am luat inițiativa a ceea ce avea să se întâmple, strecurându-mi încet limba în gura ei, foarte încet, în egală măsură pentru a ațâța dorința şi pentru a o domoli. Dulcea ei rezistență m-a incitat să pătrund mai adânc şi cerul gurii i se muia pe măsură ce mă adânceam în ea. Un suspin de plăcere a ieşit din piepturile noastre.

Am strânso în brațe. Trupurile ni se potriveau la perfecție, ca făcute unul pentru altul. Cu ochii închişi, ne

descopeream pipăindu-ne. Palmele mele i-au atins uşor spatele îmbietor şi catifelat, extraordinara curbură a şoldurilor, fesele bombate care au tremurat la atingere; degetele ei mi-au mângâiat părul de pe piept cu atingeri de care nici că ştiusem vreodată, apoi mi-au dezmierdat muşchii tari ai abdomenului şi au tot coborât. Voi reuşi oare să nu-mi pierd minţile? Excitat, îmi închipuiam că mă doreşte, că o doresc, şi că, asemenea adulţilor învăţaţi cu jocurile sexuale, o să ne dăruim plăcere.

Când penisul a pătruns-o, şi-a înăbuşit un mic strigăt şi m-a prins pe dată în menghina braţelor ei. M-a ţinut aşa mult timp, obligându-mă la mişcări de mică amploare. În mod vizibil, această femeie dezgheţată ştia cum poate amantul să o aducă la orgasm. Interzicându-mi să mă dezlipesc de ea, forţându-mă la mişcări de şolduri precise, impunând ritmul căruia ea îi comanda accelerările, a început să se îmbujoreze, să gâfâie, să geamă, iar izbiturile mele s-au răsfrânt cu generozitate în ea; deodată, după un spasm puternic, a scos un urlet de plăcere. Eu, care îmi amânasem ejacularea cât mai mult timp posibil, nu mi-am mai reţinut seva.

Câteva clipe mai târziu, după mângâieri şi sărutări de recunoştinţă, m-am desprins din îmbrăţişare. Stupefiat, am văzut că o pată de sânge murdărise salteaua de paie: Daphne îmi dăruise virginitatea ei! Convins că aveam de-a face cu o amantă desăvârşită, cu o virtuoză a voluptăţii, cu o femeie care se bucura de bărbaţi, îi interpretasem greşit ardoarea. Avea cutezanţa timidelor, nu aroganţa desfrânatelor. Autoritatea îi decurgea din candoare şi din lipsa de experienţă, şi chiar din teama de a suferi, şi nu din obişnuinţă.

— Ce dar mi-ai făcut, Daphne! Sunt într-adevăr primul?

A chicotit cu gentileţe pe post de răspuns.

— De ce eu? am insistat.

— Pentru că tu eşti acela.

Fixam amândoi cu privirea tavanul peşterii, garnisit cu o dantelă de spumă care domolea reliefurile stâncilor.

— Apollo mi-a vorbit prin intermediul Pythiei. Zeul mi-a...

S-a întrerupt. Neputând să-mi înfrânez curiozitatea, am încurajat-o:

— Ce l-ai întrebat?

— Sora mea mai mare e măritată. E rândul meu de-acum. De cinci ani...

De vreme ce de-acum trec de douăzeci de ani, îmi dau seama că găsesc mereu mii de motive pentru a-i refuza pe pretendenţii care mi se prezintă.

— Te comporţi la fel ca adevărata Daphne...

— Exact! a confirmat. Totuşi, mă necăjeau moliciunea asta a mea, lipsa de entuziasm. Aşa că l-am întrebat pe Apollo dacă voi întâlni în sfârşit bărbatul care îmi va plăcea.

— Şi ce ţi-a răspuns?

— „Vei fi înţepată şi această săgeată te va conduce la el."

M-a măsurat din cap până-n picioare:

— Săgeata e acul scorpionului. El m-a adus până la tine.

Era convinsă. Ar fi fost inutil să-i sugerez şi alte interpretări.

S-a încruntat din sprâncene şi buzele i s-au ţuguiat.

— Şi tu? Ţie ce ţi-a spus oracolul?

Mi-era imposibil să fiu tot atât de transparent. M-am tot gândit şi răzgândit, după care am declarat:

— Că o să merg la Atena!

A avut o tresărire de bucurie.

— Vezi, totul se potriveşte: noi suntem iubiţii lui Apollo. Şi-a dorit această întâlnire şi uniunea noastră. Când plecăm?

— Mâine.

*

În cadrul unei schimbări, nu noutatea e cea care surprinde, ci naturaleţea cu care o primim. Să merg alături de Daphne spre Atena mi se părea ceva firesc, căci urmam calea destinului.

Carnală şi spirituală, în relaţia noastră domnea familiaritatea. Acceptând şocul seducţiei, culcându-ne apoi imediat împreună am ars etape care iau atât de mult timp pentru a fi depăşite; nu am stat de vorbă, nu am stat să ne întrebăm dacă ne plăceam unul pe altul şi nici dacă să facem dragoste sau nu, fără nicio ezitare, fără nicio întârziere întru domesticirea celuilalt. Totul s-a concretizat cu rapiditatea şi claritatea unei evidenţe. Eros, prezent pe muntele Parnas în acea dimineaţă, scosese din tolbă două săgeţi din aur şi ne ochise.

Daphne şi Argos, iubiţii lui Apollo...

Să ne spunem „te iubesc", să ne îmbrăţişăm, să ne unim sexele era de la sine înţeles. Şi nu ne-am lipsit de aceste bucurii de-a lungul celor patru zile de călătorie.

Un măgăruş pe care-l închiriasem ducea desaga lui Daphne şi lucrurile mele – îmi luasem din peşteră tot tezaurul, nu fără a îngropa acolo câţiva bani şi buchetul de violete, ascunse cu grijă într-o crăpătură de stâncă... Animalul avea copita sigură, ochi frumoşi cenuşii, urechile ascuţite, pătrunzătoare, exuberante; ne însoţea cu o bonomie complice.

— Daphne, pune-ţi boneta. Locul ei e pe cap, nu în mână.

— Nu vreau să am părul cărunt![8]

Tot drumul, Daphne a ciripit veselă, dar nu ca o vrabie care te tot bate la cap cu aceleaşi lucruri, ci mai degrabă ca o privighetoare de finețe, care reinventează în permanenţă

[8] Nu se purtau pălării decât în timpul vreunei călătorii – bonete cu boruri largi –, căci zvonurile ziceau că umezeala care se forma sub pălărie albea părul.

notele de flaut ale cântecului său. Grație imaginației debordante, vedea lucrurile într-un mod aparte şi proiecta asupra lumii prospețimea ei. La o răspântie, acolo unde alții văzuseră o bătrână care tăia iarba cu secera, cu ochii ascunşi la umbra basmalei, Daphne percepea o zeiță costumată care veghea asupra dragostei noastre. Dacă cerul se acoperea de nori, ea vedea în asta intervenția lui Zeus ca să ne scape de căldura apăsătoare. Dacă te luai după ea, zorii ne urau bună dimineața, iar înserarea pregătea patul regăsirilor noastre, pe care noaptea le adăpostea. Propria poezie o făcea superstițioasă: dacă o nevăstuică ne tăia calea, refuza să se mai mişte din loc înainte ca altcineva să traverseze cărarea sau să arunce trei pietre în față. Daphne descifra universul prin prisma propriilor dorințe şi sentimente.

Totul era pus în ordine, armonios, în jurul ei. Naivitatea-i cuceritoare nu-mi displăcea; în preajma ei, mă simțeam dacă nu chiar în centrul universului, măcar pe-aproape.

— Ce tiran ar putea obliga un măslin să rămână fără încrețituri? a exclamat a doua zi dimineață.

Profitam de o oprire sub lumina filtrată de o livadă de măslini. Sprijinită de un trunchi masiv, scobit, cu crăpături, Daphne atingea uşor scoarța aspră, mângâind diformitățile care evocau nişte monştri în curs de metamorfozare, țintuiți în lemn şi pe cale de a se elibera.

— Ce tiran ar putea obliga un măslin să rămână fără încrețituri?

Fraza scotea la iveală ateniana iubitoare la fel de mult de libertate, ca de măslini. Sub acest dom vegetal cu tente verzi-albăstrui, mi-a povestit cum fusese fondat oraşul ei natal:

— Atena şi Poseidon îşi disputau protecția oraşului numit pe atunci Cecropia. Pentru ca locuitorii să poată alege între cei doi, au făcut miracole.

Poseidon a lovit pământul cu tridentul şi a provocat izbucnirea unui izvor cu apă sărată, în timp ce Atena a făcut să crească un măslin în mijlocul Acropolei. Poporul a votat pentru Atena. Arborele cu frunziş peren, cu scoarță care nu putrezeşte, dăruieşte hrană, fertilitate şi bogăție. De neînvins, rezistă pe vecie. Unul şi mai mulți, el simbolizează organizarea noastră politică, democrația, mii de frunze adunate pe un singur trunchi.

Dacă grecul de rând îşi privea oraşul cu mândrie – mi-am putut da seama de asta trăgând cu urechea la templu –, Daphne, ca orice ateniană, îşi venera oraşul cu orgoliul superiorității, o preeminență despre care pretindea că are dovezi de necontestat. Hotărât lucru, Atena mă atrăgea.

Deşi călătoream descotorosiți de tot ce era de prisos, preumblându-ne alături de măgăruş prin arşiță sau sub cerul înstelat, Daphne ne ospăta pe cinste. Alegea fără cusur brânzeturi, fructe; folosindu-se de un biet foc improvizat între bolovani, reuşea să pregătească bucate delicioase. O mâncare cu presură friptă mă delecta în mod deosebit. În timpul zilei, îmi arătase pasărea cu penaj pământiu, cu cioc alungit, care, zburând în stoluri pe sub ramuri, se îmbuiba cu smochine trecute.

— Uite ortolanii! Vara, părăsesc pădurile unde se ascund cât construiesc cuibul şi se aventurează până în livezile de smochini sau în vii. Şi-atunci nu se mai hrănesc cu insecte, ci cu fructe. Degeaba încerci să le alungi, revin pe loc.

După spusele degustătorilor, dintre păsările mici acestea sunt cele mai gustoase. O să cumpăr dacă vom găsi negustori care le prind în laț.

Ceea ce s-a şi întâmplat în ora următoare. Cum m-am arătat indignat auzind prețul exorbitant pe care îl cerea vânzătorul de păsări pentru patru exemplare minuscule, mi-a replicat:

— Dacă ortolanul ar fi mare cât un fazan, am da pe el cât pentru un pogon.

Seara, după ce le-a gătit, Daphne mi-a servit păsările învelite într-o frunză mare de viță, cu nervuri, frumos mirositoare. Muşcând din ele, am fost uimit.

Carnea grasă şi delicată lăsa în gură savoarea fructelor cu pulpă moale, suculentă, parfumată pe care le ciuguliseră.

A cincea zi am ajuns în apropiere de Atena.

Înainte să ne apară în fața ochilor, i-am ghicit prezența prin semnele care o anunțau. Plantațiile de măslini s-au îndesit, ordonate, mărginind drumul, asemenea unor santinele la post. Circulația s-a intensificat; călătorilor din ce în ce mai numeroşi li se adăugau cărători sau cărătoare de apă, negustori de peşte sau de legume, căruțe, călăreți, soldați. În sfârşit, prinşi în îmbulzeală, mergeam pe lângă zidurile de apărare ale oraşului. Mă temeam să nu fiu strivit... Daphne s-a apropiat de o santinelă; a arătat spre mine, anunțându-l cu aristocraticul ei accent atenian:

— Soțul meu, un metec din Delphi.

Metec, habar nu aveam ce însemna asta, dar santinela, lămurită, ne-a lăsat să trecem.

Să scriu că am fost uluit nu e suficient pentru a spune ceea ce simțeam: Atena mă entuziasma.

Eram stupefiat. Spectacolul mi se părea atât de neaşteptat, de parcă aş fi debarcat de pe o altă planetă. Niciodată, în oraşele pe care le văzusem mai înainte, nu întâlnisem acest tip de rezultat. Venit dintr-o lume aproape sălbatică, unde vânătorii-culegători erau nomazi, asistasem la apariția primelor sate şi a bordeielor care se înghesuiau cu grijă în apropierea surselor de apă. După care, în Mesopotamia şi mai apoi în Egipt, văzusem oraşe extraordinar de puternice; cele de pe Tigru şi Eufrat, încercuite de ziduri de apărare, de canale, exprimau lipsa de măsură a despotului care le guverna, dovadă a unei puteri

absolute; cele pe de Nil, vaste, subliniau mai degrabă lipsa de măsură a zeilor, amintind prin piramide, prin numeroasele statui gigantice, prin templele aşezate într-o aliniere monumentală că eram reduşi la statutul larvei muştei de carne în faţa misterului. Aici, excesul dispărea: Atena se afişa la scară umană. Străzi, pieţe, construcţii îi primeau pe locuitori într-o arhitectură care, în loc să intimideze, îi includea. Chiar şi colina care trona în centru, alba Acropole plină de temple pestriţe, nu strivea cartierele construite în jur, ci constituia un reper pentru oricine. Groaza fusese izgonită, armonia învinsese fastul, Atena emana bucurie.

Statuile erau la fel de multe ca vrăbiile. Deja familiare, ridicate peste tot, se încălzeau la soare sau se bucurau de umbră, ascultând discuţiile locuitorilor şi odele cicadelor. Nu se înrudeau cu niciuna dintre cele pe care le văzusem mai-nainte. Tineri bărbaţi spetindu-se şi tinere femei lascive înfăţişau zeii importanţi care locuiau în Olimp, pe Hermes mesagerul, pe Ares războinicul, pe Hera protectoarea familiei, pe Afrodita seducătoarea, pe Artemis vânătoreasa. Zeus şi Poseidon aveau dreptul la o înfăţişare mai coaptă, atletică. Atena m-a pus în încurcătură: gânditoare, îmbrăcată cu o rochie plisată, se sprijinea în suliţă. Am crezut că am făcut o confuzie. Până la ea, în statuar, nu remarcasem nici suliţa, nici gândire, nici pliuri – accesoriile erau lipite de individ, chipurile rămâneau doar măşti, veşmintele luau forma trupului –, nu, n-am contemplat niciodată un corp ieşind cu atâta naturaleţe din sterilul de calcar, nici vreo zeiţă punându-şi întrebări, nici mineral care să se prefacă în ţesătură fluturând în vânt.

Ce diferenţă faţă de coloşii egipteni! La Memfis sau la Teba, artiştii puneau pe picior de egalitate piatra şi ideea. Era imposibil ca în faţa unui faraon monumental să uiţi de blocul din care fusese construit, de greutatea acestuia, de

densitatea granitului. Silueta se ținea dreaptă, era întotdeauna reprezentată din față, încordată, hieratică, dintr-o singură bucată, cu brațele încrucişate, cu picioarele paralele, mai puțin când genunchiul stâng era adus un pic înainte. Materialul şi conceptul mergeau mână în mână, fără ca unul sau altul să prevaleze.

Grecii nu se mulțumeau să umfle sau să sculpteze volumele, lăsaseră deoparte rigiditatea, eliberau subiectul de suportul de piatră şi membrele acestuia de blocul mineral. Ici, se ridica un braț, pentru ca palma să mângâie o ceafă. Colo, se întindea un picior, pe când celălalt se relaxa. Balansul şoldurilor, care imprima o mişcare spatelui sau umerilor, dădea viață efigiilor din marmură. Echilibrul rezulta din proporții, nu din bucata de piatră adusă din carieră. Aceşti Apolloni şi aceste Afrodite arătau o consistență organică, care nu se datora masei din care dalta le decupase.

— Mi-e sete. Să ne oprim puțin.

Daphne s-a aşezat pe o bancă la umbră, nu departe de o fântână unde femei cu căldări, amfore, ceaune luau apă. Măgăruşii care le cărau aşteptau alături.

— Nu te interesează decât statuile, mi-a reproşat cu veselie, dar țin să-ți spun, dacă vrei să ştii, că pe-aici se găsesc cam tot atâtea puțuri şi fântâni.

Şi-a scos plosca, s-a dus către grupul de femei, le-a spus câteva cuvinte şi le-a luat-o înainte pentru a o umple. Când s-a întors, m-am minunat:

— Ce le-ai spus?

— Nimic.

— Ei da! Ți-au dat voie să treci în fața rândului.

— O, dar nu sunt decât nişte sclave.

Tonul convins a închis orice discuție.

Viespile roiau în jurul nostru, zumzăitoare, agasante, după care, dezamăgite că nu beam vreun nectar dulce, s-au

îndepărtat. De pe zidurile de piatră, pisici languroase, cu ochii mijiți, le pândeau cu discreție.

După ce mi-am potolit setea, am reluat examinarea statuilor a căror prezență crea această atmosferă unică. Senzuali, liniştiți, lipsiți de încordare, zeii ieşiseră la aer. Deşi de la distanță păreau inexpresivi, de aproape fețele le degajau doar emoții precum stăpânire de sine, autoritate, serenitate, dar niciodată pasiuni virulente precum frica, disprețul, cruzimea, ura. Zeii făceau paradă de calitățile lor. Pe cât, în povestirile tradiționale în care se vorbea despre aventurile lor, comiteau cele mai groaznice excese, expunându-se criticilor, pe-atât pe socluri îşi arătau perfecțiunea propriei ființe. La dreapta, Zeus, cel ce ținea catastiful ordinii şi dreptății, răspândea o autoritate suverană, departe de acel Zeus mincinos, asasin, corupător, ademenitor, violator, care-şi dezlănțuia fulgerele la cel mai mic impuls al temperamentului său coleric. Aproape de chiparos, Hera făcea pe mama cea bună şi nevasta blândă, fără nicio legătură cu Hera geloasa, ranchiunoasa, răzbunătoarea. De deasupra fântânii, Hermes se spălase de şiretenie, de pozne, de egoismul lui inconsecvent. Atena îşi ştersese de pe chip aroganța pe care o dovedea, în anumite ocazii, această zeiță a cumințeniei şi a înțelepciunii, la adresa celor pe care îi considera proşti sau inculți. Aceste portrete vorbeau cu claritate despre ceea ce aştepta oraşul de la locuitorii săi: cumpătarea, trimițând în lumea concretă dorința ce sălăşluieşte în adâncul sufletului nostru, justa măsură. Tot acest mediu echilibrat, desfăşurându-se din statuie în statuie, din piață în piață, ne umplea spiritul. Din zeii colerici de altădată, extrăgea zei minunați, capabili să ne lumineze. Şi astfel promova un om inedit, responsabil, înfloritor, rezistent, înțelept.

— Ia uite-l pe Pericle!

Daphne mi-a arătat cu degetul un bărbat. Chiar izolat pe muntele Parnas, auzisem vorbindu-se despre Pericle, care era asociat în mintea tuturor cu creşterea puterii Atenei. De când se ocupa de chestiunile publice, oraşul se îmbogăţise, se construiseră temple magnifice, mai ales Panteonul care încorona Acropola cu ale sale lăudate frize în basorelief.

— Cum aşa? Se plimbă fără gardă, fără soldaţi?

Daphne s-a distrat pe seama stupefacţiei mele.

— De ce nu? E un cetăţean ca oricare altul.

— Dar deţine puterea.

A ridicat din umeri.

— Deţine puterea pe care i-au încredinţat-o cetăţenii. Ce i s-a dat poate să i se şi ia. Totul e trecător. Pe cei care se agaţă de putere îi detestăm.

— Păi şi-atunci cum de se bucură de o asemenea reputaţie?

— Pentru că a convins comunitatea. Pentru că a fost ales strateg de mai multe ori, una dintre puţinele funcţii care nu sunt trase la sorţi, ci decise prin vot.

Nu înţelegeam mare lucru din explicaţiile ei, dar am încercat să nu ghicească asta. De altfel, nici nu-mi lăsa timp.

— Argos, avem o problemă spinoasă.

De fiecare dată când pronunţa acest nume, îmi lua ceva timp să-mi dau seama că e vorba despre mine.

— Locuiesc la sora mea mai mare. E un soi de urzică.

— Poftim?

— Nu e chiar o fire plăcută şi se crede tutorele meu de când ne-au murit părinţii. Vreau să spun că nu pot să fac ce vreau. Dacă-i mărturisesc că la Delphi ne-am hotărât să rămânem împreună, poate să muşte.

— Să muşte?

— Şi încă de muşcătură te mai vindeci. Xantipa e-n stare să se supere şi mai tare, să mă sechestreze, să mă

otrăvească, să născocească cine ştie ce minciună doar pentru a te trimite în faţa tribunalului. Turbarea nu-i duce lipsă de imaginaţie. Îi bagă pe toţi în sperieţi.

— Şi de ce stai la ea?

— Am de ales? Se comportă ca soră mai mare, doreşte tot ce e mai bun pentru mine, dar părerea mea nu contează. Să găsim o gazdă, te instalezi acolo şi eu o să mă întorc singură acasă. O să folosim zilele care urmează pentru a ne gândi la cum o putem îmbuna.

Am prins-o de minunata ei mână.

— N-am chef să mă despart de tine.

Încântată, mi-a umplut obrajii de sărutări, după care mi-a şoptit la ureche:

— O să ne întâlnim cât mai des posibil. Noaptea, cu siguranţă... Xantipa doarme buştean, n-o trezeşte nimic, poate doar, uneori, propriile sforăituri.

— Şi soţul ei?

— O, el e de treabă, dar nu e mai niciodată pe-acasă. Ceea ce nu ajută deloc caracterul surorii mele.

— Copii au?

— Un băiat, Lamprocles. Ceilalţi au murit la naştere.

— Doar unul?

— Bărbatul ei nu e niciodată acasă, ţi-am mai spus!

Daphne s-a ridicat rapid şi am plecat să căutăm un loc unde să mă cazez.

Odată părăsite întinsele spaţii aerisite – temple, agora, colina Pnyx, teatrul lui Dionysos – care adunau cetăţenii şi credincioşii, umblai prin inima unei alte Atene, neatinsă încă de ambiţiile urbanistice, cu străzi neregulate, niciodată drepte, care luau forma dealurilor şi a trecerilor construite între ele.

Faţadele erau diferite, când largi aici, când înalte alături, prea vetuste puţin mai încolo, sau care îţi săreau în ochi de

noi ce erau; uneori, unele construcții erau ieşite din aliniamentul celorlalte case, fără a se şti de ce.

Admiram dibăcia lui Daphne: în sandalele ei împletite, picioarele de un alb lăptos rămâneau neatinse după ce mersese pe drumurile pline de praf, imaculate în ciuda străzilor nepavate. Mergând de-a lungul canalelor de scurgere, sărea, fără să-i pese, peste băltoace, ocolea mizeriile cu pasul uşor.

Când gunoierii, grupuri de sclavi, curățau şanțul, o lua pe unul dintre cele alăturate.

— De fapt, e mai bine să te fi făcut nevăzut înainte ca aceştia să se apuce de treabă, a precizat, căci de îndată ce îi zăresc, oamenii îşi aruncă repede apele murdare în fața lor. Xantipa a propus ca gunoierii să îşi anunțe sosirea sunând din zurgălăi sau clopoței, dar nimeni nu i-a dat ascultare. Va trebui aşteptat ca un bărbat s-o spună pentru ca oraşul să țină cont de asta. Bun, ne apropiem!

Ne-am continuat drumul de-a lungul ulițelor al căror aer era înmiresmat de fumul frigăruilor pe care le frigeau matroanele pe grătare.

— Mai bine mergi pe mijlocul străzii, mi-a strigat Daphne.

Nu am ascultat-o. Mi se părea mai înțelept să merg pe lângă ziduri decât să risc să alunec în rigola plină de lături.

Şi-atunci m-a izbit un perete.

Lovitura mă împiedica să-mi dau seama ce se întâmplase.

Amețit, am rămas stupefiat, cu nasul usturându-mă, cu-o durere de frunte, în fața unor scânduri care nu erau acolo cu o clipă mai-nainte. Măgăruşul cu ochi de catifea pe care-l trăgeam după mine a început să ragă.

Un cap s-a ițit de după canat şi mi-a strigat cu ton de reproş:

— Am bătut!

— Poftim?

— Am bătut. N-ați auzit?

Bățos, necunoscutul s-a depărtat şi a închis la loc ceea ce avea să se dovedească a fi uşa casei sale.

Văzându-mi înfăţişarea complet derutată, Daphne a izbucnit în râs:

— După părerea ta, de ce crezi că merg pe mijlocul străzii?

— Păi...

— Uşile se deschid de la interior către exterior. Dau direct în stradă!

Pentru a evita accidentările, nu se bate la uşă înainte de a intra, ci înainte de a ieşi.

M-a tras de mână în ideea de a nu o mai tărăgăna.

— Pe aici se găsesc mereu camere.

În zona în care ajunsesem, clădirile cu tencuială deschisă la culoare aveau două niveluri. Proprietarii stăteau la parter şi, dacă nu erau împovăraţi de o familie prea numeroasă, închiriau etajul oamenilor veniţi de la ţară în Atena, negustorilor în tranzit sau străinilor în trecere pe-acolo.

După câteva încercări nereuşite, Daphne a zărit un ins voinic care suia nişte olane pe acoperiş.

— Duris!

— Bună, frumoasa mea.

— Le scoţi, sau le pui?

— Le înlocuiesc! În sfârşit s-a cărăbănit javra aia din Chios!

Veselă, Daphne a exclamat către mine:

— Gata!

Apoi a strigat în direcţia celui care punea la locul lor plăcile de argilă corai.

— Îţi aduc un chiriaş. Din Delphi. Plăteşte în avans.

— Pentru cât timp?

— O lună.

Voinicul cu barbă zbârlită, cu fire albe şi negre, m-a privit din cap până-n picioare, şi-a şters fruntea şi a mormăit cam cu părere de rău:

— Fie.

În timp ce bărbatul cobora, Daphne mi-a explicat situaţia.

— Proprietarii, când au de-a face cu un prost plătitor, iau măsuri drastice.

Fie desfiinţează uşa, fie smulg ţiglele de pe acoperiş. Duris tocmai a izbutit să scape de un armator din Chios, care l-a escrocat un anotimp întreg.

Duris şi cu mine am convenit rapid un preţ şi mi-am transferat boccelele de pe măgăruş în cele două camere strâmte cărora le devenisem locatar.

— Leagă-ţi animalul în curtea fratelui meu, m-a rugat Duris cu un gest al mâinii.

Numai ce le-am întors spatele, urmat de măgăruşul care făcea zgomot din copite, că Duris a început să o bată la cap pe Daphne cu întrebări, încercând să afle cum ne-am cunoscut. De cum am reapărut, Daphne mi-a şoptit la ureche:

— Dispar, că altfel cartierul o să clevetească şi bârfele o să ajungă până la Xantipa. Nu locuiesc decât la trei străzi distanţă. Ai observat? O scară din lemn urcă direct la tine. Pe-acolo o să vin. Pe diseară.

S-a întors, a schiţat doi paşi şi s-a întors, neliniştită:

— Ce faci, te ţii după mine?

— Ca să ştiu unde locuieşti.

Şi-a muşcat buzele, dezorientată.

— Dă-mi voie să-ţi spun un lucru: orice s-ar întâmpla, nu te băga.

— Poftim?

— Ce se petrece între mine şi sora mea ne priveşte doar pe noi două. Stai deoparte, nu te-amesteca. Ne-am înţeles? Juri?

— Jur.

Daphne s-a îndepărtat. Mersul i s-a schimbat. Înainta fără convingere, cu umerii încovoiați, cu ceafa ruptă parcă, cu bărbian pământ, dintr-odată lipsită de măreția şi alura sa degajată: o fetişcană ruşinoasă care se reîntorcea fără tragere de inimă în casa părintească.

Am urmat-o de la distanță, cu discreție, ca să nu mai pun şi eu gaz pe foc.

După trei străzi, s-a oprit în fața unei clădiri mai înalte şi mai mari – datorită aspectului anexelor se putea ghici un lung patio la interior.

Nu departe de intrare, un servitor care mătura a strigat, surprins:

— Daphne!

Am văzut-o tresărind. Celălalt a repetat, pe un ton vesel de această dată:

— Daphne! S-a întors Daphne!

În mod evident, mesajul era pentru toți ai casei. Imediat, uşa a scârțâit şi şi-a făcut apariția o femeie. Daphne a parcurs distanța care le despărțea târşâindu-şi picioarele.

Palma a răsunat imediat ce-a trecut pragul casei.

— Idioato, credeam c-ai murit!

Daphne, frecându-şi obrazul drept, a întrebat cu o candoare prefăcută:

— Dacă eram moartă, m-ai mai fi plesnit?

Şi a venit şi a doua palmă.

— Era să mor de îngrijorare.

— Eşti mulțumită acum?

O a treia palmă a zburat pe post de răspuns.

Daphne a înțeles că trebuia să lase deoparte ironia şi să se explice. Trecători şocați se opriseră şi o fixau pe împărțitoarea de palme. Xantipa le-a întâlnit privirile indignate.

— Ce e?

A țipat la ei, gata să sară la bătaie:

— Am sacul plin. Cine mai vrea una? Nu? Faceți nazuri?

Gură-cască au luat-o din loc, conştienți că o ocheadă prea insistentă îi punea în pericol. Xantipa s-a rățoit la ei:

— Valea, nu e nimic de văzut pe-aici!

Indivizii s-au făcut nevăzuți. Înțepenit în colțul unei maghernițe care mă făcea aproape invizibil, n-am pierdut nicio fărâmă din întreaga scenă.

Impozantă şi mică în acelaşi timp, Xantipa se reducea la un cocoloş aşezat pe o sferă. Capul avea dimensiuni ridicole în comparație cu corpul, ca o cireaşă călare pe un bostan, cu atât mai mult cu cât brațele mici şi picioarele scurte arătau mai puțin a membre cât a excrescențe absurde alipite masei de carne.

Fața, în mod special, te surprindea. Xantipa n-avea bărbie; oricât ai fi căutat-o, n-ai fi găsit-o; fără-ndoială fusese înghițită de gâtul incomodat de un fel de guşă. În schimb, nasul, care adesea dă echilibru figurii, aici o dezechilibra, chiar o făcea să dispară prin dimensiune; era greu de spus ce formă are, acvilin, încovoiat, turtit, coroiat, cârn, dacă nu cumva, despicat de găurile nărilor întunecate, se înrudea cu o trufă. Cât despre păr, negru, rar şi soios, contrasta cu sprâncenele zbârlite, groase, mereu încruntate, de-o măreție nesăbuită. Gura, de o formă ciudată, lăsa la vedere un şir de dinți minusculi, îngălbeniți, dezgoliți. Un smoc de păr apărea la colțul drept al buzei. Pielea brună, plină de pete roşii, a obrajilor flasci, era plină de puncte a căror virulență descalifica termenul de „alunițe”, binemeritându-l mai degrabă pe cel de negi. Cât priveşte ochii, chiar dacă înfundați în orbite, ajungeau să iasă un pic în afară de sub pleoapele încercănate. Dacă portretul ei ar fi fost opera vreunui artist, ai fi zis că intenția acestuia fusese ca, într-o seară, la beție, să reinventeze fizionomia umană dând peste cap orice proporție, confundând esențialul cu

accidentalul. Fața Xantipei apărea ca o multitudine de detalii inutile şi jenante care ieşeau în prim-plan. De fapt, ansamblul trăsăturilor ei se rezuma la o greşeală.

Xantipa tot mârâia:

— Unde-ai fost?

— La Delphi.

— De ce nu mi-ai spus?

— Nu m-ai fi lăsat să mă duc.

O a patra palmă îşi luă zborul, mai rapidă decât o săgeată.

— Tot ce se poate, a consimțit Xantipa, masându-şi palma, contrariată de parcă Daphne ar fi fost cea care o lovise. Ce-ai căutat acolo?

— L-am consultat pe Apollo.

Xantipa şi-a ridicat ochii spre cer.

— Sărmana de tine... Şi Apollo te-a băgat în seamă?

— Mi-a vorbit! a protestat Daphne.

— A, da? a rânjit soră-sa. Apollo ăsta chiar are timp de pierdut! Şi ce ți-a prezis?

— Că o să mă mărit!

A răsunat o a cincea palmă.

— Evident că o să te măriți. Dar Apollo ar face mai bine să nu se amestece.

Cu o mână s-a scărpinat în cap şi cu cealaltă pe burtă. Buzele, umezite de salivă, i s-au schimonosit.

— Şi de ce, de altfel? Mie la ce mi-a folosit un soț? Numai griji şi-un singur copil.

— Poate că nu ai cel mai potrivit soț? s-a hazardat Daphne.

O nouă palmă i-a luat piuitul. Hotărât lucru, o conversație cu Xantipa era o performanță atletică.

— Daphne, nu vreau să duci aceeaşi viață ca mine. M-am măritat cu cel pe care mi l-a adus tata şi mai bine aş fi luat

un catâr. De ce crezi că cedez în faţa capriciilor tale de atâţia ani? Nu te voi forţa să iei pe cineva care nu-ţi place.

Mai bine ajungi fată bătrână decât să ai o căsnicie proastă.

Spunând aceste cuvinte, şi-a deschis larg braţele, a zâmbit şi-a exclamat cu glas de trompetă:

— Scumpa mea, mi-am făcut atâtea griji pentru tine! Vino aici, ticăloaso!

Eram stupefiat: urâta o trata pe frumoasă drept ticăloasă! La care invitaţie, Daphne s-a repezit la pieptul surorii sale. Cea mare, uşurată, a sărutat părul celei mici şi i-a mângâiat obrajii pe care îi pălmuise.

Daphne a aruncat o privire în direcţia mea, pentru a-mi arăta că, dincolo de faptul că ştia unde mă postasem, puteam să fac cale-ntoarsă fără griji. Am ieşit din ascunzătoare şi-am şters-o, timp în care cele două femei au dispărut în casă.

*

Primele săptămâni la Atena m-au copleşit. Trupul, inima, spiritul mi-erau înflăcărate.

Daphne venea la mine în fiecare noapte. Pe străduţele întunecoase pe care se avânta fără lampă sau vreun sclav cu o torţă, se furişa, urca pe scară şi-mi râcâia uşor la uşă. Obligaţi la clandestinitate, regăsirile noastre erau şi mai intense; nu mă mai săturam nici să tot trăncănim, nici să ne mângâiem şi nici de veselia nelipsită care domnea de când ajunseserăm împreună.

Într-o seară, cu un pahar de vin în mână, pe când ne destindeam ciugulind smochine uscate şi seminţe de lupin cu sare, Daphne s-a apucat să-mi descrie personalitatea complexă a Xantipei, cea care dăduse farmecul frumuseţii pe aplombul de caracter.

— O face din orgoliu! Pentru că, fără să vrea, înfăţişarea ei îi dezgustă pe oameni, a decis să îi terorizeze cu bună ştiinţă. Aşa se impune.

— Cum e soţul ei? La fel de urât ca ea?

— După mine, se potrivesc de minune.

— Ce bine că s-au zgârcit la înmulţire!

— Săraca soră-mea... Ştii, înjură mai ceva decât un marinar, se comportă ca o brută, dar m-am putut bizui pe ea pentru a-i îndepărta pe pretendenţii de care mă îndoiam. Ştie foarte bine ce face. În fond, mă respectă şi-mi apără libertatea cu ghearele şi cu dinţii. Nimeni nu mă iubeşte mai mult decât ea.

— Greşit! am spus eu, ridicând mâna.

Iubita mea s-a topit de plăcere şi mi-a întors-o:

— Dar tu câtă vreme o să mă iubeşti?

— Cât o să vrei.

Celui care-şi închipuie că îi răspunsesem superficial, ca un iubit inconştient gata de orice pentru a se face plăcut, ţin să-i precizez că, dată fiindu-mi nemurirea, râvneam sincer să îi fiu alături până când avea să se plictisească de mine.

În timpul zilei, exploram oraşul. Fascinat, constatam cât era de înfloritor, cosmopolit, plin ochi de verdeaţă, de meşteşugari, navigatori, artişti, avocaţi veniţi de pe toate meleagurile. Datorită flotei, militară şi comercială, domina cu insolenţă. De când cu războaiele medice, care avuseseră loc cu câteva decenii mai înainte, toate oraşele greceşti se coalizaseră împotriva invadatorilor persani. După victorie, stabiliseră un fel de împărţire între cele două cetăţi principale, Sparta şi Atena, surori rivale. Fiecare deţinând câte o reţea de alianţe, au convenit că nu vor rupe acest echilibru. Or Atena îşi transformase aliaţii în vasali, entităţile prietene în colonii din care obţinea venituri importante şi pe care nu avea nicio reţinere să le ameninţe, şi chiar să le pedepsească dacă se lăsau greu înduplecate să

plătească. Chiar dacă în interiorul cetății Atena cultiva democrația, dincolo de ziduri era imperialistă.

Sparta protestase şi între ele s-a pornit un război. Cincisprezece ani de lupte duseseră la un armistițiu care acoperea de fapt un conflict mocnit, după care, de curând, ostilitățile reîncepuseră.

Pericle încarna această guvernare dornică de libertate la interior, adeptă a forței în exterior. Pe cât posibil, mă plimbam prin agora pentru a înțelege sistemul politic respectiv, însă statutul meu de străin, dezvăluit de accentul pe care îl aveam, îi făcea pe atenieni să fie reținuți în a mi se destăinui şi trebuia să mă mulțumesc cu frânturi de conversație care-mi ajungeau la urechi din întâmplare.

Într-o dimineață, Duris, gazda mea, mă aştepta în capul scării. Matahala umflată îşi frângea mâinile, jenat, cu fruntea în pământ şi cu broboane de sudoare pe gâtul lat.

— Eşti medic, aşa cum mi-a spus Daphne? Fratele meu nu reuşeşte nicicum să se ridice pe picioare.

M-a condus acasă la Kalabis, care, îmbogățit grație livezilor de măslini, locuia în clădirea imensă de alături, al cărei hambar îmi adăpostea măgăruşul.

După ce am trecut prin mai multe încăperi, am urcat câteva trepte şi-am intrat într-o cameră întunecată, împodobită cu covoare scumpe şi obiecte din argint, unde ardea nişte tămâie.

— Ți-am adus pe altul, l-a anunțat Duris.

Trei indivizi înfăşurați în mai multe straturi de în colorat stăteau în jurul lui Kalabis, întins în pat, alb ca varul, văicărindu-se.

— Şi tipul din Kos? a articulat bolnavul printre schimonoselile de durere.

— Sclavii tăi umblă după el prin tot oraşul. Se pare că nu s-a întors încă la el în insulă.

Cei trei indivizi au ridicat din umeri. Era evident că nu dădeau doi bani pe tipul din Kos. După ce Duris a ieşit din cameră, m-au măsurat din cap până-n picioare, cu ostilitate.

— Numele?

— Argos.

— De unde eşti?

— Din Delphi.

Răspunsul i-a impresionat. Am înțeles atunci că aceşti doctori puneau pe umerii mei întreaga reputație de care se bucura Delphi, fiindcă acest templu panelenic era deosebit de respectat, fiind un loc renumit pentru cure miraculoase.

— Din ce familie?

Şi-atunci mi-am amintit că în Grecia, practica medicală implica apartenența la o dinastie: se vindeca din tată-n fiu. Cum nu exista nici şcoală, nici învățământ oficial de medicină, experiența se transmitea în familie.

— Strămoşul meu Podalirius era fiul lui Asclepios.

Ce enormitate spusesem! Am jucat la cacealma pretinzând că mă trag din zeul vindecător despre care vorbea Homer. Era clar că o să pufnească în râs şi o să dea în vileag toată escrocheria. În loc de asta, mi-au zâmbit, încântați.

— Bine-ai venit, vere! Noi, toți trei, ne tragem din Machaon, celălalt fiu al lui Asclepios.

Mă crezuseră? Mințeau la rândul lor? Mă găseam în fața unor naivi, sau a unor cinici? În orice caz, reacția lor nu-mi inspira nici cea mai mică încredere.

Îmbrăcămintea lor caraghioasă, cu mai multe rânduri de țesături colorate puse unele peste altele, cu franjuri, prinse în agrafe, bătea la ochi într-atât, încât îi bănuiam cel puțin de înfumurare, dacă nu chiar de impostură.

Lăsat deoparte din cauza flecărelilor noastre mondene, Kalabis ne-a reamintit de prezența lui scoțând un suspin de durere.

— Să începem! a zis cel mai vârstnic dintre ei, care mesteca încontinuu frunze de laur.

S-a aplecat spre Kalabis.

— Nu te mai poți mişca încă de dimineață. Ai insultat vreun zeu ieri?

— Nu.

— Gândeşte-te mai bine. Ai scuipat în fața unui templu? Ai călcat în picioare vreo ofrandă? Ai dat peste vreun ex-voto?

— Nu.

— Nu te gândi numai la ce-ai făcut, ci şi la ce-ai spus. Ai folosit vreo expresie injurioasă la adresa vreunui zeu?

— Nu.

— Mă dezamăgeşti foarte tare, Kalabis. Nu vrei să cumpăneşti cum trebuie ce-ți cer.

Mai mult ofensat decât decepționat, i-a dat cuvântul colegului său roşcovan. Acesta a îngenuncheat lângă suferind:

— Ai fost la război?

— Da.

— Ai fost rănit?

— Da.

— Unde?

Cu greutate, Kalabis i-a arătat undeva la spate, în regiunea lombară.

Doctorul, reținându-şi cu greu satisfacția, a întors pacientul pe o parte şi a atins punctul dureros.

— Aici?

Kalabis a schelălăit şi stacojiul s-a ridicat.

— Nu e niciun dubiu: o bucată de lance a rămas înfiptă-n carne. Am tratat mii de cazuri asemănătoare. O să te rogi

deci la Atena şi la Ares, zeii războiului. O să-ți dau nişte incantații excelente, foarte eficiente.

Al treilea doctor l-a oprit să-şi declare victoria:

— Ia spune-mi, Kalabis: când ai fost la război?

— Acum douăzeci de ani.

— Şi niciodată n-ai simțit durerea în toți aceşti ani?

— Niciodată.

— Ciudat, dacă porți de-atâta timp o bucată de fier în tine... Ce fel de armă te-a atins?

— O piatră aruncată cu praştia.

Bărbatul s-a umflat în pene, încântat că-şi ridiculizase colegul, şi-a pus în ordine pliurile himationului şi a decis:

— Trebuie dus la templul lui Asclepios pentru a îndeplini un ritual de incubație. Să doarmă acolo o noapte. De vreme ce boala are origine divină, zeii îi vor apărea în vis fie pentru a-i vindeca răul, fie pentru a-i transmite tratamentul. Numai prin intermediul viselor se accede la ceea ce e de dezvăluit.

Kalabis a obiectat că nici nu se punea problema să fie transportat, atât cât îndura asemenea chin. Doctorul l-a întrerupt:

— Atunci să meargă fratele tău la templu şi să doarmă în locul tău!

Incubarea unui apropiat funcționează foarte bine prin substituție. E de ajuns să fie de-acelaşi sânge, şi-aşa poate întâlni zeul pentru a-l consulta. Nu mai târziu de luna trecută, am asistat la un caz de acest gen. Mama a venit în locul fiicei sale, o hidropică obeză, şi s-a supus incubației. A avut un vis pe care mi l-a şi povestit: zeul i-a tăiat capul fetei şi i-a atârnat cadavrul de picioare, cu gâtul în jos; au curs valuri de lichide adipoase, după care zeul a potrivit la loc capul pe gât. Când s-a întors la fiică-sa, aceasta era vindecată. Datorită mamei, a cărei prezență în templu a servit drept legătură, fata a primit, la rândul ei, acelaşi vis fără să trebuiască să se deplaseze. Zeul o vindecase.

Colegii lui au ridicat ochii spre cer. În acel moment a intrat un individ îmbrăcat într-o mantie lungă bej deschis, care părea să fie tipul din Kos.

Ceilalți nici nu l-au băgat în seamă şi, dintr-o privire, m-au poftit şi pe mine să pun un diagnostic.

M-am aşezat pe vine, l-am auscultat pe bolnav, am observat rigidități musculare în diferite părți ale corpului, l-am mişcat cu grijă, rugându-l să execute anumite mişcări – să ridice picioarele, să-şi îndoaie şi să-şi întindă genunchii. Am conchis:

— Kalabis suferă de sciatică. Durerea îl arde de la spate până la gleznă. Să-l învelim în pături şi am să-i prescriu două unguente. Unul îi va calma durerea, al doilea îi va grăbi vindecarea.

Cei trei doctori m-au țintuit cu privirea, indignați.

— Ce? Fără rugăciuni? Fără incantații? Fără să se apeleze la Apollo sau la şarpele Python, tu, care ai fost educat la Delphi?

Format de Tibor în timpurile animismului şi fiind în preajma medicilor egipteni, elaborasem o sinteză care mă făcea să utilizez rețete în care nu-şi aveau locul nici magia, nici religia. Cei trei bărbați, tremurând, şi-au scuipat în sân, ca să alunge primejdia sacrilegiului meu. Cel mai bătrân, lipsindu-mă dintr-odată de considerația pe care mi-o acordase, a şuierat:

— Nebunie!

S-a întors către Kalabis, apostrofându-l cu voce tăioasă:

— Bun, alege.

O voce a răsunat în spatele nostru:

— Permiteți, domnilor?

Tipul din Kos s-a apropiat. Ceilalți s-au dat repede înapoi, de parcă acesta ar fi puțit.

— Scuzați-mă că mă interpun înainte să vă aruncați osişoarele pe jos sau să treceți la pânda zborului păsărilor.

Altfel spus, tolerez aceste practici cât timp nu-i dăunează bolnavului. Între ele şi nimic nu există nici cea mai mică diferenţă.

Cei trei doctori bombăneau, retraşi într-un colţ. Fără să ia în seamă agitaţia, tipul din Kos s-a aşezat la căpătâiul lui Kalabis. I-a atras mai întâi atenţia că lipsea din cameră un vas cu apă, că încăperea cu pereţi orbi nu se putea aerisi, că locuinţa, deşi măreaţă, avea multe etaje, o mulţime de scări şi multe spaţii incomode. Apoi a stat de vorbă cu el, s-a interesat ce mânca şi ce bea, cum se deplasa, dacă a frecventat gimnaziul pentru a face atletism sau lupte. S-a interesat despre ce lucrează, despre bani, despre necazurile de negustor, după care a încheiat astfel:

— Un medic trebuie să poată spune ce a fost, să recunoască ce este şi să anunţe ce va fi. În cazul tău, converg mai multe cauze: acorzi prea mult timp treburilor pe care le ai de făcut, bei prea puţină apă, duci o viaţă sedentară şi ieri te-ai dedat prosteşte la o partidă de lupte cu pumnii în plin soare. Prea mult uscat şi prea puţin umid. Din cele patru elemente din care suntem alcătuiţi, ai favorizat pământul, focul, dar ai neglijat aerul şi apa. Organismul tău produce fiere în exces. Confratele meu de la Delphi a văzut bine: o sciatică te ţintuieşte la pat.

— Şi ce e de făcut? a gemut Kalabis.

— Natura rămâne cel mai bun medic. Odihneşte-te, durerile se vor diminua, flexibilitatea o să-ţi revină. Pe de altă parte, continuarea tratamentului va presupune o schimbare a obişnuinţelor: vei bea mai multă apă, vei face plimbări, va trebui să practici sporturi uşoare. Mai bine te îngrijeşti înainte de boală decât după.

S-a ridicat şi a venit alături de noi în cercul pe care îl formam în jurul bolnavului.

— Şi acum, hotărăşte-te! a strigat bătrânul cu pielea roasă parcă.

Mi s-a părut amuzant că pacientul, obligat să îşi aleagă medicul, şi-a ales în egală măsură şi boala. Era evident că metoda de a alege se înscria în practica meseriei, căci, după ce Kalabis l-a arătat pe tipul din Kos, ceilalţi trei au salutat fără ranchiună şi s-au retras. Am luat-o pe urmele lor, când o mână m-a reţinut.

— Te rog, mi-a şoptit bărbatul din Kos, diagnosticul tău s-a dovedit exact şi ai pomenit despre nişte poţiuni despre care nu ştiu nimic. Învaţă-mă despre ele.

Am acceptat cu un semn al mâinii. Ne-am ocupat de Kalabis pentru a-i aduce cât mai mult confort şi alinare, după care am părăsit casa.

Figura medicului nu-i trăda câtuşi de puţin vârsta, atât de deschisă, de sinceră, cu trăsături puternice şi simetrice fiind, încât degaja mai ales calităţi spirituale, precum francheţe, rigoare, sinceritate. Era deja chel, cu bărbia acoperită de barbă, încălţat cu sandale, îmbrăcat sobru, cu trup suplu şi puternic, numai vână. Nu trebuia decât să-l vezi mergând, alunecând cu pas uşor, fără zgomot, pe străzi, evitând trecătorii, aplecându-se mlădios pentru a trece pe sub oiştea vreunei căruţe, pentru a simţi în el o puternică forţă echilibrată.

Ne-am petrecut ziua discutând. Bărbatul din Kos – o insulă din confederaţia ateniană – mă uluia. Avea un comportament neobişnuit: nici vorbă să recurgă la zei pentru a explica o boală, nici chiar melancolia sau epilepsia, acest „rău divin”; după părerea lui, o maladie nu avea o singură cauză, ci mai multe, care se găseau atât în corp, cât şi în condiţiile de viaţă, natură, mediu înconjurător, obişnuinţe. Adevărat fenomen în epocă, acest medic se detaşa de divin, de spiritual, de credinţă sau de superstiţie. În practica sa, aplica principiul ordinii şi al exigenţei care avea să fie numit mai târziu raţionalitate.

Până seara, legasem acel fel de prietenie specifică celor care împărtăşesc aceeaşi pasiune. Ne-am jurat să ne revedem zilnic şi să facem schimb de cunoştinţe. Mi-a spus adresa unde locuia, şi eu pe a mea, după care, la plecare, ne-am dat seama că nu făcuserăm cunoştinţă.

— Mă cheamă Argos.

— Pe mine Hipocrate.

— Pe mâine, Hipocrate?

— Jur.

*

Nu aveam să-mi dau seama imediat în ce măsură întâlnirea lui Hipocrate avea să-mi schimbe existenţa, ci să descopăr săptămâna următoare.

Dacă Daphne mă călăuzea în cercetarea spiritului atenian, Hipocrate în cea legată de terapii, fraţii Duris şi Kalabis mă ajutau să înţeleg mai bine neobişnuita organizare din Atena.

Deoarece contribuisem la vindecarea sa, convalescentul Kalabis m-a invitat să mâncăm nişte tocană de peşte, în compania lui Duris, de îndată ce soarele va ajunge la apus. Spera să se restabilească repede, căci, pe lângă activităţile negustoreşti, era metronom, adică unul dintre magistraţii însărcinaţi cu supravegherea greutăţilor şi a măsurilor. Chiar dacă această responsabilitate revenea unui număr de zece persoane, care formau colegiul, nu voia să piardă timpul, căci performanţele economice ateniene depindeau de acţiunile sale.

Recunoştea însă că această însărcinare îl chinuia mai puţin decât magistratura anterioară, când fusese numit astinom, adică cel care administra poliţia stradală.

— Cum ai câştigat aceste competenţe?

— N-am nicio competenţă. Nici în combaterea delictelor, nici în greutăţi şi măsuri. De fiecare dată, am fost tras la sorţi.

Majoritatea celor şapte sute de magistraţi delegaţi de popor primea o parte de autoritate timp de un an. Toţi cetăţenii sănătoşi la trup şi la minte, buni meseriaşi şi cu un comportament corect în familie aveau acces la putere, fără diferenţieri în funcţie de avere. Din egalitatea civică, Atena a desprins şi o egalitate de competenţe. Tragerea la sorţi ilustra aşadar acest egalitarism. Din moment ce erai cetăţean, erai capabil să te ocupi de oraş.

Singurele excepţii prevăzute de legiuitor: anumite însărcinări de ordin financiar, militar, religios, dar şi unele foarte tehnice, cum ar fi funcţionarea portuară şi gestiunea apelor. În acele cazuri, magistraţii nu mai erau traşi la sorţi, ci aleşi. Postul de comandant militar se arăta capital la acea vreme, când neînţelegerile şi confruntările erau din belşug, fiecare oraş din Grecia constituind o entitate de sine stătătoare. Dincolo de inteligenţa în luptă, se cerea ca respectivul comandant să posede două calităţi: bogăţia şi elocvenţa.

Se cerea să fie avut, pentru a nu-şi construi averea făcând uz de funcţie, şi trebuia să stăpânească arta oratoriei pentru a putea convinge masele să-l voteze şi armata să-i urmeze ordinele.

— E păcat că nu ai avut până acum posibilitatea să-l asculţi vorbind pe Pericle, a suspinat Duris. Nu numai că te cucereşte cu vorba lui dulce, dar şi argumentele au greutate de bronz. N-are rival. Iată de ce e reales comandant de ani de zile.

— Sper să-l ascult într-o zi.

— Nu prea văd cum: eşti un metec.

Încet-încet începeam să înţeleg ce însemna cuvântul lui Daphne, care mă prezentase drept „metec din Delphi”. Termenul, fără nimic peiorativ, însemna om liber care nu era născut în Atena sau nu provenea dintr-o familie ateniană. Oraşul era plin de meteci, bogaţi sau strâmtoraţi,

care contribuiau la reuşita sa economică şi artistică. Numai că nu participau la exercitarea puterii, fiind doar rezidenţi fără cetăţenie ateniană.

În seara aceea am întrebat-o pe Daphne:

— Nu te deranjează faptul că sunt un metec?

S-a gândit şi mi-a răspuns:

— Nu te deranjează faptul că sunt femeie?

Am izbucnit în râs:

— Care e legătura, Daphne?

— Femeile şi metecii sunt excluşi de la cetăţenie.[9] Xantipa îmi vorbeşte mereu despre asta. Le îndeamnă pe femeile din

---

[9] Mi-e teamă că cetăţeanul secolului XXI nu înţelege prin „democraţie" acelaşi lucru cu atenienii secolului al V-lea i. Chr. Democraţia ateniană nu visa la egalitatea de drepturi precum cea actuală şi n-a încarnat în niciun caz egalitatea între oameni, ci desemna ceea ce un grup de bărbaţi albi construise reunindu-se, adunându-se de prin târguşoare şi hotărând să se descurce fără rege. De-a lungul secolului care a precedat sosirea mea, puterea fusese smulsă din mâinile tiranilor. Legiuitorii Solon şi Clistene au lărgit noţiunea de cetăţenie. Drept urmare, Clistene a sprijinit sistemul instituţional pe o împărţire a spaţiului în Attica, desemnând zece triburi şi o sută de deme, trei spaţii diferite – unul pe coastă, unul în interiorul spaţiului continental şi unul în oraş –, cu scopul de a distruge veleităţile de autoritate locală şi pentru a permite puterii să circule. Atacându-i pe greci, perşii au contribuit, în mod paradoxal, foarte mult la democraţia ateniană, pe care totuşi o urau: faptul că pierduseră războiul era dovada că această democraţie funcţiona, chiar dacă nu trebuia subestimat aportul Spartei.

Privind astăzi retrospectiv, Atenei i se reproşează faptul de a nu fi fost o democraţie exemplară. Deoarece corpul electoral, distinct de populaţie, nu includea nici femeile, nici metecii, nici sclavii, făcând din cetăţeni o minoritate, cu siguranţă puternică, însă inferioară ca număr de locuitori. Chiar dacă nu exista în nici un alt oraş un corp civic la fel de important ca la Atena, acesta rămânea totuşi minim prin comparaţie cu democraţiile contemporane.

Nicio filosofie privitoare la egalitatea iniţială sau la drepturile persoanei nu guverna acest sistem. Astăzi, se pleacă de la o populaţie şi se pune întrebarea cum să o organizezi pentru tot atâţia cetăţeni; la

Atena să se revolte pentru a-i obliga pe bărbaţi să împartă puterea cu ele.

A zâmbit, maliţioasă:

— I-am propus un mijloc de a obţine împărţirea puterii.

— Care?

— Abstinenţa sexuală. Ca toate femeile să refuze să se mai culce cu bărbaţii lor atâta vreme cât aceştia nu ne acordă cetăţenia.[10]

Atena, din contră, nici nu se punea problema; pentru a fi cetăţean cu drepturi depline, trebuia să fii cetăţean din tată-n fiu, şi, în condiţii excepţionale, se ajungea să se acorde cetăţenia cuiva care nu corespundea acestor exigenţe. Atenienii râvneau ca societatea să fie cât mai bine organizată, nu să recunoască cerinţele fiecărui individ. Drepturile constituiau o favoare, un cadou. Acestea nu erau în niciun fel ceva care să fi preexistat şi care ar fi trebuit să fie respectat. Din contră, exista mereu temerea de a nu fi fost acordate în exces.
Universalismul nu guverna această concepţie a democraţiei. Din acest punct de vedere, Atena şi lumea de astăzi se situează la antipozi: contemporanii merg de la universalitate spre o instituţie anume, în timp ce atenienii plecau de la instituţie.

[10] Aristofan, autorul de piese de teatru care avea să-i distreze pe greci deceniile următoare, s-a inspirat din ideea lui Daphne în comedia sa *Lysistrata*. Într-o Atenă înfometată şi epuizată de războiul din Peloponeş, frumoasa Lysistrata, enervată, adună pe loc femeile din Atena, Sparta, Beoţia şi din alte regiuni. Toate sunt exasperate de prostia şi inconsecvenţa bărbaţilor, care, în ciuda încercărilor de a se ajunge la un armistiţiu şi la înţelegeri, continuau să se lupte. Lysistrata le încurajează aşadar pe femei să pună de-o grevă a sexului cu scopul de a-i constrânge pe bărbaţi să facă pace. „Pentru a opri războiul, nu vă mai dăruiţi bărbaţilor voştri. Noi, femeile, suportăm războiul de două ori mai mult. Mai întâi ca mame ale soldaţilor trimişi pe front, [...] şi-apoi ca femei. La vremea la care ar trebui să profităm de tinereţea noastră şi de plăceri, dormim singure din cauza expediţiilor lor! Pentru noi, mai treacă-meargă, dar pentru tinerele fete care îmbătrânesc în dormitoare este tare trist. O femeie, dacă pierde ocazia, nimeni nu mai vrea s-o ia de nevastă; n-are decât să rămână cum e şi să consulte oracolele.” Foarte repede, spartanii, atenienii şi alţi greci ajung să se găsească într-o

Am hohotit.

— Nu-i rău! S-ar putea să funcționeze.

— Nu cred. Să luăm cazul Xantipei şi al meu. Dacă Xantipa nu se mai culcă cu soțul ei, acesta nici măcar n-o să observe. Cât despre mine, nu aş fi în stare să mi te refuz.

I-am sărutat ochii poznaşi, apoi buzele făcute pentru cele mai subtile voluptăți.

— Când o să mă prezinți Xantipei?

Pielea pe care i-o ciuguleam a fremătat. Daphne s-a desprins din îmbrățişare.

— Caut un mijloc... Xantipa mă priveşte ciudat. Aşa-mi vine să-i mărturisesc totul, însă, în fața ei, mă simt vinovată.

— Vinovată de ce?

— Vinovată! Condamnabilă! Criminală! Are acest efect asupra tuturor.

Oricine are impresia că ea vede tot ce-i mai rău în el.

---

situație critică. Unul dintre ei exclamă: „Bietul meu mădular, o să mori de foame." Se încheie pacea şi piesa se termină cu un banchet şi cântece.

Deşi piesa a fost scrisă în contextul precis din Attica şi din Peloponeş, a continuat să inspire femeile până în secolul XXI. Greve ale sexului au avut efectiv loc, de exemplu în Liberia, sub imboldul Mişcării pentru Pace a lui Leymah Gbowee (2002), în Kenya (2008) şi în Sudanul de Sud (2014), deopotrivă pentru pace, dar şi, în Columbia, pentru obținerea unui drum, în satul Santa María del Puerto de Toledo de las Barbacoas (2012).

Într-o altă comedie, *Adunarea femeilor*, Aristofan le arată pe ateniene substituindu-se bărbaților în chestiunea afacerilor politice. Făcând exact invers decât ei, provoacă la rândul lor catastrofe. Aristofan, spre deosebire de Daphne sau de Xantipa, nu scria pentru a susține cauza femeilor, nici pentru a ridica în slăvi egalitatea între sexe, ci doar pentru a-i îndemna pe bărbați să-şi îndeplinească mai bine sarcinile.

Şi-aşa viaţa îşi urma cursul, Daphne noaptea, Hipocrate ziua, fraţii Duris şi Kalabis la masă.

Observaţia atenienei mele asupra statutului inferior al femeii mă cufundase în perplexitate. Veneam din lumi revolute în care femeile contau mai mult de-atât, nicicum reduse doar la grijile căminului. Mesopotamia, Egiptul chiar le plasaseră uneori în fruntea treburilor comunităţii. Aici, numai dacă abordai ideea şi ajungeai de tot râsul.

Şi Duris, şi Kalabis şi-au lovit coapsele, amuzaţi.

— Femei la putere? De neînchipuit, nici chiar la barbari!

— Argos, chiar n-ai mai văzut femei de multă vreme? Trupul lor nu a fost făcut pentru război.

— Totuşi, am obiectat eu, mi s-a spus că în Sparta trupe de femei s-au arătat a fi soldaţi redutabili.

Feţele li s-au crispat, ca de fiecare dată când se vorbea despre Sparta. După o tăcere grea, Duris a lansat:

— Sparta e Sparta.

Fratele lui l-a aprobat. S-au închis în sine, semn că fie se schimba subiectul, fie conversaţia se terminase.

— Femeile îţi dau uneori sfaturi bune, am reluat.

— Ca să te aducă la sapă de lemn, da!

— Duris! Să le restrângi puterea, fie! În schimb, să le negi inteligenţa, asta nu-nţeleg. Atena de exemplu...

— O zeiţă, fiică a lui Zeus! a mârâit Duris.

— Argos nu greşeşte, a intervenit Kalabis. Femeile dau sfaturi excelente.

Uită-te la Aspasia.

— Aspasia? m-am mirat eu.

— Partenera lui Pericle.

— Curva aia a lui, da! l-a corectat Duris.

Uitând de prezenţa mea, fraţii s-au luat la harţă.

— Partenera lui, a repetat Kalabis pe un ton doct. Aspasia nu are dreptul să se mărite cu Pericle pentru că nu e de pe-aici.

— Exact, o străină, din categoria metecilor...

— Îți atrag atenția că spui asta în fața lui Argos, şi el un metec.

Duris mi-a aruncat o privire, a ridicat din umeri şi a murmurat:

— O femeie din Milet, o neruşinată...

Kalabis s-a întors către mine:

— Aspasia este elegantă, cultivată, savantă, foarte versată în treburile politice. Pericle a cunoscut-o pe când era deja însurat şi tată a doi băieți. S-a separat de nevastă şi-a îndrăgit-o pe Aspasia într-atât, încât trece pe-acasă de mai multe ori pe zi pentru a o săruta. La ei, ea pregăteşte banchete la care conversația străluceşte şi animă spiritele. Îi aduce mult lui Pericle.

— Ba deloc! a vociferat Duris. L-a prins în mreje, îl joacă pe degete. Le-a declarat război celor din Samos numai ca să-i facă ei pe plac, pentru că e născută în Milet şi pentru că Samosul a avut neînțelegeri cu Miletul. Aspasia, Elena, tot aia! Toate războaiele au fost pornite din cauza femeilor. Vezi-l pe cel din Troia!

— Duris, bietul de tine, îl idolatrizezi atât de tare pe Pericle, încât, pentru a-l scuti de orice reproş, arunci totul asupra Aspasiei.

— Perfect: dacă n-ar fi fost ea, nu s-ar fi păcălit niciodată.

— Ba n-are nevoie de ea ca să se înşele.

— O curtezană, o hetairă, o curvă...

— Retrage ce-ai spus!

— Se ştie bine că era prostituată.

— Nu: se cleveteşte întruna despre asta, dar nu se ştie nimic.

— Urmează să fie judecată în curând pentru proxenetism.

— Dacă vrei să o insulți, aşteaptă întâi să piardă procesul!

— De ce îi tot iei apărarea? Eşti unul dintre foştii ei clienţi?

— Cretinule! Îşi împarte viaţa cu Pericle.

— Patul!

— Viaţa!

— Ce dovadă mai vrei că e nefastă? Tu şi cu mine ne luăm la ceartă din cauza ei. Cea mai mare onoare pentru o femeie este să nu se vorbească niciodată pe seama ei.

— Chiar şi pentru femeia lui Pericle, bărbatul despre care se vorbeşte cel mai mult?

Fără a încerca să îi potolesc, am ieşit din cameră şi am plecat în căutarea lui Hipocrate, cu care mă gândeam să petrec după-amiaza. Ne luaserăm obiceiul să vizităm bolnavii, la care, negreşit, dădeam peste vindecători mistici şi şarlatani; cu toate acestea, am putut constata cu bucurie că pacienţii se încredeau din ce în ce mai mult în metoda hipocratică.

Înainte de apus, Hipocrate aduna, în curtea locuinţei sale, mai mulţi tineri care doreau să înveţe cum să îngrijească bolnavii. În Grecia, niciun curs, nicio diplomă, nicio şcoală nu forma în această profesie, oricine îşi putea spune medic, era suficient să pictezi o plăcuţă din lemn, s-o ţintuieşti deasupra uşii şi localul devenea un cabinet cu tot cu laborator de farmacie. Lucrul mă şoca, eu veneam din Egipt, unde medicii erau pasibili de sancţiuni, şi chiar să fie executaţi, în caz de eşec. Aici doar îţi pierdeai reputaţia şi clientela, nimic altceva.

O dată, deşi generos în a-şi transmite cunoştinţele, Hipocrate s-a întrerupt în timpul unei pauze şi mi-a mărturisit reticenţele pe care le avea:

— Tinerii ăştia nu fac parte din clanul lui Asclepios, dintr-o familie de medici ca tine şi ca mine.

— Capacitatea de a vindeca crezi că se transmite pe cale naturală, la fel precum ochii albaştri sau căprui?

— Nu. Eşti medic din tată-n fiu prin absorbție.

— Deci se deprinde?

— Exact.

— Atunci de ce să-i respingi pe cei care vor să învețe?

— Ai dreptate, Argos, ar trebui creată o şcoală pe insula mea, o şcoală deschisă celor care simt că au vocație de vindecători. I-aş putea învăța arta de a pune un diagnostic şi pe cea a farmacopeii.

Seara, m-am reîntâlnit cu Daphne, care mi-a adus o minunată prăjitură cu miere pe care o pregătise în timpul zilei. Pe când o ronțăiam, am întrebat-o:

— Ce crezi despre Aspasia?

— O admir. Este unicul specimen din întreg oraşul care nu respectă regula ce ne este impusă nouă, femeilor: să rămână nevăzute şi tăcute.

A pufnit în râs înainte să adauge:

— Dimpreună cu sora mea Xantipa, desigur.

— Unii nu o apreciază pe Aspasia.

— Pentru că Pericle o adoră. Şi-a părăsit nevasta, o aristocrată ateniană de acelaşi rang şi familie, ca să trăiască alături de o străină, o fată din Asia Mică!

Asta deranjează spiritele înguste. Ba mai mult: nu numai că lui Pericle îi plac femeile, dar iubeşte o femeie, una singură. Din cauza asta, e luat drept efeminat.

— Tu mă găseşti efeminat?

— La nebunie!

Aceste cuvinte au stârnit îmbrățişări voluptuoase care ne-au cadențat noaptea şi care au reînceput în zori. Fiecare s-a bucurat de mai multe ori de corpul dăruit de celălalt.

Foamea a pus capăt mângâierilor noastre. Deschizând uşa, Daphne a dedus după lumina de afară şi după activitățile din cartier că uitasem de scurgerea timpului şi că dimineața era în toi. A zâmbit, după care, dintr-o străfulgerare, a pălit.

— O, Argos, nu mai suport să tot trebuiască să ne despărțim! Trebuie să îi vorbesc Xantipei. Ce să-i spun? Cum?

Pusese întrebarea cu voce tare, pentru sine, nu pentru mine. Preocupată, a aşteptat ca strada să se mai golească de lume, a tras cu urechea la zgomote, a coborât scara în grabă şi s-a îndepărtat. Daphne nu mai era ea de îndată ce-şi înfrâna elanurile şi-şi sacrifica bucuria; înfrânându-se, o covârşea îngrijorarea şi-i întuneca strălucirea. Întristat, am văzut-o dispărând cu un amestec de milă şi mândrie, milă față de tracasările ei, mândrie de a o fi împlinit.

Am ratat întâlnirea: în acea zi, Hipocrate plecase din zori la Pireu să îngrijească marinarii şi soldații răniți. Cu atât mai rău! Lasciv, m-am tolănit în pat; buzele, pielea prea îşi aminteau de noaptea trecută ca să mă apuc de altceva, nările simțeau încă parfumul ei, aromele de ierburi, de lemn, condimentate şi uşor dulcege de măghiran, chiar şi mâinile mele parcă încă o atingeau pe Daphne când atingeau cearşaful.

După-amiază m-am plimbat prin Atena. Încă de la primul contact cu acest oraş, remarcasem două trăsături pe care, două mii cinci sute de ani mai târziu, aveam să le recunosc: inventa prezentul şi lua drept barbar restul lumii.

Atena inventa prezentul, căci, spre deosebire de Mesopotamia sau Egipt, nu lua trecutul drept referință. În ochii despoților mesopotamieni sau ai faraonilor, a guverna cum se cade însemna să te reîntorci la sursă, să mergi înapoi pe vremea zeilor. Trebuia reprodus trecutul, ba chiar reinstaurat, în cazul neplăcut în care societatea s-ar fi îndepărtat de model. O nostalgie a originii atribuia prezentului culorile unui trecut decăzut. Din contră, grecii credeau că la început bântuiau haosul, dezordinea, luptele; Cronos, fiul zeului primordial Uranus, i-a tăiat sexul tatălui său cu o lovitură de seceră; apoi şi-a mâncat toți copiii, cu

excepția lui Zeus, care l-a făcut să-şi scuipe afară frații şi surorile, după care a pus mâna pe putere, acest Zeus care el însuşi se dedase mai întâi unor imunde acte de violență, dar care s-a înțelepțit uşor-uşor. De fapt, zeii s-au cizelat, sfârşind prin a deveni zei de calitate zeiască. Ordinea s-a instaurat încetul cu încetul. Astăzi însemna deci mai mult decât ieri, ziua de azi rezolva crizele de ieri. Prezentul triumfa asupra trecutului. Nimeni nu-şi imaginase vreodată asta! Pentru oamenii de-odinioară, Istoria depăna decăderea; pentru greci, Istoria împlinea progresul.

Da, Atena lua drept barbar tot restul lumii. Apetitul ei pentru măsură blama orice exces. Dacă oraşul Atena punea preț pe glorie şi mărinimie, le diferența totuşi de pompă şi ostentație. Parcurgându-l, ca să mă destind, îmi dădeam seama *a posteriori* de grosolănia brutală a mesopotamienilor, pretențiozitatea absolută a egiptenilor, abuzul cuceritor al perşilor. Justa măsură, aceasta este lovitura de pumnal dată de atenieni în tot ce nu era astfel: pentru totdeauna, avea să ia peste picior grandilocvența, să dezumfle umflarea în pene, să-şi râdă de megalomanie, să denunțe etalarea luxului, să ridiculizeze parada lipsită de modestie. Dacă existau mai multe civilizații, nu era pe lume decât o civilizație civilizată: Atena.

Străbătând-o în acea după-amiază, încercam o stare de spirit diferită față de săptămânile trecute. Euforia lua locul curiozității. Nu mai bântuiam pe străzi cu intenția de a observa, de a nota, ci mă preumblam, calm, îndestulat, cu simțurile domolite, cu ochii pe jumătate închişi, dornic să revăd anumite locuri, să iau din nou la pas vreun anume templu, din simpla plăcere de a regăsi spații anume, vreun chioşc, fântâni, umbrare, statui. Pe nesimțite, am sesizat o înclinare a balanței: odată ce-am ajuns să mă deprind cu obiceiurile şi cu reperele, Atena mi-a devenit familiară, nu-

mi mai era străină; nu mai era oraşul pe care-l vizitam, ci în care locuiam; Atena devenise oraşul meu.

Această revelaţie m-a dat peste cap. Sentimentul de apartenenţă nu mă cuprindea prea des; rătăceam de secole, condamnat să nu mai pot admira niciodată lacul pe malul căruia mă născusem. În aşa măsură încât această schimbare îmi dezvăluia un posibil viitor: aici mi se vor scurge zile fericite împreună cu Daphne, aici îmi voi practica meseria de medic şi poate voi ajunge să-mi pierd accentul.

Pentru a sărbători această decizie, am scormonit prin magazinele de bijuterii şi-am găsit nişte coliere de coral care aveau să pună în valoare carnaţia lăptoasă a lui Daphne.

La întoarcerea acasă, am fost abordat de Crantor, un efeb pe care-l întâlnisem la Hipocrate.

— Argos, te-am căutat peste tot. Oamenii Aspasiei solicită prezenţa lui Hipocrate. Cum nu s-a întors încă din Pireu, le-am propus să vii tu în locul lui. Doica Aspasiei, cea care a crescut-o din copilărie, tocmai a căzut la pământ, şi-a pierdut cunoştinţa. Nu reuşesc nicicum să o trezească. Te rog, vino cu mine acasă la Pericle.

Intrigat, mi-am înşfăcat bocceaua – spre deosebire de medicii greci şi chiar de Hipocrate, nu plecam niciodată la o consultaţie fără câteva licori şi instrumente, bisturie, cautere, pensete, comprese, bandaje necesare artei mele – şi l-am urmat pe Crantor.

Servitorii ne pândeau sosirea în faţa somptuoasei vile a lui Pericle. Se prea poate să mă fi luat drept Hipocrate, căci, fără să stea pe gânduri sau să-mi spună vreo vorbă, au deschis uşa greoaie, îmbrăcată în aramă, şi am intrat într-un hol de marmură. Alte slugi au preluat schimbul şi ne-au condus de-a lungul coridoarelor până într-o cameră ce dădea spre o grădină interioară cu tufişuri luxuriante.

M-am apropiat de o cincuagenară ciolănoasă, cu ochii închişi şi pleoape violacee. Aplecându-mă, mi-am dat seama

că, în ciuda aparențelor, avea suflu vital, pe nări expirând aer. M-am temut imediat să nu fie vorba despre o comoție cerebrală, un exces de lichid în craniu care generează paralizie.

— Aspasia discută în fundul grădinii, vine imediat! m-a anunțat o matroană.

În depărtare, am zărit o femeie care discuta cu doctorii pe care-i întâlnisem când cu sciatica lui Kalabis. Nu o auzeam, totuşi schimbul de replici părea dur. Enervată, Aspasia îi contrazicea, punându-i la punct. Nu distingeam încă decât silueta-i grațioasă, rochia lucitoare, colorată, cu falduri perfecte, fluturânde, brațele-i fine pline de brățări de aur. Le-a întors brusc spatele şi s-a îndreptat către noi.

Panica m-a cotropit: Noura!

Nu Aspasia, concubina lui Pericle, era cea care venea drept spre mine, ci Noura.

O secundă am rămas stupefiat. S-a apropiat. Din reflex, m-am întors, mi-am luat bocceaua şi-am şters-o cu paşi mari. Slujnicele au strigat după mine rugându-mă să rămân, iar Crantor s-a luat după mine. Frica îmi dăduse aripi.

Odată trecut pragul, am fugit în galop până când vila lui Pericle nu s-a mai văzut.

Crantor m-a ajuns din urmă, lac de sudoare.

— Ce te-a apucat? mi-a strigat în pragul asfixiei.

— Nu ştiu cum să tratez un astfel de caz, am bolborosit eu. Mai bine s-o consulte Hipocrate.

— Hipocrate nu s-a întors din Pireu!

Luând-o din nou la goană, i-am strigat înainte de a o coti pe o străduță:

— Nu o să mai întârzie mult!

După un al doilea cartier traversat în graba cea mai mare, mi-am recăpătat suflul şi-am reuşit să-mi mai trag sufletul.

Noura aici! Cea căreia i se spunea Aspasia era Noura. Cea pe care o venera Pericle era Noura. Ah, acum înțelegeam de ce personalitatea Aspasiei provoca reacții atât de puternice şi de diverse! Noura avusese dintotdeauna darul de a dezlănțui pasiuni, fie era adulată, fie detestată.

„Să rămân? Nici nu se pune problema, m-am gândit atunci. Noura *alias* Aspasia nu va cunoaşte niciodată identitatea aiuritului de medic de la Delphi, care a luat-o la goană ca înțepat de un tăun. În orice caz, viitorul doicii ei leşinate o preocupă mai mult. Ce glumă, de altfel, doica asta! Noura a îmbrobodit şi-a mituit o femeie din Milet pentru a-i atesta naşterea pe acea insulă. Ba poate chiar îi convine să moară complicea fără să divulge escrocheria?"

Pe când începea să se-nsereze, am trecut în fugă pe-acasă, trebuia acționat repede. Să-mi strâng lucrurile şi să dispar înainte ca Daphne să îşi facă apariția. „Ce pretext să folosesc? Niciunul, pentru că deja voi fi şters-o, însă am să-i scriu... Ce? O să vedem mai târziu. Pentru moment, e necesar să mă îndepărtez definitiv de Noura, deci de Atena. Noura nu trebuie să ştie nimic de mine."

La apus, am urcat pe scara din lemn cu balustrada mâncată de cari şi am intrat în cameră. Strângându-mi hainele şi încălțămintea, mă întrebam unde să bag bijuteriile pe care le cumpărasem pentru Daphne. Să le las aici? Să i le trimit însoțite de un bilet cu explicații? Ne vom mai revedea oare? Mă pregăteam, ca spunând adio Atenei, să-i spun adio şi lui Daphne?

Aveam să rezolv a doua zi această bătaie de cap. Secundele îmi erau numărate.

S-a lăsat noaptea de-a binelea, cartierul era scăldat în întuneric. Se răspândea un miros de cenuşă, de carne la frigare, mirosul nopții care se lăsa.

Cum nu-mi doream să-l întâlnesc pe Duris, necum să mă justific, am coborât tiptil scara, ca un hoț.

— El e! a strigat o voce.

M-am întors. Dintr-odată strada a fost luminată de opt bărbați cu torțe în mâini. M-au încercuit.

— Tu eşti Argos?

Întrebarea mi s-a părut ridicolă. Sau mai degrabă mi s-a părut ridicol să răspund la ea. N-am zis nimic.

— Cine tace consimte! a hotărât vocea.

O siluetă masivă a ieşit din întuneric şi s-a postat între flăcările a două torțe.

— Prindeți-l şi legați-l.

Imediat, m-am strecurat la dreapta, mizând pe agilitate şi pe efectul surpriză. Din păcate, cei opt cu torțe ascundeau un alt rând de bărbați, numeroşi, înzestrați cu pumnale, bice şi funii.

Am reuşit să-i dau în lături pe patru dintre ei, însă ceilalți s-au năpustit asupra mea toți odată, aşa că am fost azvârlit, lovit şi m-am trezit legat fedeleş.

Bărbații cu torțe s-au apropiat de mine, întinzând flacăra spre fața mea.

Am lăsat fruntea în pământ, înfrânt, conştient că, dat fiind faptul că nu părăsisem Atena la timp, pierdusem lupta.

— Ia să vedem, a articulat vocea.

Silueta masivă a mers legănat până în mijlocul zonei luminate de flăcări şi-am simțit un miros de salvie. Xantipa, mai îngrozitoare decât mi-o aminteam, mă privea fix.

— Deci tu ai violato pe soră-mea?

Am vrut să deschid gura pentru a protesta, când ea a şi dat ordinul:

— Puneți-i căluş şi închideți-l.

Intermezzo

Cum s-a mai schimbat singurătatea!

În camera de hotel de-o sobrietate monastică, Noam îşi limitează interacțiunile cu femeia de serviciu şi cu livratorii

de pizza; totuşi, deține o fereastră spre lume, dar nu aceea plină de praf care dă spre parcarea cu bătrânele ei Pontiacuri, cu învechitele Chevroleturi, cu Fordurile Mustang obosite şi alte maşini altădată strălucitoare şi puternice, ci televizorul suspendat pe perete.

De cum îl porneşte, ecranul revarsă imagini, sunete, altercații, polemici, contraacuzații, comentarii, iar Noam se simte invadat, ba chiar copleşit.

Ştirile năvălesc de peste tot din univers, expunându-l într-un minut la o secetă care declanşează un incendiu de pădure, la o inundație catastrofală, la un ciclon, la un anticiclon, la un război în desfăşurare la opt mii de kilometri, la o ceartă între vecini care a degenerat, la un cutremur, la descoperirea unei mumii, la o fotografie din cosmos trimisă de o sondă. Niciodată lumea nu a fost atât de prezentă în viața oamenilor ca astăzi. Acest potop de ştiri creează totuşi o situație ciudată: o singurătate de proporții. Creierul lui Noam se străduieşte să prelucreze informațiile. Prea numeroase, prea diverse, îi stârnesc interesul preț de câteva minute, după care îl împietresc, îl tâmpesc şi finalmente îl adorm. Nu reuşeşte să coexiste cu un univers filmat, transmis la puțin timp după înregistrare, montat, cu cronici şi efecte sonore. Fie această lume de imagini şi sunete constituie singura realitate, şi-atunci Noam nu mai înseamnă nimic; fie se rezumă la simulacre tehnice şi ideologice, pe care Noam nu are decât să le anuleze şi să redevină centrul vieții sale. Nu e loc pentru două entități diferite, una numerică, alta din carne şi sânge, laolaltă.

Noam alternează orgii din actualitate şi faze de linişte în timpul cărora, întins pe spate, stă cu ochii-n tavan, unde se-nvârte un ventilator care pare că amenință în fiece clipă să se desprindă. Afară domneşte o căldură sufocantă, apăsătoare. E imposibil să mergi desculț pe trotuarele de jăratic, doar dacă nu te bucuri, ca anumiți locuitori din

cartier, de excrescențe îngălbenite pe tălpile mai groase decât o pingea.

Descriind sosirea la Atena şi aducându-şi aminte de uimirea în faţa acelui regim politic incongruent, Noam evaluează drumul parcurs. În prezent, conform celor de pe ecran, democraţia este revendicată peste tot. Aceasta a evoluat mult, desigur: înglobează o populaţie amplă, incluzând femeile, deşi exclude şi acum metecii, cel puţin o perioadă; în sfârşit democraţia este considerată ca fiind un drept mai mult decât un avantaj. Triumfă de-acum, în aşa măsură încât serveşte drept camuflaj regimurilor autoritare care organizează alegeri – sau simulacre de vot –, truchează rezultatele de la urne şi transformă despoţii în aleşi. Pe scurt, democraţia camuflează inclusiv sistemele totalitare.

Cineva bate la uşă. Proprietarul hotelului vrea să ştie cât timp crede Noam că va mai sta aici şi-i cere plata în avans. Noam promite că o va face.

Neplăcerile se ţin lanţ. Nu mai are niciun ban. Chiar dacă, de-a lungul secolelor, a îngropat ici-colo nişte rezerve de aur şi de pietre preţioase, prevăzând să le scoată în timpul renaşterilor sale sau prin şansa din timpul călătoriilor, nu a ascuns niciodată comori în California, pentru că nu mai trăise pe acest teritoriu îndepărtat unde locuiau nu chiar de atât de multă vreme amerindienii. Când părăsise în grabă apartamentul, văzând că Noura relua legătura cu Derek, nu-şi luase decât hainele. De altfel, ce să mai fi luat?

Până atunci, sculpta antichităţi egiptene pentru a câştiga câţiva dolari. Şi acum?

Trebuie să reînceapă să facă asta. Însă granitul e scump, nu mai are niciun fel de scule, iar ciocanul şi dalta ar produce un adevărat vacarm. Va recurge la metoda lui cea mai simplă de falsificator: va fabrica tăbliţe din lut ars pe care să inscripţioneze texte sumeriene. Nu costă nimic, în afară de argilă. De-a lungul secolelor, a cunoaşte limba din

Mesopotamia s-a dovedit a fi de prisos, însă începând din anii 1950, au început să se facă săpături, exhumări, să se descifreze urmele acestei prime civilizații, încât clienții au ajuns chiar să-şi dispute tăbliţele acoperite cu semne cuneiforme.

Sună telefonul.

Noura.

Rezistă, fixând aparatul şi ținându-şi respirația, ca pentru a-şi ascunde prezența. Ce-o fi vrând să-l anunțe? Cum va justifica faptul că s-a împăcat cu Derek? În mod cert, Derek, instalat în Silicon Valley, finanțează numeroase societăți de înaltă tehnologie, susținând proiectul transumanist; dar Noura nu mai are nevoie de el. După atentatul terorist, fiica ei Britta, pe care o are cu Sven Thoresen, a fost îngrijită perfect de către cei de la Eternity Labs, clinica experimentală care a salvato. De ce s-o fi apropiat iar Noura de Derek?

Telefonul amuțeşte, epuizat de-atâta sunat şi vibrat.

De data aceasta totuşi, Noam regretă că nu a răspuns. Dacă nu reuşeşte să-şi închipuie ce vrea să-i spună Noura, asta nu înseamnă că ea nu are ceva să-i dezvăluie. Cât de excesiv se arată împotriva ei! Fie se dăruieşte de tot, fie prea se închide de tot. Noura nu-i inspiră cumpătare.

Iese. Trebuie să facă rost de argilă. Apoi va grava tăbliţele, le va arde în cuptorul de la pizzerie, mituindu-l pe fiul patronului care îi livrează pizza de două ori pe zi, după care se va folosi de rețelele oficiale sau obscure de pe web pentru a-şi vinde falsurile.

Merge ore bune pentru a scăpa din zona urbanizată. De cum ajunge la mărăcinişuri şi la pădure, se uită după râuri, ştiind că argila le acoperă adesea albia. Din păcate, regiunea nu e chiar propice formării de argilă de calitate, bună de lucrat. În schimb, dă peste nişte papură din care îşi confecționează tije cu care să scrie. La întoarcerea în cartier,

constată că niciun butic nu vinde materiale necesare artiştilor plastici – acest gen de dughene se află în Silver Lake, cartierul boem, foarte departe. Ce e de făcut? De altfel, nu mai are bani.

Mergând de-a lungul unui hangar, printr-un ochi de geam pe jumătate deschis observă un atelier de pictură, mulaj, sculptură, graffitti şi matriţe.

Blocuri de argilă destinate ucenicilor sculptori sunt puse pe nişte rafturi.

După câte află, edificiul aparţine unei asociaţii care urmăreşte să ajute tinerii defavorizaţi din zonă să scape de delincvenţă. Programul e subvenţionat de mai mulţi mecena.

Clădirea îşi închide porţile. Ultimii adolescenţi se împrăştie, în timp ce profesorii de artă plastică pun lacătul la uşi. Luându-şi un aer indiferent şi relaxat, Noam se plimbă prin împrejurimi, examinând cum ar putea intra odată venită noaptea.

La miezul nopţii, se îndreaptă spre hangar. Fără a ezita, escaladează faţada din spate până la o mică trapă, situată la etaj, care i se păruse a fi rămas întredeschisă pentru aerisire. O deschide şi, în ciuda îngustimii, se strecoară în toaleta minusculă. Operaţiune reuşită! Încântat, Noam deschide uşa şi dă buzna pe scări.

În momentul în care ajunge în holul de la intrare, încep să sune sirenele.

Sistemul de alarmă urlă cu putere. Noam nu ştie ce să facă. Să încerce să fugă pe la parter în speranţa că va găsi vreun culoar şi să ajungă imediat afară, sau mai bine să se întoarcă în toaleta de la etaj şi să-şi reia acrobaţiile? Sunetele alarmei îi sparg urechile.

Prin geamurile prăfuite, vede nişte girofaruri la capul străzii. Sosesc maşinile de poliţie. Fără să mai piardă o secundă, urcă din nou la toaletă şi se agaţă de cadrul ferestrei.

Nimeni. Cei aflați în patrulare se agită în fața intrării. Drumul e liber.

Liniştit, coboară de-a lungul fațadei cufundate în întuneric, pipăie zidul cu degetele în căutarea unor puncte de sprijin. Când ajunge pe pământ, o mână îi imobilizează capul de betonul rece în timp ce cealaltă îi pune cătuşele.

— L-am prins! a strigat polițistul. La secție!

PARTEA A DOUA
SOARELE OLYMPIEI

1

Un balot.

Fusesem aruncat ca un balot în fundul unui cotlon întunecat. Nişte chingi mă împiedicau să mă mişc şi-o cârpă înfundată în gură mă oprea să strig după ajutor. Cu ceafa şi coastele strâns legate, respiram cu greu, atât de tare strânseseră acei zbiri frânghiile şi căluşul. Mă simțeam nu doar copleşit, dar şi jignit. Poate n-ar fi trebuit să mă las prins? Având în vedere numărul celor care mă atacaseră, n-aş fi avut nicio şansă să scap; or, prins în ambuscadă, reacționasem violent, şi legăturile care îmi făcuseră vânătăi pe corp păstrau ceva din impetuoasa rebeliune. După secole de existență, nu învățasem deci nimic?

Era un chin să stau aşa, imobilizat în beznă deplină. Cu siguranță, Xantipa, torționara mea, avea să-şi facă apariția, altfel ar fi dispus deja să fiu înjunghiat, dar aşteptarea se prelungea la infinit, odioasă, înjositoare, adăugând un supliciu moral suferinței fizice.

Din când în când, percepeam sunete, tropăituri uşoare şi fluierături ascuţite. După ce am sperat să fie vorba despre prezenţe umane, am observat că erau şobolani, lucitori, furişându-se, ieşind din varii găuri, strecurându-se de-a lungul zidurilor. „Hoarda asta de burtoşi mă consideră un intrus mai degrabă decât ceva comestibil”, mi-am zis, liniştindu-mă la gândul că abundenţa gunoaielor aruncate pe străzi le va fi de ajuns şi nu se vor atinge de mine, mai ales că şobolanii adoră ochii, această delicatesă, mustoasă şi savuroasă, minune de aliment pe care-o înghit prima dintr-un cadavru, asemenea corbilor. Totuşi, când unul dintre ei şi-a întins mustăţile spre degetele mele de la picioare, molfăind, am tresărit şi, deşi cu botniţă, am reuşit să scot un fel de bâzâit sonor; animalul s-a dat înapoi, s-a retras şi a fugit să-şi avertizeze fraţii; şi-au reluat rondul fără să mă mai atingă.

Oare Daphne avea habar de ce mi se întâmplase? Şi-o fi dat seama că fusesem închis chiar aici, dedesubtul duşumelei pe care păşea? Aveam două obiective: să fug de Noura şi s-o păstrez pe Daphne; primul îl excludea pe cel de-al doilea. Însă în minte îmi stabilisem o ierarhie a priorităţilor, alta decât în ajun, când mă covârşise frica: Noura trecuse pe planul doi; nu numai că nu mă remarcase, dar părea să se descurce de minune sub numele de Aspasia.

O licărire mi s-a răspândit pe umeri; caverna s-a luminat slab.

Ridicând chepengul, Xantipa, cu o torţă în mână, a coborât scara, şobolanii au şters-o să se ascundă, şi visam să pot face la fel.

Ajunsă pe ultima treaptă, a venit către mine, plecând capul, căci tavanul scund o obliga să se încline. Mi-a fost dat să văd încă o dată ce disproporţie era între corp şi cap, primul masiv, celălalt mărunt. Însă disproporţia a dispărut când faţa i-a ajuns la câteva degete de a mea; urâţenia

trăsăturilor mi-a captat întreaga atenție. Nimic regulat, nimic simetric, nimic armonios pe chip; când mi s-a adresat, gura i s-a mişcat fără permisiunea nasului cu nări fremătând ori a ochilor cu pupile amenințătoare, în timp ce, mai sus, fruntea rămăsese impasibilă.

— Avem de vorbit.

S-a dus pe la spatele meu, a prins nodul căluşului pe care l-a desfăcut, smulgându-mi şi-un smoc de păr în trecere.

— Şi dacă strigi, nu se va auzi. Te sfătuiesc totuşi să te abții.

Eliberat, am scuipat, după care am tras o gură de aer zdravănă.

— Apă, te rog.

Chiar dacă privirea furibundă insinua că dramatizez, s-a executat. Cu ajutorul unui vas ascuns în spatele scării, mi-a turnat un firişor de lichid în gură.

— E bine acum? Domnul e dispus la o conversație?

Am aprobat din ochi.

— Deci mi-ai violat sora.

— Nu, Daphne nu putea să spună aşa ceva.

A scos un schelălăit.

— În orice caz, o s-o spun tuturor.

— De ce-ai face-o?

Mi-a aruncat o privire pătrunzătoare, surprinsă că am reuşit aşa repede să dau în vileag meschinul şi crudul său joc care o conducea la absurdități.

Aflându-mă în avantaj, am prins curaj:

— Pentru că o iubeşti pe Daphne, nu-i doreşti decât fericirea. Află că şi eu îi vreau binele.

Sinceritatea mea a derutat-o.

— O iubesc pe Daphne, am continuat eu, şi Daphne mă iubeşte.

— Câtă aroganță!

Jucând cu cărțile pe față, am ars nişte etape.

— Ai luat-o cam repede... Deci, spui tu, Daphne este îndrăgostită de tine?

Doar i se pare. Efect al primei dăți.

— Şi poate cea din urmă?

Rapiditatea replicilor o irita. Printre bodogănelile ei, am continuat:

— Veghezi cu tandrețe asupra lui Daphne, ai scăpat-o de căsătoriile care i s-au propus şi care îi repugnau. Acum vrea în sfârşit să se mărite cu un bărbat.

Întrerupe-mă, Xantipa, dacă greşesc.

Xantipa a zărit o ladă din lemn, a împins-o spre mine făcând-o să alunece cu piciorul şi s-a aşezat. Parfumul ei uşor dulceag şi camforat m-a învăluit.

Aşezată în fața mea, părea la fel de scundă ca şi dacă ar fi stat ridicată, într-atât îi erau de scurte picioarele, şi când se apleca în față, împiedicată de abdomenul umflat, nu se îndoia, ci se rostogolea. Cenuşiul pupilelor mă scruta, în timp ce sprâncenele stufoase şi apropiate, desenându-i pe chip o expresie exasperată, îi întăreau izbucnirea de furie.

— Cine eşti?

— Argos din Delphi.

— Şi părinții?

Fără umbră de ezitare, am răspuns:

— Demandros şi Deianira. Sunt morți.

Apoi, pe principiul că o minciună gogonată întrece uimirea cea mai mare, am riscat enormitatea care îmi reuşise deja o dată:

— Demandros, tatăl meu, se trăgea din Podalirius, fiul lui Asclepios.

— Da, sigur. Cum sunt eu nepoata Afroditei!

Nu mergea! Arțăgoasa Xantipa nu împărtăşea naivitatea suratelor ei ateniene.

— Nu contează, eşti grec! a încheiat ea. Ca să minți în halul ăsta trebuie să ții de poporul lui Ulise.

Până la urmă, şiretenia mea funcţionase în parte. După ce îşi făcuse cheful să mă chinuiască, Xantipa s-a lăsat ghidată de bunul-simţ. Gânditoare, s-a ridicat, cu o lovitură de picior a aruncat cât colo lada şi s-a întors spre mine:

— Unirea ta cu Daphne este de neconceput: un metec din Delphi, o femeie din Atena! Din cauza ta, va aduce pe lume copii care nu vor putea să fie cetăţeni. Cetăţenia ateniană cere un tată care să fie cetăţean atenian.

Pericle a înscris asta în lege.

— Dar...

— E cu neputinţă! Nu voi tolera o asemenea nelegiuire.

În acel moment, chepengul s-a întredeschis în susul scării şi o voce de puştoaică a spus bâlbâindu-se:

— Stăpână, s-a întors soţul tău.

Xantipa s-a enervat. Evident, neaşteptata apariţie îi strica planurile. S-a năpustit, a cutremurat scările urcându-le şi şi-a făcut monumental apariţia pe podeaua care a trosnit sub greutatea ei. De-abia închisă trapa, că deasupra mea a şi început o discuţie între Xantipa şi soţul ei.

— Ce-ai făcut, Xantipa? a întrebat acesta revoltat, cu ton tăios.

— Ăsta-i felul tău de a-mi spune bună ziua?

— Daphne plânge în camera ei. Am aflat ceea ce ai îndrăznit să faci ieri-seară.

— Aşa, că a venit vorba de ieri-seară: tu pe unde-ai umblat? Dacă aş fi ştiut, tu ai fi fost ăla legat fedeleş.

— Dă-te la o parte şi lasă-mă să-l văd.

— De ce?

— Lasă-mă să-l văd! Femeie, sunt sau nu la mine acasă?

— La tine-acasă, drăgălaşule, chiar dacă mă întreb cum de reuşeşti să-ţi mai aminteşti, având în vedere că nu mai dai pe-aici. O s-o sfârşeşti ca un câine vagabond!

— Întreci măsura!

— Nu, nu eu.

— Xantipa!

— Ia-ți labele de pe mine. Nu mă-mbrobodeşti tu pe mine c-o mângâiere.

— Xantipa!

— Am zis: ia-ți labele, beţivanule! Păstrează-ți răsfăţurile pentru şleahta ta de neghiobi şi de prostănace.

— Eşti nesuferită, Xantipa.

— Şi-ncă te mai miră?

Chepengul s-a ridicat. O siluetă masculină a inspectat din ochi beciul, după care s-a hotărât să coboare scara.

Xantipa, care ţopăia în spatele bărbatului, a reuşit să treacă pe lângă el, s-a proţăpit în faţa mea şi, întorcându-şi bustul, mi l-a arătat:

— Ţi-l prezint pe Socrate, soţul meu. Mă rog, când îşi mai aduce aminte chestia asta!

*

Socrate a poruncit să fiu dezlegat şi eliberat. În sala de recepţie din cadrul vilei, ne relaxam lungiţi fiecare pe câte un pat pentru banchet. Fresce viu colorate, ilustrând podgorii, chiparoşi, păsări dădeau impresia că ne găseam în mijlocul unui peisaj campestru, senzaţie confirmată de un parfum ambiental care combina aromă de lavandă, lemn de cedru şi lămâie.

— Ai grijă ce spui, Argos, m-a prevenit Socrate cu voce aspră, căci Xantipa trebuie că ascultă în spatele uşii ăsteia, iar Daphne după cealaltă.

Un mormăit ne-a confirmat că, fără să se sinchisească să se ascundă, Xantipa se găsea dincolo de perete.

— Te rog să ierți rătăcirile soţiei mele. Sângele gata să se-nfierbânte şi temperamentul ei năvalnic agravează situaţiile pe care pretinde că le rezolvă.

De dincolo de uşă, un al doilea mormăit a marcat dezaprobarea Xantipei.

— Totuşi, este o femeie curajoasă, virtuoasă. Chiar dacă a tot încercat să-şi ascundă calităţile, mai ales de mine, soţul ei, nu înseamnă că nu le are. Îi port stimă şi afecţiune.

O tăcere a semnalat faptul că Xantipa lăsase pentru moment deoparte furia, ba chiar era încercată de un fior de mulţumire. Socrate mi-a oferit ceva de băut. Chiar dacă era prea devreme pentru a ne ameţi, am simţit că acea căldură familiară pe care spera să o vadă născându-se între noi presupunea împărţirea acelui nectar, aşa că am acceptat pocalul.

Pe când aplecasem urechea la flecărelile din agora, desigur că auzisem de Socrate, unul dintre sofiştii Atenei, acei învăţaţi specializaţi, capabili să-şi structureze un discurs, să se sprijine pe argumente, să provoace emoţie printre auditori şi să obţină adeziunea generală. Aici, influenţa ţinea aproape exclusiv de cuvânt. Procesele şi politica cereau calităţi de orator: odată ce aparţineai primei clase cenzitare, fără o dibace folosire a cuvintelor, nu era chip nici să acuzi, nici să absolvi de vină. Nu numai că frazele perfect ţesute schimbau cursul unei vieţi, dar şi iscau realitate, război sau pace, nenorocire sau bucurie.

Nimic nu era mai apreciat decât elocvenţa. A ignora retorica, această tehnică de persuadare, spulbera şi cea mai mică speranţă, cuvântul făcând parte din instrumentarul puterii. În consecinţă, lecţiile lui Protagoras, Euathlos,

Prodicos, Socrate, aceşti învăţaţi care-şi vindeau iscusinţa, erau la mare căutare.[11]

Având parte de o reputaţie extraordinară, Socrate mi se părea totuşi foarte obişnuit.

Era un omuleţ vânjos, cu mişcări iuţi. Ochii lui strălucitori parcă nu aveau astâmpăr sub ovalul pleoapelor, fugeau ba la dreapta, ba în sus, în jos, la stânga, ca şi cum ceva îi gâdila, fără a putea spune dacă globii se agitau datorită a ceva care îl distrăgea sau solicitărilor celor din jur. În schimb, buzele se dovedeau foarte bine controlate. Socrate voia să spună ceva? Atunci îşi ordona ideile înainte de a deschide gura, şi, în preambulul discursului, figura i se reorganiza, serioasă, concentrată.

Un lucru nu era în regulă în legătură cu fizicul său. Nemişcat sau în mers, îşi aranja neîncetat veşmântul scurt făcut dintr-o stofă aspră, trăgându-l când de un umăr, când peste burdihan, când la spate sau pentru a-şi acoperi sexul; dacă la început am crezut că este prost croit, am înţeles că

---

[11] „Cine vrea să ia cuvântul?" Cu această întrebare se deschideau şedinţele adunării ateniene, heraldul întrebându-i pe cetăţeni care dintre ei dorea să se adreseze celorlalţi. Democraţia nu viza să stabilească domnia egalităţii, nici a libertăţii, cum va încerca să facă mai târziu, ci instituia mai degrabă domnia cuvântului. A vorbi însemna a respinge violenţa şi legea celui mai tare. A guverna însemna a vorbi. A judeca însemna a asculta. Deciziile importante luate de adunarea cetăţenilor, votarea hotărârilor, verdictele judecătorilor, date de tribunal după audierea celor două părţi, discursurile conducătorilor în faţa soldaţilor cetăţeni, cuvântările funebre de la cimitirul Kerameikos în onoarea luptătorilor căzuţi, în toate aceste momente-cheie intervenea arta oratoriei şi influenţa spiritele. Doi termeni definesc această civilizaţie a cuvântului: *isegoria* şi *parrhesia*. Primul se referă la dreptul egal la cuvântul public pentru cetăţeni – aşadar descătuşarea în comparaţie cu tiranii; al doilea, libertatea de a spune orice.

de fapt corpul cu picioare strâmbe se dovedea prost alcătuit, pe cât de viguros, pe atât de dizgrațios. Dacă în detaliu nimic nu te dezgusta cu adevărat, ansamblul te surprindea. Robuştii muşchi posteriori ai gambelor echivalau în lățime cu coapsele slăbănoage; talia rămânea marcată, dar coborâtă sub pântece; brațele scoteau la iveală o fermitate nervoasă, în timp ce bicepşii îi atârnau flasci, mai albicioşi decât miezul unei salate. În Socrate coabitau un bărbat copt şi un moş: pe piept avea un soi de blană neagră, netedă, tunsă, fără legătură cu barba mare, argintie, şi nici cu tonsura care îi dezvăluia țeasta lucioasă. La el găseai în părți egale elemente feminine şi masculine: sub fruntea virilă, arsă de soare, brăzdată de riduri adânci, buzele moi, cărnoase, lascive, umede, se prelungeau cu smocuri de păr niciodată tăiate. Cât despre nas, ca şi cel al soției sale Xantipa, era ca un bot de fiară, ceea ce, pe lângă umerii păroşi, adăuga o ambivalență, o oscilație între uman şi animalic. Mă simțeam în încurcătură în prezența lui, neputând spune dacă îmi plăcea sau îmi displăcea, neştiind cui sau la ce mă adresam.

— De ce nu ai venit să ne ceri permisiunea de a fi împreună cu Daphne?

— Am avut intenția de a o face, dar ea m-a împiedicat. Îi era frică.

Un tropăit în spatele uşii ne-a amintit în ce grad Daphne nu fusese lipsită de perspicacitate.

— Dă-mi nişte motive pentru care să îți acord încrederea, Argos.

— O iubesc pe Daphne.

— Te îndepărtezi de subiect. Cu cine am de-a face? Cine sunt părinții tăi?

— Să fi avut cei mai buni sau cei mai răi părinți din lume, cu ce ar schimba asta situația? Nimeni nu se aseamănă cu tiparul alor săi. Tu însuți, Socrate, te defineşti prin părinți?

A făcut o pauză, mai obişnuit să pună întrebări decât să răspundă.

— Da, a afirmat el domol. Mama profesa meseria de moaşă şi practica mea se întâlneşte cu a ei: ajut inteligenţele să-şi nască ideile.

— Şi tatăl tău?

— Tăia în piatră. La rândul meu, ca pedagog, sculptez discernământul tinerilor, îi formez spre a deveni ei înşişi. Părinţii mei lucrau materia, eu lucrez spiritul. Atenţie, Argos, tu răstorni situaţia, nu eu sunt cel care trebuie să se justifice. Îmi pari foarte isteţ... Daphne mi-a lăudat calităţile tale de medic. Cine te-a crescut? Cine te-a învăţat?

Nici de astă dată nu vedeam altă ieşire decât minciuna, măcar parţială:

— Tibor, un vindecător din Tracia. A părăsit această lume. Moartea lui m-a zguduit atât de tare, că m-am refugiat într-o grotă din muntele Parnas. Am întâlnit-o pe Daphne în faţa templului când tocmai fusese înţepată de un scorpion. După ce i-am acordat îngrijiri, am însoţito până la Atena. Apoi, a fost imposibil să ne despărţim şi...

— Care e relaţia ta cu Delphi? Te vei întoarce acolo?

— Îmi doresc să mă stabilesc în Atena, aici totul se mişcă, se transformă, se făureşte. Iar cumnata ta înseamnă pentru mine mai mult decât pământul natal.

Chipul i s-a asprit din nou, protestele mele sentimentale îl plictiseau, ba chiar îi displăceau. Ridicându-se, s-a aşezat în faţa mea.

— Îmi îngădui?

Mi-a ridicat uşor stofa tunicii, mi-a descoperit umerii, o parte a torsului, apoi şi-a îndreptat privirea printre faldurile ţesăturii la şolduri şi de-a lungul abdomenului, după care mi-a cercetat muşchii picioarelor.

— Frumos şi înţelept.

Cum de îndrăznea să se apropie atât de mult de mine, să mă atingă, să mă evalueze, ca pe un sclav de vânzare? Cu privirea arzătoare, şi-a tras mâna ca şi cum s-ar fi ars şi a dat din cap.

— Ai merita să fii atenian.

În faţa tonului glumeţ pe care şi-l luase pentru a formula această dorinţă irealizabilă, m-am posomorât.

— M-aş mulţumi cu statutul de metec.

Socrate a tunat şi-a fulgerat: dacă aş fi fost înregistrat ca metec la Atena, aş fi păstrat irevocabil o situaţie inferioară, condamnat să îmi închiriez o locuinţă, să plătesc în fiecare an, pentru a-mi menţine fragilul statut, o taxă de douăsprezece drahme, adăugată multiplelor impozite la care aş fi fost supus; un cetăţean care omoară un metec nu este urmărit decât pentru omucidere involuntară; în timpul unui interogatoriu, cetăţeanul scapă de tortură, nu şi metecul; în cazul vreunei prezentări la un proces, ar trebui să-mi găsesc un garant; în caz de război, aş rămâne un simplu hoplit sau marinar, fără speranţa de a putea promova sau de a primi alte responsabilităţi, doar ţintă de carne pentru săgeţile duşmane; şi, în primul rând, nu aş avea dreptul să fac politică, activitatea cea mai importantă, cea mai pasionantă din Atena.

— Nu-mi pasă, i-am întors-o eu. Dacă acesta e preţul pentru a trăi alături de Daphne, fie!

În timp ce Socrate mă privea fix, perplex, Xantipa tropăia pe la uşă.

Mobilizându-se din nou, Socrate mi-a aruncat:

— Câţi ani ai?

— Nu ştiu exact. Părinţii mei au murit când încă eram copil de ţâţă.

— Perfect!

Radios, Socrate mi-a făcut semn să am răbdare, a străbătut camera în lung şi-n lat cu pas sprinten, analizând

miile de ipoteze care-i treceau prin minte, le-a cântărit, le-a examinat, pe unele le-a eliminat, s-a oprit asupra altora. În sfârşit, mulţumit de conciliabulul interior, a venit din nou spre mine.

— E simplu, Argos! Pentru a fi recunoscut drept cetăţean atenian, băiatul născut din părinţi cetăţeni trebuie să fie prezentat de tatăl său unei fratrii, apoi înscris într-o demă la optsprezece ani. Din acel moment, acesta accede direct în *ecclesia*, adunarea care ia toate deciziile, şi, în anumite condiţii, în magistraturi, în tribunale. Ridică-te. Repetă după mine.

Proţăpit în faţa patului meu, a enunţat mai multe fraze dezlânate, mi-a ordonat să reproduc întocmai sunetele pe care le rostea, având grijă să îmi corecteze accentul. Odată concentrat asupra exerciţiului, am reuşit cu uşurinţă – faptul de a fi vorbit mai multe limbi, în secolele anterioare, mă făcuse să capăt o adevărată agilitate fonatoare.

— Minunat! Cred că vom reuşi fără să întâmpinăm vreun obstacol.

Ce mai era şi asta? Mă măsura, îmi lăuda finеţurile legilor attice, şi acum îmi dădea lecţii de dicţie? Familia lui Daphne, obsedată de statutul de cetăţean, respingea pentru totdeauna legătura noastră. Agasat, am început să consider reputaţia intelectuală a lui Socrate ca fiind obţinută într-un mod teribil de fraudulos. M-am aşezat din nou, lăsând să-mi scape un suspin.

— Ah, nu, nu te-ntinde, mi-a trâmbiţat. De îndată plecăm.

— Unde?

— La părinţii tăi.

*

Era vremea siestei. Soarele condamna totul la nemişcare. Orizontul palid, cerul fără nori, tufişurile arse, caprele prăvălite în iarba îngălbenită, şopârlele apatice

confundându-se cu crăpăturile pietrelor, nimic nu mişca. Atunci când am intrat în curtea fermei pierdute de lume, aflată la două ore de Atena, niciun servitor nu s-a grăbit să vadă ce e cu noi până nu am lovit cu ciocănelul în soneria metalică. Nimeni nu reacționa. Doar un măgar a notat sosirea noastră mişcând dintr-o ureche. Sclavii, dacă nu lucrau la câmp, dormeau.

— Nicocles trebuie să fie înăuntru, mi-a şoptit Socrate, ca şi cum vocea lui risca să tulbure liniştea din jur.

Am intrat în casă. Clădirea, a cărei umbră răcoroasă s-a dovedit imediat reconfortantă, era ea însăşi adormită; o dulce toropeală o amorțise, sporind calmul şi liniştea; nişte muşte dormitau pe tavan. Nu era treaz decât un firicel de lumină oblic, coborând dinspre grinzile dezarticulate de unde plana alene colbul aninat pe-acolo.

— Iată-l, a pufnit Socrate.

Pe un pat de paie se odihnea un bătrânel ridat până-n vârful degetelor.

Firav, tuciuriu, mai cioturos decât o coardă de viță, ținea gura deschisă cu buzele țuguiate, într-o grimasă de uimire copilăroasă, deopotrivă drăgălaşă şi aberantă printre toate acele pliuri. În ciuda căldurii verii, moşneagul îşi trăsese peste el mai multe pături din lână.

În cameră plutea un miros stătut, un amestec de urină, găinaț şi rufărie mucedă. Timpul parcă stătuse în loc. Pereții decolorați, cositorul rămas fără luciu al oalelor, efigiile acoperite de un strat gros de praf, vasele din aramă coclită, duşumelele din piatră tocită, un buchet de flori uscate în nuanțe pale marcau o suspendare a zilelor. Ce se petrecea acolo? Dacă mai mişca ceva între aceste ziduri, mai nimeni nu le împodobea, nu le îngrijea, nu dădea atenție locului.

Înaintând câțiva paşi, tălpile încălțărilor lui Socrate au făcut zgomot.

Adormitul a ieşit din letargie.

— Paseas! a schelălăit el bucuros, deschizând cu greu pleoapele.

De cum şi-a dat seama că Socrate era cel din faţa lui, a dat să-şi retragă cuvintele, forţând tonul:

— O, vere Socrate! Ce plăcere!

Volubil, zelos, dezorientat, a început să turuie la urări de bun venit pe nerăsuflate. Sârguinţa i se asemăna cu o ţâşnitură de apă străpungând coca unei nave: cuvintele se revărsau fără sfârşit.

Deşi se adresa lui Socrate, din când în când mai arunca câte-o privire neliniştită spre Daphne şi spre mine, care-l însoţeam.

Socrate i-a mulţumit aşa cum linişteşti un animal speriat, după care a făcut prezentările. Bătrânul mi-a cântărit înălţimea, starea de sănătate, umbletul cu un soi de uluire. „Cum e cu putinţă?" părea să-i spună privirea în care am citit un amestec de reproş şi admiraţie. Şi-a îndreptat ochii spre Daphne, care nu a părut că-i provoacă o tulburare asemănătoare, apoi a bătut din palme. Din nefericire, gestul s-a dovedit a fi eboşa fantomatică a unei amintiri, palmele uscate, tocite nescoţând niciun sunet; imediat, Socrate i-a preluat gestul, un bătut din palme puternic a răsunat în încăpere şi două servitoare au apărut în fugă. După ochii lor holbaţi, am dedus că oaspeţii nu se prea înghesuiau pe-aici. A urmat o agitaţie dezorientată care i-a pus faţă în faţă pe bătrân şi slugile sale, niciunul nemaiamintindu-şi cum se primesc musafirii.

— Nu te deranja pentru noi, Nicocles. Vrem doar să discutăm câteva clipe.

Ce mai avea de spus Socrate? Stârnit, Nicocles, în exces de zel şi hotărât să se arate la înălţimea evenimentului, s-a apucat să dea femeilor o groază de porunci contradictorii. În sfârşit, ne-a invitat să ne aşezăm pe nişte bănci pe care acestea tocmai terminaseră să le cureţe.

— Cărui fapt datorez onoarea vizitei tale, dragă Socrate? a întrebat el cu pompă, ca să fie sigur că respectă legile ospitalității.

— Presupun, a început Socrate, că nu mai ai veşti despre Paseas?

La menționarea numelui, bărbatul a tresărit, după care a înțepenit ca paralizat. Dacă era evident că acest nume îl obseda până şi în vise – mai devreme îl strigase prin somn –, nu mai era obişnuit să îl audă din altă gură.

Nu i-a venit sufletul la loc decât pentru a reuşi să întrebe cu voce duioasă, plină de speranță:

— Dar tu?

— Din păcate nu, Nicocles.

Lacrimile au inundat ochii bătrânului. Emoțiile îi traversau chipul răvăşit cu repeziciune, mai ceva decât pe al unui copilaş. Întorcându-se spre Daphne şi spre mine, ne-a mărturisit cu voce tremurătoare de mândrie:

— Paseas, fiul meu, un băiat de toată isprava... Da, un băiat de toată isprava! Cel mai bun băiat.

Daphne şi cu mine l-am aprobat mecanic din cap. Încurajat, a continuat:

— Băiat bun. Atât de bun. Într-adevăr.

Socrate a preluat discuția:

— Niciunul dintre ambasadorii noştri n-a dat de urma lui pe nicăieri. A venit timpul, Nicocles, să înțelegi că nu se va mai întoarce.

— Haide, Paseas nu a murit în luptă! Mi s-ar fi adus cadavrul lui.

— E imposibil să fi luat parte la război, nu avea nici şaisprezece ani.

— De ce nu s-ar răscoli prin toată Sparta? Primele confruntări au început contra spartanilor, din câte ştiu. Cu siguranță ei l-au capturat.

— Spartanii nu se-ncurcă cu prizonieri, îi omoară.

— Atunci înseamnă că l-au reținut! Cu siguranță l-au integrat în trupele spartane! Un băiat așa de bun!

De cum îl menționa pe Paseas, repeta în buclă aceeași frază. Lăcrima.

Socrate i-a încălzit mâinile într-ale sale.

— Degeaba i-am întrebat pe spionii noștri din Sparta. Băiatul tău a dispărut acum patru ani și, cum ți-am spus de o mie de ori, trebuie să te împaci cu gândul morții sale. Dacă trăia, ți-ar fi dat un semn, ar fi găsit un mijloc, oricare ar fi fost să fie. Vă iubea atât de mult pe Ismena și pe tine. Un băiat așa de bun...

Uluit de cum îi luase Socrate litania din gură, Nicocles și-a plecat din nou fruntea, înfrânt.

— Ce mai face Ismena, soția ta?

Într-o clipă, Nicocles și-a regăsit aplombul și-a strigat în gura mare:

— Foarte bine. Foarte bine.

Socrate l-a privit cercetător, sceptic, abținându-se să insiste și a ajuns la scopul vizitei.

— Nimic nu-l va putea înlocui pe fiul tău, cu puterea, cu tinerețea, cu veselia lui, care vă împodobea casa. Îți propun să te lași totuși înconjurat de putere, tinerețe, veselie. Privește-i pe Argos și pe Daphne. Sunt frumoși, se iubesc: ar putea să vină să trăiască alături de tine.

Nicocles ne-a privit cu blândețe, neînțelegând unde voia să ajungă.

— Daphne, sora soției mele, a urmat Socrate, dorește să-și unească destinul cu acest efeb din Delphi. Ar putea să locuiască aici, să mențină prosperitatea fermei, să aibă grijă de voi când vă va ajunge vârsta.

— Vârsta deja ne-a ajuns, a suspinat bătrânul.

— Pe tine, cu siguranță, dar Ismena? Chiar dacă l-a născut târziu pe Paseas, este mai tânără decât tine. Ce se va întâmpla cu ea dacă mori? Te-ai gândit la asta?

Bătrânelul a avut o tresărire de panică.

— Sunt bine, şi Ismena la fel. Ce-mi tot susuri la urechi, Socrate?

— Îți susur acordurile fericirii. Visez ca veselia să umple din nou această casă cu ajutorul acestui tânăr cuplu.

Bătrânul ne-a privit de jos în sus, ne-a gratulat cu o mişcare din pleoape care voia să însemne că ne găsea pe placul lui, dar că nu înțelegea nimic din păsăreasca vărului său.

— De ce-ar face asta?

— Pentru că, datorită ție, copiii lor vor putea fi cetățeni. Nu te şi vezi aici, înconjurat de nişte mici poznaşi care să te ia drept bunicul lor?

Deşi perspectiva îi făcea plăcere lui Nicocles, după cum se vedea dintr-o străfulgerare care-i trecuse prin ochi, îşi pierduse de multă vreme obişnuința de a fi fericit şi-a clătinat din cap.

— Da' de ce? a protestat el.

— Daphne este ateniană, însă Argos e din Delphi. Fiii lor, chiar născuți pe acest teritoriu, nu vor fi niciodată cetățeni. Dar, dacă accepți, vor fi.

— Dacă accept ce?

— Să-i dai posibilitatea lui Argos să obțină cetățenia ateniană.

— Nu dețin această putere.

— Ba da! Anunțând pe toată lumea că fiul tău s-a întors. Prezentându-l pe Argos drept fiul tău la fratrie. Înscriindu-l în registrul demei.

Stupoarea a acoperit cu pete roşietice pielea pământie a lui Nicocles, după care trăsăturile i s-au contractat de furie. S-a ridicat, s-a repezit clătinându-se spre mine, m-a măsurat din cap până-n picioare, şi-a pregătit în gură un scuipat pe care să mi-l arunce în plină figură, dar, în ultimul moment, s-a aruncat la pieptul meu, în lacrimi.

— Tu nu eşti fiul meu.

În timp ce-l ţineam în braţe pe acest bătrân descărnat, Socrate a intervenit:

— Evident că nu e fiul tău. Nimeni nu-ţi va înlocui fiul. Dă doar o şansă acestei tinere perechi, care, la rândul ei, îţi va oferi darul de a-ţi reînsufleţi căminul. Nimeni nu va pune la îndoială cuvântul tău. Ultima oară, vecinii au văzut un băietan de cincisprezece ani. După patru ani, cel prezent aici poate semăna rezonabil cu el.

Nicocles m-a împins cu o mână. Ochii m-au parcurs asemenea unui penel care ar şterge totul.

În acea clipă, venind dintr-una dintre zonele ascunse ale casei, a intrat o femeie, susţinută de două sclave. S-a împleticit până la unica fereastră, s-a scurs pe scaunul aranjat în apropiere şi şi-a aruncat privirea afară.

Socrate s-a îndreptat spre ea, umplând-o de complimente. Ismena nici n-a clipit. Încurcat, Nicocles a mers grăbit, cu paşi mărunţi, până lângă ei.

— Vorbeşte-i mai tare, Socrate, a gângăvit el. Ismena a ajuns cam tare de urechi.

Socrate s-a executat: a salutat-o pentru a doua oară cu o voce puternică, dar ea nu i-a răspuns nici de data asta. Nicocles a scos nişte chicoteli.

— Eei, ne tachinează! O face dinadins ca să ne înveselească.

Şi-a înmulţit cu subînţeles mutrele vesele, strecurându-se uşor spre ea.

— Cum o mai duci, draga mea?

Aproape fantomatică, Ismena era şi nu era acolo. Mai degrabă grizonantă decât căruntă, nepieptănată, lipsită de graţie, dar şi de curăţenie, rămânea împietrită într-o singură stare: de aşteptare. Niciun cuvânt n-o atingea pe această prizonieră în propriul trup. De la înălţimea lucarnei, ochii stinşi fixau razele de lumină nevăzând de fapt nimic;

marginile livide, căzute, străbătute de vase de sânge ale pleoapelor arătau că vărsase şuvoaie de lacrimi, iar cearcănele vineții dovedeau că nopțile de nesomn îi accentuaseră imensa oboseală care o copleşea. O lipsă îi marca existența. O absență o aneantiza. În energia pierdută în aşteptare am reperat dorința de a muri. La ce bun să-i supraviețuieşti fiului?

Cele dintâi servitoare ne-au adus fructe şi vin.

— A, iată! s-a înveselit bătrânul. Vor sosi şi prăjiturelele!

Fără îndoială că imediat un servitor o ştersese în goană la vecini ca să ceară nişte dulciuri cu miere. Din acel moment, Nicocles a ținut neapărat să gustăm smochinele uscate, ținând în echilibru bolul sub nasul Ismenei:

— Uite, draga mea, dulciurile după care te dai în vânt.

Aceasta nu s-a clintit. Chicotind şi făcând cu ochiul, el a comentat cu aer complice:

— Ismena ține la siluetă. Indiferent de oră, pretinde că deja a mâncat. Ah, ce cochetă!

Socrate şi-a pus mâna solemn pe mâna lui:

— Ce crezi despre propunerea mea?

Privirea lui Nicocles s-a întunecat.

— Aceşti tineri îmi plac mult, dar Paseas se va întoarce. Un băiat atât de bun! Nu e nici o-ndoială că într-o dimineață Paseas îşi va băga nasul pe uşă...

De altfel, las mereu uşa deschisă, pentru orice eventualitate. Nu-i aşa, draga mea?

Deşi Ismena nici n-a clipit, Nicocles era convins că l-a aprobat. Hotărât lucru, practica, exhaustiv, refuzul de a recunoaşte realitatea. M-am aplecat la urechea lui Socrate şi i-am şoptit:

— Să plecăm, te rog.

Socrate a încuviințat, zdrobit. S-a dus până în fața Ismenei, i-a urat toate cele bune, chiar dacă ea nu-l auzea, apoi s-a îndreptat spre ieşire. Din bună-cuviință, am mers şi

eu să o salut pe Ismena, căreia i-am debitat o formulă de politețe.

Ca şi cum o picătură de ploaie i-ar fi căzut pe frunte, Ismena a bătut din pleoape şi s-a întors încetişor.

Cu o intensă acuitate, m-a privit cu atenție. Căuta ceva anume în mine.

Căuta cu ardoare. A prins culoare în obraji, ochii i s-au aprins. Pentru o clipă, a crezut că găsise, s-a luminat, a schițat un zâmbet minunat de tandru, şi-a întins mâna gata să-mi mângâie obrazul. Şi deodată mâna a căzut la loc, privirea i s-a întunecat, trupul i s-a descompus, revenind la tensiunea de dinainte.

Nicocles asistase la trezirea fugitivă a soției lui. Bulversat, nu a reținut decât uimirea pe care i-o provocase vederea mea, neglijând decepția care a urmat.

L-a prins pe Socrate de cot şi din cauza grabei, articulațiile i-au trosnit.

— Bine, accept propunerea ta, Socrate!

M-am întors către Daphne. Era la fel de confuză ca mine; uşurarea se asocia cu înduioşarea provocată de părinții îndoliați şi cu impresia, contemplând acest cuplu de bătrâni, că ne întrezăream viitorul.

În cel mai profund ungher al sinelui meu o altă tulburare se adăuga: pentru o secundă, poate mai puțin de-atât, pe când Ismena mă devora cu privirea, recunoscusem în adâncul ochilor ei dragostea unei mame, dragostea mamei mele pentru mine, mama îmi fusese dintr-odată redată şi-am crezut atunci, la rândul meu, că ceva pentru totdeauna pierdut s-a reîntors la viață.

Muştele au decolat de pe tavan şi-au țâşnit în aerul jilav. Liniştea vibra. Pe când cu toții ar fi trebuit să ne bucurăm, cu toții aveam inima însângerată.

*

Daphne şi cu mine eram grăbiți. De comun acord cu Socrate, decisesem să nu fiu prezentat apropiaților – familie, vecini, prieteni, discipoli – decât după ce Nicocles avea să facă declarația solemnă; admiterea mea în societatea atenian trebuia să se producă sub numele de cetățeanul Paseas, aşadar nu trebuia stricată surpriza. Coerența planului nostru cerea deci să am răbdare.

De când ne întorseserăm de la fermă, Socrate mă ținea închis la ei în casă şi-mi interzisese să ies, iar Xantipa veghea ca eu să respect consemnul.

Trăiam în liberate în interiorul unei închisori. Şi-asta nu era tot... Ocupam o cameră din spate, fără ferestre, şi nu puteam să o vizitez pe Daphne decât însoțit de Xantipa. Deoarece vecinii îi raportaseră că la întoarcerea de la Delphi Daphne o întindea în fiecare seară la amant, această viperă de soră nu se îndoia că parcurseserăm toate etapele intimității, dar se prefăcea că habar nu are sau mai degrabă încerca să şteargă realitatea excluzând ipoteza.

Xantipa îi teroriza pe toți cei cu care avea de-a face, cu excepția lui Socrate.

Nimeni nu reuşea să o îmbuneze. Să i te opui? Păi se pornea războiul. Să crezi că poți evita conflictul supunându-te? Te lua de cârpă lipsită de caracter. Să speri că ai putea să-i intri pe sub piele aducându-i brânză de-aia de-i plăcea ei? Iat-o urlând că n-o să slăbească niciodată dacă îi faci poftă neîncetat. Să fi uitat să-i oferi aceeaşi brânză? Făcea spume, tuna şi fulgera împotriva ta, înjura, ofensată că era înconjurată de infami egoişti. Socrate nu venise la cină?

Îl insulta de îndată ce îşi făcea apariția. Socrate venise la cină? „Ah, n-ai găsit alții mai buni în seara asta?” Oricine i-ar fi făcut un compliment ar fi fost taxat de ipocrit. Oricine se abținea de la a o măguli o jignea. Aflată în permanență la pândă, reacționa la cea mai mică vorbă, sensibilă la cea mai mică solicitare, se arăta a fi extrem de emotivă. La fel ca

Daphne. Or, pe când cea mică lua fiecare întâmplare cu o recunoştinţă veselă, cea mare se înfuria pe oricine. Dintre cele două surori vioaie şi puternice, Daphne părea împlinită, Xantipa frustrată. Fără îndoială că cea mare se considera nedreptăţită de multă vreme de lumea exterioară. Ce să fi provocat această nevoie de a agresa permanent? Momentul în care şi-a dat seama că e urâtă? O singură fiinţă mi se părea că ar fi putut reuşi s-o domolească, bărbatul ei; totuşi, fie că Socrate nu ştiuse cum s-o ia, fie că ea devenise victima propriului rol de victimă, cert e că ocara le chinuia relaţia.

— În orice caz, datorită ţie, Socrate petrece mai mult timp pe-aici, mi-a trântit-o într-o zi. Nu i-a rezistat niciodată vreunui amorez... Ce şi-o fi închipuind când se înconjoară de băieţi tineri şi frumoşi? C-o să mai fie ca ei?

Săracul...

Nu mă simţeam în largul meu în preajma lui Socrate. De cum ne întâlneam, avea o mare plăcere să mă studieze, plăcere pe care nu şi-o ascundea, chit că eram singuri sau în compania altora.

— Frumos şi înţelept, încheia adesea după ce mă contemplase.

Aparent, Daphne considera normal acest comportament; nu numai că nu se ofensa, ba chiar era de acord cu vorbele lui, dând din cap.

— De-abia aştept să devii cetăţean, mi-a aruncat într-o seară, şi să mergem la gimnaziu împreună! Aşa voi putea să te admir în voie.

Am tresărit. Cum bărbaţii se antrenau la gimnaziu complet dezbrăcaţi, Socrate întrecuse limita afirmându-şi nerăbdarea de a mă vedea gol. În loc să-l întreb direct despre aceste fantasme ale sale, am bălmăjit:

— Ce sport faci la gimnaziu?

A izbucnit în râs:

— Niciunul! Doar dacă a te consacra observației sau flecărelilor se poate numi sport. În ceea ce privește activitatea fizică, circul destul de mult, mergând pe străzile din Atena. Știai că îmi țin lecțiile plimbându-mă?

Picioarele se dovedesc a fi cei mai buni prieteni ai gândirii. Cu cât acestea se încălzesc mai mult, cu atât îmi vin mai bine ideile. Nu există problemă la care să nu găsești soluție printr-o plimbare cum se cade. Strada e locul meu de gândit.[12]

Deja dialogul nostru o lua pe căi diferite și aproape că mi-a fost rușine că îl suspectasem pe Socrate de mașinațiuni necurate. Acest om cultiva arta conversației ca nimeni altul; având în vedere culmile pe care îl propulsa gândirea, se întreținea deopotrivă cu interlocutorul și cu sine însuși, nerămânând niciodată prea mult asupra unei idei, agățându-se de o alta, analizând-o un moment și părăsind-o apoi pentru una nouă, pe cât de rezonabil în detaliu, pe atât de nebunesc în ansamblu.

Daphne făcea regulat drumul dus-întors între Atena și ferma lui Nicocles, pentru a culege din gura lui cât mai multe informații posibile despre Paseas.

Să smulgă de la bătrân ceva mai mult decât „Băiat bun! Un băiat bun, într-adevăr...” se dovedea o adevărată încercare și necesita delicata ei răbdare. Cât despre soția

---

[12] Această tradiție a reflecției în mișcare l-a făcut pe filosoful Aristotel, aproape un secol mai târziu, să-și numească „peripatetică” școala, adjectivul însemnând în greacă „cel care merge discutând”. Parcurgând galeriile Lykeionului său, aleile grădinii și învârtindu-se în jurul arenei unde discipolii săi practicau luptele, Aristotel îi învăța filosofie, retorică, matematică. A avut numeroși elevi, pe care îi numea peripateticieni. Oare de aceea, veacuri mai târziu, un învățăcel malițios a făcut o glumă de puștan, numindu-le pe cele care bat trotuarul, prostituatele, drept „peripateticiene”?

lui, Ismena, aproape că nu mai ieşise din starea de prostraţie după ce îl zărise fugitiv pe fiul ei în mine. Seara, mă deprindeam să îmbrac identitatea lui Paseas, memoram ce-i plăcea, glumele pe seama lui, numele vecinilor, în timp ce Daphne şi Xantipa îmi corectau accentul, grijulii să vorbesc ateniana la perfecţie.

Aceste pregătiri pe mine mă făceau morocănos, dar pe Daphne o amuzau, căci ne pigmentau legătura cu ceva romanesc. În ciuda limpezimii, sincerităţii şi sufletului ei cinstit, se dădea în vânt după mister, clandestinitate, artificiu şi considera că un parfum de taină făcea dragostea mai seducătoare.

Am aflat că Hipocrate părăsise oraşul. Vestea îmi convenea pentru că mă cunoscuse sub numele de Argos din Delphi, care se trăgea din Podalirius, fiul lui Asclepios.

Mai rămânea problema fraţilor Duris şi Kalabis.

— Nimic mai simplu, a mormăit Xantipa. Daphne nu are decât să le destăinuie sub pecetea secretului că Argos este fiul Ismenei şi al lui Nicocles, întors în sfârşit, şi să le ceară să nu divulge cu niciun chip această veste. Acest gen de preambul asigură nu numai împrăştierea informaţiei, dar spulberă şi neîncrederea celor care s-ar fi putut îndoi.

— De ce-ar fi vrut logodnicul meu să se ascundă?

— Pentru că îi era frică de reacţia mea, a tunat Xantipa. Se temea că voi face scandal şi că îi voi insulta părinţii. Mi-ar sta în fire, nu?

După lucirea din ochii Xantipei, am înţeles că se amuza teribil de reputaţia ei de scorpie.

— Foarte bine, a aprobat Daphne cu veselie. Voi face cum zici!

— Termină cu râsul ăsta, o să ajungi să pari o toantă.

După cinci săptămâni de izolare, Socrate a considerat că ajunsesem să cunosc suficient de bine viaţa lui Paseas şi că vorbirea îmi dobândise un accent local corect; nu ne mai

rămânea decât să elaborăm o poveste plauzibilă care să justifice cei patru ani de absență. În fața Xantipei, a lui Daphne şi a lui, am improvizat pe dată o minciună gogonată: nişte piraţi m-au răpit în timp ce navigam aproape de coastă, m-au prins şi m-au vândut ca sclav în Tracia; timp de trei ani, fusesem umilit, bătut, obligat să trudesc într-o mină de aur, apoi întruna de argint; în sfârşit, în timpul unui transfer reuşisem să fug; călătoria spre Atena, încetinită de multiple obstacole, durase un an.

Pentru că m-a distrat dintotdeauna să fabulez, le-am oferit mii de detalii despre aventurile prin care trecusem, peripeții, întâlniri, încât atunci când mi-am terminat povestea, Socrate, Xantipa şi Daphne s-au uitat lung la mine, tăcuți, dezorientați.

— Câtă predispoziție spre minciună! a murmurat Socrate.

— Înspăimântător! a adăugat Xantipa.

— De unde-ți vin atâtea idei? s-a minunat Daphne.

Cum în memoria mea se întrețeseau mii de anecdote din atâtea secole, extrăsesem de acolo o groază de detalii fără să mai țin cont că o asemenea avalanşă de născoceli la un efeb de douăzeci de ani putea să lase cu gura căscată. Părându-mi rău că mă lăsasem luat de val, am încercat o eschivă:

— Ah, şi voi? Maestrul meu Tibor mă lua mereu peste picior când venea vorba despre imaginația mea. Mărturisesc că, grație colecției sale de manuscrise, am citit foarte mult.

De dimineață, ca acțiune premergătoare eliberării mele, Daphne a plecat de cu zori. S-a întâlnit cu Nicocles pentru a-l preveni că a doua zi noi, adică el şi cu mine, urmează să jucăm scena reîntoarcerii. Îi va explica cum va trebui să o interpreteze, ținând la distanță servitorii, pentru că ne temeam cu toții că emoția îl va face pe bătrân, cam slab de înger, să gafeze. Eram extrem de agitat de o asemenea emoție! Pe mine, care rezistasem mai bine de o lună, aceste ultime ore mă exasperau. La capătul răbdării, îmi doream să

o îmbrățișez pe Daphne, să o strâng la piept, să scap de răutatea Xantipei, să mă plimb alături de Socrate, discutând, aşa cum le plăcea discipolilor lui să facă, să străbat străzile, spațiul lui de cugetare, să continui să descopăr Atena pentru a profita de acest oraş fabulos!

La prânz, deşi nu o aşteptam atât de devreme, Daphne se întorsese deja.

Roşie la față pentru că alergase în plin soare, se chinuia să-şi domolească bătăile inimii; s-a sprijinit de piatra răcoroasă a zidului, în timp ce Xantipa i-a adus nişte apă.

— S-a întors Paseas.

Ne uitam fix la ea, uluiți.

— Paseas s-a întors aseară, a repetat. Adevăratul Paseas! Ieri-seară!

Pe nerăsuflate, ne-a povestit despre ferma aflată în plină efervescență, servitorii în sărbătoare, Nicocles în pragul colapsului radiind de fericire, îmbrățişându-şi băiatul, strigându-şi bucuria, gesticulând în trecere de la Ismena, care ieşise din mutism, la Paseas. Uitând de planul nostru, aproape c-a sufocat-o pe Daphne strângând-o în brațe de cum a intrat pe uşă, i-a anunțat evenimentul ca pe o veste extraordinară, fără a-şi da seama de durerea pe care ne-o provoca. Constrânsă de situație, Daphne a mimat bucuria, aflând chiar din gura lui Paseas ceea ce i se întâmplase. Ca o ultimă ironie, totul corespundea poveştii pe care o născocisem la repezeală: piratii, sclavia, deportarea, mina, cu diferența că fusese vorba despre o exploatare de sulf în Sicilia. În rest, Paseas, fără îndoială atins de emanațiile minereului galben, tuşea mult, afectat de o respirație şuierătoare.

La final, Daphne a izbucnit într-un plâns cu sughițuri.

— Fericirea lor m-a impresionat sincer, dar noi suntem într-o situație fără ieşire!

Vrând să mă aplec spre ea pentru a o consola, am primit o lovitură neaşteptată din partea Xantipei:

— N-o atinge! C-o să rămâi ciung!

Îngheţat, am privito pe Daphne plângând. Aceasta şi-a ridicat fruntea.

— Pentru că aici nu putem trăi, îl voi urma pe Argos la Delphi.

Xantipa s-a interpus.

— Nici vorbă. Şi nu te-ncăpăţâna, că vă leg pe-amândoi şi vă-nchid în pivniţă.

Exasperată, s-a întors către soţ.

— Socrate, fă ceva! La ce-ţi foloseşte să fii cel mai deştept de pe pământ dacă nu poţi să găseşti o soluţie pentru ăştia doi?

Xantipa, deşi neprietenoasă, considera că devenisem partenerul surorii ei.

Socrate, cu ochii lui bulbucaţi, refuzând parcă pleoapele, gata să-i sară din orbite, s-a scărpinat în cap şi-a oftat:

— Despărţiţi-vă. Nu te vei căsători niciodată cu Daphne.

*

— Nu mă mai iubeşti?

Ce să-i fi răspuns lui Daphne? Deşi atâta îi explicasem de ce mă resemnasem – ca să n-o smulg din oraşul ei drag, ca să nu se certe cu familia –, o intuiţie tenace îi spunea că ascund ceva.

— Te iubesc, Daphne.

— Atunci de ce pleci?

De fapt, de ce plecam? O ţinuse una şi bună să mă stabilesc în Atena şi puţin îi păsa de consecinţe. Decât să mă piardă, prefera să sacrifice cetăţenia viitoarei sale progenituri şi puţin îi păsa de faptul că Xantipa sau Socrate se vor supăra. În orice caz, cotoroanţa de soră-sa urla la ea de când se născuse.

— Mai târziu ai să mi-o reproşezi, Daphne.

— Eşti sigur?

— O să mă învinovăţeşti într-o zi.

— Când? Peste zece ani, peste douăzeci, peste treizeci de ani? Până atunci o să fim fericiţi, Argos.

Numai pasiunea noastră conta pentru ea. Hotărâtă să-şi abandoneze familia, voia să întemeieze una cu mine. Însă eu mă opuneam.

— Nu mă mai iubeşti, Argos.

— Te înşeli!

— Te-ai plictisit de mine. Normal: nu sunt nici foarte frumoasă, nici prea interesantă.

Obişnuită, din exces de ingenuitate, să-şi atribuie toate greşelile, căuta la ea cauza a ceea ce presupunea a fi lipsa mea de iubire, acuzându-se că a eşuat în a-mi inspira o legătură solidă. Această autodepreciere la care recurgea mă mâhnea şi-mi reproşam repercusiunile perfide ale tăcerii mele. Tocmai eram gata s-o iau în căsătorie şi iată că acum nu aveam decât o grabă, de a o abandona, de a părăsi Atena. Totuşi, cum puteam să-i destăinui motivul pentru care mă eschivam? Cum să-i mărturisesc pe nepusă masă că eşecul stratagemei noastre, de a-i uzurpa identitatea lui Paseas, mi-a adus aminte că era pură nebunie să mai rămân în oraşul în care se găsea persoana de care mă temeam cel mai mult pe lume? Mai rău: dacă-i pomeneam de existenţa Nourei, dacă admiteam că vreau să plec din Atena ca să scap de o amantă cu care mă zbuciumam de secole, aş fi elucidat o enigmă adâncind un mister şi mai mare... A-mi dezvălui condiţia de nemuritor, situaţie pe cât de extravagantă, pe atât de puţin credibilă, ar fi stupefiat-o pe Daphne, şi, mai ales, a-i destăinui influenţa exercitată de Noura asupra vieţii mele ar fi înspăimântat-o. Ar fi suportat oare gândul ca o femeie să fie stăpâna inimii mele într-atât încât să-mi petrec timpul fie căutând-o, fie fugind de ea? Nu mergeam nicăieri fără să mă gândesc la Noura, oriunde aş fi

ajuns, orice aş fi făcut, inclusiv atunci când mă grăbeam să mă arunc în braţele unei alte femei.

Această rivalitate ar fi apăsat-o pe blânda Daphne cea mirosind a măghiran, subminându-i iremediabil încrederea în mine, dar şi în ea însăşi.

Socrate devenise ursuz. El, căruia până atunci îi plăcea atât de mult să mă vadă, se schimbase şi nu-mi mai adresa decât rar câte un cuvânt, şi acela lipsit de importanţă. După cum se temuse Xantipa, îşi reluase plimbările fără ţintă, diurne şi nocturne, nemaiapărând decât arareori pe-acasă. Să-i fi fost ciudă pe mine? Mi-am dat seama că făcea tot ce putea pentru a mă înlătura, deoarece îşi căina neputinţa şi că, sustrăgându-se, rărea ocaziile de a fi pus faţă în faţă cu aceasta.

Într-o dimineaţă, m-am trezit la cântatul cocoşilor şi l-am descoperit pe Socrate în odaia mea, aşezat în poziţia lotus, la marginea saltelei. În penumbră, abia luminat de o slabă licărire cenuşie venind dinspre o lucarnă de pe culoar, aducea cu un broscoi râios cu ochii bulbucaţi, cu pleoapele grele pline de umoare apoasă, cu lucirea străvezie a pielii. Surprins, m-am ridicat puţin. Mi-a aruncat cu voce dogită, sepulcrală:

— Sunt zorii zilei. Tocmai m-am întors acasă.

Pe corp i se prelingea o sudoare cu miros înţepător; din gura-i vlăguită, emanaţii de vinuri scabroase. Socrate mirosea a petrecere şi a banchet.

— Frumos şi înţelept, a mormăit fără şir de câteva ori la rând. Ce păcat!

Ochii lui, de obicei atât de sprinteni, se mişcau şi acum, dar domol, într-un fel ce părea să se sustragă controlului său; rămânea neîncetat cu privirea spre coapsele mele.

— M-am ocupat de tine astă-noapte, m-a anunţat. Nu mi-ai spus tu zilele trecute că nu ţii neapărat să-ţi practici meseria de medic?

M-am închis din nou în mine. De ce se-amesteca? Am pus lucrurile la punct pe un ton tranşant:

— Socrate, poimâine plec. Ceea ce voi face după aceea nu mă priveşte decât pe mine. Nu numai că nu am nevoie de tine, dar nu voi uita niciodată că, din cauza ta şi a soţiei tale, renunţ la Daphne. Ne-ai distrus fericirea. E inutil să mai adaugi ceva, prefăcându-te că ne faci un serviciu.

În ciuda stării de ebrietate, mi-a înţeles cuvintele şi le-a luat ca atare, muşcându-şi buzele. Ochii-i erau îndreptaţi cu hotărâre spre coapsele mele.

Timpul a stat. Bărbatul părea stupefiat. Furios, mi-am acoperit cu un gest precis coapsele cu cearşaful, ceea ce l-a adus la realitate şi mi-a făcut semn din pleoape.

— Am găsit ceva de lucru pentru tine, Argos. Un loc la Pyrrhias, un negustor foarte bogat, ale cărui corăbii străbat mările în lung şi-n lat.

— Cu ce scop?

— Exportă mărfurile ateniene şi importă din străinătate.

— Şi care ar fi interesul meu?

— Să te poţi întoarce. La fiecare trei sau şase luni, debarci la Pireu.

— Şi?

— O revezi pe Daphne.

Bineînţeles că îmi doream s-o revăd, dar, dacă dragostea noastră era imposibilă, nu era mai bine s-o rupem definitiv? Deloc în largul meu, deopotrivă tentat şi bulversat, rumegam.

— De ce-mi propui asta, Socrate?

— Pentru că dacă în doi ani Daphne nu va fi ca înainte, în pofida plecării tale, aş putea să-mi reconsider părerea. Să fim înţeleşi: nu-i doresc asta, voi face totul pentru a evita să se întâmple. Însă, răspunzător de ea fiind, nu vreau să-i aduc nefericire. Îmi păstrez deci o soluţie pentru viitor, un

compromis pe care astăzi îl resping, dar pe care mâine... Mă consider tutorele lui Daphne, nu călăul ei.

— Acest scrupul te onorează, Socrate.

— Aşadar, ce hotărăşti?

Am inspirat adânc. Obsesia de a fugi de Noura era în contradicție cu dorința de a fi cu Daphne; or, propunerea lui Socrate rezolva dilema: pe mare, nu riscam să fiu reperat de Noura-Aspasia; pe țărm, puteam profita de momente tainice alături de Daphne. Cât despre viitor, nu ştiam dacă Daphne avea să se obişnuiască multă vreme cu absența mea, dacă această pasăre năvalnică va avea răbdarea unei Penelope, soția lui Ulise, care țesea, destrăma, țesea din nou, timp de douăzeci de ani. Ieşirea din această situație? Fie o despărțire consimțită, fie o reunire, în cazul în care, sătui de-acest război, Socrate şi Xantipa ar fi lăsat garda jos.

— Deci? a susurat Socrate.

— Primesc!

Mi-am înfrânat frica de mare şi ne-am pecetluit înțelegerea dându-ne mâna. În acel moment, cearşaful mi-a dezgolit din nou coapsele. Ochii lui Socrate au zburat din nou în acea direcție, unde şi-a ațintit privirea, în timp ce buzele i-au articulat:

— Ce poate fi mai frumos decât coapsele unui bărbat?

Am fremătat. Hotărât să nu mă formalizez, i-am răspuns sec:

— Coapsele unei femei, nu?

Socrate a dat din cap, reflectând.

— Gleznele unei femei, mai degrabă.

S-a ridicat cu dificultate, clătinându-se, şi s-a ținut de zid pentru a-şi regăsi echilibrul.

— Celălalt avantaj ar fi că Daphne va lăsa baltă ideea de a fugi cu tine. Are rău de mare. Numai când vede un vas, vomită.

Am zâmbit în fața ingeniozității lui. Șmecherul de Socrate încercase să găsească mijlocul prin care să o facă pe Daphne să rămână în Atena. S-a frecat pe frunte, la ochi, pe obraji, scoțând un sunet de rățoi fornăit.

— Hai, gata, trebuie să mă culc. A trecut atât de multă vreme, încât nici nu-mi mai aduc aminte cum se face... Să ai o zi bună, Argos.

S-a îndepărtat lovindu-se dintr-un perete în altul. Stranietatea siluetei lui, deopotrivă șovăitoare și bondoacă, pe cale să dispară în adâncul casei, îl definea pe Socrate: ambiguu, oscila între zi și noapte, între măsură și exces, între severitate și petrecere, între gustul pentru femei și dorința de bărbați, între fermitatea principiilor și acceptarea cu ușurință a realității. Acest om conținea în sine toate tensiunile, toate antagonismele și, spre deosebire de alții care se străduiau să le suprime, el și le asuma. Prea compozit, prea instabil și prea franc, Socrate mă epuiza. Așa cum își epuiza și soția, pe Xantipa. Așa cum se epuiza pe sine însuși...

Două zile mai târziu, însoțit de Socrate și de Daphne, m-am alăturat convoiului negustorului Pyrrhias. În curtea depozitului său din nordul Atenei – mai multe clădiri adăpostind o fermă –, șase căruțe la care erau înhămați boi puternici așteptau mărfurile ce urmau să fie îmbarcate pe corăbii în portul din Pireu. Sclavii încărcau care amfore cu ulei, care amfore cu măsline, care amfore cu o poșircă de vin atenian; trei zdrahoni pregăteau statuile de bronz; femeile terminaseră de împachetat obiectele fine de olărie, acele vase și boluri de ceramică pictată al căror secret numai Atena îl deținea și care încântau privirile familiilor bogate din jurul Mediteranei.

Daphne și cu mine merseserăm toată Atena fără să ne aruncăm nici măcar o privire. Ajunși la Pyrrhias, eram tot încordați, de-o răceală glacială, mai mult unul lângă celălalt

decât împreună. Nu reuşeam să concepem că urma să ne despărţim pentru mai multe luni, dacă nu chiar pentru totdeauna. Încă din zori, gesturile noastre fuseseră asemenea unei roţi care se-nvârte, făcute din automatism, nu din proprie voinţă, obiecte în voia unor forţe care apăsau asupra noastră. Fiecare părea să-şi spună în sinea sa: „Se cade să fiu trist", însă eu nu simţeam nimic şi, în mod vizibil, Daphne nici atât. De ce? Nu era vorba nici despre decenţă, nici despre reţinere; pentru a ne pune la adăpost de suferinţă, barasem calea emoţiilor, închisesem accesul către sentimente.

— Nu că vreau să mă laud, dar avem o vreme extraordinară!

Pyrrhias, prietenos şi unsuros, având cam cincizeci de ani, cu părul de un negru care-şi trăgea întreaga intensitate din vopseluri, ne-a invitat să urcăm alături de el în prima căruţă, aflată în fruntea cortegiului, mai puţin grea şi mai puţin încărcată, deoarece nu transporta decât cosmetice şi unguente.

Cu voce ascuţită, mi-a pus câteva întrebări şi-a găsit rapid felul în care mă putea folosi: postului de supervizor i-l va adăuga şi pe cel de medic, foarte profitabil pentru echipaj, ba chiar şi pentru echipajele intermediare aflate în diferite porturi mediteraneene.

— Mă felicit că te-am angajat, Argos.

Spunând asta, mi-a lăsat impresia că parcă el mă inventase.

Apoi a rugat-o pe Daphne să se aşeze alături de el, i-a făcut câteva complimente pentru a-i arăta că stăpânea arta de a fermeca femeile şi, fără să observe faţa posomorâtă a iubitei mele, s-a întors către Socrate.

— E o scumpete, Socrate, de-a dreptul adorabilă, a conchis, satisfăcut de propria-i galanterie.

După care nici c-a mai băgat-o în seamă.

Convoiul s-a pus în mişcare. Fiecare căruţă era condusă de câte un sclav mergând pe jos şi care mâna cei doi boi. Abia ne târam.

Pyrrhias vorbea cu Socrate despre Atena, ca să mai treacă vremea. Reuşita lui comercială, pe care o datora în parte oraşului, îl obliga: cei bogaţi finanţau diferitele evenimente la care se creau legături, se marcau anotimpurile şi care aduceau bucurie şi mândrie locuitorilor. În această urbe, magistraţii în funcţie îi desemnau pe mecena, în funcţie de avere, pentru a duce la îndeplinire cutare sau cutare manifestare, cum ar fi susţinerea unui cor dramatic sau liric, finanţarea competiţiilor sportive şi pregătirea atleţilor. Lui Pyrrhias i se dăduse următoarea însărcinare: magistrat al Jocurilor.

— Nu vreau să mă dau mare, dar avem mai mulţi băieţi care posedă toate calităţile necesare. Pe distanţă scurtă, Cleon aleargă la perfecţie fără să atingă pământul, de-ai crede că pista e acoperită cu cărbuni încinşi, aşa zboară. O recrutare formidabilă. Ţin foarte mult la el. Şi el, de altfel... Mai e Pamphilos, băiatul vărului meu, care se încăpăţânează să arunce cu suliţa, deşi are cotul un pic cam greu. Desigur, Leonidas îşi striveşte adversarii la lupte şi sper s-o ducă mai departe tot aşa, în ciuda celor treizeci de ani bătuţi pe muchie. În orice caz, aşa mi-a promis. Dar nu e uşor, Socrate, nu e uşor deloc, cu toată sârguinţa mea neobosită. Philotas şi-a scrântit glezna! Da!

Campionul absolut, cea mai mare şansă a noastră la Jocurile viitoare, îmi face una ca asta! Mie! Mie, care de-atâta timp îi fac toate poftele, când un fazan, când câte-o prepeliţă, un bou, o oaie, un miel... După entorsă, Philotas nu mai are cum câştiga. În orice caz, acum nu e chip să-şi urmeze antrenamentul. Şi eu ce-o să prezint la pentatlon? Atena nu mai are candidat pentru cursa supremă. Toată lumea o să-mi sară-n cap şi-o să mă învinovăţească. Cu

toate că nu eu i-am scrântit glezna lui Philotas, mi-ar plăcea să i-o pot împrumuta pe-a mea. Un coşmar! Să scapi o asemenea ocazie la câteva luni înaintea Jocurilor, când tot oraşul contează pe el! Ce cretin! Şi de-un egoism... Înţelegi, Socrate, că oamenii nu le vor mai da atenţie lui Cleon şi lui Pamphilos, chiar dacă aceştia se remarcă în disciplina lor, vor considera că Leonidas se mulţumeşte să fie Leonidas, nimic mai mult, şi nu vor mai vorbi decât despre faptul că Philotas nu a fost înlocuit, că n-am ştiut să-mi joc rolul, că eram prea ocupat cu afacerile pentru a-mi mai face griji pentru gimnast, pe scurt, aud deja criticile. Îmi vâjâie capul. Dacă bârfele ar ucide, aş fi fost acuşi mort de-a binelea!

Şi-a ţinut-o tot aşa, dezlânat, aproximativ, numai nimicuri, alternând elogiul propriei persoane şi plângeri împotriva nerecunoştinţei întregului univers. Numai palavre lipsite de elocvenţă. Socrate îl aproba printr-un mormăit sau printr-o clătinare din cap şi n-aş fi băgat mâna-n foc că-i şi asculta întregul monolog; cât despre mine, cotropit de acel talmeş-balmeş de cuvinte, am încetat să-i mai dau atenţie.

Am ajuns într-o zonă lăsată în paragină, cu teren uscat, unde nu erau decât bolovani şi pietriş. Greoaia înaintare a atelajului nostru avea ceva ce ţinea de implacabil. Daphne nu încetase să fixeze un punct din faţa ei, evitându-mi privirea; chipul ei cu obrajii bucălaţi de caisă coaptă nu avea nicio expresie.

Nuanţele nisipii ale drumului s-au înnegrit dintr-odată. De după un dâmb, au răsărit nişte bărbaţi înarmaţi.

— Nu mişcă nimeni!

— Dar... dar... dar... bălmăjea Pyrrhias fără-ntrerupere.

Înspăimântaţi la vederea tâlharilor, sclavii au oprit boii.

— Acum, mâinile la spate să vi le legăm, a zbierat şeful. Cine se împotriveşte va fi înjunghiat.

În timp ce brutele au pus mâna pe sclavi, unul dintre ei a venit să se ocupe de noi.

— Coborâți! Păstrăm căruța, dar fără pasageri. Nu valorează nimic ca marfă de vânzare.

A râs, crezându-se amuzant. Dintr-odată a văzut-o pe Daphne.

— A, nu! Ia te uită, poate că...

Privind-o cu concupiscență, cu ochi arzători, cu un zâmbet libidinos pe buze, i-a făcut cu ochiul. Asta a fost scânteia care a declanşat în mine pălălaia: turbat, am sărit din căruță şi, înainte ca bărbatul să aibă timp să reacționeze, i-am trosnit un pumn care l-a pus la pământ. Atunci doi dintre tovarăşii lui au lăsat deoparte sclavii şi s-au repezit să-şi apere şeful, dar apucasem să înşfac echipamentul celui din urmă. Cu sabia şi scutul în mână, i-am venit de hac primului; pe când îl înfruntam şi pe al doilea, au dat năvală şi ceilalți. Socrate a sărit şi el din căruță, a înşfăcat în trecere nişte arme şi-a intrat în învălmăşeală. Eram inferiori din punct de vedere numeric, dar superiori ca furie şi determinare. M-au surprins vigoarea şi precizia loviturilor lui Socrate; nu mă aşteptam la o asemenea măiestrie războinică.

Tâlharii ne-au încercuit, însă faptul că reuşisem să-i pun pe trei dintre ei la pământ încă de la început i-a făcut să devină circumspecți, să ezite. I-am dezarmat cu uşurință pe alți doi. După care, am trecut peste corpurile acestora pentru a-i înfrunta pe ultimii combatanți. „Am un avantaj care-i de-a dreptul o obrăznicie, mi-am zis, chiar dacă mi se întâmplă, ca oricărui altuia, să fiu grav rănit, ştiu că, spre deosebire de oricine, mă voi vindeca! Nu mă încurcă prudența care obligă să te fereşti când eşti atacat, să-mi scap pielea nu e un țel pentru mine, aşa că-mi pot permite să-mi pierd mințile şi să mă arăt un viteaz nesăbuit.” Aşa că m-am năpustit ca o erinie.

Panicați, ultimii doi atacatori au luat-o la fugă, ceea ce, în loc să mă bucure, m-a dezamăgit: laşii ăştia mă-mpiedică

să-mi duc treaba la bun sfârşit! M-am luat după ei şi le-am dat pe rând câte-o bătaie, aşa ca să mă ţină minte. Negru de furie văzând privirea lubrică îndreptată spre Daphne, n-am omorât totuşi pe nimeni, dar i-am lăsat laţi pe trei dintre bandiţi, i-am pisat bine pe alţi şapte, ceea ce avea să-i facă să-şi pună întrebări privind meseria lor de tâlhari.

Pe când făceam cale-ntoarsă spre convoiul nostru, Socrate şi Daphne s-au apucat să-i dezlege pe sclavi. Pyrrhias rămăsese cocoţat în căruţă, mut, împietrit. Daphne s-a năpustit spre mine şi m-a îmbrăţişat cu ardoare.

Socrate se uita cu coada ochiului la noi.

— Ai dreptate, Daphne, e un băiat extraordinar, a bodogănit.

Vocea stridentă a lui Pyrrhias a trâmbiţat:

— Extraordinar? Mai mult decât atât, Socrate! Este exact ce-mi trebuie.

Ne-am uitat la el cu stupoare. Pyrrhias bătea din palme, ca-n transă.

Socrate i-a strigat:

— Dar e deja stabilit, Pyrrhias. L-ai angajat pe Argos să-ţi conducă afacerile în Egipt.

— Un asemenea băiat în Egipt? Ar fi să dai mărgăritare porcilor! Trebuie să rămână aici. Da, asta e! Va participa la Jocuri drept campionul Atenei.

Socrate a mârâit:

— Argos nu are dreptul să concureze la Jocuri: e metec.

Descumpănit, Pyrrhias s-a aprins în obraji şi-a îngăimat arogant, cu spume la gură:

— Metec? Metec! Cine zice? Eu îţi pot certifica faptul că e cetăţean.

— Pyrrhias, nu devii cetăţean aşa dintr-odată, doar pentru c-ai zis tu.

Pyrrhias i-a făcut semn să tacă.

— O să plătesc.

— Ce să plăteşti? Cui?

— Pe cei care mă vor contrazice. Şi, în plus, nici nu va fi cazul.

Pyrrhias a început să râdă, încântat.

— Aiurezi, a suspinat Socrate.

— Ba tu baţi câmpii, sărmanul meu Socrate: dacă la Olympia Argos al tău va câştiga proba de pentatlon în numele Atenei, vezi bine că va fi cetăţean!

Atenienii vor face moarte de om dacă cineva va susţine contrariul!

Exaltat, şi-a agitat pumnul în direcţia sclavilor, apostrofându-i că nu se mişcă mai repede.

— La drum! Terminaţi această livrare la Pireu, n-o mai lălăiţi atât! Eu am să-l conduc pe acest tânăr la gimnaziu.

Mi-a strâns mâna.

— Eşti protejatul meu.

Cum Daphne se apropia surâzând, şi-a modulat glasul pe un ton zglobiu:

— Ce nu fac eu pentru soarta unor îndrăgostiţi? Ah, mă felicit pentru această expediţie. Ce zi minunată!

*

Am crezut c-am intrat într-o casă de nebuni în aer liber. Bărbaţii erau goi.

Unii se sugrumau, alţii îşi trăgeau nişte lovituri de mai-mai să-şi spargă dinţii, ăia doi de-acolo tăbărau unul pe altul, cu capul înainte, ca nişte berbeci furioşi, ăştia de-aici se rostogoleau prin praf scoţând sunete de parcă erau nişte purcei de lapte, ăia de-acolo se alergau unul pe altul, se loveau, se ridicau de jos, se aruncau, se puneau la pământ. Se guiţa, se gemea, se răgea. Ici, un brunet cu păr ondulat trăgea piciorul adversarului, mai încolo, un blond trăgea de propriul picior. În mijlocul acestui balamuc sub cerul liber, înconjurat de galerii cu colonade, câte unii alergau cu haltere din piatră în mână; mulţi săreau balansând aceste

greutăți în spate şi-n față. În altă parte, pe lângă arcade, nişte tineri ungeau cu ulei fesele şi spatele camarazilor; unii îşi dădeau pielea cu pudră colorată râzând în hohote; un pic mai departe, vreo doisprezece dintre ei se curățau unii pe alții cu strigile, un fel de răzuitori curbate. Alături, în casa unui mecena, dansatori indiferenți la frenezia din jur, repetau o coregrafie în sunetul suav şi mlădios de *aulos*.

Unde nimerisem? În lumina strălucitoare şi toridă a soarelui, se simțea miros de bărbat, agresivitate, dorință, sudoare, damf de ulei de măsline. O energie virilă plutea în aer. Nu exista altă umbră decât cea a porticurilor sau cea răcoroasă şi albăstrie răspândită de platanul maiestuos din mijlocul gimnaziului. Nişte indivizi mai în vârstă, în nişte tunici scurte, zbierau la atleți; ascultându-i, am înțeles că vociferările răguşite erau de fapt sfaturi sau încurajări şi că era vorba despre antrenori.

Gimnaziu înseamnă „loc în care te antrenezi gol". De ce oare, în mijlocul unei civilizații rafinate, grecii ajunseseră la această constrângere barbară?

După spusele lui Pyrrhias, odinioară un concurent atenian se împiedicase în pânza din jurul şoldurilor, care îi alunecase în timpul unei curse de alergare; din motive de prevedere, înaintaşii proclamaseră, în consecință, obligativitatea nudității.

— Mi s-a mai spus că asta vine de la un alergător, Orsippus din Megara, care, înainte de fiecare start, îşi scotea hainele şi concura în cea mai simplă costumație. De vreme ce câştiga de fiecare dată, atleții au ajuns să îl imite.

Nimeni nu se mai încumetă în ziua de azi să se acopere de țoale. Şi-apoi, nu e mai drăguț aşa?

S-a uitat către efebi. Cu degetul lui grăsun mi-a arătat unul.

— Priveşte-l pe Theagenes, un băiat exemplar: obrajii imberbi, pieptul robust, umerii drepți, tenul rumen, fesele

bombate, mădularul subțire. O perfecțiune de simetrie şi armonie.

De fapt, nuditatea grațiosului şi nonşalantului Theagenes nu deranja, ci te lăsa să admiri un corp splendid, la fel ca statuile care vegheau asupra vieții cotidiene a oraşului. Adonisul cu ochi migdalați o ştia foarte bine, aşa că înainta cu mers unduios care făcea să-i strălucească în soare pielea mătăsoasă.

— Bun, gata cu flecăreala: la treabă! Am să-ți explic cum merg treburile pe-aici şi-apoi îți voi da un antrenor.

Pyrrhias m-a condus într-o anticameră unde trona Heracle, ale cărui numeroase reprezentări sculptate ilustrau diversele-i fapte de vitejie, încleştările cu leul din Nemeea, hidra din Lerna, mistrețul de pe muntele Erimant, taurul lui Minos. Musculos, puternic, vânjos, eroul mitic prezenta o anatomie de neegalat. De acolo am intrat în vestiarul înțesat de materiale – sulițe, discuri, greutăți, caschete de luptă. Mi-am scos tunica, pânza din jurul şoldurilor, sandalele şi le-am pus într-un coş. Fără să-mi arunce o privire, Pyrrhias i-a întins o monedă de bronz unui angajat însărcinat cu supravegherea hainelor.

Gol, am intrat într-un spațiu de dinainte de ieşire, camera pentru ungere.

Cu ajutorul unui polonic, un sclav vărsa într-un vas o oca de ulei cu care m-am dat pe corp, refuzând ajutorul unui puşti care venise degrabă spre mine.

Operațiunea cerea timp şi nu prea mi-a făcut plăcere; era ca şi cum, în contact cu palma, pe măsură ce îl ungeam, corpul meu lubrifiat îmi devenea străin.

— Bună ziua, eu sunt Thasos.

Un bărbat înalt, doar cu o pânză în jurul şoldurilor, lat în umeri, cu pieptul sclipitor şi păros, cu gâtul mai lat decât capul, s-a proțăpit în fața mea. Cu privirea mă analiza bucată cu bucată.

— Pyrrhias mi-a cerut să te testez. Întoarce-te.

L-am ascultat. Privirea şi-a continuat examinarea plimbându-se de-a lungul spatelui.

— Mmm... ai fese promiţătoare. Cele înguste sunt slabe. Cele late sunt lente. Doar cele bine proporţionate produc rezultate. Întoarce-te la loc.

L-am ascultat din nou, tot întrebându-mă de ce mă supuneam acestei tâmpenii. Thasos a dat din cap, conchizând:

— Dacă mă convingi, te voi antrena.

Thasos vorbea peltic. Acest sâsâit ieşind de pe buzele unui colos cu voce cavernoasă producea un efect bizar şi mi-am dat seama că sâsâiala rezulta din faptul că, la fel ca la copii, îi lipseau câţiva dinţi – Thasos şi-i lăsase nu demult în nisip, în timpul unei cotonogeli.

— Cu ce să-ncepem? mi-a strigat. Probele individuale, sau luptele?

— Individuale, te rog!

Nu am avut nicio ezitare. Să fiu dezbrăcat nu-mi făcea plăcere, dar să mă frec de alţi luptători îmi provoca silă! Speram ca primele patru discipline ale pentatlonului – alergare, săritura în lungime, aruncarea discului şi aruncarea suliţei – să ne ia destul timp cât să fiu scutit în acea zi de cea de-a cincea.

— N-are rost să trecem pe la *konisterion*, a hotărât.

Am fost de acord cu aer convins, deşi nu ştiam ce însemna acest *konisterion*.

Am ajuns pe stadionul plin de mişcare, zgomot, praf şi-am mers de-a lungul pistei de alergare. Atleţii se antrenau. Culoarea brună a pielii arse de soare, cu textură densă, mă fascina. Uleiul de măsline scotea şi mai mult în evidenţă arămiul acestor mediteraneeni care, după un întreg sezon în lumina astrului zilei, păreau statui din bronz. În comparaţie

cu ei, păream de-a dreptul alb, fapt confirmat de strâmbăturile în bătaie de joc ale acestora.

— Fă-ți încălzirea! mi-a sâsâit antrenorul.

Am rămas cu gura căscată. Să mă-ncălzesc? Era şi-aşa destul de cald!

— Fă-ți încălzirea ca să nu faci vreo entorsă.

Dezorientat, am coborât privirea. Thasos m-a ajutat învățându-mă cum se încălzea un atlet, întinderi, destinderi, mişcări care se făceau în serii de câte zece, pe scurt o completă punere în mişcare a corpului prealabilă trecerii la executarea propriu-zisă a probelor.

La cel mai mic salt, testiculele mi se bălăngăneau; făcând fandări şi sărituri într-o parte, mi-am expus privirilor întreaga intimitate. Mă simțeam jenat.

Pudoarea mi se potriveşte mai bine decât nuditatea. Cel puțin în public.

Singur în pădure sau pe malul unui râu, nu mă deranjează, orice s-ar întâmpla, ca lipsit de orice îmbrăcăminte, să încerc o voluptate mai mare în a mă mişca liber şi în a-mi expune pielea la soare şi la apă. Or, imediat ce apare vreo privire umană, îmi ascund sexul cu gest reflex, ca şi cum protejându-l mi-ar reda integritatea – precizez că e vorba de o „privire umană”, căci, alături de câinele meu Roko, tovarăşul cu care mi-am petrecut ani paradiziaci în Mesopotamia, am hoinărit sub ochii lui negri fără ca aceştia să facă vreo diferență între stăpânul îmbrăcat şi dezbrăcat. E de ajuns să se ivească vreo privire de om că-mi şi apare-n minte propria-mi goliciune! Imediat ce-mi dau seama de ea, fie o înlătur, fie mi-o asum cu îndrăzneală. Goliciunea mi se preschimbă atunci în veşminte. Tot atât cât o togă, o tunică, o uniformă, nuditatea spune ceva despre mine. Ce anume? Sfidare, seducție, familiaritate, detaşare, totul depinzând de context şi de martor.

După părerea mea, nuditatea nu avea nimic natural, se arăta circumstanțială. Am cunoscut trei feluri de goliciune: cea a îndrăgostiților, cea de ordin medical şi cea umilitoare. Nuditatea celor care fac dragoste consistă în a-ți oferi intimitatea partenerului, fără limite, acordându-i toate drepturile asupra ta. Cea medicală îşi pierde dimensiunea erotică pentru a nu păstra decât aspectul practic: îți oferi corpul ca pe un obiect de reparat. Nuditatea umilitoare e cea care ne înjoseşte, aceea a soldatului învins care este dezarmat, cea a sclavului care este vândut la piață.

Nuditatea din gimnaziul grec m-a făcut la început să nu fiu în largul meu.

Apoi, împărtăşirea ei cu alții a relativizat-o. Ca la sfârşit, indiferența generală să o banalizeze.

— Hopa sus, facem o cursă.

Thasos a chemat trei atleți şi ne-a aliniat la linia de start. Pista avea o lungime de şase sute de picioare[13], o distanță care-mi convenea, căci mă ştiam mai degrabă rapid decât rezistent.

— Mai-napoi, degetele de la picioare pe linia de marmură, a ordonat el.

— Fiți gata!

La semnalul lui, am țâşnit. Competitorii mei fugeau repede, totuşi am ajuns primul, şi m-au felicitat. Thasos îmi tot spunea să mă aşez şi să-mi trag suflul înainte de proba următoare.

Mă gândeam că nu am aptitudini pentru săritura în lungime: implica mânuirea greutăților şi mai ales trebuia disociată partea de sus de partea de jos a corpului. Concurentul se plasa la punct fix şi apoi trebuia să sară. În mod paradoxal, nu picioarele erau cele care trebuiau să ia

[13] Un stadion avea între 165 de metri – în Corint – şi 192 de metri – la Olympia.

elan, căci rămâneau fixate de sol, ci brațele: cu câte o greutate în fiecare mână, atletul angrena o mişcare de balansier urmând-o brusc şi decolând de la sol pentru a ateriza cât mai departe posibil, de trei ori la rând, brațele trăgându-l înainte pe sportivul care la fiecare săritură profita de inerția precedentelor pentru a spori distanța.[14]

În pofida lipsei mele de experiență, grație muşchilor mei puternici, am obținut un rezultat echivalent cu al celorlalți, între patruzeci şi cinci şi patruzeci şi nouă de picioare[15].

În schimb, am eşuat la aruncarea discului. Mânuiam uşor discul din bronz, dar îmi era greu să fac seria de gesturi menite să-i imprime forță adăugându-i precizie, numi poziționam cum trebuia picioarele, pe care le îndoiam prea mult, mă roteam pe piciorul din față în loc de piciorul din spate, aruncam discul prea devreme sau prea târziu şi,

---

[14] Jocurile Olimpice s-au desfăşurat timp de douăsprezece secole, o longevitate excepțională în istoria umanității. În anul 394 d. Chr., împăratul creştin Teodosie le-a interzis, folosindu-se de un şiretlic şi dând un decret prin care viza să elimine celebrările legate de cultele păgâne.

Creştinarea, adesea ostilă trupului şi cărnii, a pus punct acestei tradiții sportive milenare. A trebuit aşteptată o scădere a influenței creştine pentru ca, în 1896, francezul Pierre de Coubertin să restabilească Jocurile Olimpice la Atena.

La acea vreme, s-a vehiculat ideea de a se reinstaura disciplinele antice, dar cele două tipuri de sărituri în lungime prioritare prezentau puține similitudini cu cele pe care le practicasem la Olympia. Primul constă într-o luare de elan pe o pistă de 40 de metri, cu un picior de sprijin pe pragul de bătaie, un salt, aterizarea în groapa cu nisip. Cât despre a doua, numită triplu salt şi inițiată de irlandezi, presupune începerea tot cu o alergare, pe o distanță de 29 de metri, urmată de trei sărituri pe câte un picior. Niciodată triplul nostru salt de la origini, cu picioarele împreunate şi cu haltere, n-a fost reintrodus ca disciplină a Jocurilor.

[15] Între 14 şi 15 metri.

ca să fie tacâmul complet, după ce îl aruncam, când să-mi recapăt echilibrul, treceam peste linia interzisă.

— Eşti nul ca tehnică! a zumzăit Thasos cu un şuierat sec. Începător la vârsta ta, ce ruşine! Să ai muşchi nu e suficient, trebuie cap şi exerciţiu.

Pentatlon, îşi închipuia Pyrrhias? Ce infatuat! Nici nu merită efortul de a încerca.

Remarca m-a ofensat.

— Dă-mi o suliţă! i-am replicat.

Aruncarea suliţei necesita de asemenea să ai tehnică; pe asta o stăpâneam; din fragedă pruncie alături de tatăl meu, apoi de-a lungul secolelor care au urmat, vânasem animale sălbatice folosind deopotrivă arcul şi suliţa.

Suliţa mea s-a înfipt din prima încercare într-o ţintă depărtată, tremurând multă vreme. Atleţii au aplaudat.

— Bine, a bombănit Thasos. O eventuală slăbiciune la aruncarea cu discul va fi compensată. Să trecem la lupte.

— Lasă-mă să beau nişte apă şi să mă odihnesc puţin.

Am spus aceste cuvinte cu plictiseala dispreţuitoare a campionului care-şi cunoaşte corpul şi capacităţile de recuperare. Înşelat de autoritatea tonului meu, Thasos a fost de acord. În realitate, intrasem în panică: străin de modul atenian de confruntare, voiam să observ mai întâi luptele în desfăşurare.

În picioare, luptătorii, daţi pe corp cu nisip sau pudră, aruncau de trei ori adversarul la pământ cu ajutorul mai multor tehnici – prindere, menghină, târâre, aruncare. Dincolo de a se lua la bătaie unii cu alţii, se foloseau de strategie pentru a-şi menţine avantajul. Picioarele lor rapide, sprintene, agile mă hipnotizau. Neavând o asemenea iscusinţă, m-am încăierat mereu doar pentru a mă apăra sau pentru a veni cuiva în ajutor, cu sentimentul necesităţii imediate şi în ideea că orice lovitură era permisă. Vedeam deja ce risca să se întâmple din vina mea: neavând suficient

control, aş fi fost la început dominat, după care, constrâns de situaţie, aş fi opus rezistenţă şi mi-aş fi adunat forţele; la acest stadiu, riscam să-mi rănesc grav partenerul, dacă nu chiar mai rău. Până în acel moment, lupta nu reprezentase niciodată pentru mine decât o scăpare inevitabilă, în niciun caz un joc şi cu atât mai puţin o artă.

M-am hotărât să-i vorbesc deschis lui Thasos. În şoaptă, i-am mărturisit că nu mă bătusem niciodată decât pe viaţă şi pe moarte.

— Ai făcut ghiveci mulţi bărbaţi?

— Mulţi.

— Doi, trei, patru?

Am ridicat ochii spre cer, dându-i de înţeles că era pe căi greşite, foarte departe de adevărata socoteală.

— Învaţă-mă tu cum trebuie luptat, l-am rugat. Dacă nu, stadionul va fi înţesat de cadavre.

Din fericire, Thasos mi-a dat crezare, nebănuind nicio clipă că obiecţia mea masca frică.

— Argos, am văzut în tine doar ardoare şi disperare, elemente preţioase, indispensabile: posezi deja ceea ce eu nu are rost să te mai învăţ. În schimb, îţi voi arăta tehnica de luptă şi cea de aruncare a discului.

S-a ridicat.

— Ne lipseşte timpul. În mod oficial, e nevoie de nouă luni de pregătire pentru Jocurile Olimpice şi noi nu dispunem decât de cinci. Totuşi, dacă Pyrrhias o cere, nimeni nu va lua în seamă această abatere de la regulament.

Acum, du-te să te mânjeşti la *konisterion*. Alege pudra maronie. Pentru că, la drept vorbind, pielea ţi-e atât de albă, iar curul tău trandafiriu trezeşte prea multă curiozitate şi mai arată şi bine, aşa că...

S-a întrerupt muşcându-şi buzele cu ceea ce-i mai rămăsese din dantură.

Am insistat:

— Că...?

— Că nu eşti de-ai noştri! Gata, o să-mi ţin gura: i-am jurat-o lui Pyrrhias.

În după-amiaza asta, după ce pleci de la gimnaziu, găseşte o terasă, despoaie-te şi stai la soare, mai ales când bate vântul din nord, care îndulceşte razele şi le face benefice. Aşa nu voi mai fi bătut la cap în legătură cu tine. Nu mi-e uşor să explic de ce un cetăţean atenian ajuns la vârsta ta nu a pus niciodată piciorul într-un gimnaziu. Pe moment, le spun eu „Tacă-ţi gura”, dar asta nu poate dura la nesfârşit.

Identificând unde se găsea acel *konisterion*, o cameră situată sub galerie, locul unde te dădeai cu pudră sau cu nisip, m-am strecurat într-acolo, de data asta simţind arsura privirilor maliţioase îndreptate spre posteriorul meu prea alb. Am ales o pudră acaju pentru a-mi face tenul mat şi pielea mai puţin lipicioasă. Un puşti s-a oferit imediat să mă ajute, dar l-am trimis la plimbare.

Până spre prânz, Thasos mi-a arătat noţiunile elementare privind lupta.

Felul lui de a fi era asemenea imaginii corpului, aspru în aparenţă, maleabil în profunzime. Mi s-a adaptat şi mi-a transmis de-o manieră eficace tehnicile de bază.

Când soarele a ajuns la zenit, Thasos mi-a adus cele necesare ca să-mi potolesc setea şi m-a invitat să iau loc pe o treaptă la adăpostul colonadelor.

A arătat spre o bancă, ceva mai departe, unde cinci bărbaţi în togi examinau cu atenţie atleţii.

— Îi cunoşti?

— Nu, i-am răspuns.

— Eşti sensibil la linguşire?

— Nu.

— Da’ la bani?

— Nici atât.

— Îți dorești să cunoști lume multă?

— Mai ales asta nu. Nu înainte de olimpiadă.

Thasos mi-a zâmbit.

— Atunci să-i eviți pe ăia, mi-a spus arătând cu degetul spre cei cinci. Au putere, aur și-au venit să-și procure carne proaspătă de la gimnaziu. Se vor năpusti direct asupra unui novice ca tine.

În fața hohotelor mele, a protestat, vexat:

— Atena se reduce la un pat imens, Argos, iar gimnaziul e chiar miezul acestuia. Aici se-nnoadă totul. Cetățenii nu se însoară decât pe la treizeci de ani. Ți-nchipui deci cam cum se distrează până atunci... Iar unii dintre ei își păstrează obiceiurile și după această vârstă. Unde stai?

— La Pyrrhias.

— Ai o femeie?

— Da.

— Nu te mai atingi de ea. Un băiat?

— Poftim?

— Un eromenos[16]?

— Păi...

— Nici atât nu te mai atingi de el. Și lasă baltă și prostituatele, chiar dacă te mănâncă să le-o bagi. Abstinență! Nu-ți împrăștia sămânța. Păstrează-ți toată vâna, și sângele cel roșu și pe cel alb.

Prin „sânge alb” voia să zică sperma – atunci mi-am adus aminte că Hipocrate îi spunea „sângele pierdut”.

— Pierderea spermei înseamnă pierderea sângelui, a continuat. Regimul de atlet cere castitate. După Jocuri, poți să ți-o tragi cât vrei, însă din acest moment, centura de castitate: nu mai fuți! Dacă la vreun banchet convivii spun bancuri porcoase care te excită, o iei din loc. Dacă pe la

---

[16] Adolescent homosexual în cuplu cu un adult denumit *erastis*. (N. Tr.)

vreun colț de stradă se încârligă câinii, întorci capul în altă parte.

Şi-a şters fruntea.

— Cum mi-au mai curs şi mie balele în anii ăia când concuram... Câtă tristeţe să nu-mi văd seva decât dimineaţa, o pată pe cearşaf, fără să-mi pot aduce aminte visul care a provocato! Pe scurt, toate la timpul lor! Iată de ce – ai observat? — noi, antrenorii, purtăm fie pânza din jurul şoldurilor, fie un suspensor din piele care ţine penisul captiv. Ei da! Nu mai avem sexul pirpiriu, pentru că, în sfârşit, ne folosim de el... Lung şi flasc în repaus, depăşeşte nivelul coaielor, în loc să stea chircit ca un puişor în cuibul păros.

Ah, la gimnaziu îl detectăm imediat pe curvar. Argos, să-ţi intre bine-n cap: dacă ţi-o tragi, am să bag de seamă imediat.[17]

---

[17] Nuditatea nu avea nimic sexual. Când un bărbat umbla dezbrăcat, desigur că îşi expunea corpul privirii, însă fără ca sexul să aibă un statut special. Astfel că arăta un ansamblu ale cărui organe genitale nu erau decât unul dintre elemente, uneori atât de minuscul, încât astăzi privitorii se miră în faţa statuilor antice prevăzute cu un micropenis. Surpriza provine din faptul că omul contemporan nu concepe virilitatea la fel ca grecul de-atunci.

Virilitatea nu se focaliza pe organul genital. Mult mai difuză, făcea parte mai degrabă dintr-o anatomie armonioasă, cu musculatură dezvoltată şi o anumită atitudine morală. Departe de a se manifesta printr-un sex impozant, era mai degrabă asociat cu supleţea, forţa şi stăpânirea de sine.

Când un sculptor grec reprezenta un faun sau un satir în erecţie, cu un falus gros ca o mână, nu propunea un model de bărbat, ci un antimodel, o fiinţă om-animal lipsită de controlul de sine, un individ nu numai ridicol, dar şi de disprețuit. Erecţia nu definea virilitatea, nici nu constituia triumful acesteia. S-ar putea spune, privind un sex în repaus, care astăzi ar fi categorisit drept
„moale”, că la vremea aceea ar fi fost numit „fraged”, „tandru”, şi chiar „mătăsos”. De altfel, însăşi expresia „sex în repaus” arată un model de

Eram gata să pufnesc din nou în râs, însă figura lui preocupată m-a făcut să mă abțin.

— Cât despre hrană, nu-mi fac griji: cum eşti cazat la Pyrrhias, o să te umfli de cărnăraie mai ceva decât un grec obişnuit. E ideal pentru un atlet. În rest, brânză proaspătă, vin asezonat cu ceapă crudă. Şi-apoi, trebuie să dormi.

Membrele, muşchii, tendoanele extenuate nu vor avea parte de un medicament mai bun decât siestele scurte şi nopțile odihnitoare.

Cu un asemenea program care nu prevedea zile prea captivante, mă temeam de momentul în care aveam să o reîntâlnesc pe Daphne la ieşirea de la gimnaziu: cum să-i spun că trebuia de-acum să fim abstinenți fără ca, din nou, să vadă în asta o răceală din partea mea, o dovadă incontestabilă a lipsei capacității ei de seducție?

În timp ce, cu mii de precauții, m-am hotărât să-i dezvălui noutățile, s-a înveselit peste măsură.

— Păi asta nu schimbă mare lucru, a exclamat.

— Poftim?

— Putem totuşi să petrecem clipe minunate. E necesar doar să te reții la final.

I-am replicat că nu agream această concepție asupra castității şi că mi se părea dificil, dacă nu chiar impracticabil să începi un act sexual fără a merge până la capăt.

— Nu simți plăcerea decât în acel moment? s-a îngrijorat ea.

— Nu, bineînțeles. O resimt în fiecare clipă, dar acela este momentul de vârf.

---

activitate, de hiperactivitate, de performanță, asimilare a masculinității cu puterea erectilă care nu ținea nicidecum de epoca greacă, în care virilitatea nu stătea în câțiva centimetri de piele.

— O să faci înconjurul muntelui evitând să ajungi pe vârf. Ce noroc!

Pentru că există o problemă în ceea ce priveşte vârful.

— Care?

— Odată ce l-ai atins, s-a terminat, nu-ţi mai rămâne decât să cobori.

Ingenuitatea lui Daphne o făcea să fie o ştrengară, îndrăzneaţă, cuceritoare.

În camera pe care mi-o repartizase Pyrrhias în casa lui uriaşă, Daphne îşi luase obiceiul de a mă vizita după-amiaza, în timpul siestei mele oficiale, când făceam dragoste, dar fără să-mi răspândesc sămânţa. Dacă în primele dăţi m-a copleşit frustrarea, ba chiar şi un soi de durere, am descoperit încetul cu încetul şi beneficiile... Ejacularea impune o limită strictă sexualităţii masculine: după descărcare, te stingi. Câteva secole mai târziu, chirurgul Ambroise Paré nu avea să numească acest moment „mica moarte", atât de mult ameţeala şi frisoanele aminteau de agonie? Graţie zbenguielilor noastre nesfârşite, îmbrăţişările se prelungeau cât să experimentăm emoţii nemaiîntâlnite, o voluptate intensă, reînnoită, care ne pătrundea de mai multe ori cu străfulgerări de fericire. Pe zi ce trecea, Daphne transforma amantul onorabil care presupuneam că sunt în amant prodigios: constrâns să nu mă mai gândesc la mine, să-i garantez plăcerea mai mult decât mie, am ajuns însetat nebuneşte de trupul ei, de senzaţiile pe care i le ofereau mângâierile mele, aducând-o la spasme cu repetiţie, la orgasme multiple; cu mâinile, cu buzele, cu sexul, aveam impresia că ajunsesem să cânt la un instrument extraordinar, Daphne, incandescentă, recunoscătoare, abandonându-se mie, toată numai suspine, extaze, gemete. Dinspre partea ei, totul era numai plăcere; dintr-a mea, eram numai dorinţă. Îmi satisfăceam partenera rămânând, la rândul meu, nesatisfăcut. Ce tărie! Ce

sentiment de putere! Cât eroism răsplătit! Erau tot atâtea renunțări câte bucurii, căci savuram o ejaculare mentală făcând-o să juiseze. De fapt, n-am venerat niciodată o femeie ca pe Daphne în timpul lunilor caste şi lascive de pregătire pentru olimpiadă.

Desigur, lipsit de ejaculare, rămâneam crispat după toate acele hârjoneli, însă mă defulam a doua zi pe stadion. Sportul îmi permitea să-mi recapăt liniştea prin simpla descărcare de energie şi investeam în antrenament o asemenea înflăcărare care nu putea fi potolită nicăieri altundeva, validând astfel diagnosticul lui Thasos: abținerea ameliorează performanțele atletului.

Urmând recomandările lui Socrate – să evit mondenitățile câtă vreme nu obținusem titlul de cetățean –, mergeam din camera mea de la Pyrrhias la gimnaziu fără să frecventez pe nimeni; pe nisipul încins de soare, mă limitam doar la conversațiile între patru ochi cu Thasos, antrenorul meu, schimbând doar câteva vorbe cu atenienii care se pregăteau în jur.

Nu toți acei tineri, cu o banderolă neagră pe cap, care le ținea părul şi absorbea picăturile de sudoare, erau animați de febra victoriei, departe de asta; doreau mai degrabă să se mențină într-o formă fizică şi socială bune decât să fie campioni. Practicau alergarea, aruncarea, dansul, artele marțiale ca o petrecere a timpului într-un mod sănătos şi agreabil. Pentru asta, era necesar să fii bogat, departe de grija zilnică care te condamna să-ți procuri hrana vânând, cultivând pământul, muncind. Având răgazul necesar, cetățenii se ocupau de trupurile lor. Cu siguranță, gimnastul aproviziona oraşul cu soldați dacă s-ar fi declarat război, însă nimbul scânteietor al inutilului nu aureola mai puțin activitatea sportivă. Frumusețea care emana din aceasta era țelul.

Cultul frumuseții îi scotea în evidență pe cei care i se dedicau; a-ți petrece timpul la gimnaziu făcea dovada rangului superior al cetățeanului care nu avea grija sarcinilor vulgare. Grecii tocmai inventaseră sportul.

Puținii atleți cu care am mai stat la palavre făceau parte din cercul pugiliştilor. Plini de lovituri, cusuți, rămaşi fără câțiva dinți, deformați, cu fața şifonată, aceştia îşi sacrificaseră frumusețea. Insolită alegere... Nici mai tineri, nici mai puțin cetățeni, nici mai puțin înzestrați decât camarazii lor, optaseră pentru activități care le deteriorau figura şi armonia siluetei. De ce? Îl preferau pe Heracle lui Narcis, îşi doreau să strălucească mai degrabă prin calități decât prin şarm, arborau un alt fel de frumusețe, cea a spiritului rezistent. Într-adevăr, corpurile lor dispuneau de o calitate esențială: curajul. Nasul strâmb, câte o pleoapă căzută, arcada spartă, urechile varză, cicatricile şi urmele de răni, nimic nu le atesta mai mult bravura spiritului. Ceea ce pierduseră ca frumusețe recâştigaseră în glorie spirituală.

Îmi plăcea mult compania lor, atitudinea demnă şi nu mai puțin modestă.

Deşi se înfruntau aprig, arătau blândețe dincolo de lupta pe teren, acoperindu-şi anturajul cu atenții curtenitoare.

Cel mai uluitor dintre ei, Leonidas, mă tulbura profund. Nu era cu nimic mai prejos decât Heracle, era ca o stâncă unsă cu ulei. O ceafă lată deasupra unui spate viguros. Pe membrele vânjoase muşchii i se umflau, încordați, solizi; când îşi strângea mâinile, brațele puternice se contractau până în punctul în care volumele bine lucrate prin exerciții erau brăzdate de vene proeminente. Deasupra bărbii stufoase, se ridicau buclele arămii ale părului, şi chiar şi sprâncenele îi erau asemenea unor sulițe gata să inspire teroare. Cu toate acestea, obrajii i se împurpurau la cea mai mică emoție, ochii de un albastru-violet nu s-ar fi îndreptat necuviincios către niciun chip de fată, iar vocea delicată

articula fraze cu o timiditate timorată. Un suflet de vrabie se rătăcise în acest bivol.

De mai multe ori învingător la competiții importante, Jocurile Nemeene, Jocurile Pithyce, Jocurile Istmice şi prestigioasele Jocuri Olimpice, Leonidas îşi câştigase aura, stofa, statura de erou. Legenda spunea că se născuse bolnăvicios, că fusese bătaia de joc a fraților mai mari şi că, drept revanşă, îşi lucrase corpul grație voinței, ceea ce părea improbabil dacă era să te iei după statură, volumul cutiei toracice, mărimea încheieturilor. De îndată ce îşi făcea apariția la gimnaziu, puştii roiau în jurul lui, care pentru a-l unge cu ulei, care să-i dea cu nisip în strat gros, care să-l frece cu strigilul. Înflăcărați de evlavie, bâzâiau ca muştele în jurul lui, convinşi că, atingându-l pe idolul sacru, se vor impregna de forța acestuia şi vor căpăta un plus de bărbăție. Cu ochii pe jumătate închişi, Leonidas se lăsa pipăit cu bunăvoință, docil, pasiv, calm, ca şi cum le-ar fi oferit altora o carcasă pe care nu era cu adevărat proprietar. În timpul antrenamentelor, efebii de cincisprezece ani îi cereau uneori să se măsoare cu el. Deşi nu-i ajungeau nici până la bărbie, Leonidas le făcea pe plac, lăsându-le pentru câteva clipe impresia că pot doborî un uriaş, după care, cu o lovitură sigură şi fără brutalitate, îi punea la locul lor şi aceştia abandonau partida, covârşiți.

Leonidas se relaxa alături de mine. Poate pentru că ghicea că eram altfel, îşi descărca sufletul încredințându-mi ceea ce ținea ascuns de alții. Astfel, într-o zi mi-a mărturisit:

— Nu vreau să mai particip la Jocurile Olimpice.

— De ce?

A suspinat, ştergându-şi fruntea.

— Am deja atâtea victorii. Ce-ar aduce a nu ştiu câta coroană de lauri?

— Gloria Atenei. Cât despre tine, ai adăuga un nou capitol legendei personale.

— Nu crezi, Argos, că e mai bine să te opreşti la timp? Să pleci în glorie?

Dacă mi-ar fi plăcut să lupt, aş fi continuat. Or mie nu mi-a plăcut niciodată să mă bat. Nu-mi place decât să triumf.

— Ţi-e teamă că n-ai să mai obţii triumful?

— Din punct de vedere fizic sunt la fel de puternic. În schimb, nu mai am acea râvnă, acea voinţă nebună de a câştiga, acea furoare de a învinge. Mi se rupe.

— Ai obosit?

— Dimpotrivă! Mă simt foarte destins. Nu am luptat niciodată împotriva celorlalţi, ci împotriva mea însumi. După ce-mi dădeam seama care îmi sunt limitele, luptam şi le depăşeam. În toată această perioadă nu am avut decât un singur rival: copilul care am fost. Acum, după atâtea provocări şi succese, am ajuns să mă apreciez la justa valoare, nu mă mai urăsc. Şi iată că, destul de copt cât să nu mai fiu preocupat decât de ale mele, îmi doresc să-mi consacru timpul soţiei şi băieţilor mei.

În acel moment, Hippomahos, un pugilist, s-a apropiat de el.

— Eşti gata? i-a aruncat, cu picioarele depărtate, arogant şi agresiv.

Leonidas s-a uitat la el. Am văzut în privirea acestuia că-l găsea pe îndrăzneţ ridicol de închipuit.

— Gata! i-a replicat.

Ridicându-se, mi-a dat să-i ţin inelul cu sigiliu, care l-ar fi putut răni pe adversar, şi mi-a şoptit la ureche:

— Oricum, o să merg, stai liniştit. Nu ştiu să fac nimic altceva.

Hippomahos, mai puţin masiv decât Leonidas, cu muşchi proeminenţi, picioare arcuite, braţe scurte, atâta se agita, încât lăsa impresia că în vine îi clocotea un sânge violaceu. Ochii negri îi străluceau de furie sub fruntea îngustă pe care

şi-o acoperise cu o cască din piele prinsă cu o cureluşă. De cum au intrat în spaţiul de luptă, s-a aruncat asupra lui Leonidas şi-a început să-l lovească frenetic. Leonidas îl respingea doar lovindu-l cu dosul palmei. S-au măsurat apoi învârtindu-se în cerc. Unul făcea mişcări atente şi economicoase, celălalt ţopăia, febril şi fără rost. Primul îşi calcula mişcările, celălalt se epuiza inutil. Combativitatea lui Hippomahos avea ceva de om nebun care ne plictisea atât pe Leonidas, cât şi pe noi, spectatorii care asistam la luptă. Hippomahos se avânta, lovea, primea o dublă cotonogeală la schimb, şi-apoi cădea. Nici nu mai ţineam scorul eşecurilor răsunătoare. Totuşi, se dezmeticea şi pornea din nou la asalt, tot mai năucit, buimăcit, plin de ură, răvăşit. Prin urmare, campionul s-a hotărât s-o încheie: l-a dat de-a rostogolul şi l-a imobilizat venind cu picioarele deasupra lui. În mod normal, Hippomahos ar fi trebuit să ridice degetul mare pentru a-şi admite înfrângerea, dar continua să se zbată, să se agaţe, să se agite, să-l zgârie, să-l ciupească, în încercarea de a-şi destabiliza adversarul care-l domina. Leonidas nu avea decât două soluţii: fie îi spărgea cutia toracică, fie îl elibera din strânsoare. Îngăduitor, a optat pentru a doua, ceea ce, râzând, celălalt, a luat-o ca pe un triumf personal.

Oricât de nebunesc ar putea părea, bătaia cu pumnii a reînceput. Leonidas l-a forţat rapid pe Hippomahos să îngenuncheze şi i-a prins capul între bicepşii imenşi. Nici aşa celălalt nu a vrut să-şi recunoască înfrângerea făcând semnul de renunţare. Leonidas, pierzându-şi răbdarea, a tunat:

— Ce să faci cu un încăpăţânat care nu vrea să recunoască defel că a pierdut?

— Eu, să pierd? a chiţăit celălalt pe ton acru. Niciodată. Mai bine crăp.

— Nu mă provoca! Că-ţi crăp capul ca pe-o nucă.

Considerând afacerea încheiată, Leonidas i-a dat drumul din strânsoare.

Roşu tot, ameţit, Hippomahos a gâfâit câteva secunde. Deja echimoze vineţii i se umflaseră la tâmple. Cu toate acestea, de îndată ce şi-a mai revenit, s-a năpustit din nou asupra lui Leonidas, zgâriindu-l, sfâşiindu-l, apucându-l de sex, trăgându-l de păr. Leonidas a răspuns cu o lovitură sub bărbie.

Hippomahos a făcut un spectaculos zbor planat.

— Răutatea e soră geamănă cu prostia, a spus campionul scuipând scârbit.

Nimic nu-l putea opri pe nemernicul de perdant: Hippomahos s-a adunat de pe jos şi s-a repezit, nebun de furie. Leonidas l-a prins sub el, blocându-i respiraţia.

— Chiar vrei să mori?

Cu restul de energie care-i mai rămăsese, Hippomahos se încăpăţâna să-i reziste, cu spume la gură, cu obrajii tumefiaţi, cu venele umflate gata să-i pocnească. La limita răbdării, Leonidas i-a tras o scatoalcă de-a văzut stele verzi.

Cu braţele întinse ca pe cruce, cu faţa plină de sânge către cer, Hippomahos zăcea nemişcat, în sfârşit potolit.

Leonidas s-a îndreptat de spate, ştergându-se pe mâini.

— Ce cretin!

*

S-o spun? După câteva luni, antrenamentul mirosea a bine: avea iz de victorie.

Leonidas şi-a adăugat şi el sfaturile celor ale lui Thasos, ceea ce mi-a prins bine. El, care practica toate genurile de lupte, mă forma în artele marţiale, care erau incluse în probele pentatlonului: lupta în picioare, fără lovituri de pumn, de picioare, fără posibilitatea de a fi apucat de coaie, în care nu erau permise decât prize de la mijloc în sus. Scopul era să-l faci pe adversar să atingă pământul de trei ori, fie cu coastele, fie cu spatele ori cu umerii.

Leonidas avea un întreg repertoriu de mişcări, de la „iapă năravaşă”, când luptătorul îşi prinde partenerul de braţ şi-l trimite pe deasupra umărului său astfel încât acesta să cadă pe spate, până la „priza lui Poseidon”, când luptătorul, prinzându-şi adversarul de şolduri, îl ridică şi-l aruncă la distanţă, cu capul înainte. Voltele, eschivele în plonjare, reculurile elastice se succedau.

În acelaşi timp în care mă învăţa să execut aceste mişcări, Leonidas îmi spunea cum să le primesc şi cum să reacţionez dacă eram victimă.

La ieşirea de la antrenamente, stătea de vorbă cu mine, fără supărare.

— Ce sport nobil e lupta! Presupune mai multe interdicţii decât permisiuni, cere stăpânire, duce la rafinament, se desfăşoară cu stil. Prin comparaţie, boxul şi lupta combinată cu box favorizează anarhia. Forţa e singura care face legea în ceea ce le priveşte.

— Exagerezi, Leonidas! Actele care nu implică riscuri nu-ţi aduc onoare.

— Mmmhh, onoare... În competiţie, am rănit adversari cu zecile, şi pe patru chiar i-am omorât. E bine că la Jocurile Olimpice concurenţii nu pot fi acuzaţi de omucidere, altfel aş zăcea cine ştie pe unde. Din vina mea, au fost aprinse lumânări funerare. Şi-atunci onoarea...

De fapt, boxul se dovedea ucigător; nu numai că loviturile se concentrau asupra capului, dar luptătorul se îndârjea, odată pus la pământ adversarul; dacă acesta nu reuşea să ridice degetul mare de la mâna dreaptă în semn de abandon, era dat gata, dacă nu chiar mai rău. Cât despre combinaţia de lupte şi box, în afară de a te apăra muşcând, toate celelalte forme de atac erau permise, cleşte cu braţele, suciri ale picioarelor, ruperea de degete, lovituri în testicule, sufocare, strangulări, scos ochii. Prin capitulare, atletul evita să ajungă la moarte sau să rămână infirm. Era o

încăierare în sânge şi noroi în care corpurile se rostogoleau şi se zbăteau pe un teren în prealabil săpat şi muiat cu apă.

Ne apropiam de Jocurile Olimpice şi Thasos nu mai putea de bucurie. I-a invitat de mai multe ori pe Pyrrhias şi pe Socrate să asiste la progresele mele.

— Fără nicio îndoială, repeta continuu Socrate, Argos va câştiga pentatlonul pentru Atena.

Apoi mi-a strecurat la ureche:

— Şi o vei câştiga pe Daphne, ca şi viaţa cetăţenească.

Excelenţa mea provocase o contagiune de ardoare: toţi băieţii se antrenau asiduu, şi Pyrrhias era mai convins ca niciodată că Atena va domina jocurile.

La gimnaziu, entuziasmul devenise stare cotidiană, la care se adăugau excitarea şi nerăbdarea.

— Ne îndreptăm către glorie, vom eclipsa celelalte oraşe! şuiera adesea Thasos pe post de concluzie.

Prezent deseori, Socrate jubila observându-ne, fără să-mi pot da seama dacă era pentru că-şi imagina viitorii noştri lauri sau pentru că ne contempla goi.

Daphne obţinuse de la Xantipa, şi ea hrănindu-se cu veştile despre succesul meu, dreptul de a însoţi echipa noastră la Olympia.

— Îţi jur că voi fi cuminte, mi-a suflat ea strengăreşte, şi că îmi voi interzice orice mângâiere. Ăsta va fi efortul pe care îl voi depune eu pentru Jocuri.

— Din păcate, nu vei putea urmări probele: nu se admit femei măritate în public.

— Noi nu suntem căsătoriţi!

Cu o săptămână înainte de evenimente, toţi atenienii ştiau că oraşul va fi reprezentat de adevăraţi campioni şi că nu va avea de ce să roşească. Pyrrhias era deja proslăvit pentru performanţele sale. În loc să dezmintă, făcând apel la modestie sau la răbdare, el se grozăvea, se îmbujora la complimente şi mormăia ştergându-şi fruntea de sudoare:

„Câtă muncă, pe Zeus, câtă muncă!”, încât un străin ar fi putut crede că el era cel care alerga, sărea, lupta, arunca discul şi lancea.

În dimineaţa aceea, am repetat prizele de luptă cu Leonidas, operaţiune care ne cerea o grijă sporită pentru că nu reproduceam doar gesturile, de-acum puneam şi forţă. Am revizuit răsucirile, cele de picioare, cele de braţe.

În timp ce treceam prin învârtiri în toate sensurile, atacuri şi prinderi la sol, am sesizat apariţia unui freamăt venind dinspre porticuri, urmat de o animaţie neobişnuită. Atleţi şi antrenori s-au regrupat.

Thasos s-a desprins cu regret de spectacolul prizelor noastre şi-a strigat dintr-odată:

— Pericle!

Şi-a făcut un salt de bucurie.

— Pericle ne face onoarea unei vizite! a ţârâit printre dinţi. Vine să ne încurajeze înainte de plecarea la Olympia.

Am întors capul şi-am zărit silueta lui Pericle, în jurul căruia începeau să se strângă sportivii şi antrenorii.

— O să-l întâlnim după ce vom fi terminat, m-a anunţat Leonidas.

Ne mai rămăseseră de executat trei figuri, aş spune periculoase. Primele două ne-au reuşit cu măiestrie. Hotărât lucru, urmează să facem prăpăd la Jocurile Olimpice.

În timp ce ne poziţionam pentru a începe ultima figură, ochii mi-au alunecat spre Pericle. La braţul lui era o femeie gătită cu o rochie vaporoasă.

Aspasia! Contrar regulamentului, soţia lui Pericle intrase în gimnaziu. Şi această femeie, obişnuită să încalce regulile, era Noura. Noura se găsea la două sute de picioare de mine!

În acea clipă, Leonidas a făcut prinderea în cleşte aşa cum era prevăzut, imprimând o torsiune piciorului meu. Tulburat, incapabil să reacţionez, am auzit un trosnet surd.

— Nu! a implorat Leonidas.

O durere fulgerătoare a urmat trosnetului articulației. M-am uitat la piciorul stâng: osul ieşise din articulația genunchiului. Partea inferioară, sărită din ax, nu se mai ținea de partea superioară, decât poate cu ajutorul pielii.

De durere – şi poate de disperare – am leşinat.

Intermezzo

— Sunteți de naționalitate libaneză?

Avocatul din oficiu îl interoghează pe Noam. Fără fereastră, camera goală cu pereți de un verde pământiu e mare cât două dulapuri pentru mături. În tavan, nişte țevi fac în permanență un zgomot surd de lichide care gâlgâie. De unde or fi deversând? De unde toată activitatea de deasupra? Acest vacarm surd îngreunează şi mai mult atmosfera deja apăsătoare.

Imediat după arestare, polițiştii i-au enumerat lui Noam drepturile Miranda[18], cuprinzând posibilitatea de a păstra tăcerea, asistența unui avocat şi atenționarea că orice declarație va putea fi folosită împotriva lui în fața tribunalului. Cum nu ştia nimic despre sistemul judiciar, dar amintindu-şi că americanii suspectează întotdeauna un străin venit din Orientul Mijlociu, a cerut un apărător. Maestrul Alcazar, consilierul care i-a fost atribuit, nu are somptuos decât numele, în contrast cu silueta fragilă şi bolnăvicioasă.

— Libanez. Cu paşaport în regulă.

Avocatul dă din cap şi îşi aruncă ochii prin dosarul conținând trei pagini.

— Nu s-au găsit nici cele mai mici informații în ceea ce vă priveşte.

— O fi mai degrabă un semn bun, nu?

---

[18] Obligativitatea citirii drepturilor celui reținut, instituită în 1966 în SUA, în urma cazului Miranda *versus* Arizona. (N. Tr.)

Avocatul îl cheamă la ordine, preocupat.

— Vă rog, nu o luați atât de ușor.

Ridicându-și fruntea, conchide:

— Raportul semnalează că ați fost arestat la ieșirea din clădirea unde pătrunseserăți prin efracție, dar că nu ați furat nimic. Desigur, patrulele se împăunează pretinzând că au intervenit atât de repede, încât nu v-au lăsat timp s-o faceți. Dar noi vom face precizarea că nu aveați în intenție să sustrageți nimic. Erați în căutarea unui adăpost pentru a avea unde să dormiți.

Nu-i așa?

Îl privește fix. Între ei ceva se tensionează. Insistă:

— Suntem de acord? Doar ați ocupat locul ilegal, în mod provizoriu.

Privindu-l drept în ochi pe omul legii, Noam aprobă. Cei doi se destind.

Alcazar știe că poate conta pe Noam tot atât cât Noam pe el.

— Firește, a continuat el, se pune întrebarea ce învârtiți pe-aici, în Statele Unite?

— Fac turism.

— În bagajul dumneavoastră depus în recepția hotelului s-au găsit niște caiete cu niște fraze scrise de mână.

— Vreau să devin scriitor.

Avocatul îl privește cu milă. O fi pentru că îl socotește pe acest dulce visător incapabil de așa ceva, sau pentru că el consideră că a scrie nu constituie o ocupație serioasă?

— Ce gen de cărți?

— De niciun fel. Genul meu.

Alcazar ridică ochii spre cer: nu vede în scriitură decât o activitate grotescă dacă nu este urmată de un scop lucrativ.

— Am în vedere să negociez o cauțiune pentru a vă elibera înainte de înfățișarea la tribunal. Puteți să o plătiți?

— Nu.

— Ar putea cineva să o facă pentru dumneavoastră?

Noam ezită... Pe de o parte, se consideră gata să putrezească în celula în care deja a fost plasat – dar oare pentru cât timp? —, pe de alta, se gândeşte din reflex la Noura, care îl caută cu înverşunare de câteva zile. Însă un asemenea strigăt de ajutor i-ar dezvălui faptul că se află la ananghie. Orgoliul lui va suporta oare?

— Pentru moment, veţi rămâne aici. Înainte de înfăţişarea de la tribunal, care nu ştiu când va avea loc, veţi fi dus într-un centru de detenţie.

Argumentul are efectul de a-l face pe Noam să ia hotărârea.

— Uitaţi, şopteşte. Luaţi legătura cu această persoană.

A mâzgălit numele Nourei şi numărul de telefon. Avocatul aruncă un ochi pe foaia de hârtie şi murmură mecanic:

— Thoresen... Thoresen... ca Britta Thoresen?

— E mama ei.

Avocatul rămâne cu gura căscată. Obişnuit cu delincvenţi mărunţi, anonimi, maestrul Alcazar nu se aştepta să apere un client asociat cu icoana mondială a ecologiei. Se uită la Noam, încearcă să facă abstracţie de ceea ce exprimă fizicul lui mediteraneean, şi îl descoase cu atenţie curioasă:

— Ce legătură aveţi cu ea?

— Sunt fostul soţ.

— Şi locuiţi în California... din cauza Brittei?

Maestrul Alcazar îşi aduce aminte ce relatase mass-media de pe tot mapamondul: salvarea Brittei după un atentat sălbatic. Împotriva tuturor pronosticurilor, tânăra s-a refăcut aproape în totalitate la clinica Eternity Lab, ceea ce a demonstrat evoluţia şi puterea incredibilă a laboratoarelor transumaniste care înfloresc în Silicon Valley.

— Bine, mă voi ocupa.

Maestrul Alcazar îl salută şi dispare. Noam este condus înapoi în celula comună, o imensă cuşcă închisă cu gratii

fixate într-un perete şi prevăzută cu o bancă. Înăuntru se îngrămădesc mai mulţi inculpaţi, unii descurajaţi, alţii resemnaţi, alţii nerăbdători, alţii cuprinşi de furie. Noam se-nghesuie într-un colţ şi rămâne tăcut. Niciodată nu a avut această senzaţie, poate doar în prea îndepărtata-i copilărie: să se simtă atât de firav în mijlocul altor bărbaţi. În jurul lui sunt grupuri de coloşi, toţi impozanţi, unii musculoşi, alţii obezi, câte unii din amândouă. Mai deoparte, un uriaş dă pe rând dovezi de strălucire şi flexibilitate. Noam le ascultă conversaţiile; însă engleza lui tradiţională, învăţată pe vremuri la Londra, nu îi permite să înţeleagă schimburile de replici, în afară de *fuck* care ritmează ca o virgulă.

Pentru o clipă zâmbeşte imaginându-şi-i aterizând într-un gimnaziu atenian din secolul al V-lea i. Chr. Imaginea îi arată cât de mult s-au schimbat criteriile de frumuseţe: astăzi, trebuie mai degrabă să fii voluminos decât să aspiri la armonia formelor. Demonstraţia de putere contează mai mult decât echilibrul de forţe.

Se plictiseşte.

După câteva ore, reuşind să descifreze mai bine argoul şi abrevierile de cuvinte pe care deţinuţii le foloseau în exces, începe să înţeleagă cum de ajunseseră acolo: trafic de droguri, violenţe conjugale, vandalism, furt de autoturisme, spargeri, cam ca în cazul lui. Când s-au întors spre el întrebându-l ce urma să şterpelească din acea clădire, Noam n-a suflat o vorbă despre plăcuţele de argilă, lăsând să se înţeleagă că era vorba despre casa de bani a asociaţiei.

La finalul zilei, un poliţist, escortat de maestrul Alcazar, se apropie de celulă şi îl scoate. Arestaţii îl iau la întrebări pe poliţist. Ţâşnesc înjurături.

Noam îi urmează pe poliţist şi pe avocat. Odată ajuns la capătul culoarului, se interesează:

— Noura Thoresen mi-a plătit cauţiunea?

— Mai ceva. Directorii asociației artistice au recunoscut că a fost o neînțelegere. Şi-au dat acordul să puteți dormi acolo. Din nefericire, paznicul activase din greşeală alarma totală şi nu pe cea parțială care permite mişcarea în interiorul clădirii fără a se declanşa. Sunteți liber.

Alcazar îl invită să intre în sala alăturată, de unde Noam îşi recuperează lucrurile personale. La final, zâmbind, îi strecoară:

— Vă aşteaptă cineva afară.

Noam exultă. Până la urmă, acest deznodământ îl încântă. Sigur că e ruşinat, umilit, nu tocmai glorios, ba chiar ridicol în ochii Nourei, dar şi unul, şi celălalt reuşesc încă o dată să-şi arate ataşamentul indestructibil.

O limuzină aşteaptă în fața comisariatului. Uşa se deschide. Ce bucurie s-o reîntâlnească pe Noura! Se strecoară în interiorul maşinii.

Britta Thoresen îi face loc pe banchetă. Se fereşte când el se apropie pentru a o săruta pe frunte ca să-şi arate bucuria revederii. De la înălțimea celor cincisprezece ani ai ei, îl anunță cu răceală:

— Mama nu ştie nimic. Am prins telefonul avocatului, apoi am aranjat totul.

Noam rămâne încremenit, stupefiat.

— Sunt atâtea lucruri neclare în viața mamei, a reluat ea. Am nevoie să-mi spui tot ce ştii.

2

— Nu-i adevărat... Nu se poate!

Al cincilea medic consultat de Pyrrhias a confirmat ceea ce declaraseră cei care de două zile se perindau la căpătâiul meu, confrații acestuia, antrenori, foşti concurenți victime ale accidentelor: era de neconceput să mă ridic din pat în asemenea stare! Drept e că mi se promitea din vârful

buzelor că într-un an îmi voi putea relua activitatea. Bineînțeles că nu voi mai practica atletismul şi trebuia să pun cruce speranțelor de a deveni campion, în consecință să renunț la participarea la viitoarele Jocuri, ca şi la oricare altă competiție.

Zăceam culcat pe spate, cu piciorul bandajat, cu o atelă care să-l mențină drept pentru a înlesni vindecarea. La marginea stadionului, un vindecător specializat în entorse, luxații şi fracturi îmi dăduse îngrijirile necesare într-o manieră pragmatică, nesinchisindu-se prea mult de rugăciuni, purificări ori ofrande închinate zeilor.

De când fusesem readus acasă la Pyrrhias, Daphne jelea la marginea patului visul nostru olimpic distrus şi statutul de cetățean spre care îmi îndreptasem toate eforturile. Chiar dacă se străduia să se arate tare, optimistă, voioasă, tandrețea îi căpăta o umbră de oboseală surdă, cea a disperării.

Gimnaziul era în doliu. Dacă performanțele mele îi împinsese pe camarazi spre excelență, căderea răspândise suflul înfrângerii: nişte entorse tocmai pedepsiseră trei atleți, Thasos demisionase, cât despre Leonidas, nu scoteai mai nimic de la el, doar gemete, ceea ce lăsa să se presupună că şi el va trage linie în privința Jocurilor. Mai nimeni nu paria pe Atena.

Cel care se plângea cel mai tare – smiorcăindu-se – rămânea Pyrrhias, pe care dezertarea mea forțată îl făcea să lăcrimeze în permanență. De dimineața până seara, singur sau în companie, înşira tot ce oferise, cheltuise, sacrificase pentru gloria oraşului său, după care se oprea, buimac, abătut, încremenit de deruta noastră completă.

Cât despre mine? Siderat, mi-am interzis orice judecată ori emoție, nu gândeam şi nu simțeam nimic, aproape indiferent la catastrofa care mă lovise.

După care m-a cuprins furia. Noura! A nu ştiu câta oară, Noura provocase o nenorocire. Îşi dorise asta? Cu siguranţă, nu. Deşi o făcuse pe viteaza nesocotind regulamentul gimnaziului şi însoţindu-l pe soţul ei Pericle, nu cred să fi dorit să facă rău atenienilor. Îşi dădea oare seama de rolul jucat în această încurcătură? Mă-ndoiesc – după toate aparenţele, i se raportase că un atlet care promitea se accidentase, nimic mai mult. Nimeni nu şi-ar fi putut imagina că în persoana acelui neofit se ascundea iubitul etern al Nourei, care la simpla vedere a acestei femei îşi pierduse controlul. În adâncul sufletului nu mă interesa decât să ştiu dacă Noura mă observase. Îl recunoscuse pe Noam?

Ancheta discretă pe care am întreprins-o pe lângă câţiva martori m-a liniştit: Aspasia şi Pericle făcuseră stânga-mprejur înainte să fiu transportat la vindecător.

Să părăsesc Atena pe targă şi să nu mai revin niciodată, oare nu ăsta mi-era destinul? Atrăgătorul oraş mă respingea sistematic; toate încercările mele eşuau. De ce să insist? Şi, de altfel, cum? Nu mai eram decât un trup rănit, suferind, condamnat la săptămâni de nemişcare.

— Îmi dai voie să mă ocup de tine, prietene?

La trei zile după accident, Hipocrate, insul din Kos, care era în trecere prin Atena, a descins la mine în cameră. Nefăcându-mi iluzii despre puterea lui de a mă vindeca, i-am acceptat totuşi vizita; compasiunea acestuia mă mişca, iar revederea mă bucura. Daphne s-a făcut nevăzută pentru a ne lăsa singuri.

Hipocrate mi-a pus tot felul de întrebări. După obiceiul lui, căuta să descopere multiplele posibilităţi ale bolii înainte de a da un pronostic. Mi-a analizat piciorul.

— Ce bandaje ridicole! Mai degrabă frumoase decât folositoare. Cu adevărat bandaje ateniene... O să le desfac.

În mijlocul examinării, a schimbat brusc vorba:

— Nu eşti născut la Delphi?

— E... e un pic mai complicat.

— Eşti cumva altcineva decât mi-ai spus mie?

— Prefer să nu vorbesc despre asta, Hipocrate.

În timp ce-mi observa rana, s-a scărpinat în cap.

— Dragul de Argos mai adaugă o enigmă pe lângă toate celelalte. Cel mai mare mister al tău nu este nici originea, nici ştiinţa medicală, ci genunchiul.

— Ce-are genunchiul meu?

— Se reface.

— Normal.

— Normal, pentru că natura se repară. Dar nu cu această viteză.

A apăsat pe rotulă şi pe mai multe puncte ligamentoase.

— Ar fi trebuit să urli de durere.

A examinat refacerea ţesuturilor, reducerea inflamaţiei, descreşterea pungilor de lichid şi-a conchis:

— Deşi acum trei zile ai suferit o luxaţie foarte puternică, piciorul arată ca după trei luni de recuperare. Din ce eşti făcut?

— La vremea lor, mama şi tata se restabileau foarte repede.

— Credeam că nu i-ai cunoscut, nu mi-ai vorbit decât despre un anume Tibor, unchiul tău.

— A, da?

— Argos, cine eşti?

M-a privit cercetător. Mi-am ferit privirea. M-am închis în tăcere.

— Nu te cheamă Argos, de altfel. Nu?

Neprimind răspuns, a ridicat din umeri.

— Corpul e mai vorbăreţ decât tine: îmi spune mii de lucruri pe care tu mi le ascunzi.

— Şi că voi păstra tăcerea pentru totdeauna, i-am aruncat, înfruntându-i privirea.

Uitându-se în ochii mei, mi-a zâmbit.

— Îți mulțumesc pentru încredere, Argos. Nu am să spun nimic.

— Dar n-am pronunțat niciun cuvânt.

— Nu am să spun nimic din ceea ce tăcerea ta mi-a destăinuit.

A bătut din palme pentru a cere vin şi, în momentul în care am ciocnit, mi-a adresat o privire complice: va păstra secretul. Chiar neavând habar ce ghicise Hipocrate, îl ştiam şi loial, şi inteligent, ştiam deci că nu mă va trăda. M-am relaxat. A cerut să ni se aducă vin alb, băutură care, după părerea lui era mai potrivită pentru persoanele în vârstă, cu un stil de viață sedentar, şi mi-a recomandat, de îndată ce voi fi pe picioare, să aleg vinul roşu, mai aproape de nevoile persoanelor sănătoase care fac efort.

— Evită brânza, acest aliment păcătos. Şi fasolea, care sporeşte flatulența.

Discuția a curs pe un ton firesc. Mi-a dezvăluit că-mi urmase ideea şi înființase o şcoală la Kos. Pentru prima dată în lumea greacă, aceasta nu primea doar Asclepiazi, descendenți ai lui Asclepios care să-şi transmită învățăturile şi remediile din generație în generație, ci era deschisă tuturor celor care, indiferent de unde ar fi provenit, aspirau să devină medici.

— Îi învăț şi-i şi dezvăț în acelaşi timp, mi-a precizat râzând. În primul rând, îi dezbar de două obiceiuri oribile: să mai scuipe atunci când întâlnesc un bolnav şi să mai recurgă la fumigații pentru a îndepărta răul. Apoi, îi opresc să se raporteze continuu la zei. Când candidează, le propun un contract întocmit de mine.

— Un contract?

— Sub forma unui jurământ care stabileşte garanții morale şi financiare, de vreme ce nu aparțin Asclepiazilor. Iată: „Jur pe Apollo medicul, pe Asclepios, pe Higeea şi

Panaceea[19], pe toți zeii şi zeițele, că voi duce la îndeplinire acest jurământ: să respect pe cel care m-a învățat această artă la fel ca pe propriii mei părinți, să împart cu el cele ce-mi aparțin şi să am grijă de el la nevoie; să-i consider pe descendenții lui ca frați şi să-i învăț această artă, dacă ei o doresc, fără obligații şi fără a fi plătit; să transmit mai departe învățăturile acestei arte fiilor mei, fiilor maestrului, acelor discipoli care au jurat după obiceiul medicilor şi nimănui altcuiva."

— Ai dreptate.

— Imaginează-ți că nu a fost de ajuns! Am mers din dezamăgire în dezamăgire... Un elev din Delos, venit la mine să studieze leacurile, şi-a lichidat tatăl şi unchiul pentru a-i moşteni şi pe unul, şi pe altul, după care a intrat în slujba unora care îşi doreau să se debaraseze de vreun nedorit. Un altul, odată ce a fost instruit, a început să practice, în insula natală Samos, avorturile pe sume frumuşele. Deci, cum nu mai ținea, a trebuit să adaug câteva clauze în contract: ucenicul îşi ia un angajament față de pacienți.

A scos un sul de sub faldurile mantiei şi mi l-a citit:

— „Voi folosi cele învățate spre binele pacientului; dacă este în detrimentul acestuia, jur să mă opun. Prescripțiunile mele vor fi făcute numai spre folosul şi bunăstarea bolnavilor, ferindu-i de orice daună sau violență. Nu voi prescrie niciodată o substanță cu efecte mortale, chiar dacă mi se cere, şi nici nu voi da vreun sfat în această privință. Tot aşa nu voi da unei femei un remediu abortiv. Îmi voi practica arta şi îmi voi petrece viața în nevinovăție şi în

---

[19] Higeea şi Panaceea sunt cele două fiice ale lui Asclepios, eroul vindecător. Higeea era zeița sănătății şi a curățeniei: numele ei a dat lumii termenul „igienă". Cât despre Panaceea, era zeița vindecării, mare cunoscătoare a plantelor: numele ei, care înseamnă „remediu universal", se foloseşte, cu acest sens, şi astăzi.

curăție. În orice casă voi intra, o voi face numai spre folosul şi bunăstarea bolnavilor, mă voi ține departe de orice acțiune dăunătoare şi de contacte intime cu femei sau bărbați, cu oameni liberi sau sclavi."

— La ce te gândeşti?

— La cei care se pretind specialişti în boli femeieşti pentru a abuza de paciente. Cineva aflat în suferință poate fi păcălit cu uşurință. Ce uşor e să convingi o fetiță, ba chiar un băiețel, că făcând o felație şi înghițind sperma se va vindeca!

— Şi bârfele, zvonurile, cei care-şi dau drumul la gură pe neaşteptate? Nu ai prevăzut un jurământ de discreție? E nevoie ca bolnavul să poată să se destăinuie în voie medicului său, şi ca, în schimb, să poată conta pe tăcerea acestuia.

— Secretul medical? Cum de nu m-am gândit!

Încântat, Hipocrate a completat textul. „Orice aş vedea sau aş auzi de la pacientul meu, în timpul unui tratament sau în afara lui, nu voi vorbi despre ceea ce nu e nicio nevoie să fie destăinuit, socotind că păstrarea tainei este o datorie."

Am recitit, am fost de acord, însă, imediat, m-a cuprins descurajarea.

— Acest contract nu are nicio valoare legală.

— Deține valoare morală.

— Cine o garantează?

— Zeii!

Hipocrate mă uimea: deşi îi izgonise pe zei din domeniul medicinii, îi reintroducea elaborând acest jurământ. Cu ochii strălucind de bucurie, a mai compus în grabă câteva fraze. „Dacă voi respecta acest jurământ şi nu îl voi călca, viața şi arta mea să se bucure de renume şi respect din

partea tuturor oamenilor; dacă îl voi trăda devenind sperjur, atunci să se întâmple contrariul”[20].

[20] Jurământul lui Hipocrate, text fondator al deontologiei medicale, a ajuns până la noi doar în esență, fiind în mod constant remodelat de diversele epoci, chiar dacă rămâne lipsit de valoare juridică. De-a lungul secolelor, compasiunea şi empatia au mai temperat rigoarea inițială a jurământului. Totuşi, monoteismul iudeo-creştin, predicând viața cu orice preț, s-a pus în acord cu valorile lui Hipocrate, interzicând avortul, infanticidul şi sinuciderea. Avortul a continuat astfel să fie interzis, cu excepțiile legate de sănătatea mamei.

La origine, jurământul avea două părți, una privitoare la îndatoririle față de maestru şi cealaltă față de bolnavi, dar a evoluat, adăugând încă una. Jurământul lui Assaf, conceput de evreul Assaf Harofeh în secolul al VI-lea d. Chr. În Palestina, propunea un pact între discipol, maestru şi Dumnezeu, subliniind că vindecătorul nu este decât un instrument în mâinile Domnului. În lumea musulmană, această tripartită a continuat să existe, Hipocrate fiind considerat ca un model până în secolul al XVIII-lea, iar musulmanii au adoptat jurământul, eliminând referințele la zeii păgâni şi cele vizând căutarea gloriei.

Anglia elisabetană a adoptat de asemenea jurământul, adăugându-i o dimensiune socială, mai exact obligația de a-i îngriji gratuit pe cei mai săraci. Ca urmare, Jurământul lui Hipocrate a devenit un ritual în universități, deşi apăruseră noi termeni precum „etică” şi „deontologie”.

În secolul al XIX-lea, revizuiri majore l-au modernizat pentru a-l pune de acord cu progresele medicale. În secolul XX, anumite elemente, precum angajamentul de a nu practica avortul, au făcut obiectul unor dezbateri şi unor interpretări diferite.

Pe măsură ce lumea profesională şi academică a progresat, Jurământul lui Hipocrate s-a redus la un simbol ritualic, deşi de prestigiu. Astăzi, numeroşi medici depun un jurământ adus la zi, angajându-se să presteze o medicină de calitate, făcând din sănătatea şi bunăstarea pacienților o prioritate, să informeze în mod corect, să respecte autonomia şi demnitatea bolnavului şi să respecte în cel mai înalt grad viața oamenilor. Jurământul conține, de asemenea, aspecte legate de respectarea drepturilor pacienților, de autonomia medicală şi de utilizarea responsabilă a mijloacelor puse la dispoziție de societate. Medicii se mai angajează şi să aibă grijă de propria sănătate şi bunăstare, să se formeze continuu şi să nu-şi folosească cunoştințele

Înainte ca Hipocrate să se retragă, l-am rugat să-mi facă rost de opiu.

Medicii greci cunoşteau această plantă căreia îi lăudau virtuţile şi care intra în compoziţia teriacului, poţiunea lor împotriva durerilor.

— De ce vrei opiu? Nu ai dureri.

— Dacă mă ridic, o să mă doară. Şi mai mult, dacă sar sau alerg.

— Nebunie curată! a exclamat Hipocrate.

— Pentru oricine altcineva, dar nu şi pentru mine, i-am răspuns calm.

A căzut pe gânduri.

— Un cultivator de mac, din nordul Atenei, produce un opiu excelent, atât de pur, încât sucul pe care îl extrage prin incizia capsulelor se dizolvă cu uşurinţă în apă şi se topeşte sub razele soarelui. O să-ţi aduc mâine.

Imediat ce Hipocrate a plecat, am chemat-o pe Daphne şi am anunţat-o că plecăm, aşa cum era prevăzut, la Olympia, cu echipa, pentru luna de selecţii.

— Păi tu nu reuşeşti nici să mergi, a protestat.

— Voi merge călare pe măgăruş.

— Ce rost are?

— Daphne, ai încredere în mine.

*

Niciodată nu mai văzusem o mulţime atât de densă, colcăitoare, pestriţă, surescitată. Ca o curgere neîntreruptă, în valuri răsunătoare, o maree umană se desfăşura în Elida. Fiindcă armistiţiul olimpic le îngăduia locuitorilor din oraşele greceşti să se deplaseze fără oprelişti şi fără teama

---

medicale împotriva drepturilor omului şi libertăţilor civile, nici chiar sub constrângere. Aceste promisiuni sunt făcute în mod solemn şi liber consimţit, sub cuvânt de onoare.

vreunei sancțiuni militare, se scurgeau puhoaie de atleți, antrenorii acestora, maseurii, familiile.

— Orice grec are două meserii, a lui şi cea de specialist în atletism.

Thasos avea dreptate: cu o lună înainte de săptămâna de concurs, convoaiele se îndreptau spre Olympia, experți autoproclamați comentau încontinuu fizicul sportivilor. „Ăla de-acolo, rămureaua aia cu trunchi slăbuț, plat ca un papirus, e un superb alergător de fond! — Eu l-aş alege pe ăla cu cracii până la buric: are fuleu mai mare. — Uită-te la brunetul ăla, cu pieptul lat şi brațele voinice, cu coapse masive, îl ia pe distanță scurtă. — Nu, mai degrabă ăsta: e vânjos, asta îl ajută să fie iute. — Eu fac pariu că zdrahonul cu spate lat şi cu umeri bine conturați va bate pe oricine la luptă. — Prostii! E țeapăn ca un ciomag. Ăla din stânga mi se pare foarte suplu. — Nu ajunge să fii flexibil, îți trebuie şi sprinteneală. Eu îl prefer pe blondul cu barbă cârlionțată de-acolo, îl vezi?"

Încovoiat pe animal, cu piciorul bandajat, evident că nu stârneam niciun comentariu. Daphne mergea alături de măgarul cu frumoşii lui ochi blânzi.

La început îmbufnată, neînțelegând de ce rămâneam obsedat de Jocuri, a sfârşit prin a se mai lumina la chip, a zâmbi, a-şi regăsi vivacitatea pe măsură ce înaintam şi întâlnirile cu oamenii se înmulțeau. Care grecoaică n-ar fi visat să stea câtva timp la Olympia? Manifestarea se desfăşura de secole o dată la patru ani, şi trecea – pe bună dreptate – drept cea mai importantă, mai strălucitoare, mai faimoasă din lume. Să câştigi acolo îți conferea glorie eternă. Să concurezi îți aducea notorietate. Să asişti stârnea invidia. Mai de curând, nişte învățați chiar şi-au imaginat cum ar fi ca timpul să fie măsurat în olimpiade – în perioade de patru ani –, căci această unitate se dovedea comună tuturor oraşelor care-şi stabileau cronologia fiecare în felul său –

Atena asocia anul cu arhontele ales la sfârşitul lunii iunie, Sparta cu epitropia care dă numele oraşului, Argos cu preoteasa Herei –, această diversitate creând o imensă încurcătură şi multă incertitudine pentru cel care dorea să dateze un eveniment.

Insistasem ca Thasos să revină asupra demisiei. În paralel, îl convinsesem pe Leonidas nu numai că nu eram supărat pe el, dar şi că voi fi prezent la Jocuri cu speranța de a savura ultimul său triumf; revigorat de argumentul meu, sfiosul uriaş se hotărâse să îmi facă această ultimă plăcere.

Era nevoie de două săptămâni pentru a merge de la Atena până în valea fluviului Alfeu[21], pe drumuri care, după ce-am părăsit oraşul, au devenit rele, reducându-se la nişte poteci, uneori pe versantul unei faleze precum Istmul Corint, ceea ce ne obliga să mergem în şir şi ne încetinea mult deplasarea.

După Arcadia, pe unde merseserăm pe cărări şerpuind printre crestele muntoase, întâlnind păstori care, acoperiți până la sprâncene de cuşme, ne salutau făcându-ne cu mâna din mijlocul turmei, am ajuns în valea înverzită a Alfeului, la Elis, oraşul care organiza Jocurile, acolo unde se desfăşura luna de calificări şi de antrenament. Nu urma să ajungem la Olympia, care nu era un oraş, ci un sit, decât în săptămâna concursului propriu-zis.

Delegația atenian㠠a tras la un han, nu departe de arenă. Mângâind coama cafenie a măgăruşului pe care tocmai îl legase de un țăruş, Daphne s-a întors spre mine, perplexă.

— Eşti bine?

— De ce mă-ntrebi?

---

[21] Un traseu de 230 de kilometri.

— Pentru că te comporți la fel ca toți ceilalți, ca şi cum n-ai avea nimic.

Mă tem că n-ai înțeles că nu o să concurezi.

— Mmm? Ba bineînțeles că da, o să vedeți. Mâine o să rămân la pat.

Datorită opiului, am dormit buştean, cu Daphne, iubitoare, ghemuită la pieptul meu.

În zori, contemplând munții împăduriți, am putut savura mai bine ceea ce remarcasem în ajun: extraordinara frumusețe a luminii care scălda întreg locul. Scânteiere care însă nu te orbea, puritate care ascundea ceva insondabil, raze ce poleiau totul în jur într-un înveliş sacru. Nu erau luminate doar obiectele, ci şi sufletele, incitând la renunțare, la sinceritate; aici, Zeus chema la o dezvelire mai presus de toate, cea care expune atât inima, cât şi pielea.

În timp ce Daphne dormea, mi-am desfăcut atela, bandajul, mi-am masat încetişor piciorul, muşchiul posterior al gambei care era amorțit, apoi, cu grijă, am pus uşor talpa pe pământ. Deşi mă aşteptam să nu-mi reziste genunchiul, acesta a suportat cu brio greutatea corpului. Niciun junghi. Din precauție, am mai luat o doză de opiu după care am riscat să fac câțiva paşi testându-mi flexibilitatea.

Daphne a deschis ochii.

— Ce faci?

— M-am vindecat, Daphne.

— Nu e posibil. E efectul teriacului care-ți calmează durerea, asta nu înseamnă nimic. Potoleşte-te! Nu faci bine ce faci, n-o să mai ai nicio şansă să te mai recuperezi vreodată.

Speriată, a luat-o la fugă să-l caute pe Thasos în camera alăturată, iar acesta a dat buzna şi-a început să mă dojenească printre dinți:

— Întinde-te imediat la loc în pat.

Le-am făcut o mică demonstrație, sărituri, piruete, acrobații. Discuția s-a-nveninat. De ce mă agitam mai tare țopăind, de-aia se strâmbau, ca şi cum ar fi resimțit întreaga durere pe care eu nu o simțeam deloc. În ciuda strigătelor lor care te zgâriau pe urechi, o țineam pe-a mea, iar ei vociferau. Pentru a pune capăt scenei absurde, le-am ordonat să facă liniște.

— Thasos, nu îți cer decât un singur lucru: lasă-mă să particip la calificări.

Dacă o să cad fleaşcă de la prima goană, cu atât mai rău! Dar o să vezi că n-o să cad...

Susținut de Daphne, Thasos, sâsâind mai ceva ca niciodată, s-a opus vehement, argumentând că ținea mai mult la sănătatea mea decât la gloria Atenei.

— Perfect! am exclamat.

Şi-am dat să ies din încăpere.

— Unde te duci? a tunat Thasos.

— Să stau de vorbă cu Pyrrhias.

Thasos şi Daphne au venit după mine şi s-au proțăpit în fața uşii pentru a mă împiedica să ies.

— Nu Pyrrhias!

— Mai ales nu el, i-a întărit Thasos spusele. Pyrrhias va încuviința şi vom pierde orice control. Ar fi gata să te vadă murind pentru a obține o coroană de lauri. De acord, Argos, îți păstrez înscrierea la calificări. Dar până atunci, te rog din suflet, stai potolit. În numele lui Zeus, nu mai face nicio mişcare până la prezentarea atleților.

Mi-am dedicat următoarele două zile repausului, în timpul căruia am făcut totuşi încălzirea şi câteva exerciții pentru flexibilitate. În ciuda extraordinarei mele capacități de refacere, viitorul mi se părea incert: câtă vreme stăteam întins pe rogojină, mă îmbătam de optimism, dar, de îndată ce încercam să fac exerciții de gimnastică, simțeam fragilitate la nivelul genunchiului, care apărea sub formă de

înțepături, de blocaje. Reuşeam să fac întinderile dar cu teamă, înspăimântat în fiece clipă de călcături excesive, de elongații exagerate sau de aterizări prea brutale; pe scurt, mi-era frică de o mişcare care ar fi putut să-mi rupă vreun tendon, să-mi deplaseze osul ori cartilagiul. Lucid, simțeam vecinătatea pericolului, astfel că mă mişcam pe cât de determinat, pe atât de precaut.

A venit şi perioada calificărilor şi a antrenamentelor cu public.

În acea dimineață, atleții s-au adunat pe stadion în plină caniculă, înconjurați de autoritățile din Elis. Cei mai mulți dintre ei se strigau pe nume, îşi dădeau câte-un pumn în joacă, căci deja se cunoşteau din vremea când concuraseră la Delphi, la Nemeea, în Corint şi mai ales la Olympia, şi pentru că participaseră la diverse concursuri chrematite[22], care le aduceau bani în loc de o cunună de lauri.

Zeci de tineri umblau de colo-colo goi sub soarele arzător, pe când sclavii, acoperiți cu o pânză în jurul coapselor, nivelau pista sau o dădeau cu nisip.

Atleții s-au prezentat apoi în fața celor zece judecători în robe albe, culoarea neutralității.

Această paradă a unor Apollo dați cu ulei, din care făceam şi eu parte, mă impresiona. Cum îmi mai schimbasem părerea despre acest obicei al locului!

Nu-mi mai era jenă de propria-mi nuditate. Cei care pretindeau că aceasta restabilea egalitatea între indivizi, că făcea imposibilă etalarea bogățiilor prin bijuterii, accesorii ori ținute de gală se înşelau amarnic. Goliciunea nu constituia o lipsă – a veşmintelor –, ci un plus – cel al

---

[22] În Grecia antică, jocurile sportive puteau fi *chrematite*, de la *chrémata* = bunuri, bogăție, care aduceau premii în bani, şi *stephanite*, a căror recompensă era o coroană, *stéphanos*, în general din frunze, şi erau cele mai prestigioase. (N. Tr.)

trupului. În realitate, grecul avut îşi afişa statutul etalându-şi frumuseţea, bronzul, forţa, încrederea, stăpânirea timpului şi a plăcerilor. Se îmbrăca în sport şi nuditate.

A izbucnit un scandal: un bărbat se înscrisese ca fiind atlet din Beoţia, or unii îl recunoscuseră pe efesianul pe care deja îl întâlniseră în acel an[23]. Din cauza comportamentului urât, oraşul lui îl exclusese de la Jocuri. Impostorul a fost biciuit în văzul tuturor.

Mai ales boxerii şi luptătorii-boxeri se examinau în amănunt unii pe alţii.

Fără răutate, îşi dădeau unii altora porecle care vorbeau despre anatomia fiecăruia, precum: bizon, tăun, taur, păianjen, ogar, dihor. De îndată ce şi-a făcut apariţia Leonidas, cuvântul „urs" a început să circule, iar zeci de aspiranţi au anunţat că renunţă la concurs, iar când şi-a mai scos şi hainele, dezertarea a fost şi mai masivă.

Calificările au început cu proba aruncării suliţei. Deşi această disciplină mă obliga la o fandare, cu picioarele foarte depărtate, ea solicita mai mult puterea braţelor şi a umerilor. Am câştigat fără să păţesc nimic. Thasos mi-a făcut cu ochiul de încurajare, dar i-am sesizat în privire o umbră de îngrijorare – cealaltă aruncare, cea a discului, constituia un adevărat pericol, cu înlănţuirea de torsiuni şi de flexări ale genunchilor, cu acel dans al picioarelor, şi apoi brusca detentă, explozivă şi dinamică.

Pentru a doua probă, juriul a ales alergarea de fond, şase ture de stadion, o competiţie care nu făcea parte din probele de pentatlon, aşa că Thasos m-a trimis în camera mea, unde Daphne mă aştepta, hotărâtă să îmi facă masaj.

— Du-te de-aici, Daphne, m-am împotrivit. Cheamă un maseur. Altfel, ştii tu cum se va termina...

---

[23] Anul 432 i. Chr.

— Cum?

— Ca până acum. Nu m-ai masat niciodată fără ca asta să se termine trăgându-ne-o...

— A, da? Eu nu-mi aduc aminte...

Alintându-se, cu pupilele dilatate, bătând din gene, a continuat cu pisicelile, fără măcar să mai încerce să facă pe mirata. Înduioşat, şi mai ales aprins de dorinţa ei, m-am ocupat de ea întreaga după-amiază, într-atât o simţeam de lacomă după mângâieri. Evident, am avut grijă să nu ejaculez şi pe când eram gata cu zbenguiala, a murmurat, aprinsă la faţă:

— Îmi pare rău, n-ar fi trebuit s-o fac, doar ţi-am jurat. Dar ştii ce-i mai rău? Că nici măcar nu mi-e ruşine.

— Deloc-deloc?

— Ba da, un piculeţ, cât să fie şi mai bine...

A doua zi, juriul a avut de ales dintre candidaţii la cursa cu arma, care se desfăşura în costume militare, cu platoşă, lance, scut; aşa că am profitat ca să mă odihnesc.

Dimineaţa următoare m-am dus din nou la stadion pentru săritura în lungime. Mi-era teamă de acest moment. Săritura presupunea trei poziţionări de picior la sol, ceea ce îmi omora genunchiul. În mod miraculos, durerea nu m-a podidit decât la ultima aterizare. Am urlat. În afară de Thasos, toţi ceilalţi au crezut că era un strigăt de bucurie, pentru că sărisem o distanţă deloc neglijabilă.

La întoarcerea în cameră, am recurs la opiu. Cum juriul consacrase următoarele trei zile curselor de care, mi-am urmat refacerea puterilor în doză forte, fără să mă mai dau jos din pat, oarecum mirat de Daphne, care doar mă acoperea de sărutări, între două glume şi zvonurile pe care mi le povestea.

Cursa m-a găsit deci în formă. Alergam în serii de câte patru, după care venea din nou rândul câştigătorilor. Am ajuns primul dintre toate grupurile reunite. De-acum,

Thasos manifesta mai puține rezerve, era mai încrezător şi chiar îşi cerea iertare că se împotrivise.

A doua zi, la proba luptelor, juriul a anunțat că va proceda prin eliminare: cine pierdea o dată, părăsea competiția; cine câştiga, relua lupta cu un alt învingător.

Din prima clipă, participanții au dorit să se arate la înălțime, atât puternici, cât şi buni tehnicieni – modelul lui Ahile, războinicul neîntrecut, inspira foarte puternic tineretul grec. Dotați cu o vergea bifurcată la capăt, jurații nu ezitau să aplice câte-o lovitură peste spate sau peste fese celor care încălcau în vreun fel regulamentul; dacă vreun îndrăzneț se întorcea să protesteze, îl excludeau pe loc. Atmosfera devenea încordată. Ne priveam cu mai puțină bunătate, ştiind că în curând vor fi puțini aleşi dintre cei chemați; începeam să ne dăm seama că aparțineam unei mase de perdanți. Evaluând capacitățile primilor luptători, am avut presentimentul că nu eram mai bun decât ei. Fără-ndoială, nu eram singurul care pusese acest diagnostic, căci mai mulți candidați au decis să abandoneze fără ca măcar să fi încercat – în timpul acestei luni de dinainte de concurs, te puteai retrage fără a te dezonora, spre deosebire de competiția olimpică, în care orice capitulare trecea drept laşitate.

I-am împărtăşit această spaimă lui Leonidas. Perplex, trebuie că a admis, văzându-i pe acei zdrahoni bine legați, că sunt departe de a fi câştigător.

— Şi ce e de făcut? l-am întrebat. Nu le sunt superior cu nimic.

— Întrece-i în hotărâre. Numai ea duce la victorie. Vrei dovada? Înainte de începerea fiecărei lupte, mă uit fix în ochii luptătorilor, la fruntea lor, şi ghicesc după determinarea fiecăruia care din cei doi va învinge. Asta nu dă greş niciodată.

— Glumeşti?

— Ba deloc. Hai să încercăm.

De fiecare dată când începea un duel, îmi spunea cine va fi câştigătorul înainte ca acesta să intre în spaţiul destinat confruntării; de fiecare dată, rezultatul îi confirma predicţia. Leonidas mi-a zis în concluzie:

— Defineşte printr-un singur cuvânt motivul profund pentru care te afli aici.

Am căzut pe gânduri.

— Daphne!

— Atunci, gândeşte-te la Daphne, concentrează-te asupra ei şi restul va veni de la sine.

Am fost chemat de juraţi. Aveam drept adversar un lungan cât o prăjină, din Corint, care nu făcuse mare brânză la alergare, dar care strălucise la săritură şi suliţă. A venit spre mine zeflemitor, cu un zâmbet în colţul gurii, măsurându-mi statura mult inferioară faţă de a lui. Şi-atunci mi-am spus: „Te vezi deja câştigător? Mare greşeală!”, după care m-am însufleţit repetându-mi „Daphne”, având în minte imaginea ei şi în nări parfumul de măghiran.

L-am pus de trei ori la pământ pe corintian. Şi-acolo a rămas, buimac, neînţelegând ce i se întâmplase, în timp ce Leonidas ţipa de bucurie.

A trebuit să susţin alte trei confruntări. În mai multe rânduri, genunchiul ameninţa să-mi cedeze; în timpul luptelor, l-am simţit din ce în ce mai solicitat, mai fragil, gata să se rupă, dar am avut grijă să îl eliberez din strânsoare la cea mai mică furnicătură: decât să risc să-l fracturez forţând musculatura, am preferat să schimb priza ca să-l pot relaxa. Astfel că am ajuns la finalul calificărilor, epuizat şi psihic, şi fizic, într-atât a trebuit să mă concentrez pentru a evita dislocarea.

Speram la o zi, două de repaus. Însă am aflat că vom urma pe rând, la aruncarea discului, începând chiar de a doua zi.

Gâtul mi se usca, picături de sudoare îmi perlau fruntea, pielea şoldurilor îmi era parcursă de frisoane. Fiecare dintre noi nu avea dreptul decât la o încercare, ceea ce ne obliga să ne mobilizăm forţele într-un unic efort. Când mi-a venit rândul, nu aveam decât două soluţii: să mă cruţ, făcând mişcarea de-o manieră controlată sau să dau totul dintr-o aruncare pentru a învinge.

— Mulţumeşte-te să-ţi asiguri trecerea mai departe, mi-a recomandat Thasos. Rezultatele anterioare îţi asigură calificarea. Nu-ţi asuma niciun risc.

Am încuviinţat. Prinzând discul de bronz, mai greu la Olympia decât oriunde în altă parte, disc pe care l-am dat în prealabil cu nisip, ca să nu-mi scape din mâna unsuroasă, m-am aşezat în spatele liniei trasate cu creta şi m-am chircit în poziţia de start. Şi deodată m-am desfăşurat. Ce se-ntâmplase?

În ultima clipă, m-am hotărât să nu fac treaba pe jumătate, aşa că mi-am mobilizat întreaga energie: discul a plecat din mâna mea, şi-a luat zborul, a despicat aerul, s-a răsucit în jurul propriului ax cu o stabilitate care demonstra excelenţa elanului de impuls, după care a aterizat foarte departe, într-un loc în care cel care avea sarcina de a măsura se credea la adăpost. Strigăte şi aplauze au urcat spre cer, salutându-mi performanţa.

Am rămas stupefiat. Se părea că nu-mi dădeam seama de amploarea a ceea ce executasem. Thasos s-a repezit spre mine şi m-a luat în braţe.

— Bravo, Argos! Eşti calificat.

I-am şoptit la ureche:

— Thasos, nu mă lăsa jos, ţine-mă în braţe, dacă nu, am să mă prăbuşesc.

Mi-a cedat genunchiul.

*

Ros de curiozitate, Socrate nu rezistase: se întorsese la Elis cu o delegație de magistrați, de poeți, de dramaturgi şi de atenieni bogați. Nimeni nu-l pusese la curent cu nenorocirea care mi se întâmplase. După ultimele veşti, triumfasem în cadrul calificărilor, ca urmare a revenirii miraculoase. O asemenea omisiune nu avea în vedere să-i țină departe, cât să-i menajeze pe cei din jurul meu, echipa noastră şi Pyrrhias. A trece sub tăcere acest ghinion era convenabil pentru toată lumea: ceea ce nu era spus nu exista. Nu numai că fiecare îşi dorea să continue să creadă că Argos va câştiga proba pentatlonului, ci chiar o credea. Diferența între speranță şi calcul fusese anulată şi maşinăria de zvonuri se pusese în funcțiune: Argos chiulea de la antrenamente? Fiindcă nu mai avea nevoie de ele. Nu mai era văzut prin preajmă? Îşi proteja secretele pregătirii. Şchiopăta, după spusele puținilor martori care-l întrezăriseră? Un şiretlic pentru a-şi amăgi viitorii adversari.

Eram singurul care vedea victoria drept himerică. Chiar dacă două săptămâni şi jumătate i-ar fi permis genunchiului să se refacă, de-acum îmi dădeam seama cât de mare fusese nebunia de care dădusem dovadă în a mă crede prea repede vindecat. Totul trosnea din nou. Ambiția pe care o nutrisem în timpul primei convalescențe se risipise la începutul celei de-a doua. Nici vorbă să m-aventurez pe stadion, adio Jocuri.

Cu toate acestea, nu scoteam un cuvințel despre această decizie. Oboseala fizică, uzura mentală, dar şi o formă de laşitate mă opreau să-mi anunț abandonul. Poate că l-aş fi putut mărturisi unor necunoscuți, dar nu lui Daphne, lui Thasos, lui Leonidas, într-atât simțeam că echilibrul lor depinde de mine, că bucuria de a fi le atârnă de a mea, că lipsa mea de optimism îl va înăbuşi pe al lor. Aşa că i-am îndrumat pe toți pe o pistă greşită. Aveam impresia că sunt un bolovan care se duce la vale în prăpastie, fără nicio

piedică, fără posibilitatea de a se mai opri, tot mai repede şi mai repede, şi mai disperat, fatalist, neputincios, în aşteptarea coliziunii finale.

Înainte de ajunul Jocurilor, am plecat din Elis în Olympia, urmaţi de politicieni, preoţi, artişti, muzicieni, oratori, poeţi, dramaturgi, astrologi, bucătari, aruncători de flăcări, ghicitori, prostituate, gigolo, furnizori de animale destinate festinurilor sau sacrificiilor, ca şi spectatori cu zecile de mii.

Toată lumea a dormit pe malul lacului Letrinoi, şi-apoi, de dimineaţă, şi-a terminat călătoria.

Cum să descrii Olympia? Un singur cuvânt îmi vine în minte: excesul.

Olympia se arăta excesivă în toate. Excesivă prin aglomeraţie, excesivă prin zgomot. Excesivă prin abundenţa gunoaielor. Excesivă prin căldura estivală, prin uscăciunea puţurilor secate, prin scandaloasa absenţă a hanurilor şi a locurilor unde să tragi peste noapte. Excesivă prin diversele muzici care îşi făceau concurenţă din loc în loc. Excesivă prin multitudinea de temple, de altare, de edicule, de statui, de ofrande înmulţindu-se exagerat printre platanii Crângului sacru. Excesivă prin sacrificarea fără măsură a animalelor care se auzeau continuu urlând de frică sau de durere, şi fumurile gri şi dense ridicându-se de la grătarele însângerate, stolurile de păsări răpitoare care dădeau târcoale pe deasupra norilor de fum, după care se năpusteau dintr-odată să înşface vreo ciozvârtă, roiurile de muşte aşezându-se peste tot, pe carnea friptă, pe cadavre, pe gunoaie, pe pelerini.

Zeus, domnul locului, era implorat de oameni cu apelativul Zeus-vânează-muşte. Cu toate că acesta părea să le ignore rugile. Nu mai văzusem nicăieri atâtea reprezentări ale lui Zeus, ici cu bustul gol, colo înfăşurat într-o mantie, bărbos, spân, purtând în mână fulgerul, simbolul său, statuile din bronz vorbind în detaliu despre multiplele-i

funcții, zeu al ploii, al recoltei, al templelor, al căminului, al căsătoriei, al prieteniei, al fratriilor, al confederațiilor, model al regilor, arhetipul legiuitorului, etalonul vicleniei, idealul protectorului, prototipul izbăvitorului, referința curajului, stăpânul destinului. La Olympia totuși, titlul său esențial rămânea cel de Zeus al legămintelor.

Mergeam fără țintă pe la umbra violacee a platanilor, un vast crâng unde se ridicau mai multe statui ale învingătorilor, comandate și apoi depuse acolo de atleți sau de orașele lor recunoscătoare. Aproape peste tot, ghizi explicau curioșilor povestea acestor eroi, lăudându-le vitejia și spunând anecdote ajunse proverbiale.

Dacă nu puteam profita de Leonidaion, palatul rezervat ambasadorilor, aveam privilegiul de a ne odihni totuși sub un acoperiș, în partea estică a gimnaziului. Acolo, atleții beneficiau de camere, spre deosebire de pelerini, care dormeau sub cerul liber, cu picioarele la capul celuilalt, unii-ntr-alții ca spicele pe câmp, necăjiți de muște, sforăituri, țipetele bețivanilor, ecourile petrecerilor. Doar câțiva prevăzători norocoși își închiriaseră, ba chiar își aduseseră cu ei corturi, într-un loc împrejmuit și păzit.

Jocurile începeau în acea dimineață.

Olympia se umpluse până la refuz. Patruzeci de mii de persoane ocupau un perimetru îngust în care, în restul anului, nu se găseau decât câțiva preoți și vreo șase păstori cu turmele lor de vaci sau de capre.

Logic vorbind, încă de la deșteptare ar fi trebuit să-mi declar retragerea. Or Daphne, în picioare cu mult înaintea mea, îmi pregătise un mic-dejun delicios, fremătând de speranță și de nerăbdare. Oare să-i aplic acest duș rece?

Așa că am șters-o.

În această primă zi, atleții și antrenorii se adunau în fața lui Zeus al legămintelor, o sculptură situată în apropierea Bouleuterionului; acolo jurau să respecte regulamentul

probelor şi să nu întreprindă nicio faptă necinstită, în timp ce judecătorii promiteau să nu se lase corupţi. Însoţind delegaţia atenian㠄 am depus jurămîntul la unison cu tovarăşii mei.

Ne-am îndreptat apoi spre un loc celebru şi celebrat: templul lui Zeus, unde i se găsea efigia criselefantină[24], cea mai mare statuie din univers.

Construcţia din calcar moale, în stil doric, înconjurată de coloane, avea un acoperiş nemaipomenit, făcut din marmură tăiată în formă de olane, ornat cu cazane din aur la cele patru colţuri, în timp ce în centru, chiar deasupra frontonului, se avânta o Victorie. Pe margini erau basoreliefuri care spuneau povestea cosmosului la greci, muncile lui Zeus, ale lui Heracle şi ale lui Teseu.

— După jurămînt urmează rugăciunea! a ordonat Leonidas. Haideţi să-i cerem lui Zeus victoria.

Pentru că că Leonidas procedase dintotdeauna astfel şi concurase de fiecare dată cu măreţie, atenienii înţelegeau să facă la fel, cu aceeaşi rigoare, astfel că grupul nostru a intrat în templu. Şi eu l-am urmat.

Statuia lui Zeus, bijuterie monumentală din aur şi fildeş, m-a impresionat prin dimensiune şi măreţie. Pe un postament şi un piedestal care se ridicau deja la trei metri înălţime, zeul tuturor zeilor, aşezat pe un tron din lemn de abanos incrustat cu pietre preţioase, ne-a întâmpinat cu severitate, înalt de doisprezece metri. Capul încoronat cu ramuri ajungea până la tavan. Ca strivit, m-am văzut mai mic decât piciorul său încălţat cu sanda de aur şi, chiar dacă o luasem pe galeria laterală, unde ajungeai pe o scară, nu am reuşit să ating nivelul pântecului. În mâna dreaptă,

---

[24] Tehnică de sculptură apărută în Grecia antică, în care plăci de fildeş reprezentau părţile goale ale trupului şi aurul, îmbrăcămintea şi bijuteriile. (N. Tr.)

elegantul şi austerul colos ţinea o Victorie, iar în cea stângă, un sceptru în vârful căruia se afla un vultur. Pielea de pe zonele dezgolite ale lui Zeus m-a uimit peste măsură, căci era fină, lăptoasă, uşor galbenă, lăsa impresia de viaţă – am aflat cu acea ocazie că bucăţile de fildeş erau unse cu ulei pentru a fi protejate de umezeala în creştere din timpul iernii; de altfel, în faţa statuii, mi s-a arătat vasul conţinând acest lichid, aşezat pe o dală neagră tivită cu alb, acolo unde Zeus şi-a aruncat fulgerul în semn de recunoştinţă atunci când sculptorul Phidias îi ceruse părerea despre opera sa.

Au început rugăciunile, strigate, cântate, şoptite, tăcute. Oare cum să se fi simţit Zeus în mijlocul acestei întregi agitaţii, unui asemenea vacarm şi atâtor tăceri? Şi de ce grecii se adresau în unanimitate lui? N-ar fi fost mai bine să-şi asigure sprijinul unor divinităţi mai puţin solicitate? De fapt, îşi formulau esenţa dorinţelor către şef, el fiind cel care hotăra în ultimă instanţă. Ştiau că Zeus nu aducea succesul unui atlet necredincios şi slab pregătit, dar mai ştiau şi că îl refuza unui habotnic care se antrena peste măsură de zelos. Aşa că îl ajutau să ia decizia cea bună, îşi îndeplineau sarcinile lor de oameni, cu modestie, metodic, ritualurile şi ofrandele făcând dovada bunei lor credinţe.

S-o mărturisesc? Aici, la Olympia, simţeam prezenţa apăsătoare a lui Zeus, pe când la Delphi nu sesizasem nici urmă de Apollo. În ciuda a ceea ce era în sufletul meu, m-am adresat lui, l-am invocat, l-am implorat. Oare deveneam grec datorită faptului că îmi doream atât de mult să ajung atenian?

Am avut apoi la dispoziţie o întreagă după-amiază liberă, pentru că se desfăşurau cursele de care, concursuri foarte populare. După spusele pariorilor, Atena avea puţine şanse. Faţă de Daphne, care voia să asiste împreună cu Thasos, am pretins că preferam să mă odihnesc, lucru cu care amândoi au fost de acord.

Am plecat deci să mă plimb în răcoarea de absint a crengilor. Crângul sacru colcăia de pelerini, în ciuda faptului că mii dintre ei se duseseră la hipodrom.

Altarele fumegau, vânzători ambulanți ofereau câte ceva de băut sau de mâncat; unii, cocoțați în căruțe transportând ulcioare cu vin, întindeau cupe amatorilor. După ce i-am ocolit pe spartani, care furnizau câini de luptă cu spume la gură şi care ar fi muşcat cu plăcere orice gambă la un simplu semnal, m-am lăsat pradă reveriei în mijlocul întregii îmbulzeli. Spre deosebire de celelalte manifestări greceşti – Jocurile Pythice, Jocurile Nemeene şi Jocurile Istmice –, Jocurile Olimpice ofereau numai competiții sportive, nu şi spectacole de artă, nici de teatru, nici de muzică ori de recitare. Toată lumea însă dădea fuga aici, pentru că totuşi Olympia constituia anticamera reputației, o scurtătură spre glorie. Fiecare venea aici să se arate: cântăreții cântau, dansatorii dansau, pledanții pledau, cuvântătorii cuvântau, pictorii pictau, filosofii filosofau, sculptorii sculptau, poeții poetizau, iluzioniştii iluzionau, vânzătorii vindeau, trecătorii treceau, colportorii colportau, gură-cască întruna căscau gura, băutorii beau, clănțăii clănțăneau, chefliii chefuiau, seducătorii seduceau, puşii pe căsătorii se căsătoreau, futăcioşii futăceau, prostituatele se prostituau. Fiecare îşi juca rolul. Şi eu?

Mă simțeam gol, găunos. Un superficial. O făcătură. Dacă mai aveam vreun dram de substanță, aceea era a unui impostor... Necinstit, viclean, fundamental trădător, mă dădeam mereu drept un altul, Argos în loc de Noam, atlet în loc de invalid, tânăr în loc de milenar, muritor în loc de nemuritor. Mă reduceam la o minciună ambulantă.

Posomorât, m-am întors târşâindu-mi picioarele în cameră unde m-am aruncat în pat ca să nu mă mai perpelesc atâta.

M-a trezit larma. Daphne, Socrate, Pyrrhias, Thasos se întorceau de la cursele de care discutând zgomotos. Pe lângă că Atena pierduse, Sparta, oraşul rival, câştigase toţi laurii. Aşa că vociferau împotriva spartanilor, nişte caricaturi de bărbaţi cu coama nici prea lungă, nici prea scurtă şi capă purpurie. „Maimuţe cu curu' roşu! Normal că se-nţeleg bine cu armăsarii!"

Decepţia îi făcea ranchiunoşi.

După această umilire a superbiei ateniene, sperau că venind la mine vor avea parte de consolare. Daphne s-a ghemuit în braţele mele. Thasos m-a arătat cu mâna celor care îl însoţeau:

— Domnilor, iată-vă în prezenţa unei creaturi neobişnuite, deoarece pentatlonistul se cere să nu fie un atlet propriu-zis, o oaie cu cinci picioare. El trebuie să fie de categoria grea şi totodată să se mişte cu uşurinţă; masiv, chiar dacă scund; mai degrabă musculos decât viguros, deşi în mod paradoxal mai mult viguros decât musculos; mai repede puternic decât suplu, dar şi, în alte momente, mai repede suplu decât puternic. Pe scurt, trebuie să fie Argos.

La încheierea discursului, am fost aplaudat. Socrate a conchis:

— Contăm pe tine să ne răzbuni pentru înfrângerea suferită. Şi-acum, să-i respectăm liniştea lui Argos, care se pregăteşte. În astfel de ocazii nu suntem buni decât să bem, să mergem deci să tragem o duşcă!

S-au îndepărtat, lăsându-mă abătut. Pe lista ambivalenţelor personale s-a mai adăugat următoarea: cel căruia i se acordă încrederea şi care va înşela această încredere.

Datorită efectelor soporifice ale teriacului, am reuşit totuşi să adorm buştean.

În zori m-am apropiat de fereastră.

Afară se ivea noua zi. Beţivani, petrecăreţi, muzicanţi amuţiseră în sfârşit.

Un adolescent imberb şi visător fredona, sprijinindu-se de coaja bicoloră a unui platan. Repeta o melodie suavă, delicată, plină de nostalgie, pe care am sfârşit prin a o asculta:

Ce e omul? O creatură efemeră, visul unei umbre. Dar când o rază de soare îl atinge uşor pe umăr, îndrăgeşte această lumină care-i face viaţa dulce, un adevărat dar de la zei.

Câtă înţelepciune uluitoare ieşea de pe aceste buze abia pornind în viaţă!

Vorbele acelea m-au uns pe suflet... Da, oamenii iubesc jocul, petrecerea, provocarea, trăiesc cu ideea că într-o zi nu vor mai fi, ard în fiecare clipă, se consumă ca acele de pin când li se dă foc. Şi-atunci de ce eu, nepieritorul, nici trecător şi nici vulnerabil, mă arătam deci aşa de temător, prudent, laş? Nu le meritam.

Întorcându-mă, am zărit-o pe mătăsoasa şi cărnoasa Daphne în braţele somnului. Sărmana... Sconta pe o victorie din partea mea, pentru ea, pentru noi, pentru cuplul nostru care-şi va întemeia o familie dacă voi căpăta statutul de cetăţean. O s-o dezamăgesc? O să mă-ndepărtez cu nepăsare? O să fiu dat gata fără a mă lupta? Nu o meritam...

Buimac, m-am gândit să mă las în voia reflexelor. Corpul mi se înfierbânta fără mine. Ca toţi ceilalţi, îmi vedeam de antrenamente.

La prânz, în Crângul sacru, un mesager a dat semnalul de plecare din trompetă: participanţii erau aşteptaţi la stadion. Ca toţi ceilalţi, m-am îndreptat într-acolo.

Într-un tunel luminat de torţe pâlpâinde, mai slabe decât strălucirea licuricilor, cei douăzeci de atleţi selecţionaţi se dezbrăcau şi se dădeau cu ulei.

Ca toţi ceilalţi, m-am uns şi eu.

O fanfară de alămuri a răsunat; după fiecare semnal, vestitorul de la capătul pasajului urla câte-un nume, atât pentru mulțimea de afară, cât şi pentru noi, cei de la interior; s-a anunțat şi numele meu. Ca toți ceilalți, am ieşit.

Lumina năprasnică m-a orbit. Urletele publicului m-au cutremurat.

Vaporii fierbinți ai nisipului m-au țintuit locului. Totuşi, împins de un resort interior, am înaintat, gol, uleios, cu pas regulat, cu inima bătându-mi de să-mi sară din piept, eroic şi ridicol în acelaşi timp, sub miile de priviri care mă străpungeau, printre strigătele de slavă şi insultele pe care din fericire extraordinarul vacarm mă împiedica să le aud clar – spectatorii tămâindu-i pe atleții din oraşele lor şi înjurându-i pe ceilalți.

Pe margine, i-am zărit pe antrenori înşirați în spatele unei bariere din lemn, în tribuna ce le era rezervată. M-am ferit să mă uit după Thasos, convins că acest gest de a mă mai linişti încă o dată risca în mod paradoxal să mă îngrozească şi să-mi scadă puterile.

În timp ce atleții intrau unul câte unul, mi-am construit tactica, strategia de ultimă oră, cea a disperării. Pentru că organismul nu ar fi putut să facă față celor cinci discipline, de ce n-aş încerca să exploatez o particularitate a concursului? La pentatlon, concurenții se întreceau în cinci probe, asta doar dacă nu se detaşa mai repede un învingător: regulamentul stipula că dacă un atlet câştiga primele trei discipline obținea coroana din ramuri de măslin fără ca nimeni să se mai întreacă la ultimele două, alergarea şi lupta. Am hotărât deci să dau totul încă de la început, mai degrabă decât să-mi calculez rațional dozarea forțelor.

Am căutat-o din priviri pe Daphne. Dacă femeilor măritate li se refuza dreptul de a asista la spectacol, celibatarele o puteau face, şi nu mă îndoiam că Daphne se găsea printre ele. Din nefericire, fuseseră plasate în spate, atât de departe

de spațiul în care ne găseam, încât cu greu le distingeam siluetele.

Trâmbițele răsunătoare au anunțat începerea concursului. Vuietul mulțimii s-a estompat din ce în ce mai mult până a ajuns doar o clipocire, după care s-a aşternut liniştea, dar una agitată şi încordată.

În acorduri de *auloi*, şi-au făcut apariția nişte adolescenți, maiestuoşi, purtând cu ei elementele oficiale ale Jocurilor: sulițe, discuri, haltere.

— Discul! a trâmbițat vestitorul.

Prima disciplină, aruncarea discului, îmi lăsase o amintire traumatizantă.

Mă voi prăbuşi imediat după, ca ultima oară? Nu aveam de gând totuşi să mă menajez. „Daphne", mi-am spus. „Daphne", mi-am repetat. Numele ei îmi răsuna în minte când, cu mână sigură, am apucat discul.

— Pe tine am să te-ngrop în nori! i-am şoptit plăcii de bronz pe când îmi verificam priza.

M-am ghemuit, după care m-am desfăşurat, am făcut o voltă fluidă şi în acelaşi dinamică, apoi, chiar înainte să plec odată cu el, am dat drumul proiectilului răcnind. De ce răcnind? Pentru a fi aşa cum voiam, pentru a smulge strigătul durerii, pentru a scoate tensiunea din mine. În fapt, genunchiul, ca impresionat, a ținut la şoc. Discul a urmat un interminabil zbor planat şi nu a căzut decât cu părere de rău pe pământ. Publicul, care se ridicase ca unul, şi-a manifestat entuziasmul. Era de domeniul evidenței că mă plasam primul, totuşi veneau la rând alți competitori, printre care un spartan redutabil. Furios pe mine, m-a imitat în momentul aruncării urlând de să-şi spargă gâtul. Discul a căzut mai aproape decât al meu. Toți şi-au folosit cele cinci încercări, mai puțin eu.

Judecătorul mi-a proclamat victoria. Partizanii Atenei au zbierat şi apoi au cântat – tot mugind – un imn pentru

Atena, zeița de pe Acropole, fiica preferată a lui Zeus, stăpânul Olympiei.

— Sulița!

Am apucat sulițele, fabricate dintr-un lemn uşor, de înălțimea unui om şi de grosimea unui deget. De la prima aruncare, un teban, ale cărui execuții deveniseră foarte populare în ultimii ani, a obținut o performanță amețitoare, ovaționată pe loc. Ca să mă calmez, mi-am amintit mie însumi că mă foloseam de suliță de secole şi că nu aveam egal la această disciplină. Dar am văzut dintr-odată capcana unei asemenea încrederi: prea sigur pe mine, riscam să eşuez. Aşa că mai bine furia, frica pentru a-mi da putere! Imaginea, parfumul, numele lui Daphne m-au învăluit din nou. Când mi-a venit rândul, am urlat iar, aruncând sulița. Care s-a înfipt dincolo de semnul lăsat de teban.

Suporterii mei au exultat. Ultimii candidați, tulburați, mi-au împrumutat obiceiul de a urla, în speranța că aşa îşi vor îmbunătăți tehnica. Au zbierat deci fără nicio rezervă, dar nu le-am cedat întâietatea.

Judecătorul a proclamat cea de-a doua victorie pentru mine. Atenienii au explodat, în culmea euforiei; într-o debandadă generală, au intonat un alt imn Atenei, de data aceasta urlând, atât de exaltați, încât s-ar fi putut crede că între prima şi a doua odă petrecuseră o noapte de beție.

— Saltul în lungime!

Aveam dreptul la cinci încercări. Judecătorul a decis ca, de-a lungul celor cinci sesiuni, eu să sar ultimul. Când au început adversarii mei, mi-am întors privirea în altă parte; muzica de *auloi* mă anunța când brațele acestora începeau mişcarea de du-te-vino, auzeam apoi sunetul aterizării după fiecare salt, şi la final comentariile admiratorilor sau obida publicului.

La rândul meu, m-am hotărât să joc la risc: pentru a evita cele cinci încercări care sigur m-ar fi sfărâmat, voi miza pe

reuşita din prima. Dublez miza sau plec acasă! Totul sau nimic!

M-am aşezat la linia de start, am ascultat sunetele de *auloi*, mi-am balansat braţele de câteva ori, mai mult decât de obicei, în ritm, apoi m-am lăsat purtat de greutăţile care m-au făcut să decolez de la sol imaginându-mi că am aripi, şi închipuindu-mi, pentru amortizarea şocului, că picioarele aveau să aterizeze într-un mediu lichid. Acest mod de a vedea lucrurile m-a ajutat să depăşesc dificultăţile. La ultima aterizare, am ajuns la două concluzii: sărisem mai departe decât ceilalţi, iar genunchiul se zdrobise.

Atenienii au tunat de-a dreptul. O zvâcnitură tăioasă mi-a parcurs întreg piciorul, de la şold până la talpă. Mi-am muşcat buzele pentru a mă ţine drept, am afişat o figură inexpresivă, reuşind să simulez un umblet normal, şi m-am aşezat pe nisip, la marginea pistei.

Fiecăruia ne mai rămăseseră patru încercări. Voi reuşi să-mi păstrez recordul? Acum, că soarta mi-era pecetluită, mi-am aţintit ochii spre concurenţii care încercau din răsputeri să mă depăşească. Când mi-a venit rândul, am schiţat un gest arogant de refuz care voia să spună că nu aveam nevoie să mai încerc dată fiind mediocritatea adversarilor. O parte din public m-a huiduit, alta m-a aclamat.

Scena s-a repetat timp de jumătate de oră care mi s-a părut că s-a scurs mai lent decât întregul secol petrecut pe înălţimile Parnasului. După a cincea serie de încercări, judecătorul m-a declarat învingător. Câştigasem nu numai la această disciplină, ci întreaga probă a pentatlonului.

Zeloşii atenieni tropăiau, aplaudau, băteau din picioare, urlau cât îi ţineau plămânii, molipsind de-acum şi restul asistenţei. Invectivele încetaseră.

Triumfam. O aceeaşi bucurie lega toate popoarele din Grecia.

Cum să mă ridic?

Am închis ochii, mi-am ținut respirația şi mi-am ținut drept. În rotulă mi se înfigeau pumnale. M-am dus aproape demn până la masa din aur şi fildeş unde mă aştepta coroana din ramuri de măslin tăiate din arborele sacru al Olympiei. În mijlocul hărmălaiei care-mi chinuia din ce în ce mai mult timpanele, judecătorul mi-a pus pe cap, în mod solemn, cununa.

În acea clipă, țâşnind de la tribuna unde se găseau antrenorii, un omuleț cu arătare stranie a încălecat peste balustradă şi a alergat spre mine.

— Argos! Iubirea mea!...

Omulețul m-a strâns atât de tare, încât m-a făcut să cad. Publicul a izbucnit în hohote de râs. Am descoperit-o pe Daphne, deghizată în băiat.

Daphne care, în complicitate cu Thasos, se strecurase printre antrenori ca să nu piardă nimic din spectacolul glorificării mele.

Ce-a urmat nu-mi mai amintesc, pentru că mi-am pierdut cunoştința.[25]

*

De data aceasta, genunchiul m-a durut mai tare decât după căderea de la gimnaziu. Avânturile s-au dovedit a fi fost atât de violente, încât ani de zile, ba chiar decenii, o înțepătură fantomă, sfredelitoare, mi se tot înfigea în carne, fix în locul în care cedaseră tendoanele. Deşi rotula era perfect refăcută, o teamă surdă la ideea că s-ar fi putut oricând disloca reapărea de fiecare dată când îmi suprasolicitam piciorul. Din fericire, superstițiosul Pyrrhias nu prevăzuse un banchet chiar în acea seară, a câştigării

[25] Pătrunderea neaşteptată a lui Daphne pe teren a dus la o schimbare în regulamentul olimpic. După vicleşugul ei, s-a impus antrenorilor să se prezinte dezbrăcați şi aşa să rămână, pentru ca un astfel de inconvenient să nu mai poată avea loc.

pentatlonului. Cu regret ne-a anunțat că își lua angajamentul de a organiza un festin somptuos a doua zi. Pica extrem de bine pentru mine, căruia mi-era foame, dar nu de merinde, ci de îngrijiri și de odihnă.

Cu toate acestea, la asfințit, în timp ce vocile unui cor se ridicau din Crângul sacru, sărbătorindu-mi numele și victoria, a trebuit să îmi fac apariția, conform tradiției. Cu coroana de măslin pe cap și cu ghirlande de flori la gât, am ridicat mâna pentru a saluta mulțimea. Am fost îndelung aclamat, apoi am primit laude și complimente, stând cu spatele bine sprijinit de o coloană.

La întoarcerea în cameră, m-am repezit la fiola de teriac. Daphne mi-a oprit gestul.

— Am un antidot mai bun.

M-am uitat la ea, intrigat. Și-a desfăcut umărul rochiei, a lăsat-o să cadă până la glezne, oferindu-mi trupul gol, sidefat, perfect. Să fi fost energia concursului care supraviețuise în mine? Să fi fost fluidele iubirii care se acumulaseră în timpul castității forțate? Înflăcărat de ardoare, mi s-a aprins dorința, m-a cuprins un soi de furie erotică, am cuprins-o pe Daphne și-am strânso în brațe cu putere.

— Întinde-te, mi-a șoptit.

Mi-am scos febril tunica și m-am lungit pe spate.

— Nu care cumva să-ți scoți coroana și nici ghirlanda: o să mă culc cu un campion olimpic!

Am zâmbit.

— Vrei să fuți un nemuritor?

— Exact! Să nu te mai abții! Voi avea eu grijă de tine.

Și s-a ținut de cuvânt... Mi-a întors îmbrățișările, orgasmele pe care i le dăruisem; m-a eliberat de tot ceea ce păstrasem în mine de-a lungul acestor luni. Frecându-se, ondulându-se, rezistându-mi înainte de a-mi ceda, m-a făcut să juisez de mai multe ori în ea, până în cele mai

fierbinți măruntaie, ceea ce de fiecare dată îi smulgea un geamăt care îi exprima bucuria, cât şi mândria.

După a cincea explozie, a exclamat strângându-mi pentru o ultimă oară sexul în ea:

— Iată! În această seară, cu siguranță că am plămădit primul nostru copil.

— A, da?

— Mă rog, primul copil... De fapt, cred că am conceput mai mulți.

— Îmi doresc multe fiice, să ne umplem de mici Daphne.

— Ba nu, voinice, aş prefera o serie de Argoşi în miniatură. De altfel, pentru asta m-am şi pregătit: în fiecare zi, m-am rugat Hestiei şi am dezmierdat membrul lui Polidamas din Crângul sacru..

— Poftim?

— Polidamas, ştii bine... Cretanul, campionul la luptă şi box.

— Daphne, ce tot spui?

— Adu-ți aminte, am fost să-l vedem ieri-dimineață! Polidamas care a zămislit optsprezece copii... Se zice că dacă-i mângâi organele genitale, rămâi gravidă în cursul anului respectiv. De secole, femeile atâta l-au frecat, încât statuia de bronz este complet lustruită în acel loc.

Cea de-a treia zi a Jocurilor mi-am petrecut-o recuperându-mă la pat, mulțumit să scap de ritualuri şi ofrande. O imensă procesiune, condusă de judecători şi preoți, pornea de la pritaneu, şerpuia pe sub frunzişul din Crângul sacru şi se oprea la altarul lui Zeus. În susul scărilor, pe lângă țapi şi oi, erau duse una câte una şi o sută de bovine care erau sacrificate. Apoi pulpele acestora, bucăți de carne de calitate rezervate zeului, erau puse la frigare pe urmele lăsate de cenuşa din anii precedenți. Din camera mea nu percepeam decât ecourile tumultului, mugetele animalelor sub cuțitul sacrificatorilor şi norii de fum dens.

Spre seară am ieşit şchiopătând, am traversat Crângul sacru, pe unde, pretutindeni, plutea mirosul acru de sânge, şi m-am prezentat la banchetul organizat în cinstea mea într-un cort superb. În picioare între cele două torțe înalte care încadrau intrarea, Pyrrhias, cu zâmbetul până la urechi, m-a primit aducându-mi cu vocea lui stridentă laude a căror esență se adresa de fapt lui:

„Am spus-o de când te-am întâlnit prima oară, am mirosit imediat campionul, nu mi-am pierdut niciodată nădejdea." Anterior îmi fusese precizat că Daphne nu va putea lua parte la festin, căci era vorba despre o masă exclusiv între bărbați. În interiorul pavilionului, realitatea se dovedea a fi alta: printre torțe şi lumânări, nişte magnifice cântărețe din liră şi din *auloi* interpretau o muzică languroasă, dansatoare înfăşurate în voaluri transparente îşi ondulau lasciv şoldurile, în timp ce curtezanele țineau companie cetățenilor cu bani.

— Dragul meu Argos, ai vrea o curtezană? mi-a spus Pyrrhias ca şi cum mi-ar fi propus un pahar cu apă.

— Nu, mulțumesc.

— Am oprit-o totuşi pentru tine pe Crobyl, o minunăție.

— Nu, zău că nu.

— Bine! a chicotit. Domnul a cinat acasă, înainte de banchet? Cu atât mai rău pentru tine, o s-o iau eu pe Crobyl.

Mi-am rotit privirea înspre paturile de la banchet. Nu se găseau nici prostituate, nici neveste, numai curtezane, ceea ce dovedea gradul de rafinament al seratei. Prostituatele serveau nevoilor trupului, nevestele necesității de reproducere; curtezanele, în schimb, nu foloseau nici unei nevoi, ele erau destinate plăcerii. Plăcerii frumuseții. Plăcerii conversației. Plăcerii unei distinse arte de a trăi. Plăcerii de a le asculta cum modelează şoaptele sau cântă la un instrument. Puteau fi recunoscute după carnația lăptoasă

datorată ceruzei, după pleoapele cernite cu khol, după părul strălucind de la şofran.

Mâncau puțin, din vârful degetelor, beau şi mai puțin şi nu acordau atenție decât celui care scotea banul.

L-am întâlnit pe Socrate mai deoparte, lăfăindu-se pe divan. M-a privit fix, cu seriozitate:

— Astăzi ți s-a schimbat viața, Argos. Ai câştigat Jocurile, statutul de cetățean şi inima lui Daphne. Bravo, măi băiete.

M-a încurajat să mă refac mâncând, prezentându-mi diferitele feluri, porcuşori de lapte umpluți, măruntaie de scroafă la proțap, ficat prăjit în crustă de mațe fine de miel, alături de nelipsitele măsline, smochine, piure de năut şi stafide.

— Pyrrhias ne-a răsfățat. A cheltuit cel puțin zece mii de drahme, cam cât câştigă un meseriaş în decursul unei vieți. Hotărât lucru, se sărbătoreşte pe sine zicând că te serbează pe tine. Da' nu ți-e foame?

Am luat un pumn de migdale.

— Haide, a insistat Socrate, profită de chiolhanul ăsta bun de-nviat morții.

Şi-ncă şi mai şi un convalescent.

Deşi mimând veselia, păstra o mină gravă, care mă intriga.

— Nu pari să te bucuri cu adevărat, Socrate.

— Mmm?

A clipit des, s-a uitat în dreapta şi în stânga, şi-a muşcat buzele.

— Iartă-mă. Încerc o gratitudine sinceră pentru tine în seara asta, dar...

Şi-a frecat umărul cu frenezie, apoi a început să tragă de tunică în diferite sensuri ca s-o repună în ordine, fără să reuşească.

— Înainte de a pleca din Atena, am vorbit cu strategul nostru, Pericle.

Diferendele dintre noi şi Sparta se înveninează. Se anunţă vremuri sângeroase. Euforia pe care o trăim aici, în această enclavă de pace, mi se pare şi efemeră, şi iluzorie. Se pregăteşte un război aprig. Iar acest război, Argos, nu se va limita la cel dintre Atena împotriva Spartei, nici la cel al aliaţilor noştri contra celor ai spartanilor, ci va fi un război al democraţiei împotriva oligarhiei, al regimului de cetăţeni împotriva unuia de aristocraţi.

— Atena îl va câştiga, la fel ca mine ieri.

— Da, Atena va triumfa. Atâta vreme cât vor exista cetăţeni hotărâţi – şi mereu vor exista – şi conducători competenţi. Deocamdată îl avem pe Pericle, dar după aceea...

— E încă în putere.

— O să vină şi-asta. Fiul său nu i-a moştenit calităţile. Nu văd niciun înlocuitor, cu excepţia nepotului lui.

— Cine?

— Alcibiade, cel căruia i se spune frumosul Alcibiade. Pericle l-a luat la el după moartea părinţilor şi eu îmi dau toată silinţa să-l formez. Cred mult în el. De altfel l-am adus cu mine printre bagaje, ca să descopere Olympia şi să vadă întrecerile.

În acea clipă, s-au auzit râsete la intrare, apoi ciondăneli vesele. Se simţea o mişcare plină de energie. A apărut o gaşcă de băieţi.

— Iată-l! a strigat Socrate.

Frumosul Alcibiade şi-a făcut apariţia în mijlocul unui grup de tineri încântători. Era imposibil să-l confunzi. Strălucea ca o flacără. Ochii albaştri, ca şi buclele blonde lipite de fruntea mată, reflectau lumina şi, când a luat-o pe alee, cu tenul fără pată, buze cărnoase, bărbia catifelată de vagi tuleie, a făcut să intre odată cu el şi veselia, energia, lipsa de griji. Zvelt, cu pieptul bombat, cu şoldurile înguste, cu picioarele bine conturate, înainta cu pas hotărât, rapid,

fără să se repeadă, atrăgând toate privirile. Tunica nu-i ascundea deloc trupul, care arăta două lucruri, tinerețea prin finețea pielii şi voința grației muşchilor bine conturați şi continuu încordați. Toată lumea a fremătat de plăcere când l-a văzut făcându-şi intrarea. Alcibiade nu se mulțumea să fie irezistibil, ci era de-a dreptul contagios.

A ridicat în aer o cupă din cositor.

— Am venit aici pentru că mi s-a spus că se bea vin de Pramnos. E-adevărat?

La cei şaptesprezece ani, afişa siguranța unui chefliu înveterat. Adunarea a pufnit în râs. Alcibiade graseia un pic, ceea ce-i stătea bine şi-i dădea o grație naivă, atrăgătoare, discursului.

Când m-a zărit a rămas încremenit. Îmbujorându-se, şi-a aruncat paharul cât colo şi a rostit cu voce puternică:

— De fapt, am venit pentru el, doar pentru el, învingătorul de azi.

Învingătorul de azi va fi învingătorul dintotdeauna!

S-a apropiat, a încremenit în fața patului meu, s-a aplecat, mi-a zâmbit, şi dintr-o pornire de moment, fără să mă întrebe ce părere am, şi-a lipit buzele de ale mele într-un lung sărut, umed, având curajul să-şi lase limba să mă pătrundă şi să o atingă pe-a mea. A fost un sărut dulce, fructat, topindu-se parcă.

Nu numai că i-am permis s-o facă, dar a fost cât pe ce să-l rețin când s-a dat înapoi.

Intermezzo

Încă o dată, Noam aşteaptă.

Desigur, nu este captiv, pentru că poate s-o şteargă după pofta inimii din această căsuță din Santa Monica, cartier animat şi plăcut al Los Angelesului, însă rămâne prizonierul aşteptării.

Britta a ajuns la un acord cu el înainte de a-l instala aici. Termenii înțelegerii sunt cât se poate de limpezi: el vorbeşte, ea păstrează tăcerea.

Tânăra continuă să le ascundă tuturor prezența lui Noam în acea casă, mai ales mamei sale. Cât despre el, e gata să răspundă în curând întrebărilor pe care i le pregăteşte.

Construcția, mică, cu formă bizară, făcută din lemn, trosneşte zi şi noapte ca un biscuit. Aparține mătuşii Ingrid, odinioară campioană de tenis suedeză, actualmente o bătrână doamnă tonică din California, etalându-şi dinții albi, bermudele galbene, bluza roşie şi saboții din plastic roz. Adeptă a culorilor vii, vesele, cochete, nu ezită să le aducă împreună în ținute sau machiaj, având darul de a surprinde şi de a oferi astfel un permanent spectacol. Îți poți da seama mai bine de estetica mătuşii Ingrid de îndată ce o vezi alături de însoțitorul ei, un maiestuos papagal brazilian cu nuanțe aprinse.

Dintr-un motiv pe care Ingrid nu vrea să îl dezvăluie, s-a certat cu Noura şi cu nepotul său Sven. În consecință, Britta, apropiată din copilărie de mătuşă, i-a telefonat în secret din Suedia şi, acum că locuia la Los Angeles, s-a dus s-o viziteze fără ştirea părinților.

Britta, deşi încă slăbită, convalescentă, îndopată cu medicamente, şi-a regăsit autonomia, caracterul de frondă, setea de independență. Însă în timpul vizitelor la mătuşă, preferă să se deghizeze, ca să treacă neobservată, şi nu stă prea mult. Încă nu s-a exprimat public de la atentat încoace; lumea întreagă, care a asistat la recuperare prin intermediul mass-media şi rețele sociale, pândeşte momentul în care se va manifesta din nou; se presupune că alocuțiunea ei va marca spiritele, astfel că ecologiştii trepidează de nerăbdare.

În fiecare zi, Noam îi ține companie mătuşii Ingrid, care nu mai părăseşte livingul şi nici nu se mai dezlipeşte din fotoliu de când au început Jocurile Olimpice. Fostă

medaliată la tenis, îşi păstrează gustul competiției şi, la toate disciplinele care sunt transmise, îşi alege o favorită sau un favorit, după care urmăreşte competiția de la început până la sfârşit prin aceasta sau acesta. Cu ochi distrat, Noam socoteşte diferența dintre sportul de ieri şi cel de azi.

Altădată se năzuia spre victorie; acum este îndrăgită performanța. Alergările fiind măsurate în zecimi de secundă, chiar când un atlet câştigă şi urcă pe podium, reuşita îi este minimalizată de comentariile care îi compară rezultatul cu recordul olimpic sau mondial. De când triumfă doar timpul obiectiv, sportivii, atunci când nu pierd, nici nu câştigă cu adevărat.

— De ce ai susținut în fața avocatului că eşti fostul soț al mamei?

Britta, cu figura încordată de concentrare, îl priveşte fix pe Noam. Ochii albaştri aruncă sclipiri întunecate care, din start, exclud eschiva.

Noam şi Britta discută singuri în living, căci mătuşa Ingrid a dispărut la coafor.

Noam îşi aminteşte că dăduse această informație în arestul comisariatului, pentru ca avocatul adus din oficiu să accepte să ia legătura cu Noura.

— Am spus-o ca să-l fac pe maestrul Alcazar să o sune pe mama ta.

Gândeşte-te, nici măcar nu e cu putință. Uită-te la mine: la vârsta pe care o am, nu se poate să mă fi căsătorit cu mama ta acum mai bine de cincisprezece ani, înainte ca tu să te naşti.

Britta dă încet din cap. Noam insistă:

— A fost doar o minciună improvizată pentru a-mi servi interesele.

Britta se încruntă.

— Ba nu, spuneai adevărul, i-a replicat.

— Pari să fii sigură pe tine.

— Pentru că am găsit asta printre lucrurile mamei.

Din buzunar scoate un lanț subțire pe care este agățat un pandantiv, o piesă în stilul gotic victorian, de sfârşit de secol XIX, al cărei medalion din aur combină motive medievale şi egiptene. Britta apasă un mic buton, capacul se deschide şi dezvăluie privirii o camee. Noam se cutremură recunoscându-şi chipul gravat în semirelief alb pe un fond corai. E el, trăsătură cu trăsătură.

— Cum îți explici asta? a murmurat Britta, întinzându-i obiectul.

Noam luptă cu emoția. Habar n-avea că Noura comandase să i se sculpteze efigia şi că o păstrase. Până la urmă se dezmeticeşte. Privirea inflexibilă a Brittei nu-l slăbeşte.

— Statisticile spun că toți avem câte o sosie, îi spune el. Dacă luăm în considerare câți oameni trăiesc pe-acest pământ şi diversitatea genetică, fiecare dintre noi are, a avut sau va avea dreptul la copia sa perfectă. A mea trăia, după cum se vede, la acea vreme.

— O sosie căreia mama îi păstrează portretul printre bijuterii?

— Cu siguranță a dat de el prin vreun magazin de antichități.

— L-a primit de la mama ei.

Noam nu vede cum ar putea face altfel decât să continue să consolideze această fabulație.

— Atunci închipuie-ți ce şoc trebuie să fi avut când m-a văzut...

Întâmplările vieții să-i scoată în cale un libanez semănând cu portretul din anticul medalion de familie.

— Am cercetat. Mama nu are familie. Nu există nicio urmă. Bineînțeles că o justifică prin faptul că satul ei a fost dinamitat în timpul conflictului armat din Afganistan.

Exploziile au lăsat-o fără părinți și au distrus arhivele. Dar, serios vorbind, cum să fie posibil așa ceva?

— Eu de unde să știu?

— Ești fostul ei soț.

— Ba nu. Am mințit.

În timp ce el caută să răspundă, afundându-se tot mai tare în încercarea de a se justifica, Britta afișează un calm îngrijorător.

— Bun, am înțeles ce mi-ai spus, Noam, întâmplarea, statisticile, sosia...

Totuși, există ceva și mai surprinzător. Noi am locuit aici, în California, în această casă, până când eu am împlinit patru ani. După care am plecat cu tata, care a trebuit să se reîntoarcă în Suedia. În mulțimea de bagaje, mama transporta și un mic cufăr portocaliu. Mi-a sărit în ochi cufărul portocaliu pentru că mereu îl ascundea în alt loc, ca și cum mama se străduia să îl facă de negăsit. M-a intrigat într-atât, încât, atunci când nu era atentă, am încercat să-l deschid. Zadarnic, de altfel. Când am plecat de aici, am comis o faptă de care mi-e și acum rușine: am ascuns micul cufăr.

Sufocându-se, Britta reușește apoi să își potolească respirația. Noam ghicește că tânăra care devenise între timp nu ar mai face niciodată o asemenea faptă reprobabilă.

— Odată ajunși în Suedia, mi-am agravat nelegiuirea. Am întrebat-o pe mama unde îi era micul cufăr portocaliu. S-a înroșit la față, i-au dat lacrimile și pe urmă a dezmințit, susținând că visasem, că nu avusese niciodată un asemenea obiect. În acel moment, mi-am dorit s-o cred. Asta mă elibera de greutatea vinei. Am ajuns chiar să mă conving că nu a existat niciodată acel mic cufăr portocaliu și că îl inventase imaginația mea. Acum, vino după mine.

În acea clipă, mătușa Ingrid a intrat în trombă.

— E ştafeta de patru ori o sută de metri! Pfui, am ajuns la ţanc.

Înşfacă telecomanda şi deschide televizorul. Instalându-se confortabil în fotoliu, îi aruncă maşinal Brittei un: „Eşti bine, scumpa mea?”, fără să se sinchisească de răspuns. Britta se ridică, o sărută pe obraz şi îi spune că urcă în pod cu mine.

— În plină probă de patru ori o sută de metri? Cu americanii contra jamaicanilor? Mă rog... Să aplecaţi capul ca să nu vă loviţi de grinda din dreptul celei de-a şaptea trepte. Sau a cincea? Nu urc niciodată acolo. În fine, fiţi atenţi.

Britta îl conduce pe Noam la etaj şi împinge uşa unui dulap care ascunde o scară îngustă. Urcă amândoi. Căsuţa scârţâie mai mult ca niciodată, deranjată de pătrunderea în partea ei cea mai intimă.

Podul îi obligă să meargă aplecaţi, căci acoperişul înclinat nu lasă prea mult spaţiu. În spatele unor cutii, Britta îi arată o lădiţă.

— Micul cufăr portocaliu pe care se presupune că l-am inventat. În realitate îl ascunsesem aici.

Îl ia şi îl pune pe un geamantan, chiar sub lumina neonului.

— I-am forţat încuietoarea.

Îl deschide. Noam descoperă cu stupoare obiecte vechi din diverse ere, de la cea romană până astăzi, trecând prin Evul Mediu, apoi prin Renaştere şi secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea. Diferite ca material, tehnică, estetică, acestea au un punct comun: reprezentarea lui.

Noam îşi vede portretul realizat de artişti din toate epocile.

— Cred că îmi datorezi nişte explicaţii, a declarat Britta, privindu-l cu severitate.

PARTEA A TREIA
VREMEA ECLIPSELOR

1

— Ce sentiment mă încearcă?

Pericle urma să ne vorbească. În faţa mulţimii, cu privirea hotărâtă, cu mimica precisă, cu gura energică, s-a adresat cerului, pentru a se încredinţa că zeii sunt de acord cu ceea ce gândea. Pericle nu ceda. La cei şaizeci de ani, drept ca un paloş, cu o singură şuviţă de păr alb în păru-i negru ca de jais, părea mai mult copt decât bătrân; cele câteva riduri din dreptul ochilor erau semnul cert al experienţei; barba perfect tăiată îi ilumina chipul bronzat cu nuanţele unei bărbăţii tonice.

Fremătam cu toţii de nerăbdare, căci discursul avea să fie hotărâtor. Încă din zori, miile de cetăţeni care formau adunarea ascultaseră cu ureche distrată cuvintele oratorilor precedenţi. De ce? Pentru că nu vom lua o decizie decât după intervenţia lui Pericle.

Descopeream viaţa politică a Atenei, la care participam de câteva luni.

Niciodată nu mi-aş fi imaginat un asemenea dispozitiv! Născut într-o lume în care conta doar forţa, mai întâi printre animale, şi-apoi printre oameni, concepeam puterea într-un mod simplu: puterea se năştea din putere, din nimic altceva, şi domnea atâta vreme cât nu întâlnea o putere şi mai mare. De la omul primitiv până la faraoni, trecând prin regii şi reginele din Mesopotamia, mă confruntasem cu o putere de fapt, chiar şi atunci când, precum cea egipteană, era pornită să se legitimeze atribuindu-şi o origine divină. Atena ştersese această convingere. În locul ei, propusese o putere

împărțită între mii de indivizi care se reuneau, discutau, făceau legi, îşi încredințau magistraturi, fie atribuite după noroc, fie obținute prin vot. Atena triumfase prin forța pură şi aruncase în aer dinastiile. Fiecare cetățean era egal cu ceilalți.

„Ce sentiment mă încearcă?" spusese Pericle.

În acea dimineață, inimile ne-au vibrat. Fără îndoială trăiam ceea ce nici un alt popor nu mai trăise niciodată: posibilitatea de a porni un război sau, dimpotrivă, de a menține pacea. De milenii, războiul cădea pe capul oamenilor ca o fatalitate datorată fie constrângerii de a te supune conducătorului care îl decisese, fie din necesitatea de a rezista în fața inamicului. De data aceasta, ne revenea sarcina de a alege. Cetățenii vor vota pentru război? Procedura democratică nu-l putea oare exclude? Era de luat în considerare ca nişte indivizi prosperi, fericiți, absorbiți fiecare de munca lor, de plăceri, de familie, să-şi abandoneze confortul pentru spadă şi sânge?

Conştiința pericolului putea trece peste interesele particulare?

Pericle urma să ne vorbească.

Unii erau enervați de importanța pe care acest aristocrat o obținuse în ultimii douăzeci de ani şi aminteau mânioşi că, una peste alta, era totuşi un cetățean care putea fi oricând înlocuit de un altul, un strateg din cei zece aleşi.

În numele a ce ar fi trebuit să ne uităm în gura lui? Denigratorii acestuia repetau că o polarizare în jurul lui Pericle contravenea esenței regimului, denunțându-i o anumită nostalgie pentru tiranie, şi chiar întoarcerea insidioasă la aceasta: democrația excludea din principiu omul providențial!

Însă aceşti critici nu intimidau câtuşi de puțin zdrobitoarea majoritate a cetățenilor. Simțeau că dacă democrația se dispensează de un conducător, e nevoie totuşi

o figură care să-l încarneze. Făcând distincție între profitul personal şi binele comun, Pericle nu intervenea pentru sine, ci doar pentru oraş, dorindu-şi-l mai puternic decât propria persoană. În deceniile scurse îşi stabilise o rigoare extremă; în timp ce demagogii măguleau gloata căutând să-i obțină votul, vânzându-i gogoşile pe care dorea să le audă, Pericle ştia cum să profite de ocazie. Pe când demagogii foloseau opinia gata formulată, Pericle ținea să clarifice respectiva opinie, s-o prelucreze, s-o modifice, să o provoace să evolueze. Nu răspundea la comanda multiplelor interese particulare sau egoiste preexistente, ci oferea o perspectivă de ordin civic, care avea în vedere interesul general. Dacă democratul şi demagogul sunt două genuri de persoană create de democrație, atunci democratul o serveşte, pe când demagogul se serveşte de ea – ba mai rău, demagogul o deserveşte pentru a se înfrupta mai bine, deoarece îi transformă pe cetățeni în clienți, grupurile în comunități, şi orchestrează mai degrabă prevalențele decât egalitatea, păsându-i doar de unii, în loc să se preocupe de toți.

„Ce sentiment mă încearcă?" spusese Pericle.

Nimeni nu-l egala în plan intelectual şi moral. Onest, incoruptibil, nu fusese niciodată prins cu mâța-n sac în ciuda eforturilor celor geloşi pe el sau ale adversarilor, care se năpustiseră asupra Aspasiei, în încercarea de a-l discredita – şi acolo, în ciuda unor procese absurde, eşuând. Democrația, acest regim fără cârmuitor, avea nevoie de un model, de un om preocupat de binele comun şi de stabilitatea generală, care să nu o lase să se ofilească, ci s-o însuflețească. Trebuia vegheat asupra sănătății democrației, iar marele democrat se arăta a fi mai degrabă vindecătorul ei decât conducătorul.

— Ce sentiment mă încearcă, locuitori ai Atenei? Mereu acelaşi: să nu cedăm în fața peloponesienilor. Chiar dacă împrejurările se schimbă, eu nu îmi schimb părerea, nici

atât cât spartanii: dacă intenţiile nefaste ale acestora în ceea ce ne priveşte erau cândva manifeste, astăzi întunecă minţile. Preferă armele în locul discuţiilor.

Lângă mine, frumosul Alcibiade îl sorbea din ochi pe Pericle. Îşi admira unchiul dincolo de orice şi se străduia continuu să-l înţeleagă ca persoană şi apoi să-l copieze. Alcibiade nutrea un interes special pentru arta oratoriei; îşi îndrepta atenţia atât asupra a ceea ce gândea Pericle, cât şi asupra felului în care acesta comunica.

— Supuneţi-vă poruncii spartanilor şi în curând va trebui să ascultaţi şi de alte cerinţe, căci vor socoti supunerea voastră drept o mărturie a laşităţii.

În timpul războaielor medice, care, altădată, puseseră faţă în faţă oraşele greceşti şi Persia, Atena şi Sparta rivalizaseră cot la cot prin calităţi deosebite, Atena prin puterea navală bazată pe marinari şi trireme, Sparta prin puterea armatelor de hopliţi, datorată numeroşilor infanterişti ofensivi şi experimentaţi. După înţelegerea panelenică, atenienii au ieşit întăriţi din acele războaie, prădându-i pe perşi pentru a compensa jefuirea Atenei, dezvoltându-şi flota în Marea Egee şi Marea Neagră, creând liga de la Delos, o alianţă militară între mai multe oraşe greceşti, printre care şi Lesbos.

Totuşi, Sparta nu a văzut cu ochi buni acest pact prin care Atena, încetul cu încetul, aservise oraşele, îşi impusese propria monedă şi unităţile de măsură şi greutate, regimul democratic, cultura. Rând pe rând, oraşele i-au devenit vasale; uniunea, la început mutual consimţită, avea să fie menţinută apoi prin forţă. Cincisprezece ani mai devreme, Pericle făcuse pace cu spartanii decepţionaţi, pentru treizeci de ani, perioadă în timpul căreia cele două oraşe se opreau pe poziţiile existente şi se angajau să nu-şi ademenească unele altora aliaţii. Însă evenimentele recente scoteau la iveală impertinenţa Atenei, invidia popoarelor supuse şi teama plină de gelozie a Spartei.

— Nu ne vom pleca în fața nimănui! Nu vom trăi tremurând pentru bunurile noastre.

Iată că, deşi evita să pronunțe cuvântul, Pericle arăta avantajul războiului, care ar satisface şi interesele personale, şi interesul general; fără război, fiecare ar fi avut de pierdut totul. Un freamăt a străbătut adunarea.

Odată amintită apocalipsa, Pericle deschidea un alt orizont:

— Dacă izbucneşte războiul, nu noi vom fi aceia mai slabi. Peloponesienii îşi muncesc singuri pământurile şi n-au altă avere, nici individuală, nici colectivă.

Alcibiade, îmbujorat datorită entuziasmului, mi-a dat un cot.

— Formidabil! După ce i-a alarmat pe oameni, acum îi linişteşte.

În largul lui, jovial, radiind de bună dispoziție, tânărul parcă asista la un joc, şi nu la anunțarea unei catastrofe.

— Aşa că, a reluat Pericle în zeflemea, nu iau în seamă conflictele care amenință să dureze şi se duc prin alte părți, căci lipsa de mijloace nu le permite decât operațiuni de scurtă durată. Insuficiența resurselor lor financiare îi va paraliza. La război, ocazia potrivită nu aşteaptă.

Alcibiade, căzut în admirație, mi-a şoptit la ureche:

— Ce şiretlic! Le prezintă lupta noastră drept cea a bogaților contra celor săraci. Concluzia? Cei mai săraci de aici se vor crede imediat bogați!

Pericle a continuat, cu mină cutezătoare, expresie obiectivă a dreptății şi a adevărului:

— Dacă ne atacă țara pe uscat, noi le-o vom ataca pe mare. Alte teritorii n-au de unde scoate, în timp ce noi avem la dispoziție câmpii întinse şi islazuri în insule şi pe continent.

Apoi a strigat la imensa întindere de cetățeni aşezați în fața lui.

— Copacii tăiați cresc la loc în timp scurt, pe când bărbații uciși nu vor renaște nicicând. Jelim oamenii, nu plantele. Să ne cruțăm viețile mai degrabă decât fermele, plantațiile, câmpurile. Să strângem rândurile. Să supraveghem portul, orașul, să ne repliem între zidurile noastre de apărare. Și, dacă aș crede că e de datoria mea să vă conving, v-aș incita să prădați ogoarele noastre, arătându-le astfel peloponesienilor că nu vor obține supunerea pe această cale.

Alcibiade trepida.

— Excelent! Le flutură o nebunie irealizabilă pentru ca argumentul anterior să pară rezonabil.

Urmărea alocuțiunea lui Pericle ca și cum ar fi asistat la o cursă de care.

Aplecat înainte, pasionat, mi-a suflat:

— Și-acum va da dojenii sale culoarea emoției, ceva care să miște poporul.

— Gândiți-vă numai la tații noștri, care s-au ridicat împotriva perșilor și care, departe de a se fi găsit într-o situație asemănătoare cu a noastră, au părăsit ce aveau și-au reușit, prin proprie voință mai mult decât prin noroc, mai degrabă prin îndrăzneală decât prin mijloace, să-i împingă afară din țară pe barbari și să ne aducă la măreția de astăzi. Ei bine, să nu decădem. Să ne apărăm prin toate mijloacele de dușman, să ne dăm toată silința să le transmitem această moștenire urmașilor noștri, întreagă, nu împuținată.

Mulțimea l-a aclamat în picioare. Atenienii au decis confruntarea, ba chiar considerând că astfel li se împlinește visul, votul care urma să vină dovedind-o fără tăgadă.

În timpul pauzei pe care și-o acorda adunarea, l-am însoțit pe Alcibiade, care ardea de nerăbdare să-și complimenteze tutorele. Grație înțelegerii pătrunzătoare a situațiilor, s-a abținut să-l aplaude pe Pericle ca amator de retorică, s-a referit în primul rând la conținutul discursului

şi a discutat cu el serios despre necesitatea absolută ca Atena să intre în luptă.

M-am retras, agasat. Războiul... Deşi atenienii inventaseră un sistem politic inedit care respingea legea naturală, dreptul celui mai puternic, totuşi nu putuseră să suprime violența. Oare atâta vreme cât vor exista oameni, va exista şi războiul?

Cu figura răvăşită, Socrate s-a apropiat de mine frecându-şi fruntea.

— Trebuie să câştigăm, Argos, căci Sparta e o oligarhie. Democrația trebuie să facă dovada fermității sale în fața regimurilor autoritare, care trăiesc cu convingerea că aceasta rămâne fragilă, efeminată, coruptă de slăbiciune, confort, lux, divertisment, bucuria de a trăi.

După turul de scrutin care atesta intrarea în război cu Sparta, cetățenii s-au împrăştiat prin oraş. Pe străzi se auzeau strigăte de bucurie şi cântece de victorie.

La ieşirea din agora, am şters-o strecurându-mă printre gură-cască şi lipindu-mă de ziduri. Cum Aspasia turba de furie că nu putea să asiste la discursurile soțului ei, se posta adesea prin preajmă, ca să-l ia la întrebări cât mai repede. Aşa şi eu, tot din obişnuință, am apucat-o discret pe străduțele întunecoase, prin canalele care dădeau pe-afară. Până acum reuşisem să scap de Noura. Dar oare pentru cât timp?

Ajungând în locuința pe care o găsiserăm pe neaşteptate Daphne şi cu mine, mi-am aruncat o privire surprinsă la dansurile improvizate, la cântecele în cor, la îmbrățişările de la fiecare colț de stradă. Curioasă reacție... Plutea o euforie care s-ar fi potrivit mai bine cu un sfârşit de război decât cu un început. Dacă acum două săptămâni li s-ar fi spus atenienilor că trebuie să-i atace pe spartani, asta i-ar fi întristat: acum îi ațâța, iar condamnarea la luptă se preschimba într-o soluție plină de bucurie. Să fi fost oare un

efect al democrației care generează acțiuni voluntare mai degrabă decât impuse? O undă febrilă parcurgea cartierele, o efervescență plină de bucurie, o nevoie de a se bate vecină cu nerăbdarea, care dădeau atenienilor impresia de a trăi o minunată aventură colectivă. În plus, se făcea astfel apel la caracterul competitiv al grecilor, o mentalitate pe care o cultivaseră în cel mai înalt grad – concursuri de elocință, de poezie, de tragedie, de pictură, de sculptură şi bineînțeles întreceri sportive. Fiindcă erau încântați de orice rivalitate, de ce nu s-ar fi bucurat de un război?

Am ajuns acasă, o locuință de dimensiuni potrivite construită în jurul unui patio plin de flori. La umbra micului nostru măslin, Daphne îmi pândea sosirea pregătind nişte turtițe din orz, cu un surâs pe buzele asemenea cireşelor.

— Ştii deja? am întrebat-o.

— Ce?

— Decizia adunării?

— Nu mă interesează de adunare. Am ceva mai important să-ți spun.

Am înaintat spre ea, intrigat de nervozitatea ei exacerbată şi de o sclipire a tenului altfel decât în mod obişnuit. Parfumul, o boare cu note de plante erbacee şi lemnoase, o învăluia ca o aură. Mi-a luat mâna şi mi-a pus-o pe pântec.

— Sunt însărcinată.

Am rămas cu gura căscată. Surâsul a venit să-i confirme cele afirmate. Am început să clipesc des.

— Da, m-ai auzit bine.

Am sărit s-o îmbrățişez. Cu lăcomie, am mângâiat-o cu senzația unei dedublări: corpul ştia ce să facă, pe când spiritul nu reuşea să se concentreze.

Pe neaşteptate, lacrimile au început să-mi curgă, alunecând pe obraji, exprimându-mi deopotrivă fericirea şi tristețea. Pe loc m-a învăluit imaginea fiului meu, singurul meu fiu, Cham, copilul scump pe care l-am adorat, cel pe

care, sugar fiind, l-am legănat în brațele mele şi pe care, murind, şaizeci de ani mai târziu, tot eu l-am ținut în brațe...

— O, dragul meu Argos, nu-mi imaginam că o să fii atât de emoționat, a murmurat Daphne, tulburată de plânsul meu.

Din locuințele învecinate răsunau chiote şi imnuri.

— Ce se întâmplă? s-a neliniştit ea.

— Întreg oraşul ne sărbătoreşte bebeluşul, i-am strigat surâzând printre lacrimi.

Mi-a răspuns mecanic la zâmbet, cufundându-se în perplexitate. Nu i-am lăsat timp să cadă în dezorientare:

— Începe războiul, Daphne. La sfatul lui Pericle, adunarea şi-a dat votul, în această dimineață.

Daphne m-a prins de braț.

— Nu vreau să te pierd.

— Nu o să mă pierzi. Mă voi bate ca un tată. Un tată care-şi ocroteşte soția şi copilul. Crede-mă, Daphne, ştiu asta: voi supraviețui luptei. Îți jur.

S-a uitat la mine, mi-a simțit siguranța, liniştea, încrederea fantastică şi, uşurată, convinsă, extenuată psihic, s-a cuibărit la pieptul meu. Acum ea era cea care plângea.

La ce cumplită ipocrizie mă-npingea destinul! Dacă în esență nu o mințeam pe Daphne, o înşelam prin exprimare: aveam să mă întorc viu şi nevătămat din bătălii pentru că eram nemuritor, nu pentru că eram tată.

*

Ciudată atmosferă... Deşi cerul era acelaşi, la fel şi pământul, totuşi în aer plutea o boare imperceptibilă, izul unui parfum indistinct care le insufla oamenilor o stare aparte: fremătau, exultau, erau plini de nerăbdare.

După mai mulți ani de pace relativă, în Grecia înflorise un tineret numeros, atât la Atena, cât şi în Pelopones, şi-acest

tineret însetat de absolut, dar lipsit de experiență, era plin de admirație la ideea de război, abordându-l cu entuziasm. Spiritele erau înflăcărate de un ideal, o aspirație venită din vremuri arhaice, transmisă prin *Iliada* şi *Odiseea*, care reînsuflețeau în permanență poemele, povestirile, piesele de teatru: era vorba despre măreția de a te lupta, ba încă mai mult de a pieri în bătălie. Prin căderea pe câmpul onoarei, un om obişnuit devenea superior. „Dacă vei vei pieri astfel, amintirea îți va fi eternă, vei fi celebrat şi vei dăinui în memoria tuturor pentru totdeauna." Nemurirea se obținea prin moarte, cerând un sfârşit eroic. Pierderea vieții nu însemna pierderea demnității, ci, dimpotrivă: căpătai mărire fiind răpus. Pentru tinerii legănați de această credință din fragedă pruncie, gustul pentru luptă şi glorie excludea prudența ca hedonism.

Ca unul care, de-a lungul secolelor, fusese martorul atâtor carnagii, îmi venea câteodată să mă revolt împotriva acestei credințe care, pentru a fabrica mai mulți eroi, sfârşea întotdeauna prin a face mai multe cadavre. Păstram însă tăcerea, convins că nu va fi nimeni care să mă asculte.

Războiul se pregătea, iar copilul meu creştea în pântecele lui Daphne. Va triumfa oare viața?

Pentru moment, operațiunile se desfăşurau în Beoția, la Plateea, departe de noi, şi deocamdată nu ni se solicitaseră soldați. Mai degrabă bătăliile se comentau decât să se lupte efectiv. Dincolo de ardoarea marțială, care ne obliga să facem recensământul trupelor, armelor, corăbiilor, aliaților, viața se scurgea aproape în mod obişnuit în oraşul în care două personalități atrăgeau în mod constant atenția: Pericle şi Alcibiade.

Atena îl respecta pe Pericle şi îl adora pe Alcibiade. Unul încarna rațiunea, celălalt frumusețea. Din fericire, eram în preajma amândurora. Totuşi, a-i frecventa reprezenta un

pericol: dinspre partea lui Pericle, era vorba despre Noura, dinspre partea lui Alcibiade... Însuşi Alcibiade.

Inventam mii de pretexte ca să nu merg niciodată acasă la Pericle, căci ştiam că soția lui, scânteietoarea Aspasia-Noura, era prezentă la evenimente, împotrivindu-se principiului seratelor limitate la casta masculină. „Cine zice banchet între bărbați, zice banchet cu prostituate şi curtezane! tuna ea.

Domnilor, meritați mai mult de-atât. Iar noi, femeile, merităm să fim tratate mai bine." De fapt, toți cei care profitaseră de dineurile date de Pericle aduceau elogii Aspasiei, şi frumoasă, şi fină cunoscătoare într-ale politicii, şi agilă în mânuirea conceptelor. Socrate fusese primul care îi lăudase virtuțile:

„Frumoasă şi înțeleaptă." Expresia pe care o rezerva de obicei efebilor i-o destina acum Aspasiei.

Cât despre irezistibilul Alcibiade, care consacra destul de mult timp profesorului Socrate după ce îi alungase pe ceilalți învățători sofişti, se dădea în vânt după mine de când cu victoria de la pentatlonul olimpic.[26]

---

[26] Socrate este perceput mai mult ca filosof decât ca sofist. Această distincție are o importanță deosebită.

Încă de la început, sofiştii au fost actori importanți ai derutei intelectuale, politice şi sociale din Atena secolului al V-lea. Pe post de maeştri itineranți, adesea originari din alte oraşe, instruiau tineretul din marile familii. Cum oraşul nu dispunea de o educație de masă, contrar a ceea ce se petrecea în Sparta, instrucția se sprijinea pe lecții particulare plătite de părinți, acoperind domenii precum scrierea, aritmetica, muzica, sportul. Aşa cum o atestă prietenia dintre sofistul Protagoras şi conducătorul Pericle, sofiştii au fost strâns legați de dezvoltarea democratică.

Lovitura de geniu atenian ă a constat în a disocia oraşul de forța brută, de natură. Politica devenise o chestiune de discurs (*λόγος/ logos*) şi de convenții (*όμολογία/ homologia*). Astfel, Constituția şi legile decurgeau din dezbateri, din acorduri voluntare între indivizi. Societatea nu era niciun spațiu imuabil precum stupul, nici spațiu divin, ci unul

artificial, creat în întregime de oameni. Ordinea socială era gândită fără fundament de ordin fizic sau metafizic, de unde şi utilitatea limbajului şi a necesităţii de a fi învăţată arta argumentaţiei, de a dezbate, de a convinge. Discursul genera realitatea: guvernare, instituţii, câmp politic. A spune însemna a face.

Maeştri ai Greciei, în toate sensurile termenului, sofiştii şi-au răspândit învăţătura şi au contribuit la dezvoltarea oraşelor democratice. Datorită lor, s-a propagat o nouă cultură, adăugându-se celei a miturilor împărtăşite de aezi, rapsozi, poeţi.

Istoria nu i-a mai luat în seamă pe sofişti, preferând tabăra filosofilor. Totuşi, la început, diferenţa părea minimă, şi Socrate, în Atena pe care am cunoscut-o mai întâi, trecea drept un sofist printre alţii. Etimologic, „sofist" înseamnă „cel care ştie", în timp ce „filosof" înseamnă „cel care iubeşte înţelepciunea". Sofistul, mândru de ştiinţa sa, o transmitea mai departe; filosoful continua să-şi pună întrebări. În termenii secolului XXI, sofistul încarnează expertul, filosoful, cercetătorul.

În timp ce Socrate tot repeta: „Ştiu că nu ştiu nimic", nu susţinea, evident, că nu ştia nimic, ci că era gata să-şi reevalueze neîncetat ştiinţa, s-o pună mereu sub semnul întrebării, să găsească în ea ceea ce ţinea de opinie personală, de un anume *a priori*, şi chiar de iluzie. Spiritul său îşi punea mereu întrebări înainte de a afirma un lucru. În consecinţă, filosofia, „iubirea de înţelepciune", se definea ca o dorinţă, o tensiune, un obiectiv – şi mai ales nu ca o stare! Filosoful nu este niciodată înţelept, ci încearcă să se apropie de înţelepciune. Ceea ce îl caracterizează este o absenţă totală a pretenţiei. Dar şi a satisfacţiei...

Deoarece Socrate a lăsat o urmă strălucitoare, deoarece discipolul lui, Platon, a zugrăvit filosoful în opoziţie cu sofistul, deoarece tradiţia intelectuală a ţinut la această descriere timp de câteva milenii, Istoria n-a reţinut decât o imagine negativă a sofiştilor. Cu atât mai mult cu cât a doua generaţie de sofişti, cea a lui Critias şi Antiphon, denunţa relativismul oricărei legi în care vedea o mască a puterii – o întrebare care merită să fie în continuare pusă. Ce anume se dispreţuieşte atunci când se dispreţuiesc sofiştii? Puterea de convingere a cuvintelor şi puterea de prescripţie a convenţiilor. Cred că aici se greşeşte. Istoria, fie şi referindu-ne numai la democraţia ateniană, dimpotrivă, le-a demonstrat puterea. Recent, de pildă, în 1995, arhiepiscopul anglican Desmond Tutu, după apartheidul care îi opusese pe negrii şi pe albii din Africa de Sud, a demonstrat că limbajul putea crea o nouă realitate. Instaurând, împreună cu Nelson Mandela, Comisia pentru Adevăr şi Reconciliere, a permis victimelor să se confeseze, după care a obţinut o

Alcibiade le avea pe toate. Înzestrat cu o frumusețe extremă, hărăzit cu un trup de atlet, beneficia de o inteligență excepțională, primise o excelentă educație şi se bucura de o fire veselă.

Alcibiade le avea pe toate. Nu era cam mult? Un banchet mi-a dat ocazia să i le cântăresc...

În acea seară, l-am însoțit pe Socrate la poetul Agathon, un tânăr din Atena pe cât de bogat, pe atât de manierat şi de chipeş. Cel din urmă o ținea de-o săptămână tot într-o petrecere, sărbătorind premiul pe care îl obținuse la un concurs de tragedie, ținând lanț festinurile la care îi ospăta pe membrii corului şi pe prieteni. Mă jenam să merg; pe lângă că nu îl cunoşteam nici pe Agathon, nici operele sale, nici nu fusesem invitat. La insistențele lui Socrate, am acceptat. „Un invitat minunat este întotdeauna bine primit de o gazdă minunată."

O conversație ne proțăpise, pe mine şi pe Socrate, în mijlocul străzii.

Atunci când se împiedica de o problemă, Socrate se oprea în loc, medita, şi nu se mişca niciodată de-acolo înainte ca raționamentul să ducă la o soluție sau la convingerea fermă că de fapt nu exista soluție.

Aşa că am ajuns în toiul dineului. Pe Agathon, discipol al lui Socrate, nu l-a deranjat că am dat buzna atât de târziu, pentru că ținea mult la fostul său mentor; de altfel, a observat că Socrate, de obicei în picioarele goale, îşi pusese

---

amnistie deplină şi completă a crimelor contra unei mărturisiri publice a autorilor. „Libertatea în schimbul adevărului." Era vorba totodată de dezvăluirea întregului adevăr asupra ororilor trecutului şi de a făuri un posibil viitor comun. Noul popor al Africii de Sud a fost astfel inventat într-o țesătură de discursuri care se împleteau.

Puterea cuvintelor şi a înțelegerilor... O moştenire de la sofişti.

sandalele în onoarea sa, fapt rar, şi l-a rugat să se întindă alături de el.

Cât despre mine, am reuşit să găsesc un pat nu departe de ei, care nu era ocupat de nimeni.

După ce toate resturile de la festin s-au întors în bucătărie, am trecut la libaţii – vinul nu se bea decât după masă.

— Şi dacă ne-am descotorosi de dansatoare şi de cele care cântă din *auloi*?

A sugerat Agathon. Desfrânarea mă cam plictiseşte. Să vorbim deci despre ceea ce nu se vorbeşte niciodată.

— Despre ce? a întrebat Socrate.

— Despre dragoste.

Un mormăit a parcurs întregul salon. Convivii, miraţi de subiect, au început să protesteze: legăturile de suflet nu-i priveau decât pe ei, aşa că nu vor dezvălui nimic.

— Agathon nu vă propune să vă destăinuiţi, a strigat Socrate, ci să analizaţi.

— Să reflectaţi din punct de vedere filosofic, a confirmat Agathon puţin afectat.

— Filosofia nu este ea însăşi iubire, a replicat Socrate, iubirea de înţelepciune?

Petrecăreţii au aprobat din vârful buzelor. Socrate i-a dat cuvântul lui Phaidros, un tânăr aristocrat versat într-ale sofisticii, care surprindea prin uşurinţa abordării şi gentileţea spontană. Aşa că nu m-am mirat că a fost cel mai puţin reticent în a interveni în discuţie.

— Care zeu să fie mai mare decât Amor[27]? a spus el. Se numără printre divinităţile cele mai vechi, într-atât încât nu i se cunosc nici tatăl nici mama, şi se arată a fi un binefăcător pentru umanitate. Dacă vrem să ne comportăm

[27] „Amor” – *éros* în greceşte, aşadar zeul Eros este zeul Amor (N. Tr.).

în mod cinstit, dragostea ne va îndruma. Nici înrudirea, nici onorurile, nici bogăţiile nu ne inspiră cât o face ea. Ne îndepărtează de rău şi ne aduce gustul a tot ce e mai bun; fără ea, nici cetatea, nici individul nu vor fi capabili de ceva măreţ sau frumos. Îndrăgostitul nu roşeşte niciodată atât de tare ca în faţa iubitului său, atunci când e surprins făcând ceva condamnabil. Ah, prieteni, dacă ar exista un mijloc prin care să poată fi instaurat un stat de îndrăgostiţi şi de iubiţi, am obţine societatea ideală, deoarece s-ar baza pe repulsia în faţa viciului şi pe stimularea virtuţilor. Şi dacă s-ar forma o armată de îndrăgostiţi şi de iubiţi, aceasta s-ar dovedi imbatabilă şi ar cuceri lumea.

— Păi a existat aşa ceva, a intervenit Socrate. În Beoţia.

— Glumeşti! i-a întors-o Phaidros. Din Beoţia nu poate veni nimic bun.

Invitaţii au hohotit.

— Ba da, anghilele! i-a corectat Agathon, care tocmai îşi servise invitaţii cu aşa ceva.

Excepţia a fost admisă, deoarece toţi se dădeau în vânt după numitul fel de mâncare; drept care i s-a mulţumit din nou amfitrionului, dar au continuat să îl ia în derâdere. Atenienii îşi băteau joc fără încetare de beoţienii care treceau drept înceţi, obtuzi, lipsiţi de finеţe, ţărănoi iremediabili. Tachinarea mergea până la a scorni şi chiar a răspândi anecdote care-i duceau pe aceştia în derizoriu. Lacul Copais, situat în centrul Beoţiei, le punea la dispoziţie atenienilor o bază obiectivă pentru persiflare, căci umbla vorba că acest ansamblu de mlaştini fetide încărca atmosfera cu o duhoare grea, umedă, nocivă, care afecta creierul.

Socrate a reluat:

— Odinioară, la Teba, un batalion de îndrăgostiţi semăna teroare şi respect. Era compus din cupluri de bărbaţi. Heracle şi Iolaos le erau modelele.

Vă amintiți de Iolaos, nepotul şi iubitul lui Heracle? Conducea carul alături de el; în timpul luptei cu hidra din Lerna, pe măsură ce tăia capetele monstrului, Heracle ardea locurile unde fuseseră acestea, ca să nu mai crească altele la loc. Heracle şi Iolaos reprezintă însăşi pecetea contopirii eroismului cu erotismul. Mormântul lui Iolaos de la Teba e de secole motiv de pelerinaj pentru cuplurile masculine care îşi declară pasiunea. Până într-acolo încât un important legiuitor din Teba, Philolaos, a dat mai târziu amploare mişcării.

Trebuie spus că Philolaus părăsise Corintul împreună cu iubitul său, Diocles, un campion olimpic, pentru a scăpa de mama celui din urmă, o scorpie absolută. Odată ajuns la conducerea guvernului, Philolaos a promulgat mai multe legi în favoarea cuplurilor masculine. De altfel, la Teba, pederaştii şi erotomanii de asemenea se reculeg la mormintele lui Philolaos şi Diocles, înmormântați față în față, într-un fără de sfârşit dialog. Pe scurt, la Teba a triumfat odinioară un batalion special constituit din îndrăgostiți, tineri, copți, un deplin de ardoare, un deplin de înțelepciune.

— Îți mulțumesc, Socrate, că mi-ai întărit spusele, a continuat Phaidros.

Un îndrăgostit preferă să moară decât să dea bir cu fugiții, sub privirea celui pe care îl iubeşte. Şi nici nu poate să-şi abandoneze prietenul sau să nu-i dea o mână de ajutor la nevoie. Zeul Amor înflăcărează oamenii pentru a-i transforma în eroi. Zeul Amor este un strateg invincibil. Numai îndrăgostiții ştiu să-şi dea viața unul pentru altul, şi nu vorbesc aici doar despre bărbați, ci şi despre femei.[28]

---

[28] Socrate ne-a povestit ceea ce avea să se întâmple din nou, un secol mai târziu, cu Batalionul sacru din Teba, un reputat corp de elită. O sută cincizeci de cupluri de bărbați constituiau acest batalion şi

Auditoriul a dat din cap îndelung, emoționat de respectiva evocare.

Mai mulți convivi au luat apoi cuvântul, criticând tabloul țesut de Phaidros.

I-au reproşat descrierea iubirii la singular, pe când, în materie de dragoste, paleta se dovedea mai largă. În orice caz, se puteau distinge cel puțin două tipuri, unul de ordin carnal şi celălalt spiritual, vulgarul şi sublimul. Primul te coboară, celălalt te înalță. Primul rămâne la nivelul pielii şi al mucoaselor, celălalt ajunge la suflet.

Dintr-odată, Agathon mi-a spus că era rândul meu. Încurcat, din reflex, m-am agățat de ultima intervenție a lui Eutimos, un corist vehement, care se mărginea cu încăpățânare la o definiție precisă şi limitată a iubirii.

— Iubirea nu este mică, e mare, am exclamat. Ea atinge nu numai oamenii, ci şi universul.

---

consider că arta tacticii de luptă le datorează multe, căci ei vor fi cei care vor instaura binomul de luptă. Aceşti soldați erau devotați unul altuia printr-un legământ sacru, făcut la altarul lui Iolaos, amantul lui Heracle. De-a lungul mai multor decenii, Batalionul sacru a contribuit la numeroase victorii, dar a fost spulberat în bătălia de la Cheroneea din anul 338 i. Chr., învins de Filip II al Macedoniei. Două milenii mai târziu, în 1880, s-a descoperit la Cheroneea, sub un cap de leu sculptat, un mormânt colectiv în care se găseau 254 de bărbați înhumați pe şapte rânduri. Tăieturi, fisuri, fracturi descoperite pe oasele acestora arătau că fusese vorba despre lovituri de lance sau de spadă şi unele dintre schelete prezentau urmele unei morți violente. 254 de bărbați şi nu 300? Unii se îndoiesc de faptul că era vorba despre Batalionul sacru din Teba. 254? Cei 46 de supraviețuitori au făcut toate eforturile necesare pentru a le oferi un mormânt vrednic de eroismul lor: nu numai că i-au pus aliniați într-o falangă de infanterie în formație de luptă, dar au şi făcut în aşa fel încât unii dintre ei să rămână legați în îmbrățişare, în poziția iubiților care se țin în brațe unul pe altul pentru eternitate.

Socrate s-a uitat la mine plin de curiozitate. Am simțit din plin presiunea invitaților care aşteptau să dezvolt. Nu aveam cum rămâne cantonat într-o contradicție, era necesar să-i conving.

— Iubirea îşi exercită puterea peste tot. Domneşte asupra animalelor şi plantelor, asupra cerului şi pământului, asupra soarelui şi stelelor. Numai ea este cauza atracției, şi-apoi a armoniei care decurge din ea. Nu se poate concepe ciclicitate a anotimpurilor fără iubire. Nu există naştere, credință şi nici moarte în afara iubirii. Ce altceva încearcă vindecătorul, dacă nu să reinstaureze simetria într-un organism, să pună în acord părțile bolnave cu acelea sănătoase, să restabilească echilibrul fluidelor? Medicina este ştiința mişcărilor îndrăgostite ale corpului.

Formula finală marcase, ea singură, un punct, mi-am dat seama de asta în timp ce o pronunțam. În timpul alocuțiunii, frazele născuseră alte fraze, buzele mele mulțumindu-se doar să fie pe post de interpret docil, totul cu un plăcut sentiment de beție. Mă metamorfozasem într-un atenian veritabil: plăcerea de a perora mă împinsese spre perorație, bucuria de a gândi stimulase cugetările.

S-a auzit un murmur de satisfacție printre comeseni. Reacția acestora m-a intrigat. Aveam dreptate? Cine ştie. Discursul meu avea vreo valoare? Habar n-aveam. În realitate, nu aveam nici cea mai vagă idee despre ceea ce spusesem, tot atât de dispus să-mi judec cuvintele ca fiind stupide ori pătrunzătoare. Atenție! Înclinația către perorație presupunea un risc şi bunul meu simț mi-a trimis un semnal de alarmă: dacă inteligența noastră poate construi cu uşurință o teorie, numai prostia din noi mai stă s-o creadă.

Agathon i-a dat cuvântul lui Hermippe Chiorul. Unii s-au lins pe buze, convinşi că urmează să se distreze; eu, în

schimb, mă temeam de ce e mai rău, pentru că nu puteam să-l sufăr pe Hermippe Chiorul.

Era considerat comicul cel mai vajnic din întreaga Atenă; eu îl vedeam ca pe unul care, la fel de vajnic, strica cheful celor din jur. Deşi nu asistasem la niciuna dintre comediile sale la teatru, mi se povestiseră pasaje şi îl ascultasem bătând câmpii în agora. Nimeni nu era văzut cu ochi buni de acest critic universal, nici bărbaţii, nici femeile, nici politicienii, nici eroii, nici zeii; sarcasmele sale zdrobeau întreg cosmosul. Indiferent de cine ar fi fost vorba, îi ţintuia defectul şi-l extindea peste întreagă acea persoană spre a o ridiculiza cu totul. Pericle îndrăgostit de Aspasia se transforma într-un nerod dus de nas de o ticăloasă, Zeus într-un futăcios recidivist, Hera într-o scorpie geloasă, Socrate într-un beţivan impertinent. Desigur, şi-i lua de partea lui pe cei care se distrau, totuşi la ce bun? Reducea ambiţiile generoase la umori, la egoism, la nebunie. Îi făcea mici pe cei mari şi nobilul meschin, aplatizând totul.

După el, nu era nicio fărâmă de salvat în noi! Mărturisesc că trăncăneala lui, dacă uneori m-a distrat pentru moment, mă lăsa, odată isprăvită, fără chef, deprimat, dezgustat de rasa umană, fără speranţa în ceva bun şi complet fără viitor.

Ce urma să debiteze acest spirit răutăcios despre iubire? Hermippe Chiorul s-a ridicat, descoperindu-şi pieptul, gâtul şi o parte din trunchiul plin de cute.

Stigmatele timpului săpaseră riduri pe figura-i bronzată, acoperită de pete maronii care-i scoteau în evidenţă barba albă ca de vată. Singura rămăşiţă care amintea de tinereţea-i seducătoare era ochiul drept, de o nuanţă gri-albăstruie ca umbra unei insule pe suprafaţa mării; celălalt era acoperit cu o banderolă, de unde şi porecla. A făcut un pas înainte spunând:

— Într-un trecut îndepărtat, natura noastră nu era ca acum. Existau trei specii umane: masculul, femela şi

androginul. Fiecare fiinţă omenească era sferică, cu fundul şi spatele bombate, patru mâini, patru picioare, două feţe identice pe un gât rotund, feţele opuse compunând un singur cap, patru urechi, două organe de reproducere şi tot restul asemănător. Omul se deplasa cu uşurinţă; când voia să alerge, o făcea ca un saltimbanc care se rostogoleşte aruncându-şi braţele în aer, făcând o serie de tumbe mai comode decât dacă şi-ar fi folosit cele opt membre. Cele trei specii umane, de o vigoare extraordinară, i-au atacat pe zei. Netolerând o asemenea imprudenţă, Zeus, deliberând cu celelalte divinităţi, a luat următoarea hotărâre: „Să le slăbim oamenilor puterile. Am să-i tai în două şi astfel vor şchiopăta pe două picioare. Dacă-şi păstrează insolenţa, am să-i mai tai o dată şi astfel vor fi condamnaţi să sară-ntr-un picior." La aceste cuvinte, i-a tăiat pe oameni în două, cum ai tăia un ou cu aţa. Apollo, care îi dădea o mână de ajutor, le-a cusut la loc învelişul de piele, făcându-le un pliu la buric, în amintirea pedepsei. Or, după divizarea corpurilor, fiecare, părându-i rău după propria jumătate, s-a repezit spre ea; toţi s-au înlănţuit şi s-au luat în braţe din instinctul de a se lipi la loc. Atunci Zeus, înduioşat, le-a transpus organele de reproducere în faţă – până atunci oamenii le purtau la spate. Datorită acestui subterfugiu, oamenii se acuplează. Această dispunere avea în vedere două rezultate: dacă îmbrăţişarea avea loc între un bărbat şi o femeie, atunci procreau pentru a perpetua specia; dacă se petrecea între doi masculi sau două femele, saţietatea urma să îi facă să se despartă pentru o vreme, timp în care să-şi procure cele necesare existenţei. De-atunci datează iubirea.

Reconstituind vechea natură, se străduie să contopească două fiinţe întruna singură, să vindece rana separării. Orice fiinţă îşi caută jumătatea. În timpul stării noastre anterioare, formam un tot unitar: iubirea este năzuinţa acelui tot. Nu vom cunoaşte fericirea decât întâlnind partea

lipsă din noi şi revenind astfel la unitatea originară. Să preamărim iubirea.

Hermippe s-a aşezat şi, spre stupefacţia noastră, s-a prăbuşit, cu umerii scuturaţi de hohote de plâns, cu capul în piept. Socrate s-a dus lângă el şi, fără a manifesta niciun fel ranchiună împotriva celui care îl luase peste picior, l-a cuprins în braţe, consolându-l şi începând un tandru dialog pe şoptite.

În timpul ăsta, Agathon, ca o gazdă desăvârşită ce era, a creat o diversiune făcând apel la muziciană. Când Hermippe s-a mai liniştit, Socrate a venit lângă mine pe pat.

— Nefericirile văduviei, mi-a explicat. Soţia lui, o încântătoare creatură pe care o adora, s-a stins la douăzeci de ani. Nu a înlocuito niciodată. Îmi închipui că acest comic îşi râde de toate ca să nu plângă. În această seară, a căzut în capcana propriei poveşti. Fabula, la început hazlie, i-a trezit pe neaşteptate tristeţea doliului.

— Nu l-aş fi bănuit niciodată.

— Sursele comicului se nasc adesea din fântâni de lacrimi.

Dintr-odată poarta exterioară a curţii a răsunat de lovituri repetate. S-a auzit vocea lui Alcibiade, puternic luat de vin, care striga cât îl ţinea gâtlejul:

„Unde este Agathon? Să mă conducă cineva la Agathon!” La ordinul gazdei, sclavii i-au deschis.

Alcibiade a apărut în prag, având pe cap o ghirlandă mare de iederă şi de violete şi nişte panglici.

— Salutare, prieteni. Primiţi în mijlocul vostru un bărbat care deja a băut destul?

Reuniunea l-a ovaţionat, rugându-l să intre.

— Sclavi, a cerut Agathon, scoateţi-i încălţările ca să se aşeze la masă cu noi.

Alcibiade, în timp ce dorea să-l onoreze pe Agathon desfăcându-şi panglicile pentru a i le pune gazdei, l-a observat pe Socrate, aşezat alături de mine.

— Socrate, o să mă supăr: ai făcut tu cum ai făcut ca să stai lângă cel mai frumos băiat din Atena.

— Cui îi faci o scenă de gelozie, Alcibiade? Lui Argos, sau mie?

Alcibiade a avut o reacţie comică ridicând ochii spre cer:

— O, Zeus, scapă-mă de dragoste, am şi-aşa destulă!

S-a făcut haz de această mărturisire.

— Îmi păreţi periculos de sobri, a urmat Alcibiade, chiar mă-ngrijoraţi. Pe cine aţi desemnat regele festinului?

— Nu l-am ales încă.

— Atunci o să fiu eu! Daţi-mi de băut!

Micul defect de pronunţie şi farmecul personal îi îndulceau dezinvoltura. A golit o cupă mare şi-a lăsat să-i scape:

— Temeţi-vă de starea în care o să ajung. Mă-mbăt repede. Spre deosebire de Socrate, care le suge de mama focului fără să se prăbuşească vreodată.

— Pentru că eu savurez vinul, pe când tu savurezi beţia, a precizat Socrate.

Agathon a bătut din palme pentru a calma spiritele, grăbit să revină la discuţie şi iritat că Alcibiade perturbase turnura intelectuală a seratei.

— Înainte de sosirea ta, fiecare dintre noi a vorbit despre iubire. E rândul tău, Alcibiade.

— Despre ce iubire ar trebui să vorbesc, cea pe care o nutresc pentru Socrate, sau cea pe care mi-o inspiră Argos?

Pronunţând aceste cuvinte, cu ochii albaştri aţintiţi asupra noastră, a bătut din pleoape ca şi cum ne-ar fi dat câte-o guriţă fiecăruia, pe rând. Obişnuit cu avansurile lui Alcibiade, mi-am întors capul în altă parte. De cum intra undeva, acest băiat avea darul de a crea o atmosferă erotică

prin felul provocator de a se mişca, de a flecări şi, mai ales, de a privi lung pe fiecare, cu o strălucire veselă şi în acelaşi timp lubrică în privire.

— E vorba de-aceeaşi iubire? l-a întrebat Socrate. Fără falsă modestie, mie nu mi se pare că din punct de vedere fizic pot rivaliza cu Argos. Poate mă-nşel, dar...

— Ia mai taci, Socrate, a tunat Alcibiade, îţi interzic să-l critici pe cel mai bun prieten al meu! Pe care-l cheamă Socrate de altfel.

Râzând pe-nfundate, l-a arătat adunării pe Socrate:

— Domnilor, priviţi-l pe singurul om în faţa căruia roşesc. Da, vă spun sincer, faţă de el am un sentiment care altfel nu mă-ncearcă: ruşinea. De îndată ce-i aud vocea, inima îmi tresaltă, iar discursurile îmi smulg lacrimi; de cum vocea îi scoate un clinchet, îmi îndrept privirea asupra mea şi ajung să mă detest. Mă face să-mi scot din bârlog toate imperfecţiunile. Sigur, seamănă cu un satir, doar că n-are picioare de ţap, de vreme ce se joacă cu vorbele mai ceva decât cântă satirul la flaut şi, cu ajutorul muzicii sale unice, te cucereşte, te vrăjeşte. Adeseori mă văd nevoit să îmi astup urechile pentru a mă putea dezlipi de el, dar şi mai adesea nu-mi doresc decât să-i rămân alături, şi să-l ascult atât cât zeii îmi vor fi dat de trăit. Nu ştiu cum să mă port cu omul ăsta. Toată lumea crede că sunt iubitul lui?

Răspunsul a fost pozitiv.

— Toată lumea crede asta pentru că lui Socrate îi place compania băieţilor frumoşi şi pentru că petrecem mult timp împreună. Ei bine, aflaţi adevărul în această seară: nu sunt iubitul lui.

Au izbucnit gesturi şi replici, zeflemitoare, dubitative. Nimeni nu dădea crezare acestei afirmaţii dintr-un al treilea motiv: Alcibiade era colecţionar de cuceriri, atât printre bărbaţi, cât şi printre femei, ca nimeni altul în Atena.

El le-a întrerupt protestele.

— Socrate, îmi permiți să povestesc ce a fost între noi?

Cu zâmbetul pe buze, Socrate a dat din cap.

— Pe vremea când venea să îmi predea lecții acasă, a început Alcibiade, îl bănuiam că era îndrăgostit de mine şi m-am gândit să profit. Speram ca în schimbul dezmierdărilor să mă învețe totul. Pe dată, am trimis la plimbare toți profesorii ca să lucrez cel mai adesea singur cu Socrate. Speram ca, în cursul întâlnirilor noastre între patru ochi, să-mi țină discursul pe care un îndrăgostit i-l spune iubitului său. Degeaba! Îmi preda cursurile după care, la sfârşitul zilei, făcea stânga-mprejur şi pleca. Mai apoi l-am forțat să facem împreună exerciții de gimnastică, şi chiar să practicăm lupta, dar situația nu a progresat. Cum nu ajungeam nicăieri, m-am hotărât să-l atac direct. Aşa că l-am invitat la cină, asemenea îndrăgostitului care îi întinde o cursă celui iubit.

M-a refuzat în mai multe rânduri până să cedeze. Prima dată, a plecat imediat ce masa s-a încheiat; din pudoare, l-am lăsat să plece. A doua oară, am prelungit întrevederea până târziu în noapte şi, în momentul în care a dorit să se retragă, am pretextat că e periculos să se aventureze la acea oră prin anumite cartiere din Atena, până când a acceptat să se culce pe un pat vecin cu al meu. Lampa stinsă, sclavii la odihnă, aşa că i-am şoptit: „– Socrate, dormi? — Nu, mi-a răspuns. — Ştii la ce mă gândesc? — Ia spune-mi. — Vrei să fiu iubitul tău, dar eziți să mi-o spui. Or eu îmi doresc să mă perfecționez şi nu voi găsi alt sprijin mai bun decât al tău.” A izbucnit în râs. „Dragul meu Alcibiade, îți mulțumesc pentru faptul că vezi în mine o frumusețe comparabilă cu a ta. Totuşi, dacă încerci să te culci cu mine pentru a face schimb de frumusețe, să ştii că nu ar fi un schimb corect. — Ce? — Da, băiete, acest schimb va fi în avantajul tău. Vei obține frumuseți reale contra frumuseții imaginare. — Iartă-mă, Socrate, dar trupul meu nu e deloc imaginar!” i-am

întors-o, luându-i mâna şi punându-i-o pe pielea mea. „— Prietene, priveşte mai cu atenţie. Perfecţiunea ta e efemeră, în timp ce aceea pe care ţi-o pot transmite eu e eternă.” Şi-atunci m-am întins lângă el şi am îmbrăţişat această fiinţă minunată, şi, ca un tată cu fiul său, am petrecut aşa întreaga noapte. Mă respinsese pentru ca de fapt să mă primească în braţele sale. Sigur, îi place compania băieţilor frumoşi, dar le respinge atracţia cât nu vă puteţi imagina. De-atunci vă-nchipuiţi în ce confuzie mă zbat.

— Ce învăţăminte ai tras din refuzul meu, Alcibiade? a întrebat Socrate cu blândeţe.

— Ce forţă îţi conferă de fapt urâţenia! Ne pui în încurcătură fiindcă nu te îmbrăţişăm. Şi astfel ne dovedeşti că există ceva mai bun decât frumuseţea fizică.

Socrate s-a destins şi a reluat cu o voce plină de căldură:

— Alcibiade, curiozitatea, setea ta de frumuseţe, de bunătate, de bine mă fascinează. Pasionat, viu, inventiv, viril, hotărât, ardent, mereu la pândă, ce bărbat! Cu toate acestea, trebuie să îţi îndrepţi pertinent elanurile pentru a le aduce la adevărata lor menire. Dorinţa de frumos trebuie să fie îndreptată spre dorinţa de bine. De comun acord, am trecut peste aparenţe. Tu cauţi perfecţiunea şi pentru asta vii la mine. Eu caut perfecţiunea şi te educ întru perfecţiune. Îţi dai seama că am depăşit aparenţele? Să ştii că din dragoste n-am făcut dragoste.

Alcibiade şi-a plecat ochii, cu obrajii îmbujoraţi.

— Îţi mulţumesc, Socrate.

Agathon, supărat că nu mai constituia punctul de atracţie al propriei recepţii, invidios probabil pe sentimentele puternice pe care şi le destăinuiseră Socrate şi Alcibiade, a fornăit, a ţipat la sclavi să fie adus vinul, după care l-a interpelat pe Socrate:

— Cunoaşterea... cunoaşterea!... Bineînţeles că toţi ne dorim cunoaşterea!

Cu toţii rătăcim pe la jumătatea drumului dintre ignoranţă şi cunoaştere.

— Totuşi, a replicat Alcibiade, unii merg mai repede decât alţii.

S-a strâmbat ştrengăreşte.

— Iar pe alţii îi ia somnul pe marginea drumului.

S-a pufnit în râs.

— Neştiutorul nu ştie că nu ştie, a adăugat Alcibiade.

— Şi ştiutorul ştie că ştie, i s-a opus Agathon.

— Filosoful ştie că nu ştie nimic, a conchis Socrate.

A urmat o tăcere umbrită de alcool, îngreunată de oboseală, timp în care se răsuceau pe toate feţele ecourile discuţiei.[29] Invitaţii s-au pus de bine de rău pe picioare. Alcibiade i-a propus lui Socrate să-l însoţească, ceea ce Socrate a refuzat; cum asta aştepta, Alcibiade s-a întors spre mine şi m-a invitat să ne prelungim seara.

— Să nu te culci cu el, mi-a şoptit Socrate la ureche, în timp ce Alcibiade îşi lua la revedere de la gazda noastră.

---

[29] Câteva decenii mai târziu, Platon avea să relateze acea seară într-unul dintre cele mai frumoase texte ale sale, *Banchetul*. Îmi permit totuşi să semnalez că a zugrăvit realitatea într-o manieră artistică, aşadar luându-şi toată libertatea. Desigur, a făcut dintru început precizarea că seara i-a fost povestită de un anumit Apollodor, el însuşi auzind-o de la un bărbat numit Aristodem din Kidathineon. Aşadar, Platon ne prezintă povestea povestirii unei poveşti, cerându-şi iertare pentru eventualele inexactităţi. Astfel, pot s-o afirm răspicat: poetul comic care a relatat istoria cu oamenii tăiaţi în două era Hermippe Chiorul, şi nu Aristofan, încă foarte tânăr la acea vreme. De ce? Mă gândesc că Platon a optat pentru eficienţă şi a vrut să se adreseze publicului timpului său: cum mai nimeni nu ştia, în momentul în care scria *Banchetul*, cine era acest Hermippe Chiorul, a ales să îi atribuie acest discurs poetic şi amuzant celebrului său adversar şi succesor, Aristofan, cel care îl eclipsase pe scenele greceşti şi care tocmai se stinsese.

— Nici nu am de gând, i-am şoptit la rândul meu.

— O, poate fi atât de convingător... Şi-apoi uneori poți ceda doar pentru a te elibera de o prea mare presiune.

— O faci cu cineva tocmai pentru a nu o face?

— Exact. Alcibiade nu duce lipsă de nimic, doar de a-i mai lipsi câte ceva.

Dacă vrei să rămână ataşat de tine, nu-i da ceea ce-şi doreşte.

— Socrate, eşti pe cale să-mi explici cum să seduci un seducător?

Când Alcibiade a revenit, i-am refuzat invitația pretextând că soția mea însărcinată mă aştepta.

— Oricum, sunt prea pilit ca să mai pot face ca lumea ceva, a suspinat Alcibiade, ca şi cum dintr-odată prezența sau absența mea îi era indiferentă.

M-a condus totuşi până acasă, amuzându-mă cu săltăreața sa conversație.

De cum am ajuns în pat cu Daphne, aceasta m-a privit țintă cu severitate.

— Alcibiade nu mai poate să se lipsească de tine? Dacă nu cumva tu nu te mai poți lipsi de el?

— Daphne! Eşti geloasă?

— Îl ştiu capabil de orice.

— Doar mă ştii incapabil să te înşel.

— De asta nu sunt aşa sigură.

Am sărit ca ars, ofensat. Regretând că mă rănise prosteşte, a continuat cu şi mai multe mângâieri şi pisiceli şi s-a cuibărit din nou la pieptul meu.

— Iartă-mă. Gelozia...

I-am ridicat bărbia şi am privito drept în ochi.

— De fapt, eşti geloasă pentru că-l placi.

— Ce?

— Nu-i aşa că-l găseşti irezistibil?

A mormăit, muşcând în joacă cearşaful care ne acoperea.

— Cunoşti pe cineva care să-i fi rezistat lui Alcibiade?

— Socrate.

— Mmm...

— Şi eu.

— Jură.

— Cum să-ți explic, i-am şoptit. Îmi place să fiu alături de el, îmi plac îndrăznelile, insolențele, laudele lui, mă uit cu admirație la acest prinț, mă înviorează frumusețea lui, dar nimic altceva.

— Aş vrea să te cred.

— Ce te-ar răni, Daphne? Să mă culc cu el – ceea ce nu am făcut –, sau să-l admir – ceea ce fac într-adevăr?

Întrebarea a amuțit-o. Am insistat:

— Ce e mai important în ochii tăi, o faptă, sau un sentiment?

Tăcea în continuare. Am reluat cu blândețe:

— Nu simți aceeaşi emoție față de el?

— Ba da, a admis ea cu voce slabă.

— Vezi, eu nu ți-o reproşez. Atunci tu de ce mă critici?

— Nu mi-e teamă de Alcibiade, cum nu mi-e teamă de tine. Despre mine mi-e teamă... Teamă de a nu-ți mai fi de ajuns. De a nu te mai atrage.

Am luat-o în brațe, reamintindu-i cât de mult mă fascina, cât mă împlinea.

Asta a avut darul de a o linişti.

Secolele se scurgeau, dar oamenii tot nu se schimbau: se lăsau atinşi de gelozie. În numele căreia se ceartă, se sfâşie, se despart, se omoară. Ce amăgire! Nici un alt sentiment nu se insinuează mai pe ascuns decât gelozia: la început apare ca o componentă a iubirii, apoi ca o teamă de trădare, ca să se reducă în final la o lipsă de încredere în sine. Gelozia te păcăleşte şi într-un alt mod: cel care o resimte îi atribuie cauza celuilalt, în timp ce ea se găseşte de fapt în propria persoană.

În acea noapte, m-am crezut deştept elaborând o asemenea judecată definită, doar că evenimentele aveau să-mi arate că nu înțelesesem bine atitudinea lui Daphne.

*

Războiul bătea la uşă. Era deja aici. Cețurile de la hotare nu-l mai puteau ascunde.

Inamicul nostru, regele Arhidamos din Sparta, îşi masase soldații în Istmul Corint; trupele sporeau neîncetat, căci fiecare oraş aliat cu lacedemonienii îşi trimitea generalii, ca şi două treimi din forțele armate. Ce să-nțelegi de-aici?

Că această coaliție avea drept obiectiv cucerirea Atticii, sau doar voia să ne impresioneze?

A început exodul. După cum preconizase Pericle în fața adunării, era necesar ca toată lumea să se retragă la Atena. Faptul nu-i deranja prea tare pe proprietarii atenieni de pământuri care-şi duceau viața împărțindu-se între oraş şi sat, în schimb îi dădea peste cap pe cei care trăiau pe pământurile lor tot anul, de decenii. Câtă suferință trebuind să-şi părăsească ferma, satul sau orăşelul! Să se smulgă dintre zidurile, din sanctuarele care le adăpostiseră tatăl, bunicul, strămoşii îi sfâşia. Fuseseră convinşi că-şi aveau rădăcinile acolo, asemenea copacilor, iar această situație care le tăia legăturile cu pământurile lor îi făcea să fie fragili, îi aducea într-o stare de slăbiciune, ba chiar le picura în suflet gustul morții.

Cât a ținut iarna, inamicii noştri nu s-au angajat în luptă, ci doar şi-au adunat trupele şi s-au aşezat la pândă. În umbra acestei amenințări – pericol mai mult de ordin mental decât manifest –, evacuarea alor noştri se făcea fără tragere de inimă, în valuri neregulate. Azi drumurile erau pustii, a doua zi se umpleau de şuvoaie de exilați, unii mergând pe jos, alții în căruțe, toți cu copii şi cu animale, sclavii urmând şi ei ca nişte bagaje, sau mai degrabă cărând bagajele. În aceste coloane vedeai pe unii cum avansau

mânați de prudență sau împinşi de teamă, pe alții de zvonuri, fie false, care anunțau câte un jaf, fie adevărate, care numărau soldații inamici masați la frontieră.

Evacuarea avea loc într-o linişte sumbră. Exodul cu de-a sila era preferabil panicii. Se evita astfel acel scapă-cine-poate-fiecare-pentru-sine, oamenii nu se călcau în picioare, fusese timp să fie aduşi bătrânii şi bolnavii, mulțimea mergea gârbovită fără a alerga care-ncotro, niciun copil nu era despărțit de părinți, familiile nu rătăceau în căutarea vreunui membru de-al lor, ca în timpul deplasărilor de populație prea bruşte. Datorită corăbiilor, turmele putuseră fi duse în Eubeea sau în insulele învecinate.

În schimb, Atena abia reuşea să primească aceste valuri de refugiați.

Dincolo de faptul că toate capacitățile obişnuite de cazare – hanuri, camere de oaspeți – erau supraîncărcate, apropiații sau prietenii, după ce i-au primit pe primii sosiți, nu i-au mai acceptat şi pe următorii. Penuria făcea ravagii.

Majoritatea celor nou-veniți luau cu asalt zonele nelocuite din oraş, grădini, temple, turnuri, ziduri de apărare, care cum putea. Pe stadioane se creaseră adăposturi de-a lungul Marelui Zid şi asta până în portul Pireu, şi el colonizat. Numai Acropole, ținut închis de gărzile armate, rămăsese neatins – era necesar nu numai să fie respectat un loc sacru, dar şi să fie protejat Tezaurul pe care îl adăpostea.

În primăvară au ajuns şi ultimii migranți, reticenții convinşi în fine de spectacolul dezolant al terenurilor depopulate şi al caselor rămase goale, care nu mai avuseseră de ales decât să plece.

Ce făceau spartanii şi aliații lor? Stăteau în aşteptare. Regele Arhidamos, convins că Atena va capitula şi îşi va trimite negociatorii, nu ataca. După părerea lui, un oraş constituit din cetățeni nu avea cum să opună rezistență, odată cu trecerea timpului oamenii şi-ar fi pierdut elanul, n-

ar fi fost dispuşi să piară în luptă pentru a împiedica jefuirea proprietăţilor. Acest conducător al unui regim autoritar desconsidera într-atât democraţia, încât, credea el, să fluturi armele şi stindardele de la depărtare era de ajuns pentru a o face să se plece.

La vremea când s-au copt grânele, Arhidamos şi-a trimis în grabă un emisar, pe Melesippos, pentru a obţine o înţelegere cu Atena. Însă Pericle i-a refuzat spartanului intrarea în oraş şi acesta a fost trimis sub escortă până la istm. Melesippos s-a mărginit să le spună celor doi care îl însoţeau: „Această zi va marca pentru greci începutul unei imense nenorociri."

Arhidamos făcuse o greşeală temporizând lucrurile. Un război rapid i-ar fi oferit victoria, pe când această tergiversare le permisese atenienilor să se organizeze, să-şi facă rezerve de aur şi hrană, să-şi strângă legăturile cu aliaţii, să-şi mărească flota şi să mobilizeze, pe lângă cele şaisprezece mii de soldaţi care ocupau garnizoanele şi posturile de gardă, treisprezece mii de cetăţeni şi trei mii de meteci.

Pedestraşii lacedemonieni au năvălit în Attica. Jafuri, banditisme, ravagii, incendii, vandalismul lor nu a cunoscut margini, nici la Eleusis, nici la Acharne. Pământul ardea, cerul fumega.

Când ai noştri au văzut ororile comise de inamic, unii şi-au dorit să iasă cât mai repede din Atena pentru a lupta. Cum să accepţi distrugerea bunurilor tale? Tinerii descopereau bestialitatea jafurilor, bătrânii îşi aduceau aminte de războaiele medice, aşa că toate spiritele se cutremurau de teamă şi fremătau de furie. Niciodată nu se consultaseră atâţia ghicitori ca în acel moment, însă aceştia nu ofereau decât oracole contradictorii. Acharnienii îl ponegreau pe Pericle, imediat urmaţi de toţi cei copleşiţi de mânie, dezgust, furia de a reacţiona. Însă Pericle nu se lăsa

pradă emoției, nici a lui, nici a altora, şi nu reacționa niciodată sub imperiul acesteia; păstrându-şi încrederea în corectitudinea judecății sale din timpul analizei făcute la rece înainte ca totul să se încingă, îşi menținea strategia, chiar dacă se sustrăgea din ce în ce mai mult discuțiilor, în cadrul adunării sau altundeva.

Oare vara avea să-i dea dreptate?

În seara schimbării anotimpului, cerul era sângeriu. Flăcările incendiilor şi dogoarea soarelui se împleteau pentru a lupta împotriva nopții ce stătea să se aştearnă, atmosfera se preschimbase din portocaliu în purpuriu, şi-apoi în violet, iar cei câțiva nori joşi, ca de cărbune, se întâlneau cu cohortele de fum opac şi înăbuşeau lumina. În această atmosferă de agonie, copilul nostru a cerut să vină pe lume. Strigătele lui Daphne făceau şi mai grea atmosfera sinistră şi-o sumbră presimțire m-a făcut să mă tem că avea să se întâmple o nenorocire. Însă Daphne, înconjurată de Xantipa şi de moaşe, avea să-l aducă pe lume, trei ore mai târziu, pe fiul nostru, care, la rândul lui, urla ivindu-se din sânge şi tenebre.

Când Xantipa mi-a dat bebeluşul, mi-am desfăcut tunica pentru a-l lipi de pieptul meu gol. Nu i-am văzut trăsăturile, nu-i simțeam decât căldura şi dorința de a trăi.

„Numai de s-ar agăța de viață", mi-am spus, bâiguind rugăciuni.

Mi-au revenit în minte toate bucuriile pe care le trăisem cu Mina, prima mea soție, bucurii urmate de săptămâni, luni şi-apoi ani de tristețe: copiii, inevitabil, muriseră. Oare să mă ataşez de acesta, sau să-mi rețin pornirea de afecțiune? Să-mi deschid inima? Sau să mi-o zăvorăsc?

— Cu cine seamănă? a strigat una dintre moaşe.

Xantipa a repezit-o:

— Un nou-născut nu seamănă cu nimeni, doar a nou-născut. Trăsăturile i se vor contura mai târziu.

Apoi, cu o blândeţe neobişnuită, a îngenuncheat să mângâie capul bebeluşului lipit de pieptul meu.

— Plesneşte de sănătate mormolocul ăsta. O să ajungă atlet.

De ce oare aveam sentimentul că mergeam ca pe sârmă, cu senzaţia că pot oricând cădea sau, dimpotrivă, merge mai departe, ca şi cum aş fi presimţit vecinătatea nenorocirii, şi totodată a fericirii? Oare să fi proiectat asupra micuţului toată spaima care-i sufoca pe atenieni? Îmi era teamă să arunc acest copil într-o lume aprinsă de război? Acesta era cadoul pe care i-l făceam?

— Te rog, pune-mi-l la piept, a murmurat Daphne, încă leoarcă de sudoare. Şi îmbrăţişează-mă.

Acele cuvinte s-au dovedit a fi hotărâtoare. Cuibărindu-mă la pieptul acestei femei adorabile, soţia mea, m-am alăturat cu hotărâre de partea vieţii şi mi-am impus starea de optimism: copilul meu va creşte, iar pacea se va reinstaura.

De fapt, în acea vară, chiar de-a doua zi, la ordinul lui Pericle, atenienii şi-au pus la punct contraofensiva pe mare, atacând oraşele înfrăţite cu Sparta. O flotă de o sută de nave a înconjurat Peloponesul, după care i-a debarcat pe soldaţi, care l-au distrus şi pustiit, în cadrul unor expediţii pe cât de sângeroase, pe atât de rodnice, mai ales la Eghina, de unde i-au izgonit pe locuitori. Lacedemonienii au încetat să-şi mai trateze adversarul cu înfumurare şi au înţeles că nu vor obţine victoria până în toamnă, aşa cum crezuseră.

Cât despre mine? Le-am arătat responsabililor – susţinut de Pericle şi Alcibiade – că participam mai eficient la efortul de război de aici, ca medic într-o Atenă suprapopulată, însetată, aflată în suferinţă din cauza bolilor cauzate de lipsa de igienă, decât ca soldat în Elida sau în Locrida. Acest adevăr slujea dorinţei mele ascunse: aceea de a o linişti pe Daphne şi a-mi îngriji copilul.

I-am spus Milon, pentru că aşa puternic, bine făcut, musculos cum era, ne amintea de celebrul atlet Milon din Crotona, căruia eu şi Daphne îi admirasem atâtea statui în Crângul sacru; şi speram ca această alegere să-l ajute să învingă bolile copilăriei.

În noaptea în care s-a născut am constatat că nu avea caracteristica strămoşilor mei de sânge – cele două degete acoperite de o aceeaşi membrană –, dar n-am dat mare importanţă acestui fapt, căci, alături de Mina, remarcasem la acea vreme că vlăstarele mele nu aveau nici ele acel semn distinctiv. Fără îndoială, marca dispăruse de-a lungul timpului... Mai ales că pentru mine timpul se calcula în secole.

Eram împresuraţi de inamic. Totuşi, aşa cum prevăzuse Pericle, proviziile soseau, livrate cu ajutorul vaselor, deoarece zidurile de apărare şi Marile Ziduri fortificate ne garantau accesul în portul Pireu. Soldaţii noştri, îmbarcaţi pe triere, reuşiseră să cucerească oraşele inamice, slăbite, lipsite de o treime din trupe pentru a ţine piept asediului nostru. În aer se simţea parfumul victoriei.

În toamnă, după victoria de la Megara, a fost însă şi multă jale, prea multă desigur, însă fără amărăciunea disperării în timpul tradiţionalei ceremonii de omagiere a soldaţilor căzuţi.

Vreme de două zile, rămăşiţele pământeşti ale acestora au fost aduse într-un cort unde familiile, prietenii, vecinii au putut depune ofrande la picioarele defunctului. În dimineaţa plecării cortegiului, osemintele au fost regrupate pe triburi şi au fost puse în sicrie din chiparos. Dincolo de asta, a fost purtat pe umeri şi un mare pat gol, patul celor dispăruţi, cei cărora nu li se găsiseră corpurile.[30]

---

[30] Tradiţia „patului gol” a dispărut timp de două milenii, reapărând în vremea în care s-au regrupat armatele de cetăţeni. În 1920, ca urmare a Primului Război Mondial, care a făcut nenumărate victime – 10 milioane

Procesiunea s-a îndreptat spre cea mai frumoasă suburbie a oraşului, Kerameikos.

Alcibiade a tras sforile pentru a i se încredința emoționantul discurs cuvenit într-o asemenea ocazie; deşi i se recunoşteau atâtea merite şi vigoarea intelectuală necesare şi ar fi trebuit să i se accepte solicitarea, în ultimul moment s-a considerat că e nevoie de un bărbat cu experiență, astfel că i s-a cerut acest lucru lui Pericle, cu atât mai mult cu cât era considerat autor al ultimelor victorii. Stăpân pe el, Alcibiade mergea alături de mine spre Kerameikos, avid ca noi toți să asculte alocuțiunea lui Pericle, natura lui frumoasă lăsând imediat deoparte orice supărare.

Odată ajunşi la cimitir, nu l-am urmat însă în rândul oficialităților, căci Aspasia-Noura era alături de Pericle, aşa că m-am ascuns în mulțime pentru a fi cât mai departe de ea.

---

de soldați şi 8 milioane de civili –, mai multe țări au ridicat un mormânt al Soldatului Necunoscut. Acolo a fost depus un cadavru ales dintre cele ale soldaților căzuți pe câmpul de bătălie ale căror trupuri nu au putut fi identificate. Aceste morminte au fost amplasate în locuri prestigioase precum Arcul de Triumf de la Paris sau de la Bruxelles, Monumentul Comemorativ din Ottawa, Cimitirul Național Arlington de la Washington, Poarta Indiei de la New Delhi şi în multe alte locuri. Ele servesc drept cadrul ceremoniilor comemorative, simbolizând respectul şi recunoştința pentru cei care şi-au sacrificat viața pentru țară.

Totuşi, observ o diferență între cele două civilizații. Anonimatul soldatului modern exprimă un alt lucru: în fața armelor devastatoare, micimea derizorie a indivizilor, considerați drept carne de tun. De-acum înainte, corpul omenesc este sfărâmat de puterea de foc actuală, cea a mitralierelor, obuzelor, gazului, bombelor. Nu se mai crede în eroism. Dacă războinicul era un mândru erou în Antichitate, astăzi a devenit o victimă demnă de respect.

Pericle a început prin a-i omagia pe strămoşii care ne lăsaseră moştenire libertatea.

— Regimul nostru politic nu ia drept model legile altora, suntem mai degrabă exemple decât imitatori. În loc să depindem doar de unii, totul depinde de majoritate. Legea e pentru toţi când vine vorba de diferende personale; cât despre titluri, ele nu înseamnă apartenenţa la o categorie, ci meritul uşurează accesul la aceste onoruri, iar sărăcia nu-l împiedică pe individ să-şi servească statul.

S-a lansat apoi într-o apologie a culturii ateniene, tocmai pentru că în numele acestei vieţi de-acum şi de-aici aceşti soldaţi şi-o pierduseră pe a lor.

— Ca remediu pentru oboseala noastră, îi asigurăm spiritului numeroase destinderi, concursuri şi serbări religioase. Produsele de pe întreg pământul ajung aici la noi. Trăim ca un oraş deschis şi fără constrângeri.

Cu abilitate, Pericle opunea viaţa dulce din Atena vieţii aspre din Sparta.

Ce noroc să fii un tânăr atenian, şi nu unul spartan! Acolo, autorităţile decideau totul: părinţii îşi prezentau nounăscutul şi, în funcţie de frumuseţe şi de robusteţe, acestea ordonau dacă să fie păstrat în viaţă sau omorât; apoi copilul creştea aproape în pielea goală, în regim dur, frecat cu vin pentru a-l fortifica, până la şapte ani, vârstă la care statul îl lua din familie şi se însărcina cu educaţia lui. Dar oare chiar să fi fost vorba despre educaţie? Mai degrabă de creştere ca de animal. Sau de dresaj. Ras pe cap, în picioarele goale, având dreptul la o singură manta pe an, dormind pe o saltea de paie alături de congeneri, băiatul învăţa să devină soldat cu lovituri de bici şi pedepse multiple. Totul distrugea în el libertatea, ca să nu se mai lase loc decât supunerii. Dacă i se inculcau câteva noţiuni elementare de citire sau cântare, ambiţia fiecăruia se reducea la a recita la perfecţie genealogia regilor spartani!

Era inițiat în atletism, conducerea carului, mânuirea armelor – lance, spadă, scut. Prin nuditatea constantă era făcut să suporte toate rigorile climatice în caz de lupte interminabile; prin subalimentarea de asemenea constantă, devenea capabil să reziste penuriei din timpul expedițiilor militare. Pe scurt, nu era învățat cum să trăiască într-o lume a păcii, ci cum să supraviețuiască de pe-o zi pe alta într-o lume a războiului. Ce diferență între spartanul care era învățat să se supună şi Alcibiade care era învățat să se bucure!

— Or aşa, respirând şi savurând, în loc să tragem a rău, reuşim să înfruntăm pericolele, cu un curaj care ține mai puțin de legi, cât de mentalitate. Ce câştig! Ne-am cruțat astfel să suferim dinainte şi reuşim să trecem peste dificultăți cu aceeaşi cutezanță ca aceia aflați continuu în suferință.

Pericle aducea laude domniei cuvântului împotriva celei a ordinului.

— Discuția nu pune un obstacol în calea acțiunii. Obstacolul ar fi mai degrabă să te lansezi în acțiune fără să o fi luminat anterior prin discuție.

Discernământul ținteşte mai corect decât ignoranța.

Aşadar, dacă spartanul era condiționat la obedință, atenianul era condiționat la o bună guvernare. Cum oraşul Atena favoriza inteligența, judecata, libertatea, Pericle aducea dovada că de fapt se înfruntau două civilizații.

— Cu adevărat susțin: oraşul nostru oferă o lecție vie. Atena nu numai că trebuie să-şi apere acest model, dar să-l impună şi altora, pentru că Atena reprezintă singura şi adevărata Grecie. Nu, nu este vorba aici despre lăudăroşenie de moment, de cuvinte goale, ci despre un fapt: prin îndrăzneala noastră am obligat orice mare şi orice bucată de pământ să îşi deschidă porțile şi peste tot am ridicat monumente eterne.

În jurul meu oamenii îşi ştergeau lacrimile. Pericle îndemna la depăşirea tristeţii pentru a lăsa loc bucuriei şi mândriei de a fi cetăţean atenian.

— Iată de ce, în faţa defuncţilor noştri, ca şi în faţa voastră, m-am oprit îndelung asupra concepţiei noastre privind acest oraş: lupta nu are aceeaşi miză pentru noi şi pentru cei care nu deţin niciunul dintre avantajele noastre.

Ce pierde lacedemonianul prin pierderea vieţii? Mai puţin decât noi. Se eliberează de o soartă abjectă, o existenţă în care nu aşteaptă nicio bucurie; de fapt, moartea deja îi ronţăie viaţa, într-atât aceasta din urmă se arată împuţinată, lipsită de plăceri, de autonomie, de libertate. Lacedemonianul riscă o minimă schimbare a condiţiei sale căzând în luptă. În timp ce noi...

Eroii noştri au renunţat la atât de multe; iar prin sacrificiul lor ne-au dăruit încă şi mai multe. Zilele ne sunt făcute, ştim asta, din varii vicisitudini: fericitul noroc constă în a găsi noblețea, fie în moarte – ca aceşti bărbaţi –, fie în îndurerare – asemenea vouă în momentul de faţă. Oamenii glorioşi pe care îi înfăşurăm astăzi în giulgiu, aici, au primit omagiul cuvenit, însă ţin să adaug că urmaşii lor vor fi de-acum înainte susţinuţi de către stat, pe cheltuiala acestuia, până la adolescenţă.[31] Acum, după ultimele lacrimi curgând pentru cei pe care fiecare i-aţi pierdut, duceţi-vă acasă.

---

[31] Această noţiune de „orfan de război" a fost uitată timp de secole, perioadă în care orfanii au devenit nişte vagabonzi, fără adăpost sau au fost primiţi în orfelinate dezastruoase pentru ei.
Această grijă avea să revină abia după războiul mondial din 1914–1918, sub noţiunea de „copii ai Naţiunii". Ca şi la Atena, era legată de statutul de cetăţean-soldat, însă s-a arătat mai puţin generoasă decât sistemul pus în operă de Pericle...

Discursul lui Pericle a dat întregul sens funeraliilor, aducând consolare celor îndoliaţi şi insuflându-le ardoare celor care în curând îi vor înlocui pe câmpul de luptă.

Ascultându-i vorbele am fost străbătut totuşi de un anume sentiment: melancolia. Pericle evocase lumina singulară a Atenei ca pe un răsărit, pe când eu am simţit acolo un apus. Din părul său de abanos nu vedeam decât şuviţa albă, un fir de argint ţesut de însuşi timpul. Câţi ani putea rezista democraţia?

Mi se părea că, dacă oamenii fuseseră capabili să inventeze acest sistem ideal, se vor dovedi incapabili să trăiască în el. În afară de forţele despotice exterioare care atacau democraţia, diviziunile interioare se accentuau şi o măcinau: unii îşi doreau războiul, alţii pacea, alţii un regim autoritar, alţii o orientare care să-i favorizeze pe cei avuţi, alţii un guvernământ îndreptat numai în sprijinul săracilor, alţii un haos şi mai mare din aplecarea către risc şi aventură. Pericle reuşise să armonizeze aceste forţe contrarii. În acest început de război, deşi criticat, reuşea încă. Dar până când?

Şi mai era o îndoială care mă frământa: oare ceea ce luam acum în calcul venea din mine, sau aveam această impresie prin empatie cu Pericle? Mi s-a părut dintr-odată ostenit, cu ochii lipsiţi de strălucire, cu trupul susţinut mai mult prin voinţă decât prin tonicitatea musculară, cu riduri exprimând mai degrabă oboseală decât experienţă de viaţă. Când descrisese Atena drept un model nepieritor pentru secolele ce aveau să vină, am avut impresia că nu prezenta o imagine a viitorului, ci că deja îl cuprinsese nostalgia. Atena nu prospera, ci începea să se stingă...

Anii care au urmat aveau să-mi dezvăluie cât de corectă se dovedea această intuiţie.

*

Dintr-odată asupra Atenei s-a abătut vâltoarea morții. Primul val a atins portul Pireu, unde un marinar s-a stins în urma unei febre puternice. Nimeni nu se aştepta să fie un adevărat val distrugător, s-a crezut că era vorba doar despre o spumegare. Apoi a fost răpus un căpitan. Apoi doi cărăuşi. Apoi o familie care se refugiase acolo. Apoi clienții unui han urmați de întregul personal. Panica zguduia portul. Un jurat al tribunalului i-a bănuit pe spartani că puseseră otravă într-o fântână, astfel că s-a întreprins o anchetă privind sursele de apă de unde băuseră victimele. Or, asemenea unui tsunami care urcă din mare, infecția s-a propagat, parcurgând Marile Ziduri, şi a ajuns până în partea de sus a oraşului. Oamenii piereau cu zecile, cu sutele, cu miile, atinşi de o epidemie devastatoare.

Duşmanul invizibil nu făcea nicio deosebire, lovind atât bărbații, cât şi femeile, copiii şi bătrânii, plăpânzii şi zdrahonii, ciobanii subțirei ori rotofeii proprietari de pământuri; infesta deopotrivă bogatul şi săracul, sclavul şi magistratul, cetățeanul sau metecul; îl chinuia atât pe preot, cât şi pe necredincios, pe omul de ştiință, cât şi pe cel ignorant, pe filosof şi pe cel mărginit. Cu toții simțeau mai întâi o arsură la nivelul capului, care le ardea interiorul craniului şi le înroşea ochii. Apoi inflamația cobora de-a lungul gâtului, de la limba care devenea stacojie până la laringele vinețiu, când gura atinsă de maladie le exhala un miros fetid, de gunoaie şi carne în descompunere. După care răul se scurgea spre plămâni, îngreunând respirația, provocând o tuse puternică, uscată, ca să ajungă în final la inimă. Sughițurile în gol, spasmele, slăbiciunea în tot corpul, leşinurile veneau unele după altele.

În timp ce această scurgere de lavă calcina interiorul corpului, la suprafață apăreau alte semne: pielea albăstruie, cadaverică, se umplea de pustule şi ulcerații.

Primul reflex era să chemi doctorii, care prescriau teriacul, dar, vai, şi aceştia au fost pe dată măturaţi de flagel; a doua reacţie a fost ca fiecare să se roage la zeul în care credea, să aducă şi mai multe ofrande, să sporească sacrificiile – din nefericire, într-un mod de neînţeles şi scandalos, divinităţile nu răspundeau chemărilor, până şi Zeus şi Atena îi abandonaseră pe atenieni.

Înnebunit, băteam străzile pentru a acorda ajutor unora şi altora.

Proximitatea sau contactul cu bolnavii ne punea în pericol, aşa că i-am impus lui Daphne să stea departe de mine, şi ea, şi bebeluşul, iar din prudenţă am decis să locuim şi să mâncăm în camere separate. În ciuda activităţii mele permanente, panoplia de medicamente încercate de secole nu aducea nici cea mai mică ameliorare. Adoptând noua teorie a lui Hipocrate, care vedea organismul ca pe un sistem de fluide, am încercat să aplic o incizie superficială la nivelul picioarelor pentru a face să se scurgă răul. Toate eforturile au fost în zadar! Mă găseam în faţa unui dezastru necunoscut, iar medicul din mine se reducea la un simplu martor al tuturor acelor agonii.

Nu exista remediu, nici omenesc, nici divin.

Alcibiade a contractat boala. Fără îndoială că ţineam la el mai mult decât îmi imaginasem, de vreme ce vestea m-a dat peste cap. Am alergat într-un suflet şi-am constatat, îngrozit, că întunecatele forţe ale morţii erau pe cale să se abată asupra acestui băiat atât de frumos şi de luminos. Departe de a urla, de a plânge în hohote, ca alţii, tânărul îşi îndura degradarea cu o bravură atinsă de umor, care făcea dovada curajului său. Nici măcar o dată ochii nu şi-au pierdut strălucirea şi nici nu mă implora din priviri, ci se ţinea de glume pe seama tusei continue şi cavernoase şoptind: „Am pieptul cât un cufăr! Un piept de pugilist. Parc-aş fi Leonidas, nu?”

Treceam zilnic să-l văd, ştiind, conform observaţiilor de până atunci, că se va stinge în cea de-a opta. În cea de-a şasea ardea tot, se chircea de durere, încins până la os, şi cea mai subţire ţesătură, cel mai fin puf îi irita pielea. În cea de-a şaptea, a ajuns la tortura setei extreme. Servitorii îi dădeau apă din abundenţă, dar degeaba! Un întreg potop nu i-ar fi putut domoli suferinţa mai mult decât o picătură de rouă. Pe străzi îmi era aproape imposibil să privesc manifestările acestui supliciu atroce; peste tot damnaţii, în speranţa de a se răcori, îşi băgau mâinile şi picioarele în apele îngheţate ale râurilor, ba chiar intrau cu totul, în timp ce alţii îşi băgau de-a dreptul capul în fântâni, ţinând gura deschisă. În cea de-a opta zi, ciudat de calm, Alcibiade nu arăta nici tristeţe, nici teamă, nici furie, ceea ce, în loc să mă liniştească, m-a făcut să presimt că moartea era pe-aproape. Poate că deja plecase?

În cea de-a noua zi, Alcibiade se simţea ceva mai bine. M-am temut de o remisie temporară, frecventă în ultimele momente de viaţă, acel mic tropăit pe loc înainte de marele salt. Aşteptat de Hades în Infern, Alcibiade îşi va da cât de curând ultima suflare. Cu toate acestea, în cea de-a zecea zi, chiar dacă leoarcă de sudoare, a început să prindă culoare în obraji. În cea de-a unsprezecea, părea că renaşte. Am putut constata cu bucurie că răul avea o altă ieşire posibilă decât mormântul: vindecarea.

Alcibiade să fie din nou printre noi! Voi avea oare curajul de a recunoaşte că am simţit o bucurie sălbatică? Desigur, era indecent să te bucuri pentru un unic supravieţuitor în mijlocul hecatombei. Nu era noapte să nu afli că a pierit vreun apropiat: Pericle tocmai îşi pierduse fiul şi sora, Thasos se dusese şi el, soţia lui Leonidas se prăpădise şi ea într-o săptămână, Pyrrhias scuipa sânge.

Mai nimeni nu avea timp să-şi plângă prietenii, angoasa făcea ca altruismul să pălească. Nu se vedea decât moarte şi se murea văzând cu ochii.

Foarte repede, numărul victimelor a depăşit numărul de morminte. Iar a te ocupa de cadavre te condamna la a deveni unul dintre ele. Cei generoşi, cei care se consumaseră pentru a linişti, a da să bea, a consola, şi-apoi a oferi rămăşiţelor pământeşti ritualul funebru şi un mormânt, se duseseră şi ei. De-acum şi cel laş, şi cel fricos se duseseră şi ei, la fel şi cel egoist, deşi izolat, ca o oaie uitată la păşune. Corpurile celor zăcând întinşi umpleau străzile, trupuri de morţi, de semimorţi măcinate de putrefacţie, părinţi neînsufleţiţi culcaţi deasupra copiilor fără suflare. De ce s-ar mai fi respectat uzanţele funerare?

Cei mai temerari depuneau în grabă resturile alor lor pe ruguri ridicate de alţii; cea mai mare parte însă evita s-o facă.

Alcibiade a venit într-o dimineaţă la mine, însoţit de trei prieteni, Charmides, Critias şi Antiochos, care, ca şi el, se vindecaseră.

— Să curăţăm oraşul, Argos. Să nu lăsăm grămada de cadavre să ne umple de puroi. Să încercăm să strângem morţii, să-i incinerăm sau să-i înhumăm.

La îndemnul său, întreaga noastră echipă s-a apucat să cureţe străzile şi cursurile de apă, să golească locuinţele pestilenţiale unde mai nimeni nu avea curajul să intre de teama contagiunii, să facă cumva astfel încât sanctuarele să nu se transforme în osuare în aer liber, pe unde câinii să rătăcească în căutarea stăpânilor, înainte de a închide şi ei ochii. Vulturii zburau în cerc pe deasupra locurilor pe care le curăţam; dacă unii, din instinct, se îndepărtau, cei care ciuguleau vreo bucată mureau după ce înghiţiseră carnea în putrefacţie.

Indiferent la duhoare, reuşind să-şi suprime greaţa instantanee pe care ţi-o provoacă spectacolul putrefacţiei, Alcibiade conducea neistovit operaţiunile, neluând în seamă oboseala, găsindu-şi forţele în convingerea că depunea tot efortul în slujba binelui.

Epidemia le dovedea tuturor ceea ce crezusem dintotdeauna: bolile nu sunt trimise de zei, nu au nicio legătură cu Cerul, nu trebuie interpretate ca o pedeapsă, dar nici supravieţuirea nu trebuie luată drept recompensă. Infecţiile nu au nimic de-a face cu viciul sau virtutea, ci au drept cauză elemente materiale. Alterarea sau echilibrul stării de sănătate nu sunt stări ale spiritului, ci ale trupului. În acest domeniu, Răul nu există, este vorba doar despre boli.

Această opinie, chiar dacă mă liniştea, îi deruta pe mulţi. În ochii acestora, zeii erau pe ducă şi chiar şi ei urmau să crape cât de curând. Calamitatea marca sfârşitul păcatului şi al greşelii. Din acel moment, pentru cei care credeau asta nimic nu a mai pus stavilă laşităţii şi debandadei, comiţând acte reprobabile, reglări de conturi, agresiuni, hărţuire, jefuiri, furturi, violuri. Să profităm astăzi cât se poate, căci un mâine nu va mai exista! De ce s-ar mai fi speriat de perspectiva unui proces sau a închisorii când vor muri azi-mâine?

Nu se temeau nici de oameni, nici de zei, nu-i ameninţa decât neantul cel de neocolit. Să se acupleze înainte de a crăpa! Să juiseze înainte de a dispărea! Să posede înainte de a pierde totul! Atena răsuna de înjurături, horcăituri, strănuturi, tuse seacă, urlete de suferinţă, amestecate cu strigăte lubrice, râsete blasfematoare, izbucniri de cruzime, chicoteli de cupiditate satisfăcută.

Prin contrast, Alcibiade mă uimea din ce în ce mai mult. Acest hedonist care, până în urmă cu ceva vreme, savurase

plăcerile până la limita disoluției se consacra acum binelui public. Se îmbăta de devotament.

Într-o seară, chiar am simțit nevoia să-i adresez cuvinte de laudă:

— Mă uit la tine toată ziua, nu te dai în lături de la nimic ce e de făcut, inclusiv de la cele mai dezgustătoare treburi, şi ai întotdeauna gesturi şi cuvinte de îmbărbătare pentru cei năpăstuiți.

— Normal, Argos. Nu mă mai încearcă spaima, ci doar mila.

— Ce înțelegi prin asta?

— Că nu mă voi mai îmbolnăvi niciodată.

— De această boală cu siguranță nu, căci ai învins-o.

Mi-am dat seama de un lucru, într-adevăr: cei care supraviețuiseră dezvoltaseră un soi de armură – ceea ce, câteva secole mai târziu, va primi numele de imunitate.

— De nicio boală! a supralicitat Alcibiade. Niciuna nu mă va mai atinge vreodată. În timpul acelor zile grele, am fost cufundat în apele Styxului şi-am reuşit să mă întorc. Acest privilegiu mă face invulnerabil.

Am luat aceste cuvinte drept o glumă frivolă, dar am descoperit în cursul serii că Alcibiade, la modul foarte serios, se credea într-adevăr invincibil.

După toate cele petrecute, de ce nu? Nu obținusem eu însumi nemurirea?

Alcibiade să fi devenit, în ciuda oricărei aşteptări, tovarăşul în fața căruia aş fi putut să-mi deschid inima mărturisindu-i adevărul?

Epidemia a ținut luni de zile. Afecțiunea, chiar dacă manifestându-se sub diverse forme, se răspândea în corp de sus în jos – de la cap spre fund, la unii, care se sfârşeau în urma unei diarei extenuante, de la cap până la extremități, la alții, ale căror mâini şi picioare se necrozau. Daphne şi

Milon nu s-au îmbolnăvit, şi nici Socrate. Cât despre Xantipa, chiar dacă a contractat maladia, a scăpat.

— I-a fost frică de mine! le explica celor care o priveau uimiți.

Această nenorocire a fost numită „ciuma din Atena”; totuşi, eu care, în timpurile care vor urma, am putut observa apariția mai multor ciume, pun la îndoială diagnosticul, căci dacă anumite simptome corespundeau, buboanele lipseau. În orice caz, ciumă sau nu, a omorât o treime din populație.[32]

Hipocrate, reținut în Kos, şi-a făcut apariția abia când molima începea să se mai potolească. A încercat să grăbească stingerea ei aprinzând focuri în care arunca plante aromatice, isop, lavandă, rozmarin, cimbru, astfel încât fumul să purifice atmosfera şi zidurile din Atena – el, care era împotriva folosirii fumigațiilor, metodă atât de răspândită printre confrați, a făcut asta după părerea mea mai mult pentru a mai linişti spiritele.

Se schimbaseră multe lucruri. Unii dintre cei prosperi dispăruseră, iar cei fără resurse le moşteniseră bunurile. Alții, pioşi cândva, deveniseră nişte canalii, iar puşlamalele se preschimbaseră în credincioşi. Deşi vindecându-se, unii îşi pierduseră vederea, alții memoria, precum Pyrrhias, ajuns complet amnezic şi nerecunoscând-o nici măcar pe Crobyl, curtezana lui preferată, sau pe atleții lui dragi.

Pe când epidemia era în toi, adunarea l-a demis pe Pericle din funcția de strateg, dându-i şi o amendă usturătoare.

---

[32] Astăzi, când scriu aceste rânduri, cred că pot să afirm, prin prisma epidemiilor de dată recentă, că fusese vorba despre un virus, şi nu despre o bacterie, ca în cazul tifosului sau ciumei.
Mă gândesc că era vorba despre virusul Ebola. Nu ajunsese oare în portul Pireu prin intermediul vaselor care transportau sclavii veniți din Etiopia, nume prin care era denumită Africa subsaharianã?

Bogații proprietari de vile, ca şi marea masă de țărani sărmani, erau supărați pe el. Mai mult, cum să nu fi văzut originea flagelului în decizia lui de a începe războiul şi de a aduna laolaltă pe toată lumea între zidurile Atenei? Suprapopularea generase o mortalitate sporită, accentuată de lipsa de apă, de igiena precară, de proliferarea puricilor. Pericle a acceptat fără să crâcnească; considerând că nu avea de ce să se justifice, nu s-a folosit de arta oratoriei pe care o stăpânea atât de bine.

Au fost trimişi ambasadori în Sparta. Fără niciun rezultat. Aşa că asediul a continuat.

Până la urmă s-a ajuns la concluzia că Pericle fusese făcut pe nedrept țap ispăşitor, punându-i-se în cârcă toate relele, admițându-se că, de fapt, nimeni nu era de vină.

Şi-atunci adunarea şi-a dat din nou votul, iar Pericle a fost reales strateg.

Sigur că lucra împreună cu alți nouă colegi strategi, dar niciunul nu se ridica la nivelul lui de reflecție şi argumentație. Printr-un soi de consens, Pericle a fost repus la conducerea treburilor de stat. În plus, chiar exclus fiind şi deşi moartea celui de-al doilea fiu îl afectase profund, s-a comportat cu demnitate, spre deosebire de alții care se lăsaseră copleşiți de nenorocire.

Pe când iarna începea să-şi facă simțită prezența înfrigurând atmosfera şi scurtând zilele, mi-a bătut la uşă un servitor.

— Pericle a luat ciumă.

M-am albit.

— În ce stadiu e? am strigat cu o vagă undă de optimism, agățându-mă de răspunsul lui.

— La momentul setei! Deja i s-au înnegrit picioarele.

Detaliul mi-a provocat mare îngrijorare. Nimeni nu-şi mai revenise din această fază, a necrozei.

— Toată casa te-aşteaptă, a mai spus servitorul. Vino degrabă.

— De ce?

Cum nu făceam parte din cercul intim al lui Pericle – din cauză că fugeam de Noura! —, nu aveam niciun motiv să mă găsesc la căpătâiul lui.

Servitorul a ridicat tonul:

— Nu tu l-ai salvat pe Alcibiade?

Am protestat. Asistasem la vindecarea lui Alcibiade, dar, spre marele meu regret, nu contribuisem cu nimic.

— Te rog! El e cel care te cheamă.

Cum să fi refuzat? Dincolo de conducător, aveam o mare admirație pentru omul Pericle. Cum aveam să trăim fără o persoană de o asemenea statură?

Dacă cea mai mare personalitate a vremii avea nevoie de mine în ultimele sale clipe, nu se putea să nu alerg într-o suflare să-i fiu alături, indiferent care vor fi fost consecințele...

Apucând din reflex desaga, l-am urmat pe servitor. O noapte de smoală acoperea oraşul. Nişte făclii licăreau pe ici, pe colo, însă atmosfera sinistră lăsa mai mult impresia de priveghi decât de slab luminat.

La palat, am fost condus în camera lui Pericle.

În momentul în care am intrat, am zărit două lucruri pe care nu aş fi vrut să le văd: pe Pericle agonizând şi pe Noura plângând.

Prea copleşită de amărăciune, nu m-a observat. M-am apropiat încetişor şi am constatat că, din păcate, Pericle era în comă profundă. Aşadar, nicio speranță! Strecurându-se până lângă Aspasia, servitorul i-a şoptit la ureche:

— Iată-l pe singurul om care îl poate îngriji.

Noura a ridicat capul şi-atunci m-a descoperit. Trasă la față, a înțepenit, s-a făcut lividă, cu privirea fixă îndreptată spre mine. Am simțit cum camera ia foc.

Am rămas o clipă astfel. Încordați. Uluiți. Neputând să facem vreun gest ori să scoatem vreun cuvânt. Niciunul din noi nu-şi putuse imagina că regăsirea avea să se întâmple astfel.

Am făcut un pas înspre ea.

— Nu pot să fac nimic pentru el, am murmurat.

Noura şi-a coborât pleoapele. O lacrimă i s-a desprins de pe gene, prelingându-se pe nasul delicat.

— Dacă aş fi putut, am insistat, aş fi făcut-o din toată inima. Țin la acest om.

Mi-a aruncat o privire răvăşită.

— O, şi eu, atât de mult...

Şi-a izbucnit din nou în lacrimi.

Abținându-mă cu greu să nu plâng şi eu, cu ochii umezi, am dat să-i zâmbesc în dorința de o asigura astfel că nu îi voi face niciun reproş, că nu o voi judeca, că o înțelegeam şi că-i împărtăşeam durerea.

Scânteia pe care i-am zărit-o în ochi mi-a dat de înțeles că sesizase mesajul.

— Mulțumesc.

Chiar spusese asta? Mi s-a părut că aud acest cuvânt? Sau am visat?

Întorcându-se, a mângâiat obrazul aproape rece al lui Pericle şi şuvița de păr alb. L-a privit îndelung, cu multă dragoste.

— Şi-acum, lasă-ne, te rog.

M-am retras.

Mi-am petrecut întreaga noapte, buimăcit, rătăcind la întâmplare pe străzi.

Un cocoş a cântat în zori. Imediat, a sosit şi vestea, circulând mai grabnic decât însăşi lumina zilei: Pericle murise.

Intermezzo

În Santa Monica, Noam este în living, alături de mătuşa Ingrid, care stă cu ochii aţintiţi spre televizor. După săptămâni de convalescenţă, Britta va ţine din nou un discurs. Tânăra imagine a ecologiei se exprimă în sfârşit în faţa presei, de la înălţimea unei estrade generoase, pusă la dispoziţie de primarul din Los Angeles, încântat să se asocieze cu o figură celebră pe tot mapamondul.

Singură, concentrată şi incisivă, Britta nu are în vedere să farmece sau să convingă. Încruntată, cu sprâncenele exprimându-i furia, îşi expune gândurile prin intermediul unor fraze percutante.

— Nu vă mai minţiţi, suntem în război. De fapt, pacea nu există. Nu cunoaştem decât simulacre. Pentru ca pacea să devină într-o zi realitate, e necesar nu numai ca toţi să şi-o dorească, dar şi să susţină aceeaşi idee când iau cuvântul. Or fiecare înţelege altceva prin pace. Pentru unii, nu este decât o stare permanentă de exploatare a populaţiilor, pentru alţii – a naturii, iar pentru alţii – de favorizare a propriilor naţiuni sau de a-şi burduşi seifurile cu bani. În realitate, oamenii, mai ales liderii politici şi cei puternici, aşteaptă de la pace un beneficiu comparabil cu acela adus de război: propriul profit, propria impunitate, menţinerea privilegiilor, plăcerea lor imediată mai degrabă decât salvarea omenirii sau a generaţiilor ce vor veni. Să dăm uitării această iluzie a păcii şi să ne angajăm în adevăratul război, cel care a început pe nesimţite şi pe care trebuie să-l câştigăm.

Fulgeră cu privirea duşmani invizibili. Ca întotdeauna, indignarea îi provoacă Brittei izbucniri violente, o forţă încordată care nu se potriveşte cu fragilitatea corpului.

— Chiar îmi aminteşte de bunica mea, Augusta! exclamă mătuşa Ingrid din fotoliu. E exact ca ea! Bunica Augusta s-a născut mânioasă şi a trăit toată viaţa mânioasă. Din prima

clipă a simțit că ceva îi scapă şi n-a suportat asta. E incredibil cât de tare se aseamănă! Sărmana puştoaică...

Ingrid nu acordă nicio atenție fondului şi nici chiar formei frazelor Brittei; nu o interesează decât atitudinea tinerei.

— N-o să fie mulțumită niciodată.

După care aruncă o privire spre ceasul de la mână, temându-se că nepoata o va face să piardă competiția olimpică.

Pe ecran, Britta îşi continuă diatriba.

— Voi, adulții, ridicați consumul la nivel de scop şi vedeți concurența drept unic model. Ne pervertiți copilăria şi anii care vor urma după ce voi nu veți mai fi. Nici maturi, nici responsabili, voi, adulții, nu vă meritați acest titlul.

Suntem în război. Cine este inamicul? Noi înşine, această omenire arogantă, plină de nepăsare!

Se încheie transmisia. Ingrid schimbă imediat canalul pentru a prinde Jocurile Olimpice. Scoate un oftat de mulțumire.

Noam n-a fost foarte convins de prestația Brittei şi speră ca, de îndată ce aceasta va putea scăpa de sub supravegherea Nourei şi a lui Sven, va sta de vorbă cu el.

După confruntarea din pod, Noam a reuşit să câştige ceva timp. În fața portretelor desenate, pictate, gravate, sculptate în diverse epoci, a putut mai întâi să-şi dea seama de dragostea pe care i-o purta Noura strângând tot acest tezaur în micul cufăr portocaliu. Cât despre conversația cu Britta, din nefericire aceasta s-a împotmolit: dacă Noam alesese să joace cartea uimirii, prefăcându-se că nu înțelege nimic, susținând sus şi tare că se găsea în fața unui adevărat mister, fata nu a crezut o iotă.

— Îmi ascunzi o sumedenie de lucruri. Iar mama şi mai şi.

Ce să-i fi răspuns? Arar întâlnise o persoană de o asemenea inteligență, dar iată că situația l-a obligat să o trateze ca pe o imbecilă.

— În ochii unui copil, adultul e mereu un sac plin de secrete.

— Nu mai sunt un copil! i-a strigat ea.

Sătul de acest război, Noam a sfârşit prin a-i mărturisi:

— Da, am multe secrete, Britta. Le țin pentru că nu-mi aparțin decât pe jumătate.

— Poftim?

— Acestea aparțin deopotrivă Nourei. Aş vrea să-ți împărtăşesc secretele mele, dar nu şi pe ale ei. Or sunt aceleaşi.

La început sceptică, temându-se de o nouă viclenie, Britta l-a privit îndelung şi şi-a dat seama că nu mințea.

— Dacă e pe-aşa, atunci într-o zi o să vă strâng pe amândoi şi-o să-mi spuneți tot adevărul.

Noam a dat din cap, gândindu-se că asta nu risca să se întâmple vreodată.

Spre seară, Britta, ascunsă sub un voal din bumbac şi cu ochelari fumurii, a dat buzna în căsuța din Santa Monica.

Sosise în timpul ultimei întreceri de atletism televizate, aşa că a putut sta de vorbă liniştită cu Noam, în bucătărie. Tulburată, şi-a deschis inima mai mult decât de obicei. I-a mărturisit că îi era teamă să revină la viața publică, să fluture din nou stindardul cauzelor pe care le susținea. I-a mai destăinuit că, în ciuda complimentelor pe care le primise, inclusiv pe rețelele sociale, nu s-a simțit în largul său. O încercase un soi de dedublare: ca detaşându-se de sine, se vedea reacționând, se asculta vorbind, se critica singură.

Emoționat de atâta franchețe, Noam i-a spus la rândul lui că era uşor decepționat şi că i se pare că s-a mulțumit să reia vechile formule, fără să lanseze idei sau cuvinte noi.

— N-o tot iau de la cap, a protestat ea. Lumea mă constrânge la asta, pentru că nu vrea deloc să evolueze. Cum ea se repetă, mă văd nevoită să mă repet şi eu.

După care a zâmbit sincer, fenomen rar întâlnit la ea.

— Nu, ai dreptate. Ca să fiu eu liniştită, m-am folosit de ceea ce ştiam că deja funcţionase. Nu am făcut decât să o imit pe Britta Thoresen. M-am reciclat.

În timp ce amândoi au pufnit în râs, Ingrid a venit să le pregătească câte-un ceai. Când Britta i-a cerut părerea asupra prestaţiei avute, Ingrid a fluierat de admiraţie.

— Extraordinar, draga mea Britta. O persoană neînsemnată ca mine n-ar şti să judece o personalitate ca tine.

Tăind o tartă cu mere pe care o făcuse de dimineaţă, le aruncă o privire complice:

— Trebuie să vă spun: sunt tare mulţumită.

— De ce?

— Că am rezolvat o problemă care mi-a amărât viaţa ani de zile.

— Care?

— Micul cufăr portocaliu!

Noam şi Britta rămân mască. Ingrid insistă, mutându-şi privirea de la unul la celălalt şi luându-şi un aer solemn:

— Faimosul secret al cufărului portocaliu.

— Ce? îngaimă Britta. Ai aflat secretul!

— Păi da. În sfârşit am elucidat misterul.

Noam, neştiind la ce să se aştepte, nu mai face nicio mişcare.

— Povesteşte! o roagă Britta prinzând-o de cot.

Figura mătuşii se destinde.

— Închipuiţi-vă că din cauza unui mic cufăr portocaliu m-am certat eu cu Sven şi Noura. După plecarea voastră, pe când aveai patru ani, scumpa mea, Noura mi-a telefonat pentru a-mi spune că uitase aici un mic cufăr portocaliu.

L-am căutat. N-a fost chip să dau de el. Am vorbit din nou la telefon. S-a înfuriat. S-a supărat foarte tare, mi-a cerut să răscolesc peste tot, ceea ce am şi făcut, i-am jurat că nu îl găsesc, ea a urlat la mine că era imposibil, pe scurt, tensiunea a escaladat, ne-am spus vorbe grele, Sven a intervenit, i-am reproşat comportamentul odios al soției sale, el i-a luat apărarea din principiu, l-au apucat năbădăile, m-au apucat şi pe mine şi-am rupt relațiile.

Se aude soneria.

— Ah, la țanc.

— Ce la țanc? întreabă Britta, curioasă peste măsură să afle urmarea poveştii.

— Ei bine, am găsit în sfârşit în pod micul cufăr portocaliu, ascuns sub nişte cutii de carton. Aşa că le-am dat telefon tatălui şi mamei tale ca să le spun şi să îmi cer scuze.

Ingrid scoate capul pe culoar pentru a vedea cine era dincolo de partea vitrată a uşii de la intrare.

— A, iată-i!

2

Vremuri de război, sau timp de pace? Uneori mă întreb ce consideră oamenii ca de la sine înțeles.

Din punctul meu de vedere, aş înclina spre pace, viața ne rezervă şi-aşa destule greutăți, violențe, ca să nu mai fie nevoie să mai adăugăm altele; totuşi am impresia că ies din tipare, căci timp de mai multe milenii am parcurs mai mult perioade de ostilitate decât de armistițiu. S-ar crede că războiul constituie fundamentul tuturor lucrurilor care se întâmplă... Departe de ideea că înfruntările ar fi un eveniment deosebit care tulbură liniştea, acestea definesc cursul obişnuit al lucrurilor, în care încetarea focului

constituie excepția. Privind peste secole, pacea se reduce la a fi intervalul dintre două războaie.

Atena se adaptase remarcabil la situație. Demonul uman este întotdeauna însoțit de fratele său geamăn, geniul: dacă oamenii nu se pot abține să nu se bată între ei, măcar se străduiesc să-şi facă viața de zi cu zi suportabilă. O economie de război se instalase în oraş, dar şi o cultură a războiului, în care sărbătorile, ritualurile, întrecerile ofereau tot atâtea ocazii de destindere. A apărut, de asemenea, o politică de război: din cauza luptelor care decimau populația şi mai ales a ciumei care secerase o treime, adunarea s-a străduit să înlesnească accesul la cetățenie – Pericle însuşi, care fusese totuşi autorul unei legi restrictive în urmă cu douăzeci şi doi de ani[33], ceruse asta puțin înainte de a muri. S-a trecut la schimbarea statutului bastarzilor. În societățile care au precedat iudeo-creştinismul, „bastard" avea un sens obiectiv, lipsit de tenta peiorativă, desemnând copilul conceput în afara căsătoriei, fără noțiunea de greşeală, încă şi mai puțin de păcat; acest vlăstar nu trăgea după sine oprobriul originii ruşinoase, dar era exclus de la succesiune. Căsătoria fiind concepută pentru a organiza proprietatea – şi nu pentru a crea un cadru iubirii, cum se va considera prosteşte mai târziu –, copilul legitim moştenea bunurile părinteşti; bastardul nu primea nimic. Atena adăugase o limitare acestei legi: zgârcită cu cetățenia, o nega bastardului. Făcea distincția între bastardul tradițional – *nothos* – şi bastardul străin – *metroxenos.* Când un cetățean avea un copil cu o concubină înainte de căsătorie, sau în afara căsătoriei cu o amantă, o curtezană, o prostituată, şi chiar cu o sclavă, acesta era un bastard tradițional, adică lipsit de drepturi civice. Când un cetățean concepea un copil

[33] În anul 451 i. Chr.

cu o străină pe care o luase de nevastă, acesta, în ciuda legitimității sale, rămânea un bastard străin, şi el exclus de la drepturile civice. În fața valului de oameni morți în luptă, adunarea poporului a decis să lărgească integrarea în rândurile cetățenilor a tuturor descendenților.

Funeraliile lui Pericle s-au desfăşurat cu cea mai nobilă solemnitate.

Moartea nu i se rezuma la dispariție, ci constituia un întreg moment din istoria atenian, care se stingea odată cu el. Pericle întruchipase dezvoltarea democrației, sprijinită pe un imperialism triumfător. Grație tributurilor care susținuseră oraşele înainte de aderarea la liga de la Delos, Atena se îmbogățise, se transformase, se înfrumusețase – Pericle făcuse să se construiască, printre altele, templul Pantheon din inima Acropolei.

Trupul spălat, dat cu ulei, parfumat, îmbrăcat în alb, a fost depus timp de o zi pe o năsălie solemnă în holul locuinței sale. Întreaga Atenă s-a perindat prin fața rămăşițelor pământeşti, toată lumea repetând că deja semăna cu o statuie de marmură. Masca funerară a demnității avute îi reținea pe vizitatori să se lase pradă manifestărilor excesive, obişnuite în astfel de ocazii, strigăte răsunătoare, țipete oribile de jale, zgârieturile pe care bocitoarele şi le făceau pe obraz.

Aspasia trăia aceste ultime omagii ca o enigmă. Nu-ți puteai da seama de nimic din ceea ce gândea sau simțea, şi nu se ştia dacă, fidelă obiceiului, îşi tăiase părul. Închisă în sine, strălucea prin lipsa de la momentul expunerii copului. Acoperită cu voal, s-a aflat, în timpul ceremoniilor, deopotrivă în mijlocul acestora, dar şi deoparte; în centru, pentru că a urmat îndeaproape năsălia solemnă a celui pe care îl adorase, deoparte prin faptul că emana un asemenea aer de singurătate, că nimeni nu îndrăznea să se apropie de fragila şi mândra ei siluetă. Chiar şi Alcibiade, zguduit de

pierderea celui care fusese ca un tată pentru el, respecta cumplita izolare a Aspasiei. Încă şi astăzi mai cred că, în acea zi, cel mai mic contact ar fi rupt-o în bucăţi. Am avut grijă să mă aşez cât mai departe cu putinţă de ea şi să mă fac nevăzut pentru a nu o împovăra şi mai tare.

Nu am vrut să particip la celebrările care au urmat conform ritualului, acele dineuri oferite celor apropiaţi şi prietenilor în cea de-a treia, a noua şi a treizecea zi după înmormântare. Mi s-a povestit că Aspasia, cu faţa acoperită cu o pânză subţire de în, nu şi-a făcut decât o apariţie fantomatică în timpul elogiilor şi libaţiilor, fără a scoate o vorbă. Toată lumea s-a mirat că nu s-a băgat în discuţia care avut loc între Alcibiade şi Tucidide, un individ grosolan şi rigid, făcând parte dintr-o familie extrem de bogată care deţinea mine de aur în Tracia. Amândoi împărtăşeau o vie admiraţie pentru Pericle; în ciuda acestui punct comun, părerile le erau divergente când venea vorba despre moştenirea lăsată de defunct: Alcibiade vedea în Atena lui Pericle zorii unei noi epoci, pe când Tucidide, un crepuscul. După părerea efebului, strategul indicase calea democraţiei şi dezvoltării ateniene, cetatea trebuind să se străduie de-acum încolo să tragă foloase de pe urma moştenirii sale, să o dezvolte, să o desăvârşească. După Tucidide, Pericle reprezenta arhetipul statutului de cetăţean, un model pe vecie pierdut, din păcate. „În numele democraţiei, a guvernat un cetăţean”, a spus el, aducând elogii omului de stat.

Alcibiade se referea la popor, Tucidide, la virtute, convins că, pe viitor, puterea va ajunge pe mâna demagogilor, aceştia seducând masele şi distrugând opera lui Pericle, bazată pe echilibru, onestitate şi devotament faţă de interesul general. Aspasia, invitată de asistenţă să tranşeze conflictul dintre cele două păreri, a refuzat cu o mişcare din

cap, indiferentă la tot ce nu privea durerea pe care o resimțea.[34]

Viitorul avea să arate că avea dreptate să nu valideze niciuna dintre cele două poziții.

---

[34] Tucidide, acest individ rece, agasa pe toată lumea cu mania lui de a lua notițe, de a interoga mai mulți martori pe un acelaşi subiect, de a cerceta continuu cifrele privitoare la cheltuieli, componența armatei, morții, proviziile *etc.* Era văzut ca un spirit pasionat după exactitate, amator de complexitate, serios, prea serios pentru a se dovedi o companie agreabilă, şi nu era primul la care te-ai fi gândit să-l inviți acasă. Totuşi, inteligența sclipitoare i-a adus voturi, astfel că, la puțin timp, a fost ales strateg. Deciziile luate nu aveau să se bucure de prea mare succes în fața acelora ale spartanului Brasidas; a fost chiar bănuit de trădare, atât de neîndemânatic s-a dovedit, şi a fost izgonit prin procedura ostracizării. După un exil de douăzeci de ani, a revenit să moară la Atena. Mare mi-a fost mirarea să descopăr mai târziu că, de-a lungul existenței, compusese o operă gigantică, *Războiul Peloponesiac*, într-un stil dens şi uneori obscur!
Ca urmare, istoricii l-au considerat a fi primul dintre ei, pentru că acesta întrebuința o metodă, spre deosebire de Herodot, care l-a precedat şi care se lăsa dus de plăcerea de a scrie, menționând tot ceea ce i se povestea. Tucidide, fără nicio intenție de ordin religios, fără pasaje poetice menite să încânte cititorul şi fără prea multe păreri preconcepute, descria fapte, analiza discursurile şi se abstrăgea textului, dezvoltându-l într-o cronică a ceea ce se întâmplase cu exactitate. După el şi grație lui, s-a ajuns la scrupulozitate în privința autenticității evenimentelor, la o asemenea vigilență, încât până la urmă s-a născut ştiința numită istorie. „Vor fi de crezut mai puțin poeții care au celebrat faptele înfrumusețându-le şi dându-le grandoare, sau prozatorii care le-au relatat căutând desfătarea auditoriului, decât adevărul.” (I, 21) Cu toate acestea eu, care am cunoscut acea perioadă tot atât de bine ca el, îi observ prejudecățile, de exemplu împotriva lui Cleon, şi nu mă pot împiedica să nu găsesc în textul său un element ce marca epoca şi despre care voi vorbi peste puțin: gustul tragicului.

Ce era de făcut? De-acum Noura ştia de prezența mea şi, fără niciun dubiu, se interesase ce e cu acest medic foarte apreciat de Alcibiade, căsătorit cu cumnata lui Socrate şi proaspăt tătic. Va da buzna la mine? Va aştepta să iau inițiativa?

Sentimentele mă năpădeau în voie, unele după altele. Am fi putut să fim iarăşi prieteni după sinistra aventură din piramidă şi după insuportabilele capricii din Lesbos? Deşi mai înainte respinsesem ideea, dintr-odată am simțit că ar fi posibil. Ranchiuna mi se topise. Efectul trecerii timpului?

Efectul blândeții care se năştea din relația cu Daphne? Să o descopăr pe Noura pe punctul de a plânge în hohote m-a descumpănit: da, sufeream pentru suferința ei, am simțit nevoia imediată de a o ajuta, de a-i arăta că nu era singură pe lume, fără niciun sprijin. Mi-era ciudă pe o Noura puternică, tare; nu pe o Noura fragilă şi vulnerabilă. Când am văzut cât e de confuză, am uitat de amărăciune şi mi-am regăsit vechea afecțiune pentru ea. Eterna mea afecțiune? Era evident că nu dispăruse niciodată, numai că fusese acoperită de alte simțăminte. Îmi doream tot binele din lume pentru Noura, nu-mi era de ajuns doar binele personal. În rest, cum să mă bucur, ştiind-o pe Noura sfâşiată?

Iată ce ar fi trebuit să spun la banchetul lui Agathon: a iubi înseamnă să acționezi gândindu-te că fericirea celuilalt e mai importantă decât a ta. Esența iubirii este sacrificiul. Iubirea presupune o dublă renunțare: să laşi deoparte şi egoismul, şi plăcerea personală.

Rumegarea acestor gânduri mă tortura. Cui să mă destăinui? În niciun caz lui Daphne, care, mai mult decât orice, se temea că nu-mi mai inspiră o pasiune durabilă. Nici în fața lui Alcibiade, care ar percepe un susur exotic în tulburarea mea. În fața lui Socrate, poate? Ar fi considerat de necrezut că aş fi frecventat-o cândva pe văduva lui Pericle. De fapt, chiar cu Noura ar fi trebuit să discut. Oare

îşi dorea asta? De ce nu venise încă la mine? De felul ei era zgârcită cu inițiativele – remarcasem asta de mai multe ori pe propria piele.

Această dilemă mi-a ocupat mintea timp de mai multe săptămâni înainte de a lua hotărârea de a-i trimite o scrisoare a cărei redactare mă preocupa în mod neplăcut: am însăilat-o de vreo zece ori căci, de îndată ce mi-o închipuiam pe Noura citind-o, mi se părea ba că e prea lungă, ba prea scurtă, prea naiv romantică, prea alambicată, prea afectată, prea studiată, prea conciliantă, prea sfidătoare. Am sfârşit prin a mâzgăli următoarele: *Noura, acum ai aflat şi tu ceea ce eu ştiam de patru ani: şi tu, şi eu ne ducem viața în Atena. În fața deznădejdii tale, m-a părăsit orice umbră de furie. Mă simt pregătit să îți ofer prietenia mea. Aş putea să îți fac o vizită? Noam* Un sclav i-a dus biletul Aspasiei.

S-a întors cu mâna goală. Noura ezita. A doua zi l-am trimis pe sclav să se intereseze de vreun răspuns. I s-a spus că îl va primi în ziua următoare.

Mă consumam, frământat, incapabil să mă gândesc la orice altceva, în afară de Daphne şi de Milon, deşi într-o manieră mai degrabă impusă decât spontană, ca şi cum i-aş fi luat-o înainte Nourei, înarmându-mă pentru refuz.

În sfârşit, a venit şi răspunsul, adus de un servitor al Aspasiei.

În a patra zi a lunii, după sărbătorile dionisiace, la prânz.

Dintr-odată am explodat de bucurie: Noura era de acord! Scurtimea mesajului ei mi se părea dovada adeziunii ei absolute. Fără farafastâcuri şi înfloriturі, mă răsplătea cu un da imaculat. Noura şi cu mine urma să ne vedem în încercarea de a construi o nouă relație. În orice caz, măcar să ne străduim.

Mai pe urmă am stat să mă gândesc. De fapt, ce acceptase? Să ne vedem.

Nimic mai mult. Nimic despre ce avea de gând, nicio emoție, doar o oră de întâlnire. Şi dintr-odată concizia mesajului lăsa să se străvadă altceva: „Să vorbim, dar nu este totul câştigat.”

Trebuia să aştept. Din fericire, în acea perioadă a anului, Atena organiza un moment special, sărbătorile dionisiace, care aveau loc în fiecare primăvară şi ofereau o întrecere în domeniul teatral.

Nu participasem niciodată la sărbătoare, activitățile sportive, apoi războiul şi mai apoi ciuma mă împiedicaseră. Poate că aş fi renunțat dacă prin memorie nu mi-ar fi umblat tot soiul de detalii şi amintiri până în cea de-a patra zi a lunii. De altfel, menționarea sărbătorii în mesaj nu era oare o incitare la a mă duce acolo?

Pentru a ne da ocazia, lui Daphne şi mie, să asistăm la concursul dramatic, Xantipa s-a oferit să se ocupe de micuțul Milon. Chiar dacă se dădea în vânt după spectacolele de teatru, îi era mult mai drag băiețaşul, care, nesinchisindu-se de urâțenia mătuşii, îndrăgostit de parfumul ei de salvie, chiuia de bucurie la fiecare vizită a acesteia, primind-o cu brațele deschise şi cu un zâmbet pe care îl adresezi unei adevărate minuni. Xantipa, puțin obişnuită să provoace un asemenea entuziasm, era deci topită după copil şi nu se mai dezlipea de el.

În acea dimineață, ținându-ne de mână ca un cuplu ce eram, am ajuns la teatrul lui Dionysos, situat în partea de sud a Acropolei. Sub un soare blând, domnea o atmosferă de sărbătoare, din care răzbăteau chemări, chicote amestecând excitarea şi nerăbdarea, într-atât populația Atenei pândise, de luni de zile, reluarea festivalului.

Intram pentru prima dată într-un teatru. Ce bizară harababură! *Proskénion*, o estradă destul de mare din lemn pe care personajele se mişcau după bunul-plac, avea trei intrări, câte una de fiecare parte şi o alta centrală; pe toată

lungimea, un decor din pânze pictate pe post de fundal ascundea culisele, obiectualul scenic, comedianții şi semnifica locul acțiunii. În fața acestei platforme de joc era un amplu spațiu semicircular de pământ bătătorit, care se numea orchestră, unde se găseau muzicienii, dansatorii şi corul. Spectatorii, dotați cu perne, se aşezau de jur-împrejur, pe iarba care acoperea dealul – mai târziu, s-au ridicat gradene din piatră, dar la vremea la care am descoperit eu locul erau încă reunite elementele naturale cu acelea construite.

Se subestimează ceea ce Atena datorează reliefului ei alcătuit din dealuri şi văi, căci acesta au oferit situri beneficiind de o acustică naturală. Precum acest teatru al lui Dionysos rezemat de un versant care trimitea înapoi sunetul.

Precum colina Pnyx de deasupra agorei unde se ținea adunarea poporului: nu numai că o întreagă mulțime se putea instala acolo, dar vocea oratorilor de la tribună răsuna până departe; în acest auditorium natural, care primea un public de şase mii de persoane, discursurile puteau fi auzite până la ultimul rând de cetățeni care umpleau locul. Fără înclinația oferită de acel deal, s-ar mai fi putut practica democrația? Lipsite de o astfel de configurație, reuniunile ar fi fost limitate la consfătuiri restrânse, iar regimul ar fi fost înclinat spre oligarhie, ba chiar despotism. Să nu fie cu supărare marilor spirite care se cred mai presus de împrejurări, dar politica este totodată şi o chestiune de climat şi de relief.[35]

---

[35] În 1730, la Londra, după o reuniune masonică, am întâlnit un francez în compania căruia am petrecut o seară antrenantă, agrementată cu vin de Bordeaux, din care acesta adusese câteva butoaie pentru prietenii englezi. Sub efectul băuturii, mi-am dat drumul la limbă mai mult decât de obicei. Chipul osos şi inteligent al acelui aristocrat, cu pomeți înalți şi nas lung, luminat de o privire binevoitoare, mi-a inspirat

încredere. Una dintre frazele spuse de acesta mi-a stârnit interesul: „Sunt om în primul rând, fiind francez doar din întâmplare.” Aceste cuvinte, ajutate de vin, mi-au stârnit cheful de sporovăit. Fără reţineri sau vreo ordine, m-am pus să-i împărtăşesc miile de observaţii culese de-a lungul veacurilor. E ştiut faptul, am început eu, că topografia condiţionează sistemele de apărare, dar influenţează în egală măsură dezvoltarea economică, pentru că e nevoie de apă şi de drumuri comerciale pentru a spori bogăţiile, cum o arată Persia cu ale sale canale, Egiptul, acest dar al Nilului, sau Atena, care, graţie portului Pireu, are acces la mare. În plus, configuraţia unui anume loc îşi pune amprenta asupra guvernărilor. O comunitate politică se reduce la un spaţiu de împărţit; dimensiunea şi specificitatea acestui teritoriu comun se dovedesc determinante. Într-un sat sau într-un orăşel, se pot strânge laolaltă toţi cetăţenii şi se poate instaura, la fel ca la Atena sau în cantoanele elveţiene, o democraţie directă, participativă.

În schimb, în cazul zonelor vaste, democraţia este constrânsă să devină una reprezentativă, cetăţenii alegându-şi deputaţii care să decidă în numele lor. Cât priveşte teritoriile imense, e nevoie fără îndoială de o mână de fier, ca în cazul Persiei, Chinei, Rusiei. I-am vorbit despre emoţia pe care am încercat-o descoperind Þingvellir, „câmpiile parlamentului”, în Islanda, unde, în anul 930, conducătorii triburilor răspândite pe întreg teritoriul, adesea de origini şi culturi diferite, pentru că, de un secol, veneau din Norvegia, Scoţia şi din Irlanda, s-au reunit pe o falie stâncoasă ale cărei reliefuri din lavă pietrificată amplificau în mod natural vocile care se repercutau – acolo s-a putut forma unul dintre cele mai vechi parlamente din lume. Cum eram în vervă în acea seară şi cum frazele mele, credeam eu, nu urmau să aibă niciun fel de consecinţă, chiar i-am mărturisit că vedeam o influenţă a climatului asupra caracterului uman. Constatasem, de pildă, că locuitorii din zonele temperate dezvoltă o personalitate mai echilibrată, propice vieţii în societate, în timp ce aceia din ţinuturile foarte calde sau reci afişează un comportament necumpătat. În climatele moderate, indivizii aspiră la democraţie, pe când în climatele extreme se observă frecvent instaurarea unor forme de guvernământ monarhice sau despotice. Băusem atâta, că nu-mi mai amintesc cum s-a terminat seara. Totuşi, aveam să aflu că trăncăneala mea nu fusese chiar în zadar. Optsprezece ani mai târziu, am descoperit că baronul de

Serbările dionisiace începuseră. Daphne şi cu mine am lipsit de la momentele consacrate concursului de ditirambi, şi-apoi şi de la cel de comedie – la care triumfase tânărul Aristofan. Am ajuns în mijlocul a ceea ce pasiona atenienii în cel mai înalt grad: cele trei zile dedicate tragediei.

Departe de febra care o cuprinsese pe Daphne încă de la deşteptare, m-am aşezat, circumspect. Tragedie? Teatru? Nu ştiam nimic despre asta...

În aşteptare, oamenii pălăvrăgeau zgomotos, dotaţi cu băutură şi merinde, grijulii să-şi ocupe spaţiul în care vor rămâne până la lăsarea întunericului.

Serviciul de ordine, compus din purtători de vergele, intervenea dacă izbucnea vreun conflict. Publicul urma să asiste la patru piese scrise de acelaşi autor – trei tragedii şi o dramă satirică. În următoarele două zile, era rândul altor dramaturgi să propună câte o tetralogie. La sfârşit, juriul urma să desemneze câştigătorul. Pronosticurile se făceau cu repeziciune, la fel şi pariurile, căci, în anii anteriori, amatorii îi aplaudaseră deja pe Sofocle, Euripide, Philokles, poeţii aflaţi în competiţie.

Pe primul rând, înconjurat de personalităţi precum arhonţii, Alcibiade, Socrate – am constatat că Aspasia nu li se alăturase –, trona marele preot al lui Dionysos, a cărui prezenţă era obligatorie, de vreme ce teatrul deriva din cultul dionisiac dintr-un motiv atât de vechi, că fusese uitat. Cuvântul „teatru” în sine mă intriga, pentru că, în greceşte, însemna „locul unde se vede” şi „locul unde se petrec viziuni”. Dacă mi-am putut da repede seama în ce măsură erau potrivite cele două accepţiuni cu ceea ce se petrecea, mi s-a părut că spaţiul se mărginea deocamdată la locul

---

Montesquieu, gazda mea, îmi tratase cu seriozitate şi la modul profund divagaţiile, preluându-le într-o carte asupra căreia de la apariţie s-a tot reflectat, *Spiritul legilor*.

„unde puteai fi văzut”, într-atât atenienii aveau o plăcere nebună să-i privească cu insistență pe cei de față şi să le trimită saluturi – cum tocmai făcea şi Daphne.

Instrumentiştii şi-au ocupat locurile în orchestră, au răsunat tobele şi publicul a făcut linişte, apoi au început acele *auloi*, țiterele şi lirele.

Corul a urmat linia muzicală, perfect, curgător, compact. Era dispus pe mai multe rânduri. Omogenitatea acestuia m-a surprins. Cu veşminte identice, ca nişte armuri, cu măşti în loc de căşti, cu execuția sincronizată a mişcărilor, totul trimitea la unitatea unui batalion militar.

Coriştii, reprezentând aici locuitorii din Micene, şi-au început povestea. Îşi cântau la unison mândria de a fi supuşii magnificului şi gloriosului Agamemnon. Din bucuria lor se înțelegea respectul pentru acest suveran aspru uneori.

Agamemnon şi-a făcut apariția pe *proskénion*. Autoritar, cu timbru grav şi profund, a proferat o sentință care ne-a lovit drept în stomac. Asistența a scos un oftat de spaimă. Agamemnon impresiona prin statura care depăşea doi metri, prin vocea care tuna ca bubuitul unei tobe. Mi-a luat câteva secunde să înțeleg de unde gigantismul acela: actorul purta pe cap o mască imensă, ca o cască, mult mai mare decât propria-i figură, al cărei păr lung, negru şi creț – o perucă – tripla volumul unei simple bonete; în plus, costumul matlasat îl făcea să pară şi mai mare, iar sandalele înalte îi adăugau două picioare la înălțime.

Agamemnon îşi striga ura față de troieni şi hotărârea de a asedia oraşul pentru a o aduce înapoi pe Elena, cumnata sa, soțului ei Menelaos. Nu suporta faptul că vicleana Elena îl părăsise pe regele Spartei pentru Paris, prințul din Troia; îi înfiera atât pe Elena, cât şi pe Paris şi întreg poporul troian. Şi-a făcut apariția şi Clitemnestra, soția acestuia. Cum ştiam că numai bărbații urcau pe scenă, interpretând

deopotrivă rolurile masculine şi feminine, întruchiparea reginei m-a uimit. Nu numai că rochia şi masca prevăzută cu perucă aurită reprezentau o femeie de-o infinită eleganţă, dar şi actorul se mişca graţios, declamându-şi versurile cu muzicalitate, culoare, dulceaţa mătăsoasă a unui superb glas feminin. Iluzia se dovedea perfectă.

S-a pornit o discuţie între Agamemnon şi Clitemnestra. Aceasta, respectuoasă, supusă, îl adora într-atât pe acest războinic, încât nu-i reproşa nici măcar brutalitatea de cuceritor – Agamemnon îi asasinase atât soţul, cât şi fiul pe care îl avusese cu acesta. Din contră, îşi clama mândria de a-i fi dăruit patru copii, Ifigenia, Chrisotemis, Electra şi Oreste, de-a lungul unui cânt la început languros, apoi pasional, ale cărui ultime note au stârnit ropote de aplauze.

S-a schimbat decorul, imaginându-se un ţărm de mare. Corul, preschimbat într-un grup de soldaţi, ne-a povestit că, în golful Aulis, unde fuseseră masate trupele greceşti conduse de Agamemnon, lipsa totală de vânt împiedica flota să ajungă în larg. Chilele corăbiilor putrezeau. Era imposibil de pornit războiul cu Troia. Oracolul i-a anunţat lui Agamemnon că era necesar să îşi sacrifice fiica cea mare, pe Ifigenia, pentru ca vânturile să se pornească.

Agamemnon se găsea într-o mare dilemă: fie îşi ucidea fiica, fie renunţa la expediţia de pedeapsă. Care parte din el va prevala în alegerea pe care o avea de făcut, tatăl, sau generalul? O iubea nespus pe Ifigenia, asupra căreia îşi revărsase întreaga afecţiune şi grijă, oferindu-i o bună educaţie, şi iată că dintr-odată, cum era conducătorul grecilor, se vedea nevoit să o sacrifice!

Clitemnestra a apărut la Aulis. Fără umbră de ezitare, şi-a sfătuit soţul să nu le omoare fiica. Mai degrabă să ucidă războiul, lăsând corăbiile să zacă ancorate! Şi-apoi, de ce s-ar bate? Să ucidă carne din carnea sa şi mii de bărbaţi numai pentru a o aduce înapoi pe Elena, idioata de soră-sa,

care îl ura pe Menelaos şi care îl părăsise dinadins: câtă energie risipită! Ordinea familială e mai presus decât cea politică. Inima să fie pusă mai presus de interesele de stat!

Or, din ce Clitemnestra pleda mai tare în favoarea fiicei lor şi a familiei, din asta Agamemnon protesta şi mai vehement, reamintindu-i că realitatea nu se reduce la sfera domestică.

Degeaba ştiam ce urma să se întâmple, tot eram toţi cu răsuflarea tăiată, prinşi de schimbul de replici. Rămâneam fără suflu de fiecare dată când vorbea Clitemnestra, într-atât îmi doream să reuşească să-l convingă pe Agamemnon şi să-şi salveze copila. După care, răspunsurile acestuia mă zguduiau, pentru că le simţeam îndreptăţite. Pe scurt, eram de acord, pe rând, când cu unul, când cu celălalt. Aceste două personaje simbolizau cele două părţi contradictorii din mine: cauza iubirii şi cauza politică, interesul particular şi interesul general. La început, mă gândeam: „Ce să aleg?" Pe măsură ce piesa se derula, mi-am modificat întrebarea: „Cum să aleg?"

Clitemnestra avea dreptate din punctul ei de vedere, Agamemnon la fel.

Clitemnestra greşea după părerea lui Agamemnon; după Clitemnestra, Agamemnon era cel care se înşela. Aşadar, coexistau două moduri ireconciliabile de a gândi corect. Alegând unul şi suprimându-l pe celălalt s-ar fi rezolvat dilema, desigur, însă nu şi situaţia de fapt. Reuşita unuia nu încorona victoria adevărului, ci doar succesul uneia din tabere în detrimentul celeilalte. Adevărul nu decurgea din triumful uneia din teze, ci se găsea în tensiunea din cele două, ambele plauzibile.

Fremătând, tocmai descoperisem tragedia, această invenţie a grecilor care, până în ziua de azi, mi se pare că reprezintă culmea inteligenţei: viaţa ne pune în faţa unor situaţii complexe şi de nerezolvat. Când două valori se află

în opoziție, ne confruntăm cu două legitimități adverse care nu pot fi puse în acord. Să elimini una din ele nu aduce decât iluzia de a se fi găsit soluția, pe cât de artificială pe atât de provizorie, antagonismul rămânând tot acolo.

Tragedia scoate la iveală cu claritate aspectul conflictual al existenței.

În sfârşit, Agamemnon s-a hotărât: fiica lui va fi sacrificată.

Tensiunea a urcat, atât pe scenă, cât şi în sală.

A apărut Ifigenia, subțire, fragilă, în picioarele goale, purtând o mică mască. Din reflex, protectoare, Clitemnestra a țâşnit încercând să o ascundă în faldurile mantiei, dar Agamemnon a împiedicat-o, prinzând-o de mână pe copilă. Aceasta s-a lăsat dusă; cu aerul serios şi puritatea de copil, conştientă de soarta care îi fusese rezervată, nu a pronunțat decât câteva cuvinte: „Tată, mamă, vă iubesc. Ştiu ce mă aşteaptă şi mă voi supune vouă. Nu vă cer decât un singur lucru: să nu mai vorbiți despre mine. Niciodată! Pentru ca Ifigenia să nu devină nici numele sacrificiului, nici al nedreptății, nici al victimei, nici al eroinei. Să reprezinte de-acum numele a nimic. Să ştergeți cu totul amintirea mea, eu, cea care a trecut atât de repede prin lume."

A fost sfâşietor... În fața curajului acestei copile, publicul, cuprins de compasiune, îşi amesteca plânsul cu cel al Clitemnestrei.

S-a auzit un marş funebru, înfundat, care-ți îngheța sângele în vine, şi nişte indivizi deghizați în flăcări au înconjurat-o pe fată. Dintr-odată, începând violent cu trosnete de bici, muzica a explodat într-un vacarm de nedescris, țipător şi zornăitor, dezlănțuind un galop infernal. Aveai impresia că focul se propaga, orbitor, amplificat de zeci de ori sub razele soarelui care se răsfrângeau în mii de scântei pe costumele cu franjuri

galbene, portocalii, roşii, într-o coregrafie frenetică. Strigăte răguşite se adăugau tumultului.

Neobosiți, muzicienii băteau fără milă în tobe, coriştii nu-şi cruțau gâturile şi nici dansatorii picioarele; într-o țesătură de brațe, de picioare, de capete aruncate spre spate, băteau din palme, loveau din călcâie, podeaua vibra, zurgălăii răsunau, hârâitorile erau învârtite în aer. Forța atrăgea mereu mai multă forță. Pe măsură ce artiştii răspândeau energia, aceasta îi reîncărca.

Frenezia era contagioasă. Mi se făcuse pielea de găină. Eram cuprins de transă. Sângele îmi clocotea. Abia m-am abținut să nu mă las purtat de val, să nu mă ridic în picioare şi să nu particip la toată această beție. Picioarele dansatorilor, marcând timpii şi contratimpii, dirijau tot ansamblul cu o putere imperioasă ce reducea întreg universul la sunetul şi pulsațiile tobelor.

Tărăboiul demonic din jurul acelei inocente îmi inspira groază şi milă.

Zgomotul s-a întrerupt dintr-odată, iar acalmia a căpătat tente lugubre, deşi ecoul tumultului continua să-mi răzbată în urechi, voci, bubuitul loviturilor, plângerile sfâşietoare de *auloi*: Ifigenia murise.

Împleticindu-se, Agamemnon a interogat tăcerea. S-a adresat zeilor, cerându-le să-şi țină promisiunea. Şi-atunci uşor-uşor s-a pornit vântul care a umflat pânzele grecilor până la Helespont. Urma să aibă loc războiul Troiei.

Jertfa fiicei îi va aduce regelui victoria.

Pe când acesta s-a îndreptat spre armatele sale, Clitemnestra s-a prăbuşit, sfâşiată, mută. După ce Agamemnon s-a îndepărtat, s-a ridicat şi-a strigat spre silueta soțului ei: „Te urăsc, Agamemnon. În ochii mei nu mai eşti nici soț, nici tată. Ca urmare, te previn: bucură-te de război, numai el îți va mai oferi ultimele clipe de pace! Căci chiar înainte de întoarcerea ta, mă voi răzbuna.”

Piesa luase sfârşit. Năuciți, spectatorii au aplaudat cu însuflețire. M-am întors, uluit, spre Daphne.

— Asta vrea să însemne teatru?

Ce revelație! Până în acel moment nu asistasem decât la lecturi publice susținute de un recitator. Niciodată nu mi se povestise o istorie în acest fel, cu personaje care spuneau replicile, iar corul care le comenta, cu decor care se schimba, cu orchestră şi balet care duceau pasiunile la paroxism. Aici, acțiunea lua locul relatării.[36]

Cred că m-am îndrăgostit pe loc de această artă. Admirația nu mi s-a risipit nici după două mii cinci sute de ani; cu fiecare ocazie, mă pătrunde o încântare asemănătoare celei de prima dată. La teatru, moartea nu există.

Fantomele sunt vii, iar cei dispăruți pot fi văzuți pe scenă. Împrumutând corpurile şi vocile actorilor, aceştia revin printre noi. Astfel, Agamemnon, Clitemnestra, Ifigenia au irupt în inima dimineții mele ateniene. Lumea invizibilă întâlnise vizibilul. Timpul fusese reinventat într-un spațiu transfigurat.

Mă uitam la Daphne, care aclama trupa cu lacrimi în ochi. Trăise aceleaşi emoții ca mine. Şi-n jurul ei sute de persoane cu ochii înroşiți care, de asemenea, le împărtăşiseră. Inimile ne bătuseră la unison. Miracol... Obişnuit să gândesc şi să simt de unul singur, mă topisem în mijlocul unei experiențe colective. Împreună cu alții, dar nu pierdut în mulțime, fusesem smuls într-un mod atât de plăcut din izolarea care mă caracteriza.

Înainte de începerea celei de-a doua tragedii, am băut ceva să ne mai revenim. De-acum ardeam de nerăbdare.

S-a reluat spectacolul.

---

[36] *Dramă* înseamnă „acțiune” în greceşte.

Corul de micenieni se bucura că, după zece ani de lupte, războiul Troiei se încheiase cu victoria grecilor şi spera în reîntoarcerea regelui lor. A intrat Clitemnestra. Deşi agitată, radia de bucurie. De ce? Nutrea o mare pasiune pentru iubitul ei, Egist, vărul soţului ei, care se împotrivise expediţiei la Troia şi căruia Agamemnon îi încredinţase provizoriu guvernarea pe timpul absenţei sale. Dacă la început l-a sedus din răzbunare, mare i-a fost surpriza când s-a trezit iubindu-l pe Egist. Aşa că nu vedea cu ochi buni întoarcerea pe neaşteptate a lui Agamemnon.

Şi de această dată actorul care-o încarna pe Clitemnestra ne-a uimit.

Detalii infime – o rochie roasă, un umblet mai greoi, o voce sigură – ne făceau să observam că trecuse un deceniu; această femeie părea la fel şi diferită în acelaşi timp. Durerea îi înăsprise felul de a fi, neîncrederea îi impregna faptele, cuvintele. Chibzuia cu voce tare, în faţa noastră: ce să fac? Să dau totul pe faţă? Să fug din Micene împreună cu Egist? Să-i ascund adevărul lui Agamemnon? Când Egist i-a spus că Agamemnon va aduce o prizonieră, pe Cassandra, fiica regelui Priam, o frumoasă ghicitoare pe care înfrângerea o adusese în sclavie, Clitemnestra a tunat de furie. Ce? Are îndrăzneala să se întoarcă la nevastă la braţul unei concubine? Pe scurt, soarta celor care călcau iarăşi pe câmpia mănoasă a Argosului a fost pecetluită: Egist îl va elimina pe Agamemnon, iar ea urma să se ocupe de Cassandra.

Cei care se întorceau din luptă au fost primiţi călduros cu o ipocrizie de necrezut. O oră mai târziu, Clitemnestra împlânta cuţitul în Cassandra, în vreme ce Egist îl îneca pe Agamemnon în baie.

Pe măsură ce se desfăşura, acţiunea îmi stârnea stări contrare celor din primul episod: mai devreme crezusem că toţi aveau dreptate, iar acum mi se părea că toată lumea se

înşală. Agamemnon se comportase ca o brută lipsită de respect, Cassandra profera injurii pline de ură la adresa grecilor, Clitemnestra se înverşuna împotriva unei învinse, Egist îşi lichida vărul pentru a-i lua nevasta şi tronul. O epidemie a fărădelegii pusese stăpânire pe protagonişti. Totuşi, m-am simţit pătruns de înţelegere: călăi fiind, deveneau victime. Nu erau puşi de o parte nevinovaţii şi vinovaţii de alta; răul şi binele se găseau în fiecare. La finalul spectacolului, în timp ce Clitemnestra şi Egist, cu mâinile pline de sânge, se bucurau de crimele comise, şi-au făcut apariţia doi copii, Electra şi Oreste, care, în câteva clipe deveniseră orfani: tatăl le zăcea cu sângele scurs din trup, mama încetase să li se mai poarte ca o mamă.

După cea de-a doua tragedie, care ne entuziasmase tot atât de mult ca prima, ni s-a dat pauză. Luând masa pe iarbă, Daphne şi cu mine am discutat despre comportamentul personajelor.

— Orice s-ar întâmpla, tot la rău se ajunge, a suspinat ea, chiar dacă se doreşte binele. Ai observat şi tu?

Chibzuind la numeroasele lucruri pe care i le ascundeam – nemurirea, iubirea pentru Noura, reîntâlnirea cu aceasta –, am aprobat-o gânditor.

— Şi tu? am zis.

— Şi eu ce?

— Şi tu? Pariez că onesta şi luminoasa Daphne nu a făcut rău nimănui.

S-a întunecat la faţă.

— Ei, şi eu m-am confruntat cu răul. Dar din acel rău am încercat să păstrez numai binele.

— Când s-a întâmplat?

A pălit, s-a uitat lung la mine, cu durere, a ezitat, apoi s-a închis în ea.

— Fiecare cu secretele lui! Eşti bărbatul, nu confidentul meu.

Aş fi putut-o oare contrazice eu, care o mințeam fără ruşine?

Muzicienii şi coriştii şi-au reluat locurile în spațiul destinat orchestrei.

Aveam dreptul la o a treia tragedie.

De data aceasta, corul reprezenta femeile miceniene. Mâhnite, acestea se întrebau ce este cu boala care otrăvea oraşul, vlăguind adulții şi secerând copiii. Ce greşeală să fi făcut pentru a merita o asemenea pedeapsă? Ce păcat se ispăşea astfel? Spectatorii se cutremurau de la un capăt la altul al teatrului lui Dionysos: întrebarea ne readucea în minte încercare recentă a ciumei exterminatoare. Corul a emis o ipoteză: cursese prea mult sânge în familia regală, iată de ce se supăraseră zeii.

Clitemnestra a înaintat la *proskénion*. Timpul, care nu-şi înceta lucrarea, o uscase şi-i dăduse o nuanță metalică vocii. Am fremătat: într-o singură zi, actorul cu mască reuşise să amintească toate vârstele. Ce performanță!

Clitemnestra îşi cânta melancolică amărăciunea: Nu mai suporta să se privească în oglindă, se detaşase de Egist, se certase cu fiica ei, Electra, care o condamna, refuzând să admită sângeroasa ferocitate a tatălui ei, regreta că nu-şi mai cunoştea unicul băiat, Oreste, care fugise. Fireşte, întreținea relații corecte cu Chrisotemis, dar frumoasa şi vesela cochetă, semănând cu Clitemnestra de la douăzeci de ani, îi amintea cât îmbătrânise.

Şi-a făcut apariția un tânăr. În sufletul ei de mamă, Clitemnestra şi-a recunoscut pe dată fiul, totuşi s-a făcut pe dată nevăzută, într-atât îl simțea de înspăimântat, de frământat, de ostil. Băiatul era trimis de oracolul de la Delphi care-i poruncise să se întoarcă acasă şi să îşi răzbune tatăl. Oreste trebuia să se întâlnească cu sora lui, Electra. Aceasta îl aştepta pentru a face dreptate. I-a explicat că trebuia să-i ucidă pe Egist şi pe Clitemnestra.

„Pe mama? De ce? Doar Egist a luat viața tatălui nostru.” Electra a stăruit: Egist cedase în fața Clitemnestrei, care era adevărata vinovată.

Electra îmi displăcea. Cernită, austeră, plină de furie, ținea ca fratele ei să devină brațul armat al dorinței ei de răzbunare. De ce n-o făcea chiar ea?

Mâna lui Agamemnon nu tremurase când își ucisese fiica, nici aceea a Clitemnestrei când făcuse la fel cu Cassandra, în timp ce Electra nu avea puterea părinților ei și nici curajul de a-și duce până la capăt relele intenții.

Așa că i-a trecut respingătoarea sarcină fratelui ei mai mic, un băiat curajos.

Clitemnestra a auzit discuția. A alergat la Egist pentru a-i spune adio.

Acesta nu a înțeles nimic din comportamentul ei și a conchis, văzând-o retrăgându-se în lacrimi, că soția lui își pierduse uzul rațiunii. Treizeci de secunde mai târziu, Oreste își asasina tatăl vitreg. După care a căutat-o pe Clitemnestra. Aceasta însă a venit singură la el. Imediat ne-am dat seama că aceasta îl iubea, dar că nu mai ținea la ea însăși. Și, deși nu își dorea decât să-l ia în brațe, să-l răsfețe, să-l consoleze, nu se putea arăta decât dură, odioasă, agresivă. Ghicind că băiatul nu avea să îndrăznească nicicând să ajungă până la a ucide, îl încuraja sporindu-și sarcasmele, batjocura, insultele. Jignit de infama ei insolență, Oreste și-a înfipt lama cuțitului în pieptul Clitemnestrei.

Aceasta s-a prăbușit mulțumindu-i. Lamentația ei a tulburat profund publicul: în acordurile unei melodii de o tristețe sfâșietoare, își cânta bucuria de a muri, de a părăsi această existență crudă, în care strânsese rătăciri după rătăciri și mai ales de a-și fi scăpat fiul de monstrul care-l concepuse. Ultimele cuvinte ale acestei mame au fost unele de iubire față de fiul matricid.

M-am ridicat pentru a ovaționa actorii, când nişte ființe abjecte au dat năvală peste orchestră, în *proskénion*. Murdare, în haită, cu aripi scurte, cu spume la gură, şuierând furioase, eriniile, implacabilele zeițe venite din Infern, soseau să-l pedepsească pe Oreste. Teroarea a cutremurat publicul.

Înspăimântătoare, eriniile mânuiau bice şi fluturat nişte torțe verzi; din ochi li se scurgea sânge peste măştile mânjite cu pământ; pe vârful capului, pe post de păr, li se răsuceau şerpi. În sunet de instrumente dezacordate, într-o hărmălaie de lătrături şi scheunat, îl torturau pe Oreste. Când acesta a reuşit să le scape, s-au apucat să-l urmărească.

Unii spectatori au leşinat.

Eram oripilați, epuizați, storşi. Aventura ne dusese foarte departe, în zonele întunecate ale naturii umane. Strigătele de bravo ne-au permis să ne regăsim reperele; şi astfel am aclamat mult timp, foarte mult timp, poate că mai mult decât ar fi fost cazul, actorii, corul, muzicienii care răspundeau neîncetat, fiindcă trebuia să îndepărtăm chinurile îndurate.

După acea apoteoză şi înainte de drama satirică, eu şi Daphne am coborât dealul până în primul rând, unde Alcibiade, cu ochii sclipind, ne-a strâns în brațe.

— Ce minune trilogia asta! ne-a strigat. De-acum nici nu mai contează drama satirică, sunt convins că Philokles va câştiga. Ştiți că este nepotul lui Eschil?

Neştiind cine era acel Eschil, am tăcut. În schimb, Daphne a fost numai elogii, volubilă:

— Philokles are forța marelui Eschil, dar, spre deosebite de înaintaşul lui, înmulțeşte personajele ca Sofocle şi mai ales ca Euripide.

— Philokles l-a interpretat pe Agamemnon în prima tragedie, şi apoi pe Egist în celelalte două. Chiar aşa, însuşi autorul!

— De necrezut! s-a mirat Daphne. A fost atât de deosebit de la rol la rol!

— Cel mai uluitor rămâne cel care a interpretat-o pe Clitemnestra! a exclamat Alcibiade. Ne-a făcut să uităm ce sex are şi posedă o voce magică.

Philokles l-a descoperit în Corint şi a ţinut să-l invite în Atena.

Mi-am adăugat şi eu laudele entuziasmului general.

— Atunci, haideţi să-i salutăm şi pe el, şi pe Philokles. Dar şi pe prietenul Agathon, care a finanţat capodopera asta.

Am trecut de barierele în faţa cărora se găseau paznici cu nuiele, care apărau culisele pentru ca lumea să nu se repeadă înăuntru. După ce l-am felicitat pe Agathon, mecena evenimentului, Alcibiade ne-a dus la Philokles, care, eliberat de accesoriile din scenă, avea deja dimensiuni normale, chipul neted şi ochi sclipitori. Complimentele care i se adresau le întorcea către defunctul său unchi Eschil, imensul poet tragic al generaţiei precedente, care îl învăţase tot ce ştia. La insistenţa lui Alcibiade, a acceptat să ne conducă la Clitemnestra. Aceasta, sau mai degrabă acesta tocmai îşi scosese masca şi s-a întors tot numai zâmbet.

Era Derek.

*

Când mă gândesc la clipa aceea...

Să mă regăsesc în faţa fratelui meu vitreg a însemnat un adevărat şoc, în egală măsură surpriză şi realitate de domeniul evidenţei.

Realitate de domeniul evidenţei? Cine mai bine decât Derek ar fi putut încarna un personaj cu minţile răvăşite, într-un rol şi de victimă, şi de criminal? Victimă, fiindcă tatăl nostru, în perversitatea lui, îl părăsise, apoi amintindu-şi că are un fiu, în ziua în care acesta împlinea opt ani, cu scopul de a-l castra. Criminal, fiindcă totul în el

manifesta un astfel de comportament: mințea, trăda, manipula, tiraniza; sub identitatea lui Nimrod, apoi a lui Seth nu încetase să distrugă, să corupă, să atace ordinea lumii spre a o impune pe a sa. Mai mult, acest suflet torturat trăia într-o carne tot atât de torturată. Lipsit de testicule, deci de descendență, ba chiar de posibilitatea de a se dezbrăca fără a speria, Derek târa înainte un corp prelung de bărbat bizar, căruia i se grefase un glas de femeie. Personaj tragic prin excelență, depozitar al tuturor ambiguităților, în același timp viril și feminin, suferind și crâncen, oferise Clitemnestrei brutalitatea, defectele, rănile, furia, disperarea lui.

Surpriză? Cum de nu ghicisem că el se ascundea în spatele măștii reginei miceniene? Deși de secole mă temeam de întâlnirea cu el, nu mi-a dat prin cap că s-ar fi putut transpune în miezul unei realități atât de ateniene, teatrul, mai ales că pe parcursul spectacolului schimbase continuu tonurile vocii, își modulase inflexiunile, se folosise cu virtuozitate de timbrul lui clar și puternic, prinzând publicul în boarea replicilor. Și așa, o zi întreagă, fără a bănui ceva, admirasem cu pasiune ființa cea mai nefastă pe care am cunoscut-o vreodată pe acest pământ.

Când s-a întors spre noi, nu m-a recunoscut în mijlocul grupului și, pe cât de extenuat pe atât de entuziasmat, a primit felicitările celor din jur cu o detașare politicoasă, pe care nimic nu a tulburat-o. Repede, să mă-ntorc pe călcâie, s-o iau la fugă, chiar dacă voi genera o busculadă, chiar dacă Daphne va rămâne uluită! Or ea, ca îndrăgostită, îl acoperea pe Derek de laude fără a-mi da drumul brațului.

Acesta s-a uitat la noi și a surâs mecanic. Faptul de a mă fi văzut nu i-a provocat nicio reacție. Nici n-a clipit. Să i se fi șters din memorie trăsăturile mele? Fulgerat de îndoială, am încremenit.

În realitate, privirea îi aluneca peste noi. După şase ore de performat, resimțea probabil o imensă oboseală care îl făcea să-şi piardă sângele din obraji dar, mai ales, atenție nu-i dădea decât lui Alcibiade. Cu impetuozitatea lui obişnuită, frumosul şi fermecătorul tânăr îşi depăna rafinat panegiricul, învăluindu-l pe Derek cu o privire pasionată, de parcă acesta ar fi apărut dintr-o matriță în care ar fi fost poleit cu aur topit.

Pe Derek complimentele îl făcuseră să se roşească tot. Deşi menținându-se într-o rezervă modestă, tăcerea lui, mereu la pândă, cerea şi altele: Alcibiade, legendarul Alcibiade, irezistibilul Alcibiade, steaua în urcare a Atenei, individul invidiat şi râvnit în egală măsură de bărbați şi de femei, îi neglija pe toți şi pe toate pentru a nu avea ochi decât pentru Derek! La fel ca toți cei din jurul meu, eram eclipsat de efectul pe care Alcibiade îl producea asupra actorului.

Am reuşit să o şterg din grup şi am fugit să mă izolez la adăpostul tufişurilor de oregano prin care bâzâiau albinele. Inima îmi bătea de să-mi sară din piept. Să dau de Derek aici, sub cerul pur, inteligent şi limpede al Greciei, într-o societate ispitită mai degrabă de raționalitate decât de forțe obscure? Ce era de crezut? În ciuda caracterului nociv al fratelui meu vitreg, observam mai multe elemente pozitive decât negative: în primul rând mă ignorase, ceea ce mă lăsa să locuiesc mai departe în Atena; apoi iradia de fericire. Ce putea fi mai normal? Lumea îl adora, ceea ce nu i se mai întâmplase niciodată. Secole de-a rândul nu inspirase decât spaimă, suspiciune, ură, nici pic de iubire. Ce revoluție! Stânjeneala pe care o inspira chipul lui fără mască dispăruse pe *proskénion*; transpunându-se în pielea unor ființe precum Clitemnestra făcea un atu din specificitatea lui extremă. Grație scenei, ranchiuna i se atenua tocmai exprimându-se. Poate că descoperise în sfârşit o ocupație

care-i convenea? În fond, teatrul, care prezenta monştri, avea nevoie de asemenea monştri pentru a exista.

Această analiză a situației mi s-a părut dintr-odată prea optimistă. „Fii lucid, Noam! mi-am spus. Nimic bun nu poate veni de la Derek, doar ai mai constatat-o şi altădată. Demonii lui – generați de violența tatălui nostru – l-au marcat pe veci, vai, şi nici că-l vor mai părăsi. Orice echilibru se va dovedi, dacă nu iluzoriu, atunci o excepție şi precar."

Şi-atunci?

M-am hotărât să vorbesc cu Noura. Din fericire nu asistase la trilogia lui Philokles, căci Derek ar fi recunoscut-o în primul rând pe aceea al cărei chip nu avea cum să nu îl păstreze în memorie, la fel ca pe al lui Alcibiade. Trebuia să o previn să evite de acum teatrul lui Dionysos? După toate aparențele, cum se închisese în casă, nu intenționa să ia parte la festivități; poate că aşa şi-ar fi dorit, dar începând cu concursul de ditirambi s-a aşezat lângă marele preot.

Am fost invitați să ne reluăm locurile. Mărturisesc că abia mi-am târât picioarele pentru a vedea drama satirică de închidere a zilei. Mi se părea ceva cu totul neînsemnat. Oare pur şi simplu acest gen de spectacol nu mă impresiona? Ambiția de a face să se râdă – doar a face să se râdă – mi se părea mult mai jos prin comparație cu sublimul dramatic la care asistasem. Sau poate Philokles nu-şi pierdea vremea cu genul comic? Cred că, mai ales după trei tragedii palpitante şi întâlnirea neaşteptată cu fratele meu vitreg, mintea nu-mi mai funcționa cine ştie ce.

A doua zi, Daphne nu a trebuit să mă roage să mergem la teatru. Eram deja îndrăgostit nebuneşte de această artă. Faptul că împărtăşeam acelaşi entuziasm şi că ea cunoştea poeții mai bine decât mine dădea un suflu nou conversațiilor noastre, transformându-le în dialoguri pasionate. Cum o

căldură sufocantă copleşise Atena, maşinişti întinseseră o prelată pentru a proteja publicul de razele soarelui.

Sofocle, vechi prieten de-al lui Pericle, ne-a dăruit o tetralogie de înaltă clasă consacrată lui Oedip, dintre care o tragedie, *Oedip rege*, m-a zguduit profund. Răsunau în ea ecourile ciumei şi mă plasa pe mine, ca spectator, într-o poziție insolită: ştiam mai multe lucruri despre Oedip decât Oedip însuşi, îl vedeam rătăcind, înşelându-se, comițând ireparabilul. În fond, spectacolul nu arăta cum este descoperit progresiv adevărul, ci cum se orbeşte – la propriu de altfel, fiindcă în final Oedip îşi crăpa globii oculari, ceea ce m-a tulburat cu atât mai mult, cu cât un nor a acoperit soarele chiar în acel moment...

În ultima zi scena a fost a lui Euripide, cel mai tânăr dintre cei trei poeți, dar nu mai prejos. Acesta inventase o modalitate de a amesteca umorul cu drama, ceea ce a iscat o dezbatere feroce între Daphne şi mine. Eu apreciam combinația, pe când ea considera asta moartea tragediei. De fapt, niciunul din noi nu pretindea să aibă dreptate, pur şi simplu ne plăcea teribil disputa.

La încheierea competiției, juriul l-a clasat primul pe Philokles, al doilea pe Sofocle şi al treilea pe Euripide.[37]

---

[37] Cât de supărat pot fi pe biata mea memorie! De ce nu am reținut pe de rost acele texte extraordinare? Îmi voi reproşa mereu harababura din mintea mea, mai ales că piesele sunt în cea mai mare parte a lor pierdute în ziua de azi. Euripide a scris 92 de piese, din care s-au păstrat numai 19, Sofocle, 123, dar nu mai avem decât 7. Cât despre genialul Philokles, a compus 100, dar niciuna nu a mai ajuns până la noi.

Habar nu aveam pe atunci – nimeni n-o ştia – că luam parte la vârsta de aur a tragediei greceşti. Cu privirile fermecate, trăiam copilăria acelei arte; nu e specific copilului să creadă că tot ce percepe în jur va rămâne aşa pentru totdeauna? Unii autori vor continua totuşi să creeze în această manieră în secolele următoare, dar nu cu o aceeaşi intensitate. Poate că nu există nicio aceeaşi energie a construcției şi nicio aceeaşi

*

În sfârşit a răsărit şi soarele dimineţii în care stabilisem întâlnirea cu Noura.

Niciun copil nu alerga încă pe străzi, doar pisicile, care se întorceau de la vânătoare, se plimbau între zidurile scunde care împrejmuiau casele şi acoperişurile pe unde ciripeau păsările.

Noura mă chemase la prânz, dar eu mă repezisem încă din zori la palatul lui Pericle, trepidând de nerăbdare

---

ardoare intelectuală la cei care inventează un gen şi la emulii lor, care se mulţumesc doar să le urmeze calea. De altfel, încă de la sfârşitul secolului al V-lea i. Chr., au început să fie din nou jucate capodoperele poeţilor dramatici dispăruţi, mai ales ale celor consideraţi drept cei trei uriaşi: Eschil, Sofocle şi Euripide. Puţin mai târziu, omul politic atenian Licurg a decis să se stabilească textul oficial al acestor opere, spre a împiedica orice modificări prin care actorii le-ar fi putut denatura.

Şi, mai târziu, evul creştin a respins teatrul şi a contribuit la distrugerea repertoriului antic.

Tot astfel cum fuseseră arse scrierile creştine în secolul al III-lea, au fost arse, ca reacţie, operele păgâne când creştinismul a ajuns dominant. După care marile invazii, o prăbuşire culturală, absenţa unei elite ataşate de trecut au lipsit Europa de acest patrimoniu. În schimb, Imperiul Bizantin a ştiut să păstreze biblioteci imense până la căderea Constantinopolului, în 1453; de data aceasta a fost rândul islamului să aprindă noi ruguri.

Intoleranţei religioase i s-a adăugat o problemă materială: suportul s-a schimbat prin veacul al IV-lea. Un papirus rezista în medie patru sute de ani şi dacă nu era recopiat se transforma în praf, cu tot cu opera înscrisă pe el. S-a trecut de la papirusul de origine vegetală la pergamentul de origine animală şi de la *volumen* – rulou – la *codex* – caiet cu paginile cusute. Cu alte cuvinte, inventarea cărţii a fost fatală pentru o parte din literatură. Cât despre tragedie, aceasta a renăscut cu forţa de odinioară în Anglia elisabetană, în Franţa Renaşterii şi a clasicismului, în Germania romantică. Prin Shakespeare, Garnier, Corneille, Racine, Goethe, Schiller şi-a regăsit raţiunile profunde de a exista şi a redevenit vehiculul potrivit pentru problematica omenească.

înaintea fațadei acoperite cu viță înmugurită. Doi sclavi bătrâni, cu mâinile atârnând, măturau pragul.

Le-am spus că sunt aşteptat de Aspasia. Mirați, mi-au cerut să repet. Apoi, ridicând din umeri, au bodogănit:

— Aspasia a plecat de ieri cu cuferele şi servitorii ei. Pentru totdeauna, aşa a zis. Nu a vrut să ne spună unde.

*

Ce ironie! Atena mă lipsea de Noura şi, în schimb, mi-l oferea pe Derek.

După ce o evitasem ani de zile, cu riscul de a se supăra Pericle pe mine, Noura dispărea în momentul în care am fi putut trăi o relație liniştită, iar eu, de acum, trebuia să-mi evit fratele vitreg.

Bineînțeles, Alcibiade m-a pus repede la curent cu locul în care se refugiase Aspasia. Locuia la țară, undeva în jurul Atenei, într-o casă plăcută, în mijlocul unei vaste proprietăți a lui Lysikles, un negustor bogat de vite, necioplit, roşcat şi cu tendințe megalomane, care avea ambiția de a exercita o înaltă funcție politică. Fără îndoială îi oferea şi sfaturile ei avizate. Totuşi, cum spunea Alcibiade, „nu faci un măgar să cânte” şi, adăuga, „încă mai puțin un vânzător de oi!”. Cu toate acestea nu m-am aventurat pe acolo, fiindcă Noura îmi dăduse de înțeles, prin modul abil în care dispăruse, că nu dorea să ne întâlnim.

Viața şi-a reluat cursul. Daphne m-a anunțat că mai purta în pântec un copil şi asta m-a făcut să mă detaşez de Noura. Poate că plecarea ei însemna:

„Concentrează-te asupra clipelor pe care le împarți cu Daphne”?

Bebeluşul a venit pe lume într-o dimineață de Maimakterion[38], pe când o ploaie măruntă cădea peste oraş,

[38] Decembrie.

într-o atmosferă de lipsă de activitate şi de plictis, întruna dintre acele zile în care nu ştii nici la ce să te aştepţi, nici cu ce îţi vei umple ceasurile care stau să vină. Mi-am strâns la piept nou-născutul încă îmbibat cu o unsoare albicioasă şi ca de ceară, un băiat, cel de-al doilea, şi mi-am zis, ca abstrăgându-mă, că eram fericit. M-am străduit să intru în rezonanţă cu aerul căsuţei în care Socrate, Xantipa, nevinovatul Lamprocles îşi trâmbiţau bucuria. În realitate, visasem să am o fată, o Daphne în miniatură... M-am descurcat totuşi cum se cuvine. I-am dat micuţului numele de Sophroniscos, ca omagiu adus tatălui lui Socrate, care se numea aşa, şi am băut vin de Lesbos, care mi-a părut o amintire de rău augur a sejurului meu în acea insulă. Din ce în ce mai mult, în faţa veseliei căreia îmi venea greu să mă alătur şi care împurpura obrajii lui Daphne, consideram că trecutul meu, care atârna prea greu şi care era condamnat la taină, îmi înlătura uşurinţa necesară pentru bucuriile simple ale cotidianului. Noaptea, aşezând micuţul în leagăn, i-am murmurat la ureche: „Nu-ţi face griji, Sophroniscos, totuşi te voi iubi.”

Ciudată reacţie, nu-i aşa? Ei, nu chiar atât de ciudată: în decursul anilor care stăteau să vină aveam să sesizez câtă premoniţie conţinea acea iubire tristă şi forţată... Deocamdată mă mulţumeam, săptămână după săptămână, să-l învăţ pe Milon să vorbească şi să-l tratez pe Sophroniscos, care era deseori bolnav.

Cât despre Derek, nu m-am întâlnit niciodată cu el, care trecea prin teatrele Greciei, zburând din oraş în oraş, solicitat de cei mai buni poeţi tragici, Sofocle, Euripide, Philokles. Fie crea noi piese, fie, prin cine ştie de colţuri de ţară, juca din nou spectacolele prezentate la festivaluri de prestigiu.

Datorită timbrului său excepţional i se dădeau mai ales roluri feminine şi toată lumea era uimită de capacitatea lui

de a interpreta la fel de bine rolul Antigonei, o tânără, sau pe al Hecubei, o bătrână. Medeea lui a rămas celebră în memoria grecilor, iar eu am avut ocazia să o văd la Atena, în timpul următoarei sărbători a lui Dionysos.

În timpul trilogiei argonauților, am nutrit speranța că fratele meu vitreg s-a vindecat prin exercitarea noii sale meserii. Mai ales că încarna o Medee veselă, blândă, iubitoare, care-l contempla plină de dorință pe frumosul Iason.

Acesta, ca un nor, parcă nu atingea pământul. Apoi, povestea i-a cerut să meargă mai departe... Medeea îi punea lui Iason la dispoziție priceperea ei de vrăjitoare pentru a-l ajuta să învingă încercările care-i permiteau să pună mâna pe Lâna de Aur. Provocările odată duse la bun sfârşit, Iason se întoarce la tatăl Medeei, cerând comoara făgăduită. Tatăl refuză. Înnebunită de furie, Medeea îşi ia ostatic fratele mai mic şi fuge alături de Iason cu o corabie.

Când armata tatălui ei porneşte în urmărirea lor, Medeea nu ezită să îşi taie fratele în bucăți pe care le răspândeşte pe mare, ceea ce întârzie urmăritorii obligați să recupereze rămăşițele. Dacă autorul, Philokles, justifica atrocitatea prin nebunia Medeei şi legitima ei apărare, Derek îmbrăca personajul în culori bizare: Medeei îi plăcea să facă rău, să distrugă. Cu pleoapele coborâte, nu m-am putut împiedica să nu mă gândesc cum Derek, cândva, îşi pusese zbirii să mă taie-n bucăți şi să-mi arunce resturile de-a lungul Nilului.

Ororile se înmulțeau. Medeea se dezvolta hrănindu-se din omoruri.

Publicul tremura. Nimic nu mai oprea criminala. Manipulase patru fete pentru ca acestea să-şi taie tatăl, pe regele Pelias, care uzurpase tronul lui Iason, apoi, în Corint, unde se instalase familia ei, se dezlănțuise descoperind că în inima lui Iason îi luase locul o rivală. Fără a mai recurge la

cine ştie ce tertipuri, i-a trimis tinerei Creusa o tunică otrăvită, care, imediat ce a fost îmbrăcată, i-a ars pe Creusa şi pe tatăl acesteia, incendiind palatul. Indignată că Iason o repudiase după câte făcuse pentru el, copleşită de mânie, Medeea şi-a înjunghiat apoi fiii, pe Mermerus şi Pheres, pe care îi făcuse cu Iason.

Moment în care Derek şi-a pierdut orice control, orice nuanţă: în loc să sublinieze ambiguitatea răzbunării, să accentueze sfâşierea unei mame care-şi ucidea cei doi copii pe care-i iubea, a lăsat loc unei furii sângeroase, unei violenţe sălbatice, savorii delectabile a cruzimii. În faţa mea era chiar perversiunea. Derek măturase tragicul pentru a se scufunda în dramă. Mai degrabă decât o persoană scindată interior, interpreta o femeie rea. Pe de-a-ntregul rea. Călcând astfel în picioare coabitarea binelui cu răul, specific al tragediei.[39]

---

[39] Drama simplifică, tragedia oferă complexitate. În dramă coexistă personaje bune şi personaje rele, subînţelegându-se noţiunile clare, ferme, de nediscutat ale binelui şi răului. În tragedie, personajul acţionează şi bine, şi rău în acelaşi timp, întrucât mai multe concepţii asupra binelui şi răului se confruntă în el şi în afara lui. Drama pictează în alb şi negru, tragedia în culori.

Când eroul dramei înfruntă obstacole, fie le depăşeşte, fie se sfărâmă sub greutatea lor. Merge înainte sau moare. Optimismul şi pesimismul irigă filosofia dramei: în versiunea optimistă, eroul învaţă să depăşească dificultăţile şi totul se termină cu bine; în versiunea pesimistă, eroul este strivit de dificultăţi şi totul se sfârşeşte prost. Or, în tragedie, nimic nu se sfârşeşte... La încheierea spectacolului, problema rămâne deschisă, gata de extindere, sângerândă ca o rană deschisă. Când Antigona i se opune lui Creon, o face pentru a-şi îngropa fratele conform ritualurilor la care orice om are dreptul, pe când Creon ţine să-l pedepsească, lăsându-l să putrezească în soare pe acel om de nimic care încălcase legile cetăţii. Antigona apără legea inimii, Creon, legea statului. Fiecare are dreptate după părerea lui şi greşeşte după părerea celuilalt.

Două valori care se confruntă iremediabil şi tocmai asta reprezintă tragicul: existenţa a două legitimităţi contradictorii. Dacă piesa de teatru

După dezlănțuirea de atrocități, am rămas copleșiți. O tăcere grea s-a abătut asupra colinei. După care aplauzele au început timide, nesigure, înainte de a creşte la nivelul unui val imens care s-a revărsat peste scenă. Ne reveneam din spectacol aclamând. De la bravo la ura, reluam o distanță salvatoare. Confuzia a generat un triumf colosal.

În acea seară nu am putut scăpa de banchetul dat de Alcibiade acasă la el.

Încă o dată spaimele mi-au fost potolite: nedespărțindu-se un pas de gazdă, Derek avea pentru Alcibiade privirea Medeei către Iason la începutul poveştii lor de dragoste,

---

are un sfârşit – Antigona este îngropată de vie –, conflictul nu îşi găseşte soluție. Creon se mulțumeşte să îşi folosească puterea, dar acest mod de a acționa nu îi dă neapărat şi dreptate. Drama este genul de conflict reductibil, tragedia este genul de conflict ireductibil. Subtilitatea tragediei, în epoca în care am descoperit-o, oferea unul dintre cele mai utile învățăminte: realul este alcătuit din conflicte. Inteligența noastră morală şi politică trebuie să constea în a recunoaşte aceste conflicte, în a încerca găsirea echilibrului, fără a suprima tensiunea şi încă şi mai puțin unul dintre polii respectivei tensiuni. Împotriva acestui ascuțit simț al echilibrului apar, în toate epocile, vânzători de drame, care pretind să ofere o soluție simplă unei probleme complexe. Sunt hingherii realului. Care proliferează în politică. Astfel, în secolul XXI, unii factori responsabili declară că ridică ziduri pentru a o termina cu migranții, climatoscepticii neagă încălzirea globală, integriştii ar vrea ca unul din cele două state, Palestina sau Israelul, să-l distrugă pe celălalt. Iată ce înseamnă demagog: cel ce refuză complexitatea, fluturând o soluție unică, cel ce refuză să privească în față tragedia şi care-i substituie viziunea binară a dramei.

Chiar dacă nu ne place sau ne sperie, trebuie să ne obişnuim cu tragicul. Să-l recunoaştem, să-l măsurăm, respingând în acelaşi timp mincinoşii care-l fac uitat. Fireşte, nu e confortabil să fii lucid, dar confortul nu constituie o soluție. Oroarea noastră de tragedii însângerează lumea mai mult decât tragediile înseşi. Trebuie să ne cultivăm simțul tragediei. Uneori, înțelepciunea constă în a recunoaşte că există probleme fără soluție.

miorlăia, surâdea, râdea, se prefăcea că e indiferent, lua poze afectate. Mi se părea ridicol şi am observat că şi Alcibiade gândea la fel ca mine, dar îl amuzau acele manifestări ridicole şi era dispus să accepte excesele unui actor atât de deosebit.

În timpul festinului, Socrate a vorbit despre personajul Medeea.

— Nimeni nu este rău fiindcă aşa vrea. În realitate, relele intenții nu există.

Crezi că faci bine, chiar dacă faci rău. Îți închipui, dacă nu că faci binele, cel puțin că ție îți faci bine. Un exemplu? Gelosul care ucide, Medeea care trece la represalii.

— După tine, i-a răspuns Alcibiade, Medeea se simte mai bine după ce comite crimele.

— Exact.

— Ce părere are minunatul nostru tragedian?

Alcibiade s-a întors spre Derek. Acesta, ca ieşind dintr-un vis, a rostit cu buzele strânse:

— Prefer să nu.

— Poftim?

— Medeea nu se simte niciodată bine, nici înainte, nici după. Nu e fericită înainte de a se îndrăgosti, nu e fericită nici după ce s-a răzbunat.

— Ce-i lipseşte?

Cu privirea întunecată, Derek a adăugat pe un ton aspru:

— De ce ar fi ajuns să aibă ceva în minus?

Izbucnirea de autoritate a încremenit convivii. Derek a continuat:

— Poate că are ceva în plus.

— Aşadar, ce? a întrebat cu blândețe Alcibiade.

— Absența scrupulelor. Scrupulele slăbesc. Cel puternic ignoră scrupulele.

— Morala, vrei să spui? l-a corectat Socrate.

— Morala e apanajul celor slabi. Cel puternic nu se încurcă cu aşa ceva.

Socrate a rămas cu gura căscată. O astfel de negare completă a ceea ce el îi învăţa pe alţii l-a lăsat fără suflu şi i-a întrerupt firul gândurilor. Apoi onestitatea lui l-a făcut să nu mai spună nimic, reflectând la uluitoarele afirmaţii ale lui Derek.[40]

---

[40] Derek în faţa lui Socrate era Nietzsche în faţa lui Socrate. Mai bine de două milenii mai târziu, această înrudire mi s-a impus pe când luam masa la Basel, în 1877. Gazda la care stăteam făcuse o pasiune pentru un tânăr filolog, profesor la universitate, amator de Wagner, care surprindea şi şoca prin modalitatea de a interpreta lumea şi de a reciti istoria intelectuală a omenirii. Mi-am însoţit gazda la una dintre conferinţele lui Friedrich Nietzsche, de mai multe ori amânată fiindcă profesorul avea o sănătate foarte şubredă. Omul avea o mustaţă ridicolă, care îmi părea o botniţă: nu doar că volumul extravagant îi augmenta faţa prognată până la a-i adăuga un bot, dar imediat ce începea să vorbească părea că muşcă cuvintele, apăsând pe fiecare dintre ele, scuipând consoanele cu glasul încordat de o forţă războinică. Pe deasupra, pe măsură ce discursul înainta, făcea tot ce putea pentru a mutila „idolii eterni" şi a defăima ideile cunoscute.

După părerea lui, Socrate fusese viermele odios care săpase în fructul Occidentului şi, sub aparenţa inteligenţei, iniţiase un proces fatal al decadenţei, continuat de creştinism. Socrate întreba fiecare individ: „De ce?" Dar în cea mai mare parte a timpului la această întrebare nu se poate răspunde, întrucât instinctul este cel care dirijează. Socrate însă insista: „De ce?", cu scopul de a-şi aduce interlocutorul în câmpul raţiunii şi de a-l constrânge să răspundă. Lucru lipsit de noblеţe, pentru Nietzsche! Ca şi cum existenţa s-ar reduce doar la raţional! În asta consta eroarea lui Socrate: ochiul lui de ciclop nu percepea decât un plan al realităţii, cantonând omenirea doar la dimensiunea raţională. Or lumea nu este nici făcută pentru noi, nici făcută de noi. Odată cu Socrate, conform lui Nietzsche, a început decăderea civilizaţiei noastre, fiindcă a neglijat instinctul, dorinţa, forţa vitală şi le-a opus raţionalitatea: oricărei acţiuni trebuia să i se găsească explicaţii. Raţionalistă şi moralistă, metoda socratică a întrebării şi căutării adevărului dusese la neglijarea pulsiunilor creatoare şi la suprimarea elementului tragic. Reprezentând spiritul greoi, contrar spiritului

Imediat, ca un val care se retrage lăsând marea netedă, Derek a revenit la atitudinea sa amabilă şi şi-a înmulţit atenţiile faţă de Alcibiade.

Un vacarm s-a declanşat în fundul încăperii. Alcibiade a zâmbit.

— Pică bine! Haideţi să vă arăt cea mai recentă achiziţie a mea.

---

dansului care domnea mai înainte, Socrate transformase raţiunea într-un tiran care oprimă instinctele cu a sa *moralină*, cu gustul excesiv pentru morală. „A nimici pasiunile şi poftele doar pentru a preveni prostia lor şi urmările neplăcute ale prostiei nu ni se pare astăzi a fi în sine decât o formă acută de prostie. Nu-i mai admirăm pe dentiştii care ne scot dinţii pentru ca să nu mai doară.” [V. *Amurgul idolilor*, Morala ca antinatură, 1, traducere de Alexandru Al. Şahighian, Humanitas, Bucureşti, 2012 (N. Tr.)] Apoi, într-un mod care nu-i făcea cinste, Nietzsche a ironizat fizicul lui Socrate, care „avea nasul turtit, buzele groase şi ochii ieşiţi din orbite”. Întrucât chipul, urât, dezorganizat, reflecta haosul, un adevărat război civil al instinctelor, raţiunea îi oferea modalitatea de a ţine haosul la distanţă. Intelectualismul îi ascundea langoarea, sfârşeala, prăbuşirea trupului. Metoda lui dialectică, armă a unui debil urmărind supunerea celor puternici, îi exprima răutatea de rahitic, resentimentul, disperarea, neputinţa propriei răzbunări.

Filosofia raţionalistă şi morală se dovedea o sinteză a firavilor, bolnăvicioşilor, degeneraţilor.

De ce ne deranja o asemenea declaraţie? Tânărul profesor nu avea nici el cine ştie ce fizic şi, era de notorietate, suferea de mai multe probleme de sănătate. Deci respectivele argumente nu ar fi putut fi întoarse împotriva lui şi nu s-ar fi putut vedea în cultul forţei, al pulsiunilor, al instinctelor, revanşa unei fiinţe rănite? Clipă în care asemănarea lui cu Derek mi s-a părut flagrantă. Mai ales când a adăugat: „Castrarea şi eradicarea sunt utilizate în lupta împotriva dorinţei de cei a căror voinţă e prea slabă, prea degeneraţi pentru a-şi putea impune o măsură în aceasta.” [*Ibidem*, 2 (N. Tr.)] Adevăraţii oameni puternici nu exercită cultul forţei. Expresia dorinţei nu revine oare la a semnifica lipsa acesteia?

Ne-a rugat să-l urmăm. Muncitorii s-au dat la o parte şi am descoperit, pe un soclu din piatră, statuia lui Alcibiade în întregime gol.

— Este ultima operă a lui Polykleitos.

Atena îl aprecia pe sculptorul Polykleitos, care rivaliza în îndemânare cu contemporanii săi, Phidias, ajuns la o vârstă respectabilă, sau prolificul Myron, specializat pe atleți.

Alcibiade a chicotit:

— De luni de zile îi pozez! N-am petrecut niciodată atâta timp dezbrăcat în fața cuiva.

Şi a început să umble în jurul statuii pentru a o observa din diferite unghiuri.

— Mă tulbură să dau ocol propriului meu corp, a murmurat.

— La ce te gândeşti? l-a întrebat Socrate.

— Mi se pare că sunt frumos. Atât de frumos...

A ridicat din umeri şi a oftat:

— Mă rog, s-o lăsăm baltă: e o iubire imposibilă.

A izbucnit în râs şi toată lumea după el, deşi nimeni nu ştia dacă Alcibiade dădea dovadă de sinceritate sau de ironie – de amândouă, după părerea mea: umorul îi permitea să spună ce-i dădea prin cap, fără să i-o poată reproşa cineva.

— Cum se cheamă statuia? a revenit Socrate.

— Ezit. Fie *Eu*, fie *Narcis*.

S-a râs din nou. Derek, uluit de figura şi de anatomia perfecte nu ştia la cine să se uite mai mult, la sculptură sau la model. Alcibiade i-a luat du-te-vino-ul pupilelor ca pe o încercare de a evalua asemănările.

— O, poți verifica, l-a asigurat. Sunt chiar eu. Până la cel mai mic detaliu.

Mai mult, Polykleitos a ales o marmură fără cusur, lucru care mi se pare pe cât de politicos, pe atât de realist.

Şi-a arătat pielea imaculată a brațelor. Strecurându-se în spatele statuii, i-a pipăit fundul tare şi rotund.

— Ba da, ceva nu se potriveşte. Dublul meu nu răspândeşte nicio căldură.

L-a luat de mână pe Derek şi i-a dus-o la coapsa minerală, apoi la a sa.

— Simţi diferenţa?

Derek a înghiţit în sec de mai multe ori. Alcibiade a trecut la noi:

— Pe mine-ţi vine să mă atingi, nu pe ea. Păi nu?

Pe Socrate îl distra mult scena, tipică acelui copil răsfăţat.

— Cum se vede, eşti gelos pe statuia ta.

— De-acum, nu.

— Ar trebui totuşi să fii. Marmura este eternă, nu carnea ta.

— Ce ştii tu? a ripostat cu obrăznicie Alcibiade.

M-a căutat din priviri şi mi-a făcut cu ochiul pentru a-şi sublinia cuvintele.

După ciuma căreia îi supravieţuise, Alcibiade se considera nemuritor. De fapt, cu talia lui zveltă, cu ochii sclipitori, cu pielea netedă, cu părul des, părea mereu tânăr.

Am plecat din locul în care era expusă statuia, în timp ce Derek a rămas nemişcat, continuându-şi contemplarea pasionată. Spaima a pus stăpânire pe mine. Oare fiindcă-l văzusem pe Derek în rolul Medeei? Dintr-odată m-am temut că va începe cu Alcibiade o legătură nefastă. Nu ştiam ce aştepta de la aristocrat, era evident totuşi că spera foarte multe, mult mai multe decât Alcibiade putea oferi oricui altcuiva. Cum să-i fi înfrânat elanul?

M-am adresat lui Alcibiade imediat ce am reuşit să îl iau deoparte.

— Fereşte-te, te rog, de actorul ăsta.

— Glumeşti, dragă Argos? Nu cumva confunzi actorul cu personajele pe care le joacă? Talentul lui îţi tulbură judecata.

— Monştrii sunt interpretaţi cum trebuie doar dacă îi găseşti în tine.

— Chiar aşa? Atunci asta este valabil şi pentru spectatorul tragediilor: ar fi atât de înfricoşat dacă nu ar întrevedea monştrii din el?

Corectitudinea observaţiei m-a stupefiat. Alcibiade a continuat:

— Suntem cu toţii în stare să ne comportăm ca nişte monştri, Argos, numai ipocritul sau imbecilul, înfăşuraţi în virtuţile lor, pretind contrariul.

Sunt apt pentru tot ce e mai rău. Şi tu la fel. Iată de ce teatrul ne tratează: reprezentându-i, dă viaţă monştrilor noştri, dar, în acelaşi timp, ne scapă de ei. Când îi eliberează, ne eliberează de ei. Propune o purificare.[41] Deci

---

[41] Menţionând această purificare, recunosc influenţa teoriilor dezvoltate de Hipocrate, care concepea fiinţa umană ca pe un sistem de fluide. În caz de suferinţă, medicul evacua umorile nesănătoase şi excesive, căutând să le restabilească echilibrul. Câteva decenii mai târziu, în eseul lui *Poetica*, Aristotel a reluat noţiunea de purificare şi a integrat-o în domeniul experienţei teatrale. „Tragedia este o imitare executată de personaje în acţiune, nu cu ajutorul unei naraţiuni, şi care, suscitând mila sau teama, operează purificarea specifică unor asemenea emoţii.” Termenul „catharsis”, care descrie procesul ce constă în descărcarea umorilor *pecante**, mi se pare a avea un dublu sens. O semnificaţie fiziologică: ne bucurăm să scăpăm de anumite umori al căror exces ne tulbură – în acest caz, mila, emoţie caldă, compensează frica, emoţie rece, redând un amestec umoral care linişteşte corpul. O semnificaţie metaforică: văzând reprezentate pasiuni insuportabile sub o formă epurată, spectatorul, de la distanţă, savurează faptul că scapă de ele, reflectând în acelaşi timp asupra lor. Şi încearcă astfel fericirea produsă de mimesis: „Ne bucurăm astfel să contemplăm imaginile cele mai exacte, pe care le-am privi cu mare dificultate în realitate, precum animalele cele mai monstruoase sau cadavrele.” Forţa tragediei vine din aceea că simulează dezastrul şi-l estetizează. Chiar reprezentându-mi teroarea şi mila, simt o emoţie uriaşă şi înţeleg. Spectacolul îmi face inteligibile şi admirabile zgomotul şi furia lumii. Oferindu-mi inteligibilitatea şi frumuseţea, îmi dă ocazia să sublimez, să domin

crede-mă: jucând lupi, tragedianul nostru s-a metamorfozat într-un mieluşel blând.

— Poate că ai dreptate, Alcibiade!

*

Un război care durează e un război care se-mpotmoleşte.

Războiul din Peloponeș se dovedea confuz, necontenit, întortocheat.

Nimeni nu obținea victoria decisivă. Operațiunile țineau mai degrabă de diversiune decât de o strategie susținută, spartanii invadau cu regularitate Attica, atenienii dominau pe mare şi cucereau din când în când câte un cap de pod pe teritoriu inamic, precum Pylosul. Războaiele civile însângerau cetățile în care atenienii susțineau partizanii democrației, iar lacedemonienii, partizanii oligarhiei. Divizarea slăbea Grecia, fără a desemna învingătorul.

O dorință de pace se năştea în ambele tabere. Prea multe ravagii! Prea multe oraşe devastate! Prea multe plantații arse! Prea multe violuri şi mai ales prea mulți morți! Cetățile îşi pierdeau soldații, soțiile îşi pierdeau soții, fiii şi fiicele îşi pierdeau tații. Mamele începuseră să declare că nu vor mai naşte băieți dacă aceştia erau destinați să ajungă carne pentru hrănit războiul.

Proviziile lipseau, comerțul suferea, viața politică şi ea era prost condusă.

---

condiția umană, şi deci să instaurez ori să reinstaurez un echilibru psihic. Aristotel adăuga că există mai mult adevăr în tragedie decât în istorie. Fiindcă istoria povesteşte ce a avut loc, închizând faptele în singularitate şi accidental, pe când tragedia semnalează ordinea generalității şi a necesității. Mai mult, teatrul are calitatea de a fi accesibil tuturor, nu doar celor educați. Tragedia creează o înțelegere emoțională a unor probleme pregnant intelectuale.

* În teoria medicală, pornind de la Hipocrate, umori nesănătoase sau supraabundente, care provocau boli. (N. Tr.)

Atena îşi lărgea tot mai mult corpul de cetăţeni: se preconiza încurajarea bigamiei prin legalizare[42], ba chiar eliberarea sclavilor care vâsleau la trireme.

În Sparta, pierderile provocau mare îngrijorare, căci apăruse teama de revolte interne, mai ales de o revoltă a sclavilor, preocupare spartană prin excelenţă.

Li s-a anunţat iloţilor – sclavi care aparţineau statului, dar de care profitau particularii – că vor fi eliberaţi în conformitate cu meritele şi serviciile strălucite pe care le aduseseră în timpul campaniilor militare. S-au prezentat două mii de iloţi, care au şi fost aleşi în acest scop; aceştia şi-au pus coroane de flori şi, pe cât de mândri pe atât de liberi, s-au plimbat prin jurul templelor. În realitate, se aruncaseră într-o capcană: spartanii i-au eliminat, considerând că primii sclavi care îşi revendicaseră libertatea ar fi fost şi cei mai puternici, mai puţin docili, mai rebeli, deci mai periculoşi; au dispărut cu toţii fără a se afla vreodată cum pieriseră. Obsesia lacedemoniană a securităţii dusese la acea înspăimântătoare crimă colectivă.

Atena a capturat trei sute de hopliţi şi astfel s-a deschis o breşă: a muri în luptă aducea onoarea unui spartan, în schimb, a fi făcut prizonier fără a lupta arunca asupra lui dezonoarea. Acest incident a împins susţinătorii păcii să negocieze un acord între cele două cetăţi, ambele sfârşite de puteri.

Atenianul Nicias a stabilit regulile împreună cu Agis II, regele Spartei, căruia bătrânul lui tată îi cedase tronul. De fiecare parte, schimbarea de echipă – Pericle murise, Archidamos abdicase – permitea o nouă orientare politică ducând la punerea la punct a unui tratat, numit de Nicias

[42] Ceea ce s-a şi întâmplat în anul 412 i. Chr.

„pace”, hotărât pentru cincizeci de ani şi care implica înapoierea prizonierilor şi a teritoriilor ocupate.

Socrate şi-a invitat discipolii şi prietenii să sărbătorească vestea: se încheiau zece ani de conflict! Trebuia să ne bucurăm. Supraviețuitorii trebuiau să bea în cinstea celor morți.

Sub lumina aurie a torțelor, sclavii aduceau neîncetat platouri mari cu brânzeturi de capră, de oaie, de vacă şi pâini de tot felul, apoi peşti fripți, calamari, creveți, arici de mare, scoici, ici o marmeladă de smochine, colo un piure de bob sau cepe umplute.

Întins pe un pat, Alcibiade nu mânca nimic, cu figura inexpresivă, cu privirea în gol. Cum Socrate insista să guste dintr-o pasăre umplută, a lăsat să-i scape:

— Socrate, pentru asta m-ai salvat?

Făcea aluzie la o expediție militară în Potidea, în timpul căreia Socrate îi salvase viața; într-o scurtă ciocnire de trupe, Alcibiade, infanterist, fusese rănit, iar Socrate, infanterist şi el, l-a apărat riscându-şi viața, pentru a-i permite să se retragă; fără acea intervenție, cadavrul tânărului ar fi fost cules de pe câmp.

— Pentru asta, odată ajuns cavalerist, mi-am agitat sabia în groaznica bătălie de la Delium? Pentru asta mi-au căzut atâția prieteni? Pentru asta mi-a fost decimată generația?

Alcibiade îşi petrecuse al treilea deceniu de viață în război. A bombănit:

— Toate acelea pentru asta...

— Pacea rămâne pace, a afirmat Socrate, nu un triumf militar.

— Ai orbit! Numai Sparta şi Atena s-au angajat să fie pace. Corintenii, beoțienii, megarienii refuză s-o facă.

— Sigur că da, a admis Socrate, şi asta constituie o amenințare.

— Asta dovedeşte că nu este vorba despre pace, ci despre un armistițiu.

Dacă la suprafață războiul nu mai există, cloceşte el dedesubt. Mă opun acestei păci.

— Eşti pentru război?

— Nu m-ai ascultat, Socrate: nu sunt pentru război, sunt împotriva acestei păci. Spre deosebire de Nicias, nu vreau să mă înțeleg cu Sparta, ci s-o țin la respect.

Urma să împlinească treizeci de ani, vârstă la care devenea eligibil pentru responsabilități politice. Constituția atenian considera că, ajuns în acest stadiu, individul căpătase suficientă experiență şi echilibru pentru a lua parte la activitatea cetățenească. În ideea de a candida pentru o magistratură electivă, Alcibiade o luase înainte; renumele înaintaşilor săi îi oferea de la bun început considerație, iar relațiile pe care le avea îi dăduseră prilejul de a discuta, interveni, de a schimba cursul unor decizii. Cum avea să ajungă la vârsta cerută de lege, în calea ambiției lui nu mai stătea niciun obstacol.

— De altfel, de ce a negociat Nicias pacea? Pentru minele lui din Laurium.

— Nicias nu s-a gândit la propriul lui interes, ci a acționat într-al nostru.

— Ce tot spui! De zece ani spartanii îi distrug mecanismele, îi astupă puțurile, îi fură țevile, îi înfundă galeriile. Brutele alea au ghicit că războiul depinde mai puțin de arme şi mai mult de bogățiile care le furnizează. Miile de sclavi pe care Nicias îi foloseşte acolo îşi petrec vremea reamenajând minele, în loc să le exploateze. Veniturile i-au scăzut groaznic.

— O iei razna, Alcibiade. Minele de argint, de aramă, de plumb pe care le dețin Nicias, Hipponicos, Philomonides au făcut bogăția şi strălucirea Atenei.

Nu doar că aşa am putut finanța drumurile, triremele, propileele de pe Acropole, dar am şi bătut monedă, o monedă din argint de calitate, pe care am impus-o aliaților noştri. Fără ea, nu ai vedea cucuveaua atenian pe banii din toată Mediterana.

— Pfff! Tot n-ai să-mi scoți din minte că tratatul lui Nicias nu relansează cu toată viteza exploatarea din minele lui.

Astfel Alcibiade a ajuns adversarul lui Nicias.

Cu douăzeci de ani mai în vârstă, Nicias, în pofida a ceea ce susținea Alcibiade, nu dezvoltase o obsesie a câştigului, nici pentru el, nici pentru altcineva, ba chiar acest moderat încercase întotdeauna să pună frână imperialismului. Îmi plăcea mult compania lui, era un om calm, hotărât, ale cărui trăsături bine conturate, regulate, exprimau armonia intelectuală. Spre deosebire de Alcibiade, nu căuta să placă, şi tocmai din acest motiv plăcea.

Inspira o simpatie spontană, care incita interlocutorul să se simtă în largul lui, pe când Alcibiade îl împietrea cu strălucirea ochilor lui turcoaz, cu bretonul de aur, cu carnea caramel, pe măsură ce glasul unduitor îl vrăjea ca sunetul unui fluier. Înaintea lui Nicias erai tu însuți; înaintea lui Alcibiade te transformai în pradă.

Înfuriat de acea putere liniştită de seducție, Alcibiade îl poreclea pe Nicias „idolul vânzătorilor de cârnați”, fiindcă imediat ce ajunsese la Atena acesta ținuse să îşi cumpere o concesiune minieră. Cum Alcibiade nu dădea atenție majorității, îşi sporea presiunea împotriva lui Nicias şi îşi utiliza banii personali şi rețeaua de relații pentru a influența politica, a denunța alianța cu Sparta şi a dovedi că acea pace constituia un simulacru periculos. Realitatea îi dădea parțial dreptate: restituirile se desfăşurau cu încetineală, despăgubirile la fel, urmate de ciocniri şi de contestații. Cele două cetăți făceau una după alta greşeli, se trecuse de la un

război fluctuant la o pace nesigură. Domnea numai instabilitatea.

Hyperbolos, un negustor, considera că divizarea Atenei, exacerbată de criticile şi intrigile lui Alcibiade, ducea la un climat nesănătos. Dorind să asaneze acea atmosferă toxică, cel ce avea un atelier de lămpi s-a hotărât să recurgă la o practică specială: ostracizarea. Aceasta permitea expulzarea temporară a unui om considerat dăunător, în vederea echilibrului politic. În timpul exilului de zece ani, ostracizatul îşi păstra bunurile; apoi se întorcea fără a fi supus vreunei sancţiuni suplimentare.

Mi se părea înţeleaptă acea măsură provizorie, nonpunitivă, care îndepărta eventualii tirani sau pe prietenii lor, prezervând parcursul democraţiei.

Anual, poporul vota prin ridicarea mâinii spre a hotărî dacă este cazul să se procedeze la ostracizare. Dacă răspunsul era da, se trecea la un al doilea vot, obligatoriu în prezenţa unui număr mare de cetăţeni, precizându-se cui i se aplica procedura.

Hyperbolos a solicitat votul de principiu şi l-a obţinut. Rămânea întrebarea: cine urma să fie alungat?

Deşi nu manifestase nici cea mai mică reacţie în timpul adunării, de cum m-a văzut, Alcibiade mi-a strigat:

— Despre mine e vorba!

— Nu neapărat. Poate fi despre Nicias.

— Dacă-ţi spun că Hyperbolos-Poşircă m-a luat la ţintă. De zile-ntregi nu s-a mai îmbătat numai pentru a se întâlni cu tot felul de oameni şi a-i convinge să declanşeze operaţiunea.

— Încearcă să-ntorci vârful săgeţii spre Nicias.

— Cu fiecare dintre noi ţine câte o jumătate din oameni. Numai că, deocamdată, îmi lipsesc argumentele, nu am cum să-l atac mai mult decât am făcut-o. Habar n-am cum să ies din situaţia asta...

S-a întrerupt, venindu-i dintr-odată o idee.

— Argos, tu te înțelegi bine cu Nicias, nu-i aşa? Du-mă la el.

Imediat ce am ajuns la Nicias, i-a comunicat că ostracizarea îl va lovi pe unul din ei. Ţinând cont că ideologiile se deosebeau şi provocau o fracturare printre cetățeni – ce poate fi mai banal, fireşte, în democrație, dragul meu Nicias? —, unul din ei ar fi putut fi condamnat la exil. Nu ar fi fost cazul ca, mai degrabă, să se organizeze pentru a evita acel risc?

Rivalii s-au înțeles, angajându-se să îşi mobilizeze susținătorii.

A sosit şi ziua votului. Cetățenii au fost invitați să scrie pe cioburile lor din lut ars[43] numele celui pe care doreau să-l excludă. După numărare, a fost desemnată victima: Hyperbolos. Cu şase mii de voturi, autorul moțiunii în favoarea ostracizării a fost chiar el ostracizat!

La ieşirea de la adunare, Alcibiade şi-a ascuns relaxarea şi a arborat o mină bosumflată.

— Ce păcat! s-a plâns. Mediocrul ăsta plin ochi de vicii şi de vin prost a acaparat interesul tuturor. Şase mii de voturi! Cine şi-ar fi închipuit că acest nimeni va ajunge la o asemenea notorietate? Vai, nu pentru indivizi de teapa lui au inventat părinții noştri ostracizarea, ci pentru ființe mai sclipitoare, mai redutabile. Alungarea acestei nulități ne perverteşte Constituția.

— Bravo! a murmurat Socrate, bună manevră, băiete! Ți-ai salvat pielea.

---

[43] *Ostrakon* – la plural *ostraka* – înseamnă „cochilie” sau „ciob”. Pentru a putea nota votul erau folosite cioburi de ulcioare sparte sau de alte recipiente din argilă. Numele era înscris cu ajutorul unui cuțit sau unui cui. Obiceiul s-a pierdut, însă termenul „ostracizare” îi păstrează amintirea.

Cu ochii dintr-odată sclipindu-i de o fulgerare războinică, Alcibiade i-a răspuns:

— Ba chiar mai bine... Dacă rămânem numai doi, Nicias şi cu mine, iniţiativa este deja a mea. Şi sper s-o şi păstrez.

Pentru Alcibiade a urmat o epocă plină de succese. Convins că nu exista modalitate mai bună pentru a atrage atenţia poporului decât sportul, şi-a întemeiat o herghelie de cea mai bună calitate cumpărând cai pursânge de la crescătorii din toată Grecia, a frecventat cu asiduitate târgurile de care, a plătit muncitori care să îmbunătăţească roţile şi osiile acestora. După care s-a dus la Jocurile Olimpice. Daphne şi cu mine l-am însoţit împreună cu cei doi fii ai noştri, fermecaţi de tot ce se întâmpla acolo.[44] Nimeni altcineva, particular ori suveran, nu mai trimisese vreodată şapte atelaje pe câmpul de curse de la Olympia, doar el a făcut-o. Şi a fost chemat de trei ori de herald pentru a primi coroana din ramuri de măslin, obţinând primul, al doilea şi al patrulea premiu. Atena exulta, la fel şi cetăţile aliate, iar în timpul petrecerii somptuoase pe care Alcibiade a organizat-o la Olympia în zilele următoare, Efesul i-a dăruit un cort magnific împodobit, Chiosul, nutreţ pentru cai, Lesbosul, vin pentru masă. Ca încununare, Myron, sculptorul, a dat primele lovituri de daltă pentru o viitoare statuie reprezentându-l pe Alcibiade conducând o cvadrigă – în realitate tot concursul stătuse în mijlocul publicului.

Graţie acestui triumf, Alcibiade şi-a sporit notorietatea şi s-a ales cu admiratori fervenţi. La întoarcerea la Atena era omului momentului.

Sesizând că îl putea eclipsa pe Nicias, a avut dibăcia de a nu o arăta imediat. A lăsat în seama altora rezolvarea

---

[44] Este vorba despre Jocurile Olimpice din anul 416 i. Chr.

conflictului din insula Melos. S-au înmulțit discursuri nemaiauzite până atunci, care apărau legea celui mai tare, nu justiția ori rațiunea. „O lege a naturii implică faptul că, dacă eşti cel mai tare, să şi comanzi.” Ceea ce a dus la oribilul şi nedemnul masacru din Melos: atenienii au executat toți bărbații din insulă, de vârstă aptă pentru război, şi au trimis în sclavie femeile şi copiii. Pentru ce atâta cruzime? Atena îşi întărea represiunea de teama altor revolte şi a unor noi disfuncționalități. Exemplul dat în Melos trebuia să intimideze şi să sublinieze intenția. Cât despre ura pe care evenimentul l-a trezit de jur-împrejur, lucrul acesta marca puterea ateniană.

Nu doar că Alcibiade nu a pronunțat niciun discurs în momentele acelea, dar a mai şi jucat spectacolul indulgenței, salvând o tânără frumusețe a Melosului şi făcându-i un copil pe care, ulterior, l-a crescut cu mare grijă.

Totuşi, lava clocotise îndeajuns în crater, de acum avea să fie proiectată spre nori. Cum Alcibiade observase apatia Spartei cât timp fusese ocupat Melosul, a dedus că venise şi ceasul lui.

Avea deci să sugereze cucerirea Siciliei? Un mic oraş, ca Atena, dar care absorbea acea insulă imensă? Cu toate acestea, lucrul nu li se părea atât de nebunesc atenienilor, fiindcă mulți dintre ei aveau rude pe acolo, prin coloniile greceşti care o populau, şi cu toții ştiau că insula exporta grâu în mari cantități. De altfel, în dezbaterile sale private, Alcibiade nu se oprea doar la acea anexare, ci construia un plan mult mai ambițios. După Sicilia, de ce nu peninsula italiană? Şi-apoi Cartagina? Şi-apoi toate teritoriile barbare, laolaltă cu ibericii şi galii. Ulterior ar fi fost suficient să revină în Peloponesul pe care să-l asedieze din toate părțile, pe uscat şi pe mare, pentru ca Sparta să se supună Atenei. Grecia ar fi fost unită sub autoritatea ei, Mediterana ar fi

ajuns grecească, dacă nu chiar atenian㠃, iar cetatea noastră ar fi domnit asupra unui imperiu colosal. Alcibiade propunea nimic mai puțin decât schimbarea cursului istoriei.

În pofida previziunilor pesimiste ale astrologului Meton, ideea s-a răspândit fulgerător: numeroşi atenieni au început să viseze pe dată, cu ardoare, la aşa ceva, alții au ridicat din umeri, unii au considerat că un astfel de zvon i-ar fi speriat eficient pe spartani.

Cum i-am cerut părerea, Socrate m-a invitat să mă plimb cu el prin locurile pe unde obişnuia să cugete, pe străzile Atenei, pentru a sta de vorbă.

— Socrate, sunt un admirator al democrației, dar am rezerve față de atitudinea ei imperialistă.

— Funcționează oare una fără alta? Nu trebuie ca toată lumea să mănânce cât doreşte şi banii să circule pentru a face posibilă democrația? Bieții spartani cu burta lipită de spinare îndură oligarhia.

— Anexarea altor cetăți s-a dovedit deseori nedreaptă în trecut şi mai recent în cazul Melosului.

— Abandonarea ideii de imperiu ne-ar pune în pericol, a obiectat Socrate.

— Trăim noi în democrație, dar şi sub tirania imperiului.

S-a uitat mirat la mine.

— Nici eu n-o puteam spune mai bine, mi-a dat dreptate.

Scărpinându-şi zdravăn ceafa, a mormăit:

— Ai tot dreptul să fii îngrijorat: imperiul aspiră la expansiune, iar creşterea lui duce la asuprire. Ne expunem bolii lui Alcibiade.

— Ce boală?

— Să ai totul, dar să mai vrei încă. Maladia lui tot mai mult.

— Se tratează?

— Îl formez pe Alcibiade încă de pe când era copil. După moartea lui Pericle am făcut-o încă mai cu avânt. Mă gândeam c-are să se coacă. Dar continuă să confunde nebunia cu înțelepciunea.

Clipă în care ne-am întâlnit cu Xantipa şi cu servitorii ei, care aduceau apă acasă. Îmbrăcată cu o rochie roşie care-i stătea groaznic, ne-a strigat:

— Pot merge şi eu cu voi? Doar dacă nu vă e ruşine cu...

— Dacă ție nu-ți este ruşine cu bărbatul tău, nici mie nu-mi este ruşine cu nevasta mea. Hai deci prin locurile pe unde cuget.

Mormăind ceva de neînțeles, femeia ni s-a alăturat nouă şi conversației noastre.

— Alcibiade, a continuat Socrate, e la intersecția a două drumuri: cel care duce la plăcere şi cel care duce la justiție. Personal îi recomand să-l aleagă pe-al doilea, să țintească sus, la înălțimea regilor Spartei sau Persiei şi, fiindcă se ocupă de problemele publice, să dea concetățenilor noştri un exemplu de virtute.

— Alcibiade şi virtutea? a exclamat Xantipa. Delirezi, Socrate, bietul de tine. Abia ce s-a însurat şi deja şi-a înşelat nevasta cu jumătate din Atena.

— De fiecare dată când discutăm, Alcibiade ia hotărârile potrivite.

— Zău? Şi imediat ce v-ați despărțit, le uită. Binele îi intră pe o ureche şi îi iese pe alta.

— Xantipa!

— Prea-ți place să-ți depeni învățăturile lui Alcibiade.

— E cel mai inteligent om pe care-l cunosc.

— E deajuns inteligența, când nu merge pe drumul drept? Alcibiade pricepe repede, gândeşte corect, admite argumentele, opune obiecții remarcabile, sare-n sus de plăcere la tot ce spui. Normal că te dai în vânt după gimnastica asta a voastră! Totuşi, supraestimezi puterea

lecțiilor tale: comportamentul lui Alcibiade nu păstrează nici urmă din ele.

Fără s-o mărturisesc, îi dădeam dreptate Xantipei: dacă Alcibiade, când se găsea în fața lui Socrate, afirma că dorește binele, imediat ce acesta dispărea, ceda altor tentații. Xantipa a conchis:

— Adori să dai sfaturi, Socrate, și chiar cred că sunt excelente, dar ai grijă să fie și ascultate.

Observând că în egală măsură îl tulburase și-l iritase pe Socrate, a făcut prudent un pas în lateral și ne-a salutat:

— Fug la mătușa Lampito, care mă așteaptă. Vă mulțumesc, domnilor, să stau cu voi la taclale a fost o încântare.

Chipul i-a schițat o grimasă teribilă, care ar fi trebuit să corespundă unui surâs grațios. Socrate nici n-a mai piuit până la plecarea ei.

Alcibiade trebuia să smulgă votul adunării pentru a începe expediția în Sicilia, iar Nicias, după cum era de prevăzut, i se opunea. Confruntarea dintre cei doi se anunța un eveniment al vieții politice pe cât de pasionant, pe atât de senzațional. Atena își juca prin aceasta viitorul.

Alcibiade a luat cuvântul cu o fermecătoare elocvență căreia un ușor defect de dicție îi rotunjea firul ideilor. Pe când „s”-urile șuierau, „r”-urile își luau avânt, ca zburând către „l”-uri, adăugând astfel frazelor tăioase o bunăvoință lipsită de energie, care le făcea mai puțin ofensive.

Abil, nu a amintit în fața adunării intenția esențială, despre care însă lăsase cu bună știință să se răspândească zvonuri, și s-a limitat la o cerere precisă: Segesta, o cetate aliată din Sicilia, cerea ajutor în schimbul unei mari sume de bani. Adunarea a votat aproape în unanimitate trimiterea a șaizeci de nave la a căror comandă va participa și Alcibiade. Uluit, Nicias a atras atenția asupra riscului pe care și-l asuma Atena aventurându-se în apropierea

coastelor siciliene, înțelegând stratagema lui Alcibiade, care, sub un pretext închipuit, calculase ca ulterior să își extindă obiectivele pentru a declanșa un război împotriva întregii insule.

Câteva zile mai târziu, Nicias a profitat de o ședință a adunării, legată de problema armamentului, pentru a-și dojeni concetățenii:

— La cel mai mic eșec, dușmanii noștri vor trece la ofensivă, lacedemonienii pândesc înverșunați modalitatea de a-și compensa pierderile.

Punem cetatea în pericol departe de port. Nu e cazul să aspirăm la un nou imperiu înainte de a-l consolida pe cel pe care-l avem. Nu trebuie să ne risipim resursele, ci să le refacem și să le întrebuințăm în folosul nostru. Dacă un tânăr, bucuros cu asupra de măsură la gândul că a fost ales să comande, vă sfătuiește să întreprindem această expediție, rezistați-i. După ce v-a uluit cu luxul hergheliei lui, tânărul acesta își dorește de acum să găsească prin exercitarea funcției cum să își acopere cheltuielile imense. Oameni de felul acesta dăunează intereselor statului. Problema este gravă și nu se cuvine ca persoane lipsite de experiență să decidă, conducând pripit.

La încheierea atacului împotriva lui Alcibiade, s-a întors către primul magistrat care supraveghea desfășurarea ședințelor și număra voturile și a sugerat o manevră cu totul neobișnuită: repetarea votului. Departe de a o ascunde, Nicias și-a transformat solicitarea în argument:

— Tu, prim magistrat, fiindcă veghezi la interesele cetății, pune la vot propunerea mea și convoacă atenienii pentru o a doua deliberare. Dacă ți-e frică să revii asupra unui vot, spuneți că încălcarea legii cu atâția martori în fața ta nu poate fi incriminată. Un bun magistrat aduce țării cât mai multe servicii cu putință.

După părerea mea, Nicias câştigase, iar Alcibiade pierduse. Impasibil, acesta din urmă a urcat la tribună.

— Faptele care au făcut să mi se tot rostească numele mi-or fi adus şi notorietate, dar şi-au şi arătat folosul pentru patrie. De la triumful meu la Jocurile Olimpice, ceilalţi greci chiar exagerează puterea cetăţii noastre, pe care mai înainte o credeau distrusă de război. Iar ceea ce am cheltuit mai apoi pentru festivităţi ne-a conferit forţă şi prestigiu în ochii străinilor.

Extravaganţa de care s-a vorbit nu e doar în folosul meu, ci şi în al cetăţii. Cât despre tinereţea mea, aceasta îmi inspiră politica a cărei impetuozitate provoacă adeziunea voastră.

Opunându-şi tinereţea bătrâneţii lui Nicias, Alcibiade manevra cu abilitate exact ceea ce i se reproşa, încarnând mai bine decât rivalul lui temperamentul atenian: activism, entuziasm, vioiciune, apetit material, îndrăzneală prea puţin calculată, optimism în clipe de disperare, dragostea de risc şi dorinţa de glorie.

— Nu e o crimă ca, atunci când lumea are o părere foarte bună despre tine, să nu te consideri la acelaşi nivel cu ceilalţi.

Câtă îndrăzneală! Alcibiade se considera superior, într-o societate care revendica egalitatea. În realitate, oare nu toţi atenienii prezenţi la adunare se identificau în taină cu el? Ambiţia lui era oglinda ambiţiei fiecăruia.

— Nu renunţaţi să trimiteţi flota în Sicilia sub pretextul că atacaţi un teritoriu întins. Acesta nu este alcătuit decât din grupuri eterogene, niciunul nu are sentimentul că ar aparţine unei patrii anume, fiecare nu caută altceva decât să-şi lase să-i alunece în buzunar ce a furat de la comunitate. Adăugaţi la asta că oamenii de acolo nu se bucură de o adevărată infanterie grea. Fie ca lipsa de acţiune preconizată de Nicias, şicanele lui la adresa tinerilor

şi bătrânilor să nu vă abată de la esenţial! Să mergem acolo ne va aduce prosperitate aici. Tinereţe ori bătrâneţe, una nu poate nimic fără cealaltă; adevăratul secret al puterii constă în a le pune laolaltă. Rămânând la odihnă, cetatea noastră se va uza, iar cunoştinţele i se vor degrada. În schimb, luptând fără încetare, îşi va spori experienţa şi îşi va întări în sine însăşi obişnuinţa de a se apăra nu cu vorbe, ci cu fapte.

Discursul, care promova cu îndrăzneală tendinţa imperialistă atenian ă, a zguduit adunarea şi – era limpede prin cele spuse de oratorii care i-au urmat – a întărit avântul cetăţenilor pentru acea expediţie.

Cântărind impactul, Nicias a luat din nou cuvântul şi a demonstrat, punct cu punct, câte dificultăţi ar presupune încercarea: oraşele Siciliei, puternic înarmate şi deocamdată independente, s-ar fi putut uni, nu banii le lipseau şi aveau şi cavalerie. Dacă va fi cazul, atenienii nu s-ar putea descurca doar cu armata navală, ar fi avut nevoie să îmbarce un mare număr de infanterişti, arcaşi, prăştieri, pedestraşi cu armuri grele şi, în consecinţă, să organizeze proporţional şi proviziile, şi intendenţa.

Înspăimântându-i pe atenieni, Nicias urmărea să-i descurajeze. Dar a obţinut exact reversul: i s-a mulţumit pentru sfaturile excelente şi au fost hotărâte pe loc toate genurile de armament pe care adunarea trebuia să le voteze, o sută de nave în loc de şaizeci, arme în mari cantităţi, efective lărgite.

Ce ironie! Protestele lui Nicias îi permiseseră lui Alcibiade să obţină mijloacele la care visa.

*

Înarmarea s-a intensificat.

Expediţia în Sicilia a canalizat dorinţa exaltată de a o lua din loc, o dorinţă atât de puternică, încât provocase o încredere de sine exagerată. Tineri ori bătrâni, bărbaţii se

convingeau că aveau să se întoarcă acasă întregi, sănătoşi, învingători şi îmbogăţiţi. Oricine se îndoia era taxat drept lipsit de patriotism.

Criticii au amuţit. Până şi Nicias stătea deoparte, cu atât mai mult cu cât adunarea decretase că trei strategi înzestraţi cu puteri depline urmau să dirijeze campania din Sicilia: Alcibiade, Lamachos şi... chiar Nicias.

Un eveniment a tulburat pregătirile. Deşi ar fi putut rămâne strict anecdotic, acel fapt divers avea să schimbe cursul istoriei.

Iar rolul pe care l-am avut continuă să mă lase perplex şi acum, după două mii cinci sute de ani.

Mi-am petrecut noaptea la Macaria, o verişoară a lui Alcibiade. Deşi înconjurată de moaşe, care o asistau la domiciliu, bărbatul ei mă chemase în ajutor în timpul naşterii fiindcă urletele soţiei sale plăpânde, dincolo de faptul că-l înspăimântau, demonstrau intensitatea durerilor. Femeia avea bazinul îngust, împotrivindu-se parcă aducerii pe lume a unui copil; poziţiile pe care i le-am indicat au ajutat-o să sufere mai puţin, fără a o adormi. Copilul şi-a făcut apariţia înaintea ivirii zorilor: am tăiat cordonul ombilical, am aşezat nou-născutul pe pântecul mamei şi apoi am lăsat-o pe mâinile grijulii ale moaşelor.

În luna Thargelion[45], cu nopţile tot mai scurte, tenebrele încă mai învăluiau oraşul când am ieşit, iar luna nouă nu răspândea nici cea mai slabă licărire. Fără vreo torţă, înaintam liniştit prin întuneric, cunoscând perfect labirintul de străzi, fără ţipenie de om la acea oră, care duceau în cartierul meu.

Un zgomot brusc m-a surprins. Am înţepenit şi-am ciulit urechile. Nimic.

---

[45] Mai-iunie.

Mi-am reluat drumul, dar pe loc a răsunat un acelaşi clinchet, însă din altă parte. De data aceasta m-am sprijinit de un perete şi am aşteptat. Zgomotul s-a auzit din nou, atât de scurt, de rapid urmat de tăcere, încât mi-ar fi venit să cred că nu fusese decât un miraj auditiv.

Iarăşi zgomotul. Mi-am ascuțit auzul pentru a-i repera originea.

Cu mii de precauții am înaintat până la o intersecție. O siluetă masivă traversa. A îngenuncheat într-un colț şi a agitat ceva. Un zgomot. Silueta s-a ridicat, a făcut câțiva paşi, s-a aplecat din nou şi atunci am putut vedea: ridica un ciocan şi lovea o bornă. Acelaşi sunet.

Discret, m-am apropiat şi mai mult. Foarte concentrată asupra trebii pe care o avea, silueta nu observase că se iveau zorii. Eram la patru metri de ea, ascuns de colțul unei case, când s-a aplecat către o stelă de piatră şi iarăşi ciocanul de metal s-a abătut spre țintă.

Un cocoş cu glas gâtuit a cântat în depărtare. A fost ca un semnal. Silueta a întors capul şi şi-a dat seama că se face ziuă.

L-am recunoscut pe loc pe Derek.

Strâmbându-se către soarele care se ridica, fratele meu vitreg şi-a tras gluga pe ochi şi, ascunzându-şi ciocanul la subsuoară, a luat-o din loc.

Când a dispărut, am examinat stela peste care revărsase loviturile de ciocan: era un Hermes. Statuile zeului umpleau Atena. Aceste blocuri de piatră cubică dreptunghiulare, alcătuind coloane de înălțime medie, aveau două funcții, una practică şi una religioasă: foloseau ca repere pentru a delimita atât locuințele, cât şi sanctuarele, asigurându-le protecția divină prin susținerea lui Hermes, patronul comerțului, mediator între oameni şi zei. De fiecare dată, lucrarea sumară a sculptorului nu detalia realist decât partea de sus şi centrală a stelei. Astfel, Hermes se prezenta

ca un stâlp deasupra căruia era un cap bărbos, iar ceva mai jos, pe partea din față, având un falus în erecție.

Derek emasculase Hermesul.

Întorcându-mă, am constatat că supusese aceleiaşi sorți şi ceilalți Hermeşi din intersecție. Din partea de sus a ulicioarei a țâşnit un strigăt de surpriză, urmat de o ploaie de înjurături: brutarul, care se îndrepta către cuptorul lui, tocmai descoperise un Hermes mutilat. Refuzând să fiu amestecat în acel scandal, am fugit să mă adăpostesc acasă.

Frământat, am dormit puțin.

La sculare, am aflat de la Daphne că Atena era toată numai indignare: noaptea, fuseseră mutilați toți Hermeşii; fuseseră sluțiți până şi cei mai emblematici, aceia care încadrau intrarea principală în agora.

Cu Socrate m-am întâlnit la el acasă, unde îşi adunase discipolii şi prietenii.

Comentariile clocoteau. Cine să fi lipsit bornele de organele genitale? La început au fost incriminați petrecăreții beți turtă, dar ipoteza nu rezista: mutilările aveau un caracter sistematic, care nu ținea de beție, cu atât mai mult cu cât niciun vecin nu relatase că ar fi perceput în noaptea aceea nici cel mai mic ecou de zbierete, nici cel mai mic hohot de râs izbucnind de vreundeva. A fost bănuită o acțiune a corintenilor, care, aliați cu Siracuza, către care în curând ne va naviga flota, poate că aflaseră ceva despre expediția siciliană; ipoteza nu rezista nici ea: prea era cu ochi şi cu sprâncene, prea ar fi sărit în ochi! Şi-atunci? Cine? De unde să fi venit conjurația? Ce urmărea?

Cât timp va dura enigma, înțelegeam bine, nişte nevinovați vor fi copleşiți de acuzații; mă pregăteam deci să le mărturisesc ce văzusem, când Xantipa a dat buzna în încăpere strigând:

— Nu mai căutați, eu am fost!

— Poftim?! a replicat indignat Socrate.

Şi-a ridicat mândră bărbia.

— Eu le-am ras puțulica Hermeşilor. Împreună cu câteva prietene ne-am dedat unor ritualuri de inspirație dionisiacă.

Îşi asuma crima cu atâta autoritate, încât am rămas cu ochii ațintiți la ea, înspăimântați.

— Şi de ce ai făcut tu asta, Xantipa? a murmurat Socrate.

— Ca să mai terminăm odată cu domnia falusului! Pentru ca să pun odată capăt erei voastre de bărbați atotputernici!

— Păi... păi e ceva violent!

— Zău? s-a enervat ea. Şi-adică nu e ceva violent să fii considerată mai puțin decât un cetățean, nici măcar cât un sclav? Domnilor, aici, la Atena, voi nu prețuiți femeile!

— Păi, bine, Xantipa, tu...

— Ia nu te mai plânge! Până una-alta, nu ne-am luat decât de statuile voastre, nu v-am amputat chiar pe voi. Totuşi, dacă nu îndreptați nedreptatea, s-ar putea să vi se-ntâmple şi vouă prin somn minunea asta.

Xantipa a făcut un gest de măcelar, a fulgerat din priviri asistența şi a părăsit-o majestuos – în fine, pe cât putea clătinarea nesigură a copului ei sferic.

Socrate şi prietenii lui, consternați, se gândeau la ce tocmai auziseră. Am dispărut. Refugiată într-un colț al bucătăriei, Xantipa hohotea de un râs pe care a încercat totuşi să şi-l oprească văzându-mă.

— Nu te opri, Xantipa dragă. Adorabil numărul tău şi presupun că le va da de gândit.

— Număr? Care număr?

— Nu tu ai mutilat Hermeşii.

— Nu mă crezi în stare? s-a arătat ofensată.

— Ei, ba da! Numai că eu am întrezărit vinovatul.

Dintr-odată interesată, părăsindu-şi rolul de conspiratoare, s-a îndreptat legănat spre mine cu paşi mici şi repezi.

— Cine e?

În care clipă am realizat riscurile la care mă expunea sinceritatea. Dacă deschideam gura, Derek ar fi fost arestat şi, în acel climat gata să facă explozie, ar fi fost condamnat la moarte fără întârziere. Nu mă puteam hotărî.

Coborând privirea, am bolborosit:

— Vedeam prost din cauza luminii slabe.

După care am privito lung:

— În orice caz, nu tu erai. Te rog să te duci să-i explici lui Socrate că ți-ai bătut joc de el.

— Ce lume! a mormăit. Dacă nici măcar nu poți să te lauzi că tu ai făcut tot ce poate fi mai rău...

Eram îndreptățit să păstrez secretul? În săptămânile care au urmat au răsărit puzderie de ipoteze, care mai de care mai nebunească: acel act de pur vandalism a devenit o conspirație a duşmanilor cetății. Se urzea un complot împotriva Atenei! În ce mă privea, încercam să reperez locul în care s-ar fi putut ascunde Derek. Degeaba.

Misterul constituie cel mai bun combustibil pentru focul care mocneşte.

Fiindcă nu se ştia nimic, fiindcă se bâjbâia printre mii de presupoziții, problema a devenit obsesie, iar magistrații au oferit un premiu de o sută de *mine*, o sumă foarte mare, cui ar fi furnizat informații – altfel spus, era încurajată delațiunea.

Să te adresezi cupidității înseamnă să măguleşti josnicia. Cu care prilej şi-a găsit loc de exprimare tot ce era mai mizerabil în Atena. Ploua cu denunțuri.

Se trăda, se vorbea de rău, se răzbuna, se reglau conturi, se plătea răul cu rău, se pârau vecinii, părinții, fratele, sora, verii, duşmanii, cel care datora bani, cel căruia i se datorau bani. Multe delațiuni s-au concentrat asupra lui Alcibiade din motive politice – „Să ne ferim de cetățenii care s-au ridicat prea sus: pun la cale tiranii” –, dar mai ales cu mobil psihologic. Nerespectând obiceiurile, gata oricând să

provoace, Alcibiade se purta cu atâta insolență și unicitate, încât unii puneau pe seama lui toate viciile. Prea frumos, prea tânăr, prea bogat, prea liber, prea sclipitor, prea norocos, prea seducător, prea întreprinzător, ființa aceasta favorizată de divinități devenea ținta frustraților.

Prea multul atrage prea puținul. Reușita lui fără stavilă trezea o gelozie la fel de neînfrânată, iar ratații nu-l ratau. Mai mulți indivizi au povestit cum îl văzuseră cu banda lui de prieteni, cărora le-au enumerat numele, comițând faimoasa castrare a zeului mesager. Când au fost întrebați cum de putuseră să-i distingă trăsăturile, au răspuns că luna era deosebit de luminoasă în noaptea aceea. S-a dedus că mințeau fiindcă delictul fusese comis pe întuneric profund, fiind lună nouă. Mai mult, lui Alcibiade nu i-a fost greu să dovedească faptul că se găsea în altă parte în acel timp, ceea ce i-a probat nevinovăția.

Cu toate acestea, magistrații deschiseseră cutia Pandorei, incitând la denunțarea „oricărui sacrilegiu". Andromachos, un sclav, a descris comportamentul scandalos al unui grup care se dedase parodierii misterelor eleusine. Alcibiade în persoană participase la acea farsă, ba chiar el o pusese la punct. A doua zi, un străin, Teucros, a venit cu o mărturie concordantă, iar următoarea zi un anume Dioclidas. Nu exista nicio dovadă solidă, dar dubiul fusese semănat și alerta declarată. Persoanele numite au fugit din oraș, miliții create spontan le-au prins pe unele dintre ele.

Alcibiade a făcut față curajos. A negat totul, schimbând capetele de acuzare în calomnii. Conștient că se vorbea prea mult despre el, că spiritele se ambalau, că oratorii punea gaz pe foc, știa că democrația se temea de o cabală oligarhică ori tiranică – spaimă surdă ce reapărea la cea mai mică ocazie – și că din cauza aroganței și orgoliului său putea ușor fi desemnat drept cel care nu era prietenul democrației. În ajunul expediției cruciale, a cerut un proces

imediat. Nu a acceptat să domnească dezordinea, ținând cu atât mai mult să fie declarat nevinovat cu cât trebuia să conducă oameni şi nu tolera ca autoritatea să-i fie infestată de zvonuri nedezmințite.

S-a tras de timp. A insistat. Degeaba.

Problemele acestea nu au pus totuşi sub semnul întrebării plecarea flotei, mai ales că hopliții din Argos şi din Mantineea, adică mai bine de o mie de soldați, declaraseră că se înrolaseră numai fiindcă Alcibiade era cel care comanda.

S-o mărturisesc? Visam să-l urmez. Cu toate acestea nu mă plictiseam la Atena, unde efervescența intelectuală, artistică şi politică se dovedea fără egal, nici acasă, în viața de zi cu zi, fiindcă Daphne îmi împlinea existența. Or, fie că la rândul meu mă molipsisem de boala plecării, care punea stăpânire pe bărbații atenieni, fie că nu mă cunoşteam prea bine, dar am simțit acea subită sete de altundeva într-o după-amiază când, în curte, fiii mei împreună cu alți băieți se jucau de-a războiul. Ca toți puştii Atenei, mimau lupte pedestre, îşi îngroşau vocile scoțând strigăte marțiale, îşi bombau torsul îndreptând arme inventate către un duşman invizibil. Prima mişcare a fost să le întrerup jocul, într-atât îi găseam de ridicoli cu săbiile lor din lemn de măslin şi scuturile de plută, apoi, brusc, m-am surprins împărtăşindu-le pornirea războinică. Să-nmulțesc riscurile, să-mi pun la-ncercare puterea, să mă bat! Da, doream să plec. Nu să mă joc de-a războiul, ci să fac războiul.

M-am dus la Alcibiade şi mi-am oferit serviciile ca medic în expediția din Sicilia.

Gura i s-a deschis într-un zâmbet larg, urmat de chicoteală. În sfârşit, m-a bătut pe umăr.

— Mai bine-ai rămâne aici.

— Lasă-mă că apreciez eu cum e mai bine, te rog.

— Daphne are nevoie de tine.

— Încă o dată: lasă-mă să apreciez eu.

— Tatăl trebuie să ajute mama.

— Tu-mi spui asta, tu care laşi baltă pe-aici o grămadă de copii legitimi şi ilegitimi?

A izbucnit de-a binelea în râs.

— Mă dovedesc mai util pe câmpul de bătălie decât la o masă pentru înfăşat, a exclamat.

— Şi eu la fel!

S-a încruntat.

— Argos, Daphne este din nou însărcinată!

Am căzut din nori. Daphne?

— N-ai observat?

Am încremenit.

— Nu te bucuri? s-a îngrijorat Alcibiade.

Am bolborosit câteva cuvinte, după care m-am întors acasă cât am putut de repede. Am dat buzna în bucătărie, unde Daphne împreună cu Xantipa pregătea prăjituri.

— Daphne, Alcibiade mi-a spus că eşti gravidă.

Cele două au tresărit, iar Daphne s-a-mpurpurat la faţă. Dintr-o privire am observat pe trupul ei semnele care anunţau evenimentul, sânii ridicaţi, pielea mătăsoasă, pântecul uşor rotunjit. M-am aruncat la picioarele ei:

— Iartă-mă, vai, iartă-mă!

— De ce? a murmurat Daphne stupefiată.

— Iartă-mă că n-am văzut...

Daphne a suspinat, m-a obligat să mă ridic şi m-a sărutat cu tandreţe. Mă pierdeam în parfumul ei de măghiran, păstrând amintirea unor grădini prin care te-ai plimba în zori. Amuzată, Xantipa a adăugat cu glasul ei răguşit:

— În sfârşit, e mai puţin grav să nu-l fi văzut decât să nu-l fi făcut tu!

Fireşte, asta schimba socotelile, aşa că pornirea războinică a încetat pe loc: rămâneam la Atena, alături de Daphne.

*

Aşadar, Alcibiade a luat drumul mării, cam morocănos, dar sigur că succesul viitor îi va amuți definitiv detractorii.

De ce să fi făcut Derek ce făcuse? Şi-mpotriva cui?

Haosul în care de-acum se cangrena Atena purta limpede pecetea fratelui meu vitreg: lupte între facțiuni indiferente la interesul general, epidemie de denunțuri grăbite, exacerbarea pasiunilor negative, val de neîncredere sordidă, exiluri spontane, vânt al panicii, anarhie, incertitudine, teroare.

Fireşte, descifram ce anume, din istoria personală a lui Derek, îl incita să castreze statui: el însuşi fusese emasculat de tatăl nostru. Violența a cărei victimă fusese ieşea la suprafață... Totuşi, de ce acum? De ce aici? Ce eveniment să-l fi aţâţat? Acea izbucnire a resentimentelor mă deconcerta cu atât mai mult cu cât îmi păruse fericit, calmat de meseria lui de tragedian, care-i permitea să îşi exteriorizeze demonii şi să câştige adorația mulțimii.

Cercetările pe care le întreprinsesem nu mă duseseră nicăieri. Cei care-l cunoşteau, Sofocle, Euripide, Philokles, coriştii, actorii nu ştiau unde stătea şi niciun festival important nu se desfăşura în acel moment. „Nu-ți face griji, Argos, o să-şi facă apariția când va fi nevoie de el. De altfel, nimeni nu a aflat cu ce se ocupă în afara teatrului.” Ştiam eu mai multe decât ei şi mi-era din ce în ce mai greu să păstrez secretul doar pentru mine.

Eram îndreptățit să tac? Să-mi denunț fratele vitreg ar fi însemnat evitarea tuturor denunțurilor false şi nefaste, crimele, asasinatele provocate de climatul de instabilitate, vecin cu răzmerița. Puteam continua să nu spun nimic?

Furtuna de zvonuri era să-l ucidă pe prietenul meu Alcibiade... Era înțelept să i-l prefer pe fratele meu vitreg, vinovat de atâtea fărădelegi?

Derek constituia dintotdeauna călcâiul lui Ahile al meu – tocmai descoperisem această expresie grecească.[46] Trecutul lui de victimă mă făcea să înclin către a-i diminua prezentul de călău. Găsindu-i motivări pentru comportament, sfârşeam prin a confunda explicația cu scuza, ba chiar cu justificarea şi iertarea. Suferința lui trezea în mine tot ce era mai bun, nu dragoste – nu simțisem niciodată aşa ceva pentru Derek –, ci bunătate, o bunătate indulgentă care se extindea la infinit de câte ori era vorba despre el.

Totuşi, sângele care ne curgea prin vine nu ducea până la caritate, căci tatăl nostru manifestase un egoism pervers întreaga lui existență. De unde să fi provenit acele torente de clemență?

Nici cazul Hermeşilor, nici cel al misterelor eleusine nu se rezolvau. Din false mărturii în false mărturii, enigma se-mpotmolea. Intervenția unei femei însă a schimbat dintr-odată situația.

---

[46] Expresia „călcâiul lui Ahile" mă interesează mai mult datorită lui Thetis decât lui Ahile.

Să ne amintim legenda: Thetis, mama lui Ahile, îşi scufundase fiul în Styx, fluviu care avea reputația de a te face invulnerabil; totuşi, cum în timpul acesta l-a ținut de călcâi, i-a lăsat acea parte a corpului vulnerabilă. În consecință, în timpul războiului Troiei, eroicul şi puternicul Ahile a fost ucis de o săgeată care i-a atins călcâiul, trasă de troianul Paris, ghidat de zeul Apollo. Ce concluzie putem trage? Mai întâi, că şi cea mai mare dragoste nu poate proteja de tot şi de toate: mama, care dă viață, dă în acelaşi timp şi moarte, țesătura existenței are şi față – viața, şi verso – moartea, una neputând fi disociată de cealaltă. Apoi, că o dragoste excesivă poate deforma: mult prea iubit, prea protejat, Ahile a fost orbit, insuficient conştient de potențialele sale slăbiciuni.

Dacă ar fi fost mai lucid în legătură cu limitele sale, poate că şi-ar fi protejat călcâiul. Pe scurt, dragostea nu apără de moarte. Şi, uneori, excesul de iubire ucide.

Agariste, o văduvă în vârstă, aparținând unei mari familii aristocratice, acum în declin, a făcut un denunț pe cât de precis, pe atât de credibil. De ce atât de târziu, de ce după atâta vreme? O reținuseră scrupule de care până la urmă și-a dorit să scape. Aflase despre o parodie care se desfășurase la Charmides, un apropiat al lui Alcibiade, o parodiere a misterelor la care chiar participase Alcibiade; acesta jucase rolul hierofantului, principalul oficiant însărcinat cu inițierea finală.

Asta a convins judecătorii. S-a înaintat un act de acuzare împotriva lui Alcibiade în vederea unui proces imediat. Socrate, eu și alți câțiva am încercat să intervenim, dar din păcate Alcibiade îndepărtase de el prea multă lume. Un mesager s-a dus după el în Sicilia pentru a-i cere să compară în fața judecătorilor, el și complicii lui.

Și s-a ajuns la tot ce putea fi mai rău. Alcibiade, ocupat cu acțiunile militare, a refuzat să se întoarcă, iar soarta i s-a hotărât în lipsă: i s-a impus exilul, un exil definitiv, apoi a fost condamnat la moarte. Bunurile i-au fost confiscate, sclavii vânduți, numele gravat pe o stelă a infamiei.

Exclus, proscris, ruinat, în așteptarea execuției, Alcibiade, cel care avusese totul, pierduse totul.

Nu acceptam o asemenea prăbușire.

Într-un acces de furie, m-am dus la Agariste, femeia care-l distrusese pe Alcibiade. Am intrat în casa ei, un palat cândva, căruia îi semnalau lenta și morbida decădere golul dinăuntru, pereții coșcoviți, plantele care invadaseră totul, mobilierul plin de praf. O servitoare uitată de vreme, ușor mirată de vizita mea, m-a condus la stăpâna ei care stătea adâncită într-un fotoliu.

Uscată, ciolănoasă, părea că stă să se evapore.

Și pe ea a mirat-o vizita. Mi-a mulțumit călduros, fiindcă nimeni nu se mai gândea la ea de când bărbatul și fiul îi pieriseră în război. Și cum nu mai reușea să meargă...

— Poftim?
— Mă lasă picioarele.
— Şi-atunci cum v-aţi dus să depuneţi mărturie?
— Să depun mărturie? Când?
— Aţi folosit o lectică?
— Pentru ce?
Nici ea, nici servitoarea ei nu mimau stupefacţia.
În câteva fraze, am depistat stratagema: Agariste nu-şi părăsise niciodată domiciliul în care, singură de trei ani, îşi aştepta moartea; cu toate acestea, primise o vizită nu demult, cea a unui bărbat cu fizic ciudat, înalt şi foarte slab, cu voce piţigăiată. În rest, chiar nu înţelesese rostul venirii aceluia, ba chiar avusese impresia, cât pălăvrăgiseră numai nimicuri, că mai mult se uita la ea decât o asculta.
De unde şi convingerea mea că, după ce o studiase, Derek, apelând la talentul lui de actor, se folosise de ea pentru a-l distruge pe Alcibiade. Şi peste cazul Hermeşilor îl provocase şi pe acela al misterelor eleusine.
Înfuriat, am ieşit din palatul în ruină şi m-am repezit la Socrate, hotărât de această dată să-i dezvălui totul. La dracu' cu fratele meu vitreg! Nicio ezitare!
Puteam în sfârşit să demonstrăm nevinovăţia lui Alcibiade şi a prietenilor lui.
Socrate m-a primit, dar, înainte să deschid gura, m-a anunţat, cu ochii către cer şi tonul plângător:
— Alcibiade nu a suportat să fie alungat. În loc să se retragă pe undeva, s-a alăturat duşmanului. Tocmai s-a instalat în Sparta. S-a pus în serviciul lacedemonienilor. A trădat Atena.

Intermezzo

Noam stă în fundul sălii, în penultimul rând, aproape de o ieşire semnalizată printr-o lumină albastră. E la pândă. Gata s-o ia la fugă, obicei pe care-l avea de când stătea la

Los Angeles: la început, pentru a-l evita pe Derek, finanțatorul Eternity Labs, clinica transumanistă care o tratase pe Britta; acum, fiindcă trebuie să scape de Noura.

Când, pe neașteptate, Sven și Noura apăruseră la tanti Ingrid, Noam nu ezitase o clipă: anunțând că nu dorea să-i întâlnească, se eclipsase pe ușa din spate. Pe seară, fără a da vreo explicație bătrânei – care de altfel se abținuse să i-o ceară, într-atât îi aprecia prezența –, reapăruse, se dusese înapoi în camera lui și reîncepuse să lucreze la manuscris. În profund dezacord cu Noura, care se apropiase de Derek, dorea să-i înțeleagă scopurile înainte de a o reîntâlni.

E însă posibil să o înțelegi pe Noura?

Pe scenă, în fața lui, Britta face parte dintre invitați. Măcar o dată nu ocupă poziția de vedetă, ci de participant la dezbatere. Moderatorul reușise să strângă laolaltă figurile în ascensiune ale politicii americane, tineri primari sau guvernatori care urmăreau Casa Albă. Pe Noam îl amuză ideea că acel mănunchi de pretendenți la putere discută sub privirea celebră pe plan mondial a Brittei.

Deocamdată, aceasta ascultă, cu figura crispată, înregistrând fiecare cuvânt pronunțat. Noam consideră că Britta s-a avântat din nou, prematur, în viața publică. Nervoasă, într-o zi evazivă, în alta agresivă, când combativă, când copleșită, o face fără bucurie, doar din datorie sau obstinație, și lui Noam ea i se pare uzată, în pofida tinereții. Deseori, bruscându-și interlocutorii, merge foarte departe, prea departe, până la intoleranță sau ruptură. Noam e îngrijorat: de fiecare dată când Britta se repede către un zid pentru a-l dărâma, se teme că zidul va fi cel ce va rezista, iar Britta se va prăbuși. Până la urmă, așa avea să se întâmple. Problema care îl frământă este: când?

În consecință, veghează în felul lui asupra ei. Inexplicabil, chiar ea îi oferă această posibilitate confesându-i-se. Acum,

când devine adultă şi când devine conştientă de asta, autismul ei de supradotată începe să-i pună probleme.

Observă diferența față de ceilalți și își reproșează lipsa de conformitate. Este în compania nefastă a ei înseși. Aspiră să se umanizeze. Şi pentru asta l-a ales pe Noam.

Politicienii își exprimă opiniile. Cel dintâi, naționalist înfocat, încearcă să favorizeze americanii, să oprească imigrația, să taxeze puternic importurile, să taie contribuțiile financiare în străinătate; chiar rămânând aşezat, pare că se umflă-n pene şi porneşte ca un şerif la paradă, repetând neobosit *America first*.

Al doilea se concentrează asupra ordinii, securității, înăspririi legilor represive, vânării criminalilor, urmăririi delincvenților, predicând o morală ultraconservatoare. Al treilea ironizează antevorbitorii, gândirea sa reducându-se la absența vreunei propuneri. Al patrulea prezintă un program axat pe moderație atât la nivel național, cât şi internațional, promițând că împreună cu el nimic nu va fluctua şi totul va continua, dar mai bine. Al cincilea preconizează un proiect social, predicând o asistență sporită pentru cei în dificultate, o mai bună repartizare a bogățiilor, ceea ce dezlănțuie fluierăturile sălii, la care răspunde strigându-şi pe față ura față de cei bogați pe care-i asimilează cu nişte prădători.

Când moderatorul îi dă cuvântul Brittei, aceasta rămâne o vreme tăcută. Ca un curent de aer, lucrul acesta generează instantaneu o ascultare atentă. Ştie oare din instinct cum să impresioneze? Chiar îi foloseşte stângăcia?

— Mi-e ruşine că sunt la această tribună. Nu observ aici decât oameni calculați, care se adresează unor segmente de populație: xenofobilor, angoasaților, nepăsătorilor, celor care refuză orice evoluție, celor care-i acuză pe ceilalți de nenorocirile lor. Aveți fiecare o clientelă perfect definită şi vă mulțumiți să vă asigurați votul acesteia. Uitându-mă la voi nu văd decât nişte păpuşi ruseşti – ştiți, nu-i aşa,

garniturile acelea în care fiecare păpuşă conţine una mai mică şi tot aşa până la ultima? La suprafaţă, păreţi democraţi; în realitate, nu sunteţi decât nişte demagogi, nu este vorba despre vocea poporului, ci doar despre vocea unora. Ce ascunde păpuşa demagogului? Un ambiţios care hrăneşte o nevoie indecentă: gustul puterii; nu puterea pentru a acţiona, ci puterea de dragul puterii. Şi în spatele păpuşii ambiţiosului? Un Narcis care trebuie să aibă puterea fiindcă se consideră superior. Mă găsesc aici în mijlocul unor indivizi suferind de tulburări de personalitate, care ar trebui să consulte specialiştii, nu să îşi asume responsabilităţi. Uzurpaţi locul unor adevărate minţi politice, care ţintesc sus şi departe, care sunt obsedate nu de viitoarele alegeri, ci de viitorul ţării şi al globului. Da, domnilor cărora vi se oferă microfonul, mai bine aţi transforma spiritele pentru a le incita să reflecteze mai bine şi mai profund decât să le lăudaţi opiniile preconcepute. În loc să ridicaţi nivelul, îl coborâţi. Şi accentuaţi diviziunile dintre oameni, în aşa fel încât nimeni să nu vă fure alegătorii. De fapt, din aceste divizări trăiţi.

Cât cinism! Nu sunteţi oameni de stat, ci politicieni, ba mai rău, negustori de urne, vânzători de voturi. Denaturaţi democraţia. Personal, plec din această sală.

Tremurând, fragilă, agitată de ticuri, Britta dispare de pe estradă. Unii spectatori aplaudă, alţii huiduiesc, invitaţii surâd condescendenţi, unul se bate cu arătătorul peste tâmplă, sugerând că suedeza şi-a pierdut capul.

Noam se ridică, izbit de o imagine care iese la suprafaţă din trecut: Alcibiade! Britta reprezintă reversul lui Alcibiade, niciun dram de oportunism, nicio intenţie de a seduce sau de a încânta, nici urmă de iscusinţă. Totuşi, o simte în pericol. Cu toate că se teme să nu se ivească Sven sau Noura, se repede în culise şi ajunge la cabina ei înaintea oricui altcuiva.

Văzându-l, fata se aruncă la pieptul lui, epuizată, şi trânteşte uşa în urma lor.

Ezitând, conştient de prăpastia care riscă să se caşte între ei, simte nevoia să o avertizeze. Noam tocmai asistase la o tragedie: fiecare îşi apărase punctul de vedere, fără a fi fost auzit de ceilalți. Fireşte, Britta avusese dreptate să sublinieze că acei oameni nu distingeau interesul general, dar nu putea reforma lumea atacând-o şi acuzându-i pe cei care o conduc spre damnare.

— Britta, îi spune cu blândețe, punându-i o mână pe umăr, ştiu, crezi ferm în ceea ce faci. Cu toate acestea, societatea nu este la fel de simplă ca o luptă între bine şi rău. Semeni cu Antigona, singură împotriva tuturor. În felul acesta însă, te condamni la o bătălie pierdută dinainte. Intransigența ta te face imposibil de auzit, inclusiv de către cei care ți-ar putea îmbrățişa cauza. Din când în când trebuie să aranjezi în aşa fel lucrurile încât să poată duce la schimbare.

Nu îndrăzneşte să-i împărtăşească imaginea care i se învârte prin minte: o Antigona izolată în fața unei armate de Creoni, o idealistă înfruntând politicieni realişti. Totuşi, în tragedia lui Sofocle, la fel ca-n viață, Creon câştigă, cel puternic triumfă, fără ca aceasta să-i dovedească valoarea.

Antigona, ponegrită de Creon, sfârşeşte îngropată de vie. Britta se zideşte de vie în propria-i radicalitate.

Fata se îndepărtează brusc de el.

— Lasă-mă-n pace! Nu am chef de tonul ăsta călduț!

— Atenție, Britta! Te gândeşti doar să te opui, ori speri să revoluționezi planeta?

Clipă în care se aud bătăi în uşă. Vocea Nourei şi a lui Sven răsună de pe culoar. Noam se strecoară în toaleta din spatele cabinei, ceea ce provoacă o reacție disprețuitoare din partea Brittei, care ridică din umeri şi le deschide părinților ei. Aceştia se reped, o îmbrățişează, o felicită, o laudă, o

elogiază; după părerea lor s-a dovedit perfectă, eficientă, decisivă, o vorbă în plus nu rostise, nicio idee de care să-i pară rău, o performanță de prim ordin. Dădeau pe-afară de mândrie. Britta îi împinge politicoasă către uşă, spunându-le că li se va alătura după ce va merge la toaletă. Odată închisă uşa, se întoarce şi îl vede pe Noam.

— Numai tu ai curajul să mă critici. Părinții mei se sperie de mine.

— Fiindcă te iubesc.

— Sentimentele îi împiedică să judece. De-acum, te ascult.

PARTEA A PATRA
SCLIPIREA AMBIGUĂ A RAŢIUNII

1

Politica este oare o fugă de intimitate? Am avut deseori sentimentul că viața publică se hrăneşte dintr-o dificultate de a înfrunta spațiul privat şi că un om locuieşte în lume atunci când eşuează în a locui în propria casă.

La Atena, politicienii foarte angajați se preocupau prea puțin de casa lor; luându-şi o soție şi făcând copii, îşi îndeplineau sarcina, o obligație civică şi religioasă care nu declanşa în ei niciun ataşament special, în aşa fel încât puteau dezerta în voie din familie. Unii dintre ei, în decursul carierei, făceau pasiuni pentru amante cu care întrețineau relații variate, deseori tumultuoase, în care descifram gustul puterii, inclusiv sexuale, mai degrabă decât înclinații reale. Astfel, Alcibiade nu se lăsa reținut de nimeni; cum viața

privată nu-l constrângea cu nimic, ba chiar departe de aşa ceva, întrucât îşi băga în pat noapte de noapte alte femei ori alți bărbați, aceasta se limita la o înlănțuire de satisfacții lipsită de incidente. Nu cumva acest dezmăț reflecta, în mic, înclinația către cuceririle imperialiste, pe care o dovedea la lumina zilei? Chiar şi Pericle, care îşi echilibra activitatea politică şi pe cea amoroasă, primea la el o Aspasie care, la fel ca el, manifesta un imens interes pentru chestiunile publice; pasiunea comună le intensificase pasiunea reciprocă şi astfel alcătuiau un cuplu în trei, Pericle, Aspasia şi puterea.

La rândul meu, şi eu ilustram această regulă, dar mai aplecat către latura intimă: naşterea fiicei mele m-a detaşat brusc de problemele ateniene.

Încă din clipa în care a venit pe lume, Euridice mi-a trezit o dragoste violentă. Deşi în mâinile moaşei țipa şi se zbătea, imediat ce a ajuns într-ale mele s-a liniştit ca şi cum, în loc să mă descopere, mă regăsea. Să fi avut întâlnire? Să ne fi aşteptat unul pe altul în toate acele luni? O undă de încântare ne-a străbătut. Lipindu-mi urechea de bustul ei minuscul şi încă flexibil, atât de tandru şi de delicat, i-am auzit inima, a cărei pulsație discretă mi s-a părut mai degrabă un freamăt decât o bătaie, o făgăduință mai degrabă decât o realitate. Extrema fragilitate i se îmbina cu o poftă intensă de a trăi şi astfel m-a bulversat. Cu pielea lipită de pielea mea, îi percepeam nevoia de mine, abandonul total, încrederea perfectă. Inima mi s-a deschis imediat. Încă de la prima atingere, i-am dedicat întreaga mea existență.

În afară de ea, totul mi se părea fără rost, plicticos. Mă transformase în tată. Fetița aceea micuță era ca un scut ce ne ferea de veştile proaste care se revărsau din Sicilia, unde luptele făceau ravagii, de infamia lui Alcibiade care dezvăluise duşmanului spartan secretele Atenei, de

atmosfera de delincvență care ne otrăvea, de luptele murdare şi fără scrupule care dezbinau cetățenii şi ne aruncau pe marginea războiului civil. Da, Euridice, cu părul ei ca un puf palid, cu buzele ei trandafirii, umede, durdulie, cu pielea gingaşă, Euridice a mea cu irişii limpezi şi iubitori respingea oroarea, trimițând-o în ultimul plan.

De la bun început, Daphne ghicise pasiunea arzătoare pe care o simțeam pentru fiica noastră şi, în fața acelui spectacol, oscila între bucurie şi gelozie.

Într-o zi i-am spus:

— Daphne, nu te iubesc mai puțin de când o ador pe Euridice. Din contră, te iubesc încă mai mult fiindcă mi-ai dăruit-o.

Şi-a închis ochii bătând din gene, semn că vorbele mele o liniştiseră, deşi un văl de tristețe dăinuia în trăsăturile ei. Se deda unei iubiri îngrijorate; încă de la întâlnirea noastră la Delphi şi până acum, în ciuda obstacolelor peste care trecuserăm, a afecțiunii noastre constante, a atracției inepuizabile a trupurilor noastre, rămânea oricând gata să cadă pradă anxietății. Convinsă că nu mă merita, că într-o zi urma s-o părăsesc, că viitorul avea să se întunece, acea ființă frământată pândea în fiecare dintre privirile şi frazele mele clipa în care va primi teribila confirmare. Cât de tare contrasta bănuiala aceea cu bucuria care revenea peste câteva ceasuri şi care mă fermeca atât de mult! Prin urmare o linişteam adesea, fără a fi nevoit să fac eforturi, fiindcă o iubeam, deşi, din când în când, îngrijorarea ei mă cam apăsa şi mă împingea până aproape de a-i reproşa acea neîncredere în ea însăşi care putea sfârşi prin a ne ştirbi relația.

Nimic din toate astea Euridice! Fata mea nu avea nicio îndoială: îi aparțineam. Convinsă că ocupă centrul universului, în orice caz al universului meu, domnea asupra

mea, încrezătoare în tandrețea noastră tot atât cât în viața însăşi.

— Sunt îngrijorată, a murmurat într-o seară Xantipa uitându-se la copilul pe care tocmai îl aşezasem în leagăn.

— De ce? am exclamat, alarmat dintr-odată, întorcându-mă către sora lui Daphne.

— E prea frumoasă. Unde va ajunge?

Am râs. Ochii-mi săreau de la chipul dizgrațios al Xantipei la cel orbitor de frumos al lui Euridice. Xantipa a insistat:

— Ce m-aş fi făcut dacă aş fi fost la fel de frumoasă ca ea?

— Ai fi făcut ca Elena din Troia: ai fi trecut de la Menelaos la Paris.

— Asta şi zic: o calamitate aş fi fost dac-aş fi fost frumoasă, aş fi provocat un război, mii de morți, aş fi semănat nenorocire şi haos în jurul meu. Uită-te la Alcibiade.

— Ce e cu Alcibiade?

— Prea frumos, prea inteligent, prea iubit. Avea totul şi nu mai are nimic.

Mă tem să nu fie un blestem pentru Euridice.

— Educația va compensa... problema, Xantipa.

— Pfff... Parcă l-aş auzi pe Socrate. Exact ca tine se dădea mare în ultimii ani. Acum, ținând cont că Alcibiade a ajuns un trădător de toată frumusețea, umblă doar cu nasu-n pământ, cu urechile pleoştite, cu coada-ntre picioare.

Într-adevăr, Socrate suferea. El, pe care toată lumea-l ştia ca pe un vorbăreț seducător, gata să discute şi cel mai neînsemnat subiect, nu mai ieşea din casă.

Fiind dezamăgit de Alcibiade tot atât cât de sine însuşi, amărăciunea îmbina paraponul de îndrăgostit şi lovitura dată amorului propriu.

Alcibiade îşi scosese la lumină adevăratul caracter, dându-se de partea spartanilor. Nimic nu e mai cinstit decât

trădarea. Dacă sinceritatea poate purta o mască dincolo de care se ascund sentimente diverse, trădarea o face să cadă şi să dezgolească sufletul. Alcibiade nu se gândea decât la el. Mai degrabă oportunist decât principial, mărturisea astfel că alegerile lui politice se bazau pe considerații absolut personale şi că se plasa deasupra oricărui ideal, civism, patriotism, apărare a democrației.

Într-o seară, Socrate a rupt tăcerea prea mult timp asumată şi şi-a descărcat sufletul:

— Alcibiade este acum prietenul intim al regelui Agis al Spartei. Existența i se rezumă la propriul arivism. Nu, nu ambițios este, ci însetat de glorie.

— Exagerezi, Socrate, i-am răspuns. Atena l-a trădat pe Alcibiade înainte ca el să o trădeze. După complotul Hermeşilor şi a misterelor eleusine, intrigile adversarilor lui au orbit majoritatea cetățenilor şi au dus la o sentință pe cât de crudă, pe atât de nedreaptă. Socrate, nu uita că Atena l-a exilat pe Alcibiade, l-a lipsit de toate bunurile, l-a condamnat la moarte. Ea a început, nu el!

— Democrația trebuie respectată, inclusiv atunci când se înşală. Altfel înseamnă să i te consideri superior. Ştii ce-a exclamat când a aflat de condamnarea la moarte? „Ei bine, le-arăt eu lor, cât sunt în viață!”

— Reacție de înțeles.

— Dențeles, dar nu justificabilă.

Brusc, a schimbat tonul; trăsăturile, de obicei atât de mobile, i-au încremenit într-o grimasă rugătoare:

— Te rog, du-te!

— Poftim?

Socrate m-a prins de mâini, mi le-a strâns în palmele lui aspre şi calde, apoi a repetat:

— Du-te! Du-te în Sparta. Cei de-acolo nu-ți ştiu chipul. Du-te, caută-l pe Alcibiade şi dă-i mesajul pe care i l-am scris.

— Poftim? Adică scrii, Socrate?

M-am mirat cu adevărat, fiindcă Socrate, într-o societate în care circulau o mulțime de texte – poeme, epopei, tragedii, rechizitorii, exerciții retorice –, își făcea un titlu de glorie din a nu așterne niciodată în scris indiferent ce. Își preda învățăturile strict oral, în dialogurile lui rodnice cu elevii, în timp ce se plimbau. Gurile rele ziceau că prin această metodă asigura reînnoirea permanentă a discipolilor, întrucât nicăieri nu se puteau găsi urmele preceptelor sale. Alții, încă mai vipere, pretindeau că nu știa să scrie. În fața tribunalului istoriei, depun personal mărturie că scria perfect și că umpluse un întreg sul pentru Alcibiade.[47]

---

[47] Dacă vrei să fii la originea cărților, cel mai bine e să nu scrii niciuna. Socrate, Buddha, Isus au inspirat o multitudine de volume. Nu ne-au lăsat nicio inscripție, nu au avut decât martori, niciodată cititori. Totuși, se pare că știau să scrie. În *Menon* al lui Platon, Socrate desenează cu un băț un pătrat în nisip pentru a deștepta ideile înnăscute ale unui tânăr sclav și a ne demonstra că a cunoaște constă în a ne aminti. Cât despre Isus, în Evanghelia după Ioan, acesta scrie, lăsat pe vine, cu degetul în nisip, fără a se ști vreodată ce, înainte de a ridica fruntea pentru a salva femeia adulteră pe care bărbații voiau să o lapideze. Buddha, la rândul lui, a oferit numai învățături orale.

Evident, omenirea se transformă mai degrabă prin cuvinte decât prin scrieri. Deși sunt mai puțin tangibile, cuvintele sunt rezistente. Oare din cauza fragilității, amprentei lor de neverificat?

De parcă imprecizia oralității i-ar conferi o anume durabilitate... Cuvintele, apropriabile, reformulabile, deformabile în voie aparțin mai mult celui care le reia decât celui care le-a emis.

Poți face cu ele ce vrei. Desigur, supraviețuiesc, dar sub diferite forme...

Socrate, Buddha, Isus au devenit centre de la care oamenii au dezvoltat perspective. Când centrul e pierdut, nu mai rămân decât perspective. Nimic mai fecund decât un centru de negăsit, căci obligă la căutarea lui. O întrebare persistă dincolo de răspunsuri.

Astfel, Socrate a devenit, după moarte, referința tuturor filosofilor greci, oricât de diferiți au fost să fie. Idealismul lui Platon, a cărui

Am refuzat. Dincolo de dorința de a nu mă îndepărta sub nicio formă de Euridice, misiunea pe care mi-o încredința Socrate comporta prea multe riscuri. Cum să fi intrat vreun atenian în Sparta fără a fi tăiat în bucăți?

Socrate ținea însă atât de mult ca mesajul să-i parvină lui Alcibiade, încât a trecut la șiretlicuri. Familia lui Alcibiade avusese dintotdeauna legături cu familia lui Endios, un important magistrat din Sparta, la care se refugiase Alcibiade și care pusese la punct termenii primirii acestuia, cu garanțiile necesare. Urmând această pistă, Socrate descoperise un văr de-al lui Endios, care m-ar fi dus la Alcibiade. Cum? M-ar fi făcut să trec drept unul dintre sclavii pe care-i cumpărase, cu condiția să mă rad pe cap.

Ezitam. Când am înțeles că Socrate nu avea să își recâștige niciodată stima de sine și nici dreptul de a participa la viața socială înainte ca Alcibiade să-i citească mesajul, am acceptat pentru el, numai pentru el – deși, o mărturisesc, în forul meu interior mă devora curiozitatea de a-l revedea pe Alcibiade.

Ascuns în mijlocul unui grup alcătuit din șase iloți care însoțeau niște care încărcate cu produse de olărie, am părăsit Attica pentru Peloponeș, mergând mai multe zile, și am intrat în câmpia Laconiei, dând cu ochii de masivul Taygetos, ale cărui coaste, presărate cu dâre de zăpadă, erau tapisate cu pini negri, după care am ajuns la Sparta.

Ce contrast față de Atena! Ochilor mei nu le venea să creadă că se uitau la puternica noastră rivală: Sparta nu

---

ambiție era să dezgroape adevărul, i se pretindea dator tot atât cât scepticismul, care nega accesul la adevăr – fiindcă, într-adevăr, Arcesilaus, Carneades și alții au reluat acel „Știu că nu știu”, ca și tradiția de a nu scrie nimic pentru a nu lăsa urme dogmatice.

Ne este cea mai frumoasă dintre vieți aceea care inspiră mereu? Sau cea mai frumoasă dintre nemuriri?

alcătuia un oraş propriu-zis, ci era constituită din patru sate legate între ele; nicio splendoare de artă ori de arhitectură nu se oferea privirii, nici statui, nici temple, nici coloane, nici porticuri, nimic fastuos. Cât despre spartani, aceştia semănau toţi între ei.

Bronzaţi, bărboşi, cu părul foarte lung, purtau o tunică roşie, sandale simple, nicio bijuterie. Chiar şi în civil, tot soldaţi ai fi zis că sunt.

Vărul m-a condus la Endios. M-am târât, plecat de spate ca un sclav, până la vastul hol de primiri în care Alcibiade, anunţat de vizita mea, mă aştepta cu nerăbdare.

Ce şoc! Dacă el m-a văzut făcându-mi apariţia fără fir de păr pe cap, eu m-am găsit în faţa unui urs blond. Alcibiade atenianul se metamorfozase într-un Alcibiade spartan; îşi schimbase buclele scurte şi blonde într-o coamă leonină care îi cobora până pe piept; barba, înainte bine îngrijită, îşi urma drumul natural şi, încâlcită, îi acoperea gâtul; cât despre broşe, brăţări, inele, le lăsase cine ştie unde. Revers al obişnuitei sale sofisticări, mi s-a părut aproape gol, simplu încălţat, îmbrăcat cu un exomis, tunică din lână netoarsă, care nu era prinsă decât cu o agrafă pe un umăr, lăsându-l liber pe celălalt pentru a uşura folosirea armelor. Poate că nu l-aş fi recunoscut dacă nu i-aş fi observat pe loc ochii de un albastru sclipitor.

S-a repezit la mine şi m-a luat în braţe, fericit că ne revedeam. După cum mă strângea, l-am simţit cu totul sincer.

— Ah, prietene Argos! Ce bucurie!

Mi-a mângâiat capul ras.

— Nici măcar aşa nu reuşeşti să te urâţeşti. Şi eu? Te sperii îndeajuns, căci spartanii ţin să înspăimânte?

I-am mărturisit că, în pofida înfăţişării care mă descumpănise, tot mândru se ţinea. M-a strâns din nou în braţe.

— Desigur, copilul ți s-a născut.

M-a impresionat că îşi amintea acest detaliu, un element infim printre miile de griji care pesemne că-l apăsau. Delicatețea lui m-a mişcat.

— O cheamă Euridice.

— E frumoasă?

— Cea mai frumoasă de pe pământ.

— Şi-ți place?

— Sunt mort după ea.

Vesel, Alcibiade a schițat câțiva paşi de dans, apoi şi-a revenit, conştient că noul lui personaj nu se putea comporta astfel.

Fără o vorbă, i-am întins mesajul de la Socrate. S-a-ngălbenit. Mâinile i-au tremurat luându-l. S-a tras deoparte, s-a aşezat pe o bancă şi l-a desfăcut încet, cu tot respectul pentru papirus ca şi pentru mentorul său.

Citindu-l, ochii îi scânteiau, îşi muşca buzele, bolborosea cuvinte de neînțeles: reacționa de parcă Socrate ar fi fost în fața lui.

Fără îndoială, parcursesem scrisoarea în timpul călătoriei. De la un capăt la altul al misivei, Socrate, pe un ton continuu amical, îi punea întrebări lui Alcibiade, cerându-i să îşi justifice modul în care acționase. După cum obişnuia, nu judeca, nu oferea nicio soluție, ci îl incita pe Alcibiade să judece cu mintea lui. În consecință, frazele, lipsite de dispreț ori de critici negative, se insinuau în străfundurile inteligenței şi o solicitau. Acest filosof îndrăgostit de morală nu moraliza niciodată, doar îi sugera interlocutorului să o ia alături de el pe calea rațiunii.

Alcibiade, cu ochii umezi, a dat la o parte manuscrisul odată citit şi ultimul paragraf. S-a ridicat, a început să umble-n lung şi-n lat prin încăpere, cu privirea rătăcind peste mobilier, înainte de a-mi striga:

— Trădător, nu? Aşa-mi închipui că mi se spune prin Atena.

M-am uitat în pământ pentru a evita să-i văd trăsăturile deformate de suferință, încurcat că trebuia să-i confirm un lucru atât de evident.

— La Atena lucrurile stau rău, am încercat o eschivă.

— Cândva, treceam drept cel care iubeşte nebuneşte Atena, care îşi risipeşte averea pentru gloria şi strălucirea attică, acela care se arată gata să îşi dea viața pentru cetate. Şi uite că acum lupt împotriva ei din toate puterile, alături de duşmanii ei. Ai de gând să mă urmezi?

— Nu.

— Am fost exilat. Şi spoliat. Şi condamnat la moarte.

— Puteai la fel de bine să te retragi într-un oraş îndepărtat.

— Niciodată! Iubesc Atena. Or Atena pe care o iubesc nu mai există.

Vreau să o recreez şi cu acest scop îmi aduc ajutorul, experiența şi cunoştințele spartanilor. Cei mai mari duşmani ai Atenei nu sunt lacedemonienii, ci anumiți atenieni, cei care au constrâns un adorator al Atenei să-i devină adversar. Îți interzic să spui că am o patrie pe care în ziua de azi o atac. Atena e moartă şi vreau s-o învii. Tocmai fiindcă îmi e dragă, mă străduiesc, cu ardoare şi prin toate mijloacele, să o fac să renască.

— Până la a divulga spartanilor slăbiciunile ei, până la a le spune cum să o surprindă şi să o destabilizeze.

— Da!

— Până la a te alia cu o oligarhie?

— Nu mă mai simt atras de democrație după ce mi-a făcut. Într-o zi adunarea mă alege strateg, în alta mă condamnă la moarte. Aceeaşi adunare!... Iar eu ce rău am comis în acest timp? Niciunul. Nişte mincinoşi, delatori, invidioşi, nulități, laşi au scuipat pe mine în absența mea.

Bietul meu Argos, nu-ți mai spune că democrația s-a creat împotriva tiraniei, după cum ne-au tot repetat-o învățătorii noştri încă din copilărie! În realitate, democrația este o tiranie – cea a poporului imbecil. Personal, o resping. Nişte nimicuri şi-au arogat dreptul ca, în ceea ce mă priveşte, să ducă-n rătăcire masele, şi chiar au reuşit, adunarea votând contra mea! Poporul!... Un câmp de giruete mişcate de vântul vorbelor. Oligarhia mi se pare de departe preferabilă democrației. Aici, în Sparta, sunt pe de o parte oamenii, pe de alta conducători ca regele Agis, care se dovedeşte în stare să reflecteze, să analizeze, deci să decidă, prin urmare să guverneze. Ce experiență militară are un vânzător de opaițe? Ce concepție strategică un negustor de caltaboşi? Ce viziune politică un cântăreț din fluier? La nivelul poporului nu există decât o singură egalitate: cea a incompetenței. Trebuie conducători care să-l călăuzească. Să nu dăm puterea decât oamenilor care gândesc cu-adevărat. De altfel, ia adu-ți aminte: Pericle a făcut democrația viabilă fiindcă el a pus-o la punct până la detaliu, fără ca imbecilii să îşi dea seama. Democrația beneficia fără s-o ştie de un adevărat prinț disimulat: Pericle. Democrația ateniană, Argos, nu reprezenta pe atunci decât o iluzie; din contră, cea care i-a urmat şi care m-a lovit este chiar democrația reală, pe care o urăsc tot atât de mult cât o detestă spartanii.

Mai aveam răbdare să mai ascult aşa ceva? Mi se-nvârtea capul. M-am prefăcut că sunt de acord şi l-am rugat pe Alcibiade să-mi ofere un loc în care să mă pot odihni puțin. S-a grăbit să-mi arate o cameră, fără ca în atitudinea lui să se arate nici cea mai mică teamă de a adăposti sub propriul acoperiş un duşman infiltrat. De parcă ar fi ajuns proprietarul acelor locuri.

— Ne vedem mai târziu, la cină, dragul meu Argos, mi-a strigat, mă duc mai întâi să mă văd cu regele Agis la palat.

M-am închis într-o încăpere luminată printr-o lucarnă îngustă şi, ghemuindu-mă pe jos, m-am gândit la vorbele lui.

La toate avea Alcibiade talent, de ce nu şi la trădare?

Enormitatea a ceea ce făcuse mă ameţea. Nimeni nu putea oferi adversarului spartan mai multe informaţii confidenţiale şi nici face atâta rău Atenei, şi uite că acum se pregătea să ia cu asalt cetatea nu pentru a o scăpa de duşman, cum făcuseră atâţia generali la sfârşitul războaielor, ci pentru a o supune duşmanului. Nu s-ar fi mulţumit cu întoarcerea din exil, ci ar fi impus celor care-l alungaseră acelaşi tratament. Ar fi ocupat ţinuturile pe care se străduise să le apere.

Să te răzbuni înseamnă să-ţi dai multă importanţă.

Să te răzbuni fără scrupule înseamnă să te plasezi deasupra moralei.

Nimic nu-l mai putea opri pe Alcibiade. Din punctul lui de vedere, se comporta cu demnitate; fără să dea atenţie propriilor minciuni, propriei duplicităţi, necinstei, apăra cu ardoare înalta apreciere a persoanei sale. Scopul justifica mijloacele. Ce scop? El însuşi. Ce mijloace? Toate, mai ales acelea făcute să-i refacă în cel mai scurt timp cu putinţă reputaţia. Ce considera că înseamnă onoare? Nici principiile, nici calităţile, ci propriul prestigiu. În aşa fel încât, orice s-ar fi întâmplat, nu s-ar fi putut nicicând dezonora, atâta vreme cât alţii îl discreditau.

Ce să-i fi spus lui Socrate la întoarcere? Dar eu ce credeam?

Departe de opiniile lui Alcibiade, vedeam lucrurile limpede şi îl condamnam. Numai că nu zisesem o vorbă cât fusesem împreună. Nu avusesem curaj? Mă purtasem ca un laş? În realitate, farmecul lui, darul elocvenţei, perfecta şi călduroasa bună-credinţă – chiar şi când susţinea tot ce putea fi mai rău – fuseseră cât pe ce să îmi obţină ralierea.

În prezența lui, convingerile mele îşi pierdeau energia, pe când ale lui se impuneau.

Seara, când ne-am reîntâlnit, a continuat să se comporte ca un om al Peloponesului. Întorcându-se de la râu, unde se îmbăiase în apă rece, nu se dăduse cu niciun ulei, de-ai fi crezut că uitase cu totul de maseurii şi parfumierii lui. Ca un adevărat cameleon, purta un fel de tălpi prinse în curele late, care le mențineau pe picior, departe de sandalele cu şnururi sofisticate şi bucle decorative care, la Atena, îi purtau numele. Era imposibil să faci legătura între acest Alcibiade şi acela care, în copilărie, refuzase să învețe să cânte la *aulos* sub pretextul că suflând în instrument i s-ar fi stricat armonia feței...[48]

Îi ironiza pe cei pe care-i zăream trecând pe stradă:

— Ai observat? Pletele îi fac pe cei frumoşi şi mai frumoşi şi pe cei urâți şi mai urâți. Ia uită-te la ăla: un vultur în zbor. Şi ălălalt: un clapon bătrân. Şi-ălălalt: o hienă cu urechi mari şi păroase.

Un ilot ne-a adus două boluri de lemn. Alcibiade mi-a întins o zeamă negricioasă şi respingătoare, o supă neagră făcută din orz, secară şi oțet.

---

[48] Alcibiade nu greşea. Ca să ajungi un artist care, cântând la *aulos* cu suplețe şi eleganță, îşi sublinia melodia cu un dans al sprâncenelor, câți cântăreți la *aulos* nu se trezeau desfigurați de efort, cu obrajii căzuți, cu fața congestionată, cu ochii pe cât de ficşi, pe atât de ieşiți din orbite, cu fruntea leoarcă de sudoare? De altfel, un mare număr de instrumentişti purtau un fel de botniță, pentru a-şi putea stăpâni fizionomia. *Phorbeiá* consta într-o bandă din piele cu două găuri, care se punea pe gură şi care strângea pometii muzicianului, prinsă la ceafă şi pe vârful capului. Împiedicând buzele să vibreze, relaxa încordarea obrajilor şi contribuia la controlul fluxului de aer, permițând astfel ajustarea volumului sonor şi generarea unei palete de nuanțe.
Totuşi, în acelaşi timp, folosea la evitarea deformării complete a figurii, sau la a ascunde deformările, dacă acestea deja apăruseră.

— Argos, ăsta-i meniul meu obişnuit.

Am gustat prudent.

— Merge? m-a întrebat.

— Ceva mai rău n-ai?

— Ba da, brânză. Pute-n asemenea hal că mă întreb din ce balegă de capră or fi făcut-o spartanii.

A scos din buzunar două băşici.

— Ia te uită ce mănânc în primul rând.

— Ceapă crudă?

— Este o armă lacedemoniană imparabilă. Îţi provoacă o răsuflare atât de-mputită, încât ajunge să sufli spre adversar că şi cade din picioare.

Mi-a aruncat o ceapă şi s-a apucat s-o ronţăie pe a lui, perseverând vesel:

— Am descifrat scopul bucătăriei de aici: să pui pe masă feluri de mâncare nu ca să mănânci, ci pentru a nu mai mânca. Regimul alimentar este conceput în vederea asediilor şi lipsurilor. Te obişnuieşte cu foametea.

— Şi suporţi asta?

— Accept tot ce îmi va da înapoi Atena.

Alcibiade mă descumpănea. Hotărât lucru, nu mai ştiam ce să cred fiindcă, dintr-odată, curajul, îndrăzneala, determinarea lui erau cele care săreau în ochi. El, cel detestat, cel suspectat de toţi – şi de spartani, şi de atenieni –, el, renegatul ambelor tabere, lipsit pe veci de încrederea cuiva, îşi urma totuşi drumul, înfruntând mândru dificultăţile, bătându-se pentru a recuceri o poziţie onorabilă. Sigur, se adora peste măsură şi îşi dovedea sieşi o stimă uriaşă, totuşi nu era oare aceasta o necesitate vitală când era supus atâtor afronturi, când trecea peste pericole unul după altul, când se încăpăţâna să zâmbească şi să râdă într-o lume violentă, agresivă, sinistră, nedreaptă, instabilă? Respira în Alcibiade un geniu tenace al vieţii care mă obliga la respect. Nu puteai judeca acea fiinţă

extraordinară conform categoriilor obişnuite, fiindcă nu intra în veşmintele de toată ziua, fiindcă arunca în aer etichetele care i se lipeau şi întorcea pe dos hainele infamiei, făcând din ele mantii de prinţ. Da, o mărturisesc şi-n ziua de azi, nu doar că-l stimam pe acel sperjur, pe acel mizerabil, dar chiar îi admiram aplombul.

A doua zi, înainte de a-l părăsi, l-am rugat să-mi numească cei mai teribili duşmani ai lui din Atena. Mi-a citat cu exactitate persoanele preocupate să-i facă rău. Totuşi, lista nu-l cuprindea şi pe fratele meu vitreg, Derek, al cărui mod incontestabil prin care urzise totul îl cunoşteam, de la scandalul Hermeşilor la falsa declarație despre parodierea misterelor eleusine, în vederea grăbirii căderii lui Alcibiade. Fără a-i dezvălui ceva, am riscat o aluzie la acel actor. Chipul i-a încremenit.

— Cine? a oftat. Despre cine vorbeşti?

Am insistat, amintindu-i cât de entuziasmat fusese de tragediile în care îl văzuse interpretând.

— Îmi pare rău, nu-mi aduc aminte.

Chipul lipsit de expresie al lui Alcibiade mi-a dat de înțeles că discuția era încheiată. Păstra evident tăcerea în legătură cu subiectul.

— Despre Aspasia ai veşti? m-a întrebat.

— Nu. De ce?

— Ca să mi le spui.

— De ce-aş avea? Singura dată când am întâlnit-o a fost la funeraliile lui Pericle.

— A, da? Totuşi, de fiecare dată când am vizitato, după ce s-a retras, mi-a tot pus întrebări despre tine.

De data aceasta îmi venise mie vremea să întrerup discuția şi s-o iau din loc.

Sigur, aşa e, eram posesorul părții mele de mister în ochii lui Alcibiade, dar felul lui de a fi îmi scăpa printre degete tot atât de mult cât trebuia să-i fi scăpat lui al meu. De ce o

scălda imediat ce venea vorba despre Derek? De ce acesta din urmă nutrea o asemenea ură răzbunătoare față de Alcibiade? Ce să se fi-ntâmplat?

Mergeam gânditor. Orice-ar fi fost între ei doi, nu provocase acelaşi efect: în timp ce Derek pusese metodic la cale represalii înfiorătoare, Alcibiade ridica din umeri pretinzând că nu-şi mai aminteşte nimic. De altfel, dacă nu-l condamna cu prioritate pe cel care-i provocase căderea în dizgrație, asta era fără îndoială fiindcă habar nu avea că fratele meu vitreg contribuise din plin la ea.

M-am întors la Atena meditând la această enigmă. Imediat ce am ajuns între zidurile cetății, mi-am dedicat seara lui Socrate, încercând să joc rolul de avocat al lui Alcibiade şi să-i exprim convingerile.

— Mulțumesc, a conchis Socrate. Mă linişteşti.

— Aşa? m-am mirat, căci mi se părea că făcusem apologia trădării în viziunea lui Alcibiade.

— Până la urmă nu se aşază mai presus de tot şi de toate, nu se vede fără Atena, ține să se întoarcă prin indiferent ce mijloace. Deocamdată, se străduieşte să câştige cât mai multă putere pentru a reuşi. Urăsc metoda pe care o foloseşte, dar cel puțin îi respect scopul. Nu a pierdut tot ce a învățat de la mine.

— Bine, Socrate, dar dezavuează democrația şi laudă oligarhia!

— Deh, pălăvrăgeşte şi el pentru urechile la pândă. Doar erați înconjurați de spioni. Nu a spus adevărul, ci le-a zis spartanilor ce le place să audă.

I-am aruncat lui Socrate o privire plină de milă: îl scuza pe Alcibiade neglijând schimbările bruşte ale acestuia, trădările cu repetiție, apologia unui regim nedrept. Cum să i-o reproşez? Şi el avea nevoie să se justifice, să îşi înăbuşe suferința, să îşi regăsească puterea de a merge înainte.

Niciodată Euridice nu mi s-a părut adevăratul panaceu mai mult ca în acea noapte,: numai vederea ei mă bucura, prezența ei făcea suportabil restul lumii, sărutul ei ierta toate rătăcirile adulților, gânguritul ei mi se părea mai înțelept decât poezia lui Homer, odele lui Sappho, dialectica lui Socrate şi cele o sută de tragedii ale lui Sofocle.

*

Impulsionat de Alcibiade, războiul dintre Atena şi Sparta a reînceput.[49] Şi din nou s-a împotmolit.

Informați de Alcibiade, spartanii trimiseseră hopliți în ajutorul Siracuzei şi cetăților asediate de flota noastră, ceea ce a consolidat rezistența împotriva atenienilor prin unificare. Nicias, strateg şovăitor la comandă, a antrenat o serie de erori care au dus cetatea la catastrofă, la masacre printre ai noştri, la capturare de prizonieri şi distrugere de triere. El însuşi a fost executat.

Cruzime a sorții: după ce provocase expediția în Sicilia, Alcibiade o transformase deliberat în dezastru, iar Nicias, care i se opusese, a lăsat-o să continue.

Spartanii, călăuziți tot de Alcibiade, se desfăşuraseră la sol, pentru a mobiliza astfel atenienii şi a-i împiedica să trimită întăriri în Sicilia. Au pus mâna pe fortul Decelea, din Attica, pe drumul spre Beoția, la cinci ore pe jos de Atena. Produsele pământului, atelierelor şi minelor nu mai ajungeau până la noi. Încă o dată Alcibiade se răzbuna pe Nicias, a cărui familie îşi pierdea minereul de argint...

Cu blocada terestră din cauza ocupării Deceleei, lui Alcibiade îi reuşise deosebit de bine lovitura. Succesul a zguduit încrederea cetăților aliate cu Atena, care au încetat

---

[49] Dar încetase vreodată cu adevărat? Am descoperit mai târziu, citind opera lui Tucidide, *Războiul Peloponesiac*, că acesta considera că războiul nu fusese niciodată întrerupt, ci se întinsese pe douăzeci şi şapte de ani, din 431 până în 404 i. Chr.

să îşi mai plătească tributul. Turme de vite şi de cai fuseseră distruse, situaţia aprovizionării se complicase, douăzeci de mii de sclavi trecuseră la duşman, iar Atena şi-a reaşezat nivelul de apărare organizând gărzi succesive şi ronduri ale cavaleriei. Acum ducea două războaie: unul naval, departe, şi unul terestru acasă. Alcibiade, marea personalitate a Atenei, devenise marea personalitate a Spartei.

A fost nevoie de un cutremur pentru a-l destabiliza.

La început de noapte, o zguduire a despicat câmpia Laconiei, pereţii s-au zdruncinat, locuitorii au început să urle. De spaimă că acoperişurile ar putea să le cadă în cap, familiile s-au repezit afară din case. Astfel, regele Agis a fost cel dintâi care a ţâşnit afară din palat, unde, în pofida învălmăşelii, l-a zărit pe Alcibiade, doar cu o cârpă în jurul şoldurilor, ieşind în grabă din camera Timeei, regina, şi fugind în speranţa de a nu se face remarcat.

Cu sânge rece, Agis şi-a îndeplinit fără să clipească datoria de suveran: a pus să sune trompetele, ca şi cum ar fi atacat duşmanul, lucru care a strâns laolaltă poporul în centrul agorei şi i-a oprit pe cei care s-ar fi întors acasă pentru a salva cutare sau cutare obiect.

Dimineaţa, Agis a constatat că Sparta nu fusese distrusă de cutremur, cum se întâmplase cu acela care, cu cincizeci de ani mai înainte[50], devastase casele, înghiţise gimnaziul cu tot cu efebi, strivise atâţia locuitori că fusese nevoie să se sape un imens mormânt colectiv. În mijlocul oraşului plin de praf, cu pereţi care se clătinau, regele, calm, a recomandat ceremonii în cinstea lui Poseidon, zeul adâncurilor, răspunzător de seisme, în speranţa de a-i potoli mânia. În privinţa lui Alcibiade şi a Timeei, propria sa nevastă, nu a spus o vorbă, refuzând să îşi facă public rolul

[50] În 464 i. Chr.

de încornorat, dorind prea puțin să confirme un zvon care deja se răspândea. Cu toate acestea, în taină, a început să pună la punct îndepărtarea seducătorului şi imprudentului său consilier, chiar dacă acesta îl ajutase cu deosebire. Astfel, atât în Sparta, cât şi în Atena, Alcibiade plătea pentru atitudinea scandaloasă şi lipsa de scrupule.

Simțind că direcția vântului se schimbă, Alcibiade şi-a aranjat chiar el plecarea din Sparta, printr-o capodoperă de abilitate. Grație artei lui de a convinge, a inventat o misiune şi a luat drumul mării cu cinci nave, însoțit de comandantul Chalcideus, către Asia Mică. În Ionia, a adus lângă Sparta insulele aliate cu Atena: Chios, Erythrai, Klazomenai, Teos, Milet şi Efes.

După care s-a metamorfozat în interlocutor amabil al lui Tissaphernes, satrapul din vecinătate, care îl reprezenta pe regele perşilor şi care era interesat ca puterea Atenei să slăbească.

Regina Timea a rămas gravidă. Cu cine? Lucrul va fi discutat încă vreo câteva zeci de ani. Şi în Sparta, ca şi la Atena, Alcibiade ocupase mult prea mult loc şi adusese servicii; îngrijora şi trezea neîncredere. Regele Agis, care aşteptase momentul oportun pentru a-l pedepsi după ce l-ar fi slujit îndeajuns, nu şi-a mai putut înfrâna gelozia care amenința să-l sufoce – gelozie de soț, dar şi de conducător, căci toate reuşitele i se atribuiau lui Alcibiade. Odată stabilite bunele relații cu satrapul, Agis a trimis comandantului flotei sale ordinul de a-l ucide pe Alcibiade rapid şi discret.

Doar că Timea, soția lui Agis, plătea la rândul ei bani pentru informații, aşa că şi-a prevenit iubitul despre intențiile soțului ei.

Alcibiade a reuşit să dispară la timp.

Unde să se fi adăpostit?

Ce-i mai rămânea?

Fiindcă rupsese relațiile cu Atena, la fel şi cu Sparta, s-a adresat fără să ezite celei de-a treia puteri în joc din regiune, trecând la perşi.

*

Scârbit de problemele vieții publice, m-am întors lângă Daphne şi copiii mei. Pentru a o putea suporta, lumea trebuia să se reducă la căminul meu; pentru a mai crede încă în umanitate, îmi scăldam privirea în cea a lui Euridice; pentru a păstra un cât de cât respect față de mine însumi, m-am consacrat medicinei.

Spartanii ne hărțuiau, Atena se prăbuşea sub sciziuni, Alcibiade îşi continua manevrele lipsite de credință şi sub semnul nelegiuirii. De nicăieri nu se arăta vreo cale limpede, vreo vorbă credibilă, un plan promițător.

Instalat la redutabilii perşi, Alcibiade a început o ofensivă a seducției în jurul satrapului Tissaphernes. Se ştie, excela în acest gen de cuceriri.

Tissaphernes, prelung ca o sfoară, plat ca o frunză, cu maxilarele strânse, avea un chip întunecat, uscat, colțuros, încremenit într-o expresie dură.

Supraviețuind unei mulțimi de conspirații, expert în jocurile puterii, tot numai prudență, se ferea de ceilalți şi nu aprecia decât ființele perfide şi pline de răutate, după chipul şi asemănarea lui. Şiret, Alcibiade nu s-a apucat să-i inspire încredere, ci să-i ia ochii: s-a prezentat sub semnul celui mai înalt rafinament, somptuos, princiar, acoperit de aur şi de pietre scumpe. Mai frumos decât o statuie a lui Apollo, şi-a desfăşurat magnetismul, fastul, a risipit complimente fără număr, nu şi-a ascuns nici maliția, nici viclenia, nici perversitățile. Mai mult, şi-a arborat defectele împodobindu-le cu o sclipire de eleganță, ceea ce a încântat persul, care a avut impresia că se găseşte în fața propriului portret îmbunătățit. Prodigioasa suplețe şi abilitate a lui Alcibiade, recunoscute de-o lume-ntreagă de acum, au stârnit

admirația satrapului lipsit de orice umbră de corectitudine. Moment din care s-a declanşat între cei doi o ploaie de amabilități şi de daruri, niciunul nedorind să treacă drept barbar, rivalizând ambii în atitudini regeşti. Extrem de sensibil la farmecul lui, Tissaphernes încerca să-l imite pe Alcibiade, depăşindu-l. Ba chiar a mers până la a-l invita să locuiască în cea mai luxoasă dintre locuințele lui, o proprietate ornată cu fântâni, mărginită de grădini pline de flori, de boschete, de câmpuri necălcate de pas de om.

După ce fusese atenian la Atena, spartan în Sparta, Alcibiade se dovedea persan direct acasă la perşi. Departe de a i-o reproşa, Tissaphernes îi admira uşurința de a se preschimba, acea versatilitate care făcea ca efebul sofisticat de pe Acropole, acel Ahile auster din Laconia, să se transforme în prinț ostentativ la curtea satrapului, în senior mândru de profilul lui întortocheat.

Alcibiade nu-şi schimba natura lui schimbătoare prin definiție. Doar moravurile i se adaptau conform decorului. În fiecare împrejurare, dacă era nevoie, lua cu uşurință înfățişarea şi atitudinea interlocutorilor. În fond, Tissaphernes, gustând acea plasticitate, poate că se dovedea primul om care-l iubea cu adevărat pe Alcibiade exact pentru ce era acesta...

Alcibiade a pornit o lucrare politică de echilibrist: să țină la respect două puteri, Atena şi Sparta, cu ajutorul Persiei. Ca un echilibrist, menținea Atena într-o poziție de slăbiciune, împiedicând însă victoria lacedemonienilor prin convingerea satrapului de a nu le expedia nici prea mulți bani, nici prea multe arme, nici prea multe corăbii. L-a sfătuit pe regele perşilor, căruia Tissaphernes îi dădea raportul, să-i înşele pe cei doi beligeranți reducându-le puterea. Cât timp ținea războiul, Persia nu risca nimic. Din contră, dacă într-o zi Atena şi Sparta s-ar fi unit, ar fi fost în pericol. Deci mai bine se folosea de situația în care grecii

luptau unii împotriva altora, cu cheltuieli limitate, fără a-şi pune în pericol propria securitate.

Socrate, căruia i se relataseră toate aceste manevre, le-a interpretat altfel.

Convins de loialitatea lui Alcibiade, a descifrat în respectiva tactică un calcul, o modalitate de a fragiliza Sparta.

— O să vezi, tu, Argos! În curând, Alcibiade îl va părăsi pe satrap şi va permite Atenei să câştige. După care va debarca aici ca un salvator.

Deocamdată, îşi păstrează pentru el această tranziţie.

Jenat de părtinirea pe care o dovedea acea analiză, am ridicat din umeri.

Totuşi, istoria, cu preţul multiplelor surprize, manevre şi combinaţii răsucite, avea să-i dea dreptate lui Socrate.

Odată stabilit că nicio cetate nu ajungea să o domine pe cealaltă, Alcibiade a început să se reapropie de Atena, mobilizându-şi prietenii pe care şi-i păstrase în armata ateniană din Samos. A anunţat că se va întoarce la Atena dacă un regim oligarhic va alunga ticăloşii, iar el, în schimb, va aduce cetăţii sprijinul lui Tissaphernes. Era clar că trebuia o asemenea monedă de schimb pentru ca un exilat, un condamnat la moarte, să solicite o nouă guvernare şi să pretindă încheierea unui veac de democraţie. Prin acea răsturnare, intenţiona să scape de cei mai crunţi duşmani personali din tabăra democraţilor şi să îşi asigure viitoarea salvare.

Operaţiunea s-a desfăşurat în ciuda oricărei logici: din lovituri murdare în lovituri murdare, din intrigi în intrigi, din viclenie în perfidie, Alcibiade, care dorea o revoluţie oligarhică, va răspunde la chemarea democraţilor. De ce?

Cum Atena era sfâşiată, oligarhia se instalase fără Alcibiade. Peisandros, un atenian nu lipsit de inteligenţă, obţinuse un „regim mai înţelept”, în care sarcinile guvernării

erau încredințate unui număr restrâns de indivizi, un consiliu de patru sute de membri recrutați prin cooptare operată de câțiva președinți. Ca multe regimuri reacționare – am constatat-o de-a lungul vieții mele –, și acesta se impusese în numele moderației, pentru stoparea delincvenței morale. Rezultatul? Regimul sever, zis al celor Patru Sute, a suprimat orice opoziție legală, trecând la arestări arbitrare, urmate de execuții.

Democrații, ca mine și ca Socrate, nu abandonau totuși ideea răsturnării oligarhiei. Și am fost ajutați de doi oameni: Alcibiade, care, vorbind în numele lui Tissaphernes, a refuzat înțelegerea cu delegații celor Patru Sute, și regele Agis al Spartei, care, în fortul Decelea, a trimis la plimbare delegații atenieni, declinând propunerea de pace. În realitate, cei doi înțeleseseră că prezenta guvernare nu reprezenta adecvat Atena, orașul fiind pradă atât războiului propriu-zis, cât și unui război civil.

Și atunci Alcibiade a folosit forțele care existau la atenienii din Samos, ostile oligarhiei, conștient că se schițau de acum două Atene, una oligarhică la Atena, și una democratică, în exil în Samos.[51] Așa că și-a asumat rolul omului providențial, grație influenței pe care o avea asupra satrapului, și astfel proscrisul a ajuns încarnarea speranței. După câteva lupte decisive, la Atena a fost restabilită democrația.

Adunarea a votat rechemarea lui Alcibiade, care se putea întoarce imediat.

Dar, dintr-odată prudent, acesta a mai așteptat patru ani.

---

[51] Am avut sentimentul că regăsesc aceeași situație în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, între 1939 și 1945. Exista un guvern al Franței care colabora cu nazismul și cu legile sale antievreiești, condus de mareșalul Pétain la Vichy, și un guvern al Franței care rezista nazismului, la Londra, sub conducerea generalului De Gaulle.

În ziua aceea, Daphne, Euridice, fiii mei şi cu mine ne înghesuiam pe cheul de la Pireu. Pe copiii mei îi emoţiona gândul că se vor întâlni cu Alcibiade, legenda care, încă de când se născuseră, alimenta discuţiile. Dacă Milon, băiatul cel mare, un tânăr voinic de douăzeci şi patru de ani, mai avea ceva amintiri, pentru Sophroniscos şi pentru Euridice era vorba despre o fiinţă fabuloasă, împodobită cu toate virtuţile sau cu toate defectele, care juca un rol important atât în viaţa Atenei, cât şi a părinţilor lor. Socrate şi Xantipa ni se alăturaseră, Socrate pentru a-şi reîntâlni în sfârşit discipolul iubit, Xantipa pentru a veghea ca Socrate să îşi ţină în frâu pornirile afectuoase.

Absenţa lui Alcibiade ocupa tot atâta loc cât odinioară prezenţa sa. Numele îi alerga din gură-n gură, hrănea fantasmele sexuale şi pasiunile politice, era adorat, detestat, admirat, invidiat, provocând orice, numai indiferenţă nu.

Poporul atenian nu putea face abstracţie de el, într-un amestec constant de atracţie şi de repulsie.

În primăvară, poetul Euripide îi pregătise într-un fel întoarcerea, îndreptând atenţia şi compasiunea publicului asupra unui personaj exilat.

Recenta lui tragedie, *Fenicienele*, scrisă cu ocazia marilor sărbători dionisiace, ne tulburase profund. Spunând povestea fraţilor care se luptă între ei până la moarte, ne vorbise despre noi. Nu doar ne reprezenta dezbinarea, dar şi demonstra logica ucigaşă a fratricidului: crimele generează crime, ura se naşte din ură, duelul nu se încheie doar în doi, înţelegerea se soluţionează în termenii unui acord, nu ai unei bătălii. Războiul nostru civil dintre partizanii oligarhiei şi apărătorii democraţiei, sugerat de lupta dintre cei doi fii ai lui Oedip, Eteocles şi Polinice, dovedea teribilul adevăr din predicţia oracolului lui Apollo: „Casa întreagă se va îneca în sânge.”

Derek reapăruse în Atena pentru a o interpreta pe Iocasta lui Euripide. În această versiune a mitului, Iocasta, mama şi apoi soția lui Oedip, exprimă bunul-simț atât matern, cât şi politic. Fiii ei, Eteocles şi Polinice, ar fi trebuit, conform jurământului pe care şi-l făcuseră, să alterneze la conducerea Tebei.

Or Eteocles, fiul cel mare, care primise primul puterea, refuza să i-o cedeze celui mic, după cum conveniseră. Refugiat în Argos, Polinice ridicase o armată cu care să atace Teba şi să îşi obțină dreptul de a guverna, drept pe care fratele lui îl confiscase. Aşa că a asediat oraşul cu şapte porți.

Cum să nu îl fi văzut pe Alcibiade în figura exilatului? Polinice, nefericit departe de țara lui, găsea cuvinte care ne emoționau, îşi cânta nostalgia – „dor de-ntoarcere" în greceşte –, după modelul lui Ulise, trezindu-ne înduioşare.

La fel ca Alcibiade, râvnea să îşi recucerească cetatea, fie şi cu prețul declarării unui război.

Mulți dintre prietenii mei, în frunte cu Socrate, percepuseră piesa ca fiind în apărarea lui Alcibiade, fiindcă niciodată vreun poet tragic nu-l reprezentase pe Polinice, fratele exclus, cu atâta simpatie. Personal nu recepționasem din acea tragedie acelaşi mesaj ca ei; după părerea mea, Euripide demasca şocul provocat de cei ambițioşi: cei doi frați greşeau la fel de grav, şi unul, şi celălalt crezându-se unic deținător legitim al puterii.

Iocasta – aşadar, Derek sub masca ei – îşi desfăşura întreaga energie pentru a-şi împăca fiii, salvând astfel Teba. Bătrână, îmbrăcată în negru, cu părul rar – o perucă răsfirată deasupra unei măşti livide –, suferea din cauza prezentului sfâşiat. După ce a impus un armistițiu, şi-a chemat fiii. Dotată cu înțelepciune şi perspicacitate, nu se comporta ca un monstru, ci ca o mamă bună, ca un agent al rațiunii.

Oare din acest motiv să nu mă fi convins deloc Derek în rolul Iocastei?

Dincolo de faptul că întruchiparea unei bunici era vizibil că nu îl entuziasma – Iocasta era în acelaşi timp mama şi bunica lui Eteocles şi Polinice, căci îi concepuse cu fiul ei, Oedip –, a personifica moderaţia era ceva ce-i rămânea străin, iar să predice împăcarea nu corespundea cu caracterul lui. Fără exces, fără paroxism, fără dezlănţuire violentă, lipsit de furoare grandilocventă, devenea un actor modest, mai mult recitând decât incarnând. Când evocase „ambiţia şi dorinţa insaţiabilă de-a avea tot mai mult", vocea îi răsunase gol, lipsită de corp, de rezonanţă. Când a pronunţat melodioasele versuri: „Copilul meu, nimic nu e mai frumos decât să cinsteşti egalitatea care leagă prieteni de prieteni, cetăţi de cetăţi, aliaţi de aliaţi", cu greu îşi înfrânase un căscat. De fapt, se plictisea.

La finalul spectacolului, medierea Iocastei eşua – cu atât mai mult cu cât era interpretată fără vlagă de Derek –, cei doi fraţi se luptau şi mureau. Iocasta se sinucidea peste cadavrele lor, adăugându-şi sângele sângelui celor doi, clipă în care un crâmpei de bucurie crudă însufleţea prestaţia lui Derek.

Imediat după ţâşnisem în culise, vrând să stau de vorbă cu el, cu riscul de a-mi dezvălui identitatea, însă, mai grăbit decât oricând, conştient de mediocritatea jocului, se retrăsese. Prin urmare, am continuat să nu am habar de motivele pentru care se străduia cu înverşunare să distrugă reputaţia lui Alcibiade.

Pe cheul din Pireu, unde stăteam cu ochii la marea azurie care clipocea lovindu-se de un picior de stâncă, m-am întrebat dacă nu venise momentul să dezvălui ce ştiam, pentru ca fratele meu vitreg să fie neutralizat. Prea tergiversasem. Nu merita niciun fel de preţuire din partea mea.

Ora prânzului. Soarele îşi arunca sulițele de plumb ale razelor. Nici pic de umbră. Nici pic de răcoare. Ajunşi la Atena, ne amestecaserăm cu sutele de oameni care aşteptau, aşa că nu ne puteam mişca în voie. Se anunța o zi în care viața îşi era suficientă sieşi, o zi de freamăt pur, o zi în care se simțea că urma să aibă loc un eveniment excepțional. Alcătuiam o mulțime tumultuoasă şi frivolă, mai agitată decât valurile mării din fața noastră. În ochii unora, Alcibiade, singurul răspunzător de toate acele rele ce ne ajunseseră, nu era binevenit şi sigur avea să atragă noi nenorociri; cu toate acestea, cea mai mare parte întâmpina cu bucurie copilul-minune ajuns bărbat providențial, idolul Atenei, cel care fusese condamnat în grabă, obligat pe nedrept la exil, victimă a răutății şi mediocrității unor necumpătați care, mai apoi, ne prăbuşiseră cetatea în haos.

Eram cu ochii ațintiți către larg, către albastrul sclipitor ale cărui nuanțe se pierdeau la orizont.

În depărtare s-au ivit nişte pânze.

Navele pluteau linişti t. Valurile mângâiau chilele. Vâslele pătrundeau cu delicatețe în unde. Velele scoteau nişte sunete ca de cai care ar fi strănutat la fiecare din rarele pale de vânt.

Una dintre corăbii, deschizătoare de drum, trasa pentru celelalte o cale netedă şi mătăsoasă în întinderea aproape fără valuri. În urma ei, alte douăzeci erau împodobite cu scuturi şi embleme ale victoriei, prinse de jur-împrejur, care străluceau în soare. La mijloc, o altă navă, nava amiral, cu o velă înaltă, purpurie: la prova, Alcibiade stătea drept, mândru. În spate erau trase galerele cu acrostolurile distruse, luate de la duşman, care, la rândul lor, transportau un număr şi mai mare de embleme şi stindarde ale batalioanelor învinse. Nu erau mai puțin de două sute. Chrysogonos, campion al Jocurilor Pythice, dirija cadența vâslaşilor în sunet de *aulos*, puternic de pătrundea până-n

măduvă, în timp ce, cu timbrul său ca de clopot din cupru şi bronz, tragedianul Callippides dădea ordine. Cei doi purtau tunici drepte, brodate, colorate, podoabă obişnuită a concursurilor.

Primele nave au aruncat ancora. Mulțimea îşi ținea răsuflarea, încordată, nerăbdătoare.

Observam de la distanță: Alcibiade, chiar dacă îşi înscenase magnific triumful, se apropia cu teamă de port. Când etrava s-a lipit de debarcader, nu a coborât. Aşezat în partea din față a punții, cu privirea la pândă, îşi căuta apropiații în masa de oameni de pe dig. Nu s-a decis să coboare decât când părinții, prietenii, Socrate, Xenofon, Critias, vărul lui Euriptolemos şi cu mine, adică toți cei care lucraseră pentru întoarcerea lui, i-am făcut semne largi, fiindcă ştia că şi cei care-l alungaseră aşteptau la rândul lor pe chei.

Lumea, fără a da atenție celorlalți strategi, s-a repezit către el cu strigăte de bucurie, l-a aplaudat, l-a împodobit cu ghirlande. A încercat să îşi croiască drum spre noi, dar, ca de obicei, a fost luat pe sus de gloata care-l sărbătorea şi-i împiedica înaintarea. Cei care nu puteau ajunge până la el se ridicau pe vârfuri, întindeau gâtul fără a-l scăpa din ochi, cei mai bătrâni li-l arătau cu degetul celor mai tineri, care încă nu apucaseră să-l vadă. Bucurie cu lacrimi la amintirea trecutelor drame. Se repeta după pofta inimii că expediția în Sicilia nu ar fi fost ratată dacă Alcibiade ar fi fost lăsat la conducerea treburilor politice şi la comanda armatei.

Alcibiade a ajuns până la Socrate, pe care l-a strâns îndelung în brațe. Apoi a făcut acelaşi lucru cu mine, tremurând, tocmai el, cuceritorul imperturbabil.

Am remarcat că nu îmbătrânise absolut deloc. M-a privit la rândul lui la fel, observând aceeaşi absurditate şi la mine. Anii ne ocoliseră. Mi-a murmurat complice la ureche:

— Argos, vezi bine că şi tu, şi eu suntem nemuritori. De când am supravieţuit ciumei, timpul ne-a uitat.

Să fi avut dreptate? Strălucitoarea lui prestanţă o confirma. Vioi, s-a întors spre Daphne şi a salutat-o făcându-i cu ochiul, familiaritate pe care aceasta nu a gustat-o în niciun fel, întorcându-i pe loc spatele.

— Şi pe unde se ascunde mica minune? ne-a strigat.

Am înţeles că se referea la Euridice. Încă o dată, interesul lui pentru familia mea m-a emoţionat. Am luat-o de mână pe Euridice, care împlinise opt ani şi care se ascundea în spatele meu, şi i-am arătat-o.

— Uite-o şi pe Euridice.

Alcibiade a privito admirativ, făcând mari ochii lui albaştri.

— Tatăl tău mi-a spus adevărul, Euridice: eşti frumuseţea pe pământ. Mă laşi să te pup?

Ca răspuns, Euridice i-a sărit în braţe şi l-a sărutat pe obraz.

— Pe Apollo, nici vorbă să fie vreo sălbatică, a exclamat încântat Alcibiade.

Xantipa s-a băgat între ei şi dintr-o mişcare a dat-o jos pe Euridice.

— Nu, nu e sălbatică, dar o s-o-nvăţăm noi să fie. Nu poate avea chiar de la început toate calităţile.

— Vai, dragă Xantipa, ce bucurie să te revăd, eşti mereu aceeaşi, amabilă ca un ciulin! Dar să ştii că nici fizic nu te-ai schimbat.

— Normal, de la douăzeci de ani par o babă. Acum, când în sfârşit am ajuns la vârsta mutrei mele, toţi mă găsesc de douăzeci de ani.

— Gata cu glumele! a mormăit Socrate. Să dăm fuga la adunare.

Caii ne aşteptau pe plaja nisipoasă a Pireului. Am pornit în grabă, escortându-l pe Alcibiade, atenţi să prevenim orice

lovitură nefastă, fiindcă, deşi ales strateg, oficial era condamnat încă la moarte.

Alcibiade a ajuns în faţa adunării. După ce s-a plâns, dar cu modestie, fără să insiste cine ştie ce, de ce-i făcuseră atenienii, dând nenorocirile prin care trecuse pe seama invidiei, a amintit apoi de planurile diferiţilor duşmani şi a îndemnat poporul să redevină curajos. Atenienii i-au pus pe cap o coroană de aur, l-au declarat comandant suprem pe mare şi pe uscat, i-au redat bunurile, plus o mare proprietate agricolă, i-au făcut o mulţime de daruri, apoi i-au ordonat preotului eleusin Eumolpides să retragă blestemele pe care le proferase împotriva lui.

Seara, pe când îi sărbătoream întoarcerea, acasă la frumuşelul dar cam prostănacul şi plinul de el Critias, Alcibiade ne-a dovedit încă o dată geniala sa capacitate de adaptare la circumstanţe. Nişte cârcotaşi au început să-l atace, susţinând că zeii nu îi apreciau cu adevărat întoarcerea: Atena nu ar fi catadicsit să ia parte la revenirea lui şi nici să-i arunce vreo privire, fiindcă îşi petrecuse întreaga zi cu alte treburi. Presupoziţia dovedea rea-credinţă, căci acea zi de 25 a lunii Thargelion corespundea cu sărbătoarea anuală Plynteria: se făcea curat în sanctuarul Atenei de pe Acropole, statuia zeiţei era dezbrăcată de veşminte, i se luau bijuteriile şi era coborâtă, înfăşurată în voaluri, până la malul mării, într-o procesiune solemnă, înconjurată de băieţi şi fete.

— Ce mai e şi cu povestea asta care te-adoarme de-a-n-picioarele? s-a enervat Alcibiade.

— Te-ai întors într-o zi nefastă, a precizat Socrate.

— Doar nu era să mă distrez cu genul ăsta de calcule?

— Alcibiade, să nu te mire consecinţele nepăsării tale. Lumea se dovedeşte mai credincioasă decât tine. Dai dovadă de prea multă libertate faţă de culte.

De ce crezi că, fără să clipească, atâția te-au considerat autorul castrării Hermeşilor? Şi-apoi parodierea misterelor?

— Chiar aşa, a exclamat Alcibiade ridicând ochii spre cer, cât am fost exilat a fost descoperit cel care a comis acele fapte?

Am ezitat. Trebuia oare să-mi denunț fratele vitreg pentru a-i împăca pe Alcibiade şi Atena? Cât timp căzusem pe gânduri, convivii deja negaseră.

— Foarte bine, a conchis Alcibiade. Lumea mă vrea pios? Voi fi mai habotnic decât cel mai bigot dintre bigoți.

Socrate s-a strâmbat. Încă de când discipolul era copil, se străduise să-i inculce un minimum de respect față de cele sfinte, de considerație față de divinități. Or Alcibiade nu punea nimic mai presus de persoana lui. Ritualuri, rugi, libații, ceremonii, pelerinaje, toate acestea, după părerea lui, nu erau decât teatru; nu lua parte la ele decât formal, fără a se angaja sufleteşte, ca la un joc colectiv, fiind doar atent să pară că se integrează în comunitate şi se poartă precum ceilalți. Mai degrabă cinic, Alcibiade se comporta pragmatic:

„Oamenii cred? Atunci o să pretind că şi eu cred." Din noțiunea de pietate, nu cunoştea decât aparența.

Să fi fost ateu? La vremea aceea termenul nu avea încă niciun înțeles sau, mai degrabă, îl desemna pe acela care nu respecta aceleaşi ritualuri, dacă nu cumva pe cel superstițios. Grecii trăiau în proximitatea zeilor, într-un fel în care se întâlneau socialul şi religiosul. Mai mult decât ateismul, era detestată impietatea. Alcibiade nu dădea dovadă nici de credință, nici de scepticism, ci se mulțumea să maimuțărească ritualurile, sau să îşi aproprieze convingerile dominante, dacă îi puteau fi de folos.

A doua zi, a strălucit. Atenienii obişnuiau să se îndrepte, în cadrul unei procesiuni oficiale, către Eleusis, pentru celebrarea misterelor. Din păcate, de când Decelea fusese invadată de spartani, duşmanul le putea ieşi în orice clipă-n

drum. Drept care fusese exclusă orice pompă, se scurtase ceremonialul şi erau grăbite ritualurile, se renunțase la opriri şi, pentru a ajunge până acolo, se mergea discret de-a lungul țărmului mării. Pentru a da din nou strălucire propriei imagini şi pentru a şterge acuzațiile de odinioară, Alcibiade a decis să redea sărbătorii tradiționalele etape ale traseului. Urma să o protejeze. Buna desfăşurare avea să fie asigurată cu armele.

A postat santinele de-a lungul drumului, a adunat soldații în jurul demnitarilor religioşi şi a condus personal cortegiul, în ordine, în linişte, de pe un cal în egală măsură superb şi musculos. Trezind admirația generală, gestul a impresionat profund. La Eleusis, cel ce fusese învinuit de sacrilegiu a primit cele mai înalte distincții legate de celebrarea misterelor.

La banchet s-a îmbătat atât de rău, încât o clipă am crezut că îşi va pierde controlul. Temându-mă că devine insolent, prea slobod la gură sau muşcător, ceea ce i-ar fi putut afecta prestigiul abia recâştigat, l-am ridicat şi, ținându-l pe după umeri, l-am târât până în patul lui.

Imediat ce a ajuns în încăperea pe care o ocupa la Eleusis, a ridicat bărbia şi a bolborosit:

— Culcă-te cu mine, Argos. Detest singurătatea.

— Şi dacă eu am chef de singurătate?

— Nu-ți doreşti să-mi face o plăcere?

— Depinde de plăcere.

A izbucnit în râs, ceea ce i-a declanşat o criză de tuse.

— Argos, atât de frică ți-e să te ating încât asta mă face să cred că de fapt mori de dorință. Chiar te-nspăimântă chestia asta?

— Nicio clipă.

— Atunci ce te reține? Ți-e frică să nu te îndrăgosteşti de mine după?

— Deja sunt îndrăgostit de tine. Nu e nevoie să adăugăm şi detaliul ăsta...

Neaşteptata declaraţie l-a tulburat şi, cum alcoolul îi încetinise mintea, s-a întins pe pat, s-a destins mulţumit, s-a întors mângâind pliurile cearceafului.

— Rămâi cu mine, te rog. Azi m-am simţit atât de străin de tot ce se întâmpla...

— De ceremoniile religioase?

M-a aprobat, strâmbându-se dezgustat. M-am aşezat în faţa lui.

— Îţi ţin companie, i-am zis, cu condiţia să îmi dezvălui unul dintre secretele tale.

— Eu să am vreun secret? Toată lumea ştie totul despre mine. Viaţa mea privată e publică. Păcat, de altfel, m-aş fi lipsit de episodul cu Agis al Spartei, care m-a văzut ieşind în pielea goală din dormitorul nevesti-sii...

— Ce s-a întâmplat cu actorul?

După o umbră de încordare, am ghicit că se pregătea să mă mintă în legătură cu Derek. Aşteptam momentul de prea multă vreme ca să-l las să-mi scape. Prin urmare am insistat, pretextând că îl bănuiam pe acel individ că-i doreşte moartea şi se îndârjeşte să-i facă rău.

— Cine, el? Nici nu e-n stare... a exclamat scârbit.

— Spune-mi ce s-a întâmplat, sau plec.

Deşi îl înnebunea gândul de a rămâne singur, a pufnit.

— Argos, ce n-aş face pentru o noapte cu tine!

Am ridicat un burduf pe care-l luasem cu mine.

— Fă-ţi curaj.

A rânjit:

— Mă-mbeţi ca să fii sigur că nu sar pe tine.

— Cam aşa e, am recunoscut.

A tras un gât de vin, înroşindu-şi limba şi buzele devenindu-i sclipitoare.

M-am întins liniştit lângă el. Se uita gânditor în tavan. Nu mă grăbeam, convins că avea să vorbească. A mai sorbit de două ori din burduf.

— Promite-mi să nu spui vreodată ce am să-ți mărturisesc, a murmurat.

— Jur.

— Fiindcă trebuie să-mi dreg reputația asta a mea, atât de proastă... s-a grozăvit.

— Hai, Alcibiade, nu te mai învârti în jurul cozii. Povesteşte-mi.

Privirea i-a încremenit. Îşi scruta memoria.

— O să ți se pară bizar. Individul ăsta îți jigneşte simțurile, nu-i aşa? Prea urât, prea prelung, cu membrele disproporționate, aproape cocoşat, cu pielea excesiv de palidă, cu ten bolnăvicios, cu părul flasc. Ei bine, totuşi pe acest remediu de amor am avut fantezia de a mi-l băga într-o seară în pat.

Mi-a aruncat o privire speriată, temându-se de cum l-aş fi judecat. Nu m-am clintit.

— De fapt, el a fost primul care a părut să mă dorească, şi pofta asta a lui a sărit până-n mine. Insul ăsta respingător se uita la mine cu o asemenea înfometare, cu o asemenea lăcomie, cu o asemenea aşteptare, încât am simțit nevoia... nu, nu de el, ci să i-o potolesc. Mi-am tras-o de multe ori din pură bunătate, ba chiar de milă. Mă dăruiesc.

Nu i-am comentat extravaganța, ştiind că era adevărul: Alcibiade se considera un dar extraordinar, cel mai frumos cadou la care ar fi putut visa oamenii. El, care se iubea atât de mult, împărțea din când în când puțin din acea venerație sub forma carității. Generozitatea lui era culmea egocentrismului.

— Aşa că am jucat scena bărbatului sedus. În rest, aventura s-a petrecut interesant, mai bine decât mi-aş fi închipuit. Cu cât îi făceam mai multe avansuri, cu atât se

panica mai tare. Îi era frică de ceea ce se anunța tot atât de mult pe cât şi-o dorea. Chiar să-ți mărturisesc? Flacăra spaimei, pe care i-o citeam în străfundul ochilor, m-a excitat de-a binelea. Să reprezint un asemenea pericol mi-a făcut sângele să clocotească. Angoasa lui mă întărâta.

Aşa că l-am adus până la mine-n pat. Şi acolo...

Alcibiade a amuțit, livid, împietrit de amintire. Am insistat cu blândețe să continue.

— Şi acolo?

— Şi acolo am descoperit că era... şi...

— Şi?

S-a întors spre mine:

— Şi-am izbucnit în râs. Un râs nebun, cum n-am mai râs niciodată. Nu aveam cum să mă abțin.

— De ce?

— E incomplet.

— Adică?

— N-are testicule, Argos. Nu e nici bărbat, nici femeie. E... e...

— Cum a reacționat când te-a văzut râzând?

De parcă s-ar fi trezit, Alcibiade a părăsit amintirea scenei şi şi-a regăsit atitudinea obişnuită.

— N-am idee. S-a cărat. N-are rost să discutăm. În plus, doar nu era să mă intereseze... chestia aia.

— Trebuie să se fi simțit umilit.

— Şi eu, mi-a replicat energic Alcibiade, n-am fost umilit? Nu doar că băgasem o urâtanie la mine-n pat, dar mai era şi un monstru. Doar n-o să am acum ambiția să anunț în gura mare cum au stat lucrurile.

Şi, ca o mâță care se-ntinde, s-a frecat de coastele mele:

— În schimb, cu tine m-aş lăuda...

— Nici nu se pune problema.

— Ador felul în care-mi rezişti.

I-am întins burduful.

— Bea şi lasă-mă-n pace.

Ridicând din umeri, a mai supt un pic de vin.

— Argos, îţi dai seama? Astăzi am condus procesiunea de la Eleusis, am fost numit mistagog şi hierofant. Eu! Când te gândeşti că...

M-am aplecat dintr-odată spre el:

— Chiar tu ai parodiat misterele atunci?

— Evident! Doar conduceam jocul. E tare haios. Află că şi actorul participa la farsă. Cred că s-a întâmplat cu o seară înainte de a face prostia să... Dar să nu revenim. Chiar mi-e ruşine.

Peste câteva secunde a adormit. Cu siguranţă conştiinţa-i nu suporta să clocească prea mult în imaginile acelea supărătoare.

De dimineaţă, Alcibiade s-a trezit proaspăt, vioi, elegant, deloc mahmur şi fără umbră de oboseală. Ceva îl preocupa totuşi, şi până la urmă m-a întrebat printre dinţi:

— Lămureşte-mă, Argos dragă: astă-noapte am făcut amor noi doi?

— Nu, doar am dormit unul lângă altul.

— Ei, cu atât mai bine. Uite de ce nu-mi aminteam.

Şi a zâmbit binedispus:

— Minunat: ne rămân o groază de planuri pentru viitor.

Apoi s-a dus să se spele.

La întoarcere, m-a întrebat dacă ştiam unde se dusese Aspasia. Dorea să-i facă o vizită acolo unde se afla şi i se spusese că dispăruse de luni de zile, fără a preciza cum va putea ajunge la ea.

— Ce femeie misterioasă! a adăugat. Deşi am fost lângă ea încă din copilărie, mereu mi-a scăpat printre degete. Păcat că nu ai cunoscut-o.

Am dat din cap. Hotărât lucru, de la Derek până la Noura, întregul meu trecut invada momentul pe care-l trăiam împreună cu Alcibiade...

Credincios acestuia din urmă, m-am decis în sfârşit să-i dezvălui ce ştiam în ceea ce-l privea: că îl surprinsesem pe Derek castrând Hermeşii; o mulțime de indicii mă făceau să cred că acela se machiase pentru a părea văduva Agariste, cea care îl acuzase că ar fi participat la parodierea misterelor eleusine.

Sceptic, Alcibiade a făcut o mutră dispreţuitoare şi m-a rugat sec să încetez să-i mai debitez asemenea măgării. Am priceput atunci că orgoliul lui nu înghițea faptul că un om, unul singur – în cazul dat, în opinia lui o jumătate de om –, era la originea avalanşei de nenorociri care se prăvălise peste el, ar fi trebuit cel puțin o mie de responsabili, o conspirație generalizată, dacă nu cumva universală, nu mai puțin, altfel căderea i-ar fi pierdut din valoare.

— Fereşte-te de el măcar.

— Da, da, a fredonat, deja la o sută de leghe distanță de a da crezarea cea mai mică avertismentelor mele.

În iarna aceea, Alcibiade, în acelaşi timp el însuşi, dar şi diferit, căci devenit prudent după încercările prin care trecuse, şi-a reluat conversațiile cu Socrate, mentorul lui. Îi ascultam cu pasiune, constatând că uneori i se opunea deschis filosofului.

Ambii considerau că anumite vicii distrug puterea: inconsecvența, necinstea, interesul personal, favoritismul, nepotismul; Socrate stipula că acele vicii trebuiau suprimate de fiecare, Alcibiade că era nevoie să fie ascunse de privirile celorlalți. La fel stăteau lucrurile cu virtuțile necesare celui ce guvernează: generozitate, rigoare, clemență, probitate; Socrate considera indispensabil să le deții, Alcibiade doar să te prefaci că le ai. Doctrinele le erau tot mai departe una de cealaltă: dacă Socrate căuta morala, Alcibiade se mulțumea cu aparența ei.

— Comoara, dragul meu Socrate, este reputația. Nu contează dacă se bazează pe adevăr ori pe fals, din moment

ce există şi străluceşte. Democraţia se reduce la domnia asupra opiniei publice. Cine stăpâneşte cum trebuie opinia publică se dovedeşte un democrat perfect.

— O iei prea repede, Alcibiade. E mai bine să fii temut sau iubit de popor?

— Iubit, bineînţeles.

— Tu, pe-aici, ai cunoscut totuşi un al naibii de revers al afecţiunii.

— Pe la spate! S-a profitat de absenţa mea ca să fiu terfelit.

— Exact! Totuşi, dacă ai fi fost mai degrabă temut decât iubit, ce s-ar fi întâmplat?

Alcibiade a lăsat să i se vadă stupoarea. Apoi a replicat hotărât:

— În Sparta, conducătorul este temut. La Atena, iubit. Socrate, preferi oligarhia democraţiei?

— Nu, dar întrevăd o slăbiciune a democraţiei: poporul are nevoie să iubească, conducătorul are nevoie să fie iubit. Prea multe sentimente. Prea multă pasiune. Ce pericol!

— Şi ce soluţie propui?

— Respectul. Pericle nu era nici iubit, nici temut, era respectat fiindcă era corect. Triumfau în el virtutea şi echitatea intelectuală.

Xantipa, care se aventura cu regularitate prin încăpere, mergând ici şi colo pentru a verifica dacă servitorii îşi făceau treaba, nu pierdea o vorbă din conversaţii, cu atât mai mult cu cât, imediat ce ieşea, îşi lipea urechea de uşă.

Adesea, imediat ce vreun invitat se ducea la culcare, se apropia de Socrate şi-i făcea cunoscute comentariile ei. Astfel, într-o seară i-a spus:

— Alcibiade iese mereu virgin din discuţiile cu tine.

— Poftim?

— Mă refer la singura virginitate care i-a mai rămas, cea de spirit. Al lui nu rămâne cu nicio urmă din învăţăturile

tale, Socrate, bietul de tine. Nu poate fi vorba de cunoaştere dacă nu ţii minte nimic din ce ai auzit.

— Ia mai taci! Mereu l-ai subestimat.

— Ba tu îţi supraestimezi influenţa pe care o ai asupra lui.

— Şi ce mă sfătuieşti? Să mă abţin să intervin? Nu-l pot lăsa să facă ori să afirme orice-i vine.

— De parc-ai da să prinzi un păstrăv într-un torent...

Xantipa, cu nasul ei fin, sesizase că opiniile celor doi prieteni nu se mai potriveau. După Socrate, puterea trebuia să fie înţeleaptă; după Alcibiade, eficientă. Unul vedea în calităţile unui conducător un ideal moral, celălalt, un ideal politic.

Daphne manifesta faţă de Alcibiade o anume neîncredere care ascundea gelozie. Nu mă întreba ea aspru, în fiecare noapte când mă întorceam de la întâlnirile noastre: „Ce ţi-a mai spus? Despre ce-aţi mai vorbit?" Abia de-mi asculta răspunsurile şi conchidea agasată: „Te duci prea des pe la el."

În schimb, fiii mei îl adorau. Milon şi Sophroniscos mă rugau să le cumpăr echipament de hopliţi, arme, cască, scut, armură, pentru a se apropia de Alcibiade şi a lupta alături de el – până atunci făcusem în aşa fel încât să-i ţin lângă mine, pretextând că-i formam în arta medicală.

Băieţii mei însă aveau dreptate: trebuia să se termine odată cu acel război.

Chiar dacă îl întâmpinase pe Alcibiade ca pe un salvator, Atena nu era încă salvată. Spartanii, susţinuţi de perşi, ne atacau cu ferocitate.

Şi atunci toţi s-au întors către omul providenţial.

Fervoarea populară a împins cei mai puternici cetăţeni, neliniştiţi de influenţa acestuia, să-i dea lui Alcibiade tot ce solicita pentru a lupta împotriva Spartei. Alcibiade a luat deci drumul mării cu o sută de nave.

Debarcând în insula Andros, a învins trupele locale şi pe cele lacedemoniene, dar nu a reuşit să cucerească oraşul. Lucru care a surprins. Lumea era convinsă că nimic nu-i era imposibil, nădăjduindu-se din zi în zi că se va afla despre căderea Chiosului şi a restului Ioniei. Dacă vreodată vreun individ a fost victima propriei glorii, atunci acela a fost Alcibiade. Ţinând cont de renumele pe care îndrăzneala precedentelor bătălii i-o conferise, a fost bănuit de neglijenţă, de lipsă de implicare, fără să ia cineva în calcul forţa lacedemonienilor, sub conducerea unui nou lider remarcabil, Lysandros, ajutaţi în plus de perşii care-i umpluseră de bani. Alcibiade, căruia îi venea greu să îşi plătească marinarii şi soldaţii, cucerise Karia pentru a avea cu ce plăti soldele. În Samos, dăduse comanda flotei prietenului său credincios Antiochos, bun pilot, dar gură mare, viteaz, dar greoi şi obtuz, la limita prostiei. Alcibiade îi interzisese să intre în vreo bătălie, chiar instigat de duşman. Or Antiochos cel viteaz a luat-o spre Efes cu două trireme şi, aproape ştergând prorele vaselor lacedemoniene, a înjurat şi a provocat adversarul. În faţa afrontului, spartanul Lysandros a îndreptat spre luptă câteva corăbii, apoi întreaga flotă, iar atenienii au dat un răspuns similar.

Lysandros i-a învins pe atenieni, l-a ucis pe Antiochos, a pus mâna pe mai multe nave şi a făcut un mare număr de prizonieri.

Cât să fi durat aclamaţiile care plouau peste Alcibiade? Unul dintre detractorii lui, Thrasybulos, a plecat imediat de la Samos la Atena pentru a spune poporului că, printr-un abuz odios de putere, Alcibiade îi nenorocise dând comanda marinei unui tovarăş de-al lui de dezmăţ, în timp ce el, în afara oricărui pericol, se dusese să se îmbogăţească prin ţinuturile învecinate şi se destrăbălase cu tot felul de curtezane; i-a mai reproşat şi forturile ridicate în Tracia, în apropiere de Bizanţ, pentru a-şi asigura retragerea. Nu

cumva atenienii contaseră prea mult pe Alcibiade? Încrederea s-a topit dintr-odată.

La fel de iuți în a se decide cât şi în a-şi schimba decizia, s-au încrezut în acele incriminări şi, ca o pălălaie, l-au incendiat pe cel pe care-l tămâiaseră, trecând de la adulație la ură, destituindu-l pe Alcibiade şi numind alți strategi.

S-a redactat un act oficial de acuzație. Şi vânarea acelui om a reînceput...

Sfârşit de idilă.

Informat, Alcibiade s-a temut pentru viața lui. De data aceasta, a abandonat flota şi a părăsit imediat tabăra ateniană, retrăgându-se întruna dintre fortărețele pe care le ridicase în Chersones.

Avea să se mai întoarcă? Sau era un exil definitiv?

O neînțelegere a distrus legătura dintre acel om şi acea cetate: Atena dorise să-l aibă pe Alcibiade, pe când Alcibiade dorise să aibă Atena.

Aveam oare să-l mai revăd?

*

Şi oroarea a sosit. Brutală.

Crezi că te-ai gândit la ea, chiar că te-ai pregătit s-o întâmpini, te lauzi că eşti protejat de tot ce poate fi mai rău, şi totuşi, când catastrofa apare, stupefiază, sufocă, devastează.

În zorii unei zile de toamnă, sub un cer lăptos, pe când Atena se trezea încet, în cântecul unor cocoşi răguşiți, un mesager ne-a bătut la uşă. Palid, a spus cuvintele pe care Daphne şi cu mine ne-am fi dorit să nu le auzim niciodată: cei doi fii ai noştri muriseră în luptă.

Daphne, năucită, a căutat un zid de care să se sprijine, şi-a întins mâinile, dar, negăsind decât golul, s-a prăbuşit. M-am repezit să-i vin în ajutor şi am strânso la piept. Gâfâia, lipită de umărul meu. Cu o mişcare a capului, i-am mulțumit mesagerului extenuat, care a plecat să îşi

continue sinistra călătorie, umblând din prag în prag pentru a anunța părinților moartea copilului lor. Nu simțeam nimic, rămăsesem siderat. Cum de a putut viața să-mi părăsească băieții atât de însuflețiți, atât de tineri? Cum de respirația a putut pleca din aceste piepturi largi şi puternice? Cum de se puteau transforma fiii mei în cadavre?

Daphne suferea atât de mult, încât mi-am lăsat baltă întrebările şi m-am ocupat doar de ea. A trebuit apoi să-i dau îngrozitoarea veste şi Euridicei, pe care frații ei o adorau. Cu tandrețe şi mângâieri am încercat să-i îndulcesc incapacitatea de a pricepe, să-i opresc lacrimile, jalea, să iau asupra mea cât mai mult cu putință din durerea ei.

Bătălia navală de la Arginuse fusese un dezastru. Firește, Atena învinsese Sparta, dar cu un preț exorbitant. Condusă de Conon, succesorul lui Alcibiade, o parte din flora atenian ă se scufundase în largul insulei Lesbos, douăzeci şi cinci de trireme se duseseră la fund – şi şaptezeci şi cinci ale spartanilor – şi, odată cu ele, vâslaşii, marinarii şi hoplițiii care ar fi trebuit să coboare pe uscat. Vântul se întețise şi izbucnise pe neaşteptate o furtună care împiedicase echipajele să-i urce înapoi la bord pe cei care mai înotau prin preajmă; apoi toți fuseseră înghițiți de valurile dezlănțuite. Milon şi Sophroniscos, care erau îmbarcați pe cea de-a treia triremă, nu muriseră deci în luptă, ci se înecaseră. Carnea lor hrănea peştii.

Victoria atenian ă avea gust amar. La început, cetatea mobilizase mijloace excepționale în vederea expediției, adunarea mergând până la a acorda titlul de cetățean metecilor şi sclavilor eliberați pentru a mări efectivul trupelor.

Ulterior, multe familii, la fel ca a mea, nu au suportat să fie lipsite de rămăşițele pământeşti ale copiilor lor, cu atât mai mult cu cât tradiția obliga să nu fie lăsați fără mormânt cei ce piereau pentru patrie. Mult prea îndurerată, populația

Atenei nu a mai avut chef să sărbătorească succesul. Mai rău, o întrebare vuia, se răspândea, a răsunat: de ce nu sărise nimeni în ajutorul naufragiaților? Răzbunarea s-a întors împotriva celor opt strategi trimişi acolo. Prin vot, adunarea a dovedit superficialitatea cu care îşi îndepliniseră sarcinile şi li s-a ordonat întoarcerea imediată la Atena.

Doi au fugit, şase s-au întors. Au fost închişi până la proces. În prima zi a audierilor au cucerit simpatia poporului dând vina pe furtuna care împiedicase orice încercare de salvare a supraviețuitorilor, orice formă de a-i scoate din apă pe cei ce se înecaseră: dacă ar fi riscat, armata ar fi pierdut încă şi mai mulți oameni. Din nefericire, hazardul calendarului a suspendat procesul, căci a doua zi începea o ceremonie, Apaturia – cuvântul înseamnă „cei ce au acelaşi tată" –, sărbătoare a familiilor, când toți se adunau acasă, erau notate în registrele fratriilor[52] numele soțiilor legitime, ale copiilor şi adolescenților care obțineau la şaisprezece ani cetățenia. Timp de trei zile, absența soldaților şi a marinarilor din casele lor a fost resimțită teribil. Când dezbaterile au fost reluate, vântul se schimbase, părinții îndoliați au venit în haine negre, cu capetele rase, strategii au fost copleşiți cu învinuiri şi s-a propus condamnarea lor la moarte.

Socrate s-a opus cu îndrăzneală. Exercitând în acel an funcția de pritan, s-a ridicat împotriva condamnării colective, denunțându-i ilegalitatea: legea ateniană stipula că oamenii se judecau individual, nu în grup. Şi a refuzat ca dreptul să fie călcat în picioare.

În timpul acelei interpelări dure, am observat cât de mult se schimbase Socrate. De ceva vreme, intervenea mai serios în viața publică şi foarte deschis. După exemplul lui Pericle,

---

[52] Subdiviziune a triburilor greceşti. (N. Tr.)

îndrăznea să ia poziție chiar împotriva opiniei generale. El, care cândva dialoga, iată că trecuse la filipice, o atitudine cam nepotrivită cu natura lui şi încă şi mai puțin cu filosofia lui. După ce am analizat lucrurile, am observat că transformarea începuse în momentul în care Alcibiade îi părăsise definitiv pe atenieni în Samos, pentru a se refugia într-un mic fort din Tracia. Maestrul încetase să se mai dezvolte prin intermediul discipolului său şi nu se mai baza decât pe el însuşi, se angaja, acționa.

Eliberat de împovărătoarea iubire şi de speranța greşit poziționată, Socrate năştea un alt Socrate.

Numai că, vai, oricât de puternic se arăta cel ce pleda pentru dreptate şi legalitate, poporul, răzbunător frenetic, înfierbântat de oratorii demagogi, i-a condamnat la moarte pe cei opt strategi care duseseră bătălia victorioasă de la Arginuse. Cei şase prezenți au fost executați.

Câteva săptămâni mai târziu, Sparta, slăbită, a trimis Atenei o propunere de pace. Adunarea, încă înfierbântată, a refuzat-o. Ceea ce a condus la un ultim act al războiului, o nouă bătălie navală.

Dorind să-mi onorez fiii, m-am gândit să iau şi eu parte, în pofida groazei lui Daphne, dar un eveniment neaşteptat m-a făcut să văd lucrurile într-o altă lumină.

Peste Atena căzuse zăpada. Apăsătoare. Înăbuşitoare. Neaua învelise templele, statuile, monumentele, de obicei colorate, transformându-le în spectre de culoarea cretei. Zgomotele, înfundate din cauza căderii fulgilor, nu mai răsunau prin cartierele de meşteşugari, oraşul învăluindu-se într-o tăcere de mormânt. Din cauza frigului şi a gheții, nimeni nu se mai aventura pe străzi. Totul părea mort, încremenit pe vecie. Ca o reprezentare a celor absenți, un linţoliu ne apăsa pe toți.

Înghețam. Atena nu era obişnuită cu iernile grele, zăpada rămânând un fenomen rar, dacă nu chiar unul exotic. În

ger, unii cerşetori au murit de-a lungul canalelor; atunci preoții, în taină, au aranjat lucrurile în aşa fel încât să-i primească în sanctuare pe bieții oameni lipsiți de un acoperiş deasupra capului, care rătăceau fără țintă. În case, membrii familiilor, inclusiv sclavii, se strângeau într-o singură încăpere, lângă un cuptor ori o sobă.

În ziua aceea, Daphne m-a anunțat că se ducea la Xantipa fiindcă aveau amândouă de cusut. Fără vreo treabă, neavând niciun chef să mă plictisesc de unul singur, am fost totuşi de acord, dorindu-mi ca Daphne să îşi găsească puțină linişte, fie şi departe de mine.

Copleşit de nostalgie, îmi aduceam aminte clipele tandre petrecute împreună cu băieții mei, visând la gura sobei să-mi bată la uşă. Servitorii m-au anunțat că o femeie care stătea lângă o şaretă înconjurată de patru sclavi dorea să mă vadă.

Am alergat, convins că era vorba despre nişte bolnavi care aveau nevoie de ajutor.

Noura mă aştepta în prag, îmbrăcată într-un mantou din lână neagră, acoperită de fulgi ce păreau diamante cusute pe țesătură.

— Noam, te rog să fii de acord să ne primeşti.

Lividă, trasă la față, cu buzele aproape albastre, Noura mă implora. O zăpadă fină, biciuitoare, aruncată de vântul de nord, ne înțepa cu săgețile ei.

Stupefiat, nu am reuşit decât să repet prosteşte:

— Să ne primeşti?

A continuat pe ton scâncit:

— Pe tata, sclavii şi pe mine.

Am făcut ochii mari, apoi m-am apropiat de şaretă. Culcat în mijlocul ei, un bătrân nemişcat, cu pielea verde şi zbârcită, cu pleoapele coborâte, zăcea pe o targă, acoperit cu nişte cergi. Tibor avea aspectul rigid, de cadavru.

— A murit? am murmurat consternat.

— Nu, dar e pe moarte. Te rog, Noam, am fost surprinşi de un vârtej de zăpadă şi tata, deja foarte slăbit, a alunecat într-un soi de somn profund.

— Intraţi!

Ca de fiecare dată, reflexele mele de medic l-au luat pe sus pe Noam şi l-au trimis în temniţă. În loc să mă interesez cum de-a ajuns Noura să dea de Tibor, tatăl ei dispărut de secole, în loc să aflu unde se duceau amândoi, m-am apucat să-i încălzesc, să-l liniştesc pe fiecare, să le dau de băut. L-am învelit pe Tibor, care zăcea lângă sobă, în mai multe pături de lână.

Sclavii, imediat ce şi-au revenit, s-au dus lângă servitori în bucătărie. Noura şi cu mine am rămas în jurul trupului lui Tibor, care era inconştient, lângă vatra în care trosneau nişte lemne. Fumul ne intra în ochi.

Noura şi-a cufundat privirile într-ale mele.

— Sunt doar în trecere, Noam. Îţi respect viaţa şi n-am s-o tulbur. Soţia ta e aici?

— E la Xantipa, sora ei.

— La nevasta lui Socrate?

— Da.

— Nu intenţionam să te văd, traversam ţara pentru... — nu contează! — când crivăţul ne-a pus în pericol. În sfârşit, mai ales pe tata.

Cât de simplu îmi invada locuinţa ateniană lumea mea obişnuită de altădată! „Tata”... Noura pronunţase dintotdeauna această silabă dublă cu o tandreţe răvăşitoare, de parcă buzele i-ar fi schiţat un sărut. Ce minune, un ecou într-un nume! „Tata”... Cuvântul, dincolo de sensul lui, exprima în cazul Nourei o imensă afecţiune, încredere şi un fior de aşteptare. Fără îndoială fiindcă era cel dintâi bărbat pe care se hotărâse să îl seducă. Încă din copilărie, Noura ocupa un loc de neegalat pentru tatăl ei, restul familiei – mama şi fraţii – murind într-o alunecare de teren. Pe omul

acesta îl considerasem cândva maestrul meu: vindecător fără pereche, îmi provocase pasiunea de a îngriji, de a descoperi proprietățile plantelor, de a reflecta asupra constituției şi funcționării corpului. Ani şi ani, înainte de a-i deveni ginere, mă învățase cu generozitate din cunoştințele lui, pentru a-i lua locul după ce avea să moară, Noura nefiind interesată de această moştenire.

Destinul întrerupsese cursul obişnuit al lucrurilor. Noura, Derek, eu fuseserăm loviți de fulger într-o peşteră în timpul potopului şi ne aleseserăm cu această de neînțeles şi greu de dus nemurire. Apoi, mai târziu, am descoperit că şi Tibor fusese atins de fulger şi fusese şi el transformat pe veci; or pe el fulgerul îl ajunsese când se stingea, când era în pragul morții. Dacă noi – Noura, Derek şi cu mine – supraviețuiserăm ca nişte tineri de douăzeci şi cinci de ani ce eram, el continua viața într-un organism bătrân, de nouăzeci de ani, chinuit de artroză, reumatism, atrofie musculară, lipsă a tonusului, dificultăți respiratorii, insuficiență cardiacă. Pe scurt, netrăind în toată puterea cuvântului, Tibor agoniza fără sfârşit. În timpul ultimei noastre întâlniri, din Egipt, din Casa Eternității, îşi dorea cu pasiune să se termine odată şi, în spatele măştii lui de Anubis, nu viața o mai studia, ci moartea.

— Cum l-ai regăsit pe Tibor?

Noura s-a închis în ea însăşi, tremurând.

— Am fost atentă la ce se spunea. Inclusiv la legende.

— Adică?

Şi-a ridicat figura triunghiulară spre mine şi m-a privit lung:

— Chiar vrei să ştii?

— Da.

— Eşti în stare să auzi aşa ceva?

— Îmi voi da seama când îmi vei spune.

— Jură-mi că nu-l vei judeca pe tata.

— Nu există om pe care să-l admir mai mult decât pe el.

— Tocmai asta e: ceea ce am să-ți spun nu se potriveşte deloc cu ideea pe care ți-ai făcut-o despre el.

Gravitatea nelinişti tă a glasului îi dovedea sinceritatea.

— Spune-mi adevărul, Noura.

Şi-a frecat brațele, de parcă ar fi încercat să alunge frisoanele care o parcurgeau.

— De acord, tu ai vrut-o.

S-a ridicat, s-a apropiat de Tibor, i-a examinat chipul şi a început cu acea voce limpede care mă fermeca la fel ca un izvor cu apă proaspătă:

— Îți aminteşti povestea Minotaurului? Orice grec ştie legenda asta. La fel ca tine, o auzisem de vreo zece ori când am presimțit că m-ar fi putut duce pe urmele tatei. Minotaurul, cum ştii, este o creatură pe jumătate om, pe jumătate taur. Care e legătură cu tata? La prima vedere niciuna, nicio asemănare între bătrânul firav şi un taur, tona aceea de muşchi, cu nările fumegânde, coarne ucigaşe, ochi negri şi amenințători. Minos, regele Cretei, răspunzător în parte de naşterea lui fiindcă îl jignise pe Poseidon, evita să ucidă Minotaurul de frica zeului, chiar dacă monstrul ieşise din pântecul nevestei lui. A profitat deci de prezența unui meşteşugar atenian priceput, ajuns în Creta, Dedal, pentru a ascunde Minotaurul. Lucru care mi-a atras atenția... Dedal, un inventator sublim, pentru a reuşi disimularea i-a propus regelui Minos un labirint, adică o rețea de grote şi de coridoare săpate în munte, plin de ocolişuri, de surprize, în care oricine s-ar fi rătăcit nu ar mai fi ştiut cum să găsească ieşirea, o înşiruire de galerii nesfârşite, care se tot învârteau şi se întorceau ca nişte valuri ale mării în mişcarea lor de flux şi reflux. Într-o zi, grație acestui detaliu, am făcut dintr-odată legătura cu tata!

Mi-am amintit că, în copilărie, îmi desena labirinturi pe nişte scânduri şi mă învățase să circul inteligent printre

pereții lor urmărindu-le cu degetul. Când am aflat că Minotaurului i se dădeau în fiecare an tineri, nu am mai ezitat.

— Şi?

— Puternicul Minos trimitea o navă la Atena. Cetatea plătea drept tribut Cretei şapte băieți şi şapte fete. Odată intrați în labirint, aceştia nu mai aveau cum scăpa vreodată.

S-a oprit.

— Nu înțeleg, am şoptit perplex.

— Ingeniosul Dedal se închisese în labirint.

— Şi?

— Câteodată erau descoperite scheletele sau cenuşa celor sacrificați.

— Tot nu-nțeleg.

— Minotaurul îi devora.

— O legendă...

— Nu iese fum fără foc şi nici legendă fără ceva real.

— Şi?

— Lucrul real e tata. Nu ți-ai dat seama după întâlnirea voastră din Carpați? În jurul lui, triburile din regiune răspândeau zvonuri despre fete şi băieți arşi.

— Cum aşa?

— Tata îşi reface puterile bând sângele proaspăt al unor tineri.

Am rămas tăcut. Imagini, fraze, scene îmi țâşneau în memorie, trezindu-mi din nou sentimentul apăsător pe care-l resimțisem în timpul călătoriei mele în Carpați, când îl descoperisem pe Tibor ascuns sub numele de Zalmoxis în adâncul peşterii lui, considerată sacră de cei din preajmă. Sentiment apăsător?

Am realizat dintr-odată că încurcătura în care mă trezisem era un fel de protecție, un paravan care satisfăcea dorința profundă de a nu vedea ce se întâmpla. În acel moment, câteva elemente contradictorii, cărora totuşi le

rezistasem, m-ar fi putut lămuri: duşmanii lui Zalmoxis susţineau că demonul acela cerea din când în când sacrificii umane; susţinătorii o dezminţeau, amintind că înţeleptul impusese anturajului un regim vegetarian şi că le interzicea copiilor să se apropie de el. Era limpede că Tibor constatase puterea regeneratoare a sângelui, dar, în acelaşi timp, gândul de a lua vieţi omeneşti îl revolta, pe el, marele vindecător care salvase atâtea. Prin urmare luptase cu el însuşi, cedând uneori, reproşându-şi-o mai apoi, împiedicându-se s-o facă, recidivând. De altfel, în cursul convorbirii noastre nu mă implorase să dau repede de Noura „înainte să"... înainte să ce? Fără a o preciza, m-a asigurat că în perioada în care o voi căuta se va „abţine"... Se va abţine de la ce?

Noura începea să respire din nou regulat, liniştită. Probabil că o liniştise împărtăşirea cu mine a teribilului secret. Ochii ei întrebători îmi păndeau reacţia.

— Săracul de el... am murmurat. Mi-e milă.

Chipul Nourei s-a luminat: nu doar că nu-i condamnam tatăl, dar îl mai şi compătimeam.

— Suferă în permanenţă, m-a asigurat. Fie corpul îl torturează, fie, dacă-l mai lasă un pic în pace după ce a băut sânge, mintea ia locul şi îl chinuie din cauza crimelor comise. Tata nu are suflet de ucigaş şi nici egoismul care îi împinge pe unii să ucidă fără scrupule ori remuşcări.

Am aprobat-o încet din cap. Serios, altruist, Tibor avea vocaţia de a vindeca şi îşi consacrase timpul şi puterile îngrijirii celor din jur. Pentru el nu putea exista soartă mai crudă decât aceea de a avea nevoie să omori pentru a trăi.

Aşa că am înţeles de ce se refugia în grote şi pe sub pământ: îşi dorea să se întoarcă pe domeniul morţilor, al larvelor, al descompunerii şi să se închidă acolo. Totuşi, fiindcă niciodată moartea nu-l scăpa de această stare, ieşea

din timp în timp din izolare şi se deda unor crime care-l făceau s-o ducă mai departe târâş-grăpiş.

Noura mi-a explicat că, alarmată dintr-odată de legenda Minotaurului, ghicise că Tibor elaborase povestea pentru a primi o dată pe an carne proaspătă în străfundurile unui bârlog. Acolo, în Grecia, îl descoperise vara trecută într-o stare întristătoare, căci se ferise decenii de-a rândul să se mai întreţină cu sânge.

Cu glasul dintr-odată înfundat, a murmurat pătrunsă de o oboseală melancolică:

— Mă plictisesc fără tine, Noam.

— Refă-ţi viaţa.

— Aşa mă gândesc. Încerc. Totuşi, nu am cum da prea curând de un Pericle.

Avea dreptate. Nici vorbă să-şi calculeze vreun efect. Degetele mângâiau un medalion pe care-l purta legat de un lanţ de aur, în care am recunoscut, prins într-o picătură de sticlă, o şuviţă albă care împodobea cândva părul negru al lui Pericle. Când îmi imaginam eventuala noastră reîntâlnire, mă aşteptam la o Noura combativă, intransigentă, dacă nu cumva chiar agresivă.

Dar ea se dovedea simplă, sinceră, resemnată, pierdută.

Am rugat-o să-mi povestească în câteva cuvinte ce se întâmplase în Lesbos după plecarea mea.

— Plecare? a replicat. Aş numi asta mai degrabă fugă. Am continuat să mă iubesc cu Sappho şi am învăţat să o şi împart. După care a trebuit să plecăm din Lesbos, fiindcă tiranul Myrsilos voia să-i facă rău. După ani de exil în Tracia, ne-am întors sub domnia lui Pittacos. Era deja bătrână. Am văzut-o stingându-se încet, de moarte bună.

— Mi s-a spus că s-a aruncat de pe o stâncă, din disperare de îndrăgostită.

— O legendă! Oamenii vor neapărat să fi sfârşit nenorocită, să fi plătit fiindcă a simţit atâta voluptate şi

fericire. Ei bine, să nu se supere spiritele posace, dar a murit liniştită în braţele mele, contemplându-mi îndrăgostită chipul neschimbat.[53]

Şi-a întors capul. Am ghicit că Noura luptase cu ea însăşi pentru a-mi dezvălui un moment ţinut închis în străfundurile ei, într-un sanctuar sacru.

Ascunzându-şi lacrimile, a încercat o diversiune, arătând spre Tibor:

— Încerc că mă ocup de tata. Vom pleca... departe.

Mi-am dat seama că a ocolit destinaţia în ultima clipă.

— Noura, hai să inventăm un mod de a comunica. Nici tu, nici eu nu ştim ce se va întâmpla mâine. Cândva a trebuit să merg prin lumea-ntreagă, ani de zile, înainte de a te revedea.

— Pe vremea aceea erai nebun după mine, a suspinat.

— Niciodată nu încetezi să iubeşti.

Şi-a ridicat privirea, pânditoare. Irişii verzi îi sclipeau.

— Ai dreptate, Noam. Sentimentul evoluează, dar nu dispare. Dacă nu mai iubeşti înseamnă că nu ai iubit niciodată.

— Eu chiar te-am iubit cu adevărat. Deci...

Îmi era imposibil să pronunţ cuvintele esenţiale, totuşi acestea mi se repezeau în răsuflarea ca prohibită. Noura mi-a ghicit intenţia tulbure şi a şoptit la rândul ei:

— Te-am iubit cu adevărat. Deci...

---

[53] Sute de ani mai târziu, poetul latin Ovidiu a perpetuat legenda. În al cincisprezecelea poem din *Eroine*, a re-creat magnific lirismul lui Sappho în propria lui limbă. Îndrăgostită de un anume Phaon, zdrobită de pierderea lui, Sappho se lamentează, apoi îşi pune capăt zilelor aruncându-se din înaltul unei faleze din Leucadia. Motivaţia legendei provine fără îndoială din identificarea lui Ovidiu cu Sappho, poetă, îndrăgostită şi exilată, trei situaţii în care şi el se găsea.

S-a întrerupt hotărâtă. Tăcerea vibra de emoțiile şi pudoarea noastră. Ce realitate impalpabilă ne lega dintotdeauna? În fața ei, mi se părea că trăiam într-un fel unic, cu o intensitate superioară.

A sfâşiat clipa suspendată:

— Statuia Atenei.

— Poftim?

— Colosala Atenă din aur şi fildeş, de pe Acropole, din naos, în mijlocul Panteonului. Sub opaiț, ridici o trapă. Eu am pus să fie instalată. Poți lăsa acolo un papirus pentru mine. Sau eu pentru tine.

— Adică şi asta ai... prevăzut?

— E o idee... Phidias nu-mi refuza nimic. Habar n-aveam la ce ar fi putut folosi, dar acum îmi dau seama. De acord cu această cutie pentru mesaje, Noam?

— De acord.

Mica Euridice a intrat în încăpere. Abia coborâtă din pat, încă se întindea, cu pleoapele umflate de somn, cu părul ciufulit, cu genele umede, cu gura moale. Caldă, s-a lipit de mine, a primit torcând sărutul de dimineață, fără a observa intrusa.

Când s-a desprins de mine, i-am prezentat-o pe Noura. Două pisici, la fel de frumoase şi una, şi alta, se contemplau, se miroseau, se cântăreau. Un freamăt electriza atmosfera. Am simțit de ambele părți un fel de gelozie neliniştită. Ghearele amenințau să țâşnească. Apoi Euridice a decis să o salute pe Noura cu multă deferență, de parcă s-ar fi înclinat în fața unei doamne foarte bătrâne. Câtă lipsă de respect în acel exces de respect! Atitudinea exagerat de ceremonioasă a puştoaicei urmărea înlăturarea musafirei, fără însă a renunța la politețe, fără a-i putea reproşa măcar o vorbă nedelicată ori vreun gest deplasat. Noura, deloc naivă, a reacționat cu o curtoazie glacială.

Conştient că tocmai evitasem un incident, am chemat servitorii şi le-am cerut să o ducă la masă pe Euridice.

Odată plecată, Noura s-a limitat la un singur comentariu:

— Frumusețea pe pământ, Euridice.

Dispărându-i încruntarea, s-a ridicat şi i-a luat pulsul lui Tibor.

— E mai bine. S-a încălzit.

Apropiindu-mă, i-am confirmat diagnosticul.

— În fond, a adăugat, îi e mai puțin rău în această letargie. Plecăm, Noam, şi-ți mulțumim. Nu te voi deranja şi mai tare.

De la sine, mâna mi s-a îndreptat către a ei pentru a o opri, apoi, după un moment de gândire, i-am dat drumul. Cu un surâs în colțul buzelor, Noura a apreciat gestul reflex, la fel şi reacția care i-a urmat.

— Trăieşte ce ai de trăit pe-aici, a conchis. Încheie-ți povestea cu Daphne.

Sunteți fericiți?

— Acum ne îneacă tristețea, căci ne plângem fiii morți în război, dar în vremuri normale navigăm pe apele fericirii.

— Cu-atât mai bine.

— Daphne e atât de vie, de veselă, de sinceră, de transparentă...

Noura s-a strâmbat uşor.

— Sinceră sau transparentă, uite nişte termeni pe care nu i-aş folosi ca să o definesc. Iubitoare sau pasională, da. Sinceră sau transparentă, nu.

— Cine-ți dă ție voie să pretinzi aşa ceva?

— Ceea ce ştiu. Şi ce ştii şi tu.

M-am băgat între ea şi Tibor, obligând-o să îşi schimbe poziția şi să ridice ochii spre mine. Confuz, am întrebat cu voce şovăitoare:

— Adică Daphne mă înşală?

— Ce înseamnă „te înşală”, Noam?

— Se vede cu alt bărbat?

Noura a făcut ochii mari.

— Deci nu ştii nimic? a strigat.

— Ce? Ce-ar trebui să ştiu?

— Tot n-ai înțeles? Doar ți-a dăruit trei copii, Noam!

— Şi?

— Tu nu poți avea copii, mi-a zis apăsat, uitându-se cu severitate la mine.

Am izbucnit într-un râs răutăcios.

— Mă confunzi cu tine, Noura. Ba mai rău: ai dori să fiu şi eu ca tine.

Renunțând la amabilități, mi-a răspuns pe ton usturător:

— Şi chiar eşti ca mine. Steril. Acum sunt sigură.

— N-ar conta că...

— Ba da! Eşti nemuritor, deci eşti steril. Când nu mai există moarte, nici naştere nu mai există.

— Cu Mina am avut băieți şi fete, chiar dacă aceia nu au supraviețuit, apoi l-am avut pe Cham.

— Înainte de cavernă. Înainte de trăsnet. Înainte de evenimentul care ne-a transformat. Hai, Noam, fii cinstit şi recunoaşte că n-ai mai făcut copii de veacuri, nici cu mine, nici cu alte femei care ți-au trecut prin brațe. Natura nu vrea ca nemuritorii să se reproducă. Mai mult, îi exclude! Natura nu se perpetuează decât fabricând fără încetare ființe vii, adică muritori. Numai muritorul procreează. Viu este tot ce comportă un început şi un sfârşit. Tu, eu, Derek, tata am avut un început, desigur, dar ca urmare a accidentului nu mai avem sfârşit. Nu putem transmite viață, fiindcă nu mai avem una. Nu suntem nici vii, nici morți, Noam, nu vehiculăm nici viață, nici moarte, care lucrează neapărat împreună. Dacă tata ar putea vorbi, ți-ar confirma-o. Mi-a spus că discuțiile voastre se învârteau deseori în jurul subiectului, ceea ce l-a făcut să creadă că acceptaseşi această realitate. Dar se vede clar că nu e cazul!

Am rămas ca vlăguit. Forțele care protestau în mine mi s-au părut derizorii, într-atât de evidente îmi apăreau dintr-odată lucrurile. Din partea din spate a casei s-a auzit un scârțâit de uşă.

— Şi-atunci ai cui îmi sunt copiii? am exclamat.

— Sigur ai lui Daphne, fiindcă doar ai asistat-o la naştere. Cu cine i-a conceput, habar n-am.

— Deci Daphne s-a culcat cu alți bărbați?

— Negreşit.

Nu mai eram în stare să gândesc. Noura şi-a reînceput pregătirile de plecare şi, împachetând o țesătură, a lăsat să-i scape:

— În orice caz, în privința fetei tale, întrebarea nici nu are rost, doar poartă răspunsul pe figură.

— Cum aşa?

— Euridice seamănă leit cu Alcibiade. Nu e nicio îndoială.

Lovitura m-a dat gata. Undeva s-a trântit o uşă. Măcar de nu ar fi auzit Euridice dialogul. Întins pe jos, nu aveam curaj să mai mişc.

— Euridice... Alcibiade... bolboroseam.

Noura a bătut din palme pentru a-şi aduna sclavii cărora le-a ordonat să-i transporte tatăl până în şaretă.

Apoi a îngenuncheat în fața mea, cu brațele atârnându-i.

— Te-ai supărat?

— Lasă-mă-n pace.

— Hai, nu te posomorî. Cere-i lui Daphne să-ți explice. Poate-ai să reuşeşti să nu-i poți pică. Chiar şi eu am...

— Mai taci odată. Cred că şi-aşa ai spus destule.

— Păi...

Furia care mă inundase mi-a dat energia de a sări în picioare.

— Cucuvea ce eşti! Eram fericit până să intri tu aici. Ai dat buzna şi uite-mă nenorocit. Mi-ai distrus fericirea.

— Ți-am distrus o iluzie, nu fericirea. Stați de vorbă tu şi Daphne! Fără îndoială că...

— Pleacă!

Am smuls boccelele pe care tocmai şi le aduna şi le-am aruncat pe culoarul de la intrare.

— Pleacă!

S-a cutremurat.

— De ce atâta ostilitate, Noam?

— Urăsc ce-am auzit.

— Sper că nu şi pe mine.

— Pleacă!

— Nu confunda mesagerul cu mesajul, te rog.

— Pleacă! Nu te-ai schimbat deloc, Noura, ai intrat aici cu intenția de a mă călca în picioare, şi-n picioare m-ai şi călcat. Mereu m-ai călcat.

— Eram convinsă că deja ai înțeles limitele condiției noastre.

— Ți-a reuşit! M-ai pus la pământ şi-acum mă târăşti. Eşti mulțumită că m-ai terminat?

— Şi-adică de ce adevărul ar fi dăunător?

— Bucură-te.

— Păi eu...

— Pleacă!

Urlasem. Dacă mai insista, violența avea să-mi mişte mâinile, o simțeam şi eu, şi ea.

Au început să-i curgă lacrimile. Tulburată, a încercat să îşi ridice lucrurile, dar tremura şi nu mai vedea nimic.

Departe de a mă impresiona, plânsul ei m-a enervat şi mai tare. Dacă trebuia să verse cineva lacrimi, atunci acela eram eu, nu ea! Prezența ei mă rănea profund, aşa că m-am repezit cu paşi mari în altă aripă a casei. În trecere, un servitor mi-a spus că Daphne se întorsese câteva clipe mai devreme, dar că plecase aproape imediat. Mi-am amintit zgomotele de uşă şi am presupus că auzise frânturi din

conversația mea cu Noura. Ce importanță avea? Nu mai voiam s-o ştiu pe-aproape pe Daphne, o femeie atât de mincinoasă, de manipulatoare, de falsă. Trădătoarea perfectă. Doream o despărțire imediată.

M-am închis la mine în cameră şi m-am prăbuşit în pat. Cu ochii închişi, cu palmele astupându-mi urechile, mă învârteam ba pe-o parte, ba pe alta, ba pe burtă, ba pe spate, pentru a respinge lumea, pentru a-mi găsi o poziție suportabilă. Degeaba! Mă ardea întreg corpul: în mine nu mai era decât ură, şi ura aceasta mă consuma.

Intermezzo

Venise ora explicațiilor. Locul întâlnirii îl alesese Britta. Pe înserat, nu departe de cartierul chinezesc, Library Bar oferă o atmosferă discretă, amintind de o bibliotecă din epoca victoriană. Bustul lui Shakespeare, tronând pe şemineu, întâmpină clienții; în spatele lui, fotografii înrămate alcătuiesc un album de familie în care figurează Twain, London, Hemingway, Fitzgerald, Steinbeck, Salinger; împrejur, cărți legate în piele împodobesc rafturile în nuanțe acaju. Banchete, bănci, taburete capitonate invită oamenii să se adune laolaltă pentru a sta de vorbă sorbind din cocktailuri.

Britta se aşezase lângă căminul în care ard şase lumânări mari. Ambianța intimă, călduroasă este creată mai ales de numeroasele lumânări şi veioze puse mai peste tot. Flăcările pâlpâitoare ale lumânărilor lasă impresia de fragilitate, disimulând caracterul artificial, contrafăcut al decorului.

Britta, Noura şi Noam se aşază în fotoliile din piele. Odată comandate băuturile, nu mai suflă o vorbă. Niciunul dintre ei nu îndrăzneşte să ia cuvântul. În sfârşit, Britta rupe tăcerea, adresându-i-se Nourei.

— De ce încerci să mă faci să cred că eşti mama mea?

Noura tresare, la fel şi Noam. La asta nu se aşteptau. Odată depăşită stupoarea, Noura îşi revine şi exclamă:

— Stai puțin, draga mea, doar te-am purtat în pântecul meu şi te-am adus pe lume.

— Ei, nu aici avem probleme, doar mi s-a povestit, tati mi-a arătat fotografiile.

Britta scoate din ghiozdan o hârtie împăturită cu grijă şi o lasă pe măsuță.

— La clinica Eternity Labs am cerut să ni se compare ADN-ul. Nu avem nicio genă comună.

Noura păleşte. Trăsăturile i se contractă, profilul îi încremeneşte, buzele îi tremură. Întorcând privirea, murmură:

— De ce?... De ce?

Britta se-mbufnează.

— Am avut eu mereu nişte îndoieli, dar am făcut abstracție de ele fiindcă, aparent, toți copiii trec prin stadiul ăsta. Totuşi, când mă zbăteam la clinică între viață şi moarte, am dat echipei care mă îngrijea şi nu îmi refuza nimic, un pahar din care băuseşi. Au verificat.

Consternată, Noura se ghemuieşte în fundul fotoliului. Britta îi observă descumpănirea şi încearcă să manifeste puțină empatie.

— Mami, te iubesc, dar lucrul acesta îmi explică reticența.

— Reticență?

— Cu tine niciodată nu mi-am dat drumul complet trăirilor, cum o fac cu tati. Mereu am fost în gardă.

Noura se face stacojie la față de mânie.

— Bine, nu pot face copii! Dar crezi că asta nu este o suferință? Un chin atroce?! În zilele noastre însă, ştiința a reuşit să contracareze infertilitatea. În cazul meu, a fost vorba despre o insuficiență ovariană. Şi-atunci, în laborator, au fost introduşi spermatozoizii lui Sven în ovocitele unei donatoare, apoi mi s-au inseminat nişte embrioni. Britta, te-

am purtat în mine şi astfel am cunoscut cea mai mare bucurie a vieții mele. Şi naşterea mi-a adus tot atâta fericire. De atunci, în fiecare zi am bucuria să-mi însoțesc fiica prin lumea aceasta!

— Nu asta îți reproşez, mami. Pur şi simplu descopăr în sfârşit de ce nu am avut niciodată încredere totală în tine.

— Poftim?! strigă Noura şi se ridică tremurând de iritare. Fiindcă nu avem legătură genetică?

Impasibilă, Britta îi face față:

— Fiindcă m-ai minți încontinuu.

Noura se clatină, nările îi freamătă şi se luptă cu propriul temperament care ar împinge-o fie să sară la bătaie, fie să o ia la fugă. Cu prețul unui efort imens, reuşeşte să redevină suficient de stăpână pe sine pentru a se aşeza la loc în fotoliu.

Noam nu intervine, conştient că cele două, în timpul acestei confruntări cruciale, au nevoie să îşi rezolve un diferend care nu-l priveşte.

— Să minți şi să taci nu e acelaşi lucru, articulează lent Noura.

— Ah, da? răspunde ironic Britta.

— Am dorit să te protejez. Am refuzat să-ți comunic durerea mea, fiindcă nu voiam să apese şi asupra ta. Te-am minți pentru tine, gândindu-mă la tine şi visând la tot ce poate fi mai bun pentru tine.

— Ah, da? repetă Britta. Şi micuța cutie portocalie? Cea care după părerea ta nu exista, dar pe care a găsit-o tanti Ingrid. Şi în cazul ăsta, tot multă tăcere acoperă...

Nici la asta nu s-a aşteptat Noura. Coboară pleoapele, jenată şi de insistența Brittei, şi de prezența lui Noam. Îşi dă seama că, lipsită de aliați, se închisese într-un comportament care o izolează.

— Şi... şi... te-ai uitat ce e înăuntru?

— Bineînțeles. După părerea ta, de ce s-a deschis atât de uşor în ziua următoare, când ai recuperat-o?

Noura încremeneşte. Britta se întoarce spre Noam. Fără agresivitate, doar pradă unui profund interes, îl întreabă:

— Din ce familie provii? De ce vă reproduceți identic din tată-n fiu de sute şi sute de ani? Cum de e posibil aşa ceva?

O linişte imperceptibilă îi uneşte dintr-odată pe Noam şi pe Noura: of, Britta nu bănuieşte încă nimic, a luat-o pe un drum greşit.

— Eşti sosia tatălui tău? se interesează Britta.

Noam îşi drege glasul.

— Sosia tatălui meu din tinerețe, da. Şi a bunicului. Chestia asta a provocat mereu mirare.

O fluturare de gene dovedeşte că Noam se învinuieşte; se blamează fiindcă o înşală pe Britta încă o dată, pe când ea pe bună dreptate cere adevărul, totuşi, ce poate face?

Britta se întoarce iarăşi spre Noura:

— Şi tu?

— Şi eu, ce?

— Tot o fatalitate genetică e şi aceea care face ca femeile din familia ta să se îndrăgostească de bărbați din familia lui? Pentru că şi în acest caz, portretele din generație în generație se aseamănă, nu-i aşa?

Zguduită, Noura improvizează cu dificultate:

— Nu sunt îndră... Britta, trăiesc alături de Sven, îl ador, e soțul meu, tatăl fetei mele, tatăl tău. Ce tot presupui?

— Îl iubeşti pe tati, dar îl iubeşti şi pe Noam totodată.

— O iei razna, Britta! Gândeşte-te la portrete... Am moştenit micul sipet portocaliu cu aceeaşi figură care trece prin secole şi, cum poți să-ți închipui, când l-am văzut pe Noam am avut un şoc. Sosia bărbaților pe care femeile din familia mea i-au iubit. Ai şi de ce să fii dat peste cap, nu?

— Mmm...

Britta renunță să mai judece lucrurile din acest unghi. Ştie că, în lipsă de empatie, nu excelează în înțelegerea altora. Aşa că preferă să lase problema în suspensie. Noura şi Noam recâştigă ceva optimism. Până la urmă, ipoteza emisă de Britta pentru a-şi explica generațiile de copii ce seamănă cu Noam ocoleşte esențialul inavuabil, imortalitatea lor.

— Fascinant cazul familiei tale... i se adresează Britta, printre dinți, lui Noam. Înseamnă că acei cromozomi nu se amestecă şi că partea rezervată femeii în reproducere e nulă.

— Fără îndoială, aprobă Noam.

— Genetic, ar fi o premieră, persiflează Britta.

— Mda... da.

— Dacă nu o aberație. Nu ai încercat niciodată să înțelegi?

Noam încremeneşte. Îi vine greu să se închidă într-o nouă minciună. Ce să-i răspundă Brittei?

Aceasta îi zâmbeşte:

— Oricum, o vom descoperi noi. Fiindcă şi din ADN-ul tău am încredințat un eşantion la Eternity Labs.

Noam şi Noura schimbă o privire panicată: dacă utilizarea ADN-ului Nourei, spre a-l compara cu cel al Brittei, provocase această scenă, procurarea ADN-ului lui Noam pentru a-i explora particularitățile genetice îi punea pe amândoi în pericol. Nu doar că era nevoie să îşi protejeze natura lor ce nu respecta norma, dar la butoanele Eternity Labs se găsea cel care niciodată nu trebuia să afle nimic: Derek.

2

Să fi fost sfârşitul lumii?

Nori plini ochi de funingine, lugubri, întunecați, se îngrămădeau pe deasupra peisajului pe care-l înăbuşeau cu

umbra lor uriaşă. Ostilitatea îngreuna atmosfera. Aerul era muşcător, un vânt rece din nord îşi strecura mâna înghețată pe sub veşminte, o umezeală vâscoasă otrăvea plămânii. Până şi nisipul de la malul mării se retrăsese într-o atitudine agresivă, umflându-şi spinarea unsuroasă şi compactă. Cât despre mare, nemişcată, se reducea la un scut cenuşiu, punctat de o spumă băloasă, atinsă la orizont de câteva pânze tăcute. Mă duceam la Aigos Potamos. Nimeni nu mă oprise, fiindcă nu vorbisem cu nimeni de săptămâni întregi. După vizita Nourei, Daphne dispăruse, iar eu o lăsasem pe Euridice Xantipei, fără a da vreo explicație, şi mă suisem pe cal pentru a ajunge în peninsula aspră şi dezolantă unde se desfăşura lupta dintre spartani şi atenieni.

Dacă nu era sfârşitul lumii, atunci era sfârşitul lumii mele. Lucrurile în care crezusem – fidelitatea lui Daphne, prietenia lui Alcibiade, sângele strămoşilor mei curgând prin venele copiilor mei – se năruiseră. De la Atena până la Aigos Potamos, călărind timp de mai multe zile, amintirile mi se arătau în lumina dezvăluirilor Nourei. Îngrijorarea pe care o manifesta Daphne nu era cea a unei soții lipsite de încredere în ea, după cum în naivitatea mea îmi închipuiam, ci mai degrabă aceea a unei sperjure care se temea că într-o zi putea fi demascată. Gelozia care punea stăpânire pe ea de cum petreceam mai multe ore în compania lui Alcibiade, departe de a-i fi demonstrat iubirea pentru mine, se dovedea doar spaima că acesta şi-ar fi putut da drumul la gură. Când acesta cerea veşti despre Euridice, o făcea pentru a se asigura că-i îndrăgeam fiica şi că ea prețuia frumusețea şi sănătatea tatălui ei. Şi eu care-i mulțumeam! Ce naiv! Cretinul perfect, necioplit, obtuz, niciodată atins de dubiu, deşi observasem că Daphne se uita într-un fel anume la Alcibiade.

Mă preocupa o ipoteză referitoare la Milon. Convins că îl concepusem la Olimpia, cu Daphne, în ziua în care câştigasem Jocurile Olimpice, pusesem constituţia lui solidă, alura masivă pe seama forţei de care dădusem dovadă în timpul competiţiei. Or, după toate aparenţele, Daphne îl zămislise cu un alt atlet în decursul acelei veri. Cu care? Căutam printre amintiri luptătorul – luptător, ţinând cont de corpul lui Milon – care furnizase... materia primă.

Degeaba. Cât despre Sophroniscos, încă mai puţin îi puteam repera făuritorul. Din contră, ce îmi sărea în ochi era diferenţa fizică dintre cei trei copii, care nu mă frapase niciodată mai înainte, fiindcă eram preocupat mai ales să regăsesc în ei trăsăturile pe care le aveau în comun cu mama lor.

Cine ar mai fi putut cunoaşte aceste secrete, în afară de Daphne şi de armăsarii ei? Cu siguranţă nu Socrate, care, în plus, nici nu se dădea în vânt după copii. Xantipa? Acum, când stăteam să mă gândesc, schimba cursul conversaţiei de fiecare dată când, aplecaţi deasupra leagănelor, discutam despre asemănările ereditare. Cu toate acestea, pe bună dreptate ori nu, o socoteam pe Xantipa corectă. După părerea mea, habar nu avea de adulterele succesive ale surorii ei, dar mirosise că era ceva ce-i scăpa. Fără îndoială analizase cu mai multă subtilitate decât mine anatomia progeniturilor mele şi tulburarea lui Daphne...

Ajungând în Chersones, am străbătut încolo şi-ncoace teritoriul pe unde se refugiase Alcibiade. Acesta deţinea mici fortăreţe care dominau locurile şi trăia ca un regişor al Traciei.

De ce ocupaseră armatele acest teritoriu? După înfrângerea serioasă din bătălia de la Arginuse, strălucitul general spartan Lysandros reluase comanda flotei. O refăcuse în timp record graţie prieteniei sale cu prinţul

persan Cirus cel Tânăr, care îi furnizase resurse financiare enorme. Din acel moment, dublase atacurile contra cetăţilor aliate cu Atena, din insule ori din Attica, ba chiar îşi împinsese navele până în împrejurimile Pireului, apoi, urmat de noi, o luase în direcţia Hellespontului. Acum îşi adăpostise escadrele în Lampsakos, oraş pe care îl jefuise. Importurile noastre de grâne treceau prin acel punct crucial. O sută optzeci de trireme ateniene erau deci lângă celălalt mal al Hellespontului, în faţa cetăţii Lampsakos, la cincisprezece stadii[54], pentru a-l supraveghea pe Lysandros, a sparge blocada economică şi a ataca.

După ce am traversat un teren viran unde fuseseră aruncate ancore ruginite, scripeţi, catarge rupte, mii de gunoaie din călătorii, am ajuns în locul unde ne amaraseră trierele. Ce absurditate! Nu acostaseră la un cheu sau un debarcader, ci se opriseră de-a lungul unei plaje. De ce acea ciudăţenie?

Am intrat în tabăra provizorie pe care o ridicaseră compatrioţii mei. Câteva vetre. Corturi. Arme înfipte în nisip. Navele se întorceau. Oamenii se odihneau în voie. Unii dormeau, alţii cântau, dansau, discutau, jucau zaruri, alţii alergau după o minge sau se plimbau de-a lungul plajei. O aromă de caracatiţă prăjită mi-a gâdilat nările. Apropiindu-mă de cortul principal, am fost recunoscut de Tydeus şi de Menandros, strategii cu care avusesem ocazia să petrec la Atena.

Aceştia au acceptat propunerea mea de a le fi de folos – pentru a îngriji marinarii şi a trata răniţii –, prevalându-se însă de menţiunea că deocamdată nu aveau nicio nevoie de mine. Mi-au explicat care le era strategia: zilnic, flota ridica pânzele şi o lua spre Lampsakos în formaţie de asalt;

---

[54] Trei kilometri.

aştepta la ieşirea din port şi ataca spartanii. Din nefericire, Lysandros îi refuza şi îşi păstra vasele la ancoră, la capătul acelui port convenabil. Seara, ai noştri se întorceau pe plajă.

Deodată, o siluetă şi-a făcut apariţia în depărtare, stârnindu-ne curiozitatea.

Un bărbat singur, căruia crepusculul ne împiedica să-i distingem trăsăturile, călare pe un cal lac de sudoare, oprise patrupedul în vârful unei dune. Se uita spre mal. Înfăşurat într-o mantie neagră, nu arbora însemnele nici unei armate.

Pocnind din limbă, şi-a îndemnat calul să coboare. Acesta a înaintat liniştit spre noi, aşezând fiecare pas cu pricepere pe solul nesigur.

Alcibiade şi-a făcut apariţia. Venind din necunoscut, părea totodată să debarce dintr-un alt timp, atât de multe se petrecuseră de când plecase. Era învăluit de o aură de singurătate. Umbla purtând cu sine exilul. Odinioară înconjurat permanent de un cortegiu pestriţ sau de un grup numeros, iată că acum se smulgea din cine ştie ce izolare. Şi-a oprit calul, a salutat din cap strategii fără a scoate o vorbă, conştient că densitatea tăcerii conferea momentului anvergură.

Când m-a observat în mijlocul celorlalţi, ochii i-au strălucit dintr-odată şi altfel; se bucura de prezenţa mea neaşteptată; şi-a revenit însă foarte repede, fiindcă ţinea să rămână stăpânul acelei scene.

A sărit de pe calul pe care l-a încredinţat unui hoplit şi a înaintat până la noi. Iapa brun-roşcată a dat să-l urmeze, de parcă, mai mult decât pentru călărie, i-ar fi folosit şi ca protectoare, ca paznic – ascendentul pe care-l exercita Alcibiade se extindea şi asupra animalelor.

Cât timp a înaintat spre noi, nu l-am scăpat niciunul din ochi. Tânăr nu mai era, dar, în schimb, frumos rămăsese. Schimbase splendoarea juvenilă cu aceea, patinată, a maturităţii: mai puţin volum, dar trăsături mai precise, mai

puțină sclipire, dar mai multă expresivitate a figurii, mai puțină suplețe, dar mai multă soliditate a corpului, mai puțină lascivitate, dar mai multă fermitate în desenul buzelor. Pentru el, şi apropierea bătrâneții se anunța admirabilă.

Contemplându-l, primeam răspunsul la întrebarea pe care Alcibiade şi-o punea încă din vremea ciumei: să fi primit oare nemurirea? Evident, nu.

Trecerea anilor era vizibilă. Orgolios, păstrându-şi măreția, organismul i se uza. Aşadar, Alcibiade nu avea să devină tovarăşul meu de imortalitate. Cu atât mai bine, de altfel. Ca frate vitreg, Derek îmi ajungea cu asupra de măsură...

Era întâmpinat cu o uimire surdă. Nimeni nu se aşteptase să dea buzna. Şi surpriza persista.

— Nu rămâneți aici, a zis Alcibiade.

— Poftim?! a exclamat Tydeus.

— De la mine din fortăreață am observat şi poziția voastră, şi a lui Lysandros. Plecați cât mai repede! Foarte prost loc pentru ancorare. Nu ai nici cum să te aprovizionezi, nici cum să te adăposteşti. Aigos Potamos nu e decât un cătun în jurul unui pârâu pe malurile căruia pasc caprele. În timp ce Lysandros se poate baza pe un oraş pentru a-şi hrăni flota, voi ați ajuns deja să terminați proviziile şi trebuie să aduceți totul de la Sestos, de la cincisprezece stadii distanță.

S-a strâmbat disprețuitor, arătând țărmul cu o mişcare a bărbiei.

— Şi aia! Aia! De care va profita Lysandros.

— De ce să profite?

— Deschideți-vă ochii. Când începe să se lase seara, marinarii se întorc la Lampsakos şi o fac parcă târându-se, navighează la întâmplare, în formație dezlânată, nu mai

sunt atenți, cască gura, lenevesc. Şi lucrurile se agravează de cum pun piciorul pe pământ.

Alcibiade a arătat pe plaja pe care marinarii se împrăştiaseră, fiecare grup văzându-şi de treburile lui.

— Se răspândesc, râd, țipă unii la alții, pierd vremea, pe când în fața lor pluteşte o flotă puternică, obişnuită să execute manevrele în linişte, la ordinul unui comandament unic.

Dacă, în timpul discuției, Tydeus menținuse un ton neutru, Menandros, mult mai iritabil, a intervenit:

— Ai venit să ne critici? a strigat. Cu ce drept? N-ai prea excelat tu în trecut.

— Nu am venit să vă critic, ci să vă sfătuiesc.

Roşu la față de furie, Menandros a sărit în apărarea atenienilor:

— Extraordinar! Ce jignire! Nimic nu-l opreşte.

Tydeus, contaminat de indignarea colegului său, l-a întrebat sec pe Alcibiade:

— Insinuezi că suntem incompetenți?

— Sigur că nu, Tydeus. Totuşi miza merită să reflectezi. Dintotdeauna, strategii discută între ei despre tactica folosită şi o analizează.

— Ai priceput! Strategii discută între ei, deci lasă-ne-n pace. Nu tu eşti strateg.

— Am fost. Şi nu doar o dată.

— Zău? Şi de câte ori ai fost destituit?

Amintirea acelui lucru l-a făcut pe Alcibiade să pălească. A reuşit să se stăpânească şi a răspuns hotărât:

— Sprijinul sau lipsa de sprijin din partea poporului nu asigură competența. Am experiența războiului. Vă rog, Tydeus şi Menandros, îndepărtați-vă imediat de aici. Duceți-vă şi lăsați ancora în fața oraşului Sestos care are şi radă, şi o piață bine aprovizionată.

— Nu! a zis Menandros.

— Ce cred eu acum gândeşte şi Lysandros, a insistat Alcibiade.

— Da, sigur că da! a rânjit Menandros. Se ştie că poţi gândi ca un spartan, din moment ce ai trădat Atena pentru Sparta. Se mai ştie şi că poţi gândi ca un persan, din moment ce ai trădat toţi grecii pentru a ademeni satrapul. De fapt, gândeşti atât de uşor ca duşmanul, încât nu se mai ştie cine vorbeşte când începi tu să vorbeşti.

Insultat, Alcibiade a reuşit să îşi stăpânească din nou iritarea. Părând preocupat de soarta atenienilor mai mult decât de a lui – contrar obiceiului său –, încerca să îşi lase deoparte propria persoană, reputaţie, onoare. Strategii i-au interpretat tăcerea ca pe o dovadă a autorităţii lor.

— Ciudat lucru, a observat Menandros, tu, care ai convins întotdeauna o lume-ntreagă, nu mai convingi acum pe nimeni...

— Nu cumva ţi-ai pierdut talentul? s-a prefăcut mirat Tydeus. Sau nu se mai găsesc urechi care să-l asculte pe cel care a trădat de mai multe ori?

Alcibiade a răspuns, controlându-şi tonul:

— Judecaţi-mă cum vi se pare mai bine, dar ascultaţi ce vă spun.

— N-o să ne dicteze un renegat ce să facem! s-a răstit Menandros.

Alcibiade s-a întors spre mine, implorându-mă:

— Argos, ajută-mă, te rog.

— Nu.

Răspunsul îmi ţâşnise înainte de a fi apucat să mă gândesc. Alcibiade s-a arătat mirat, şi-a închipuit că nu fusese bine înţeles şi a repetat:

— Argos, explică-le că am dreptate, că trebuie să aibă încredere în mine.

— Nu, Alcibiade, în tine nu se poate avea încredere.

— Păi...

— Cea mai mare eroare este să aibă cineva încredere în tine. Am făcut-o şi eu.

Alcibiade a încremenit. Mintea lui ageră a ghicit repede ce descoperisem.

— Argos, confunzi viaţa privată cu cea publică.

— Şi tu! Te lăudaseşi că ai şters graniţa dintre interesele tale şi cele ale cetăţii.

— Şi aşa şi este, am cheltuit averi ca să...

— Şi cetatea a cheltuit sume colosale pentru tine, am răspuns. Nu există vreun zid între problemele private şi cele publice, aici împărtăşim acelaşi punct de vedere.

Duritatea, animozitatea mea l-au zguduit pe Alcibiade. A îngăimat:

— Nu te recunosc, Argos.

— În ce mă priveşte, niciodată nu te-am cunoscut cu adevărat, Alcibiade.

Hai să punem capăt acestei neînţelegeri.

Cuvintele mele l-au copleşit, după cum mi-am dat seama; şi-a alungat totuşi durerea, concentrându-se asupra a ceea ce considera că este misiunea lui şi le-a vorbit mai departe strategilor Atenei:

— Nu sunt perfect şi nici scutit de reproşuri – cum aş putea pretinde aşa ceva? —, dar vă rog ca tot ce am făcut rău să nu apese asupra a ce vă spun, ca multele mele greşeli să nu vă împiedice să ascultaţi acum adevărul. Părăsiţi locul acesta absurd de ancorare, altfel Lysandros va profita.

Menandros şi-a desfăcut picioarele, şi-a umflat pieptul, şi-a încrucişat braţele şi l-a măsurat pe Alcibiade din cap până-n picioare.

— Ba vom continua tot aşa cum am apucat-o.

— Spre pieire! a strigat Alcibiade.

— Spre victorie.

— Pe Atena, aş vrea să fiu un altul ca să mă credeţi!

— Doar că, uite: tu eşti tu! a conchis Menandros.

De data aceasta, Alcibiade a încasat-o cu greu. A rămas interzis. Cu o mişcare a mâinii, Tydeus i-a dat de înțeles că întrevederea luase sfârşit.

— Pleacă! Noi suntem strategii, nu tu.

Alcibiade mi-a aruncat o ultimă privire rugătoare, pe care am evitat-o.

Dezorientat, copleşit de situație, cu umerii căzuți, s-a întors pe călcâie şi s-a îndreptat târându-şi picioarele spre calul lui, a încălecat şi s-a îndepărtat fără o vorbă, fără un gest, fără a mai saluta. Noaptea trăsese capacul cerului şi întunericul se răspândea ca un curent de aer îngheţat.

Tăcerea era apăsătoare, tulburată doar de scârțâitul bărcilor, până când silueta călăreţului a depăşit şirul de dune şi a dispărut.

Apoi a urmat explozia de bucurie a atenienilor care se felicitau, mândri că reuşiseră să-i reziste lui Alcibiade.

Apreciindu-le veselia mi-am dat brusc seama de posibilitatea unei neînțelegeri: îi ținuseră piept lui Alcibiade din orgoliu; vor ține oare piept însă şi generalului Lysandros? Fiindcă riscase să vină până aici, să fie batjocorit, jignit, umilit, Alcibiade era probabil convins că atenienii se înşelau. Dar eu de ce nu dădusem atenție avertismentului lui? Din cauza Euridicei şi a lui Daphne, mobil fără legătură cu observațiile lui. Motivațiile care puseseră la treabă mecanismul obstinației noastre arăta cât eram de dispuşi să ne înşelăm.

Nu avusesem însă în fața noastră un om din alte vremuri, maestru al artei de a-şi amăgi aproapele?

Prin neîncrederea noastră, Alcibiade culegea ce semănase. Prin repetatele sale schimbări puse în slujba propriei ambiții, amorului propriu, pierduse, după o viață-ntreagă, toată încrederea celorlalți...

Îl putem totuşi reduce pe Alcibiade la imaginea unui mincinos? Cel ce înşală o dată, de două ori, ba chiar de mai multe ori nu înseamnă că înşală de fiecare dată... Un act de trădare nu face dintr-un individ un trădător definitiv, după cum o acțiune înțeleaptă nu face din cineva un înțelept pe viață. Mai mult, dacă a-i cunoaşte bine caracterul lui Alcibiade însemna să-l crezi capabil de cele mai groaznice viclenii, ar fi fost să-i insulți inteligența dacă i-ai fi disprețuit judecățile.

A doua zi, răspunsurile au țâşnit în trombă.

După cum prevăzuse Alcibiade, în timp ce atenienii se întorceau să ancoreze, după o zi de aşteptare în fața portului din Lampsakos, Lysandros a exploatat momentul de dezordine pentru a-şi trimite flota pe urmele lor şi a trece la un atac-surpriză. În numai câteva ceasuri, după o bătălie dură, spartanii au capturat sau au scufundat o sută şaptezeci de nave ateniene – numai nouă trireme au reuşit să scape –, au omorât mulți oameni şi pe alții i-au dus în prizonierat la Lampsokos. Acolo, enervați de vestea adusă de un spion, că atenienii tăiau mâna dreaptă prizonierilor lacedemonieni, i-au sugrumat pe cei trei mii de captivi.

Puțin mai târziu, au cucerit Atena, i-au dat foc flotei şi au distrus Marile Ziduri. Războiul se încheiase. Atena pierduse.

Ar fi fost altfel istoria dacă l-am fi ascultat pe Alcibiade?[55]

---

[55] Hotărât lucru, există locuri care cer vărsare de sânge... Acolo unde s-a desfăşurat bătălia de la Aigos Potamos, valurile mării ar trebui să fie roşii şi malurile grena, căci o altă confruntare celebră a avut loc în această peninsulă: campania Dardanelelor, cunoscută şi sub numele de bătălia de la Gallipoli, din timpul Primului Război Mondial. Între 1915 şi 1916, otomanii, proaspăt intrați în conflict, s-au luptat cu forțele aliate alcătuite în primul rând din trupe britanice, australiene, neozeelandeze şi franceze. Obiectivul principal al Aliaților era capturarea Constantinopolului – actualul Istanbul – şi deschiderea unui coridor maritim către Marea Neagră. Totuşi, forțele otomane, sub conducerea

*

Nu mă grăbeam. La Atena nu mă aştepta nimeni, poate doar Daphne cu teamă şi Euridice cu preţul unei neînţelegeri. Ce era de făcut? Nu întrezăream decât o singură soluţie: să divorţez, să i-o încredinţez pe Euridice mamei ei şi să mă mut în alt cartier, cât mai departe de ele. În schimb, nu doream să rup legătura cu Socrate şi prietenii noştri comuni. Evident, unii dintre ei ar fi aflat că Daphne mă înşelase, dar, în definitiv, infamia avea să cadă asupra ei, nu asupra mea.

Când am intrat în oraş, am fost consternat să văd soldaţi spartani circulând peste tot! Am luat-o pe lângă multe locuinţe părăsite ori incendiate, mi-am croit drum printre grămezi de cenuşă şi mormane de pietre lipite de ziduri, am remarcat scândurile bătute în cadrele uşilor pentru a nu lăsa cerşetorii să ocupe casele. Ce se-ntâmpla?

Trecând peste repulsia de a fi nevoit să dau ochii cu Daphne, m-am întors acasă. Servitorii m-au întâmpinat cu bucurie, uşuraţi să îşi regăsească stăpânul după atâtea zile şi săptămâni de umblat fără ţintă, învârtindu-se fără vreo treabă pe coridoarele locuinţei. Daphne tot nu se arătase, m-au anunţat, iar Euridice era tot la Xantipa.

M-am îndreptat spre casa lui Socrate. Trebuie s-o mărturisesc, mă temeam de reacţia fetei. Dacă-mi va sări în braţe, cum voi reacţiona? Vechea mea dragoste pentru ea va ieşi oare la suprafaţă, intactă, din neantul în care o

---

comandantului militar Mustafa Kemal, viitorul Atatürk, au reuşit să respingă atacurile aliate. Pierderile umane s-au dovedit considerabile de ambele părţi. Eşecul major al Aliaţilor a avut consecinţe importante, favorizând ascensiunea lui Mustafa Kemal în Turcia, unde a devenit unul dintre principalii actori ai războiului de independenţă şi apoi primul preşedinte al ţării.

exilasem? Sau voi reuşi să o resping, să-i impun distanța care avea să domnească de acum asupra relației noastre?

Din fericire, când am ajuns la Socrate, Euridice tocmai pleca împreună cu acesta. M-am ascuns în spatele unei tarabe cu fructe. Ținând cont de conversația lor, de figura veselă a filosofului, mi s-a părut că fetița îl cucerise; s-au îndepărtat, mână-n mână, spre agora.

Am bătut la uşă şi am cerut să vorbesc cu Xantipa. Sclavul m-a invitat în curtea interioară.

Xantipa a alergat spre mine, cu o mină îngrijorată, cu nasul adulmecând neîncrezător, cu părul vâlvoi.

— Bună ziua, Argos! Unde e?

— Poftim?

— De ce nu s-a întors cu tine?

— Despre cine vorbeşti?

— Despre Daphne, desigur!

Am îngheţat. În câteva cuvinte i-am explicat că nu mă mai întâlnisem cu Daphne de când i-o lăsasem pe Euridice.

— Poftim? Nu aţi plecat împreună?

— În niciun caz.

— Atunci unde e? Nici eu n-am mai văzut-o.

M-am posomorât şi mai tare. Mă indigna să văd atâta preocupare pentru o persoană atât de falsă ca Daphne!

— În infern să se ducă şi-acolo să putrezească!

Xantipa a rămas năucită. Înăbuşindu-se, cu mâna apăsându-şi inima, a căutat un scaun pe care s-a prăbuşit.

— Tu zici asta, tu? Tu, Argos, bărbatul pe care ea îl adoră?

— Am descoperit că m-a înşelat de mai multe ori. Copiii noştri nu sunt ai mei.

Spre marea mea surpriză, Xantipa a ridicat ochii spre cer şi a oftat uşurată.

Era evident că era la curent cu secretul surorii ei.

— Cum aşa? Xantipa, ştiai?

— Da. Fiindcă mi-a povestit totul. Iar eu am consolat-o.

— Ai consolat-o?

O lua razna încă o dată! Adică să consolezi trădătoarea, nu pe cel trădat?!

Dacă furia şi curiozitatea de a afla mai multe nu ar fi pus stăpânire pe mine, aş fi şters-o pe loc.

— E timpul să-ţi spun ce ştiu, a reluat Xantipa. Nevasta ta a făcut asta pentru tine. Da, te-a înşelat, te-a minţit, dar a făcut-o din dragoste.

Lacrimile i-au înceţoşat privirea. Şi le-a şters cu dosul mânecii şi a murmurat:

— S-a întâmplat demult!... Un bărbat a siluit-o cât eraţi la Olimpia. Ţi-a ascuns-o atunci fiindcă nu dorea să te abată de la scopul tău, pentatlonul. Şi, mai ales, îi era ruşine. Asta, Argos, a fost cel mai oribil, îi era ruşine... Şi totuşi de ce? Un necioplit, o grămadă de muşchi a pus-o jos. Nu Daphne l-a provocat, el a agresat-o. A strigat ea din toate puterile după ajutor, dar i-a înăbuşit ţipetele cu palma cât o lopată. S-a revoltat ea, dar a ameninţat-o cu un cuţit. Cu lama acestuia la gât, redusă la o grămadă de carne, a fost siluită.

Şi a suferit mult. Şi atunci, şi după, fiindcă se copleşea cu reproşuri, îşi aducea aminte de seara aceea atroce, se învinovăţea că o luase pe aleea aia în loc să rămână lângă tine, care erai la pat, încercând să te vindeci, în sfârşit, prostii...

Când v-aţi întors de la Olimpia mi-a povestit totul şi asta a mai uşurat-o un pic, apoi a hotărât să uite. Dar primele vărsături i-au indicat că era gravidă. A înnebunit. Era prima sarcină. Al cui să fi fost copilul? Al tău, sau al violatorului? Timp de nouă luni a încercat să se liniştească amintindu-şi de extraordinara voastră noapte de dragoste de după victoria ta. Când o compara cu actul grăbit de violenţă cu care o chinuise colosul, se convingea că zeii i-ar fi dăruit un

copil de la tine. Dar, vai, la naşterea lui Milon ne-am convins şi ea, şi eu, după forma umerilor şi a spinării, după felul voinic în care era construit, că era odrasla violatorului.

Cu gura uscată, Xantipa a luat un urcior şi şi-a turnat nişte apă.

Ascultându-i mărturisirea, eram încă şi mai stupefiat.

— A făcut efortul de a-l iubi pe Milon. Şi eu la fel. Am încercat să nu vedem în acel mic nevinovat fructul unei crime. Doar nu făcuse nimic rău, sărăcuţul... Îţi mărturisesc că şi tu ne-ai ajutat, Argos, căci l-ai întâmpinat cu atâta afecţiune. Ne era ruşine de tandreţea ta, ruşine de a nu-l putea iubi cu tot atâta uşurinţă ca tine, ruşine să te ducem de nas.

— Dar după? Sophroniscos?

— S-au mai scurs câţiva ani şi Daphne a înţeles.

— Ce a înţeles?

— Şi-a dat seama că, deşi tot făceaţi dragoste, tu... în sfârşit... ea nu rămânea niciodată gravidă. Ce crud contrast cu luptătorul de la Olimpia, care o lăsase grea din prima! Şi-atunci ţi-a bănuit... slăbiciunea. Sunt lucruri care se întâmplă, Argos, nu te simţi vinovat.[56]

---

[56] În ziua de azi se ştie că infertilitatea poate fi ori a bărbatului, ori a femeii. Nu aceasta era şi opinia grecilor, care ierarhizau rolurile masculin şi feminin. Puterea absolută o atribuiau masculului, iar femelei îi lăsau o funcţie minoră. Pentru ei, reproducătorul se dovedea activ, iar reproducătoarea, pasivă. Sperma conţinea toate elementele necesare, pentru care uterul nu era decât un receptacul. De unde acea convingere? Produs al unei societăţi caracterizate prin dominaţie virilă, rezulta şi dintr-o metaforă fondatoare venită din experienţa cotidiană: grăuntele era scufundat în pământ. Grăuntele purta în el principiul vieţii, pe când pământul îl primea, îl încălzea, îl hrănea. Astfel, femeia era percepută ca un simplu vas, cuptor, un recipient fără conţinut, vegetând în serviciul eclozării. Într-o piesă a lui Eschil, *Eumenidele*, Apollo spunea: „Nu mama zămisleşte ceea ce va numi fiul ei; nu e decât cea care hrăneşte noul germene. Acesta acţionează, zămisleşte. Mama primeşte germenele şi îl îngrijeşte, dacă aşa vor zeii.” Şi dovada era că

Am lăsat fruntea în pământ. Cele două femei descoperiseră înainte mea una dintre trăsăturile mele esențiale.

— Daphne voia să te mulțumească, a adăugat Xantipa. Visai să ai o familie şi ea... ea a făcut ce trebuia făcut.

— Cu cine?

— Ce importanță are?

— Te rog, Xantipa, sunt dispus să ascult tot adevărul.

— Pe Sophroniscos l-a făcut cu unul dintre sclavii mei. Nu a fost nevoie decât de două, trei şedințe şi... sămânța a prins. Daphne e tare fertilă. O călărire e deajuns.

— Cu unul dintre sclavii tăi?

— Un iepuroi înfierbântat. Nu-i plăcea deloc lui Daphne, acesta a fost motivul pentru care l-a ales. În mintea ei, aşa te înşela mai puțin, dacă nu cumva chiar îți rămânea credincioasă dacă şi-o trăgea cu un bărbat pe care nu-l dorea.

Zeus o scosese pe Atena din capul lui, fără a recurge la vreo femeie – uitând că mai întâi se culcase cu zeița Metis, înainte de a o înghiți.

Din această perspectivă, calitatea spermei determina sexul copilului: o spermă bună rezulta un băiat, una mediocră dădea naştere unei fete. O sută de ani mai târziu, Aristotel a fost cel dintâi care a semnalat acest dezechilibru, stabilind o legătură între spermă şi menstruație şi acordând în sfârşit femeii partea ei de contribuție la procreare. Cu toate acestea, schema machistă, care atribuie femeii pasivitate atât pe plan sexual, cât şi biologic, psihic şi social a persistat, orientând sute de ani gândirea ştiințifică. Până şi în secolul XXI, unii savanți perenizează acest model patriarhal, descriind spermatozoidul ca pe un atlet care participă la o cursă alături de alți spermatozoizi, în direcția ovulului; doar gametul victorios ar intra în ovul, pe când acesta din urmă, inert, ar aştepta leneş să fie penetrat de cel mai bun dintre ei. Viziune care ignoră realitatea: spermatozoizii rătăcesc la întâmplare, iar ovulul efectuează o selecție.

Mă distrugea să-mi imaginez scena. Fără ştirea mea, Daphne organizase totul pentru a-mi camufla sterilitatea, iar demersul îi era motivat de curaj şi devotament. Xantipa şi-a adăugat miere în pahar şi a înghiţit amestecul mormăind:

— Totuşi, continuai să îţi doreşti o fată. I-o cereai insistent. O fată. O „micuţă Daphne”...

— Şi atunci s-a dus la Alcibiade...

— A, ştiai? Cu atât mai bine.

— Ce legătură era între sclavul care nu-i plăcea şi Alcibiade care-i plăcea?

— Poftim?! a exclamat Xantipa.

— Cu Alcibiade nu s-a forţat s-o facă, am urlat fără să mă mai controlez.

Nu a închis ochii, nu a strâns din dinţi, ci s-a deschis de drag! De când o ştiu, se topeşte în faţa lui.

— La fel ca tine! Ca Socrate! Ca mine! Ca toată lumea din Atena!

— Daphne s-a culcat cu un bărbat care o atrăgea.

Stacojie la faţă, Xantipa s-a repezit la mine cu mâna ridicată, gata să mă plesnească.

— Cretinule! Cum îndrăzneşti să-i reproşezi ceva lui Daphne? Visez oare?

Doar tu eşti cel steril! Cel sterp! Cel căpos! Şi-apoi, ai vrea ca după un viol şi-o gimnastică dezgustătoare s-o fi apucat greaţa şi-o a treia oară? I-ai fi refuzat dreptul de a nu crăpa de silă doar pentru a-ţi mai dărui un copil? Altfel, erai mort după micuţa Euridice. Ce nerecunoscător! Păcat că nu am un par zdravăn la-ndemână, altfel te-aş omorî, te-aş strivi, praf te-aş face.

Am măsurat dintr-odată nedreptatea scandalului pe care-l făceam.

— Iartă-mă, Xantipa, retrag tot ce-am spus.

— Daphne şi Alcibiade au făcut asta pentru tine. Amândoi! Da, ţi-au făcut un serviciu. De acord, a fost plăcut, dar Daphne te-a preferat întotdeauna frumosului Alcibiade, imbecilule! Alcibiade nu e decât un miraj, o fantasmă, nu-ţi construieşti viaţa pe o iluzie, cât de scânteietoare-ar fi. Bun, acum ajută-mă să dau de ea. Unde să se fi refugiat?

Am amuţit amândoi. Fiecare căuta un început de răspuns, în timp ce o viespe se îneca în paharul cu miere pe fund; se zbătea, încerca să se ridice agăţându-se de pereţi, se prăbuşea din nou, o lua de la capăt cu bâzâitul ei zadarnic. Pândind un indiciu, treceam în revistă anii cu amintiri comune, copleşit de proaspetele dezvăluiri: Daphne nu încetase niciun moment să mă iubească. Din contră, se forţase să facă exact ce-i displăcea, dar se resemnase pentru a mă simţi eu împlinit.

Socrate şi Euridice şi-au făcut apariţia, terminându-şi plimbarea. Fetiţa a rămas încremenită în pragul curţii interioare, roşie la faţă de emoţie.

— Tati!

Şi a luat-o la fugă pentru a mi se arunca în braţe. Plângea de bucurie şi gemea cu glas pierdut:

— Credeam... Credeam c-ai murit, ca Milon şi Sophroniscos.

Am susurat câteva cuvinte pentru a o linişti.

— Şi mami? a îngăimat printre lacrimi.

Xantipa s-a apropiat şi a mormăit:

— Mami se va întoarce şi ea curând. Deocamdată, îl ai pe tati. Nu-i aşa, Argos? Recunoşti că-l are pe tati?

Socrate, care rămăsese în urmă pentru a nu tulbura întâlnirea, şi-a strâns buzele, pe când ochii i se rostogoleau ba la dreapta, ba la stânga: ce-o apucase pe Xantipa?

Am prins în palme feţişoara lui Euridice şi i-am mângâiat buclele blonde.

Apoi am sărutat-o pe frunte.

— Da, draga mea, tati e-aici.

*

Parcurgeam zilnic Atena în căutarea lui Daphne, multiplicând pistele. Într-un astfel de caz, cel mai logic ar fi fost să se închidă în casa surorii ei, însă anxietatea tot mai mare a Xantipei înlătura ipoteza. La cine să se fi ascuns? La ceva prieteni pe care nu-i cunoşteam? La vreun amant? Amanți? Soția mea îmi ajunsese o străină.

În schimb, legătura mea cu Euridice devenea tot mai profundă. Înțelesesem că dacă te trezeşti într-o zi tată, atunci tată rămâi pentru totdeauna. Originea Euridicei nu-mi schimba nici comportamentul, nici ataşamentul. Ba chiar sentimentul mi se purificase: o iubeam pe Euridice pentru ea însăşi, nu fiindcă avea ceva din mine; o iubeam fără a cere nimic în schimb, fără narcisismul părintelui; nu mă priveam pe mine prin ea, o iubeam fiindcă împreună creasem o intimitate care ne făcea pe amândoi să înflorim, o iubeam în seninătatea evidentă a iubirii. De când mă eliberasem de legăturile noastre biologice, îmi reînnoisem statutul de tată: paternitatea îmi consta în grijă, atenție constantă, în ceasurile în care stăteam la taclale sau ne jucam.

Atena trecea prin cel mai groaznic moment al istoriei ei.

Lacedemonienii exercitaseră o presiune teribilă şi aici, şi în celelalte cetăți învinse, pentru a desființa democrația şi a instaura oligarhia. La noi, unii cetățeni îi sprijiniseră sugerând „revenirea la constituția strămunilor”, o noțiune cu totul vagă. Am observat în acest caz o procedură identică cu aceea a Consiliului celor Patru Sute, de dinainte cu şapte ani: promițând regenerarea prin întoarcerea la trecut, fusese instalat un regim autoritar. După predarea Atenei în fața unei duble amenințări – distrugerea oraşului şi exterminarea în masă a locuitorilor –, Theramenes negociase

cu Lysandros o oligarhie coordonată de treizeci de magistrați. Bineînțeles că adunarea se opusese, dar cei Treizeci, cu sprijinul garnizoanei spartane campate între zidurile Atenei, o impuseseră.

Între cei Treizeci, doi indivizi contau mai mult decât ceilalți: Theramenes şi Critias. Mulțumită lui Socrate, îi frecventam de mult. Dacă aceştia doi, proveniți din familii bogate, primiseră o educație excelentă şi erau şi vizitați de muze, scriind, totuşi erau diferiți: Theramenes era flexibil, Critias, rigid.

De obicei, dacă sunt puşi în balanță stejarul şi trestia, este vizibilă superioritatea trestiei. Pe furtună, planta flexibilă rezistă mai bine decât cea dură. Trestia se pleacă, stejarul cade. În cazul nostru s-a întâmplat invers, căci stejarul şi-a dat pe față perversitatea.

Cei Treizeci au persecutat mai întâi atenienii ataşați de fostul regim al libertății: cine nu dovedea că este cu ei era un conspirator împotriva lor. Au avut loc exiluri, plecări în nopțile cu lună nouă, execuții fără judecată. Socrate a intervenit: în fața adunării cetățenilor, care se mărginea la prietenii celor Treizeci, a apărat legea şi a criticat cu asprime condamnările fără proces. A fost lăsat să îşi scuipe necazul în mijlocul acelui for obligat la obediență. Şi aici, şi în agora, fiecare dintre cei Treizeci se deplasa cu vreo zece gărzi de corp, nişte bădărani care îşi agitau bicele şi ascundeau pumnale sub mantii.

Domnea groaza. De ce nu-l eliminau cei Treizeci pe Socrate? Din fidelitate şi desconsiderare: mulți îi urmaseră învățăturile, dar toți erau convinşi că puterea era deasupra cuvintelor.

Într-o seară eram la o petrecere la Critias, cândva prieten al lui Alcibiade.

Tot festinul m-am amuzat comparând fizicul celor doi. Primul se considera asemenea celuilalt sub pretextul că

beneficia de un fizic demn de laudă. Şi, într-adevăr, Critias era recunoscut drept un bărbat frumos; totuşi, comparându-le însuşirile fermecătoare, puteai distinge uşor frumusețea autentică, apanaj al lui Alcibiade. Trăsăturile regulate nu înseamnă că sunt şi armonioase. Sigur, bărbia lui Critias era bine formată, virilă şi hotărâtă, dar tocmai asta era, ieşea în evidență în loc să se topească într-un tot al figurii.

Buzele de un purpuriu somptuos schițau o gură elegantă, totuşi adevărata eleganță nu sare-n ochi – în fața lui Alcibiade, nu te gândeai la linia buzelor, ci îți doreai să-l săruți. Irişii îi ofereau o minunată țesătură de linii aurii, totuşi nu atrăgeau decât curiozitatea, îi priveai atent la fel cum, fără participare afectivă, ai examina o piatră prețioasă, nu dispăreau în spatele unei lumini a sufletului: la ochii lui Critias te uitai, pe când ai lui Alcibiade ne priveau ei pe noi. Amândoi aveau gene lungi, totuşi ale lui Critias umbreau ochii, pe când ale lui Alcibiade îi ascundeau într-un sipet. În privința corpului, Critias şi-l antrena, şi asta se vedea: muşchi un pic prea bine definiți, piele prea bronzată, poziții studiate. Nicio legătură cu senzualul Alcibiade, care părea mereu proaspăt dat jos din pat şi gata să se întoarcă acolo. În sfârşit, în privința veşmintelor şi accesoriilor, Critias confunda îngrijirea cu artificialul: tunicile îi subliniau anatomia la limita indecenței, culorile se îmbinau prea țipător, amintind de o creastă stacojie de cocoş, de mărgelele violet ale bibilicilor, de penele albastru-verzi ale fazanilor; bijuteriile îi erau mai sclipitoare decât inteligența, i-ar fi stat mai bine cu o brățară mai puțin, la fel şi cu un smarald mai discret; pe scurt, Critias dădea dovadă de o excesivă preocupare față de propria persoană. Îi lipsea acea tuşă de neglijență din care se naşte grația autentică.

În seara aceea, deşi invitat, Theramenes l-a atacat pe Critias:

— Săptămâna asta am depăşit limita admisibilului. De ce a fost ucis Kylon?

Şi Cecrops? Ce le era reproşat?

— Au fost aleşi la întâmplare, a răspuns Critias.

— La întâmplare?

— Arbitrarul întăreşte spaima inspirată de putere şi o transformă în teroare. Mă felicit că tăiam la întâmplare capetele care ies în evidenţă. Tot ce duce la încrederea în putere o sporeşte.

— Aflu că îl inciţi pe fiecare dintre cei Treizeci să aleagă un bogat, a continuat Theramenes, pentru a-l executa şi a-i lua bunurile!

— Fireşte, ne trebuie bani pentru a menţine sistemul. Nu a fost de ajuns să suprimăm îndemnizaţiile cetăţenilor săraci.

— Moartea lui Pyrrhias a produs panică printre negustori.

Şi astfel, în plină altercaţie, am aflat de asasinarea lui Pyrrhias, omul de treabă, dolofan şi volubil care, odinioară, observându-mi calităţile fizice, mi-a finanţat pregătirea de atlet. Prin aceasta, mi-a dăruit cetăţenia ateniană şi deci pe Daphne. Îi datoram mult. Chiar dacă nu-l mai frecventasem deloc după ce alunecase într-un soi de decrepitudine, după ciumă, mă simţeam vinovat.

— Atenţie, devenim nedrepţi, a tunat Theramenes. O putere nedreaptă distruge încrederea în putere.

— Deloc, a răspuns Critias. Puterea îşi rămâne proprie justificare, alta nu există. Şi, pentru a dura, se mulţumeşte să îşi afirme forţa.

Am plecat cât mai repede cu putinţă pentru a mă adăposti la Socrate.

Simţeam nevoia să-mi amintesc împreună cu el de bunul Pyrrhias. Filosoful nu mai accepta nicio solicitare a celor Treizeci de când Critias interzisese prin edict predarea retoricii.

— Mă mir, am strigat, cum Critias, unul dintre elevii tăi, format de cei mai buni sofişti, alungă retorica.

— De fapt, îi aduce cel mai binevenit omagiu: a observat pericolul pe care aceasta îl constituie şi s-a îngrozit. A ataca retorica înseamnă a ataca democraţia, artă prin excelenţă a conversaţiei şi a punerii de acord. Critias nu vrea cetăţeni care să gândească şi care să dezbată, ci subiecţi care să fie ascultători.

— Cum de un om inteligent, cultivat poate denigra cunoaşterea? Mă aşteptam la asta mai degrabă de la o brută.

— Critias posedă o inteligenţă pe cât de sclipitoare, pe atât de sterilă.

Raţiunea nu îi foloseşte pentru a gândi, ci doar pentru a arăta că gândeşte.

Sigur, gândeşte, dar nu gândeşte nimic. Doar vânt! E abil, dar e găunos. Mai bine să fii deplin, chiar lipsit de talent, decât găunos şi talentat. În realitate, virtuozitatea intelectuală a lui Critias ne ascunde temperamentul lui sângeros.

Acum se bucură de putere.

Socrate a fluturat un papirus.

— Ai văzut *Sisif*, tragedia lui?

— Nu.

— Ascultă ce a ajuns să scrie: „Într-o zi, un om deştept şi bine intenţionat a inventat frica de zei. Astfel, a găsit o pedeapsă pentru cei răi de care lumea să se teamă, chiar dacă aceştia reuşeau să îşi ascundă faptele, cuvintele, gândurile. Iată deci de ce acel înţelept a construit noţiunea de divinitate: o putere superioară, care se bucura de viaţă veşnică, înţelegea şi supraveghea lucrurile; aceasta auzea ce spuneau muritorii şi vedea tot ce făceau. Dacă te gândeşti la ceva rău fără a-şi da cineva seama, asta nu va scăpa zeilor.” Critias descrie zeii ca pe o invenţie a oamenilor, o poliţie

supranaturală care locuieşte în nori. Critias nu respectă zeii! Unde va duce Atena? Fără a crede că există ceva superior lui, nimic nu-l va mai opri.

Dintr-odată, am fost surprins de o imagine.

— Socrate! Ştiu unde s-a ascuns Daphne.

*

Realizasem corect cum stăteau lucrurile, dar era prea târziu.

Când am ajuns la Delphi, am sărit de pe cal în dreptul sanctuarului, am urcat cu paşi mari Parnasul până la fostul meu ascunziş, am ţâşnit spre intrarea în grotă şi m-am repezit înăuntru: în fundul peşterii, Daphne zăcea moartă, în acelaşi culcuş în care făcusem dragoste pentru întâia oară.

Înainte de durere, m-a cuprins un acces de furie. De ce nu înţelesesem la timp? De ce nu cerusem imediat iertare? De ce nu pricepusem pe loc că aici se ascundea Daphne?

Îngenunchind lângă ea, am constatat că îşi tăiase venele. Băltoaca de sânge se răspândise de jur-împrejur formând o crustă negricioasă, pe când pielea căpătase o paloare vineţie. Am prins-o de braţ. O răceală străină m-a făcut să dau înapoi. Se sinucisese de o zi sau două. Pe când plecam din Atena către Delphi. Deci aş fi putut sosi la timp dacă...

Am lovit cu pumnii în pereţii grotei. Se strânsese prea multă violenţă în mine. Încercam să o dau afară cu lovituri puternice. Degeaba! M-am umplut de sânge. Cu cât izbeam mai mult în piatră, cu atât îmi răneam mai tare mâinile, cu atât mă durea mai tare sufletul, cu atât toate mi se sfâşiau. Îmi imaginam foarte bine ce se petrecuse. Cum vrusese să dispară, Daphne se omorâse pe loc. Sau aşteptase. Ce? Să alerg spre ea... Adăpostindu-se în încăperea iubirii noastre, îmi dăduse acolo întâlnire. Fără îndoială, îşi dedicase ultimele zile şi ultimele nopţi scrutând prin deschiderea îngustă a grotei şi, dincolo de ea, către linia orizontului, în

speranța, clipă de clipă, că aveam să mă ivesc. Dacă mi-aş fi făcut apariția, i-aş fi dovedit că eram legați pe veci, că o doream, că o iertam. Săptămâni de-a rândul inima îi bătuse cu această speranță.

O dezamăgisem.

Inima aceea pe care adoram să o ascult pe când ne odihneam, apăsându-mi tâmpla pe sânul ei rotund şi alb, inima aceea suferise până la tortură şi apoi se oprise din vina mea. Eu eram cauza morții lui Daphne!

Venisem până aici purtat de iubirea pentru ea şi din acel elan nu mă alesesem decât cu aversiunea față de mine însumi. În fața acelei scene funebre, mi-am spus că nu mă voi ierta niciodată, că nu mă voi mai suporta, că voi aluneca într-o definitivă detestare de sine.

Mai jos, pe drumul procesiunilor, a răsunat un cântec liniştit, recules, un soi de lamentație melodioasă. Îndepărtata melopee mi-a modificat instantaneu starea de spirit. Când voi înceta să reduc totul la persoana mea?

Să nu mă gândesc, lângă cadavrul lui Daphne, decât la propria-mi nenorocire, la greşelile şi la durerea mea? Mă voi gândi până la urmă şi la ea?

O stare de spirit rece m-a învăluit. Uitându-mă la rămăşițele pământeşti ale lui Daphne, m-am hotărât să mă ocup de ea, numai de ea. Mai întâi să o spăl, apoi să o veghez şi la sfârşit să-i găsesc un mormânt.

Nu am cum descrie vreodată ce am simțit trecând la toaletarea funerară a soției mele. Sub pânza umedă de care m-am ajutat pentru a o spăla, era şi nu mai era ea. Era ea, căci îi regăseam formele. Nu mai era ea, întrucât carnea îşi pierduse acea caldă consistență. Cadavrul nu mai păstra nicio amintire a ei.

Plângeam gândindu-mă la existența ei scurtată, la ultimele ei luni de angoasă, de durere ascuțită care o făcuseră, disperată, să îşi pună capăt zilelor.

Am înțeles ce importanță avusesem în viața ei; fusesem rațiunea ei de a respira şi nu mă dovedisem la înălțimea situației.

Mi-am petrecut noaptea aceea lângă ea, dar nu lipit de ea, ci la câteva degete distanță. Mă rugam – nu ştiu cui, nu ştiu cum, ca întotdeauna –, imploram ca, dacă intra într-o altă lume, să fie fericită acolo. Din ce în ce mai mult meditam la ceea ce percepusem când fusesem închis în piramidă, la clipa de mai multe secole în care plutisem liniştit pe deasupra cadavrului meu uscat; amintindu-mi că nimic nu dispare cu totul, îmi plimbam privirea de jur-împrejur, convins că o parte invizibilă din Daphne plutea pe undeva, prin aer; i-am zâmbit; i-am trimis săruturi.

De dimineață, mirosul de putrefacție s-a accentuat, o duhoare pe care o disociam fără greutate de aroma de măghiran a iubitei mele: duhnea organismul ei în descompunere, nu ea. M-am decis să nu o duc până la Atena, fiindcă după o asemenea călătorie lungă starea ei le-ar fi putut şoca pe Xantipa şi pe Euridice. Prin urmare am coborât la templu, am negociat cu preoții, am plătit şi, în aceeaşi după-amiază, cadavrul i-a fost ars.

I-am strâns cenuşa într-un *lékythos*, un urcior din lut ars, cu gâtul îngust, cel mai frumos din câte expuneau olarii din Delphi. Meşteşugarul o desenase pe vas pe nimfa Daphne pe cale de a se transforma în dafin pentru a scăpa de Apollo. Ceea ce aveau să facă la rândul lor şi rămăşițele lui Daphne a mea, peste puțin timp, îngrăşând humusul în aşa fel încât din el să răsară un copac şi viața să continue. Am mângâiat îndelung urna, apoi, înainte de a porni la drum, am strecurat înăuntru resturile buchetului adus cândva din Lesbos.

Abia de-am mai avut timp să văd pentru o ultimă oară violetele uscate, cenuşii, în care mai persistau câteva reflexe mov; imediat ce degetele mele le-au atins, s-au spulberat.

Trei zile mai târziu, ajungeam la Atena.

Reacția Xantipei m-a surprins. Când i-am comunicat vestea groaznică, nu s-a înfuriat pe mine, după cum anticipasem – şi cum de altfel mi s-ar fi părut normal –, ci a pălit, s-a sprijinit cu o mână de mine, s-a aşezat, şi-a şters lacrimile şi a murmurat:

— Eram convinsă... Plâng de când ai plecat.

— Ai presimțit ceva?

— Golul. Am simțit un gol. Ca niciodată. Şi apoi m-am învinovățit.

— De ce?

— Pentru că nu am ghicit mai repede decât tine unde se ascunsese.

M-am apropiat de ea şi mi-am deschis sufletul:

— Xantipa, nici nu ştii cât mă detest! N-am să-mi iert niciodată purtarea.

— Suntem cu toții vinovați. Totuşi, trebuie să alungăm cât mai departe, în noi, această greşeală şi de acum să avem grijă de Euridice. Nu-i mai rămân acestei micuțe decât un tată şi o mătuşă îmbătrânită... Să mai jelim o dată pentru totdeauna, Argos, fiindcă în fața ei nu mai vreau nicio lacrimă. Numai bucurie, viață, vioiciune! Nu avem de ales.

Ultimul omagiu pe care i l-am adus lui Daphne s-a dovedit pur, blând, de o simplitate țărănească – aşa cum fusese şi ea. Ne-am dus ca într-o procesiune până la marginea oraşului şi am răspândit cenuşa în jurul unui tufiş de dafini, unde-i plăcea să se ascundă în copilărie. Socrate a spus câteva cuvinte, Euridice a cântat cântecul ei preferat, am recitat nişte versuri ale lui Sofocle, poetul ei îndrăgit, iar Xantipa a desfăcut pe iarbă o pânză, a scos ceva de-ale gurii şi am mâncat împrăştiind firimiturile pe care nişte pițigoi au venit să le ciugulească. Bâzâind în lumina clară a cerului şi prin aromele de pin, nişte muşte şi nişte viespi pândeau partea lor din festin.

Clipe plăcute, de o asemenea grație, încât mi se părea că Daphne dansa, se amuza şi se învârtea pe deasupra noastră.

*

Atena se zbătea între sânge, urlete şi teroare. Nimeni nu mai avea cum se apăra, fiindcă populația fusese dezarmată. Pentru a-şi salva pielea, imigranții talentați, ca oratorul Lysias, s-au grăbit să fugă din oraş, ceea ce nu a reuşit să facă şi bietul lui frate, filosoful Polemarchos, care a fost ucis. Era mai bine să fugi, chiar părăsindu-ți toate bunurile, dacă doreai să îți păstrezi esențialul: viața. Poporul regreta războiul. Regimul celor Treizeci evoluase până la a ajunge o tiranie de o cruzime exacerbată. Extremistul Critias câştigase în fața moderatului Theramenes. Fără cel mai mic scrupul, cel dintâi pregătea minuțios căderea celui de-al doilea: aranjase câteva legi nedrepte relative la trecut, care i-au permis să îl condamne pe Theramenes. Socrate, tremurând de mânie, a fost singurul care a îndrăznit să protesteze: „Atenieni, nu vedeți că la fel de uşor se va şterge şi numele vostru dintre cei vii ca al lui Theramenes?” Adunarea nu a făcut niciun comentariu şi Theramenes, întors pe loc în temniță, a fost nevoit să înghită otrava.

În seara aceea, Ephoros, un partizan discret al democrației, a strâns la el câțiva dintre apărătorii acesteia, printre care şi Socrate şi cu mine. Ne-a cerut să păstrăm în cel mai mare secret ceea ce dorea să ne dezvăluie. După ce am jurat, ne-a comunicat că democrații exilați în Teba refăcuseră o armată sub ordinele lui Thrasybulos şi aveau de gând să o ia spre Atena pentru a reinstaura democrația, fie şi cu prețul unei lupte crâncene. Am ridicat paharele pentru reuşita planului şi, după o a doua libație, mulțumiți că se întrezărea o soluție favorabilă, am adus fiecare contribuția lui financiară pentru reuşita complotului contra tiraniei.

Dar, vai, în aceeaşi seară ni s-a anunţat moartea lui Alcibiade.

Abia sosit, un negustor ambulant de pietre preţioase, prieten al gazdei noastre, ne-a relatat ce auzise în Bizanţ.

După înfrângerea atenienilor, Alcibiade şi-a luat zborul, fugind din două motive: pe de o parte, pentru a scăpa de cercetările spartanilor învingători, care ţineau să treacă în zona lor de influenţă regişorii din Tracia, printre care se număra şi el; pe de altă parte, se îndepărta de cei Treizeci ai Atenei, care vedeau în el un posibil instrument ar refacerii democraţiei. Cel urmărit ajunsese deci în nişte ţinuturi necunoscute ale Asiei şi ceruse azil la satrapul Pharnabazus.

Pentru cei Treizeci, Alcibiade viu reprezenta speranţa democraţilor în zile mai bune. În consecinţă, îi presau pe Lysandros şi pe lacedemonieni să incite satrapul să-l elimine pe proscris. Numai că acesta avea rezerve în a-şi ucide prietenul, pe Alcibiade, cu care făcuse un legământ solemn. Alcibiade, care mirosise că vântul bătea într-o direcţie nefastă, îi înlăturase din nefericire reticenţa fugind şi de acolo. Umbla zvonul cum că avea de gând să contacteze suveranul persan, pe regele regilor, cu scopul de a pune astfel la punct direct o strategie anume. Pentru Pharnabazus nu a fost nimic mai simplu decât să trimită nişte asasini care s-au repezit în târguşorul din Frigia unde Alcibiade se ascunsese provizoriu. Noaptea, aceştia au dat foc casei. Trezit de incendiu, Alcibiade încercase să înăbuşe flăcările aruncând peste ele cuverturi, haine, covoare, apoi ieşise din foc aproape gol, teribil, magnific, cu sabia ridicată.

Rămaşi mai la o parte, barbarii îl masacraseră cu săgeţi şi suliţe.

Există decese care zguduie mai mult decât altele, cele ale fiinţelor care simbolizează cu intensitate viaţa. Alcibiade

aparţinea acestei elite. Alături de el nu mai credeai în moarte. Nu se considera oare el însuşi nemuritor?

Asasinii îi aduseseră capul într-un coş lui Pharnabazus.

Nenorocirea l-a tulburat teribil pe Socrate. Chiar dezamăgit de mai multe ori de Alcibiade, se aştepta mereu ca discipolul lui preferat să se îndrepte şi să devină mai bun. Alcibiade sintetiza credinţa lui în progres, ştiinţă, inteligenţă.

Şi uite că Alcibiade îşi găsise sfârşitul la o margine de drum, ucis ca un animal de nişte laşi.

Am luat-o spre casă în tăcere.

În pragul locuinţei lui, când să ne despărţim, m-am întors spre Socrate:

— Cine a fost Alcibiade?

— Tu cum l-ai defini, dragul meu Argos?

După cum îi era obiceiul, răspundea la o întrebare cu o alta. Ştiind că nu avea să formuleze nimic înainte de a mă auzi vorbind, am oftat:

— Geniul vieţii.

M-a aprobat, cu lacrimile curgându-i. Trăsăturile i se agitau fără niciun control.

— Şi pentru tine, Socrate?

— Încarna libertatea, libertatea absolută, cea a dorinţei şi cea a acţiunii.

Libertatea lui îşi bătea joc de obstacole, era mai presus de bine şi de rău, până la a-şi afirma independenţa faţă de morală. Când mă opuneam ideilor lui, mă simţeam bătrân. Alcibiade personifica tinereţea Atenei.

*

Fericirea se întorsese, dar lumina produce întotdeauna umbră.

Trecusem în sfârşit de la tenebrele tiraniei la soarele democraţiei. Sub această iluminare cucerită cu preţul unei lupte îndârjite, nu mai toleram zonele întunecate, porţiunile

de nedreptate, inegalitate sau insecuritate care aminteau prea mult de teroarea celor Treizeci.

Tot aşa stăteau lucrurile şi în viaţa mea personală: mă dedicam cu bucurie lui Euridice, totuşi nostalgia întuneca unele clipe. Pe chipul agreabil al fetiţei îi vedeam ivindu-se pe rând pe Daphne şi pe Alcibiade, două fiinţe iubite care dispăruseră. Fetiţa îmi surâdea cu deplina ei nevinovăţie, lăsând la vedere buzele mamei sale, părul des şi auriu al tatălui ei; avea obrajii rotunzi ai celei dintâi, tenul strălucitor al celuilalt. Şi din comportamentul ei ieşeau la iveală lucruri care-mi alimentau melancolia: afişând aceeaşi hotărâre ca a lui Alcibiade, Euridice nu se temea de nimeni şi de nimic, dovedind în acelaşi timp sentimentalitatea lui Daphne, atât de afectuoasă, atât de tandră încât o poreclisem „Caracatiţa”, într-atât braţele şi picioarele ei găseau modalităţi de neînţeles de a mă învălui.

Un detaliu totuşi mă întrista: Xantipa şi cu mine descoperisem aplecarea fetiţei către lene, rezultând dintr-o imensă încredere în sine şi în propriile calităţi, ceea ce o făcea deseori pe mătuşa ei să-i strige:

— Învaţă! Munceşte! Altfel n-ai să ajungi decât o aulistă.[57]

---

[57] Aulista, cântăreaţa din *aulos*, ducea o existenţă precară, depinzând de ceilalţi pentru a supravieţui, când nu putea ajunge la statutul de vedetă graţie anumitor concursuri. De exemplu, aulistele angajate pentru ceremoniile sacrificiale erau remunerate cu bucăţi de carne din animalele sacrificate. Dând dovadă de o mare nedreptate, orice societate se străduie să stigmatizeze câte o profesie, desemnând-o drept degradantă, situând-o în partea de jos a scării sociale: gladiatorul în Imperiul Roman, jonglerul în Evul Mediu, actorul şi actriţa în secolul al XIX-lea, cantonierul în secolul XX, măturătorul în secolul XXI. În aceste cazuri, eşecul este asociat cu o lipsă de calităţi.
La Atena, se mergea până la a susţine că, atunci când aulista cânta, mintea ei îşi lua zborul odată cu răsuflarea.

Grație lui Thrasybulos, democrații îi îndepărtaseră pe cei Treizeci, iar garnizoana spartană fusese evacuată din Atena. Şi la lacedemonieni avusese loc o schimbare: Lysandros fusese înlăturat, iar noul rege, Pausanias, partizan al împăcării, negociase pacea sub semnul reconcilierii. Moderația câştiga. Pe de o parte, a fost anulat decretul lui Thrasybulos, care acorda cetățenia anumitor luptători, printre care şi câțiva sclavi; pe de alta, a fost respinsă propunerea lui Phormion care urmărea retragerea cetățeniei țăranilor fără pământ. Cu excepția principalilor conducători, niciun susținător al oligarhiei nu putea fi urmărit din cauza atitudinii lui din timpul războiului civil. Niciun atenian nu putea reproşa vreunuia dintre concetățeni că sprijinise regimul celor Treizeci. Dincolo de rupturi, trădări, represalii, era făcută posibilă viața laolaltă.

Cât despre mine, nu eram prea sigur ce atitudine să manifest. Trebuia să-i mărturisesc totul lui Euridice? Trebuia să-i dezvălui adevărata ei origine? Era cazul să-i destăinui că un bărbat fără nicio legătură de sânge cu ea era cel ce o creştea?

Într-o zi, mult prea frământat, m-am dus după Socrate în agora ca să stăm de vorbă.

— De ce-mi pui întrebarea asta, Argos?

— Socrate, te rog, încetează să-mi răspunzi la întrebări tot cu întrebări!

— Vreau să spun că ştii prea bine convingerea mea în legătură cu acest subiect: partizan al adevărului, te-am sfătuit întotdeauna să-l dai pe față.

— Chiar dacă ar răni-o? O s-o întristez pe Euridice, care se va considera singură, trădată, orfană. Va mai ține oare la fel de mult la mine?

— Mmm, ți-e tot atâta frică pentru tine, cât pentru ea.

— Mi-e frică pentru relația noastră. Am construit-o împreună. Este sprijinul, pilonul nostru de susținere. Dacă

este zguduit, clădirea riscă să se prăbuşească. Nu sunt împotriva adevărului, dar i-l voi spune lui Euridice atunci când îl va putea înțelege.

— Deocamdată, nu poate?

— Nu.

— Şi dacă nu va putea niciodată?

— Atunci am să tac. Echilibrul şi fericirea lui Euridice fac mai mult decât adevărul.

— Îți respect punctul de vedere, dar nu ți-l împărtăşesc. Să ascunzi adevărul nu înseamnă tot să minți?

După cum îi era obiceiul, cu câteva întrebări bine formulate, Socrate mi-a permis să văd limpede în mine. În schimb, relația lui cu adevărul mi se părea lipsită de nuanță.

— Adevărul tău, Socrate, se reduce la o formulă lipsită de carne şi de sentimente, un adevăr pentru matematicieni.

În clipa în care i-am spus asta, părăsisem agora şi o luasem pe una dintre străzile principale ale Atenei. Tulburat, Socrate s-a oprit, a reflectat, înțepenind parcă, cu chipul agitat de meandrele pe care i le lua spiritul. L-am lăsat aşa, sprijinit de fațada unui magazin, ştiind că nu-mi mai percepea prezența şi avea să rămână eventual ca înghețat timp de mai multe ceasuri.

În momentul în care am trecut pragul casei, am descoperit un adolescent costeliv, cu părul negru ca tăciunele, care aştepta.

— Tu eşti Argos? a exclamat sărind grăbit în picioare.

Am confirmat.

— Eu sunt Nepos. M-a trimis Alcibiade. Ți-am adus un mesaj de la el.

L-am invitat imediat în casă şi ne-am izolat în fundul curții. Cum mi se părea mort de foame, am chemat servitorii să-i dea ceva de mâncare. Îl priveam în timp ce înghițea salata de mazăre şi feta: Nepos părea mai degrabă desenat

decât pictat. Ochii rotunzi, sprâncenele unite, buzele tivite erau rezultatul unei singure trasări de penel, caricaturală aproape: gura roşie contrasta cu pielea brun-închis; sprâncenele alcătuiau o bandă orizontală deasupra orbitelor; irişii întunecaţi nu se distingeau de pupile, conferindu-i chipului o bizară lipsă de echilibru. Peste acestea creştea o coamă deasă, iar mâinile şi picioarele erau disproporţionate – crescuseră înaintea restului corpului –, în aşa fel încât te uitai la el ca la o marionetă uriaşă, greu de luat în serios.

Odată înghiţită şi ultima bucată de brânză, şi-a şters bărbia, mi-a mulţumit şi mi-a explicat de ce a venit.

— Am umblat luni de zile. Vin din Bizanţ. Alcibiade, stăpânul meu, mi-a dat un mesaj înainte de a-l părăsi pe satrapul Pharnabazus, un mesaj pe care să ţi-l înmânez dacă ar fi să moară.

— Îţi mulţumesc că ţi-ai îndeplinit misiunea.

Am întins mâna pentru a primi papirusul. O clipă şi-a coborât pleoapele, ezitând, apoi mi-a spus cu glas răguşit:

— Pot mai întâi să-ţi solicit o favoare?

— Fie. Ce favoare?

— Să mă eliberezi.

M-am uitat la figura lui grosolană. Cum să-l fi refuzat după ce mersese atâta cale? Merita aceeaşi soartă ca a servitorilor mei, şi ei cândva sclavi.

Dintre ei, rămăseseră angajaţi la mine doar cei care asta doriseră.[58]

---

[58] În lumea veche, sclavia ţinea de o realitate întâmplătoare, nu esenţială. Ameninţarea cu sclavajul se dovedea universală, îi privea pe toţi şi constituia fundalul conflictelor dintre cetăţi. Pe timp de război, cel mai mult te temeai în primul rând de moarte, apoi de răni şi în final de sclavia rezultată din capturare. Rămâneai liber sau cădeai în sclavie în funcţie de desfăşurarea evenimentelor. Fiecare avea în minte ideea conform căreia nu erai sclav de la natură, ţinea de ghinionul care, într-o

— Nepos, îți jur că te voi elibera imediat ce-mi dai scrisoarea de la Alcibiade.

Tulburat de încrederea pe care i-o acordam de la bun început, băiatul s-a înclinat cu respect şi mi-a sărutat mâinile. Pe când se lăsa pradă efuziunii, mă chinuia o îndoială: din moment ce trupul nu-i era acoperit decât de o

---

zi, reducea individul la servitute. Gândul acesta nu ducea la contestarea sclaviei, doar la teama că s-ar fi putut întâmpla.

La Atena, spre exemplu, nimeni nu teoretiza prezența cu miile a sclavilor. Conducerea sclavagistă nu avea nevoie să se legitimeze fie sprijinindu-se pe zei, fie invocând natura. Își arăta însă forța prin numărul sclavilor şi considera fără a avea vreo îndoială că violența stă la baza sclaviei.

Aristotel şi-a pus, în schimb, întrebări legate de legitimitatea acesteia. Avea scrupule în a considera că forța este suficientă pentru a face legea. Perplexitatea, simțul lui critic şi analizele l-au condus la elaborarea unei teorii monstruoase, care va servi drept matrice tuturor sistemelor sclavagiste, de-a lungul veacurilor, inclusiv pentru invadarea Americilor şi comerțul cu sclavi africani. Aristotel a refuzat arbitrarul forței şi, pentru a fundamenta sclavia, pe care se bazau economia şi puterea ateniene, a găsit o justificare naturală. Unele bipede sunt lipsite de orice capacitate de deliberare, deci făcute pentru a asculta, pe când altele, mai inteligente, sunt făcute pentru a comanda. Există ființe superioare şi ființe inferioare. Există o ierarhie între oameni, dar nu una creată de ei ori de istorie, ci o ierarhie creată de natură. Societatea sclavagistă respecta fără probleme scara biologică a ființelor. „De la natură, unii sunt oameni liberi, alții sclavi. Deci condiția sclaviei este avantajoasă şi justă!" De aici, dacă eşti născut pentru a face sluj, ce fericire şi ce avantaj să fii supus!

Cum să fi justificat într-un asemenea cadru eliberarea? Cum să fi explicat extensia sau reducerea corpului electoral al Atenei? Aristotel nu şi-a pus întrebarea.

Cu grija lucrului bine făcut, Aristotel a depolitizat sclavagismul şi l-a extras din istorie, naturalizându-l. Din păcate, după el această paradigmă esențialistă a persistat milenii... Iată la ce pot duce uneori scrupulele unui filosof: la tot ce e mai rău!

tunică scurtă şi sărăcăcioasă, unde să fi ascuns misiva de la Alcibiade?

— Mi-aduci un mesaj oral?

— Nici vorbă.

I-am măturat pe loc corpul din priviri: nici urmă de bandaj fals peste vreo aşa-zisă rană, care să permită camuflarea unor hârtii scrise, nici de cercei în care să fi putut fi disimulate lamele de plumb răsucite. Ce procedeu de ascundere să fi folosit? Am întins din nou mâna spre el.

— Dă-mi-l.

Băiatul s-a înclinat şi şi-a arătat tâmpla cu degetul.

— Totul e aici.

— Poftim?

Arătătorul i-a insistat, arătându-mi de data aceasta vârful capului. Mi-am pierdut răbdarea:

— Nepos, îți bați joc de mine? Pe de o parte afirmi că Alcibiade nu ți-a vorbit, pe de alta pretinzi că păstrezi mesajul în cap.

Mi-a zâmbit.

— Nu în cap. Pe cap.

Am rămas cu gura căscată la o asemenea obrăznicie. A adăugat.

— Rade-mă pe cap şi-ai să înțelegi.

Într-adevăr, îndată ce i-am tuns cu grijă, la zero, incredibilul lui ciuf, am văzut apărându-i pe pielea fină a capului, albicioasă ca miezul de salată, un mesaj tatuat: „Fortul din Beroia, la nord de Sestos. În spatele lui Hermes, răvaş, dar, problemă."

De dincolo de mormânt, Alcibiade continua să mă surprindă şi să mă intrige.

Puțin mai târziu, o sărutam pe Euridice, o anunțam pe Xantipa că lăsam la ea fetița cât mă duceam până în Tracia şi ordonam servitorilor mei să-l țină pe Nepos la ei cât aveam să lipsesc.

De data aceasta m-am hotărât să trec în Asia Mică pe mare mai degrabă decât pe pământ, căci dacă vânturile dinspre nord-est sau dinspre nord nu aveau să ne stea împotrivă, aveam să ajung rapid. Sigur Alcibiade avea locul lui în inima mea, ca să ajung să mă sui pe o corabie! Am mai spus-o încă de la episodul potopului, pe apă mă simt în pericol, sunt greu de convins să-mi încredințez viața câtorva scânduri roase de cari.

Era uşor, la Pireu, portul cel mai frecventat din lume, să găseşti o navă pentru orice direcție ai fi dorit. Căpitanul Karythenes ducea amfore cu ulei în Tracia. Cum am zis „Sestos", mi-a garantat că oraşul îi era în drum, am stabilit prețul şi m-am alăturat celor vreo zece călători care-şi duseseră sacii şi coşurile pe punte, printre lăzile cu găini, care puțeau teribil.

Am petrecut trei zile şi trei nopți atroce. Am plecat sub un cer de albastrul închis al ardeziei, dar vremea s-a schimbat repede. Norii s-au îngrămădit, împinşi de un vând aspru, care gemea pălmuindu-ne obrajii. La început, ruliul încăpățânat al valurilor m-a enervat, apoi zgomotul care nu se mai termina m-a obosit, stupefiindu-mă când, dintr-odată, totul a devenit violent.

Optimismul nu mi-a supraviețuit tangajului. Înjurând mareea, voma, planctonul urât mirositor, uram puntea udă unde stăteam pe vine ziua, întinşi noaptea, clipă de clipă fiindu-ne frică să nu ne trezim aruncați în valuri. În cea de-a treia noapte s-a dezlănțuit o furtună înspăimântătoare, coca trosnea şi fiecare pasager se gândea că va muri; până şi imperturbabilul Karythenes şi marinarii lui cei mai călițI, lipsiți de reperele celeste, dădeau semne de panică.

A doua zi totul s-a liniştit, o tăcere egală şi limpede s-a impus ca o uşurare.

S-a ridicat o aurora cu reflectări trandafirii, ca bobocul unei flori care s-ar fi deschis în acea lumină sidefie, iar în

orele care au urmat, hipnotizat de înaintarea fluidă a carenei ce spinteca spuma, căutam din ochi, în van, pământul promis de căpitan, urmărind curba indigo trasată la orizont de ape sub cupola pală a azurului.

Coasta a prins a se contura. În timp ce ne apropiam, peisajul mi-a amintit de îngrozitoarea bătălie de la Aigos Potamos, pe cât de ucigaşă, pe atât de fatală pentru Atena, masacru la care asistasem neputincios de pe înălțimea dunelor.

Am debarcat la Sestos, port liniştit care părea, invers decât în cazul meu, să fi uitat totul şi despre acele lupte, şi despre asalturile furtunii.

„Fortul din Beroia, la nord de Sestos. În spatele lui Hermes, răvaş, dar, problemă."

După câteva ceasuri de odihnă la Isocrate, un negustor pe care-l cunoşteam de la Atena, am pornit de cum s-a crăpat de ziuă către micul fort în care Alcibiade îmi dăduse insolita întâlnire. De la fermieri şi țărani am strâns cu uşurință informațiile pentru a rămâne pe direcția bună. Înaintam printre heliotropi şi boschete de mastic ori arbutus; pe măsură ce urcam colinele, terenul era mai tot stâncos, piatra înlocuind tot mai des humusul pe margini de cărare ori în mijlocul câmpurilor.

În depărtare am zărit un mic fort, pe când în fața mea înainta liniştită o turmă de oi. Ciobanii, care duceau în brațe mieluşei care nu puteau ține pasul, păreau şi ei îmblăniți aşa, cu saricile lor mițoase, cu părul des, buclat, care le venea până la umeri. Mi-au confirmat că aveam să ajung în curând la fortul din Beroia.

În clipa aceea cerul s-a acoperit şi, când am ajuns în vârf, o ceață uşoară m-a învăluit ca o baie de aburi.

Bărbați înarmați au țâşnit, duşmănoşi, îndreptându-şi armele spre mine.

Odată verificând că nu țineau de lacedemonieni, că fuseseră stabiliți aici chiar de Alcibiade, le-am explicat că înainte de a muri, acesta, prieten cu mine, mi-a cerut să vin în acest fort. Imediat ce au aflat că le cunoşteam angajatorul, mi-au cerut să le plătesc solda, căci îşi făcuseră pe mai departe datoria luni de zile fără a o fi primit. Mi-am scos una dintre pungi, ascunzându-le cu grijă pe celelalte.

— Luați-vă banii şi lăsați-mă să intru.

În timp ce îşi împărțeau banii, am trecut prin poarta largă, întărită cu piroane, cu boltă de piatră, şi am intrat în incinta din calcar.

„În spatele lui Hermes, răvaş, dar, problemă."

Nu mi-a venit greu să localizez statuia lui Hermes. Odată traversat parterul ocupat de santinele, am urcat la etajul pe care Alcibiade şi-l amenajase, dând o nuanță de rafinament atenian clădirii militare în care legea o făcea funcționalul, şi asta în pofida mirosului dominant de salpetru. În încăperea largă, cu pereți străpunşi de lucarne, fixase basoreliefuri. M-am lăsat pe vine în fața celui care-l închipuia pe zeul mesajelor şi al secretelor, pe cale de a-i face curte nimfei Calypso. Am fost atent la modul în care era prins de perete, am reperat cârligele, apoi, înarmat cu un vătrai, am început să desfac placa de zid.

Desprinzându-se, aceasta a lăsat la vedere o cavitate în care erau aşezate două cutiuțe şi trei tăblițe subțiri din plumb. Le-am luat pe cele din urmă, m-am apropiat de o ferestruică şi am descifrat literele în lumina portocalie a soarelui care se ducea la culcare.

Alcibiade lui Argos, salut!

Mă bucur să-ți scriu şi mă rog ca scrisoare să te găsească sănătos. La noi, se începe des misiva cu formula: „Dacă ție ți-e bine şi mie mi-e bine." O transform:

„Dacă ai ajuns aici înseamnă că ție ți-e bine, iar eu sunt mort."

Într-adevăr, când vei citi acest mesaj, eu nu voi mai aparține acestei lumi. Am de ceva timp această premoniție. Neliniște care nu ține de o evaluare rațională – am trecut deseori pe lângă tot atâtea pericole ca în ziua de azi, dacă nu chiar prin mai multe, și întotdeauna le-am învins –, ci mi-a fost provocată de vise. Unul dintre ele se repetă. Mă văd în veșminte femeiești, cele ale tovarășei mele actuale, Timandra, o curtezană pe care ți-o recomand cu căldură. Bruneta aceasta toată numai foc, cu ochii de persană, mă ține în brațe și îmi machiază chipul de parcă aș fi dispus să joc o regină licențioasă, în cursul unei orgii. Deodată, apar niște bărbați, ne întrerup, îmi taie capul și-mi ard corpul. Asist la scenă fără să reacționez. Din fericire, visul îmi permite să evit moartea ieșind din coșmar, dar mă tem că într-o zi nu mă mai voi putea trezi.

Îți vei da singur seama dacă delirez transcriind acest vis sau dacă zeii au avut strania bunătate de a mă alerta.

Am înțeles mai multe lucruri de la întâlnirea noastră de la Aigos Potamos, din ajunul dezastrului pe care de altfel l-am vestit, de data aceea în urma propriilor observații, nu a unor imagini care-mi tulburau nopțile.

În primul rând, mi-am dat seama că bănuiai cum a venit Euridice pe lume. Ești supărat pe mine? Și pe Daphne? Argos, scapă de ură, de ura față de soția ta, de ura față de prietenul tău sau de tine însuți. Nu ne reproșa nouă sterilitatea ta, dar nu ți-o reproșa nici ție. Liniștește-te și acceptă realitatea. Am făcut dragoste gândindu-ne la tine. Argos, pentru tine am făcut dragoste. Daphne s-a oferit gândindu-se, în adâncul ei, la tine; și eu am făcut-o tot dorindu-te pe tine, frumosule indiferent care mi-ai disprețuit avansurile. Pe scurt, pe fermecătoarea Euridice am conceput-o toți trei, fiindcă tu erai acolo, cu noi. Ai grijă de ea, te rog.

În curând va reprezenta tot ce va mai rămâne din noi.

În al doilea rând, mi-am dat seama, întâlnindu-te pe plaja aceea sinistră, că nu suntem sculptați din aceeaşi marmură. Mă lăudam până atunci că mă pot feri de vârstă. După care te-am văzut intact, fără cea mai mică zbârcitură, fără cea mai mică alterare, nici păr căzut, nici tâmple albite; ba din contră, invers, privirea vioaie, acelaşi de acum douăzeci şi cinci de ani, de la Olimpia... Să te văd a dat o lovitură himerei mele. În zilele care au urmat m-am examinat şi am conchis că îmbătrâneam de-a binelea, pe când tu nu o făceai. Brusca revelație nu mi-a îmbunătățit starea. De câteva luni, timpul prinde din urmă timpul; cel pe care reuşisem să-l resping se răzbună, ca un taur pe care-l legi şi care, odată eliberat, devastează totul în trecere; dezlănțuindu-se, mă pedepseşte aducându-mi tot ce ținuse departe, ridurile se adâncesc, pielea se lasă, diger greu, am încasat treizeci de ani dintr-odată. Părăsindu-mi iluziile, mi-am pierdut sentimentul de invulnerabilitate. Alcibiade pe la care veneai a dispărut deja de o vreme în momentul în care scrie misiva asta.

În al treilea rând, m-am ocupat de actor. După ce am stat şi m-am gândit, mi-am dat seama că aveai dreptate, că individul îmi grăbise căderea mutilând statuile lui Hermes şi acuzându-mă de impietate în chestiunea misterelor eleusine... Or, imediat ce am dat de el, m-am confruntat cu acelaşi fenomen ca în cazul tău: orice s-ar întâmpla, această... creatură nu îmbătrâneşte şi îşi revine după cele mai crunte lovituri, calitate de care şi tu beneficiezi, dacă îmi amintesc spectaculoasa ta refacere ca atlet. Mă întreb ce abisuri de mister vă leagă pe tine şi pe el; bănuiesc chiar că ai fost un obişnuit al acestui actor acum foarte multă vreme, deşi monstrul, când l-am interogat în privința ta, părea să-ți ignore existența. Am convingerea că blajinul, superbul şi agreabilul meu prieten Argos mi-a ascuns multe lucruri de când ne cunoaştem – de când deloc nu ne cunoaştem, ar fi trebuit să scriu mai degrabă.

Mărturisesc că eram hotărât să-l omor pe acel actor, totuşi nu ştiu ce mi-a oprit pumnalul. Poate ceea ce împarte cu tine? Această bizară capacitate de a persista, care pe tine te menţine frumos, iar pe el îl menţine urât...

Într-o cutie am strâns nişte daruri pentru Euridice: nu i le vei da ca venind din partea tatălui ei, ci a vechiului ei admirator Alcibiade. Cealaltă conţine bani care îţi vor permite să plăteşti soldaţii care vor păzi fortul cât vei decide tu.

Fără îndoială acum ţi-ai dori să spun ceva înţelept, grav, unul dintre gândurile acelea sublime care împodobesc pentru totdeauna memoria oamenilor, un cuvânt de adio din cele pe care le inventează poeţii pentru eroii care părăsesc scena? Vai, nu un mort îţi vorbeşte însă, ci un om viu, un Alcibiade care nu a făcut niciodată altceva decât să se poarte ca Alcibiade şi care profită de acest ultim schimb pentru a te săruta pe gură, ca-n prima seară. Limba ta avea un gust delicios şi m-a înfuriat faptul că mai apoi mi-ai refuzat-o. Prin urmare, mi-am împrumutat-o pe a mea întregului pământ... Dacă acesta este ultimul meu cuvânt, fii convins că m-am distrat bine şi că nu regret nimic.

S-o duci bine.

Am citit de mai multe ori epistola. Fiecare lectură producea o altă savoare, când insolenţa, când farmecul, când luciditatea, când perspicacitatea, când înţelepciunea lui Alcibiade. Tot murmurându-i frazele, îi regăseam vocea, intonaţiile, ba chiar şi uşorul lui defect de pronunţie.

Mă golise de ranchiună, dacă mi-o mai fi rămas ceva şi, spre deosebire de Socrate, îmi dăduse un sfat viabil pentru modul în care să mă port cu Euridice: să nu-i dezvălui niciodată numele tatălui ei adevărat, să o păstrez pentru totdeauna ca fiică a mea, fiica noastră, a tuturor celor trei, fiindcă, într-un mod unic, amintea de prezenţa mea între Daphne şi el atunci când fuseseră un singur trup...

Mai mult decât să mă întristeze, scrisoarea m-a liniştit. Faptul că nu avea îndoieli că avea să moară curând îmi mai potolea durerea legată de modul în care îşi suportase sfârşitul. Mă relaxa şi faptul că intuise secretul meu şi al lui Derek, fără a manifesta mai mult decât o anume curiozitate. Poate că, lângă el m-aş fi destăinuit în loc să-mi fac tăcerile tot mai grele...

Am rupt pecetea de ceară şi am deschis primul sipet: erau îngrămădite înăuntru bijuterii somptuoase, coliere din boabe de chihlimbar, inele cu pecete din cornalină, inele din aur cu matostat încastrat, cu lapislazuli care ajuta la luarea deciziilor, cu agat care are virtuți protectoare, cu mărgean care alungă deochiul, cu cuarț care purifică. Mai mult decât casetă cu podoabe, era o farmacie.

Al doilea sipet conținea monede de argint, suficiente cât să poată fi întreținută o armată. De ce mi le-o fi lăsat Alcibiade? Ce interes avea să păstreze personal gărzi într-un mic fort unde nu avea să se mai întoarcă niciodată? Mai bine ar fi lăsat construcția în grija vânturilor, a păsărilor, a rozătoarelor, a lupilor, dacă nu chiar a ciobanilor care şi-ar fi adus acolo vara turmele.

„În spatele lui Hermes, răvaş, dar, problemă."

De fapt, avea o problemă. Care? Înțelegeam greu, deci îmi era imposibil să o rezolv.

Se lăsase noaptea. M-am dus în sala în care servitorii pregătiseră masa pentru trupă. Înghițind o zeamă de legume, îi ascultam pe neciopliții aceia care purtau o conversație insipidă, învârtindu-se în jurul vremii, nevoilor corpului, pântecului şi, chiar dacă-i intimidam, sexului.

Unul dintre ei a luat un vas, nişte pâine, le-a pus într-un coş şi-a zis:

— Bun, mă duc să-i dau de mâncare.

Şi a luat-o pe nişte trepte pe care până atunci nu le observasem, care duceau la subsol.

De ce să se fi aflat unul dintre ei acolo? După toate aparențele, ca măsură disciplinară. Construită pentru a face să domnească disciplina, orice structură militară are şi un celular.

Am pus mâna pe un opaiț şi l-am urmat.

Destinația soldatului nu era pivnița, de altfel normală, plină cu amfore şi diferite provizii, ci o grotă săpată în stâncă, închisă cu grilaj şi care cobora mai jos decât fundația.

— Ține! a strigat militarul, descuind o ferestruică dintre gratii.

Prins cu o sfoară, coşul aluneca de-a lungul puțului.

M-am aplecat şi am privit în jos, într-o penumbră neplăcută, prizonierul care se ridicase pentru a-şi primi rația zilnică.

Derek!

M-am tras pe loc înapoi.

Nu apucase să mă zărească. A luat hrana şi s-a dus într-un colț al grotei.

Am plecat iute de lângă grotă. Luându-mi o mină indiferentă, am stat să reflectez la lumina jăraticului.

„Problemă"? Chiar aşa! Alcibiade îl prinsese pe Derek şi vrusese să-l execute; dar, intrigat, nu se hotărâse s-o facă şi, prin urmare, îl ținuse aici în detenție.

Şi-mi pasase mie dilema!

Ce era de făcut? Cu siguranță nu să-i dau drumul lui Derek, fiindcă s-ar fi dovedit cu adevărat periculos, mult mai periculos decât presupusese Alcibiade, şi în stare, în acea perioadă tulbure, să ia partea indiferent cărei cauze doar pentru a da frâu liber cruzimii lui. Să-l ucid pe Derek nici atât, căci până la urmă tot s-ar fi întors la viață şi şi-ar fi descoperit imortalitatea. Deocamdată, dacă înțelesese că scăpase de îmbătrânire, avea grijă, tremurând de frică, să nu îşi asume vreodată riscuri fizice; în schimb, imediat ce

avea să afle că trupul i se regenera după orice lovituri cauzatoare de moarte, lipsa lui de măsură nu avea să mai cunoască nicio limită, nimic nu-l va mai putea opri.

În fond, netranşând problema, Alcibiade optase pentru cea mai bună soluție. Voi face şi eu ca el. Mă voi înțelege cu soldații ca aceştia să continue să-l țină închis pe prizonier. Cel puțin aşa voi şti unde se găseşte Derek.

Încarcerarea lui ne-ar fi protejat, pe Noura şi pe mine, de pulsiunile lui vindicative.

A doua zi, am reînnoit contractele personalului. Le-am dat adresa lui Isocrate, cunoştința mea de la Sestos, de la care urmau să îşi primească lunar solda, după care m-am îndepărtat de Beroia fără a-l mai revedea pe Derek, în acelaşi timp satisfăcut şi apăsat de faptul că-l lăsam să putrezească în grota de sub mica fortăreață.

*

Am sărbătorit aniversarea de cincisprezece ani a lui Euridice.

Dacă eu nu mă schimbasem, fata mea nu încetase s-o facă, trecând de la o formă la alta, deseori imperceptibil, uneori spectaculos. Iar dragostea mea îi însoțise toate metamorfozele: adorasem mai întâi un bebeluş care gângurea, apoi un copil echilibrat, iar de acum îndrăgeam o tânără volubilă şi sclipitoare.

Legătura care ne ținea unul lângă altul încă de la naşterea ei se consolidase continuu.

Socrate îmbătrânea frumos, Xantipa şi mai şi. Invers decât frumusețea, urâțenia nu este victimă a timpului. Departe de a fi alterată, este atenuată, dacă nu chiar transformată în bine. Socrate şi Xantipa căpătau puțin câte puțin o înfățişare care se potrivea cu sufletul lor, de parcă spiritul le-ar fi învins cu încăpățânare materia. Trăsăturile lui Socrate se armonizaseră; anatomia lui nepotrivită, care pe vremuri amintea la fel de bine de om şi de animal, de

mascul şi de femelă, de tânăr şi de bunic, devenise cea a unui înţelept decan de vârstă. Cât despre Xantipa, lăsarea pielii îi îndulcise liniile feţei, albirea părului o împodobise cu o aureolă de bunătate, obezitatea se transformase în rotunjimi bonome ce atrăgeau simpatia, suavitatea parfumului ei de salvie trecând înaintea nuanţelor camforate; din dragon înspăimântător trecuse pe postul de bunică drăgălaşă – doar modul ei deschis de a vorbi rămânând muşcător. Pe scurt, câştigaseră amândoi în coerenţă: Socrate semăna în sfârşit cu Socrate şi Xantipa cu Xantipa.

În ziua aceea, după ce am cântat cât ne-a ţinut gura, Socrate, Xantipa, Lamprocles, Euridice şi cu mine ne-am oprit la umbra din patio. Socrate trecuse la o partidă de *petteia* cu Euridice. Inspirat din ştiinţa militară, acest joc de strategie consta în degajarea sau blocarea pieselor pe o tablă – o combinaţie între jocul de dame şi şah. Unchiului şi nepoatei le plăcea să se înfrunte, bătrânul regăsind în parteneră discernământul viu, combativ al lui Alcibiade. Partidele o ajutaseră pe Euridice să îşi tempereze natura explozivă; dacă la cele dintâi înfrângeri, o apucau crize teribile de furie, care o făceau să arunce cât colo tabla de joc, ulterior se mai civilizase, mulţumindu-se să trişeze; de acum, orgolioasă, îşi canaliza agresivitatea prin a juca perfect, respectând cu scrupulozitate regulile. Xantipa, Lamprocles, fiul ei – dovadă că inteligenţa, deşi înnăscută, nu este ereditară –, şi cu mine ne limitam cu modestie la arşice, aruncând osişoarele şi pariind pe modul în care aveau să aterizeze.

Un mesager s-a prezentat la Socrate, întrerupând scena fericirii casnice.

Trimis de arhontele-rege, un important magistrat ales, ne-a informat că Meletos, un cetăţean oarecare, se prezentase la sediul regal pentru a-l acuza pe Socrate că nu recunoştea

zeii tradiționali ai cetății, că introdusese noi divinități şi corupea tineretul. Socrate a ridicat din umeri, convins că o asemenea plângere fusese respinsă; emisarul ne-a dezvăluit însă că arhontele-rege decisese să i se dea curs. Procesul urma să se desfăşoare peste câteva luni.

Odată plecat mesagerul, ne-a încercat un sentiment de mirare mai degrabă decât de spaimă. Apoi, pentru a destinde atmosfera, am glumit pe seama veştii, ținând cont că Socrate fusese întotdeauna reverențios față de zeii cetății şi dăduse dovadă de pietate în timpul procesiunilor sau ceremoniilor. Nu-i putea fi imputat niciun sacrilegiu şi nici nu putea fi vorba despre vreo declarație cu iz de blasfemie. Mai mult, în timpul războiului din Peloponeș, Atena considerase un lucru bun să fie primite noi divinități, precum Bendis, zeița venită din Tracia, care era cinstită de un cult din Pireu, sau Asclepios, care dispunea de puțină vreme de un sanctuar la poalele Acropolei. Nu doar că primele două capete de acuzare – nerespectarea zeilor atenieni şi introducerea de divinități din afară – veneau de nicăieri, dar se şi hazardau pe un teren deloc propice.

Pe Xantipa, demonstrația mea a enervat-o.

— Argos, primele două critici nu au altă funcție decât să o înveşmânteze pe a treia: coruperea tineretului.

— N-am corupt niciodată niciun tineret! a exclamat Socrate.

— Mda, a admis Xantipa, din moment ce nici tinerețea mea n-ai ştiut cum s-o corupi. Gata cu gluma... Nu i-ar păsa nimănui de credința sau de necredința ta dacă nu ți-ai expune învățăturile. Corupție, aici, nu face trimitere la cine ştie ce porcării sau la sex, ci desemnează legătura exclusivă pe care tinerii o întrețin cu tine. Tații crapă de gelozie.

— Ei, hai!...

— Uită-te la Aristodemos, care te imită până şi mergând în picioarele goale, ca tine.

— O copilărie...

— Sau la micul Platon, care nu mai vorbeşte cu familia lui.

Socrate, care admira calităţile intelectuale ale băiatului, şi-a ridicat ochii-n tavan şi a oftat:

— Păi dacă ai lui nu înţeleg nimic din ce le spune?...

— A apărut şi un verb pentru asta în Atena: a socratiza. Se şopteşte peste tot că tineretul socratizează. Ştiai?

— Mărturisesc că asta îmi provoacă o oarecare mândrie.

— Ce înseamnă a socratiza? a continuat Xantipa. A critica totul, a pune sub semnul întrebării fiecare opinie, a nu aproba nimic de la bun început.

Închipuie-ţi groaza taţilor... De cum le ordonă ceva copiilor, aceştia încep să facă pe şmecherii: „Da' de ce? Pentru ce? Cine-ţi permite să afirmi chestia asta?" În care poveste taţii nu descoperă înţelepciune, ci obrăznicie, nu reflexivitate, ci impertinenţă.

— Să îşi dezvolte calităţile de educatori dacă vor locul meu!

— Tu te-ai băgat peste al lor, Socrate. Imediat ce fiii lor ţi se alătură, văd limitele autorităţii pe care atotputernicii tătici o au asupra lor şi se îndepărtează de ei. Li-i furi.

— Nu le iau nimic, ci doar adaug ceva progeniturii lor! s-a indignat Socrate. Chiar au aceşti taţi pretenţia că îşi pot lumina copiii în toate domeniile? În cazul unui proces, un avocat se dovedeşte mult mai util fiului decât tatăl său. Nu-i aşa, Argos? Deci un maestru are vocaţia de a instrui fiii.

— O să se termine prost! Taţii se simt disprețuiți. Le subminezi influenţa.

— Competenţa nu decurge din paternitate. Singura autoritate care se susţine e cea care emană din cunoaştere. Ah, trăiască procesul care purifică spiritele!

După care Socrate a interzis să i se mai vorbească despre subiect până la audiere.

Îngrijorat de spusele Xantipei, chiar dacă şi mie totul mi se părea o farsă, am încercat să mă informez cine era Meletos, iniţiatorul plângerii. Am descoperit că, de fapt, mai erau doi bărbaţi, Anytos şi Lycon, care i se alăturaseră pentru a-l incrimina pe Socrate. Conform dreptului atenian, împărţeau toţi trei intervenţia în instanţă, dar şi amenda în cazul în care pierdeau.

Meletos, care trăia din viile sale, nu făcuse niciodată nimic remarcabil. Cu un an mai-nainte, unul dintre fiii săi, care dorise să se bucure de învăţăturile socratice, fusese refuzat de maestru. Într-adevăr, Socrate se lăuda că îşi alege elevii, căci spre deosebire de sofişti, nu solicita vreo plată. „Nu sunt dintre cei care vorbesc când sunt plătiţi şi nu vorbesc când nu sunt plătiţi.” Deţinând pământuri care-i aduceau o rentă, se considera liber să îşi accepte sau nu învăţăceii. Avusesem ocazia să-l zăresc pe fiul refuzat al lui Meletos şi bănuiam că fizicul de sperietoare al acestuia nu-l inspirase pe Socrate, care prefera să se înconjoare de frumuseţi, masculine sau feminine, precum Euridice, căreia îi consacra o parte din timpul lui. Nu cumva fiul cel urât, jignit că fusese respins, îşi bătuse la cap tatăl pentru a-şi astâmpăra setea de răzbunare?

Pe Anytos, poet sărac în talent, dar bogat proprietar al unei tăbăcării, mi-l aminteam ca pe un efeb care, cu douăzeci de ani mai înainte, alergase după Alcibiade. Ofensat de o ironie a celui din urmă legată de damful atroce de tanin şi de fum, tânărul s-a comportat ca un amant părăsit. Ceea ce nu l-a împiedicat să evolueze remarcabil, din moment ce fusese ales strateg; deşi cei Treizeci îl alungaseră, se întorsese alături de Thrasybulos şi contribuise la restabilirea democraţiei, căpătând o largă popularitate. Care era legătura cu Socrate? Conform zvonurilor, filosoful ar fi spus o frază care l-ar fi ofuscat pe tăbăcarul susceptibil: Socrate şi-a afirmat surpriza în faţa

excepționalelor aptitudini mentale ale fiului acestuia – stupefacție care deja constituia o insultă pentru supărăciosul Anytos – şi-l sfătuise să-i facă rost de un profesor bun, pentru a putea – nu se ştie niciodată –, să scape de soarta înjositoare de a munci în tăbăcăria familială.

Or nu puteai cere moartea cuiva pentru motive pe cât de lipsite de seriozitate, pe atât de personale. Sau cel puțin, dacă era cazul, nu obțineai acordul arhontelui...

Cât despre Lycon, unul dintre oamenii oprimați de cei Treizeci, nimic nu îl lega de Socrate. Nu avea nimic demn de reținut, dacă nu cumva aspectul efeminat care te lăsa să crezi că la întâlnire i-a venit sora în locul lui.

Cu trei zile înainte de proces, discipolii lui Socrate l-au obligat să examineze împreună cu ei ce risca să se mai întâmple. La solicitarea lor, Lysias, oratorul plin de talent al momentului, a cărui proză dovedea o claritate şi un farmec fără egal, a adus o pledoarie scrisă pentru Socrate. La Atena, în mod obişnuit, acuzatul şi acuzatorul angajau un profesionist care să le redacteze discursurile după toate regulile artei, pe care le citeau în fața juraților. Toată lumea şi-l disputa pe Lysias, care primea sume aiuritoare, dar Socrate, căruia i-ar fi oferit gratuit textul de apărare, a spus după ce l-a citit:

— Foarte frumos. Magnific. Un text excelent, împodobit cu formule minunate, cu termeni aleşi şi inteligent ordonați. Nu-l voi folosi.

— Poftim?

— O să mă exprim în felul meu.

— Bineînțeles... Ți-ai pregătit apărarea?

— De asta m-am ocupat toată viața.

— Cum aşa?

— Trăind fără să comit nicio nedreptate.

— Vorbeam despre pledoarie. Dacă doreşti, o mai citesc o dată.

— Voi improviza.

— Poftim?

— Lysias, îți mulțumesc. Atenția ta mă măguleşte. Totuşi, nu aparțin grupării retorilor ca tine, care eşti un maestru al acestei arte, şi îți voi explica de ce: tu cauți victoria, eu, adevărul. Cuvintele îți folosesc la a convinge, mie, la a reflecta. Tu eşti eficient, eu tatonez.

— Socrate, jurații trebuie emoționați, tulburați! Trebuie patetizat!

Achitarea ta nu ține decât de intensitatea patetică a apărării. Trebui să-i faci să plângă. Or eu mă laud că i-am făcut să verse lacrimi şi pe cei mai aspri.

— Când eşti abil, n-ai nevoie să fii cinstit. Dar, când eşti cinstit, nu e nevoie să fii abil.

Decis să ignore jignirea, Lysias a insistat:

— Nu te împiedica în naivități, Socrate. Este vorba despre un proces, nu despre o conversație filosofică. Meletos a cerut condamnarea la moarte!

— De ce nu exilul pe Lună, din moment ce aceasta există? Ce absurditate!

Mă voi descurca eu la fața locului. Străin am fost de limbajul care se utilizează la tribunal, străin voi rămâne.

Lysias, gustând prea puțin aroganța cu care Socrate îi privea meseria, s-a făcut nevăzut, iar discipolii au trebuit să lupte pentru ca Socrate să accepte să împartă, cel puțin cu ei, timpul care i se va acorda pentru a se adresa tribunalului. Până la urmă a fost de acord ca Platon şi Creon să-i dea o mână de ajutor şi să se adreseze după el juraților.

A început procesul.

În dimineața aceea, peste Acropole domnea un aer atât de plăcut, încât m-am dus să mă plimb pe dealurile din jur,

îmbrăcate în culori delicate şi mângâietoare. Cerul de un albastru translucid, bătând în alb, părea lipsit de griji şi această destindere limpede, fără vânt, prevestea o zi lipsită de dificultăți.

Nu aveam dreptul să fac parte dintre jurați, dar puteam rămâne în picioare, deoparte, în spatele unei bariere. Heliaia, acel tribunal al poporului, îşi avea sediul mai jos de templul lui Hefaistos, în aer liber, după cum o arată şi numele lui cu trimitere la Helios, la Soare. Membrii, aleşi anual prin tragere la sorți – din păcate, hazardul nu mă trecuse şi pe mine printre ei –, primeau câte trei oboli drept compensare pentru fiecare zi pierdută astfel. În ziua aceea, cei cinci sute unu jurați – număr impar pentru a putea garanta formarea unei majorități – se instalaseră pe băncile de marmură extrem de lungi, dispuse în gradene.

Magistratul a urcat pe o estradă, a anunțat deschiderea procesului, a enumerat capetele de acuzare, a prezentat părțile şi a dat cuvântul celui care depusese plângerea. După care nu a mai intervenit. Participarea înaltei administrații sau a instanțelor politice se oprea acolo. Nimeni nu încarna cetatea. Era vorba doar de a face confruntarea dintre două persoane publice – un acuzator, un acuzat –, față de care jurații nu aveau nevoie decât de urechile şi de inteligența lor, căci nu era cerut niciun soi de cunoaştere ori competență în domeniul dreptului.

A început Meletos. A citit cu mediocritate textul logografului care i-l pregătise. De frică să nu plictisească, a plictisit: deşi fusese sfătuit că apese pe cuvintele importante, pentru a evita monotonia, căzuse în excesul invers, accentuând viguros fiecare silabă, ceea ce a dus la aceeaşi sastiseală la care s-ar fi ajuns cu un debit verbal plat. Pe fond, nu a susținut cu adevărat capetele de acuzare, cu excepția celui din urmă. A denunțat astfel forma de învățare a lui Socrate ca pe o practică ducând la

sporovăială, lene, arguție, subversiune a tineretului şi distrugere a valorilor familiale. Filosoful punea în pericol părinții. Această poziție mi-a amintit de criticile pe care i le adresase Aristofan lui Socrate în comediile sale, mai ales în *Norii*: un țăran prost, necinstit şi îndatorat îşi trimite fiul la Socrate, în speranța că învățăturile acestuia îi vor permite să găsească soluții pentru a scăpa de ruină; din păcate, maestrul nu îl învață decât cum să ajungă un pierde-vară, să îşi bată joc de toți şi de toate şi, mai ales, să nu aibă încredere în autoritate, până la a-şi lua la bătaie propriul tată. Pe scurt, discursul lui Meletos se dovedea la fel de superficial ca piesa lui Aristofan, dar mult mai puțin hazliu.

Nivelul s-a schimbat odată cu intervenția lui Anytos, a cărui agresivitate îi conferea un fel de talent. Formulările biciuitoare urmau unele după altele, rechizitoriul se derula ca un covor de jăratic încins. La un moment dat, împotriva oricărei aşteptări, mai mulți juraţi s-au ridicat de pe bănci şi au plecat. Deconcertat, oratorul a continuat. La finalul diatribei, jumătate din adunare lipsea, aşa că magistratul a dispus o pauză. Un transport de peşte proaspăt tocmai sosise în vecinătate, în piața cea mare a oraşului, şi mulți dintre cei de față nu voiau să rateze chilipirul.

Răgazul m-a liniştit. Tribunalul nu dădea prea mare importanță acuzațiilor delirante, se putea conta pe bunul-simț atenian.

Procesul s-a reluat. Ultimul dintre cei trei acuzatori, Lycon, şi-a ținut discursul. Prea puțin obişnuit să ia cuvântul, şi-a forțat atât de tare vocea, încât a ajuns să behăie. Cei cinci sute unu cetățeni îl ascultau fără să-i dea atenție, unii chiar s-au apucat să converseze. Socrate s-a ridicat pe neaşteptate, apostrofându-i:

— Tăceți din gură! Libertatea de a vorbi nu înseamnă nimic dacă nu există şi libertatea de a fi ascultat.

Jurații au coborât privirea ruşinați, iar Lycon şi-a behăit concluzia rechizitoriului.

A venit rândul lui Socrate. Liniştea a cuprins Heliaia. Celebritate a Atenei, personalitate controversată, lăudată de unii şi criticată de alții, Socrate avea o aură ce cristaliza atenția.

Rupând-o cu tradiția, nu s-a arătat nici autoritar, nici emfatic, nici grandilocvent, ci s-a exprimat în felul lui obişnuit, insolit şi captivant, înaintând, întrerupându-se, căzând pe gânduri, dând înapoi, scărpinându-se-n cap, atacând auditoriul, punându-i întrebări, dând replica răspunsurilor pe care se prefăcea că le primise.

Socrate a abordat fondul acuzațiilor:

— Am respectat dintotdeauna zeii Atenei, despre care am cea mai înălțătoare părere, atât de înălțătoare, încât îi cred incoruptibili. Nu pot fi cumpărați cu daruri. De ce s-ar coborî pentru ele din Olimp, unde locuiesc?

Ca să schimbe o vindecare pe nişte fum? O victorie pe o statuetă? Care le-ar fi profitul? Să fim serioşi, doar n-or să se apuce să neguțeze cu noi. Rămân pe cât de departe, pe atât de netulburați.

Aici, după părerea mea, Socrate greşea. În loc să lase să se înțeleagă că modul lui de a gândi se aseamănă cu acela al concetățenilor, îşi cultiva singularitatea şi ataca dur credința comună. Câtă neîndemânare!

— Ideea că aş importa divinități străine nu se bazează pe nimic. Unii se miră că am recurs uneori la „daimonul” meu, dar prin el înțeleg divinitatea în general. Pur şi simplu, cu pietate, consult zeii pentru a vedea mai limpede.

Pfiuu!, o luase din nou pe drumul cel bun. M-am destins.

— Cât despre acuzația conform căreia aş corupe tineretul, chiar mă bucur să răspund la ea. Natura nu rezolvă totul. Şi ce nu face natura compensează educația care repară, dezvoltă. Nimic nu este mai important decât educația şi

pentru ea mi-am pus la bătaie toate puterile. Spre deosebire de sofişti, am lucrat benevol, nu am fost niciodată retribuit şi cel mai adesea am refuzat darurile. Mi-am oferit pe larg cunoştinţele; ştiinţa nu se converteşte în bani şi nici adevărul; astfel se transmite o comoară care nu are preţ. Am dus o viaţă dezinteresată, dedicată binefacerii. Luând o hotărâre, gândiţi-vă la acest lucru evident, care mi-a călăuzit fiecare dintre fapte, şi nu la fiinţa imaginară pe care au conturat-o acuzatorii mei. Aşa dreptatea pe care o veţi face nu va fi interesată decât de afirmarea adevărului.

Socrate s-a întors la locul lui în cea mai deplină linişte.

Tânărul Platon i-a urmat la tribună, pledând cauza profesorului său.

Expozeul i-a fost atât de profund, încât spiritele greoaie s-au înecat în el. Din exces de inteligenţă, presupunând că şi ceilalţi erau la fel de subtili ca el, a expus, vai, o imagine pe cât de elevată, pe atât de deplorabilă a învăţăturilor socratice, cu atât mai mult cu cât, la încheierea discursului, maestrul l-a felicitat călduros, ceea ce i-a făcut pe cei ce rămăseseră perplecşi să se simtă de-a dreptul cretini.

În schimb, Creon, din fericire nu tot atât de sclipitor, a invitat marele public să se regăsească în frazele lui terne, în consideraţii cu picioarele pe pământ. Şi a redresat vizibil ştacheta coborând nivelul.

Odată ascultate argumentele celor două părţi, magistratul a cerut să se treacă la vot. Cei cinci sute unu juraţi s-au succedat prin faţa urnei în care au aruncat jetonul pe care scriseseră „vinovat” sau „nevinovat”. Magistratul a desfăcut-o.

Blândeţea vremii, luminozitatea zilei, atitudinea de copii cuminţi a votanţilor care, în plus, goliseră băncile la sosirea peştelui, totul mă făcea să aştept încheierea scrutinului cu încredere.

Magistratul a anunțat rezultatul: două sute optzeci de voturi din cele cinci sute unu, adică majoritatea, îl declarau pe Socrate vinovat.

Am pălit. Cum de era cu putință? Ce legătura putea fi între acuzația nefondată şi acea decizie?

Vecinul meu nu şi-a putut opri un pufnet de râs şi a exclamat:

— În sfârşit! Totul până la urmă se plăteşte...

Am reacționat pe loc:

— Şi ce plăteşte Socrate?

— Pe unde umbla! Pe la Alcibiade, Critias, Charmides, cei care...

Şi-a dat seama că o luase razna.

— Nu, n-am spus nimic...

Şi a luat-o scurt la fugă, dispărând din ochii mei.

Laşul acela tocmai îmi dezvăluise mascarada care era de fapt procesul: era reprobată apropierea lui Socrate de cei care, precum Alcibiade, puseseră democrația sub semnul întrebării sau, precum Critias ori Charmides, o distruseseră pentru a instaura tirania. Totuşi, acest motiv nu era scos în față datorită legii amnistiei. „Va fi pedepsit cu moartea oricine se va crede îndreptățit să reproşeze evenimente anterioare conducerii celor Treizeci şi foştilor guvernatori de la Pireu, după ce aceştia vor fi fost traşi la răspundere."

Imediat ce fusese promulgată, fusese riguros aplicată. Încă din prima lună, fusese condamnat şi executat pe loc un olar cu temperament mai pus pe gâlceavă, care îşi bodogănise un coleg ce profitase de regimul celor Treizeci.

După ce fusese dat acel exemplu menit să descurajeze, nimeni nu mai abordase subiectul.

Cum să provoace amnistia amnezie? De fapt, faliile subzistau, la fel suferințele, ura nestinsă, setea de răzbunare. Sub motivații falacioase, conturile se reglau mai departe. Şi aşa, iată-l pe Socrate complice al celor Treizeci!

Era împovărat de faptul că rămăsese la Atena, chiar dacă eu ştiam că o făcuse pentru a apăra principiile civice într-o perioadă a terorii. Fiecare era evaluat după cei pe care-i frecventase, iar Socrate luase masa cu multe persoane compromise. În sfârşit, Socrate îl educase pe Alcibiade, cel care se dăduse de partea oligarhiei, la fel şi pe Critias şi Charmides, doi dintre cei treizeci de tirani, doi monştri pe cât de seducători pe atât de cruzi, care fuseseră ucişi în timpul războiului civil.

De fapt, procesul intentat lui Socrate pentru impietate ascundea un proces politic pe care legea amnistiei făcea imposibil. În consecinţă, Socrate nu se putea apăra de ceea ce era acuzat cu adevărat.

Chiar se opunea Socrate democraţiei? După câte ştiu, o critica, dar nu o punea în cauză şi nu urmărea suprimarea ei. Perfectibilă ca o fiinţă omenească, era susceptibilă de ameliorare, iar Socrate vorbea întotdeauna ca un educator. Denunţa democraţia aşa cum aceasta funcţiona, în numele unei alte modalităţi de a o realiza. Arta sa, cea a interogaţiei, dovedea chiar ea democraţie. Pe când Alcibiade o numise „regimul ignoranţilor", Socrate, dorind să o reformeze, descria astfel decizia majoritară: „Pentru ca o alegere să fie corectă, trebuie să te bazezi pe ştiinţă, nu pe număr." Din aceleaşi motive, dezaproba tragerea la sorţi: „Oare alege hazardul conducătorul potrivit?"

Spera să fie aleşi indivizi competenţi, educaţi şi informaţi.

Magistratul a cerut să se facă linişte. Primul vot confirmase vinovăţia lui Socrate, al doilea avea să precizeze pedeapsa. Reclamantul îşi comunica sancţiunea pe care o dorea, apoi pârâtul îşi exprima şi el preferinţa.

Acum se juca totul. Socrate putea negocia ceva acceptabil pentru a scăpa din momentul nefast.

Meletos a urcat la tribună şi, nedezminţindu-şi agresivitatea obtuză, a cerut condamnarea la moarte.

Socrate nici nu a clipit. În jurul lui, Platon şi Creon îl încurajau să urce la tribună şi să propună o altă pedeapsă. Evident, era suficientă o amendă.

Socrate ar fi avut cu ce o plăti şi, chiar dacă nu ar fi dispus de sumă, mai mulți dintre noi am fi fost încântați să-l împrumutăm.

Împins la tribună, Socrate a amuțit.

Adunarea a început să bombăne. Jurații îşi pierdeau răbdarea.

A intervenit magistratul:

— Socrate, ce pedeapsă soliciți?

Socrate s-a întors spre el:

— Să cer o pedeapsă înseamnă să recunosc că m-am purtat urât. Or eu sunt nevinovat.

În bănci, nemulțumirea s-a amplificat. Chestiunea fusese supusă judecății, fără posibilitatea de apel. Cum de-ndrăznea Socrate?

— Socrate, ce pedeapsă soliciți?

Cel întrebat a oftat. Mi se părea că nu sesizează că viața îi e-n joc. Scuturat de ticuri, şi-a frecat fruntea, ceea ce a părut să-i smulgă un zâmbet.

— Pentru cunoaşterea pe care am răspândit-o, sacrificându-mi interesele în vederea educării concetățenilor mei, sunt unul dintre binefăcătorii acestei cetăți. Ca pedeapsă, doresc deci să fiu adăpostit şi hrănit la pritaneu, acolo unde oraşul îşi primeşte oaspeții de marcă.

Cuvintele au produs stupoare. Tremuram. Socrate împinsese prea departe sinceritatea, fără a cântări insolența declarației sale.

Răspunsul nu a întârziat: condamnarea la moarte a obținut trei sute şaizeci de voturi, cu optzeci mai multe, aşadar optzeci de cetățeni care anterior îl consideraseră nevinovat hotărâseră acum să îl termine.

Socrate şocase întreaga Atenă...

*

— Vei fugi! Rapid!

Xantipa, cu ajutorul meu şi al Euridicei, luase situaţia în mână. Pregăteam evadarea lui Socrate.

Circumstanţele ne erau favorabile. Otrăvirea cu cucută fusese amânată din cauza sărbătorii religioase în cinstea lui Apollo şi a lui Artemis, perioadă în care erau interzise execuţiile. Socrate mucezea într-o mică închisoare din apropierea agorei: nu i se anulase pedeapsa, ci era în aşteptarea executării sentinţei.

Adunasem un grup de zece bărbaţi căliţi, pe care-i plătisem zdravăn.

Zilnic, aceştia o luau spre închisoare şi unul dintre ei, protejat de ceilalţi, se strecura în spate pentru a pili barele celulei lui Socrate. Echipa îndeplinea cu încăpăţânare această muncă lentă şi minuţioasă.

La rândul ei, Xantipa strânsese bani pentru închirierea unui vas cu care aveam să fugim, şi stabilise legături în insula Thera[59], unde urma să ne refugiem.

Cât despre Euridice, sfidând pericolele, ţinuse să contribuie şi ea la salvarea unchiului: în seara evadării, urma să se ducă la închisoare şi să dea de băut gardienilor un vin soporific, folosindu-se de farmecul ei. De altfel, era chiar autoarea planului: zilnic, îmbrăcată pudic, dar seducător, după ce-l vizita pe Socrate, mai întârzia la intrarea în temniţă, pretextând că îi plăcea să stea la taclale cu cei patru neciopliţi care interziceau accesul înăuntru. Unduind din şolduri, vrăjindu-i cu zâmbetul şi glasul, le turna dintr-un excelent muscat de Naxos, în aşa fel încât indivizii, pătrunşi de bună dispoziţie, nu se mai uitau

[59] Santorini.

suspicioşi nici la ea, nici la ce le aducea; aşa că, la timpul potrivit, urmau să bea fără să clipească somniferul.

Unul dintre mercenarii noştri ne-a informat că zăbrelele se mişcau şi că, legat cu o funie şi tras cu o mişcare bruscă, grilajul putea fi smuls, eliberând accesul.

Vestea a sosit la timp. A doua zi se încheia sărbătoarea Thargelia, ceea ce făcea în orice moment posibilă executarea lui Socrate.

Xantipa şi cu mine am alergat la închisoare. După obicei, Socrate, înlănţuit, primea vizite încă din zori, în celula ajunsă loc la modă, cea mai şic dintre şcoli, în care se îngrămădea tineretul sclipitor al Atenei. Phaidon, Kritobulos, Simmias, Cebes, Hermogenes, Epigenes, Ctesippos se strângeau în jurul lui discutând pe rupte şi, în mijlocul acelor tineri minunaţi, cel mai volubil, cel mai vesel era Socrate, senin şi binedispus.

I-am şoptit că aveam un mesaj capital să-i transmit. A dat din cap, mi-a zâmbit, şi totuşi nu şi-a întrerupt flecăreala.

Xantipa mi-a mormăit la ureche:

— Lasă-mă pe mine.

Şi imediat a început să urle la Socrate că poate avea altceva mai bun de făcut decât să organizeze întâlniri galante în celulă, că se săturase până peste cap să stea la rând după cel mai neînsemnat copilaş care-şi arată coapsele drăgălaşe, că i-a promis să-i acorde o clipă pentru a analiza viitorul fiului şi casei lor, pe Zeus, şi că dacă nu o va face imediat, îi va arunca oala de noapte-n mutră cu toate excrementele din ea, sau în nasul vreunuia dintre puştii ăştia, că tot avea o ţintă foarte proastă.

— Şi-or s-o termine ca muşte de căcat!

Înspăimântaţi ca de premisele unei furtuni, efebii l-au salutat pe Socrate şi i-au dat întâlnire pe a doua zi.

Odată plecaţi, Xantipa şi-a regăsit zâmbetul.

— Până la urmă, în ciuda vârstei, tot sunt credibilă ca scorpie şi-asta-mi place.

— Zău? a oftat Socrate.

I-am explicat desfăşurătorul evadării: seara Euridice va adormi paznicii, oamenii noştri îl vor scoate prin gaura dintre gratiile deja smulse, apoi, fără nicio clipă de aşteptare, vor veni după noi la Pireu, unde, la primele licăriri ale zorilor, vom lua drumul mării.

— Unde vom acosta? a întrebat Socrate.

— În Thera, a precizat Xantipa.

Grimasa lui Socrate m-a făcut să intervin:

— Nu te teme de exil. Oriunde ți-ai face apariția vei fi bine primit.

Şi-a mângâiat barba şi, ca de obicei, ne-a răspuns sub formă de întrebare:

— Ştiți în afara Atenei vreun loc inaccesibil morții?

— la mai lasă ironia! s-a răstit Xantipa. Ne mutăm în Thera. Punct! Deja am organizat totul.

Socrate s-a uitat afectuos la noi, cu ochii umezi de lacrimi.

— Nu ştiu cum să vă mulțumesc pentru osteneala pe care v-ați dat-o.

— Osteneală pentru bine, am exclamat. Nu ne gândim decât să te salvăm.

— Atunci, lăsați-mă aici.

Am crezut că n-am auzit bine. Xantipa la fel.

— Lăsați-mă aici, a insistat el. Nici nu mai e prea mult, mâine fără îndoială mi se dă otrava.

Xantipa s-a sprijinit de perete, amețită, cu fața stacojie. Se străduia să respire înainte de a geme, rugătoare, îngrozită:

— Cum, Socrate, vrei să mori?

El a învăluit-o într-o privire tandră.

— Ar fi ridicol la vârsta mea să mă revolt fiindcă urmează să mor.

— Ridicol? Ţţţ... Oricine se revoltă, ba chiar şi cei mai bătrâni decât tine!

Xantipa umbla încolo şi-ncoace prin încăpere, zguduită de emoţie, rostogolindu-şi ochii înfricoşaţi.

— Adevărul este că vrei să mori, Socrate! Dacă la proces ai fi propus să nu fi condamnat decât la exil, ţi-ai fi salvat viaţa. Ai fi putut la fel ce bine să negociezi o amendă de optzeci de mine şi ţi-ai fi salvat viaţa! Ţii neapărat să mori. Nu mă duci tu pe mine: ai pus Atena la zid şi ai obligato să-ţi întindă cupa cu cucută.

— Ba nu, Xantipa, pur şi simplu am rămas credincios principiilor mele.

Fiindcă nu am greşit, nu puteam fi pedepsit.

Xantipa s-a repezit şi, îngenunchind lipită de el, cu o neobişnuită tandreţe i-a prins mâinile şi i le-a mângâiat:

— Socrate, dacă-ţi închipui că ţi-ai trăit traiul te-nşeli. În ciuda celor şaptezeci de ani, eşti în putere, vioi, sănătos şi la trup, şi la minte. Nu te descuraja. Vom trăi clipe fericite în Thera.

Acoperind palmele soţiei cu ale lui, Socrate îi oprea mângâierile de parcă şi-ar fi dorit să le păstreze pentru totdeauna.

— Nu-mi doresc să mor, draga mea Xantipa, dar năzuiesc să trăiesc în deplină coerenţă, chiar cu riscul de a muri. Mă ţin de principiile pe care le-am profesat. Înainte de orice, respect cetatea.

— În cadrul procesului tău, cetatea s-a înşelat.

— Nu contează. Sunt de acord cu judecata ei dacă se înscrie în limitele legii.

— Dar condamnarea e nedreaptă.

— Nedreptăţii nu i se răspunde prin nedreptate şi nici răului prin rău.

Mulțimea a decis să mă suprime, desigur, dar eu nu de mulțime ascult, ci de lege. N-am să merg împotriva ei. Cetatea m-a adoptat, m-a hrănit, m-a educat. Dacă nu mi-ar fi plăcut, nu aş fi rămas în oraşul ăsta mai dedicat decât oricare atenian, până acolo încât nu am plecat niciodată la vreo sărbătoare, cu excepția Jocurilor Istmice ori a celor Olimpice. Dacă nu punem la socoteală expedițiile militare, nu am călătorit niciodată; aici m-am dezvoltat, urmând maximele noastre; aici mi-am cunoscut nevasta, am făcut copilul, mi-am întâlnit prietenii, ucenicii. Şi acum, fără să-mi roşească obrazul, să distrug toate astea, să fug disprețuind lucrurile pe care le-am respectat pentru a mă purta ca un bun cetățean? La vârsta mea, când timpul mi s-a subțiat, să dovedesc o dorință neînduplecată de a supraviețui cu orice preț şi în pofida legilor? Nu. Nimeni nu a fost vreodată mai legat decât mine de Atena şi de legile ei. M-aş considera mai vinovat decât oricine altcineva încălcându-mi legămintele de-o viață-ntreagă, m-aş expune ridicolului şi disprețului peste tot pe unde aş merge. Înțelept am încercat să trăiesc, înțelept voi încerca să mor. Dezonoarea mă sperie mai mult decât mormântul.

Socrate se opunea iarăşi. Un zid de nezdruncinat.

— Viața are o valoare a ei, nu țin să am viața cu orice preț.

Şi-a frecat gleznele, încheieturile înroşite de cătuşe ale mâinilor, apoi a ridicat ochii spre mine.

— Adio, Argos, tu, unul dintre cei mai buni oameni pe care i-am cunoscut.

A întins mâinile ca să mă îmbrățişeze. Spre marea mea mirare, nu simțeam deloc milă pentru el, într-atât era de radios, de în acord cu propria-i decizie.

Nu descifram în el nici vitejie, nici exces de bravură, ci doar o infinită linişte.

— Trebuia să îți propunem soluția asta, Socrate. Acum, tu alegi.

— Mulțumesc. Nu mai ascult decât o singură voce, aceea a rațiunii mele.

Glasul țipător, gâtuit, al Xantipei a sfâşiat atmosfera celulei:

— Pe Zeus! Adică vocea mea nu e aceea a rațiunii?

Socrate a surâs şi a murmurat:

— Este aceea a iubirii.

Cuvinte la care Xantipa a explodat de furie. Clătinându-şi bustul, a îndreptat degetele tremurânde spre Socrate.

— Eu să te iubesc? Ba te urăsc. Te detest. Mă faci să vărs. Criticile care ți se aduc nu ajung la înălțimea înfumurării tale, Socrate, eşti îndopat cu aroganță, umflat de propria ta persoană, reputație, glorie. În timpul procesului, pe când cetățenii te judecau, îi judecai şi tu. Ştii ce zace-n tine?

Un viciu întristător: orgoliul. Orgoliul de a sfida tribunalul cerând să fii cazat la pritaneu. Orgoliul de a face nazuri în fața unei evadări care ți se pune pe tavă. Încă de la început nu ai făcut ceva decât din orgoliu! Orgoliu de a locui în cel mai frumos oraş din lume. Orgoliul de a-ți preda gratuit învățăturile, pentru a nu fi confundat cu sofiştii. Orgoliul de a pretinde că ştiința ta face de o mie de ori mai mult decât ce ți s-ar putea plăti. Orgoliul de a-ți selecta elevii. Orgoliul de a-i fascina şi de a-i fura de la familiile lor. Orgoliul de a trece prin agora escortat de nişte efebi superbi. Sunt convinsă că numeşti Atena spațiul tău de gândire în primul rând urmărind să treci țanțoş prin oraş.

Orgoliul de a refuza avansurile lui Alcibiade, lui Critias, lui Charmides, pe care nicio persoană normală nu i-ar respinge. Până şi pe mine, de nevastă m-ai luat tot din orgoliu! Fiindcă sunt cea mai bună? Nu, cea mai rea... Mi s-a spus mie cum te lauzi, te dai mare că ai ales cea mai

imposibilă femeie din ziua de azi, de ieri şi de mâine, afirmând că dacă reuşeşti să suporţi pe cineva ca mine, acelaşi lucru îl poţi face şi cu întreaga omenire. Nenorocitule!

Înghite-ţi mâine cucuta, înghite-o toată. O să fie apoteoza ta. În ultima şi sublima ta poziţie, mulţumită talentelor tale de tragedian, vei scăpa de blesteme şi-ţi vei şterge de praf statuia. Om de nimic ce eşti! Dar nevastă-ta?

Dar fiu-tău? Ăştia pentru tine nu contează? Nu merită să rămâi cu ei? Ce să-i mai faci?! Eşti credincios Atenei, ţie însuţi, dar soţiei tale nici vorbă! Ce vulgar ar fi! Domnul lucrează la legenda lui, domnul speră că se vor vărsa râuri de lacrimi în amintirea sacrificiului lui eroic şi patetic. Nerecunoscătorule!

Jigodie împuţită!

Socrate i-a pus mâna pe umăr şi i-a spus tandru:

— Ai dreptate: şi eu te iubesc.

Şi s-au aruncat unul în braţele celuilalt.

A doua zi ne-am adunat acasă la Xantipa, împreună cu Euridice şi Lamprocles. Ni se confirmase iminenţa execuţiei lui Socrate, iar Xantipa refuza să se mai întoarcă pentru o ultimă oară acolo. Doar ne luaserăm rămas-bun. Nu avea rost să-l mai supunem la un chin suplimentar. Şi noi ce-am fi simţit văzându-l agonizând ca efect al otrăvii? Prefera să ne ţină departe de scena aceea.

Ziua parcă nu mai trecea. Goală. Lungă. Ca o picătură suspendată, care nu mai vrea să cadă odată.

Criton, un vechi prieten, un bătrân generos şi lipsit de maliţie, care se purta cu filosoful de parcă ar fi fost fratele lui mai mic, a dat buzna, palid, cu chipul lipsit de vreo expresie de cât plânsese pe drum.

— Socrate nu a aşteptat sfârşitul zilei aşa cum ar fi avut dreptul. Imediat ce temnicerul i-a adus cupa, a dus-o la buze. „Ce rost are să amân? Aş fi de râs în propriii mei ochi

dacă m-aş agăța de viață din moment ce nici nu o mai am.” Şi a băut cupa cu un gest calm şi liniştit. S-a întins, s-a jucat cu degetele prin părul băieților din jurul lui ironizându-i, glumind pe seama necesității de a şi-l tăia peste puțin în semn de doliu. Cel ce murea îi consola pe cei ce aveau să trăiască. Otrava începuse să îşi facă efectul, paralizându-l dinspre picioare spre cap, dar Socrate era atât de puțin tulburat de apropierea morții, încât mi-a amintit să plătesc o datorie legată de un cocoş. Apoi a pornit spre lumea cealaltă plin de încredere şi de speranță.

Criton s-a prăbuşit, epuizat de relatare. Ghemuit ca un cățel, Lamprocles gemea, îndurerat de pierderea unui tată de la care ştiuse să primească măcar afecțiunea, dacă nu şi cunoştințele. Euridice, care până atunci îşi putuse stăpâni lacrimile, a fugit hohotind în camera ei. Mărturisesc că personal nu soarta crudă a lui Socrate o deplângeam, ci pe a mea, gândindu-mă la prietenul de care de acum aveam să fiu lipsit. Cât despre Xantipa, care până în acel moment nu lăsase să-i scape o lacrimă, a început să țipe, iar jalea ei, ieşind din curtea interioară, sfâşia inimile tuturor vecinilor.

Câteva zile mai târziu, plecam din Atena spre Thera, îmbarcându-ne pe vasul pe care-l pregătisem în vederea evadării. De ce fugeam? Cu siguranță de nenorocire. De străzile împroşcate cu sânge ale Atenei. Poate chiar de democrație, care, după ce mă entuziasmase, nu-mi mai trezea decât îngrijorare şi neîncredere; da, acea democrație directă, în care şi justiția era făcută de popor, se dovedea la rândul ei un regim asasin; la fel ca un tiran, ucisese ființe excepționale, precum Alcibiade sau Socrate, dar şi strategi şi magistrați de mare valoare.

Şi iată cum, aşa, devenind tot mai mic la orizont, pe măsură ce vasul înainta pe mare, oraşul făcea să se nască în mine o nesfârşită uşurare.

*

Muşcase atâta ură din noi, încât trebuia să ne oblojim rănile.

În insula Thera, lumina avea ceva ascuțit, făcând contururile scânteietoare şi tăind umbrele. M-am îndrăgostit pe loc de roşul falezelor care se potrivea perfect cu albastrul valurilor; savuram contrastul dintre ferma albă şi iarba verde a imaşurilor pe care caprele păreau o constelație de aştri țâşnind din locuința noastră.

Fugisem din oraş, lăsasem în urmă satele şi alesesem izolarea. Doream să ne adăpostim în sânul naturii, să intrăm în ritmul ei ciclic, sezonier, îndepărtându-se hotărât de timpul oamenilor, dezordonat, discontinuu, arbitrar, feroce.

Xantipei îi plăcea viața aceea liniştită. Şi mie. Lamprocles, după cum îi era obiceiul, nu emitea vreo părere ci, pasiv, se conforma comportamentului nostru. În schimb, nu a trecut mult până când Euridice a ajuns să deteste acea singurătate.

Îşi luase obiceiul să ne părăsească şi să se aventureze în zonele populate ale Therei, mai întâi sub pretextul de a culege pietre ponce, care pluteau ca nişte şobolani de apă pe valuri, apoi fără niciun motiv. Xantipa şi cu mine o priveam oftând cum pleacă, conştienți de pornirile care o metamorfozau într-o tânără femeie. După vreun an, ajunsese să şi doarmă frecvent cine ştie pe unde. La întoarcerea din acele hoinăreli, mă mulțumeam să mă interesez de sănătatea ei, deşi aş fi putut să renunț la întrebări, într-atât ochii scânteietori, surâsul triumfător, corpul energic şi plin de sevă indicau că se iniția în tainele plăcerii.

Xantipa îmi reproşa uneori indulgența.

— O să ajungă o curtezană, ca mătuşa mea, Lampito! Confundă libertatea cu desfrânarea.

— După ce le-o confunda îndeajuns, o să ştie să le deosebească.

— De ce-i dai voie să se poarte cum o taie capul?

— Ar face-o oricum, dar pe la spatele meu, fără să-mi spună, chiar şi când va apărea vreo problemă. E mai bine să nu se ascundă de mine şi să-mi ceară sfatul la nevoie.

— Deci n-ai de gând s-o faci să te asculte?

— Nu uita că prin vinele ei curge sângele lui Alcibiade.

Nu mi-ar fi venit nici mie să cred câtă dreptate aveam. Într-o zi, Euridice ne-a pus în faţa faptului împlinit: se muta cu un bărbat pe care-l iubea, un anume Ameinias. Cum nu frecventam insularii, Xantipa, Lamprocles şi cu mine nu auziserăm niciodată vorbindu-se despre fericitul ales.

— Ce meserie are?

— Pirat.

Cuvântul nu avea pe vremea aceea nicio nuanţă negativă. Nimic nu era mai natural decât prada de război. Eroii lui Homer, Menelaos ori Ulise, trăiseră din asta. Jaful, tâlhărirea nu erau obiceiul armatelor victorioase? Era imposibil să faci diferenţa dintre piraterie şi războiul maritim. Glorie celui ce câştiga, ruşine celui ce eşua! Corsarul avea curajul şi faima celui ce îndrăzneşte să intre-n luptă.

— Ce fel de pirat? am insistat.

— Ameinias se foloseşte de o barcă uşoară, rapidă, în care se suie împreună cu vreo zece băieţi foarte pricepuţi. Atacă navele mari, comerciale.

— Şi unde se ascunde după expediţii?

— Nicăieri! Şi bogaţii, şi săracii de pe Thera profită de ce le aduce.

Xantipa a intervenit:

— Deci te muţi la el şi-l aştepţi să se întoarcă din fiecare raid?

— Asta nu, mătuşă! Iau şi eu parte la asalturi. Mor după asta: navigăm de-a lungul coastelor, ne pitim prin ungherele arhipelagului, reperăm vasul, evaluăm forţele şi hop, când a venit momentul, dăm năvală!

Xantipa era cât pe ce să se înăbuşe.

— Adică... te baţi? a scâncit.

— Evident! Nu am sabie, laţ, pumnal ca să mă dau drăgălaşă.

Xantipa m-a ţintuit cu privirea. În ochii ei sclipea acelaşi gând ca al meu: Alcibiade! Euridice se însufleţise, roşie-n obraji.

— Aruncăm punţile, ne repezim la duşman, îi omorâm pe cei care se împotrivesc şi-i luăm prizonieri pe cei care capitulează.

— Şi-apoi?

— Îi ducem la piaţa de sclavi.

— Euridice, am bombănit, deci transformi nişte oameni liberi în sclavi!

— Li se-ntâmplă cum mi s-ar putea întâmpla şi mie. Asta ne e soarta: ori pirat, ori victimă.

— Le răpeşti libertatea.

— Ascultă, tati, ori le răpesc viaţa, ori le răpesc libertatea. Ce preferi? Să-i ucid pe toţi?

Ajunsesem în acel moment cu care orice părinte se confruntă, clipa în care nu se mai găseşte în faţa copilului lui, ci a unui străin. Deşi o educasem pe Euridice, îi transmisesem anumite valori, reguli, coduri, ea gândea şi acţiona în felul ei, în funcţie de temperamentul ei.

— Tati, s-a arătat indignată, ca medic mi-ai tot repetat că viaţa trebuie respectată. Deci îi luăm prizonieri şi-i vindem ca sclavi.

Satisfăcută de replică, s-a dus să-şi ia cele câteva lucruri pe care le lăsase la noi. Îmi amintesc foarte clar ziua aceea în care, dacă nu pe Euridice, atunci cel puţin pe fiica mea o

pierdeam. Cât despre Xantipa, aceasta a tot repetat vreme de un ceas:

— O s-o sfârşească... o s-o sfârşească... o s-o sfârşească...

Ea, care toată viaţa le spusese oamenilor cum aveau s-o sfârşească, nu descoperea cuvântul potrivit pentru a caracteriza destinul lui Euridice.

Şi anii treceau.

Xantipa devenea tot mai blândă. Duceam o viaţă fără hopuri, armonioasă, dovedindu-ne unul altuia o afecţiune sinceră.

— Argos, încearcă şi tu să îmbătrâneşti un pic! îmi cerea din când în când.

Când am debarcat aici lumea te lua drept fiul meu. Şi uite că acum te ia drept nepot.

Lamprocles a murit căzând de pe un pinten de stâncă nu neapărat periculos. Lamprocles nu avusese niciodată nevoie de un pericol pentru a fi în pericol...

La înmormântare, nici eu, nici Xantipa nu prea ştiam ce să zicem în faţa acelui trup plăpând, care adăpostise un suflet simplu, nu prea iubitor, care nu ne adusese niciodată nici bucurie, nici mulţumire. Întreaga lui existenţă ne derutase, făcusem tot ce se putea ca să-i fim pe plac, fără ca la rândul lui să fi făcut la fel, într-atât ne considera atenţiile ca de la sine înţelese, fără a avea mai multă inteligenţă decât o găină. Ce făcuse în trecerea lui pe pământ? De ce trecuse prin timp? În vreme ce flăcările rugului îi consumau trupul, cred că am plâns moartea, nu defunctul.

După-amiaza, melancolică, Xantipa mi-a povestit de ce nu vrusese să treacă pe la închisoare când soţul ei băuse cucută.

— Socrate era bigam.

— Poftim?

— Socrate mai avea o nevastă, Myrto, care i-a dăruit doi băieţi, Sophroniscos şi Menexenes, mai tineri decât

Lamprocles. Eu nu năşteam decât copii morţi. Se îndrăgostise de ea pe vremea când bigamia era autorizată la Atena, ba chiar încurajată, în aşa fel încât cetăţenii să se înmulţească şi să ofere cetăţii mai mulţi soldaţi. Era o văduvă săracă. Socrate a scos-o din sărăcie. O femeie de treabă, după părerea mea.

— Ai acceptat-o?

— Ba chiar am trăit la un loc câteva luni, Myrto, Socrate şi cu mine. Ne-am ciondănit noi două, bineînţeles, la început, dar repede ne-am unit contra lui. Şi-atunci, Socrate i-a găsit o locuinţă... Iată de ce am preferat să rămânem acasă în ziua execuţiei. Le-am lăsat lui Myrto şi băieţilor ei posibilitatea să îşi ia adio de la Socrate. Noi o făcuserăm în ajun.

— Asta nu mă face decât să te admir şi mai mult, Xantipa.

— Ei, lasă... Of, chiar l-am iubit pe frumosul meu Socrate...

— Frumos, aşa să fi fost? am zis zâmbind cu tandreţe.

— Sigur că da! Ca broscoi, era drăgălaş... Dacă-l luai ca bărbat, era urât, dar ca broscoi era tare drăgălaş.

Un alt deces a zguduit Thera: cel al piratului Ameinias. Logodnicul lui Euridice fusese ucis în luptă. Funeraliile fuseseră un spectacol măreţ. Timp de două zile, un cortegiu i-a transportat corpul pe o năsălie, de-a lungul potecilor care şerpuiau pe faleză, însoţit de muzicieni şi corişti, în timp ce uleiuri parfumate înmiresmau aerul şi nişte fete aruncau petale în urma celor ce duceau trupul piratului. Mai frumoasă decât oricând, Euridice păşea după ei, fără a vărsa o lacrimă. Ochii îi aruncau flăcări de mânie. Golită de orice altă emoţie, neîmblânzita tânără nu mai avea în ea decât furie.

Continuarea ţine de legenda Cicladelor. Euridice i-a luat locul lui Ameinias, s-a impus la conducerea luptătorilor şi a

ajuns o pirată celebră. În acelaşi timp violentă şi dreaptă, ataca fără frică nave imense, după care împărțea echitabil câştigurile între piraţi, dând chiar şi acelora care rămăseseră pe uscat, inclusiv apropiaților celor ce muriseră. La fel ca Alcibiade, nu ținea cine ştie ce la legi, cu excepția celor pe care ea le promulga. Faptul că o femeie dovedea calități de bărbat genera comentarii fără sfârşit. Şoca, intriga, fascina.

Era comparată cu Artemisia, regina din Halicarnas, care se luptase cu perşii cu o sută de ani înainte, în bătălia de la Salamina.

Mărturisesc că acea cotitură din viața fiicei mele mă deruta tot atât cât mă înspăimânta, dar nu puteam să nu-i admir fenomenala vitejie. La Atena mă şocase rolul subaltern al femeilor. Mă stupefia acum gândul că una dintre ele sfida convențiile, conducea o bandă de ucigaşi care, fără vreo ezitare, îi juraseră credință, şi rivaliza în îndrăzneală şi cruzime cu cei mai teribili piraţi ai vremii.

Ghiceam, de altfel, că Xantipa, deşi preocupată la fel ca mine şi rugându-se la Zeus în fiecare zi să-i apere nepoata, admira în taină ceea ce aceasta ajunsese. În mintea ei, Euridice ducea mai departe flacăra luptei pentru ca femeile să ajungă în sfârşit în locul cuvenit, umăr la umăr cu bărbații, considerate egalele acestora.

Puterile Xantipei slăbeau. Nu se plângea niciodată de declin, căutând în continuare să mă uimească, să mă amuze. Rareori avusesem o companie mai agreabilă şi mai relaxată.

Când Xantipa dormea – întrucât ceda tot mai mult somnului –, mă repezeam prin câmpiile cu măslini bătrâni, ale căror trunchiuri scorburoase serveau drept adăpost albinelor. La început eram interesat doar de mierea lor, dar, dintr-una-ntr-alta, a ajuns să mă captiveze activitatea lor şi detaliile organizării.

Din când în când apărea şi Euridice, aducându-i mătuşii ei obiecte de preţ, acoperind-o de sărutări, după care se uita lung la mine şi exclama:

— Eşti adorabil. Hotărât lucru, tu nu-mbătrâneşti.

Protestam din principiu. Mă întrerupea.

— În sfârşit, din fericire eşti tata, altfel m-aş fi aruncat pe tine.

— Din fericire sunt tatăl tău...

Xantipa ridica ochii-n tavan. Cu vremea, Alcibiade cucerise cu totul trupul şi mintea fetei lui, orice asemănare cu Daphne ştergându-se în mod bizar.

Într-o dimineaţă, Xantipa s-a stins în braţele mele.

— Cine eşti? m-a întrebat abia mai respirând.

Să-i fi spus adevărul? În definitiv, avea dreptul. Acolo unde se ducea, nu risca să mă trădeze.

Mi-am început deci confesiunea cu naşterea de pe malul lacului, trecând la iluziile legate de tata, la perversitatea lui, la fratele meu vitreg, Derek, la unchiul meu Barak, la potop... Mă asculta privindu-mă fermecată, de parcă i-aş fi spus cea mai frumoasă poveste. Am vorbit apoi despre fulgerul care mă atinsese, despre Babel, Ţara Apelor Blânde, regina Kubaba. Simţeam că povestea mea o ţinea în viaţă. Nimrod şi Abram i-au captat atenţia. Când i-am descris-o pe Noura, farmecul, iubirea, tertipurile, capriciile acesteia, am simţit că era pe punctul de a comenta. În sfârşit, i-am relatat sosirea mea pe malul Nilului, descoperirea Egiptului, a faraonului şi...

Şi-a dat ultima suflare.

I-am închis pleoapele şi am meditat timp de mai multe ore, fără să mă mişc. Când trupul i s-a răcit cât să mi se pară străin, am aşezat-o cu grijă în pat.

Apoi m-am rugat.

Imploram habar nu aveam pe cine, mulţumindu-i că-mi permisese să o cunosc pe Xantipa, rugându-mă să fie bine

primită în lumea cealaltă, unde urâțenia ei nu ar fi oripilat pe nimeni, nu i-ar mai fi ascuns frumusețea sufletească şi nu ar mai fi făcut-o niciodată să sufere.

*

Mi-am dedicat zilele albinelor.

Euridice mă vizita tot mai rar. Chiar dacă şi-ar fi dorit să petreacă mai mult timp cu mine, nu mai avea posibilitatea de când primise sub comandă o flotă serioasă, iar echipajul ei se transformase în armată. Ba chiar înființase şi un sat în Iliria, unde în viitor putea să îşi adăpostească oamenii şi comoara.

— Când nu ai decât o biată corabie, ți se spune pirat. Când ai o sută de corăbii ți se spune cuceritor. Tati, hai cu mine în Iliria.

— Lasă, rămân cu albinele mele.

Viața mea era tot mai simplă. Aveam din plin cer. Vânt. Stupi. Admiram acele muncitoare neobosite care aduceau viață răspândind polen, care înfrumusețau lumea umplând-o de flori şi împodobindu-ne insula cu mii de culori. Să stai cu albinele este un pariu riscant, fiindcă oamenii nu le pot domestici, însă cel mult le pot exploata. Învățasem să le fiu alături fără a le alarma.

Într-o seară am fost anunțat că vasul lui Euridice – care nu-şi mai făcuse apariția prin Thera de ani de zile – naufragiase în timpul unei acțiuni de represalii dusă de Atena. Nimeni din echipaj nu supraviețuise.

Dacă vestea m-a afectat, m-a şi îndreptățit ca, puțin câte puțin, să-mi revizitez amintirile legate de Euridice, ba chiar să o regăsesc pe Euridice aceea din copilărie, pierdută de multă vreme, dar mai apropiată de Daphne decât de Alcibiade, cea care-mi era complice şi nu era încă preocupată de reuşită, dominație, glorie. Moartea ne restituie tinerețea celor dispăruți.

M-am întors la albinele mele.

Care mi-au fost ani şi ani unice tovarăşe, dovedindu-mă şi eu de altfel aproape la fel de cast ca ele. Pentru a-mi înşela nevoia de femei, mă luam după sexualitatea ciobanilor: în loc să arunc vin pe jos, mă dedam din timp în timp libaţiilor cu sămânţă, fără a face rău ierbii sau a-mi compromite sănătatea.[60]

În fiecare dimineaţă, de cum mi se întredeschideau pleoapele, ţâşneam în mijlocul peisajului splendid dintre scânteietoarea Mare Egee şi negrul de antracit al lavei, după care mă duceam la stupi. Mă scufundam în universul albinelor fiindcă acestea, cel puţin, nu părăsiseră paradisul terestru. Pentru ele, de mii de ani nimic nu se schimbase. Timpul nu avea nicio putere asupra lor.

Pentru ochii lor alcătuiţi din multiple faţete, secolele nu durau mai mult decât zilele. Societatea lor, impermeabilă la revolte, răsturnări, revoluţii, supravieţuia ca atare, organizată, ierarhizată, stabilă. Nicio albină nu căuta nici libertatea, nici profitul. Nicio albină nu manifesta ambiţie ori ciudă.

Alături de aceste fiinţe fără istorie, evoluând într-o societate fără istorie, mă vindecam de oameni, de state, de regimuri, de guverne... şi de nemăsuratele lor orgolii. Cu cât cunoşteam mai profund oamenii, cu atât iubeam mai mult insectele. Cu cât descopeream istoria, cu atât preferam natura. În fond, zeii ne făcuseră un dar straniu acordându-ne libertatea. Ce şansă să fii programat!

Constrângerea instinctului este mai bună decât aventura nesigură. După deceniile mele ateniene, observând acele

---

[60] Pe vremea aceea, masturbarea nu provoca nici condamnare religioasă, nici reprobare medicală, cum avea să se întâmple mai târziu. Era doar deplâns cel care o făcea, deoarece trebuia să se mulţumească cu atât de puţin şi considerat ca având un statut inferior, sub ceea ce ar fi trebuit să fie viaţa unui cetăţean. I se ura să nu rămână singur toată viaţa.

albine docile, ajungeam să-mi spun că libertatea nu duce decât la despotism.

*

Mergem înainte la întâmplare?

Îmi puneam această întrebare coborând în portul Pireu, convins că nu eram decât într-o scurtă trecere, necesară cumpărării unor scule, după care aveam să plec imediat înapoi în insula mea. În rest – îmi aminteam croindu-mi drum printre cohortele de gură-cască –, nu spusese odinioară Pythia din Delphi: „O parte din tine va muri la Atena?" În acest oraş, iubirea mea exclusivă pentru Noura efectiv dispăruse şi, fără ea, fusesem fericit. Da, împotriva oricărei aşteptări, Atena îmi adusese fericirea perfectă. După care îmi luase totul.

Daphne, Alcibiade, Socrate, Xantipa, Euridice, după ce îmi aduseseră atât de multe, mă lăsaseră îndoliat, ameţit, lipsit de vlagă, fără a-mi mai dori noi cunoştinţe. Numai uimirea în faţa naturii, numai frumuseţea lumii mă mai susţineau zi de zi, când mă închideam la mine în insulă: să adulmec aurora limpede, să întâlnesc focul cosmosului, să-mi rotesc chipul către lumina prânzului, să mă îndop cu soare, apă, pământ, să înot, să alerg, să mă rostogolesc prin iarbă, să-mi contemplu albinele, să le degust mierea, să ronţăi fructe coapte.

Totuşi, abia debarcat, un sentiment de familiaritate mi-a împuns inima. Să percep murmurul cetăţii prin intermediul activităţii constante a portului, să captez acea energie care împingea navigatorii, hamalii, negustorii să îşi desfăşoare activitatea, să aud accentul lichid, cu consoanele picante ale elinei, să miros aerul în care se amestecau mii de arome, cele ale algelor, ale sării de mare, ale laptelui brânzit, ale pepenilor stricaţi, ale unsorii de barcă, ale fumului grătarelor, toate acestea mă încântau atât de tare, încât mă miram cum de mă putusem lipsi de ele.

Îmi plăcea să bat în sus şi-n jos străzile Atenei, atât de calde şi de uscate că ajungeau să pută. Am cumpărat sculele de care aveam nevoie, dar nu m-am întors imediat în port. Ba mai surprinzător, am intrat ca un somnambul într-un han ca să-mi rezerv o cameră, convins că urma să mă îmbarc a doua zi. Să umblu prin acea clădire cu aspect ce lăsa de dorit, ai cărei pereți coşcoviți, din scânduri subțiri acoperite cu lut, lăsau orice hoț să îşi strecoare mâna pusă pe şterpelit, m-a umplut de nostalgie, amintindu-mi de sosirea mea şi a lui Daphne aici, după ce ne îndrăgostiserăm fulgerător la Delphi.

Am avut revelația faptului că mă vindecasem, căci reuşeam să mă gândesc fără tristețe la cei dragi care dispăruseră. Ba chiar cu bucurie. În loc să le jelesc pierderea, mă bucuram că-i cunoscusem. Să fi încheiat oare sinistra perioadă a doliului? Percepeam realitatea ca pe o țesătură scumpă, care propunea în acelaşi timp prezentul pe o față, trecutul pe cealaltă, fiecare clipă adunând momente ce se evaporaseră, cărora memoria le reda consistența.

M-am repezit pe străzi şi am înaintat printr-o lume a cărei urzeală era alcătuită din amintirile mele. Şi dintr-odată m-a cuprins dorința de a rămâne acolo. Insula, care până atunci mi se părea un refugiu, mi-a apărut dintr-odată ca o închisoare. Fără să-mi fi dat seama, urcându-mă la bordul unui vas pentru Atena sub un pretext lipsit de importanță, de fapt evadasem.

De ce îmi doream iarăşi asta?

Nu e cazul să îți justifici dorința, din moment ce ea e cea care justifică totul.

Dar ce-mi doream?

Străzile se goliseră puțin câte puțin la ora siestei. Casele serveau drept adăposturi răcoroase şi umbroase în rarele momente în care atenienii nu trăiau pe-afară. Din când în

când întâlneam totuşi tineri şi tinere cu pas aristocratic, îmbrăcaţi simplu, cu un rafinament discret, fără exagerări. După câteva alei acoperite de un strat subţire de praf, pe unde se aliniau boschete pipernicite, am început să urc colina Lycabettos. Nicio construcţie nu bloca poteca aceea care trecea printr-o mică pădure de pini. Mulţumită mirosului de răşină şi umbrei răcoroase, căldura nu mă copleşea, iar eu păşeam grăbit, ca atras de vârf. Cicadele improvizau un concert asurzitor, asemenea unui fierăstrău printre trunchiurile copacilor sau ca un arcuş care-ar fi încercat o coardă.

Odată ajuns în vârf, am descoperit panorama. Acropole se înălţa în faţa mea şi, de jur-împrejur, se înmulţiseră cartierele. La acea altitudine, aerul regăsea efluviile marine. Acropole, reperul absolut care se vedea din toate colţurile oraşului, ca un vulcan în mijlocul unei insule, strălucea, mai puţin impresionantă decât atunci când mă plimbam la poalele sale, dar mai liniştită, mai dăruită, mai binevoitoare, plină de măreţie. Lumina domina, veghea şi sintetiza prin ea însăşi întreaga cetate. Chiar dacă templele se conturau clar pe platou, nu se deosebeau de stânca pe care erau aşezate. Prezenţa lor părea naturală, de parcă acolo ar fi fost dintotdeauna. Partenonul, sobru, grandios, de o inexorabilă autoritate, adăuga acea nuanţă de fast necesară dimensiunii sacre. Un ideal de echilibru se incrusta în piatră, un vis de armonie se desena în azur.

Înţelegeam mai bine că mă atrăsese şi continua să mă atragă aici. Civilizaţia aceasta refuza declinul căruia toate lucrurile îi sunt sortite, voind să perpetueze frumuseţea tot atât cât clipa. Cânta splendoarea efemeră şi o prindea pentru a o face minerală. Era ca o beţie a eternităţii. Pe cât de înţeleaptă, pe atât de nebună, Atena era, într-un cuvânt, umană. Când îmi aţinteam privirile către Acropole, simţeam acel elan interior care te face să savurezi şi în acelaşi timp

să îți pui întrebări. Tragedia, filosofia, democrația își puneau întrebări despre condiția noastră, celebrând-o în același timp, arătând ce e nobil în îndoială, ambiguu în orice faptă, discutabil în fiece decizie. Orașul era un concentrat de viață și de invenție. La imboldul lui, îmi doream să mă realătur istoriei. Realizam retrospectiv că în insula Thera mă plictisisem, trăisem plictisul unei existențe provinciale, starea aceea de langoare ce se învăluie într-o sastiseală agreabilă și posomorâtă.

Dintr-odată, un glas a strigat în mine că între pereții Acropolei era ceva ce mă aștepta.

Îi auzeam chemarea.

Iată de ce mă întorsesem aici...

Totuși, nu mă mișcam, conștient că nu puteam coborî Lycabettosul și urca până la Propilee la vreme.

Când soarele a apus, orașul a devenit violet și, în aerul dezmierdător, care-ți tulbura profund sufletul, gândul m-a dus la Sappho. Aici era și ea, la Atena, și am priceput de ce cuvântul „violet” în greacă înseamnă frumos.

Am rămas multă vreme așa, extrăgându-mi puterile din ce degajau marile coloane tăcute sub lună.

Mâine mă voi duce la întâlnire.

În zori, am țâșnit din han și am alergat spre Acropole. Nu am mai stat să admir sculpturile pe care le iubeam, acele trupuri goale date cu ceară și căpătând astfel o patină mătăsoasă, care făcea să dispară calcarul, dând iluzia pielii reale, am traversat rapid agora cu vacarmul ei, cu sporovăiala, râsetele, înjurăturile înverșunare, piața în care legume verzi, fructe aurii, ciorchini de struguri albi ori purpurii, mere îngrămădite în piramide momeau clienții, și am urcat pe Acropole, acel loc perfect cu marmura fără pată.

Cândva, înainte de a fugi de acolo, lăsasem o scrisoare în templu. În misiva scrisă la puțin timp după moartea lui

Socrate, o anunțam pe Noura că intenționam să mă refugiez pentru mai mulți ani în insula Thera. O fi citit-o?

Dacă da, reacționase în vreun fel?

Umblând prin fața statuii Atenei, am pândit momentul în care templul să fie complet gol, am împins opaițul şi am deblocat trapa. Un papirus era pe fundul ascunzătorii noastre.

Mesaj primit. Când vei locui din nou în Atena, anunță-mă.

Mesajul era ca Noura: voia să ştie totul despre mine fără ca eu să aflu ceva despre ea. Am închis locaşul şi m-am întors în cartierul în care s-ar fi putut găsi cele necesare pentru scris. Două ore mai târziu, îngenuncheam la picioarele Atenei pentru a-mi strecura răspunsul în ascunzătoare.

Iată-mă întors. Intru la Academia lui Platon. Unde eşti?

Ezitasem mult până să pun întrebarea. Mi se părea că-i întindeam prea direct mâna. Nu cumva Noura o va interpreta ca pe o dorință clară de a o revedea? Sau dorința de a reface legătura noastră? Mă temeam că m-aş fi compromis. Totuşi, pentru cine altcineva dacă nu pentru Noura aş mai fi putut nutri sentimente pe acest pământ? Doar că de data aceasta, spre deosebire de retragerea mea la Delphi, nu ea fusese cauza episodului de mizantropie, ci durerea de a fi fost lipsit de ființe de neînlocuit. Nu căutam alinarea – depăşisem nevoia de consolare –, ci doream să aflu ce mai făcea femeia pe care o iubisem dintotdeauna, de când existam.

Coborând de pe Acropole, eram atât de absorbit, încât nu am observat pericolul.

Un sculptor restaura statuile porticului, afectate de o furtună care desprinsese câteva de la locul lor. În timp ce coboram treptele, o statuie a cedat sub loviturile dălții şi a căzut. Cum ajunsesem exact dedesubt, mi-a spart capul.

Îmi aduc aminte de trezirea de după şoc. Eram întins pe un rug, iar un bărbat înarmat cu o feştilă aprindea vreascurile de dedesubt. Eram incinerat.

Fără îndoială mă crezuseră mort, sau chiar fusesem?

Am urlat.

Angajaţii au ţipat la rândul lor, îngroziţi.

Neputând face nici cel mai mic gest, le-am strigat:

— Scoateţi-mă de-aici!

Rămăseseră însă încremeniţi. Cel mai tânăr dintre ei a priceput ce se întâmpla şi a aruncat o găleată de apă peste flăcările pe cale să se întindă. Un altul a luat o pătură. Colegii lor au alergat să le dea o mână de ajutor. În sfârşit, au reuşit să stăpânească şi apoi să stingă focul. Ce s-au mai bucurat băieţii aceia de treabă! Râdeau şi dansau în jurul meu. Tocmai ei, salariaţii morţii, salvaseră o viaţă! Până la sfârşitul zilelor lor aveau să spună povestea aceea...

M-au dus pe o targă la han. Ca prin miracol, bagajele nu-mi fuseseră uşurate de spărgători, aşa că am putut dărui câteva monede de argint binefăcătorilor mei. Înainte de a mă părăsi, aceştia au chemat nişte doctori la căpătâiul meu, care, după cum le era obiceiul, au alternat lucrurile de bun-simţ cu cele prosteşti.

Am avut nevoie de trei luni ca să mă refac: craniul îşi revenea la forma normală, părul creştea la loc, cicatricile de pe faţă începeau să dispară.

În sfârşit m-am prezentat la Academie.

Platon, sau mai degrabă bătrânul care înainta spre mine revendicându-şi acest nume, m-a recunoscut imediat.

— Argos! Eşti descendentul lui Argos. Imposibil să nu fii! Ce mai face tatăl tău? S-a retras în Thera, nu-i aşa?

I-am povesti moartea tatălui meu – deci a mea –, brodând detaliile fără ruşine. Era să mă supăr când a amintit-o pe „oribila Xantipa”, totuşi mi-am reprimat iritarea, căci Platon

nu spunea despre ea decât ce i se tot repetase, fără a se fi interesat mai departe.

— Tatăl tău a fost de faţă la moartea lui Socrate?

— Nu, după câte ştiu.

— O să citeşti ce am scriu eu despre asta.[61]

---

[61] Peste câţiva ani, Socrate îşi învinsese acuzatorii: statuia lui turnată în bronz întâmpina vizitatorii cartierului Kerameikos din Atena, iar dialogul socratic ajunsese un gen independent în întreaga zonă mediteraneeană, nu doar ilustrat de Platon, care şi-a alcătuit toate eseurile filosofice dându-i cuvântul lui Socrate, dar şi mulţumită altor zeci de alţi scriitori ai vremii, încât numărăm mai bine de trei sute de texte care îl aduc în scenă.

De ce sfârşitul lui Socrate a marcat în asemenea măsură veacul lui şi generaţiile care au urmat?

Mai întâi fiindcă, resemnându-se să îşi primească pedeapsa, Socrate se deosebea de toţi sofiştii, acei vânzători de elocvenţă care nu urmăreau eroismul ca valoare, ci aşezau viaţa individuală pe primul plan. Apoi, fiindcă moartea lui Socrate a consemnat actul oficial de naştere al filosofiei: Socrate acceptase să fie victima unei morţi înainte de vreme, în numele unei concepţii adânc gândite, preţul vieţii ţinând de valorile pe care le vehiculează. În sfârşit, s-a preschimbat în arhetip al intelectualului victimă a politicului. Fără îndoială nu şi-ar fi dorit-o, tocmai el, care punea mereu votul cetăţii mai presus de propriile sale dorinţe sau chiar decât însuşi adevărul, dar acesta a fost efectul. Platon şi filosofii care i-au urmat s-au ferit de teritoriul politicului, unii de democraţie, alţii de orice fel de putere.

Cât despre moartea lui Socrate, a ajuns un topos literar, într-atât încât mă întreb dacă singura condiţie *sine qua non* de a o reprezenta nu este aceea de a nu fi fost de faţă în ziua respectivă... Ca în cazul lui Xenofon şi Platon, unul plecat din Atena, celălalt bolnav, care au lăsat totuşi primele mari mărturii ca discipoli. Apoi, de-a lungul veacurilor, figura lui Socrate a mers mai departe, el, care nu scrisese nimic, inspirând şi generând comentarii cu nemiluita.

Avem un Socrate creştin, care ilustrează practica primilor creştini, martirul voluntar care, la fel ca Isus, se bătea cu o religie îmbătrânită şi falsă, cu o putere nedreaptă. S-a mers chiar până la a-l considera un exemplu de „creştinism natural”, creştinismul de dinainte de Isus, cel care ar fi marcat păgâni virtuoşi care, din neşansă, se născuseră înainte de revelaţie.

În orele care au urmat am descoperit cât de mult Socrate, departe de a fi fost uitat, câştigase în prezenţă. Nu doar că statuia lui trona lângă agora, dar şi numele lui circula din gură-n gură. Mai mare mort decât viu, întruchipa filosofia. Sfârşitul îl deosebise de sofişti: niciun profesor de retorică sau de orice altceva nu şi-ar fi sfidat acuzatorii, toţi ar fi încercat să îşi salveze pielea cu atât mai mult cu cât se considerau deţinătorii tehnicii de a cunoaşte mai degrabă decât ai cunoaşterii. Socrate devenise martirul adevărului, conferise noblețe intelectualității.

— Hai să te alături viitorilor tăi colegi!

Am fost salutat de vreo douăzeci de studenți. În fața unuia dintre ei, Platon mi-a şoptit la ureche:

— E cel mai bun. L-am poreclit „Creierul”.

Avem un Socrate umanist al Renaşterii, pornit din recuperarea creştină. Marsilio Ficino, Erasmus şi Montaigne vedeau în el un înțelept, un educator, un filosof natural, un cetățean, deci un obiect de reflecție.

Avem un Socrate al Luminilor, al secolului al XVIII-lea, care reprezenta omul critic, individul care gândeşte el însuşi, eliberat de toate superstițiile. Încarna raţiunea contra fanatismului, iar moartea lui părea, potrivit lui Condorcet, „prima crimă născută de războiul dintre filosofie şi superstiție”. Pe scurt, s-a metamorfozat în Christosul intelectualilor atei, cel de imitat. Stindard al libertății de expresie într-o lume care cenzura, i-a împins pe Voltaire şi Diderot să pretindă, fiecare la rândul lui, că erau Socratele francez, pe când în Germania Kant şi Moses Mendelssohn erau percepuți ca replici ale sale.

În secolul XXI, Socrate nu mai este un model, dar încă mai pune întrebări. Greşise? Avusese dreptate? Legalitatea nu naşte dreptate, după cum credea. Nu este mai bine să te ridici împotriva unei puteri abuzive sau care rătăceşte drumul? Nu este lipsa de ascultare o datorie? Figurii care acceptă a lui Socrate i se opun figurile rebele ale rezistenților în fața nazismului din Germania, regimului de la Vichy din Franța, celor ce se opun frontierelor prestabilite, nepăsării ecologice.

I-am strâns mâna individului scurt şi îndesat, cu picioarele ciudat de subțiri, acoperit de bijuterii, ai cărui ochi înfundați în orbite păreau tare mici.

Venea din Halkidiki şi se numea Aristotel.

— În sfârşit, cel mai mic şi ultimul înscris, sosit acum o lună, Nicomah.

Moment în care s-a întâmplat ceva neaşteptat. Parcurs de frisoane, am simțit sudoarea udându-mi spatele, în timp ce o căldură subită mi-a cuprins partea de jos a pântecului: vederea acelui băiat mi-a aprins dorința. M-a atras pe loc, ca un magnet. Simțeam că mă voi grăbi să-l cunosc, să-l frecventez, să-l ating, să-l...

Nicomah mi-a zâmbit. Strălucirea chipului său m-a lăsat fără cuvinte. În chip misterios, totul încremenise în jurul nostru. Mi-a spus câteva vorbe pe care nu le-am înțeles. Le-a repetat. Am scuturat din cap. Toată lumea a pufnit în râs.

Luat pe nepregătite, nu mi-am ascuns emoția care nu scăpase nimănui.

Studenții glumeau de acum, fără însă a-şi bate joc, fiindcă mulți dintre ei erau îndrăgostiți de bărbați.

Ziua a continuat, obligându-mă la o dedublare dificilă: pe de o parte cursul lui Platon mă captiva şi spiritul îmi vibra, pe de alta corpul îmi vibra şi el imediat ce mă întorceam spre Nicomah.

Ce să fi avut băiatul acela în plus față de colegii lui? În plus, nimic.

Diferite, multe. Fin, agil, fragil nu semăna nici cu un atlet, nici cu un luptător. Dacă aş fi fost obligat să îi atribui calități fizice, atunci le-aş fi ales pe cele ale unui acrobat sau ale unui dansator. În pofida brățărilor din piele, subțirimea articulațiilor gleznelor şi mâinilor mă fascina. Ai fi zis că de-abia ce a intrat în adolescență, dacă un colier de barbă bine îngrijită, tunsă ascuțit în dreptul bărbiei, nu i-ar fi acoperit fața. Deşi tuns scurt, părul său brun acaju tot făcea bucle.

Toate acestea încadrau ochii verzi cu reflexe aurii care mă înflăcărau când se îndreptau spre mine. Cât despre piele, era de culoarea lutului ars, atât de uniformă, încât ai fi zis că Nicomah fusese învârtit lent la frigare. Încercam să ghicesc ce era sub tunica lui şi cea mai mică bucăţică de piele pe care o întrezăream mă făcea să visez, da, un petic de carne dezvelit, nu mai lat de-un deget, mă ducea până în străfundurile orizontului şi mă arunca în beţia largului nesfârşit.

O noapte zdravănă de somn m-a eliberat de acea dorinţă neruşinată.

Dar, vai, a doua zi după prima noastră întâlnire, impetuozitatea atracţiei m-a chinuit şi mai tare.

M-am decis să elimin dorinţa exagerată recurgând la prostituate. Nu cumva anii de cvasicastitate duseseră la o retenţie a fluidelor, dacă nu chiar la o perturbare a echilibrului lor? Cu siguranţă asta ar fi indicat Hipocrate: exces de sânge, deci de căldură, prin pierdere de bilă neagră, de bilă galbenă şi de limfă. Echilibrul armonios al umorilor mele fusese alterat. Degeaba mă debarasam de sevă, în ziua următoare, apariţia lui Nicomah mă sufoca tot atât de mult. Mai rău, mirosul, căldura, textura pielii, energia care-i traversa corpul proaspăt, totul mă atrăgea la el.

Schimbând metoda, m-am apucat să practic o dată pe zi lăsarea de sânge, pentru a evacua cantitatea excesivă de sânge – de sânge roşu, nu alb, nu sperma. Degeaba!

Situaţia nu doar că mă dezorienta: îmi displăcea. Nu resimţisem niciodată dorinţă senzuală pentru vreun individ de acelaşi sex cu mine. Faptul că puteam să admir entuziasmat frumuseţea unui bărbat, precum Alcibiade, dacă-mi îmbrăţişam călduros prietenii, nu era acelaşi cu elanul care mă împingea să iau în braţe femeile, să le

mângâi carnația, sânii, şoldurile, să încerc să le ofer plăcere găsindu-mi-o şi pe a mea.

Atracția aceasta devenea maladivă. În unele momente, paralizat de timiditate, căutam compania lui Nicomah, în altele mă depărtam de el, ba chiar îl repezeam răutăcios. Observând încurcătura în care mă aflam, Aristotel mi-a vorbit cu francheța lui obişnuită:

— De ce să nu fii iubitul lui Nicomah?

— Păi...

— Te porți cu el după cum ți-e cheful: o zi îl întâmpini tandru, o zi te răsteşti la el. Temperează-ți comportamentul. Alege calea de mijloc. Fii pentru o vreme iubitul lui.

— Nu obişnuiesc să...

— Să ce?

— Mă consider un bărbat căruia-i plac doar femeile, nu doar băieții.

— Ce prostie! Nimeni nu se defineşte aşa. Nimănui nu-i plac „doar femeile" sau „doar băieții". Fiecare se dedă plăcerii fie cu bărbați, fie cu femei, uneori şi cu bărbați, şi cu femei. Nu devii cal dacă te sui pe cal şi nici măgar dacă te sui pe măgar.

Nimic din jur nu-mi interzicea legătura cu Nicomah, ci mai degrabă ceva din mine, ceva confuz, o zonă obscură, intuiția vagă că aş lua-o pe un drum greşit, că aş comite o eroare.

Într-o dimineață, înainte de a mă duce la Academie, am urcat pe Acropole pentru a-mi verifica ascunzătoarea. Papirusul precedent dispăruse, ceea ce îmi dovedea că Noura nu părăsise Grecia. După o ezitare, am băgat sub trapă mesajul pe care îl pregătisem:

Vino repede la Atena, te rog. Am nevoie să-ți cer sfatul.

Aveam oroare să o implor pe Noura, să mă arăt în poziția de solicitant!

Situația mă umilea. Totuşi, confuzia în care ajunsesem excludea ruşinea.

Treceam zilnic pe la templu. În ziua a patra scrisoarea lipsea, lucru care m-a liniştit: Noura o luase ori trimisese să fie luată, deci cu siguranță urma să îşi facă apariția.

Tot aşteptând, dezechilibrul mi s-a accentuat. În aceeaşi zi, mintea mi se bucura de o înaltă luciditate ascultându-l pe Platon şi mi se-mpotmolea în mâlul jilav al dorinței pentru Nicomah. Tot atingându-mă de el, observându-l, stând de vorbă, primindu-i zâmbetele şi fiind scrutat de ochii lui de jad, mi se strângea gâtul de parcă aş fi murit de sete.

Din fericire, efervescența intelectuală de la Academie îmi oferea remedii.

Analizam, de pildă, în ce măsură figura lui Socrate schimbase lumea. Moartea lui afectase entuziasmul filosofilor pentru democrație.

Pe vremuri se considera – Socrate însuşi credea asta – că filosofia şi democrația erau surori gemene, născute în acelaşi timp din geniul uman, şi că se ajutaseră reciproc să crească. Nu împărțeau oare recursul la limbaj, la arta deliberării, la necesitatea de a argumenta, la grija de a examina opiniile şi apoi de a ajunge la decizia corectă? Or filosofia, care însoțise procesul democratic, se izbise de el în timpul procesului lui Socrate. Acesta fusese ucis nu pentru ce făcuse, ci pentru ce gândea. Murise în numele ideilor lui, într-o societate care susținea că acordă cetățeanului libertatea cuvântului. Personifica de acum intelectualul victimă ispăşitoare a politicului.

A doua zi după execuție, Platon, zguduit, rupsese legăturile cu democrația.

Refuza radical instituțiile sub care evoluase, pe care le considera responsabile pentru instabilitate. Se temea de poporul asemănător focului, prea arzător uneori pentru a

mai fi stins, prea liniştit deseori, atunci când este ameninţat.

În deceniile care au urmat s-a consacrat imaginării unui sistem care să-l înlocuiască pe acela care-i asasinase maestrul. Prin cărţile pe care le-a scris, în care se exprima sub masca lui Socrate, schiţa un regim ideal, fiindcă natural, urmând ceea ce le era esenţial oamenilor, unii născuţi să comande, alţii să servească, alţii să se roage, alţii să lupte, alţii să muncească pământul. În general, Platon, la fel ca mine pe insula Thera, suferise de ispita albinelor.

Fiecare albină îşi avea locul ei, regina oua, trântorii fecundau, muncitoarele lucrau şi, conform vârstei, făceau curat, hrăneau, aranjau, construiau, aeriseau, supravegheau sau culegeau.

Platon, ca diferiţi alţi conducători de şcoală filosofică, se despărţea de majoritate teoretizând în acest mod, întrucât cruzimea dementă a celor Treizeci îi făcuse democraţi pe toţi atenienii.

Într-o după-amiază, Nicomah a îndrăznit să-l contrazică pe Platon.

Personal, am roşit prosteşte auzindu-i timbrul mătăsos şi lasciv al glasului.

Mă străduiam totuşi să mă concentrez pentru a-i aprecia pertinenţa obiecţiilor.

— Ordinea, rigoarea, stabilitatea stupului ţin de albine. Cu toate acestea, Platon, cum de poţi compara oamenii cu albinele? Albinele nu sunt libere. Nu sunt libere să presupună una sau alta. Nu sunt libere să prefere cutare rol ori funcţie. Nu sunt libere să aspire la putere, să se opună ori să fugă. Platon, vrei să reformezi societatea, dar visezi mai ales să transformi omenirea. Speri să devenim altfel.

— Îmi doresc să se evite dezordinea. Elaborez o societate fără crize.

— O societate fără indivizi! Nu există societate scutită de crize. Şi nu se reduce politica pur şi simplu la arta de a administra crizele?

Platon moştenise de la Socrate plăcerea de a da atenţie opiniilor care i le puneau pe ale sale sub semnul întrebării; ca atare a intrat cu lăcomie în controversa cu Nicomah. Îi ascultam cu greutate, căci atunci când Nicomah îşi agita braţele, îi întrezăream subsuorile şi pielea care-i învelea coastele, imagine care mă orbea.

Între lecţii, lui Aristotel şi lui Nicomah le plăcea să stea de vorbă, ceea ce mă umplea de gelozie. Nicomah mă atrăgea şi mai tare imediat ce intra în luptă, cu fruntea netedă, cu bărbia agresivă, cu privirea înflăcărată. Aristotel bănuia şi el că Platon se înşela: omul, spre deosebire de celelalte vietăţi, era un animal politic, dotat cu vorbire tocmai pentru a rezolva conflictele. Nicomah afirma că Platon, în loc să denunţe veşnic criza din democraţia ateniană, ar trebui mai degrabă să considere democraţia ca pe un efort perpetuu de coordonare a tensiunilor. S-o termini cu criza având obsesia liniştii şi nemişcării ducea la alunecarea în tiranie şi oligarhie.[62]

---

[62] Cred că teoriile politice reprezintă diferite modalităţi de a reacţiona în faţa uneia şi aceleiaşi realităţi: criza. Termenul *stásis* din greacă (στάσις) înglobează noţiunile de criză, conflict şi dezordine. În faţa unei crize care inevitabil preocupă, apar două atitudini: eliminarea sau recunoaşterea caracterului ei structural.

Platon resimţea o profundă angoasă în faţa crizelor la care fusese martor. Adunarea îl alesese pe Alcibiade strateg, apoi îl exilase, îl condamnase la moarte şi până la urmă îl realesese strateg.

Generali victorioşi fuseseră ucişi conform hotărârii Adunării, după bătălia navală de la Arginuse.

Cei Treizeci incitaseră săracii să-i asasineze pe cei bogaţi, iar tribunalul ordonase executarea lui Socrate. Deşi Platon nutrea aversiune faţă de tiranie, propria experienţă îl făcea să considere că democraţia genera mai multe crize decât regimurile de tip oligarhic. Visa la o cetate care să transceandă crizele, schiţând în scrierile sale o

Nicomah pusese stăpânire pe existența mea. Dacă în timpul zilei, chiar dacă ținându-mă peste tot după el, reuşeam să mă abțin să-i mărturisesc pasiunea mea, evadarea în vis înlătura reținerile şi mă trezeam deseori din scene voluptuoase în egală măsură fericit şi şocat, încântat de îmbrățişările imaginate, care mi se păruseră reale, dar iritat să constat în ce măsură mă obseda acel tânăr.

În ajunul sărbătorii Thesmophoria, am urcat pe Acropole pentru a verifica ascunzătoarea pentru mesaje. De data aceasta conținea un papirus. Cu inima bătându-mi puternic, m-am convins imediat că Noura urma să debarce şi să mă lămurească asupra a ceea ce se petrecea, ştiind cum să mă îndepărteze de Nicomah.

Numai că mesajul se rezuma la o propoziție laconică.

Imposibil să vin curând.

Năucit, nu am găsit nimic altceva mai bun de făcut decât să cobor la Academie. Nu reuşeam să gândesc. Pe cât

---

„republică" în care fiecare să ocupe locul lui natural şi să îşi exercite rolul definit biologic. De aici, inspirându-se din modelul stupului, filosofia sa instaura un totalitarism care încremenea viața socială şi suprima orice antagonism.

După alți gânditori, viața socială poartă în ea însăşi un conflict structural, pur şi simplu prin existența noastră în societate. Caz în care politica devine arta de a administra conflictele mai degrabă decât de a le suprima. Conflictele nu sunt evacuate, ci mai degrabă integrate. Criza nu este considerată doar ca salutară, ci ținând de agonistică, de arta luptei, deci de prezervat.

Pentru cei dintâi, pentru platonicieni, diviziunile duc la separare, pentru ceilalți, conflictualitatea uneşte. Pe când democrația îşi asumă riscul unei permanente puneri în cauză, fără a căuta să transforme omul şi nici să-l înşele, cei care, după exemplul lui Platon, încearcă depăşirea conflictualității se prăbuşesc în totalitarism. Este de preferat gestionarea răului decât eradicarea utopică sau violentă a răului. Există forme de pace la care e periculos să se viseze...

găseau în mine o inteligență vioaie problemele abstracte şi generale, pe atât mă dovedeam de incapabil să-mi înăbuş înclinațiile, emoțiile, sentimentele.

În ziua aceea, Nicomah, conştient de magnetismul pe care-l exercita asupra mea, s-a arătat deosebit de seducător, alternând ocheadele languroase, pozele sugestive şi obrăzniciile de puşti. Nimic mai banal în Grecia decât legătura dintre un bărbat şi un efeb. Ținea de educație. Şi-atunci de ce rezistam? O maximă a lui Alcibiade mi-a revenit în minte: „Dacă nu faci tot ce vrei, este pentru că nu îndrăzneşti tot ce poți."

Spre seară, imediat ce studenții s-au împrăştiat, m-am proțăpit în fața lui Nicomah, cu brațele încrucişate.

— Nicomah, mor dacă nu-ți spun ceva.

— Ce?

— Te doresc!

A surâs, ridicând ochii spre cer.

— În sfârşit!

Şi a izbucnit în râs. M-am destins pe loc.

— Am crezut că n-o să mi-o spui niciodată, a şoptit.

— Ți se părea... imaginabil?

— În orice caz, mi-am imaginat-o de o mie de ori, mi-a răspuns riscând o privire pe jumătate complice, pe jumătate provocatoare.

Totul se simplifica dintr-odată.

— Vrei să iei cina mâine cu mine? am strigat. Pe urmă mergem... la mine.

— E bine la tine? E frumos, luxos, confortabil?

— Adică...

— Trebuie să fie un loc frumos. Altfel, nu vin.

Cum de-ndrăznea ticălosul? Era mai impertinent decât o femeie. Eram cucerit. Insolența lui mă electriza.

Totuşi, observația lui era corectă. Camera mea de la han ar fi propus un cadru prea sordid pentru îmbrățişările

noastre. Trebuia să descopăr un decor care să fie la înălțimea cuvenită.

A doua zi, am intrat în posesia unei vile superbe, care avea mai multe încăperi în jurul unui patio, plus o sală de baie unde se putea coborî într-un bazin din marmură plin cu apă. Proprietarul, în schimbul unei sume rotunjoare, mi-a furnizat şi personalul care încălzea baia, făcea paturile şi prepara feluri de mâncare afrodiziace.

Mai aveam doar un pic până să mă asemui cu acei atenieni libidinoşi, de o anumită vârstă, excitați până-n vârful unghiilor când primeau câte un tânăr gata să fie întreținut, numai că era prea târziu, trecusem şi de ultima barieră a ruşinii, dorința mea tot mai mare mă împiedica să mai dau înapoi. Ce beție să-ți simți tot mai rapide bătăile inimii aşteptând întâlnirea de dragoste!

La asfințit, m-am dus să îl aştept pe Nicomah la ieşirea de la Academie.

Vederea mea părea să-l liniştească. Faptul că lipsisem întreaga zi îl făcuse să presupună că renunțasem la întâlnire. Vocea îi trăda tulburarea, se înfiora şi, pentru a-şi justifica tremurul, a pretextat că era din cauza răcorii de la căderea nopții.

Ajungând în vilă, odată închisă uşa, nu am mai putut trage de timp: m-am apropiat de el şi, cerându-i fără cuvinte permisiunea, i-am dat de înțeles că doream să-l sărut. Şi-a lipit el singur buzele de ale mele.

Era orbitor. O delicioasă torpoare mă învăluia. Adevărul este că nu mi se părea nici straniu, nici deplasat, doar că nu eram obişnuit să sărut buze înconjurate de barbă.

S-a desprins din îmbrățişare şi m-a rugat să-l duc în dormitor. Mi-a făcut semn spre pat.

— Aici va fi să fie?

Am încuviințat. Întinzându-mă pe pat, i-am făcut semn să vină lângă mine.

— Lasă-mă să mă duc până la baie.

— Bineînțeles. E şi una cu apă caldă dacă te tentează.

— Ai răbdare. Nu te mişca.

Şi a dispărut în baie.

Ce chef aveam să țâşnesc după el! De parcă ar fi ghicit, îmi striga din timp în timp:

— Nu, nu, aşteaptă!

Ascultam tandrul clipocit al apei. Nu dădea semne de grabă. Autoritatea cochetă pe care o manifesta nu mă exaspera. Mă bucuram să mi se amâne motivul nerăbdării, să i se înfrâneze ardoarea, căci abia aşa devenea tot mai puternică.

Vocea lui mi-a zis:

— Acum te rog să te bagi în aşternuturi. Şi să-ți acoperi ochii. Nu trebuie să vezi nimic.

Detaliul picant m-a amuzat. Voia să ne explorăm trupurile pe întuneric?

Ascultându-l, ghemuit în obscuritatea cearşafurilor de in, cu palmele apăsându-mi pleoapele, i-am auzit pasul rapid şi l-am simțit alunecând în culcuş.

Degetele mi-au apucat încheieturile mâinilor, buzele i s-au lipit de ale mele, limba i-a pătruns în gura mea. Beat de voluptate, i-am prins fața în palme:

— Păi...

Degetele mele tocmai observaseră că-i dispăruse barba.

Înlăturând cu mână grăbită cearşaful, în fața ochilor mi-a apărut Noura, surâzătoare, ironică, veselă.

— Bună seara, Noam. Mă bucur să te regăsesc.

CUPRINS

- PARTEA ÎNTÂI. AURORA CEA CU DEGETE TRANDAFIRII
- PARTEA A DOUA. SOARELE OLYMPIEI
- PARTEA A TREIA. VREMEA ECLIPSELOR
- PARTEA A PATRA. SCLIPIREA AMBIGUĂ A RAȚIUNII